

Simbolul este, în *Biblie*, carnea limbajului. Domnul, care a creat lumea prin Cuvîntul său, face din toate lucrurile cuvinte, articulînd astfel un mesaj adresat omului în întregul său — inteligenței sale, avîntului său emoțional, simțului său estetic.

Simbolistica biblică nu este un sistem de formule codificate. Cuvîntul Domnului nu e ferecat cu o cheie pe care ar păstra-o cu egoism inițiații unei religii pline de mistere. El este mai degrabă ca sămînța pe care semănătorul o aruncă pe cîmp fără să-i pese prea mult de rodnicia recoltei.

Lexicul de față își propune un lucru simplu, străin de vreo filozofie sau pedagogie anume: să grupeze tematic simbolurile biblice pentru a le permite să se explice reciproc, prin afinitate sau contrast. Temele s-au dovedit a fi surse de nesfîrșite variațiuni. Grupurile de simboluri converg sau, dimpotrivă, se despart, conferind textului biblic bine cunoscuta sa fascinație.

În aceeași serie au apărut

JEAN DELUMEAU *Religiile lumii*  
ANDRÉ BARBAULT *Zodiacul*

Pe copertă: RAVENNA — Mozaicul de pe bolta Capelei Arhiepiscopale reprezentînd patru îngeri, cu simbolurile celor patru evangheliști între ei, susținînd monograma lui Iisus Hristos.

ISBN 973-28-0781-4

LEXIC  
TEOLOGIC  
SIMBOLURILE BIBLICE

MAURICE COCAGNAC  
**SIMBOLURILE BIBLICE**  
LEXIC TEOLOGIC



HUMANITAS





**BANCA ROMÂNĂ DE COMERȚ EXTERIOR SA.**

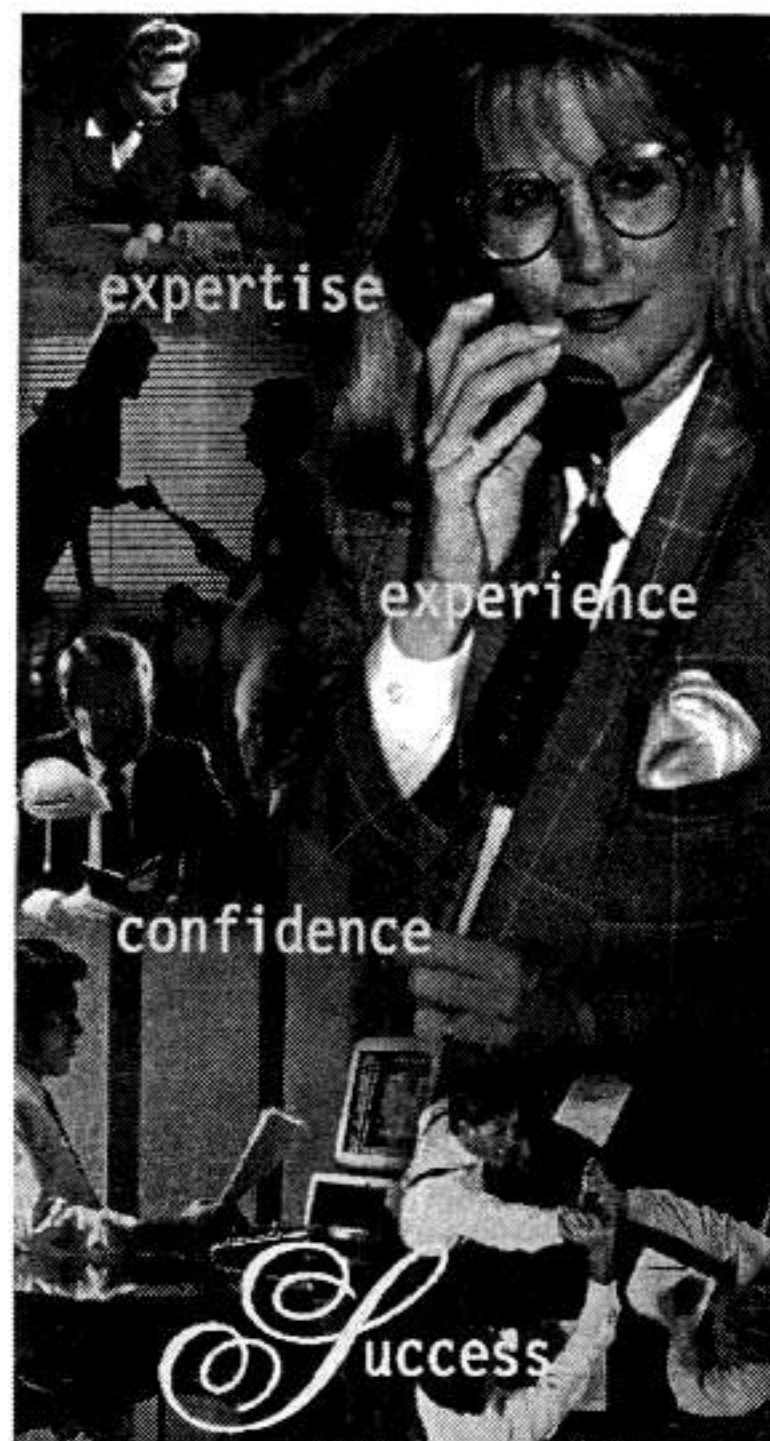
**Un imperiu financiar ce vă pune la dispoziție întreaga gamă de produse și servicii bancare de care aveți nevoie**

**P**rodusele și serviciile oferite de BANCOREX clienților săi persoane fizice:

- conturi curente în lei și valută;
- depozite la termen în lei și valută, pe termen de 1, 2, 3, 6, 9 sau 12 luni;
- transferuri în țară sau în străinătate pe bază de ordine de plată;
- achitări de eurocecuri, cecuri de călătorie și cecuri bancare;
- vânzări de cecuri de călătorie emise de American Express și Thomas Cook și cecuri bancare tip Bancorex;
- emitere și acceptare de carduri internaționale emise sub mărcile Visa International și Mastercard/Eurocard;
- operațiuni de vânzare-cumpărare de valută contra lei sau între diferite valute;
- păstrări valori în casete de valori;
- primirea în vederea valorificării a bancnotelor uzate, rupte, scoase din circulație etc., altele decât lei românești;

**P**rodusele și serviciile oferite de BANCOREX clienților săi persoane juridice:

- conturi curente în lei și valută;
- depozite în lei sau valută, pe termen de 1, 2, 3, 6, 9 sau 12 luni;
- credite și plafoane de lucru în lei și valută;
- accesul la linii de finanțare interne sau externe;
- decontarea tranzacțiilor de comerț exterior prin ordine de plată, incasso, acreditive, garanții;
- forfetarea sau scontarea unor titluri de creanță cu plata la termen, deținute de clienți;
- operațiuni de vânzare-cumpărare de valută contra lei sau între diverse valute;
- emitere și acceptare de carduri internaționale de tip Business emise de mărcile VISA International și Mastercard/Eurocard;
- păstrări valori în casete de valori;
- consultanță bancară și juridică de specialitate la montarea diverselor operațiuni;



Calea Victoriei nr. 15, 70012 BUCUREȘTI - ROMÂNIA  
Tel.: +40.1-614 73 78, 614 91 90,  
Fax: +40.1-312 24 95, 311 27 51, 614 15 98  
Telex: 11 235, 11 703 ebank r  
SWIFT: BRCEROBU, E-mail: bancorex@kappa.ro

**CEI INTERESAȚI POT OBTINE RELAȚII SUPLIMENTARE  
LA CENTRALA ȘI SUCURSALELE BANCOREX**

**BANCOREX - bancherul oamenilor de afaceri !**

MAURICE COCAGNAC

# SIMBOLURILE BIBLICE

## LEXIC TEOLOGIC

Traducere din franceză de  
MICHAELA SLĂVESCU



HUMANITAS  
BUCUREȘTI



MAURICE COCAGNAC  
LES SYMBOLES BIBLIQUES  
LEXIQUE THÉOLOGIQUE  
© Les Editions du Cerf, 1993

(29, boulevard Latour-Maubourg 75340 Paris Cedex 07)

© HUMANITAS, 1997, pentru prezenta versiune românească

ISBN 973-28-0781-4

## PREFAȚĂ

Oare cine nu s-a lovit de acest verset din *Apocalipsa* (5, 6): „Atunci am văzut, la mijloc — între tron și cele patru ființe și bătrâni — stînd un Miel, ca înjunghiat, și care avea șapte coarne și șapte ochi, care sînt cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu, trimise în tot pămîntul.”\* Cine crede că *Apocalipsa* este o carte cu poze se confruntă cu dificultăți greu de rezolvat. Cum să încapă șapte ochi pe fruntea unui miel? Ca să nu mai vorbim de cele șapte coarne greu de asociat cu un animal care abia s-a născut! Și, în sfîrșit, după ce ne-a fost descris cerul ca o formă concentrică în mijlocul căreia se află un tron și Cel care stă pe el, înconjurat de mulțimea de credincioși, cum să ne închipuim acest miel stînd „la mijloc”, între tot ce a fost descris mai devreme? Aceste dificultăți riscă să-i intimideze pe cei ce încearcă să-și închipuie ceea ce nu poate fi închipuit. Aici fiecare imagine este încărcată cu un sens și nu imaginile, ci sensul lor trebuie îmbinat în mod coerent. Este în joc o sistematică pur conceptuală, mediatizată nu prin termeni filozofici abstracti, ci prin imagini care există doar pentru că sînt purtătoare de sens.

Acest exemplu justifică necesitatea imperioasă a lexicului teologic al simbolurilor biblice pe care Maurice Cocagnac ni-l pune aici la dispoziție. Cine îl urmează de-a lungul acestei lucrări va putea auzi vibrînd simbolurile Apocalipsei și cartea va prinde viață ca o dramă lirică ce cuprinde întreg universul. Faptul că autorul ne prezintă această lucrare ca un lexic se datorește oare unui exces de modestie? Cocagnac se află într-o relație mult prea strînsă cu imaginea pentru ca să se fi mulțumit doar să ne explice semnificația diferitelor imagini pe care le folosește *Biblia*. El le urmărește în înlănțuirea lor dinamică și este bine să fie urmat pe acest drum, ceea ce în general nu se întîmplă atunci cînd este abordat doar un lexic. Aceste simboluri se împletesc deci în contextul lor natural și în desfășurarea lor spontană. Sîntem în permanență angajați în realitatea cea mai concretă încercînd în același timp să ne sprijinim pe transpunerea din care țîșnește ceea ce este revelat.

Cel ce pășește pe acest drum va avea acces la o viziune a lumii care nu este formulată, ci simțită. Totul începe cu lumina ivită din întîiul cuvînt. Urmează cele patru elemente, sub forma lor biblică, mai întîi focul care-l orbește pe om atunci cînd încearcă să-l privească pe Dumnezeu în ochi și, la sfîrșit, pămîntul, loc al omului. Apa și suflarea fac tranziția. Urmează o evocare a cerului care trasează o

\* Textele citate din *Biblie* sînt extrase din ediția 1968 a Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române; în unele cazuri am apelat și la ediții ulterioare; am optat pentru indicarea în întregime, neprescurtat, a titlurilor cărților (*n.t.*).



verticală ascensională: munte, urcuș către Domnul, cetate a Gloriei. Apoi viața și, în primul rînd, pomul purtător de viață, deopotrivă glorios, blestemat și benefic. Locul de cinste este ocupat de viță, strîns legată de cupă și de sînge. Vinului, băutură vegetală, îi corespunde pîinea, hrană vegetală. Urmează o desfășurare a lumii animale din care unii reprezentanți sînt încărcăți cu o valoare simbolică mai accentuată. Omul intră în scenă, trup și suflet, în calitate de actor al unei drame stîrnite de dragostea pe care i-o poartă Dumnezeu. Un om lucrător, dar și invitat să participe la odihna Domnului care vine. În omul în mișcare este scoasă în evidență forța profetică a gestului, hotărîtor fiind cel al ungerii cu mir. Apoi se trezesc vorbirea și auzul o dată cu toate zgomotele și sunetele, de la disperare la exultare. Bucuria și sărbătoarea îmbină gestul cu sunetul prin intermediul dansului și al timpanului. La polul opus bucuriei se situează boala și moartea care aduc învierea. Este acum momentul să intrăm sub cort, adăpost al omului cu care Domnul împarte viața de nomad. Ne vom întoarce apoi ochii spre templu, pol al credinței lui Israel și lumină a neamurilor. Cei care doresc să se familiarizeze cu imaginarul biblic pot să pornească acum la drum. De la începutul *Facerii* la sfîrșitul *Apocalipsei*, *Biblia* le va vorbi într-un nou limbaj, căci Maurice Cocagnac a spus: *effata!*

DOMINIQUE BARTHÉLEMY

## INTRODUCERE

Simbolul este, în Biblie, carnea limbajului. Limba ebraică se pretează foarte bine la această întrupare, cuvîntul Domnului putînd fi astfel proferat pe toate tonurile. Marea oglindă a lumii și toate fațetele inimii omenești își etalează bogățiile pentru a-l pune pe om în prezența Dumnezeului său.

Domnul care a creat lumea prin Cuvîntul său face din toate lucrurile cuvinte, putînd astfel articula un mesaj care se adresează omului în întregul său, inteligenței sale, avîntului său emoțional, simțului său al frumosului. Acest apel folosește de asemenea groaza și violența care se întretes pentru a forma fundalul destinului tragic al omenirii.

Din recente cercetări în domeniul simbolisticii nu reținem decît formula lui Paul Ricoeur: „Simbolul dă de gîndit.” Această propoziție dezvăluie bogăția a tot ce există, forța sa semnificativă și puterea sa de evocație. Ducîndu-i în miezul lucrurilor, Dumnezeu introduce în taina sa teologul și spiritul contemplativ.

Simbolistica biblică nu este un sistem de formule codificate. Cuvîntul Domnului nu este închis cu cheia, o cheie pe care ar păstra-o cu gelozie inițiații unei religii plină de mistere. El seamănă mai curînd cu sîmînța pe care semănătorul o aruncă pe cîmp fără a-i păsa prea mult de rentabilitatea investiției sale. La fel este și Tatăl Ceres al cărui cuvînt este ca o ploaie binefăcătoare atît pentru inimile deschise, cît și pentru mințile uscate.

Această lucrare nu ține de o anume filozofie și nici nu propune o metodă pedagogică bine definită. Ea încearcă să grupeze principalele simboluri pentru a le permite să se explice reciproc, prin afinitate sau contrast.

Prin afinitate simbolurile se pot grupa în constelații. Aceste ansambluri cerești își datorează coerența ochiului care le unește. Privirea spirituală acționează simbolurile într-un mod foarte original. Ea pune în evidență afinitatea lor naturală atunci cînd lucrurile se adună după esența lor: via, vinul, teascu, cupa sînt realități de ordin vinicol. Privirea poate însă rupe această legătură și privi via ca pe un cîmp, vinul ca pe o licoare generatoare de beție și nebunie. Teascu poate fi locul unde se face vinul, dar și locul în care se săvîrșește o răzbunare sîngeroasă. Un anume simbol poate intra în alcătuirea unor serii foarte diferite și chiar opuse.

Prin contrast, fondul și forma pot revela bogăția ascunsă a unor realități care sînt puse astfel față în față. De exemplu, pe un fundal de apă se pot desena imagini și semnificații opuse: apa poate fi semnul vieții și al rodniciei, dar poate la fel



de bine evoca moartea. Această divergență se face simțită de la începutul Facerii: apele cerului și apele abisale nu sînt de aceeași natură: ploaia și roua pot simboliza Cuvîntul divin dătător de viață, în timp ce apele adîncurilor, refugiu al monștrilor marini și al demonilor vicleni, devin spațiu al devorării și al morții.

Simbolurile mizează în acest fel pe contrast. La orizontul unui pustiu fierbinte sau în văpaia unui cuptor, un strop de apă sau un vînt răcoros nu pot fi decît miraculoși sau divini. Semnul sabiei care planează asupra unui popor credincios sau necredincios poate fi, pe rînd, semn de protecție, imagine a Cuvîntului, sau amenințare cu distrugerea. La limita extremă a acestei ambivalențe, asamblaje contradictorii precum apă care arde sau foc care răcorește vor deveni semnificative.

De multe ori simbolul jonglează cu paradoxul și mirarea. Nu se teme de scandal. El se transformă: flacăra miniei se transformă în înflăcărare a iubirii și gelozie mistuitoare. Cuvîntul este un foc, Duhul Rusaliilor se transformă în flăcări și văpaia Apocalipsei dezvăluie sensul istoriei și realitatea ultimă a lucrurilor. Focul orelor întunecate se luminează și Mielul refractă în splendoarea sa o nouă creație, ferită de orice opacitate.

Poezia inspirată a *Bibliei* este ca un fir călăuzitor între diferitele etape ale Revelației. Această inițiere face legătura între diferitele genuri literare, păstrînd astfel permanența mesajului lor.

Simbolurile biblice sînt prezentate aici pe teme care dau naștere unor nenumărate variațiuni. Aceste grupuri de semne se întretaie sau se separă pentru a asigura strălucirea și fascinația textului. În interiorul acestei organizări inspirate, simbolistica biblică dezvăluie viața intensă și înflăcărarea Cuvîntului izbăvitor.

Această lucrare speră să fie de folos analizei teologice; ar dori de asemenea să faciliteze citirea *Bibliei*, această *Lectio divina* — lectură a textului asistată de Duhul Sfînt — care atinge, în inima omului, punctul în care se întîlnesc toate puterile sufletului său.

Acest lexic nu este un dicționar care să fie consultat în mod ocazional. Se poate într-adevăr apela la el pentru a răspunde la o întrebare specifică, dar destinația sa este mai amplă.

Prezentarea și citarea textelor biblice sînt unul și același lucru. Ele trebuie să stîrnească dorința de a merge mai departe. Cercetarea poate folosi mijloace analitice; ea se poate de asemenea orienta către perceperea unor sensuri ascunse pe care doar inima le poate dezvălui.

Experiența celor care citesc *Biblia* de multă vreme dovedește că, într-o bună zi, texte citite și recitite scot la iveală un sens complet nou. În acea clipă, datorită unei intervenții a Duhului, inteligența s-a pus de acord cu exigențele unei lucidități profunde care pînă atunci era lipsită de mijloace de exprimare. Juxtapunerea textelor pregătește această largire a sensului.

Cele douăzeci și unu de capitole ale lucrării de față creează un cadru favorabil cercetării, dar oferta simbolică a *Bibliei* se prelungește la nesfîrșit.

Un indice poate oferi coordonate unei munci individuale destinate largirii cîmpului de reflecție. Concordanțele, opozițiile sensurilor, mirarea stîrnită de

ambiguități, apariția unei logici paradoxale facilitează pătrunderea în străfundurile discursului divin. Temele și simbolurile se încrucișează, trama biblică devine uneori prea strînsă. În acest caz folosirea indicelui poate fi utilă la analiza componentelor unui text care folosește din abundență imagini, după o schemă ce îi lasă cea mai mare libertate.

Îi mulțumesc lui Alice COLLET pentru ajutor. Ea a revăzut textul și a asigurat tehnoredactarea computerizată.



LUMINA



**Dumnezeu este lumină**

**Strălucirea Domnului Savaot**

Dumnezeul oștirilor  
Aștrii glorioși și decăzuți  
Fața lui Dumnezeu

**Lumina pierdută și regăsită**

Orbirea lui Israel  
Ochii bătrînului Tobit

**Lumina lui Dumnezeu strălucește întru Iisus Hristos**

„Eu sînt lumina lumii”  
Lumina călăuzește lucrările omului  
Noua poruncă

**Obiectele de lumină**

Făclia și/sau sfeșnicul  
Sfeșnicul (candelabru) sfînt și candelarele  
Cununa de lumină  
Pietrele nestemate

## DUMNEZEU ESTE LUMINĂ

Religiile din Orientul-Apropiat asiatic i-au înzestrat adesea pe zei cu o aureolă de slavă. Oamenii nu-i suportau strălucirea, dar ea se reflecta pe fața regelui: „Seninătatea feței regelui dă viață” (*Pilde*, 16, 15).

În mitologiile vechi, concurenții principalei divinități se străduiau să se ridice la rangul de Dumnezeu suprem pentru a-și însuși splendoarea lui.

Domnul lui Israel este unic și fără rival:

[...] Doamne, Dumnezeul meu, măritu-te-ai foarte.

Întru strălucire și în mare podoabă Te-ai îmbrăcat, cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină (*Psalmi* 103, 1-2).

[...] Slava Lui acoperă cerurile și tot pămîntul este plin de mărirea Lui!

Izbucnire de lumină ca la răsărit de soare, raze vii din mîna lui pornesc! [...] Acolo stă tainic ascunsă puterea Lui! (*Avacum* 3, 3-4)

[...] și măreția Domnului robește și cutremură inima.

Pe Cel Atotputernic nu putem să-L ajungem cu priceperea noastră (*Iov* 37, 22-23).

[...] și lumina sălășluiește în El (*Daniel* 2, 22).

În fantastica apariție a „Carului Domnului”, Iezechiel distinge, după foc, o lumină care este însuși Dumnezeu. Tema luminii se transformă aici într-o manieră rafinată de a-l desemna pe Dumnezeu:

Și am mai văzut ceva, ca un metal înroșit în foc, ca niște foc, sub care se afla acel chip de om și care lumina împrejur; de la coapsele acelui chip de om în sus și de la coapsele chipului în jos se vedea un fel de foc, un fel de lumină strălucitoare care-l împresura de jur împrejur.

Cum este curcubeul ce se află pe cer la vreme de ploaie, așa era înfățișarea acelei lumini strălucitoare care-l înconjură. Astfel era chipul slavei Domnului. Și cînd am văzut eu aceasta, am căzut cu fața la pămînt. Atunci am auzit glasul unuia care mi-a zis... (*Iezechiel* 1, 27-28, 2, 1).

În *Cartea înțelepciunii lui Solomon*, lumina este veșnică, adică este un atribut al Dumnezeirii. Se spune despre Înțelepciune:

Ea este strălucirea luminii celei veșnice și oglinda fără pată a lucrării lui Dumnezeu și chipul bunătății Sale (*Înțelepciunea lui Solomon* 7, 26).

Lumina nu mai este aici doar o strălucire perceptibilă prin vedere, este energia infinită, năvalnică, a naturii divine, ființa sa darnică prin excelență.

Cu adevărat Dumnezeu nimic nu iubește, fără numai pe cel ce petrece întru înțelepciune.

Ea este mai frumoasă decît soarele și decît toată orînduirea stelelor; dacă o pui alături cu lumina, înțelepciunea o întrece.

Fiindcă după lumină urmează noaptea, pe cînd înțelepciunea rămîne nebiruită în fața răutății (*Înțelepciunea lui Solomon* 7, 28-30).



Oamenii se pot împărtăși din lumina divină și, prin aceasta, pot spera la o viață plină de fericire, de înțelegere și înțelepciune:

Că la tine este izvorul vieții, întru lumina ta vom vedea lumină (*Psalmi 35, 9*).

*Sfinta Evanghelie după Ioan* începe prin aceeași afirmație:

Întru El era viață și viața era lumina oamenilor.

Și lumina luminează în întuneric și întunericul nu a cuprins-o [...]

Cuvîntul era Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul (*Ioan 1, 4-5 și 9*).

Cît despre *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel*, ea reînnoadă legătura cu tradiția *Cărții înțelepciunii lui Solomon*: Cuvîntul, fiu al Tatălui, are de la acest Tată lumina zămislitoare și conservatoare a lumii; „acest Fiu, fiind strălucirea slavei și chipul ființei lui Dumnezeu, [...] ține toate cu cuvîntul puterii Sale” (*Evrei 1, 3*).

Sfîntul Pavel invocă:

Împăratul împăraților și Domnul domnilor,

Cel ce singur are nemurire și locuiește întru lumină neapropiată; pe care nu L-a văzut nimeni dintre oameni, nici nu poate să-L vadă (*1 Timotei 6, 15-16*).

Și Iacov conchide:

Toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit de sus este, pogorîndu-se de la Părintele luminilor, la care nu este schimbare sau umbră de mutare (*Iacov 1, 17*).

## STRĂLUCIREA DOMNULUI SAVAOT

### Dumnezeul oștirilor

Liturghia creștină îl invocă pe Domnul Savaot, referindu-se astfel la ma-

rea viziune care servește drept cadru vocației profetului Isaia.

[...] am văzut pe Domnul stînd pe un scaun înalt și măreț și poalele hainelor Lui umpleau templul.

Serafimi stăteau înaintea lui, fiecare avînd cîte șase aripi: cu două își acopereau fețele, cu două picioarele, iar cu două zburau. Și strigau unul către altul, zicînd: „Sfînt, sfînt, sfînt este Domnul Savaot, plin este tot pămîntul de mărirea Lui!” (*Isaia 6, 1-3*).

„Savaot” apare pentru prima dată ca nume al Domnului în invocarea făcută în străvechiul sanctuar de la Șilo unde se spune că „șade pe heruvimi” (*1 Regi 1, 3; 4, 4*).

Această formulă pune mai ales în relief autoritatea lui Dumnezeu asupra îngerilor, aștrilor, a elementelor care compun lumea. „Așa s-au făcut cerul și pămîntul și toată oștirea lor” (*Facerea 2, 1*).

Realitatea subiacentă imaginii unei oștiri este mai puțin cea de luptă, decît cea de desfășurare a puterii Domnului:

[...] El întinde cerul ca un văl ușor și îl desface ca un cort de locuit [...]

Ridicați ochii în sus și priviți: Cine le-a zidit? — Cel ce scoate oștirea lor cu număr și pe toate pe nume le cheamă! Celui Atotputernic și cu mare virtute nici una nu-i scapă! (*Isaia 40, 22 și 26*).

Puterea oștirilor este ascultarea. Și aștrii îi datorează Domnului Atotputernic ascultarea cutremurată a ființelor de El zămislite.

Cel ce trimite lumina și merge și o cheamă pe ea, și ea îl ascultă cu cutremur. Și stelele strălucesc la locul lor și se veselesc.

Chematu-le-a, și ele au zis: „Iată-ne!” Ele strălucesc cu bucurie pentru Cel ce le-a făcut (*Baruh 3, 33-35*).

Seninul este umiditatea care se manifestă după o zi frumoasă. Soarele a

strălucit, acum este rîndul stelelor, este deci firesc ca apa cerului să se asocieze cu lumina. Astfel simbolul luminii și acela al apei se unesc pentru a însemna puterea dătătoare de viață a lui Dumnezeu care a știut să dea viață pulberii:

Deșteptați-vă, cîntați de bucurie, voi cei ce sălășluiți în pulbere! Căci roua Ta este rouă de lumină (*Isaia 26, 19*).

Aștrii constituie deci garda de onoare a Stăpînului tuturor lucrurilor. În această desfășurare își vădește Domnul slava:

Cine este acesta împăratul slăvei? Domnul puterilor, acesta este împăratul slavei. (*Psalmi 23, 10*).

Dar Dumnezeuul oștirilor cerești nu este un Domn pe care transcendența să-l izoleze în slava lui. Deși își ascunde fața privirilor păcătoșilor, rămîne milostiv și-și poate împrăstia iertarea:

Dumnezeul puterilor, întoarce-te dar, caută din cer și vezi și cercetează via aceasta; Doamne, Dumnezeul puterilor, întoarce-ne pe noi și arată fața ta, și ne vom mintui (*Psalmi 79, 15 și 20*).

Iar Pavel, chinuit de o boală neștiută, aude: „Îți este de ajuns harul Meu, căci puterea Mea se desăvîrșește în slăbiciune” (*2 Corinteni 12, 9*).

În epistola către romani se află singura referire la Domnul Savaot din Noul Testament. Este vorba de un citat din Isaia (*Isaia 1, 9*) evocînd mila Domnului care nu distruge în întregime poporul păcătos al lui Israel, pentru a-l putea regenera: „Dacă Domnul Savaot nu ne-ar fi lăsat nouă urmași, am fi ajuns ca Sodoma și ne-am fi asemănat cu Gomora” (*Romani 9, 29*).

Desfășurarea forței Domnului Atotputernic nu are doar menirea să-i con-

vingă pe oameni să renunțe la rele, ci este o demonstrație de putere copleșitoare. În mod paradoxal, această forță cu adevărat divină se manifestă prin iertare și reînnoire:

Puterea Ta este începutul dreptății și, pentru că ești stăpîn a toate, către toți cu îngăduință Te arăți (*Înțelepciunea lui Solomon 12, 16*).

Domnul Savaot nu este deci, precum Ares sau Marte, un zeu al războiului. El nu este nici o divinitate aparținînd unei dinastii solare, lunare sau stelare. Creator al Cerului și al Pămîntului, splendoarea sa este de altă natură. În calitatea lui de Dumnezeu viu, el are libertatea de a o ascunde sau a o arăta.

În virtutea acestei libertăți cu adevărat divină, Dumnezeul oștirilor, stăpînul războiului, cel care odinioară însoțea oștile lui Israel își va lepăda armele și va anunța venirea unui Mesia care va fi un Suveran al păcii.

Veniți și vedeți lucrurile lui Dumnezeu, minunile pe care le-a pus Domnul pe pămînt. Pune-vă capăt războaielor pînă la marginile pămîntului, arcu va sfărîma și va frînge arma, iar pavezele în foc le va arde. Îndeletniciți-vă și cunoașteți că eu sînt Dumnezeu (*Psalmii 45, 8-10*).

### Aștrii glorioși și decăzuți

Domnul nu este nevoit să se lupte cu aștrii pe care i-a creat. Chiar dacă oamenii au tendința de a le atribui un suflet de origine mai mult sau mai puțin divină, *Biblia* îi prezintă ca pe niște obiecte: ei sînt luminători sau făclii (*mahōrot*), atîrnate de bolta cerească unde strălucesc zi și noapte (*Facerea 1, 14-19*). Aștrii nu sînt deci rivalii Domnului și gelozia pe care o arată uneori este stîrnită de cultul aștrilor, des întil-



nit în religiile din Orientul-Apropiat și Orientul-Mijlociu.

Cînd regele Iosia hotărăște să inițieze reforma spirituală a poporului său, el se declară împotriva cultului zeilor Baal, al pilaștrilor, al stîlpilor sfinți și al oștirii cerești formată din totalitatea astrilor. Soarele, luna și stelele, adorați de păgîni, puteau exercita o fascinație asupra poporului lui Israel și inspira practici păcătoase.

A izgonit după aceea pe preoții idolilor pe care-i pusese regii Iudei, ca să facă tîmieri pe înălțimi, în cetățile Iudei și în împrejurimile Ierusalimului, și care tîmîiau pe Baal, soarele, luna, stelele și toată oștirea cerului (IV Regi 23, 5).

Această hotărîre este menționată și în *Deuteronomul*:

Sau, privind la cer și văzînd soarele, luna, stelele și toată oștirea cerului, să nu te lași amăgit ca să te închini lor, nici să le slujești, pentru că Domnul Dumnezeuul tău le-a lăsat pentru toate popoarele de sub cer (*Deuteronomul* 4, 19).

În *Înțelepciunea lui Solomon* sînt căinați acei oameni:

[...] care n-au știut, plecînd de la bunătățile văzute, să vadă pe Cel ce este, nici din cercetarea lucrărilor Sale, să înțeleagă pe meșter. Ci au socotit că sînt dumnezei cîrmuitori ai lumii sau focul, sau vîntul, sau arcul cel iute, sau mersul stelelor, sau apa năvalnică, sau luminătorii cerului; Ei, care, desfățați de frumusețea acestora, le-au luat drept dumnezei, să știe acum cu cît este Stăpînul mai presus decît acestea, că El, Cel ce Însuși este începătorul frumuseții, este făcătorul lor (*Înțelepciunea lui Solomon* 13, 1-3).

În centrul imensei laude cosmice, aștrii intră în corul creației:

Lăudați pe Domnul din ceruri, lăudați-L pe El întru cele înalte.

Lăudați-L pe El toți îngerii Lui, lăudați-L pe El toate puterile Lui.  
Lăudați-L pe El soarele și luna, lăudați-L pe El toate stelele și lumina (*Psalmi* 148, 1-3).

În *Înțelepciunea lui Solomon* este dezvăluită legătura dintre frumusețe și lumină. Alături de celelalte realități create, *Înțelepciunea* care le învăluie de frumusețe are o strălucire deosebită:

Ea este mai frumoasă decît soarele și decît toată orînduirea stelelor; dacă o pui alături cu lumina, *înțelepciunea* o întrece. Fiindcă după lumină urmează noaptea, pe cînd *înțelepciunea* rămîne nebiruită în fața răutății (*Înțelepciunea lui Solomon* 7, 29-30).

Pe lîngă celelalte splendori, lumina creatoare a Domnului este mai presus de toate, deoarece strălucirea ei răzbate atît pe tărîmul binelui, cît și pe cel al frumosului.

Aștri sînt prezentați uneori ca elemente ajutătoare ale acțiunii divine. În „Cîntarea Deborei”, unul din cele mai vechi texte biblice, este lăudată victoria lui Israel asupra regilor Canaanului și moartea lui Sisera, căpetenia oștirilor lui Iabin. Stelele sînt aliate ale poporului Domnului:

Stelele de sus s-au luptat atunci,  
Din mersul lor se războiră cu Sisera (*Judecătorii* 5, 20).

În vechi texte provenind din Ugarit stelele sînt divinități războinice, pe cînd în *Biblie* ele sînt simple unelte în mîna Domnului.

În *Cartea lui Iosua Navi*, Domnul lovește pe dușmanii lui Israel și ai aliaților săi, locuitorii Ghibeonului.

„Stai, soare, deasupra Ghibeonului, și tu lună, oprește-te deasupra văii Aialon!” (*Iosua* 10, 12).

Miracolul se produce, iar concluzia textului este:

Și n-a mai fost nici înainte, nici după aceea, o astfel de zi în care Domnul să asculte așa glasul omului (*Iosua* 10, 14).

În această povestire aștrii sînt prezentați ca niște slujitori umili care se supun poruncilor omenesti.

Există mai multe variante ale temei decăderii astrilor care s-au răzvrătit împotriva divinității. În *Isaia*, întîlnim un pasaj în care este menționată uimirea provocată de înlăturarea regelui Babilonului. Fiul dimineții, care-și pierde puterile în mod spectaculos, va deveni, în *Biblia* latină, Lucifer, astrul a cărei strălucire este orbitoare. Această ființă de lumină va sta în fruntea răzvrătirii îngerilor.

Cum ai căzut tu din ceruri, stea strălucitoare, fecior al dimineții!...

Tu care ziceai în cugetul tău: „Ridica-mă-voi în ceruri și mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi așeza jîțul meu! În muntele cel sfînt voi pune sălașul meu” (*Isaia* 14, 12-13).

Aceeași temă este abordată în mod poetic și de Iezechiel (*Iezechiel* 28, 11-19). Este vorba de o prorocie împotriva regelui Tirului, în care astrul decăzut este heruvimul scînteietor ce păzea paradisul Edenului. Prăbușirea lui este aducătoare de spaimă.

Cînd sună cea de-a treia trîmbiță prevestitoare a urgiilor Apocalipsei, cade un astru primejdios:

[...] și a căzut din cer o stea uriașă, arzînd ca o făclie, și a căzut peste a treia parte din riuri și peste izvoarele apelor.

Și numele stelei se cheamă Absintos. Și a treia parte din ape s-a făcut ca pelinul și mulți dintre oameni au murit din pricina apelor, pentru că se făcuseră amare (*Apocalipsa* 8, 10-11).

Tot în *Apocalipsa* este reabilitat și luceafărul de dimineată, care devine sim-

bolul puterii regăsite o dată cu gloria Învierii lui Iisus (*Apocalipsa* 2, 28). În sfîrșit Iisus poate spune: „Eu sînt rădăcina și sămînța lui David, steaua strălucitoare cea de dimineată” (*Apocalipsa* 22, 16).

## Fața lui Dumnezeu

Fața unui rege reflectă, de drept, o parte din splendoarea divină. Regăsim această idee în *Pildele lui Solomon*: „Seninătatea feței regelui dă viață...” (*Pilde* 16, 15).

Cuvîntul „față” poate, în ebraică, să însemne, ca și în franceză, „în față”. El implică deci ideea de prezență. Lumina pe care o emană mai mult sau mai puțin o față poate modula intensitatea prezenței, de la una aducătoare de moarte la una blîndă, martoră a unei apropieri senine.

Splendoarea „feței Domnului” este uneori atît de intensă încît poate fi greu suportată; Iacov se consideră fericit cînd scapă de razele sale: „Am văzut pe Dumnezeu în față și mîntuit a fost sufletul meu” (*Facerea* 32, 30).

Fața Domnului este înspăimîntătoare și pentru că arată adevărul și dezvăluie nimicnicia și păcatele omenirii, în toată goliciunea lor. Adam îi spune Domnului: „Am auzit glasul tău în rai și m-am temut, că sînt gol, și m-am ascuns” (*Facerea* 3, 10).

Moise își acoperă fața, pentru ca lumina divină pe care o reflectă să nu-l orbească pe Israeliti (*Ieșirea* 34, 29-35).

Și totuși, departe de fața Domnului, omul este învăluit de întuneric. Iată o binecuvîntare în care lumina divină este chemată:

Să te binecuvînteze Domnul și să te păzească!  
Să caute Domnul asupra ta cu față veselă și să te miluiască!



Să-și întoarcă Domnul fața sa către tine și să-ți dăruiască pace! (Numerii 6, 24-26).

Aceeași temă se regăsește și în rugăciunile oamenilor:

Fața Ta arat-o robului Tău și mă învață poruncile Tale (Psalmii 118, 135).

Dumnezeule, întoarce-ne pe noi și arată fața Ta, și ne vom mîntui (Psalmii 79, 4).

Harul pe care-l degajă lumina feței divine dăruiește poporului o forță deosebită:

Fericit este poporul care cunoaște strigăt de bucurie;  
Doamne, în lumina feței Tale vor merge [...] Că lauda puterii lor Tu ești și întru bună vrerea Ta se va înălța puterea noastră (Psalmii 88, 15-17).

În acest fel Dumnezeu face să renască gloria sanctuarului pustiit de mînia sa:

[...] luminează fața Ta spre templul Tău pustiit, pentru numele Tău, Doamne! (Daniel 9, 17).

În Biblie fața Domnului nu are ochi. Simbolismul ochilor este altul: omni-prezența activă a Domnului în oameni și în întreaga sa creație.

Nimeni și nimic nu poate scăpa privirii Domnului:

De se vor ascunde dinaintea ochilor Mei în fundul mării, voi da poruncă șarpelui și îi va mușca.

[...] căci ochii Mei Eu îi ațintesc spre rău, iar nu spre bine! [...]

Iată ochii Domnului Dumnezeu privesc spre împărăția cea păcătoasă (Amos 9, 3-4 și 8).

Cel care se teme prea mult de privirea oamenilor

[...] nu știe că ochii Domnului de zece mii de ori sînt mai luminoși decît soarele și privesc la toate căile oamenilor și văd toate

părțile cele ascunse. (Înțelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah 23, 27).

Dar privirea Domnului nu înseamnă numai supraveghere; ea este și binefacere, și dăruire de lumină:

Ochii Domnului peste cei ce-l iubesc, scut puternic și întărire vajnică este Domnul; [...] El înalță sufletul și luminează ochii (Înțelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah 34, 17 și 19).

[...] luminează ochii mei, ca nu cumva să adorm întru moarte (Psalmii 12, 4).

Domnul nu este un paznic netrebnic, în căutare de greșeli:

Și miluiești pe toți, că toate le poți, și treci cu vederea greșelile oamenilor, ca să se pocăiască (Înțelepciunea lui Solomon 11, 23)

Uneori Domnul închide ochii pentru a respinge un dar nepotrivit:

Cînd ridicați mîinile voastre către Mine, Eu Îmi întorc ochii aiurea [...]. Mîinile voastre sînt pline de sînge; spălați-vă, curățați-vă! (Isaia 1, 15).

Regele Iezechia, indignat de blestemele lui Sanherib, i se adresează astfel Domnului:

Pleacă, Doamne, urechea Ta și deschide, Doamne, ochii Tăi și vezi și ia aminte la cuvintele lui Sanherib, pe care le-a trimis ca să facă de batjocură pe Dumnezeu cel viu (Isaia 37, 17).

„Deschide ochii” înseamnă aici: apleacă-te cu atenție asupra acestui necredincios căci gloria îți este în joc.

## LUMINA PIERDUTĂ ȘI REGĂSITĂ

### Orbirea lui Israel

Cînd Moise are îndoieli asupra talentelor sale de orator, Domnul îi spune:

„[...] cine face pe om mut, sau surd, sau cu vedere, sau orb? Oare nu eu, Domnul Dumnezeu?” (Ieșirea 4, 11).

În acest text este vorba probabil de vedere și orbire din punct de vedere fizic, dar foarte curînd Biblia le va da un sens spiritual. Cel care vede va fi prorocul, adică cel care lasă să-i pătrundă în inimă lumina cuvîntului divin.

Orbirea spirituală poate fi și o împotmolire în probleme de ordin material. Obiceiul darurilor, de exemplu, poate corupe spiritul de dreptate: „Daruri să nu primești, căci darurile orbesc ochii celor ce văd și strîmbă priceperile cele drepte” (Ieșirea 23, 8; vezi și Deuteronomul 16, 19).

Orbirea se poate transforma într-un adevărat refuz al poruncilor divine, atunci cînd ele strică rînduiala făcută de oameni. Idolatrii care nu-și dau seama de deșertăciunea obiectului cultului lor sînt și ei orbi.

Domnul îl lasă adesea pe orb să se afunde în întuneric pînă este cuprins de spaimă: atunci poate se va pocăi. Iată ce spune un psalm:

[...] Domnul înțelepțește orbii, Domnul iubeste pe cei drepti (Psalmii 145, 8).

În Cartea lui Isaia se vorbește îndelung despre orbirea spirituală, despre efectele sale dezastruoase și despre puterea divină de a lumina inimile.

Dumnezeu aruncă asupra Ierusalimului necredincios un val de amărîală, o ceață spirituală paralizantă:

Mirați-vă și vă minunați: aceia au orbit pe alții și au rămas singuri orbi; s-au îmbătat, dar nu de vin; se clatină, dar nu de băutură;

Că Domnul a turnat peste voi un duh de toropeală. El a închis ochii voștri, profeților, și capetele voastre, vîzătorilor, le-a acoperit cu vîl.

Drept aceea orice descoperire este pentru voi ca graiurile dintr-o carte pecetluită. Dacă le dai cuiva care știe carte și-i zici: „citește”, el îți răspunde: „Nu pot, căci ea este pecetluită”!

Și dacă o dai cuiva care nu știe carte și-i zici: „Citește!”, el îți va răspunde: „Nu știu carte!” (Isaia 29, 9-12).

În limba ebraică se poate spune în loc de „a orbi”, „a închide ochii”. Iată mesajul aspru pe care trebuie să-l transmită prorocul poporului:

„[...] Cu auzul veți auzi și nu veți înțelege și, uitîndu-vă, vă veți uita, dar nu veți vedea.

Că s-a învîrtoșat inima poporului acestuia și cu urechile sale greu a auzit și ochii săi i-a închis, ca nu cumva să vadă cu ochii și cu urechile să audă [...]” (Isaia 6, 9-10).

Acest text nu poate fi înțeles decît dacă ținem seama de retorica prorocilor. Domnul prevede o orbire a unui Israel care nu ascultă de vorbele lui. El îi transmite această veste într-un mod imperativ și în același timp derutant, care sună cam în felul următor: „Degeaba ascultați și vă uitați, căci nu auziți și nu vedeți nimic: ochii voștri sînt acoperiți cu noroi.”

Cînd va veni un rege drept, în stare să-l readucă pe Israel la Dumnezeu, ochii vor fi spălați:

Iată că un rege va stăpîni prin dreptate și căpeteniile vor cîrmui cu dreptate.

Ochii celor care văd nu vor fi închiși și urechile celor care aud vor fi băgătoare de seamă (Isaia 32, 1 și 3).

Iar cînd va veni vremea renașterii la o viață nouă, deșertul și pămîntul sterp vor înflori:

[...] și poporul meu va vedea slava Domnului, strălucirea Dumnezeului nostru [...] Atunci se vor deschide ochii celor orbiți și urechile celor surzi vor auzi (Isaia 35, 2 și 5).



Capitolul 42 din *Isaia* vestește venirea Slujitorului Domnului, dar vorbește și despre orbirea lui Israel. Dumnezeu se adresează acestui misterios slujitor:

[...] Te-am dat ca legământ al poporului Meu, spre luminarea neamurilor;  
Ca să deschizi ochii celor orbi (*Isaia* 42, 6-7).

**Domnul îi va călăuzi:**

Îndrepta-voi pe cei orbi pe drumuri pe care nu le cunosc, pe poteci neștiute îi voi povățui; întunericul îl voi preface înaintea lor în lumină și povârnișurile în câmpie întinsă (*Isaia* 42, 16).

Israel, care ar fi trebuit să fie slujitorul desăvârșit, cu ochii îndreptați spre Dumnezeu, atent la vorbele lui, merită să fie muștrat:

[...] orbilor, priviți, vedeți!  
Cine este orb, fără numai sluga Mea?  
[...] Cine este orb ca cel de un neam cu Mine?  
Tu multe ai văzut fără să te uiți cu luare aminte [...] (*Isaia* 42, 18-20).

Credința este fructul atenției și al vigilenței. Israel este mereu tulburat de preocupări lumești sau de diverse ispite de ordin idolatric. Această tulburare îl îndepărtează de la adevărata credință. Tulburarea ochilor inimii îl împiedică pe om să-l perceapă pe Dumnezeu și să-și dea seama cât de realistă este purtarea acestuia. Căpeteniile sunt cele mai vinovate:

Străjerii Mei sunt orbi cu toții, ei nu înțeleg nimic. Toți sunt cîini muți care nu pot să latre. Ei visează, ei se culcă și le place să doarmă (*Isaia* 56, 10).

Examenul de conștiință este prima condiție pentru ieșirea din întuneric.

El îndeamnă la pocăința aducătoare de lumină divină în spirit. Iată un psalm de pocăință care este o dovadă de luciditate profetică:

[...] Noi așteptăm lumina, dar iată întunericul; așteptăm revărsatul zorilor, dar umblăm în beznă.

Umblăm de-a bîjbîitul, ca orbii pe lingă zid; ca și cei fără ochi bîjbîim mereu, ne poticnim în miezul zilei ca și pe înserate; între oamenii în putere sîntem ca niște morți.

Mormăim cu toți ca urșii (*Isaia* 59, 9-11).

Poporul, purificat prin încercare, și-a regăsit vederea spirituală. Întors din orbire, el poate reveni pe pămîntul său: „Să vină poporul cel orb care are ochi” (*Isaia* 43, 8).

### Ochii bătrînului Tobit

Lumina scaldă spațiul locuit de cei vii, ea este pentru suflet ceea ce oxigenul este pentru plămîni: „Și lumina este dulce și plăcut este ochilor să privească soarele” (*Ecclesiastul* 11, 7).

Este mort cel ce nu mai are lumină: „Pentru mort plîngi, că-i lipsește lumina” (*Cartea Înțelepciunii lui Isus, fiul lui Sirah* 22, 9).

Omul poate fi bogat, dar în clipa morții el nu-și poate lua în mormînt gloria și faima:

Totuși intra-va pînă la neamul părinților lui și în veac nu va vedea lumină (*Psalmlui* 48, 20).

Povestea bătrînului Tobit și cea a tînărului Tobie nu este numai o poveste edificatoare despre o vindecare miraculoasă. Într-adevăr, bătrînul orb reîncepe să vadă drept răsplată a meritelor sale, dar ochii minții se deschid la lumina profetică ce luminează cîntarea finală. Cadrul familial al poveștii

se deschide dintr-o dată și ne prezintă o nouă perspectivă: Ierusalimul este lumina neamurilor.

Plecarea lui Tobie o aruncă pe mama lui într-un fel de noapte adîncă: „Cît de rău îmi pare că te-am lăsat să pleci, fiul meu, lumina ochilor mei!” (*Tobit* 10, 5).

Îngerul Rafael a fost trimis pentru a înlătura petele albe de pe ochii lui Tobit „...ca să vadă cu ochii săi lumina lui Dumnezeu” (*Tobit* 3, 17).

Strigătul tatălui vindecă răsuna ca un ecou al strigătului mamei disperate de lipsa fiului: „Te văd fiul meu, lumina ochilor mei!” (*Tobit* 11, 14).

Cîntecul de mulțumire fierbinte dobîndește dimensiuni profetice. Tobit are o viziune în care Ierusalimul a renăscut. Ochii trupului văd din nou lumina zilei, iar ochii minții văd lumina cetății ideale, călăuzitoare a lumii întregi.

Popoare multe vor veni de departe în numele Domnului Dumnezeu cu daruri în mîini, cu daruri ce aduc Împăratului cerului (*Tobit* 13, 11).

## LUMINA LUI DUMNEZEU STRĂLUCEȘTE ÎNTRU IISUS HRISTOS

„Eu sînt lumina lumii”

*Sfînta Evanghelie după Ioan* îl dezvăluie pe Iisus-lumină. Cuvintele acestui martor de excepție nu pot fi înțelese decît după o îndelungă meditație. Nu totul este spus în cuvinte: povești ca cea a femeii păcătoase și cea a celui născut-orb au tîlcuri ascunse. Povestirea se confundă cu simbolul iar uneori chiar tăcerea vorbește, atunci cînd tac, mirați și neliniștiți, acuzatorii care se trezesc în situația de acuzați.

Prima declarație a lui Iisus este făcută în cursul întîlnirii Sale cu Nicodim, fariseul cel cinstit.

Iar aceasta este judecata, că Lumina a venit în lume și oamenii au iubit întunericul mai mult decît Lumina. Căci faptele lor erau rele.

Că oricine face rele urăște Lumina și nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să nu se vădească.

Dar cel care lucrează adevărul vine la Lumină, ca să se arate faptele lui, că în Dumnezeu sînt săvîrșite (*Ioan* 3, 19-21).

Dreptatea oamenilor cere „să se facă lumină totală asupra oricărui caz”. Poliția face ancheta iar judecătorul hotărăște care este vina inculpatului. Lumina pe care Iisus o aduce lumii are nenumărate însușiri: ea arată drumul către Tată, ea explică prorociile, sensul minunilor, dar poate și să dezvăluie secretele inimilor.

Reprezentanții justiției omenesti trebuie să facă nenumărate lucruri înainte de a se pronunța, lucru pe care Iisus nu trebuie să-l facă: el este lumina și doar prezența lui demonstrează sau manifestă ceea ce se întîmplă cu un om. Binele și răul sînt dovedite pe loc, judecata este imediată:

Pus-ai fărădelegile noastre înaintea ta, greselile noastre ascunse, la lumina feței tale. [...]

Și caută spre robii tăi și spre lucrurile tale și îndepărtează pe fiii lor (*Psalmlui* 89, 8 și 18).

Povestea femeii păcătoase care a fost iertată nu-i aparține poate lui Ioan, dar își găsește locul în mod fericit în *Evanghelia* lui.

La început Iisus spune: „cel fără de păcat dintre voi să arunce cel dintîi piatra asupra ei”, iar apoi aruncă asupra celor de față o lumină care-i obligă să-și analizeze cu atenție comporta-



mentul. Vorbele Lui luminează această minune tăcută:

Eu sînt Lumina lumii; cel ce îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții (Ioan 8, 12).

### Lumina călăuzește lucrările omului

După vindecarea slăbănogului de la scăldătoarea Vitezda, Iisus a spus: „[...] Tatăl Meu pînă acum lucrează; și Eu lucrez” (Ioan 5, 17).

Se muncește într-adevăr ziua întreagă și ziua Domnului este fără sfîrșit. Pentru el odihna și ziua de sîmbătă nu-și au rostul. Iisus lucrează la lumina zilei Tatălui: lucrul cuvîntului și al milei sînt neînterupte. Și totuși ziua divină va scădea și chiar va dispărea în timpul Patimilor.

Trebuie să fac, pînă este ziua, lucrurile Celui ce M-a trimis pe Mine; că vine noaptea, cînd nimeni nu poate să lucreze.

Atît cît sînt în lume, Eu sînt lumina lumii (Ioan 9, 4-5).

Iisus unge ochii orbului cu tină și-i poruncește să se ducă să se spele în scăldătoarea Siloamului. Există chiar formula „ungerea de orbire” folosită de proroci în clipele de avînt retoric. Înscenarea acestui miracol are scopul de a face manifestă orbirea celor care refuză să vadă semnele Împărăției cerurilor:

Spre judecată am venit în lumea aceasta, ca cei care nu văd să vadă, iar cei care văd să fie orbi (Ioan 9, 39).

Cînd fariseii întreabă dacă aceste vorbe sînt pentru ei, Iisus răspunde:

Dacă ați fi orbi n-ați avea păcat. Dar acum ziceți: Noi vedem. De aceea păcatul rămîne asupra voastră (Ioan 9, 41).

Înainte de a-l învia pe Lazăr, Iisus spune:

Nu sînt oare douăsprezece ceasuri într-o zi? Dacă umblă cineva ziua, nu se împiedică, pentru că el vede lumina acestei lumi. Iar dacă umblă cineva noaptea se împiedică, pentru că lumina nu este în el (Ioan 11, 9-10).

„A merge prin lume” nu înseamnă neapărat a merge pe pămîntul care se vede. Există și mersul prin lumea invizibilă, căci întuneric nu este numai noaptea. Atît ziua, cît și noaptea lumea este întunecată de rău. Așa cum hoțul dă lovituri noaptea, tot așa omul rău făptuieste în umbra minciunii sau în întunecimea unei inimi împietrite. Mai devreme sau mai tîrziu, păcătosul se împiedică și cade în timpul acestei înaintări care devine cu atît mai periculoasă, cu cît el se crede atotștiutor. Iisus este făclia care luminează pașii, raza născută din lumea divină care este prin esență luminoasă.

Iisus spune mereu că menirea lui nu este judecata, ci luminarea celor pe care-i amenință capcanele drumului. În lumina pe care o aduce, oamenii pot să se cunoască și să se cerceteze. Se descoperă unii pe alții și află că sînt salvați. Ei înțeleg astfel că refuzul acestei lumini duce la moarte.

Și, deși a făcut atîtea minuni înaintea lor, ei tot nu credeau în El, Ca să se îplinească cuvîntul prorocului Isaia [...]

„Au orbit ochii lor și a împietrit inima lor, ca să nu vadă cu ochii și să nu înțeleagă cu inima și ca să nu cumva să se întoarcă și Eu să-i vindec” (Ioan 12, 37-38 și 40).

Eu, Lumina am venit în lume, ca tot cel ce crede în Mine să nu rămînă în întuneric. Și dacă aude cineva cuvintele Mele și nu le păzește, nu Eu îl judec; căci n-am venit să judec lumea, ci să mîntuiesc lumea (Ioan 12, 46-47).

Credința întru Iisus Hristos este o lumină care-l transformă pe credincios într-o ființă luminoasă:

Cît aveți Lumina, credeți în Lumina, ca să fiți fii ai luminii (Ioan 12, 36).

### Noua poruncă

În prima sa epistolă, apostolul Ioan se arată realist. Pentru a „înfăptui adevărul” nu este suficient să-l închipui sau să-l lauzi, el trebuie cercetat. Totul trebuie raportat la ceilalți. Dragostea îl scoate pe creștin din întuneric, ura îl ține în beznă cu riscul de a-l pierde. „Noua poruncă” este împărtășania, a cărei lege îl ține pe creștin întru lumina divină pentru ca obștea să nu mai fie dezbinată.

[...] Dumnezeu este lumină și nici un întuneric nu este întru El.

Dacă zicem că avem împărtășire cu El și umblăm în întuneric, mințim și nu săvîșim adevărul.

Iar dacă umblăm întru lumină, precum El este în lumină, atunci avem împărtășire unul cu altul și sîngele Iisus, Fiul Lui, ne curățește pe noi de orice păcat (1 Ioan 1, 5-7).

Ci totuși, vă scriu poruncă nouă [...] pentru că întunericul se duce și lumina cea adevărată începe să răsară.

Cine zice că este în lumină și pe fratele său îl urăște, acela este în întuneric pînă acum. Cine iubește pe fratele său rămîne în lumină și sminteală nu este în el. (1 Ioan 2, 8-10).

Iar cel ce urăște pe fratele său este în întuneric [...] și nu știe încotro se duce, pentru că întunericul a orbit ochii lui (1 Ioan 2, 11).

### OBIECTELE DE LUMINĂ

#### Făclia și/sau sfeșnicul

De cele mai multe ori omul nu-și mai găsește drumul în întuneric. Ori-

care ar fi făclia pe care o ține în mînă, lumina îi vine de la Dumnezeu pentru a-l feri de capcanele din drum.

Că tu vei aprinde făclia mea, Doamne; Dumnezeul meu, vei lumina întunericul meu. Căci cu Tine mă voi izbăvi de ispită, și cu Dumnezeul meu voi trece zidul. Dumnezeul meu, fără prihană este calea Lui (Psalmii, 17, 31-33).

Cuvîntul divin îl însoțește pe om în drumul lui:

Făclie picioarelor mele este legea ta și lumină cărărilor mele (Psalmii 118, 105).

Legea îi aduce omului lumina veșnică, iar fiii lui Israel sînt „acea prin care trebuia să se dea veacului nestricăcioasa lumină a legii Tale” (Înțelepciunea lui Solomon 18, 4).

Primind în dar această lege poporul lui Israel a devenit „lumina neamurilor” (Isaia 42, 6; 49, 6).

Dumnezeu și-a trimis lumina pentru a lumina stelele care „strălucesc cu bucurie pentru Cel ce le-a făcut”, dar cea mai importantă izbîndă a luminii divine este legea, a cărei înțelepciune este de neasemuit. Legea este fără de sfîrșit căci și splendoarea care a înfăptuit-o nu se stinge niciodată.

Aceasta este cartea poruncilor lui Dumnezeu și legea care este peste veac; [...] Întoarce-te, Iacove, și te teme de ea, umblă prin strălucire în preajma luminii ei (Baruh 4, 1-2).

Toate învățăturile izvorîte din această lege îi apără pe cei care-o urmează, sînt călăuzele oamenilor credincioși.

Ele te vor conduce cînd vei vrea să mergi, în vremea somnului te vor păzi, iar cînd te vei deștepta vor grăi cu tine.

Că povata este un sfeșnic bun și legea o lumină, iar îndemnurile care dau învățătură sînt calea vieții (Pilde 6, 22-23).



O dată cu viața omul primește o conștiință care-i permite să se cunoască și să se cerceteze.

Sufletul omului este un sfeșnic de la Domnul, el cercetează toate cămările trupului (Pilde 20, 27).

adică toate ascunzișurile ființei sale.

Lumina celor drepti luminează, pe când sfeșnicul celor fără de lege se stinge (Pilde 13, 9).

Cel ce blestemă pe tatăl său și pe mama sa stinge sfeșnicul în mijlocul întinericului (Pilde 20, 20).

Pentru a asigura o domnie dreaptă, membrii dinastiei trebuie să fie ca niște făclii. Astfel vor fi cei ce se trag din Iesei, precum David, fiul mesianic uns de prorocul Samuel:

Acolo voi face să răsară puterea lui David, gătit-am făclie unsului meu (Psalmii 131, 17; vezi și III Regi 11, 36; 15, 4; II Regi 8, 19; II Regi 21, 17).

Iisus se folosește de o făclie pentru a explica misterul luminii spirituale. El atrage atenția asupra faptului că lumina ei este atît exterioară cît și interioară.

Flacăra unei făclii cu ulei este slabă, dar pusă într-un sfeșnic luminează o casă întreagă. Ucenicii lui Iisus nu trebuie să stea în umbră: lumina lor trebuie să lumineze întreaga omenire.

Voi sinteți lumina lumii [...] [...] nu aprind făclie și o pun sub obroc, ci în sfeșnic, și luminează tuturor celor din casă.

Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri (Matei 5, 14-16).

Lumina lui Iisus îl cuprinde pe om în întregime:

Luminătorul trupului e ochiul tău. Cînd ochiul tău este curat, atunci tot trupul tău e luminat; dar cînd ochiul tău e rău, atunci și trupul tău e întunecat.

Ia seama deci ca lumina din tine să nu fie întuneric (Luca 11, 34-35).

Nu este de ajuns să aprinzi o făclie, trebuie să ai grijă să-i ții flacăra vie. Prevederea presupune vigilență:

Să fie mijloacele voastre încinse și făcliile voastre aprinse;

Și voi fiți asemenea oamenilor care așteaptă pe stăpînul lor cînd se va întoarce de la nuntă, ca, venind și bătînd, îndată să-i deschidă (Luca 12, 35-36).

Aceeași învățătură poate fi trasă din pildele celor zece fecioare care „luînd candelile lor, au ieșit în întîmpinarea mirelui” (Matei 25, 1-13).

### Sfeșnicul (candelabrul) sfînt și candelile

Sfeșnicul sfînt, *menorah*, a devenit una din emblemele lui Israel, în aceeași măsură ca steaua lui David. Este vorba într-adevăr de un candelabru, de un obiect purtător de candelile, dar nu este un obiect destinat iluminatului. Forma lui are o semnificație complexă. Textul din *Ieșirea* în care este descris îi subliniază simbolismul.

Să faci sfeșnic de aur curat. Sfeșnicul să-l faci bătut din ciocan: fusul, brațele, cupele, nodurile și florile lui să fie dintr-o bucată. Șase brațe să iasă pe cele două laturi ale lui: trei brațe ale sfeșnicului să fie pe cealaltă latură.

El va avea la un braț trei cupe în forma florii de migdal, cu nodurile și florile lor, și la alt braț va avea trei cupe în forma florii de migdal cu nodurile și florile lor. Așa vor avea toate cele șase brațe, ce ies din fusul sfeșnicului.

Iar pe fusul sfeșnicului să fie patru cupe în forma florii de migdal, cu nodurile și florile lor:

Un nod sub două brațe, un alt nod sub alte două brațe și un al treilea nod sub cele din urmă două brațe, iar în vîrfurile fusului sfeșnicului să fie încă o cupă în forma florii de migdal cu nodul și floarea ei.

Nodurile și ramurile acestea să fie dintr-o bucată cu sfeșnicul. El tot trebuie să fie lucrat cu ciocanul, dintr-o singură bucată de aur curat.

Să-i faci șapte candelile și să pui în el candelilele acestea, ca să lumineze latura din fața lui (Ieșirea 25, 31-37).

Este un pom-purtător-de-lumină. Se știe că în multe religii forma arborelui era suportul unei reprezentări cosmice, legată de multe ori de misterul luminii.

În religia babiloniană exista un pom misterios, Kiskanul negru, care creștea în cetatea sfîntă Eridu și la care se ducea adesea Ea, zeul înțelepciunii. Acel copac era strălucitor precum un lapis-lazuli. Imaginea acestui pom este încărcată de toate atributele creației, nu în scopul de a descrie elementele naturii, ci pentru a-l înfățișa în calitatea sa de prototip ceresc.

Sfeșnicul biblic este, și el, o copie artizanală a modelului pe care Domnul i l-a înfățișat lui Moise pe munte: „Vezi să faci acestea toate după modelul ce ți s-a arătat în munte” (Ieșirea 25, 40).

Acest sfeșnic este un migdal cu boboci și flori. Cupele aveau probabil forma unei migdale, cu partea din față mai alungită pentru a ține feștila, depărtată de fus, și a putea astfel îndrepta lumina spre Domnul Atotputernic (Ieșirea 25, 37). Simbolismul migdalului și al migdalei este evident: fructul purtător de ulei este născător de lumină, socotită sfîntă. (În iconografia ro-

manică Iisus este reprezentat într-un oval rupt, mandorla, migdala.)

Dar migdalul poate fi și un „priveghetor” (*shaqèd*):

[...] „Ieremia, ce vezi tu?” Și eu am răspuns: „Văd un toiag de lemn de migdal” (*shaqèd*).

Zisu-mi-a Domnul: „Tu ai văzut bine, că eu priveghez asupra cuvîntului Meu, ca să-l îndeplinesc!” (Ieremia 1, 11-12).

Conform tradiției, candelilele din sfeșnic nu ardeau decît noaptea (Ieșirea 27, 21). Sfeșnicul își merită numele de Priveghetor, fie pentru că veghează în fața Domnului, fie pentru că îl simbolizează pe însuși Domnul care veghează asupra poporului său.

De Cel ce stăpînește cu puterea Sa veacul. Ochii Lui spre neamuri privesc (Psalmii 65, 6).

Apoi mi-ai dat viață, și bunăvoința Ta și purtarea Ta de grijă au ținut vie suflarea mea (Iov 10, 12).

Candela, lumina de noapte, de veghe simboliza de asemenea credința neîntreruptă a lui Israel întru Dumnezeu (I Regi 3, 3).

Sfeșnicul sfînt este mereu prezent în tradiția iudaică care i-a atribuit nenumărate semnificații simbolice. Pentru Iosif el reprezintă caracterul sfînt al săptămînii care repetă zilele creației. Alții au văzut în cele șapte candelile ale sfeșnicului cele șapte planete care erau pe atunci cunoscute. Trebuie neapărat menționat și simbolismul aurului, metal solar, a cărui strălucire naturală reflectă splendoarea încreată.

Prorocul Zaharia are o interpretare foarte personală a simbolismului sfeșnicului. După ce are o viziune el spune:

„Iată văd un candelabru cu totul de aur, cu șapte candelile, iar deasupra candelabrului



este un vas cu untdelemn din care pornesc șapte țevi către cele șapte candelă; Iar alături, doi măslini, unul de-a dreapta vasului cu untdelemn și altul de-a stînga" (*Zaharia* 4, 2-3).

Îngerul însărcinat cu instruirea lui îi spune:

„Iar aceste șapte (*candelă*) sînt ochii Domnului care cutreieră tot pămîntul" (*Zaharia* 4, 10).

Dar cînd prorocul îl întrebă ce înseamnă cei doi măslini, sau mai curînd cele două ramuri de măslin care, prin două țevi de aur, își varsă uleiul auriu, îngerul răspunde:

„Aceștia sînt cei doi fii unși, care stau înaintea Domnului a tot pămîntul" (*Zaharia* 4, 14).

Cei doi fii unși sînt Iosua, care a fost uns preot, și Zorobabel, uns rege.

Imaginea sfeșnicului este aici profund modificată. Lampa complexă, cu două brațe și un rezervor, capătă o semnificație mai mult decît liturgică: ea devine un obiect de contemplație, care explică rînduiala harului ce sfințește și consfințește.

Este într-adevăr vorba de un copac; cele două ramuri de măslin sînt legate de un arbore de lumină. Acest copac este de aur, iar seva este uleiul care poate deveni lumină. Pentru că Țes din același trunchi, cele două ramuri sînt unite: așa vor trebui să fie și puterea sacerdotală și cea împărătească a oamenilor care au fost unși cu uleiul auriu, născut din lumină și dumnezeire.

Simbolismul profetic stabilește astfel legături stranii: pomul este din metal, uleiul este purtător de flori de lumină. Ne aflăm în fața unui soi de suprarealism capabil să stîrnească mirarea care dezvăluie o altă dimensiune a realității.

Sfeșnicul din *Pentateuh* și cel din *Zaharia* sînt, fiecare în parte, embleme ale esenței divine și ale energiei pe care o emană. Cîmpul semantic pe care-l oferă lumina este cercetat aici cu rezultate fericite neobișnuite.

### Cununa de lumină (diadema, tiara, turbanul)

Coroana este simbolul regalității. Cînd este cucerită cetatea Raba, David pune stăpînire pe coroana lui Hanum, regele Amoniților: „Și a luat David de pe capul regelui ei coroana, care era de un talant de aur și cu pietre scumpe, și a pus-o pe capul său [...]" (*II Regi* 12, 30).

Un talant de aur cîntărea în jur de cincizeci și nouă de kilograme; este vorba deci de o evaluare a prețului coroanei. Acest Hanum era zeul-rege care domnea peste Amoniți. Cultul său cerea jertfirea prin ardere a unor copii vii. În ciuda atrocității acestui act, Israelii au fost tentați de acest cult odios. Punînd stăpînire pe coroana lui Hanum, David distruge puterea acestui zeu funest.

În Orientul-Apropiat coroana bătută cu nestemate era văzută ca o aureolă de lumină. Se spunea despre Marduk, cel mai însemnat zeu al Babilonului, că este „acoperit cu splendoarea a zece zei, care-i e și coroană”.

În *Biblie* se vorbește des despre coroanele regale care sînt însemne ale gloriei divine, încredințate unor regi care trebuie să fie, la rîndul lor, slujitori credincioși ai zeilor:

Doamne, întru puterea Ta se va veseli împăratul [...]  
Că l-ai întîmpinat pe el cu binecuvîntările bunătății, pus-ai pe capul lui cunună de piatră scumpă (*Psalmi* 20, 1 și 3).

Coroana regelui trebuia să fie prevăzută cu un ornament în formă de floare, semn al moștenirii spirituale a dinastiei, întemeiată pe legămîntul cu Dumnezeu. Cînd este încoronat, urmașul viței regești apare ca o eflorescență divină.

Acolo voi face să răsără puterea lui David, gătit-am făclie unsului meu.

Pe vrăjmași îi voi îmbrăca cu rușine, iar pe dînsul va înflori sfințenia mea (*Psalmi* 131, 17-18).

[...] priviți pe Solomon încoronat, cum a lui maică l-a încununat, în ziua sărbătorii nunții lui (*Cîntarea Cîntărilor* 3, 11).

Slujitorii Domnului pot fi și ei încoronați. De aceea Mardoheu se trezește înveșmîntat ca un rege: „Mardoheu a ieșit de la rege în veșminte regești de culoare purpurie și albă și cu cunună mare de aur" (*Estera* 8, 15).

Coroana regelui este însemnul puterii divine, iar tiara preotului este dovadă de sfințenie. Acest acoperămînt pentru cap este un fel de turban, *chidarul*, făcut din in și purtînd pe el cuvintele „Sfințenia Domnului”.

Să faci după aceea o tăbliță șlefuită de aur curat, și să sapi pe ea, cum se sapă pe pecete, cuvintele: „Sfințenia Domnului”. Și s-o prinzi cu șnur de mătase violetă de chidar, așa, ca să vină în partea de dinainte a chidarului (*Leșirea* 28, 36-37).

Folosirea emblemei regale pe o haină bisericească deschide calea spre o perspectivă mesianică. Unul prin excelență poartă în el cele două ungeri: cea care-i atribuie puterea politică și cea care-l proclamă trimis al Domnului. Regele își poate pierde cununa slăvii:

Spune regelui și reginei: Smeriți-vă și ședeți mai jos, deoarece a căzut de pe capul vostru cununa slavei voastre! (*Ieremia* 13, 18; vezi și *Ezechiel* 21, 30-32).

După dispariția funcției regale, Fiul Omului va asigura judecata și răzbunarea divină:

Și am privit și iată un nor alb și Cel ce ședea pe nor era asemenea Fiului Omului, avînd pe cap cunună de aur și în mînă seceră ascuțită.

Atunci Cel ce ședea pe nor a aruncat, pe pămînt, secera lui și pămîntul fu secerat (*Apocalipsa* 14, 14 și 16).

Cununa este pentru David „stemă de mărire” (*Cartea înțelepciunii lui Isus Sirah* 47, 6), așa cum va fi și pentru Iisus Hristos (*Evrei* 2, 7). Ea înseamnă și slava lui Israel:

În ziua aceea Domnul Savaot va fi o cunună strălucitoare și o strălucită găteală pentru cei ce au mai rămas din popor (*Isaia* 28, 5).

Ierusalimul izbăvit și-a regăsit lumina dreptății, mîntuirea-i este precum o făclie aprinsă, el strălucește ca o regină.

Și tu vei fi o cunună de mărire în mîna Domnului și ca o diademă regală în mîna Dumnezeului tău (*Isaia* 62, 3).

Dezbracă-te, Ierusalime de haina întristării și suferinței tale, și îmbracă-te pentru totdeauna, cu podoaba slavei lui Dumnezeu. Îmbracă veșmîntul dreptății celei de la Dumnezeu, pune cununa slavei Celui Veșnic pe capul tău. Pentru că Dumnezeu va arăta tuturor celor de sub cer strălucirea ta (*Baruh* 5, 1-3).

[...] și ei vor fi ca niște pietre de diademă, strălucind în țara Sa (*Zaharia* 9, 16; vezi și *Ezechiel* 16, 12).

Astfel putem înțelege gravitatea răzvrătirii lui Israel: el a respins semnul legămîntului:

Dar Tu ai lepădat, ai defăimat și ai aruncat pe unsul Tău.



Stricat-ai legământul robului Tău, batjocorit-ai pe pământ sfîntenia lui (*Psalmi* 88, 37-40).

Orice om poate primi această cunună dacă dă dovadă de iubire față de înțelepciunea divină:

Ea va pune cunună de daruri pe capul tău și te va împodobi cu diademă de mare cinste.

Calea dreptilor e ca zarea dimineții, ce se mărește mereu pînă se face ziua mare. (*Pilde* 4, 9 și 18).

### Pietrele nestemate

Ele erau aduse din Egipt, Etiopia, din Cipru, din Birmania, din Arabia, din India, din Ceilon și din multe alte locuri. Nestemate pentru că erau rare, ele aveau și mai multă valoare deoarece veneau de departe. Erau un dar foarte apreciat, demn de regina din Saba (*III Regi* 10, 2; *II Paralipomena* 9, 9). Ele puteau să scînteieze pe diademe, dar puteau, la fel de bine, să fie incrustate pe mobile, ca, de exemplu, pe patul lui Olofern (*Iudita* 10, 21). Regele Artaxerxe strălucea de aur și pietre prețioase (*Estera* 5, 1).

Nestematele vor dobîndi un simbolism special atunci cînd vor fi cusute pe veșmintele bisericești.

Două nestemate foarte dure, diamantul și safirul, au fost investite cu semnificații simbolice diferite. Diamantul, prețuit pentru strălucirea ne-nu-măratelor sale fațete putea fi și simbolul inimii nemiloase (*Zaharia* 7, 12), el fiind în același timp și unealtă pentru gravat (*Ieremia* 17, 1). Lazuritul (piatră de azur sau lapislazuli) este mai puțin dur, dar este folosit pentru confecționarea mozaicului sau a panourilor decorative; datorită calităților sale, el este folosit și ca material în construcțiile vizionare. „Safirul” biblic nu

este probabil decît lazurit, căruia i se atribuie transparența pietrei prețioase.

Datorită culorii sale albastre, safirul are o semnificație cosmică: el este albastru ca cerul și, potrivit cosmologiei biblice, este materialul din care e croită bolta cerească. Ochiul prorocilor va vedea și un paviment, un așternut al picioarelor, un tron, cioplite toate în safir și folosite doar de Cel de Sus. Datorită densității sale deosebite, acest tip de corindon este folosit în construcțiile cerești, pe care omul biblic le vedea mai curînd solide decît eterice:

Apoi s-a suit Moise și Aaron, Nadab, și Abiud și șaptezeci dintre bătrînii lui Israel, și au văzut locul unde stătea Dumnezeu lui Israel; sub picioarele lui era ceva, ce semăna cu un lucru de safir, curat și limpede ca seninul cerului (*Ieșirea* 24, 9-10).

Pe bolta de deasupra capetelor fiarelor era ceva care semăna cu un tron și la înfățișare era ca piatra de safir (*Iezechiel* 1, 26; 10, 1).

Pietrele scumpe sînt folosite uneori în descrierea frumuseții strălucitoare a persoanelor tinere (*Plîngerii* 4, 7). Prețul înțelepciunii îl depășește pe cel al celor mai frumoase nestemate (*Iov* 28, 16-19). Mircasa din *Cîntarea Cîntărilor* spune:

Brațele-i sînt drugii de aur cu topaze împodobite; pieptul lui e scut de fildeș cu safire ferecat (*Cîntarea Cîntărilor* 5, 14).

Două realități biblice evocă pietrele prețioase și incomparabila lor strălucire: una este hoșenul marelui preot, iar cealaltă, cetatea luminii întrezărită în viziunile profetice; se pare că între ele există o legătură.

Iată indicațiile privind hoșenul judecării:

Să faci hoșenul judecării, lucrat cu iscusință, la fel cu efodul: din fire de aur, de mătăse violetă, stacojie și vișinie și de in răsucit.

Acesta să fie îndoit, în patru colțuri, lung de o palmă și lat de o palmă.

Pe el să așezi o înfloritură de pietre scumpe, înșirate în patru rînduri. Un rînd de pietre să fie: un sardeon, un topaz și un smarald; acesta e rîndul întii.

În rîndul al doilea: un rubin, un safir și un diamant;

În rîndul al treilea: un opal, o agată și un ametist;

Și în rîndul al patrulea: un hrisolit, un onix și un iaspis. Acestea trebuie să fie așezate după rînduiala lor în cuibulețe de aur.

Pietrele acestea trebuie să fie în număr de douăsprezece, după numărul numelor celor doisprezece fii ai lui Israel, înșirate pe cele două pietre de pe umeri, după numele lor și după rînduiala în care s-au născut ei. Pe fiecare trebuie să sapi, ca pe pecete, cîte un nume din numărul celor douăsprezece seminții (*Ieșirea* 28, 15-21).

Diversitatea pietrelor arată că fiecare trib își are personalitatea și faima sa. Hoșenul este de fapt un buzunar conținînd un obiect divinatoriu, folosit pentru aflarea voinței Domnului. Nu se știe dacă era un obiect folosit în mod curent. Putea fi și un obiect care să-i aducă mereu aminte marelui preot că nu trebuie să uite că e răspunzător de poporul lui Israel, adunat în dreptul inimii lui, într-un pătrat cu nestemate. Aceasta era datoria sa de „judecător”.

Tema noului Ierusalim se află prezentă în orice întoarcere. Poporul izgonit se întoarce acasă pentru că s-a întors la Dumnezeu. Domnul se întoarce într-un oraș reclădit dar și schimbat la față. Pietrele prețioase din care este clădită cetatea slăvită sînt minerale purtătoare de lumină, care nu este doar lumina zilei, ci și lumina Domnului ce clădește, într-o ordine fără de pată, ceea ce a trecut prin nimicnicia celor pămîntești.

Sărmană, lovită de vijelie și fără mîngiere, iată voi pune temelia ta din pietre negre strălucitoare și zidurile cele de jos de safir. Și-ți voi face crestele zidurilor din rubin și porțile tale de cristal, iar împrejmuirea de pietre nestemate.

Toți copiii tăi vor fi ucenici ai Domnului și se vor bucura de mare fericire (*Isaia* 54, 11-13).

În cîntarea lui Tobit regăsim aceeași viziune:

Iar zidurile tale, turnurile și întăriturile se vor face din aur curat!

Piețele Ierusalimului vor fi pardosite cu beril, rubin și piatră de Ofir (*Tobit* 13, 16-17).

Simbolistica pietrelor nestemate este prezentă și în *Apocalipsă*. Cetatea Sfîntă, Ierusalimul mesianic, coboară din cer, de la Dumnezeu, strălucind de slavă: „Lumina ei era asemenea cu piatra cea mai de preț, cu piatra de iaspis, limpede cum e cleștarul” (*Apocalipsa* 21, 11).

Îngerul care-l călăuzește pe vizionar îi arată forma desăvîrșită a orașului slăvit, un pătrat perfect înconjurat de ziduri:

Și zidăria zidului ei este de iaspis, iar cetatea este de aur curat, ca sticla cea curată. Temeliile zidului cetății sînt împodobite cu tot felul de pietre scumpe: întia piatră de temelie este de iaspis, a doua de safir, a treia de calcedoniu, a patra de smarald.

A cincea de sardonix, a șasea de sardiu, a șaptea de hrisolit, a opta de beril, a noua de topaz, a zecea de hrisopras, a unsprezecea de iachint, a douăsprezecea de ametist.

Iar cele douăsprezece porți sînt douăsprezece mîrgăritare; fiecare din porți este dintr-un mîrgăritar. Și piața cetății este de aur curat, și străvezie ca sticla (*Apocalipsa* 21, 18-21).

Asizele zidului de apărare reproduc forma hoșenului marelui preot, descris în *Ieșirea*. Locul nestematelor este dife-



rit, dar sensul este același. Cele douăsprezece pietre erau, pentru evrei, tot ce poate fi mai frumos pe lume; ele reprezintă strălucirea poporului adunat în cetatea fericirii. Douăsprezece patriarhi, douăsprezece triburi, doisprezece apostoli confirmă permanența acestei cifre a desăvârșirii.

Strălucirea nestematelor nu se datorează efectului de refracție a luminii solare. Lumina lor este de altă natură. Templele au dispărut, iar Mielul strălucește în mijlocul cetății slăvite:

Și cetatea nu are trebuință de soare, nici de lună, ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o și făclia ei este Mielul.

Și neamurile vor umbla în lumina ei, iar împărații pământului vor aduce la ea mărirea lor (*Apocalipsa 21, 23-24*).

Nici un blestem nu va mai fi. Și tronul lui Dumnezeu și al Mielului va fi într-însa și slujitorii Lui îi vor sluji Lui.

Și vor vedea fața Lui și numele Lui va fi pe frunțile lor.

Și noapte nu va mai fi; și nu au trebuință de lumina lămpii sau de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu le va fi lor lumină și vor împărăți în vecii vecilor (*Apocalipsa 22, 3-5*).

FOCUL



**Dumnezeu este foc  
Cuvântul și faptele lui sînt înflăcărare**

Rugul aprins  
Stîlpul de foc. Dumnezeu, lumina lui Israel  
Muntele de foc  
Focul Domnului și adierea răcoritoare  
Focul în oase  
Focul Cuvîntului  
Focul, suflarea, gura, sabia

**Focul mistuitor**

Focul care mistuie vegetația  
Focul luminos și distrugător  
Focul războiului  
Dumnezeu, stăpînul focului  
Mînia ca un foc mistuitor

**Focul ritual**

Focul legămîntului  
Focul jertfelor

**Focul vizionar**

Carul de foc  
Focul apocalipselor

**Focul purificării și al judecării**

Spălare și contopire  
Cuptorul  
Botezul focului

**DUMNEZEU ESTE FOC. CUVÎNTUL ȘI FAPTELE LUI  
SÎNT ÎNFLĂCĂRATE**

**Rugul aprins**

Cînd Moise ajunge pe muntele Domnului, muntele Horeb (numit și Sinai), îl vede pe Dumnezeu în mijlocul unui rug aprins care nu arde ce este în jur. Conform tradiției biblice, spinii și mărarinii sînt repede mistuiți de flăcări și transformați în cenușă. Ei simbolizează tot ceea ce este plin de orgoliu și poate fi distrus cu ușurință de mînia divină.

Toate neamurile m-au înconjurat [...] Înconjuratu-m-au ca albinele fagurele, dar s-au stins ca focul de spini (Psalmii 117, 10 și 12).

Focul care nu mistuie nimic este mai mult decît înflăcărarea mîniei cerești. Este imaginea veșniciei divine, a lucrării interioare a Celui Atotputernic, înainte de a interveni în spațiul și timpul oamenilor.

În vremea aceea, Moise păștea oile lui Ietro, preotul din Madian, socrul său. Și depărtîndu-se odată cu turma în pustie, a ajuns pînă la muntele lui Dumnezeu, la Horeb;

Iar acolo i s-a arătat îngerul Domnului într-o pară de foc, ce ieșea dintr-un rug; și a văzut că rugul ardea, dar nu se mistuia. Atunci Moise și-a zis: „Mă duc să văd această arătare minunată: că rugul nu se mistuiește.”

Iar dacă a văzut Domnul că se apropie să privească, a strigat la el Domnul din rug și

a zis: „Moise! Moise!”. Și el a răspuns: — Iată-mă, Doamne! (Ieșirea 3, 3-4).

Lepădarea încălțămintei este un gest de bună cuviință. Ea amintește de goliciunea care simboliza odinioară încrederea totală în Dumnezeu în fața căruia te înfățișai.

Și Domnul a zis: „[...] scoate-ți încălțămintea din picioarele tale, căci locul pe care calci este pămînt sfînt!”

Apoi i-a zis iarăși: „Eu sînt Dumnezeuul tatălui tău, Dumnezeuul lui Avraam și Dumnezeuul lui Isaac și Dumnezeuul lui Iacov!” Și și-a acoperit Moise fața sa, că se temea să privească pe Dumnezeu (Ieșirea 3, 5-6).

Manifestarea focului pe muntele Horeb îi conferă deja un caracter sacru care va deveni arzător în clipa Legămîntului și a înminării Legii. În vremea lui Ilie, focul lui Dumnezeu va cuprinde din nou muntele sfînt, care se va transforma, în tradiția lui Israel, în locul ales pentru teofanii.

**Stîlpul de foc. Dumnezeu, lumina lui Israel**

Focul minunat care s-a manifestat sub forma unui rug, se transformă acum în semnal, care, luminos pe timp de noapte și fumegînd ziua, arată drumul. Domnul devine astfel călăuza popului său prin deșert și un tovarăș care, prin prezența sa, îi îmbărbătează



pe fiii lui Israel a căror credință este încă șovăielnică.

[...] Au pornit apoi din Sucot și și-au așezat tabăra în Etam, la capătul pustului. Iar Domnul mergea înaintea lor: ziua în stîlp de nor, arătându-le calea, iar noaptea în stîlp de foc, luminându-le, ca să poată merge și ziua și noaptea. Și n-a lipsit stîlpul de nor ziua, nici stîlpul de foc noaptea dinaintea poporului (*Ieșirea* 13, 20-22).

Acest stîlp de foc nu este numai punctul de observație al Domnului, dar și locul de unde poate arunca o privire dușmănoasă asupra inamicului. Privirea lui Dumnezeu este încărcată cu puterea unui fulger care face să sară roțile carelor egiptene.

Dar în straja dimineții a căutat Domnul din stîlpul cel de foc și din nor spre tabăra Egiptenilor și a umplut tabăra Egiptenilor de spaimă.

Și a făcut să sară roatele de la carele lor, încît cu anevoie mergeau carele. Atunci au zis Egiptenii: „Să fugim de la fața lui Israel, că Domnul se luptă pentru ei cu Egiptenii!” (*Ieșirea* 14, 24-25).

Stîlpul devine, cu timpul, semnalul care punctează etapele parcurse de poporul Domnului (*Ieșirea* 40, 38; *Deuteronomul* 1, 33; *Numerii* 9, 15-23).

Focul care călăuzește poporul este menționat și în Psalmi (*Psalmii* 77, 17). Într-un alt psalm se spune „întins-a nor spre acoperirea lor” (*Psalmii* 104, 38): fumul cuptorului ceresc devine o armă tactică ce ascunde obiectivul de ochii dușmanului, sau acoperă acest popor, îl apără precum o ariergardă.

Dumnezeu, călăuza poporului său în mers, este lăudat de Neemia:

Tu i-ai povățuit ziua cu stîlp de nor, și noaptea cu stîlp de foc, și le-ai luminat calea pe care aveau să meargă (*Neemia* 9, 12 și 19).

Norul este la început manifestarea divină a unui foc. El va deveni mai târziu simbolul slavei înflăcărare și strălucitoare a lui Dumnezeu. Această splendoare este atît de puternică încît Domnul trebuie să o reducă pentru ca ea să poată fi văzută de ochii credincioșilor săi. Norul va fi prezent la venirile divine (*Ieșirea* 19, 9 și 16), va pluti deasupra cortului adunării (*Numerii* 10, 11), va umple casa Domnului (*III Regi* 8, 10-11; *Iezechiel* 10, 19), îl va acoperi pe Iisus.

Pavel consideră că norul este mediul nașterii prin botez, în aceeași măsură ca Marea Roșie, ascultătoare de poruncile Domnului.

Căci nu voiesc, fraților, ca voi să nu știți că părinții voștri au fost toți sub nor și că toți au trecut prin mare. Și toți, prin Moise, s-au botezat în nor și în mare (*I Corinteni* 10, 1-2).

Puterea de tăinuire a norului dezvăluie și apără în același timp transcendența divină. În același timp, un nor de fum poate vesti prezența unui foc. Când dorește să se manifeste, Dumnezeu se ascunde uneori, iar alteleori își arată înflăcărarea. Referindu-se la *Ieșire*, tradiția mistică vorbește despre un nor de necunoaștere. Acest nor va însemna și focul dragostei, care poate fi gelozie sau duioșie.

### Muntele de foc

În timpul măreții teofanii de pe muntele Sinai, când îi dezvăluie lui Moise Legea, Domnul se pogoară în foc. Atunci muntele pare a se întoarce la începuturile lumii, când magma se întărea în urma erupțiilor vulcanice, a cutremurelor și a ridicării unui fum des.

Iar muntele Sinai fumega tot, că se pogorise Dumnezeu pe el în foc; și se ridica de

pe el fum, ca fumul dintr-un cuptor, și tot muntele se cutremura puternic (*Ieșirea* 19, 18).

În *Deuteronomul* se spune că Dumnezeu vorbește „din mijlocul focului”. Această expresie este repetată de zece ori (*Deuteronomul* 4, 5, 9 și 10). În mijlocul văpăii Dumnezeu se arată ca pe vremea rugului aprins, ca atunci când, din vârful stîlpului, își arunca privirea de foc asupra armatelor faraonului. De această dată, focul emanat de Cuvîntul divin este la înălțimea puterii sale războinice. Strălucirea acestui foc, reflectată de fața lui Moise, nu poate fi privită de popor.

Iar când se pogora Moise din muntele Sinai [...], el nu știa că fața sa strălucea, pentru că grăise Dumnezeu cu el. Deci Aaron și toți fiii lui Israel, văzînd pe Moise că are fața strălucitoare, s-au temut să se apropie de el (*Ieșirea* 34, 29-30).

Această splendoare este de nesuportat pentru cei ce stau de vorbă cu prorocul.

Iar după ce a încetat de a grăi cu ei, Moise și-a acoperit fața cu un văl. Când însă intra el înaintea Domnului, ca să vorbească cu El, atunci își ridica vălul pînă când ieșea (*Ieșirea* 34, 33-34).

### Focul Domnului și adierea răcoritoare

Măreția Domnului nu se manifestă prin dezlănțuirea puterii sale. El este stăpîn pe propria-i putere; în *Înțelepciunea lui Solomon*, capitolul al doisprezecelea este dedicat analizei istorice și teologice a acestei cumpătări.

În povestea prorocului Ilie, tema cumpătării divine este folosită în două tablouri surprinzătoare.

În primul, este vorba despre o ordalie, o judecată a lui Dumnezeu prin

proba focului. Prorocul, dornic să apere onoarea Domnului său, propune preoților falsului zeu, Baal, un soi de întrecere pe muntele Carmel. Focul adevăratului Dumnezeu este somat să cadă pe altarul adevăratei divinități.

Și s-a pogorît foc de la Domnul și a mistuit arderea de tot, și lemnele și pietrele, și țărîna, și a mistuit și toată apa care era în șanț. Și tot poporul, cînd a văzut aceasta, a căzut cu fața la pămînt și a zis: „Domnul este Dumnezeu, Domnul este Dumnezeu!” (*III Regi* 18, 38-39).

Preoții lui Baal vor fi înjunghiați. Reacția regelui este violentă: el jură să-l nimicească pe acest proroc atît de puternic. Ilie fuge în deșert. Își părăsește sluga, pleacă singur și se simte dintr-o dată năpădit de o frică ce se transformă într-o spaimă incontrolabilă. Apariția unui înger al Domnului, aducător de pîine și apă, îl ajută să-și regăsească energia fizică și spirituală. El se bătușe pentru ca Israel să rămînă credincios Legămîntului cu Domnul. A fost împins de instinct către muntele Horeb, din masivul Sinai. Acolo Moise a văzut rugul aprins, și tot acolo Domnul a pecetluit Legămîntul prin darul Legii, atunci cînd vorbea din mijlocul focului iar muntele se transforma în cuptor aprins.

Ascuns într-o peșteră, Ilie tremură de frică: știe că aparițiile Domnului pot fi înspăimîntătoare. Și, într-adevăr, Domnul se arată în toiul unei furtuni, însoțit de un cutremur de pămînt. Totul culminează cu apariția unei văpăi înfricoșătoare.

Cu toate acestea, Dumnezeul aducător de foc și spaimă, de pe muntele Sinai, nu se află de această dată în mijlocul focului:

„[...] După cutremur va fi foc, dar nici în foc nu va fi Domnul. Iar după foc va fi adiere de vînt lin, și acolo va fi Domnul.”



Auzind aceasta, Ilie și-a acoperit fața cu mantia lui și a ieșit și a stat la gura peșterii. Și a fost către el un glas care i-a zis: „Ce faci aici, Ilie?”

Iar el a zis: „Cu rîvnă am rîvnit pentru Domnul Dumnezeu Savaot” (*III Regi* 19, 12-14).

Și în cartea lui Daniel Dumnezeu își apără credincioșii de văpaia mistuitoare și-i răcorește cu adierea unui vînt lin. Aici focul primejdios nu este cel al Domnului, ci al răutății omenesti. Tinerii credincioși Domnului, Anania, Misael și Azaria, sînt aruncați într-un cup-tor pentru că nu s-au închinat în fața statuii regelui. Focul nu-i atinge și *Cîntarea celor Trei Tineri* se termină astfel:

Iar îngerul Domnului s-a pogorît la Azaria și la cei trei prieteni ai lui în cuptor și a stins văpaia.

Și le-a suflat în mijlocul cuptorului ca o răcoare de adiere și de rouă, așa că focul nu-i mai atinse, nu le-a mai pricinuit nici dureri, nici teamă (*Cîntarea celor Trei Tineri* 1, 25-26).

### Focul în oase

În *Biblie* oasele nu sînt doar părți componente ale scheletului. Ele sînt prezentate uneori ca niște tuburi pline de măduvă, asemănătoare cu seva (*Iov* 21, 24). Ele conțin un element prețios, un principiu vital, care este uneori mai puternic, alteori mai puțin puternic, și poate să rămînă activ și după moartea individului.

Poate fi uneori periculos să miști sau să atingi oasele, deoarece rămășițele unui cadavru pot avea un efect contaminant; și, pe deasupra, energia rămasă în oasele descarnate poate fi primejdioasă.

Focul din oase este uneori înflăcărare, alteori sleire. Acesta este focul suferinței fizice sau cel al spaimei:

[...] oasele mele sînt arse de friguri (*Iov* 30, 30).

[...] oasele mele ca uscăciunea s-au făcut (*Psalmi* 101, 4).

Frigurile, ca și ciurma, pot fi o pedeapsă cerească (*Avacum* 3, 5). Focul pedepsei îl arde pe om drept în oase (*Plîngerile lui Ieremia* 1, 13).

Conștiința păcătosului poate fi mistuită de focul remușcării, pe care doar mărturisirea îl va stinge:

Că am tăcut, îmbătrînit-au oasele mele, cînd strigam toată ziua.

Că ziua și noaptea s-a îngreunat peste mine mîna Ta (*Psalmi* 31, 3-4).

Pietatea și fidelitatea, recunoașterea Domnului, odihna întru el, ajută la regăsirea liniștii:

Aceasta va fi sănătate pentru trupul tău și o înviorare pentru oasele tale (*Pilde* 3, 8).

O inimă readusă la credință este o inimă înviorată, care a regăsit bucuria; atunci se spune în *Psalmi*: „...bucura-se-vor oasele cele smerite” (*Psalmi* 50, 9).

Arderea oaselor omenesti pe un jertfelnic închinat idolilor era o metodă radicală de a-l spurca (*II Regi* 23, 16). Pentru îndeplinirea acestui ritual de profanare nu era însă permisă arderea oaselor unui proroc (*II Regi* 23, 17-18).

Un cadavru aruncat în mormîntul lui Elisei învie în contact cu oasele prorocului (*IV Regi* 13, 21).

### Focul Cuvîntului

Energia activată în oasele prorocului dovedește că trupul său a fost cuprins în întregime de Cuvîntul Domnului, care este ca un foc.

[...] cuvîntul Domnului s-a prefăcut în ocară pentru mine și în bațjocură zilnică.

De aceea mi-am zis: „Nu voi mai pomeni de el și nu voi mai grăi, în numele lui!” Dar iată era în inima mea ceva, ca un fel de foc aprins, închis în oasele mele, și eu mă si-leam să-l înfrînez și n-am putut (*Ieremia* 20, 8-9).

Ieremia știe prea bine că falșii proci sînt ca vîntul, Cuvîntul nu este în ei, renegații îi îndeamnă la minciună.

De aceea, așa zice Domnul Dumnezeu puterilor: „[...] iată voi face cuvintele mele foc în gura ta, iar pe poporul acesta îl voi face lemne și-l va mistui focul acesta (*Ieremia* 5, 14).

Cuvîntul meu nu este el, oare ca un foc? (*Ieremia* 23, 29).

Israel își amintește:

Și s-a sculat prorocul Ilie ca focul și cuvîntul lui ca făclia ardea (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 48, 1).

Urcarea la cer a lui Ilie este caracteristică pentru firea lui înflăcărata. El se ridică la cer într-un vârtej de foc, tras de un car la care sînt înhămați cai de foc. Elisei se simte foarte legat de Ilie.

Pe cînd mergeau ei așa pe drum și grăiau, deodată s-a ivit un car și cai de foc și, despărțindu-i pe unul de altul, a ridicat pe Ilie în vîfor la cer.

Iar Elisei se uita și striga: „Părinte, părinte, carul lui Israel și caii lui!” Și apoi nu l-a mai văzut. Și apucîndu-și hainele le-a sfișiat în două (*IV Regi* 2, 12; vezi și *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 48, 9-11).

În *Psalmi*, Cuvîntul este o făclie, o flacără vie care-l însotește pe credincios și-i luminează drumul (*Psalmi* 119, 105). La sfîrșitul unei lungi descrieri a iernii, în care pămîntul pare adormit în liniște, cuvîntul Domnului revine pre-

cum primăvara și înflăcărarea lui alungă orice frig.

Va trimite cuvîntul lui și le va topi; va sufla duhul lui și vor curge apele (*Psalmi* 147, 7).

### Focul, suflarea, gura, sabia

Aceste cuvinte nu au, în aparență, nici o legătură între ele. Inspirația profetică le va împleti în așa fel încît va crea din ele un montaj, al cărui scop nu este de a mira, ci de a arăta toate fețele Cuvîntului Domnului: acest Cuvînt face ceea ce a vestit, el îl schimbă pe cel pe care-l învață sau pe care-l previne. El nu drege ceea ce a fost stricat, el îi oferă o renaștere.

Fascinat de furtună, și dorind în același timp să-l laude pe Creator, psalmistul spune:

Glasul Domnului întru tărie, glasul Domnului întru mare cuvîntă;

Glasul Domnului sfărîmă cedrii [...]

Glasul Domnului, cel ce varsă para focului (*Psalmi* 28, 4-5 și 7).

Acest text, asemănător cu cel din *Ieșirea* (19, 16-18), ne arată că Domnul furtunii este și un Dumnezeu al miniei, al geloziei și al răzbunării. El își arată puterea atunci cînd oamenii nu știu să-și stăpînească nimicnicia. Cel care taie felii din foc poate foarte bine să-și facă dușmanii bucăți, prin cuvintele pe care le rostește. Domnul explică motivul miniei pe care a revărsat-o asupra lui Israel cel necredincios.

[...] fiindcă dragostea ta se risipește ca norii de dimineață, ca roua care se ia de timpuriu.

Pentru aceasta i-am prăbușit prin cuvîntul profeților, i-am ucis prin graiul gurii mele, iar judecata mea s-a înălțat ca soarele.

Că milă voiesc, iar nu jertfă, și cunoașterea lui Dumnezeu mai mult decît arderile de tot (*Osea* 6, 4-6).



În *Apocalipsa*, un înger vestește că-i va pedepsi pe vinovați cu „sabia gurii Mele” (*Apocalipsa* 2, 16).

Iată cum este descrisă năvălirea, în toiul nopții, a Cuvîntului purtător de sabie:

Căci, pe cînd lina tăcere stăpînea peste toate și noaptea cu repede ei curgere ajunsesse la calea jumătate,  
Cuvîntul Tău cel atotputernic a purces din înaltul cer și din scaunele împărătești, ca un cumplit războinic, în mijlocul acelui pămînt hotărît pieirii,  
Și aducînd — ca o sabie ascuțită — porunca Ta cea fără de schimbare (*Înțelepciunea lui Solomon* 18, 14-16).

În *Psalmi* limba este o sabie, iar vorbele săgeți ascuțite (*Psalmi* 63, 3). Cînd necredincioșii îl atacă pe cel drept, pe buzele lor apar săbii (*Psalmi* 58, 8).

În cartea lui Isaia este desenat, în mai multe rînduri, chipul misterioasei slugi care apare în zarea mîntuirii:

[...] Domnul m-a chemat de la nașterea mea, din pîntecele maicii mele mi-a spus pe nume.  
Făcut-a din gura mea sabie ascuțită (*Isaia* 49, 1-2).

Cînd sabia are două ascuțisuri, o lovitură dibace poate croi un drum pe care arma merge mai departe. Această lovitură măiastră va deveni simbolul subtilității faptei divine.

Pentru a-l îndepărta pe Eglon, regele Moabului, judecătorul Aod își face o sabie cu două tăisuri. Înainte de a folosi arma, îi spune victimei sale: „Eu, o rege, am către tine un cuvînt al lui Dumnezeu.” Sabia este înfiptă în pîntecele victimei și dispare cu mîner cu tot (*Judecătorii* 3, 16-22). Simbolismul acestui act este limpede: Cuvîntul Domnului pătrunde pînă în străfundul ființei și străpunge dușmanii dintr-o parte în cealaltă.

Sabia divină nu este numai distrugătoare; uneori, asemenea unui bisturiu, ea efectuează operații complicate.

Căci cuvîntul lui Dumnezeu e viu și lucrător și mai ascuțit decît orice sabie cu două tăisuri, și pătrunde pînă la despărțitura sufletului și duhului, dintre încheieturi și măduvă, și destoinic este să judece simțirile și cugetările inimii (*Evrei* 4, 12).

Sabia ascuțită, cu două tăisuri, face parte din atributele simbolice ale Fiului Omului, atunci cînd apare în *Apocalipsa* în calitate de judecător eshatologic (*Apocalipsa* 1, 16).

În *Facerea*, Dumnezeu îl alungă pe om din raiul Edenului. El așază, la intrarea acestui loc al fericirii, de-acum înainte interzis, doi heruvimi cu săbii lucitoare. Drumul către pomul vieții este acum oprit (*Ieșirea* 3, 24).

În *Deuteronomul* aflăm jurămîntul pe care Domnul îl face:

[...] Viu sînt Eu în veac!  
Cînd voi ascuți sabia Mea cea lucitoare, și va începe mîna Mea a judeca, Mă voi răzbuna pe vrăjmașii Mei și celor ce Mă urăsc le voi răsplăti! (*Deuteronomul* 32, 40-41).

Accentul este pus în acest caz pe iuțimea intervenției răzpunătoare: Dumnezeu se abate precum trăsnetul asupra dușmanilor săi.

Domnul poate să împrumute sabia „ucigătorului” babilonian din care face un instrument al mîniei sale:

E ascuțită ca să junghie mai mult [...] Eu am dat-o la oțelit, ca să se ia în mînă, și acum această sabie e ascuțită și oțelită, gata să fie dată în mîna ucigătorului (*Iezechiel* 21, 10-11).

Dar focul poate veni și de la forțele răului. Pentru a le învinge, este nevoie de sabia Cuvîntului:

În toate luați pavăza credinței, cu care veți putea să stingeți toate săgețile cele arzătoare ale vicleanului.

Luați și coiful mîntuirii și sabia duhului, care este cuvîntul lui Dumnezeu (*Efesenii* 6, 16-17).

## FOCUL MISTUITOR

Focul este o realitate ambivalentă. Dogoarea face din el o sursă de energie indispensabilă, a cărei putere poate fi însă distrugătoare. Tema focului mistuitor, care ocupă un rol important în *Biblie*, ne dezvăluie, în primul rînd, aspectul devastator al acestuia. Are loc însă o rapidă transformare după care focul dezlănțuit devine atac războinic. În cele din urmă el va fi mînia de temut a Domnului. Dumnezeu însuși arată fără ezitări că furia lui este o manifestare concretă a dreptății sale.

### Focul care mistuie vegetația

Din cele mai îndepărtate vremuri omul s-a temut de furtună. Trăsnetul este un foc trimis de sus și primele sale victime sînt copacii, începînd cu cei mai înalți ale căror vîrfuri par a sfida cerul. Focul devine viclean și devastator cînd se întinde în desisuri și mărăcinișuri; atunci el înaintează precum o armată pregătită pentru atac.

Psalmistul îl cheamă pe Domnul în ajutor:

Ca focul care arde pădurea, ca văpaia care arde munții.  
Așa alungă-i pe ei, în viforul Tău și în urgia Ta (*Psalmi* 82, 13-14).

Prorocul Iezechiel spune:

[...] „Și zi pădurii celei de la miazăzi: Ascultă cuvîntul Domnului: Așa zice Domnul Dumnezeu: Iată Eu voi aprinde foc în tine

și va arde în tine tot copacul verde și tot lemnul uscat; și flacăra vîlvătoare nu se va stinge și toată fața va fi arsă de ea de la Negheb pînă la miazănoapte.

Și va vedea tot trupul că Eu, Domnul, am aprins focul și nu se va stinge” (*Iezechiel* 20, 47-48).

Zaharia vede căzînd focul Domnului asupra Libanului:

Deschide Libane, porțile tale, ca focul să mistuie cedrii tăi!

Vaită-te, chiparosule, căci a căzut cedrul și cei mai falnici s-au prăbușit la pămînt. Văitați-vă, stejari ai Vasanului, căci a căzut pădurea cea deasă (*Zaharia* 11, 1-2).

Ieremia anunță că pădurea va fi mistuită de un incendiu, care se va întinde și în împrejurimi. Coloanele palatului regal din Iuda, croite în lemn de cedru, nu vor fi nici ele cruțate (*Ieremia* 21, 14 și 22, 6-7).

Seceta înseamnă moartea vegetației: ea este o pedeapsă divină, o manifestare a mîniei devastatoare, și doar pocăința, întoarcerea la Dumnezeu, va putea pune capăt acestui dezastru:

[...] „Către Tine, Doamne, strig! Căci focul a mistuit toate pășunile pustiului și văpaia lui a dogorît toți copacii de pe cîmp.  
Și fiarele cîmpului zbiară către tine, căci pîraiele de apă au secat și focul a mistuit pășunile stepei” (*Ioil* 1, 19-20).

Lemnul de lucru, tăiat, mai poate fi folosit, pe cînd butucul de vie este folositor numai atunci cînd rodește sau cînd este ars. Dacă pomii din pădure au fost arși, cum va putea Israel, vie stearpă, să scape de flacăra?

Iisus, înaintînd pe drumul Golgotei, reia aceeași temă:

De aceea așa zice Domnul Dumnezeu: Precum lemnul de viță de vie dintre arborii pămîntului l-am dat focului ca să-l ardă,



așa voi da și pe locuitorii Ierusalimului (*Iezechiel 15, 6; vezi și Luca 23, 31*).

Foc împotriva altui foc: focul pedepsei divine răspunde focului răutății omenești. Răutatea insidioasă este comparată cu focul mocnit al desigurilor și mărcinișurilor ascunse în pădure.

Că fărădelegea arde ca focul, care mistuie spinii și bălăriile uscate; el arde tot mărcinișul pădurii, iar fumul se înalță în roto-coale.

Din pricina iușimii mâniei Domnului Savaot, pământul va fi ca un jeratic, iar poporul va ajunge pradă focului. Nimeni nu va cruța pe vecinul său (*Isaia 9, 17-18*).

În *Judecătorii* se spune:

[...] atunci va ieși foc din spini și va arde cedrii Libanului (*Judecătorii 9, 15*).

### Focul luminos și distrugător

Un verset din *Isaia* descrie foarte bine oscilarea simbolului între focul care luminează și focul care distruge.

Poporul care locuia într-un întuneric va vedea lumină mare și voi cei ce locuiați în latura umbrei morții lumină va străluci peste voi (*Isaia 9, 1*).

Echipamentul de război este ars, dar poporul nu înțelege acest semn de pace: el nu se pocăiește (*Isaia 9, 12*). Răutatea arde ca un foc de bălării uscate, pustiitor (*Isaia 9, 17*). Mânia Domnului dă foc țării și arde poporul (*Isaia 9, 18*).

Fragmentul următor descrie focul, când luminos, când mistuitor:

Pentru asta Domnul Dumnezeu Savaot va lovi lincezeala acestui trup gras, și sub mărirea lui se va aprinde foc, ca focul unui cuptor.

Și lumina lui Israel se va face foc și Sfântul său o flacăra și va arde și va mistui spinii și bălăriile uscate, într-o singură zi!

Și strălucirea pădurii lui și a livezii lui va fi nimicită de sus și până jos.

Copacii rămași din pădurea lui vor fi așa de puțini la număr, încât și un copil va putea să-i numere (*Isaia 10, 16-19*).

### Focul războiului

Un cântec foarte vechi, datînd din prima perioadă a cuceririi țării Canaanului (sec. al XIII-lea î.Cr.), preaslăvește puterea militară a unei țări transiordanene, datorită căreia au fost învinși Moabiții. Cîntecul pare a fi fost reluat de Israeliti atunci cînd evocă înfrîngerea aceleiași armate.

Că a ieșit foc din Heșbon și pară de foc din cetatea lui Sihon și a mistuit Ar-Moabul și pe stăpînii munților Amonului.

Vai de tine, Moab! Ești pierdut, poporul lui Camos! Feciorii lui s-au risipit și fetele lui au ajuns roabe la Sihon, regele Amoreilor. Tras-am asupra lor cu săgeți. De la Heșbon pînă la Dibon tot e dărîmat, am pustiit tot pînă la Nofa, care e aproape de Medeba (*Numerii 21, 28-30*).

Focul este o modalitate de atac al unei cetăți (*Judecătorii 9, 20*). În vremea Judecătorilor, după pustiirea cetății, Domnul poruncește distrugerea totală a locului, din cauza cultelor păgîne singeroase și odioase. Anatema culminează cu incendiul final, adevărată exterminare a unui lăcaș spurcat (*Iosua 8, 19; 11, 11; Miheia 5, 5; Judecătorii 1, 8; 20, 48*).

Afurisenia cumplită al lui Amos pune neamurile vecine cu Israel, inclusiv pe cel din regatul lui Iuda, sub semnul focului Domnului care va cuprinde ziduri și palate. Nici Ierusalimul nu va fi cruțat. Acest text este, se pare, un ritual de blestem care se ter-

mină cu o imprecăție răcnită, *teruah* (*Amos 2, 1-5*). Acest ritual, îndelung descris cu ocazia cuceririi Ierihonului (*Iosua 6, 11-16*), precede afurisenia.

Forma veche a blestemului era:

[...] „Scoală Doamne, și să se risipească vrăjmașii tăi și să fugă de la fața ta cei ce te urăsc pe tine!” (*Numerii 10, 35*).

Regăsim comentariul acestui blestem într-un psalm:

Precum se stinge fumul, să se stingă; cum se topește ceara de fața focului, așa să piară păcătoșii de la fața lui Dumnezeu (*Psalmi 67, 2*).

Orice se poate topi în prezența Domnului.

Munții ca ceara s-au topit de fața Domnului, de fața Domnului a tot pământul (*Psalmi 96, 5*).

Domnul este un războinic care-și conduce singur războiul sfînt, chiar atunci cînd apare cu chip de înger (*Iosua 5, 13-15*). Arma lui este focul care pedepsește, care purifică pământul și uneori chiar și popoare nesupuse.

Înainte lui merge mistuind focul, iar după el arde văpaia. Pământul este înaintea lui ca grădina raiului, iar după trecerea lui: pustie înfricoșată, căci nimic nu scapă de fața lui (*Ioil 2, 3; vezi și Ioil 3, 3; Sofonie 1, 18; Maleahi 3, 19*).

Chiar dacă focul Domnului este de temut, Dumnezeu este stăpîn pe înflăcărarea sa: el poate să cedeze atunci cînd a fost prea exigent, nu numai atunci cînd omul singur se căiește, dar și la intervenția prorocului. Amos se interpune între poporul păcătos și pedeapsa divină, pe care o numește „foc”, dar care de fapt nu este decît o secetă cumplită:

Apoi Domnul Dumnezeu mi-a arătat o altă vedenie: Iată că Domnul chema focul ca să facă judecată; el mistui adîncul cel necuprins și prăpădi și firea întreagă.

Și am zis: Doamne Dumnezeule, oprește-Te! Cum va îndura Iacov, căci el este mic!

Și s-a milostivit Domnul și acum, a zis: „Nici aceasta nu se va întîmpla!” (*Amos 7, 4-6*).

### Dumnezeu, stăpînul focului

Am aflat că Dumnezeu este stăpînul focului din povestea celor trei tineri în cuptorul de foc, relatată în cartea lui Daniel (*Daniel 3, 8-30*). În *Înțelepciunea lui Solomon*, această temă este reluată de mai multe ori.

Apa stinge focul, dar acest adevăr poate fi infirmat de Domnul atotputernic. Necredincioșii merită să fie trecuți prin foc și totuși:

Și ce este mai minunat, focul ardea și mai tare în apa care toate le stinge, pentru că toată făptura este apărătoarea celor drepti. Uneori para focului se domolea, ca să nu ardă fiarele cele trimise împotriva celor necredincioși, și ei să vadă și să cunoască cum că îi prigonește judecata lui Dumnezeu.

Alteori, focul ardea în apă mai mult decît este puterea lui, ca să nimicească astfel toate roadele țării celor nedrepti (*Înțelepciunea lui Solomon 16, 17-19*).

În timpul nopții Ieșirii, stîlpul de foc se aprinde singur (*Înțelepciunea lui Solomon 17, 6*). Pentru a-și scoate poporul din Egipt, Domnul dă peste cap legile firii.

Focul ardea în apă dincolo de puterea sa, iar apa își pierdea însușirea ei de a stinge. Flăcările focului nu mai vătămau carnea plăpîndelor dobitoace care umblau primprejur și nu topeau acea hrană venită din cer, care semăna cu bruma ce se topește ușor (*Înțelepciunea lui Solomon 19, 20-21*).



## Mînia ca un foc mistuitor

Dumnezeu își arată în primul rînd mînia pentru a-și apăra onoarea. Slava lui exclude orice cult al falșilor zei.

„[...] Eu sînt Domnul și acesta este numele meu. Nu voi da nimănui slava mea și nici chipurilor cioplite cinstirea mea” (*Isaia* 42, 8).

Trebuie deci să dispară chipurile cioplite care ațită mînia Domnului (*Psalmi* 77, 59). Cea mai bună metodă de a le elimina este arderea, așa cum a făcut regele Asa (*III Regi* 15, 13–14).

Iosia este și mai radical; el arde toate obiectele de cult ale zeului Baal, înălțimile de la porți și carul soarelui (*IV Regi* 23, 4–14). Focul mîniei îl împinge pe rege să profaneze și Tofetul, locul în care erau jertfiți copiii prin ardere (*IV Regi* 16, 3; 17, 17; 17, 31; 21, 6; 23, 10). Focul geloziei Domnului învinge focul idolatriei ucigașe.

Domnul își dezlanțuie mînia și atunci cînd Israel nu respectă Legea. Ea este pavăza acestui popor. A o nesocoti înseamnă întoarcere la dezordine. Mînia Domnului este sfîrșită dintr-un motiv hotărîtor: sfîntenia lui Israel trebuie să fie oglinda pămîntească a sfînteniei Domnului. „Vorbește la toată obștea fiilor lui Israel și le zi: Fiți sfînți, că Eu, Domnul Dumnezeu vostru, sînt sfînt” (*Leviticul* 19, 2; vezi și *Numerii* 15, 40).

Această poruncă va fi adresată și de Petru în numele Bisericii lui Hristos (*I Petru* 1, 15–16).

Legea nu pecetluiește un legămînt pur juridic. Legămîntul de pe muntele Sinai este un legămînt de dragoste, care dovedește iubirea credincioasă, iertătoare, dătătoare de viață a lui Dumnezeu (*Ihesed*). Din acest motiv, Domnul nu dorește pur și simplu să-și apere numele, căci numele său este dragoste.

Gelozia este apărarea unei iubiri, iar mînia poate lua naștere la fel de bine dintr-o întristare ca și dintr-o dezamăgire.

Simbolistica focului se interiorizează: focul poate însemna toate formele și toate etapele iubirii.

Misterioasa *Cîntare a Cîntărilor* care proslăvește iubirea trupească și sufletească, îi dezvăluie și dimensiunea spirituală:

Că iubirea ca moartea e de tare și ca iadul de grozavă-i gelozia. Săgețile ei sînt săgeți de foc și flacăra ei ca fulgerul din cer. Marea nu poate stinge dragostea, nici rîurile s-o potolească (*Cîntarea Cîntărilor* 8, 6–7).

## FOCUL RITUAL

### Focul Legămîntului

După cîteva promisiuni făcute lui Avraam, pe vremea cînd încă se mai numea Avram, Domnul reia un vechi rit de legămînt conform căruia animalele trebuie sacrificate și tăiate în două; cei care se pregătesc pentru legămînt trebuie să treacă printre bucățile astfel împărțite. În textul *Facerii*, trecerea rituală este operată de Domnul care și-a luat înfățișare de foc. De fapt, acest legămînt este actul final prin care Domnul pecetluiește o relație de apărare, pe care el a inițiat-o și căreia i-a stabilit garanțiile.

Iar după ce a asfințit soarele și s-a făcut întuneric, iată un fum ca dintr-un cuptor și pară de foc au trecut printre bucățile acelea. În ziua aceea a încheiat Domnul legămînt cu Avram, zicînd: „Urmașilor tăi voi da pămîntul acesta de la riul Egiptului pînă la riul cel mare al Eufratului” (*Facerea* 15, 17–18).

Ieremia va evoca același ritual, amenințîndu-i pe cei care rup legămîntul:

conform datelor străvechi ale acestui pact, părțile acceptau dinainte moartea ca sancțiune pentru nerespectarea cuvîntului dat (*Ieremia* 34, 18–20). Minunea săvîrșită de Ilie pe muntele Carmel seamănă cu un rit de reînnoire a legămîntului, necesar după trădarea regelui lui Israel (*III Regi* 18, 30–38).

### Focul jertfelor

În ritualul de sacrificiu este păstrată amintirea focului spontan care pecetluiește legămîntul, iar în *Leviticul* se spune că focul primei jertfe vine direct de la Domnul. Capitolul 9 descrie sosirea preoților și pregătirea darurilor care vor fi arse pentru ca fumul lor să se ridice ca o jertfă subtilă închinată Domnului. Moise și poporul său așteaptă semnul care confirmă primirea jertfei de către Domnul.

Apoi au intrat Moise și Aaron în cortul adunării și cînd au ieșit au binecuvîntat tot poporul: atunci s-a arătat slava Domnului la tot poporul.

Și ieșind foc de la Domnul, a mistuit pe jertfelnic arderea de tot și grăsimea. Și văzînd tot poporul a scos strigăte de bucurie și a căzut cu fața la pămînt (*Leviticul* 9, 23–24).

Focul Domnului este un răspuns la focul aprins de fiii lui Aaron (*Leviticul* 1, 7). Acest foc, care vine de la oameni, este considerat curat și nu trebuie să se stingă (*Leviticul* 6, 9). Cînd fiii lui Aaron, Nadab și Abiud, hotărîsc să aprindă un foc de jertfă care nu fusese prevăzut, pedeapsa se face simțită pe loc:

Atunci a ieșit foc de la Domnul și i-a mistuit și au murit amîndoi înaintea Domnului. Iar Moise a zis către Aaron: „Iată ce a voit să spună Domnul cînd a zis: Voi să fiu sfînșit prin cei ce se vor apropia de Mine și înaintea adunării a tot poporul preaslăvit.” Iar Aaron tăcea (*Leviticul* 10, 2–3).

Din *Paralipomena* aflăm că ulterior focul Domnului a căzut, în mod spontan, pe jertfa lui David și pe cea a lui Solomon (*I Paralipomena* 21, 26; *II Paralipomena* 7, 1). Focul aprins de om pentru o jertfă trebuie să fie curat. Focul natural, căzut din cer o dată cu trăsnetul sau luat din lava unui vulcan, este socotit a fi înzestrat cu o puritate originală. Aceeași calitate o are și focul obținut prin frecarea a două bucăți de cremene, sau cel care există uneori în locurile de unde ies gaze naturale sau țitei, foarte des întîlnite în țările din Orientul-Apropiat și Mijlociu.

Focul care trebuie să ardă jertfa lui Ghedeon este scos de înger din piatră:

Atunci îngerul Domnului, întinzîndu-și vîrfurile toiașului ce-l avea în mîna sa, s-a atins de carne și de azime; și a ieșit foc din piatră și a mistuit carnea și azimile (*Judecătorii* 6, 21).

Aceeași tehnică este folosită de Iuda Macabeul pentru curățirea templului (*II Macabei* 10, 3).

În *Macabei* este relatată și povestea unui foc sacru, ascuns de preoți într-un fel de puț natural înainte de plecarea lor în surghiun. Este regăsit mult mai tîrziu, în vremea lui Neemia, sub forma unui lichid gros care ia foc la contactul cu razele soarelui. În această povestire, care prezintă arderea țiteiului, regăsim elemente din descrierea aprinderii spontane a focului divin din *Pentateuh* și *Cartea Regilor* (*II Macabei* 1, 18–36).

În liturghia creștină străveche trebuia păstrată puritatea focului inițial: focul nou al sărbătorii Paștelui trebuia scos din „piatra care este Iisus Hristos”. În toiu noapții pascale, cînd domnește încă întunericul, lumea se află, în mod simbolic, cufundată în haosul original, în dezordinea Facerii. Cînd este



aprinsă lumînarea pascală, lumina Învierii vestește nașterea unei ere noi. Noile ceruri și noul pământ nu există încă, dar timpul sfințit prin sărbătoare prevestește vremuri eterne. Prima flacără a focului nou este dimineața unei zile în care moartea nu mai există.

## FOCUL VIZIONAR

### Carul de foc

Ilie care a adus focul Domnului pe jertfelnicul de pe muntele Carmel, este dus în ceruri de cai de foc, în fața lui Elisei care strigă: „Părinte, părinte, carul lui Israel și caii lui!” (IV Regi 2, 11-12).

Vom înțelege vorbele lui Elisei dacă ne amintim că, odinioară, Domnul mergea în fruntea oștirii poporului său. Astfel i-a devenit protector, pavază, cel care-l apără cu sabia de foc. Carul și caii de foc cu care este dus Ilie reprezintă puterea divină în care prorocii nu au încetat să creadă o clipă. În ultimul capitol al cărții lui Isaia, prorocul vede carele Domnului rostogolindu-se peste lume:

Pentru că Domnul vine în văpaie și carele Lui sînt ca o vijelie, ca să dezlănțuie cu fierbințeală mînia Lui și certarea Lui cu vâpăi de foc.

Căci Domnul va judeca cu foc (Isaia 66, 15-16).

Aceeași temă este reluată, în doi timpi, de Ieremia (Ieremia 4, 13).

În timpul mării sale viziuni de început, Iezechiel vede carul lui Dumnezeu. Focul este menționat în trei texte în care se face o distincție între diversele manifestări ale înflăcărării și splendorii divine. Diferențele nu distrug întru nimic unitatea esențială a Domnului.

Eu priveam și iată venea dinspre miazănoapte un vînt vijelios, un nor mare și un val de foc, care răspîndea în toate părțile raze strălucitoare; iar în mijlocul focului strălucea ca un metal în văpaie (Iezechiel 1, 4).

Urmează descrierea animalelor fabuloase, monștri cu față de om, de leu, de taur, de vultur.

Înfățișarea acestor fiare se aseamăna cu înfățișarea cărbunilor aprinși, cu înfățișarea unor făclii aprinse; printre fiare curgea foc, iar din foc țîșneau raze și fulgere (Iezechiel 1, 13).

Aceste „fiare” par a fi atelajul carului. Deasupra lui se află o boltă, în vârful căreia se află un tron cioplit într-o varietate de safir. Acolo sus se află un misterios „chip de om”.

Și am mai văzut ceva, ca un metal înroșit în foc, ca niște foc, sub care se afla acel chip de om și care lumina împrejur; de la coapsele acelui chip de om în sus și de la coapsele chipului aceuia în jos se vedea un fel de foc, un fel de lumină strălucitoare care-l împresura de jur împrejur.

Cum este curcubeul ce se află pe cer la vreme de ploaie, așa era înfățișarea acelei lumini strălucitoare care-l înconjura. Astfel era chipul slavei Domnului. Și cînd am văzut eu aceasta, am căzut cu fața la pămînt (Iezechiel 1, 27-28).

Oamenii pot privi curcubeul, dar nu și razele soarelui. De aceea Iezechiel este de părere că un proroc poate descoperi, în partea inferioară a gloriei divine, spectrul splendorii inaccesibile.

Un poet spunea că „doar Dumnezeu este alb”. Vorbele sale ne ajută să înțelegem importanța tradiției mistice iudaice numită *merkhab*, ceea ce înseamnă „carul Domnului”. Este carul de foc care coboară spre oameni pentru a le arăta o frîntură din gloria sa, dar este și carul care-i atrage pe mis-

ticii uimiți și transfigurați de înflăcărarea sa.

### Focul apocalipselor

În literatura apocaliptică simbolul cel mai adecvat pentru a sugera mediul divin este focul. Focul este mereu prezent în *Apocalipsa* cu care se încheie *Noul Testament*. Iată cîteva exemple.

— Ochii ca para focului cercetează trupurile și sufletele (*Apocalipsa* 1, 14; 2, 18; 19, 12).

— Focul ieșit din jertfelnicul pentru parfumi va judeca pămîntul (*Apocalipsa* 8, 2-5).

— Caii suflă focul pustiitor, însoțit de fum și pucioasă (*Apocalipsa* 9, 17-19).

— Focul iese din gura martorilor Domnului (*Apocalipsa* 11, 5).

— Fiara aduce focul pe pămînt (*Apocalipsa* 13, 13).

— Chinul prin foc și pucioasă (*Apocalipsa* 14, 10).

— Un înger are putere asupra focului care iese din altar (*Apocalipsa* 14, 18).

— Marea de cristal este amestecată cu foc (*Apocalipsa* 15, 2).

— Cea de-a patra cupă este vărsată pe soare și-i poate arde pe oameni cu focul său (*Apocalipsa* 16, 8).

— Pedepsirea desfrînatei din Babilon (*Apocalipsa* 17, 16; 18, 8).

— Iezerul de foc (*Apocalipsa* 19, 20; 20, 10; 20, 14-15 și 21, 8).

— Un foc mistuitor se pogoară din cer (*Apocalipsa* 20, 9).

## FOCUL PURIFICĂRII ȘI AL JUDECĂȚII

### Spălare și contopire

Focul mistuitor al Domnului nu este întotdeauna pustiitor. El este și un foc purificator și înnoitor al omenirii păcătoase.

Focul cerului purifică buzele prorocului Isaia pentru ca el să fie demn de a rosti cuvîntul divin.

Atunci unul dintre serafimi zbură spre mine, avînd în mîna sa un cărbune, pe care îl luase cu cleștele de pe jertfelnic.

Și l-a apropiat de gura mea și a zis: „Iată s-a stins de buzele tale și va șterge toate păcatele tale, și fărădelegile le va curăți” (Isaia 6, 6-7).

Ca și focul, apa poate purifica, dar ritualul simplului spălat nu este întotdeauna de ajuns: el poate înlătura ceea ce este spurcat, dar nu poate șterge păcatul. Atunci trebuie folosită leșia: puterea ei caustică dă impresia contopirii focului cu apa. Astfel apare Domnul, curățător de conștiințe.

Voi întoarce mîna mea asupra ta și voi da la o parte tot plumbul tău (Isaia 1, 25).

### Cuptorul

Cuptorul este locul unde focul separă metalul nobil de gangă. Constatînd pervertirea lui Israel, Isaia strigă: „Argintul tău s-a prefăcut în zgură [...]” (Isaia 1, 25).

El vestește existența unui cuptor divin în care purificarea este făcută doar prin focul Domnului.

Pentru numele meu, îmi opresc mînia și pentru slava mea îmi potolesc furia, ca să nu te nimicesc.

Iată că te-am lămurit în foc și n-am aflat argint, te-am încercat în cuptorul nenorocirii (Isaia 48, 9-10).

Această temă va fi reluată de Ieremia cu puterea-i de evocare caracteristică:

Aceștia cu toții sînt răzvrățiți, îndîrjiți și semănători de clevetiri: sînt aramă și fier, toți sînt niște stricați.



Foalele s-au ars, plumbul s-a topit de foc și turnătorul în zadar a topit, că cei răi nu s-au ales.

Argint de lepădat se vor numi, că Domnul i-a lepădat (*Ieremia 6, 28-30*).

Iezechiel spune că focul miniei divine topește inimile care nu sînt curate.

De aceea, așa zice Domnul Dumnezeu: de vreme ce toți v-ați făcut zgură, de aceea iată Eu vă voi aduna în Ierusalim.

După cum se pune în cuptor la un loc argint și aramă și fier și cositor și plumb, ca să aprindă asupra lor foc și să le topească. Aduna-vă-voi și voi aprinde asupra voastră focul miniei Mele și vă voi topi în mijlocul cetății (*Iezechiel 22, 19-21*).

Această temă este desăvîrșită de Maleahi. El spune că mesagerul, Fiul Omului, cel care va veni în Ziua Domnului, la ora Mesiei, va fi cel care va înfăptui această transformare radicală.

Și cine va putea îndura ziua venirii Lui și cine va putea ține bine, cînd El se va arăta? Căci El este ca focul topitorului și ca leșia nălbitorului.

Și El se va așeza să lămurească și să curețe argintul; El va curăța pe fiii lui Levi și-i va lămuri ca pe aur și argint, și vor aduce Domnului jertfă întru dreptate (*Maleahi 3, 2-3*; vezi și *Psalmii 11, 6; 26, 2; 66, 10; Zaharia 13, 8-9*).

### Botezul focului

Această expresie este folosită în *Noul Testament* pentru a desemna o operațiune complexă, în care sînt folosite simbolismul apei și cel al cuptorului. Omul trebuie să coboare cît mai adînc în apă, nu numai pentru a se spăla dar și pentru a renaște. În adîncul cuptorului, focul va pregăti ființa pentru Dumnezeu. Această operațiune este premergătoare purificării radicale săvîrșite la Judecata de Apoi. Discernă-

mîntul final apare o dată cu „noua creație”. În centrul acestei lumi noi strălucește Biserica slăvită, corpul mistic al cărui cap este Iisus înviat. Acest botez prin foc este vestit de Ioan Botezătorul, în același timp cu botezul întru Duhul Sfînt:

Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decît mine; Lui nu sînt vrednic să-i duc încălțăminte; Acesta vă va boteza cu Duh Sfînt și cu foc (*Matei 3, 11*).

Luca va anunța același lucru, spunînd că Hristos, Fiul Omului, va fi cel care va săvîrși Judecata finală prin foc:

A cărui lopată este în mîna Lui, ca să curețe aria și să adune grîul în jitnița Sa, iar pleava o va arde cu foc nestins (*Luca 3, 17*).

Iisus a fost botezat în apă, dar trebuie să treacă și prin botezul focului:

Foc am venit să arunc pe pămînt și cît aș vrea să fie acum aprins! Și cu botez am a Mă boteza, și cîtă nerăbdare am pînă ce se va îndeplini! (*Luca 12, 49-50*).

Mai tîrziu Iisus spune că nu a venit să aducă pacea, ci „dezbinarea” (*Luca 12, 51*). După Matei, Iisus ar fi spus nu „dezbinarea” ci „sabie” (*Matei 10, 34*).

Trebuie să ne amintim și de proroceia lui Simeon, în ziua în care Iisus a fost adus în templu de către Iosif și Maria.

Și i-a binecuvîntat Simeon și a zis către Maria, mama Lui: Iată, Acesta este pus spre căderea și spre ridicarea multora din Israel și ca un semn care va stîrni împotriviri, Și prin sufletul tău va trece sabie, ca să se descopere gîndurile din mai multe inimi (*Luca 2, 34-35*).

Iisus nu avea nevoie să fie spălat de păcat prin botezul apei. El nu are ne-

voie nici de o purificare prin foc. El este cel care aduce focul care-l chinuie, cuvîntul fierbinte al mesajului său. Vestea cea bună este în același timp incandescentă. Regăsim aici tema cuvîntului care-l arde pe proroc, fiind aducător de contradicție și vrajbă. Acesta este focul în care va fi botezat Iisus, un foc a cărui putere va fi maximă în clipele agoniei și ale morții. O dată trecut prin acest foc, Iisus va învia pentru a judeca lumea prin același foc și a separa pleava care arde de grăunțele recoltei sfinte. Neghina va fi arsă (*Matei 13, 40*). Mlădițele care nu dau rod vor fi aruncate în foc (*Ioan 15, 6*). Focul va dovedi cum este lucrul fiecăruia, iar cel al cărui lucru va rămîne se va mîntui „ca prin foc” (*I Corinteni 3, 12-15*).

Petru va vesti un potop de foc asemănător cu potopul de apă din timpul Facerii. Cuvîntul atotputernic va arde

lumea existentă, va înghiți chiar și focul care dă viață acestei lumi pentru a face loc unor „ceruri noi” și unui „pămînt nou” (*II Petru 3, 6-12*).

Legătura dintre foc și Duhul Sfînt, anunțată de Ioan Botezătorul, va fi dovedită în ziua de Rusalii. Un vînt puternic aprinde focul care se împarte în mai multe limbi.

Și din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vînt ce vine repede, și a umplut toată casa unde ședeau ei.

Și li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei.

Și s-au umplut toți de Duhul Sfînt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi (*Fapte 2, 2-4*).

Iată cum înțelege Duhul Sfînt să arate și să împartă focul cuvîntului lui Iisus. Din acel moment el devine stăpînul și îndrumătorul înflăcărării apostolice.

*propovăduiri*



APA



### Apele mari

Apa în cosmogonii  
Moștenirea semitică a *Bibliei*  
Domnul apelor roditoare  
Dumnezeu, stăpîn al abisului de nepătruns  
Teama de apele mari

### Apa afundării și a mîntuirii

Păcatul înecat  
Apa, semn de binecuvîntare și de blestem  
Apele Ieșirii și ale eliberării

### Întîlniri în jurul surselor de apă

### De la spălare la renaștere

Apa spălării  
Apa reînnoirii și a renașterii  
Botezul lui Ioan și botezul lui Iisus

## APELE MARI

### Apa în cosmogonii

Ideea unei ape primordiale este străveche. Această întindere fără margini este prezentată uneori ca un imens heléteu din care poate apărea orice.

În *Rgveda* al hindușilor (2000 î.Cr.) există un cuvînt anume, *āpas*, pentru a desemna masa lichidă originală, care este uneori nectarul sau ambrozia (*rasa* sau *amrita*) ce dă sau păstrează viața oamenilor și sfințenia zeilor. Puterea aceasta stenică face ca apele primordiale să poată purifica sau vindeca. Deoarece este foarte subtilă se poate amesteca și cu focul. Toate aceste puteri nu sînt decât potențiale; tradiția indiană va atribui foarte repede divinității supreme, direct, sau indirect (printr-un demiurg interpus), capacitatea de a fecunda și de a cloci oul original, care va fișni la suprafața apelor primordiale sub forma unui embrion de aur de unde vor ieși toate vietățile. Dintre elementele acestei lumi, apa materială, diferită de substanța lichidă originală, va putea participa la virtuțile sale energizante și curative.

Babilonienii (începînd cu 2500 î.Cr.?) creează, încetul cu încetul, o cosmogonie care presupune și existența unui haos lichid. Apele sărate, personificate de un principiu feminin, Tiamat, sînt fecundate de Apsu, masculul original. Din această unire se naște Marduk, fiul

lor, care reprezintă ceața și norii ce se ridică deasupra clocotului inițial. Vor urma generații de zei care vor fi în permanent conflict. Pînă în ziua în care Tiamat, tăiată în două, se va transforma în cerul și pămîntul, despărțite prin bolta cerească solidă. Marduk, autorul acestei transformări, va lua locul zeului suprem.

În *Biblie*, Elohim este zeul creator, stăpînul absolut al lucrării sale. La început suflul său plutește deasupra apelor, le învăluie. El făurește o boltă cerească solidă, despărțitoare a apelor de sus de apele de jos. Apa făurită de Domnul este mediul viu în care trăiesc ființele, prin care ele sînt purificate și reînnoite. Prorocii vor închipui apele eshatologice, vor vedea irigarea ca o energie, capabilă de a stimula o nouă creație.

Tertulian spune: „Omule, trebuie să respecti vîrsta înaintată a apelor, vechimea acestei substanțe! Respect-o și pentru că a avut cîntecul de a fi locul în care se odihnea Duhul divin, care o alesese dintre toate elementele [...]. Această apă de început a zămislit ce este viu pentru ca să nu ne mirăm dacă, prin botez, apele sînt din nou dătătoare de viață.” (Tertulian, *Tratat despre botez*)

Prin Iisus Hristos vom avea revelația unei „ape vii”, care izvorăște din inima oamenilor. Apa botezului va deveni atunci taina unei renașteri.



## Moștenirea semitică a Bibliei

Domnul separă apele de sus de apele de jos: „A făcut Dumnezeu țaria și a despărțit Dumnezeu apele cele de sub țarie de apele cele de deasupra țariei” (*Facerea 1, 7*).

Lăudați-l pe El cerurile cerurilor și apa cea mai presus de ceruri (*Psalmii 148, 4*).

Apele de sus (ploaia și roua) sînt binefăcătoare. Ele sînt cerești, ele vin de dincolo de firmament. Pentru că stimulează rodnicia, ele vor deveni simbolul fecundității spirituale: apa de sus va reprezenta Cuvîntul divin.

Se deschid zăgazuri pentru ca apa să cadă pe pămînt sub formă de ploaie sau rouă. „[...] Chiar în acea zi, s-au desfăcut toate izvoarele adîncului celui mare și s-au deschis jgheburile cerului” (*Facerea 7, 11*).

[...] Zăgazurile cele de sus se vor deschide și temeliiile pămîntului se vor clătina. Pămîntul se sfărîmă, pămîntul sare în bucăți, se clatină pămîntul. Pămîntul se mișcă înapoi și încolo ca un om bețiv, se dă în sus și în jos ca un scrînciob (*Isaia 24, 18-20*). Iar, dacă s-a făcut seară, au venit prepelițe și au acoperit tabăra, iar dimineața, după ce s-a luat roua dimprejurul taberei [...] (*Leșirea 16, 13*).

Izvoare și rîuri care vin din adîncuri sînt concepute ca o rezervă de fertilitate. Adîncul poate fi însă și o putere haotică, de nepătruns, neliniștitoare:

Că Domnul Dumnezeuul tău te va duce într-o țară bună, țară de curgeri de apă, de izvoare și de ape adînci, care fișnesc din văi și în munți (*Deuteronomul 8, 7*).

Apele îl făcuseră să crească, adîncul îl ridicase și rîurile acestuia împresurau locul unde fusese sădit și trimiteau apele lor la toți arborii cîmpului (*Iezechiel 31, 4*).

## Domnul apelor roditoare

Zei apelor au ocupat întotdeauna un loc de cinste printre zeii păgîni. Importanța lor este evidentă în țările tropicale și în regiunile de deșert, cu climă caldă. Musonul, anotimpul ploilor trebuie să fie dăruite și controlate de un zeu sau o zeiță a apelor, căci inundația poate fi uneori mai rea decît seceta. Acestea erau atribuțiile zeilor Tlaloc și Chac în lumea precolumbiană a Americii Centrale.

Domnul lui Israel este Stăpînul apelor și apare în două ipostaze diferite: cea de Inginer suprem al irigațiilor, revelîndu-și astfel înțelepciunea, și cea de Stăpîn al abisurilor, care-și manifestă puterea transcendentă. Binefacerile acvatice ale Domnului lui Israel sînt cele pe care păgînii le atribuiau fluviilor și izvoarelor divinizate de ei. Domnul este stăpînul ploii. Ea cade atunci cînd trebuie, la timpul potrivit. El o dăruiește cu generozitate; seceta poate fi o manifestare a miniei sale:

El face lucruri mari și nepătrunse, lucruri minunate și fără număr. El dă ploaie pe pămînt și trimite apă pe cîmpii (*Iov 5, 9-10*).

Dacă oprește apele pe loc, ele scad și pier; dacă le dă drumul, ele răstoarnă lumea (*Iov 12, 15*).

Cel ce adăpi munții din cele mai de deasupra ale Tale, din rodul lucrurilor Tale se va sătura pămîntul. Cel ce răsari iarbă dobitoacelor și verdeață spre slujba oamenilor (*Psalmii 103, 14-16*).

Deschide-ți-va Domnul comoara sa cea bună: cerul, ca să dea ploaie pămîntului tău la vreme și ca să binecuvînteze toate lucrurile mîinilor tale (*Deuteronomul 28, 12*).

Domnul este stăpîn și peste apele abisurilor, ale munților și ale ploii. El

stăpînește năvălnicia lor și dăruiește o irigație aducătoare de rod:

Cel ce întinzi cerul ca un cort; Cel ce acoperi cu ape cele mai de deasupra ale lui; (*Psalmii 103, 3*).

Adîncul ca o haină este îmbrăcămîntea lui, peste munți vor sta ape.

De certarea ta vor fugi, de glasul tunetului tău se vor înfricoșa.

Se suie munți și se coboară văi, în locul în care le-ai întemeiat pe ele.

Hotar ai pus, pe care nu-l vor trece și nici nu se vor întoarce să acopere pămîntul.

Cel ce trimiți izvoare în văi, prin mijlocul munților vor trece ape;

Adăpa-se-vor toate fiarele cîmpului, asinii sălbatici setea își vor potoli.

Peste acelea păsările cerului vor locui; din mijlocul stîncilor vor da glas (*Psalmii 103, 7-13*).

În calitatea sa de Stăpîn al apelor, Domnul este și Stăpîn peste cîmpii, mare grădinar, agricultor iscusit. El este și cel care are cheile zăgazurilor și puterea de a pedepsi.

## Dumnezeu, stăpîn al abisului de nepătruns

Sentimentul infinitului este la om o senzație fizică care se manifestă în felurite chipuri. Priveliștea întinderii mărilor sau a cerului înstelat dilată inima, în timp ce amețea în fața unei prăpastii poate să ți-o strîngă. În primul caz, omul dorește să zboare, să se înalțe spre spații ale fericirii iar în al doilea, frica de cădere îl face să se retragă sau să se refugieze în angoasă. Întîlnim cele două sentimente în *Biblie*, doar că evreii, care nu erau un popor de marinari, vedeau în mare un spațiu amețitor, ostil, un hău imens locuit de monștri periculoși.

Abisul (în ebraică *tehôm*) se află la începutul *Facerii*, împreună cu întune-

ricul. În povestea Potopului izvoarele fișnesc dintr-un mare abis: „Și pămîntul era netocmit și gol. Întuneric era deasupra adîncului și Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor” (*Facerea 1, 2*).

Abisul este un spațiu stăpînit de ape, de nepătruns pentru oameni. Psalmistul spune despre Dumnezeu:

Adunat-a într-un burduf apele mării, pus-a în vistierii adîncurile (*Psalmii 32, 7*).

Iezechiel proroceste împotriva Tirului, oraș situat pe malul mării: „[...] cînd voi ridica împotriva ta adîncul și te vor acoperi apele cele mari” (*Iezechiel 26, 19*).

În prorocirea potrivnică Egiptului procesul este invers: această țară era un cedru mare udat de abis, dar Domnul a spus: „[...] în semn de jale, am închis peste el adîncul; am oprit rîurile lui și apele cele mari au secăt” (*Iezechiel 31, 15*).

Abisul este un rezervor de apă, dar această masă este haotică, de neconceput, de neînțeles, neliniștitoare. În *Biblie* se spune că înțelepciunea Domnului a fost înaintea abisului:

Nu era adîncul atunci cînd am fost născută (*Pilde 8, 24*).

Adîncul a grăit: Ea nu se află în sinul meu! (*Iov 28, 14*).

Prin înțelepciune, Domnul a întemeiat pămîntul, iar prin înțelegere a întărit cerurile. Prin știința sa a deschis adîncurile și norii picură rouă (*Pilde 3, 19-20*).

Omul nu poate măsura abisul:

Ai fost tu pînă la izvoarele mării sau te-ai plimbat pe fundul prăpastiei? (*Iov 38, 16*).

Singur Domnul cel fără de sfîrșit poate măsura abisul: „[...] judecățile tale adînc mare” (*Psalmii 35, 6*). El poa-



te „[...] să chibzuiască legea apelor” (Iov 28, 25).

Atunci când trage un cerc în jurul abisului, Domnul măsoară ceea ce nu poate fi măsurat:

Când El a întemeiat cerurile eu eram acolo, când El a tras un cerc peste fața adîncului. Când a întărit norii sus și izvoarele adîncului curgeau din belșug,

Când El a pus hotar mării, ca apele să nu mai treacă peste țărmurile ei, când El a așezat temeliiile pămîntului, Atunci eram ca un copil mic alături de El (Pilde 8, 27-30).

Domnul, Stăpînul apelor primordiale, temperează apele mării care fișnesc din abisul nemărginit:

El a tras un cerc pe suprafața apelor, pînă la hotarul dintre lumină și întuneric. Stîlpîii cerului se clatină și se înspăimîntă la mustrea Lui.

Cu puterea Lui El a despiciat marea și cu înțelepciunea Lui a sfărîmat furia ei. Suflarea Lui înseninează cerurile și mîna Lui străpunge șarpele fugar (Iov 26, 10-13).

### Teama de apele mari

Poporului lui Israel îi este în primul rînd teamă de mare și de riscurile navigației:

Cei ce se pogoară la mare în corăbii, cei ce-și fac lucrarea lor în ape multe, Aceia au văzut lucrurile Domnului și minunile lui întru adînc.

El a zis și s-a pornit vînt furtunos și s-au înălțat valurile mării.

Se urcau pînă la ceruri și se pogorau pînă în adîncuri, iar sufletul lor întru primejdii încremenea.

Se tulburau și se clătinău ca un om beat și toată priceperea lor a pierit (Psalmii 106, 23-27).

Marea este și sălașul monștrilor marini. În *Facerea* se vorbește despre cre-

ația lor; ei sînt niște jucării în mîinile Domnului pe care ei trebuie să-l slăvească (*Facerea* 1, 21).

Marea aceasta este mare și largă; acolo se găsesc tîrîtoare, cărora nu este număr, vietăți mici și mari.

Acolo corăbiile umblă; balaurul acesta pe care l-ai zidit, ca să se joace în ea (Psalmii 103, 26-27).

În *Cartea lui Iov* sînt descriși monștrii care trăiesc în fluvii, hipopotamul Behemot și crocodilul Leviatan.

Teama de apă va deveni simbolică, însemnînd teamă de dușman:

De n-ar fi fost Domnul cu noi [...], Apa ne-ar fi înecat pe noi, șuvoi ar fi trecut peste sufletul nostru.

Atunci ar fi trecut peste sufletul nostru valuri înspăimîntătoare (Psalmii 123, 1 și 4-5).

Năvălirile sînt precum inundațiile devastatoare: asirienii sînt comparați cu o revărsare a Eufratului (*Isaia* 8, 7-8), iar egiptenii cu revărsarea Nilului (*Ieremia* 46, 7-8).

### APA AFUNDĂRII ȘI A MÎNTUIRII

#### Păcatul înecat

Omul, stăpînul focului, al calului și al multor tehnici, s-a simțit întotdeauna descumpănit în fața inundațiilor sau a valurilor seismice. Lipsa de apă îl afectează la fel de mult. Există, în mișcarea apelor, ceva inexplicabil care-l face pe om să creadă că apa este instrumentul și simbolul dreptății divine.

În *Biblie* comportamentul Domnului este patetic; mai întîi se înfurie pe cei care păcătuiesc: mînia lui crește, clocoțeste și se revărsă precum un lichid dezlănțuit. Ieșirile Domnului nu sînt însă iraționale; după ce se va înfuria,

va începe să judece, să pedepsească, să învețe și, în final, să ierte. Pentru că este stăpînul apelor mîniei sale, Domnul îi înecă pe cei care uneltesc, lăsîndu-le posibilitatea de a se ridica întru milostenia sa.

Înainte de a evoca Potopul sau pedeapsa prin secetă, se poate cita *Cartea înțelepciunii lui Solomon*: „Iar când pămîntul a fost acoperit de ape, înțelepciunea l-a mîntuit și pe cel drept l-a purtat în slaba arcă de lemn” (*Înțelepciunea lui Solomon* 10, 4).

Apa este un simbol cu două fețe. Această ambivalență exprimă un mare paradox: asprimea și milostenia divină sînt unul și același lucru. Mînia se face duioșie, iar apa care ar trebui să distrugă este și izvorul mîntuirii: „Cei ce sînteți însetați, mergeți la apă” (*Isaia* 55, 1).

Povestirea biblică a Potopului (*Ieșirea* 6, 5-9, 17) se înscrie într-o vastă tradiție mitologică. Amintirea apelor mari care au acoperit pămîntul se regăsește în mitologiile orientale. Există versiuni indiene și mesopotamiene ale Potopului.

În epopeea babiloniană a lui Gilgames, zeii Anu și Enlil hotărăsc într-o bună zi, fără vreun motiv anume, să facă un potop. Pentru că a adus potopul „fără să gîndească”, Enlil va fi pedepsit mai tîrziu și nu i se va mai aduce tămîie. Utnapiștim este anunțat în taină și construiește o arcă pe care pune diferite vietăți. Călătorește cîteva săptămîni pe apele înfuriate. Potolirea lor este vestită de păsări (porumbel, corb) și arca se oprește, în sfîrșit, pe un munte. La capătul acestei aventuri, eroul aduce o jertfă pentru care este lăudat.

În India această legendă se regăsește în epopeea zeului Vișnu, capabil să se „scoboare” (*avātāra*) pe pămînt.

Luînd înfățișarea unui pește, el îl salvează pe Manu, replica lui Noe în mitologia indiană, și el destul de neprițut în ale navigației: îl va remorca în toitul furtunii, când acesta, dezorientat, îl invocă. După această întîmplare Manu devine unul din discipolii cei mai credincioși ai lui Vișnu.

În *Biblie*, povestea Potopului a fost radical modificată. Domnul, stăpîn al apelor, se hotărăște să se folosească de ele pentru a stîrpi omenirea cea rea. Arca este o unealtă a strategiei divine: când Domnul distruge, el lasă totuși o frîntură din care totul poate fi refăcut. Renașterea devine astfel un legămînt.

Eroul aici nu este deificat; el este doar personajul principal, curajos și important, din povestea despre mîntuire.

Supunerea îl îmblînzește pe Domnul și astfel este reînnoit legămîntul divin, singura garanție a creației.

Și a mai grăit Dumnezeu cu Noe și cu fiii lui, care erau cu el, și a zis:

„Iată eu închei legămîntul meu cu voi, cu urmașii voștri de după voi.

Și cu tot sufletul viu, care este cu voi: cu păsările, cu animalele și cu toate fiarele pămîntului, care sînt cu voi, cu toate vietățile pămîntului cîte au ieșit din corabie;

Și închei acest legămînt cu voi, că nu voi mai pierde tot trupul cu apele potopului și nu va mai fi potop, ca să pustiască pămîntul” (*Facerea* 9, 8-11).

Arcul Domnului, unealtă a puterii sale, va rămîne de-a pururi în ceruri, iar curcubeul se va transforma în simbol al legămîntului de iertare:

Apoi a mai zis iarăși Domnul Dumnezeu către Noe: „Iată, ca semn al legămîntului, pe care-l închei cu voi și cu tot sufletul viu ce este cu voi din neam în neam și de-a pururi,

Pun curcubeul Meu în nori, ca să fie semn al legămîntului dintre Mine și pămînt.



Cînd Voi aduce nori deasupra pămîntului, se va arăta curcubeul Meu în nori, și-Mi voi aduce aminte de legămîntul Meu, pe care l-am încheiat cu voi și cu sufletul viu și cu tot trupul, și nu va mai fi apa potop, spre pierzarea a toată făptura. Va fi deci curcubeul Meu în nori și-l voi vedea, și-Mi voi aduce aminte de legămîntul veșnic dintre Mine și pămînt din tot trupul ce este pe pămînt!"

Și iarăși a zis Dumnezeu către Noe: „Acesta este semnul legămîntului, pe care Eu l-am încheiat între Mine și tot trupul ce este pe pămînt” (Facerea 9, 12-17).

### Apa, semn de binecuvîntare și de blestem

Fertilitatea solului depinde de ploaie: ea udă cîmpiile și umple fîntînile din locurile pustii, unde vin să se adape turmele.

Aceste binefaceri sînt preamărite în Psalmi:

Cercetat-ai pămîntul și l-ai adăpat pe el, bogățiile lui le-ai înmulțit;  
Rîul lui Dumnezeu s-a umplut de apă; gătit-ai hrana lor, că așa este gătită ta;  
Adapă brazdele lui, înmulțește roadele lui și se vor bucura de picături de ploaie, răsarînd.  
Vei binecuvînta cununa anului bunătății Tale și cîmpiile Tale se vor umple de roade grase.  
Îngrășa-se-vor pășunile pustiei și cu bucurie dealurile se vor încinge.  
Îmbrăcatu-s-au pășunile cu oi și văile vor înmulți grîul; vor striga și vor cînta (Psalmii 64, 9-14).

Ploaia, binefacere a pămîntului, devine, la Isaia, simbolul Cuvîntului. Înaînte de a fi auzit, acest cuvînt este har, energie activă, prinos însemnat:

Precum se pogoară ploaia și zăpada din cer și nu se mai întoarce pînă nu adapă pămîntul și-l face de răsare și rodește și dă sămînță semănătorului și pîine spre mîncare,

Așa va fi cuvîntul Meu care iese din gura Mea; el nu se întoarce către Mine fără să dea rod, ci el face voia Mea și își îndeplinește rostul lui (Isaia 55, 10-11).

Vorbînd despre întîia predică a lui Iisus, Matei spune: „[...] El face să răsară soarele peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drepti și peste cei nedrepti” (Matei 5, 45).

În Vechiul Testament există o legătură directă între belșugul de apă și respectarea Legii, între secetă și necredință:

De veți umbla după legile Mele și de veți păzi și plini poruncile Mele,  
Voi da ploaie la timp, pămîntul și pomii își vor da roadele lor.  
Dacă nici după toate acestea nu Mă veți asculta [...]  
Voi frînge îndărătnicia voastră cea mîndră și cerul vostru îl voi face ca fierul, iar pămîntul vostru ca arama.  
[...] Pămîntul vostru nu-și va da roadele sale, nici pomii din țara voastră nu-și vor da poamele lor (Leviticul 26, 3-4 și 18-20; vezi și Deuteronomul 28, 12; Psalmii 106, 33-35; Isaia 50, 2).

Cumplita secetă care se abate asupra lui Israel în vremea prorocului Ilie este de multe ori interpretată, în spiritul Leviticului și al Deuteronomului, ca o pedeapsă pentru necredința lui Israel. Există și o altă interpretare posibilă a aceluiași fenomen: Domnul vrea, în primul rînd, să arate că el este singurul stăpîn peste elementele naturii, și nu zeul Baal adus de păgîna Izabela, soția lui Ahab. În aceste condiții el îl confirmă pe Ilie în calitatea de purtător de cuvînt al Domnului lui Israel. Înfruntarea dintre Ilie și dervişii sîngeroși (sau poate vraci aducători de ploaie) adunați pe muntele Carmel se termină prin înfrîngerea celor din urmă. Astfel înțelege domnul să-și confirme puterea asupra creației sale (III Regi 17 și 18).

### Apele Ieșirii și ale eliberării

Moise, copil, amenințat de ordinul ucigaș al faraonului, este încredințat de mama lui apelor Nilului, în pofida crocodililor și a puterii curentului. Este salvat de fiica faraonului care-i va da o educație demnă de o căpetenie a poporului lui Israel. Numele lui, care înseamnă „Din apă l-am scos!”, este un semn al puterii cerești (Ieșirea 2, 1-10).

Minunea de la Marea Roșie este opera lui Dumnezeu, stăpînul vînturilor. Căci, în același timp, un vînt care venea dinspre răsărit a deschis drumul spre libertate poporului lui Israel și a închis calea cavaleriei egiptene.

Conform tradiției, acest episod a fost considerat drept nașterea poporului Domnului. Pentru creștini, apa ieșirii din Egipt va fi simbolul botezului.

Iar Moise și-a întins mîna sa asupra mării și a alungat Domnul marea toată noaptea cu vînt puternic de la răsărit și s-a făcut marea uscat, că s-au despărțit apele. Și au intrat fiii lui Israel prin mijlocul mării, mergînd ca pe uscat, iar apele le erau perete, la dreapta și la stînga lor (Ieșirea 14, 21-22).

Căci nu voiesc, fraților, ca voi să nu știți că părinții noștri au fost toți sub nor și că toți au trecut prin mare. Și toți, prin Moise, s-au botezat în nor și în mare (I Corinteni 10, 1-2 vezi și Ieșirea 14, 15-31; Psalmii 77, 16; Psalmii 105, 9-12; Psalmii 113, 1-5; Înțelepciunea lui Solomon 10, 18-19).

Mergînd prin deșert, poporul însetat cere apă. La rugămînta lui Moise, Domnul va îndulci apele sărate și va face să fișnească apă din stînci. Aceste minuni sînt rodul neliniștii poporului, al neîncrederii sale, care, pînă la urmă, îl vor dezamăgi pe Moise. Potrivit Bibliei, această neîncredere este începutul necredinței lui Israel.

Apoi a ridicat Moise pe fiii lui Israel de la Marea Roșie și i-a dus în pustia Șur și au mers trei zile prin pustie și n-au găsit apă. Au ajuns apoi la Mara, dar n-au putut să bea apă nici din Mara, că era amară, pentru care s-a și numit locul acela Mara. De aceea cîrtea poporul împotriva lui Moise și zicea: „Ce să bem?”

Atunci Moise a strigat către Domnul și Domnul i-a arătat un lemn; și l-a aruncat în apă și s-a îndulcit apa (Ieșirea 15, 22-25; vezi și Ieșirea 17, 1-7; Numerii 20, 1-13).

Pavel se folosește de o alegorie pentru a face din stîncă de unde fișnește apa în deșert chipul lui Iisus, izvor de apă vie:

Și toți au mîncat aceeași mîncare duhovnicească;  
Și toți, aceeași băutură duhovnicească, au băut, pentru că beau din piatra duhovnicească, ce avea să vină. Iar piatra era Hristos.  
Dar cu cei mai mulți dintre ei nu a binevoit Dumnezeu, căci au căzut în pustie (I Corinteni 10, 3-5).

### ÎNTÎLNIRI ÎN JURUL SURSELOR DE APĂ

Pe întinsele suprafețe de deșert din Orientul-Apropiat, sursele de apă asigură viața oamenilor și a animalelor. Puțurile sînt așezate la marginea drumurilor care se întretaie și favorizează astfel întîlnirile.

Puțul este locul unde se află apa vie. Atunci cînd îl sapă, oamenii eliberează un izvor de adîncime, aducînd la suprafață o energie care-și menține intensitatea.

Cisterna este un rezervor pe care nu se poate conta: el depinde de precipitațiile locale, care pot fi sporadice, și are uneori o etanșeitate ce lasă de dorit.

Diferența dintre puțuri și cisterne capătă o valoare simbolică la Ieremia



atunci când își mustră poporul în numele Domnului:

[...] pe mine, izvorul apei cele vii, m-au părăsit, și și-au săpat fântâni sparte, care nu pot ține apă (*Ieremia 2, 13*).

În religiile păgâne izvoarele erau divinizate, iar în primele cărți ale *Bibliei* ele sînt loc de întîlnire între Dumnezeu și om, loc unde oamenii comunică.

Îngerul Domnului o vestește pe Agar, slujnica lui Sarai și a lui Avram, că va fi mamă, lângă fântîna Beer-Lahai-Roi (*Facerea 16, 7-14*). Agar, disperată de posibila moarte a copilului său, este dusă de îngerul Domnului lângă o fîntînă salvatoare (*Facerea 21, 14-19*).

Legămîntul lui Avraam cu Abimelec se pecetluiește lângă fîntîna Beer-Seba (*Facerea 21, 25-31*). Tot lângă o fîntînă o descoperă slujitorul lui Avraam pe Rebeca, cea care va deveni soția fiului său, Isaac (*Facerea 24, 1-27*). După o ceartă cu ciobanii din Gherara, din cauza unor fîntîni, Isaac se întoarce la Beer-Seba unde va ridica un jertfelnic Domnului care i s-a arătat (*Facerea 26, 15-25*).

Iacov o întîlnește pe Rahila lângă o fîntînă (*Facerea 29, 1-6*). Iacov cumpără ținutul Sichem împreună, probabil, cu izvorul care țîșnea din fundul unui puț adînc (*Facerea 33, 19*). Potrivit tradiției, Iisus a întîlnit-o pe femeia samariteancă lângă acest puț.

În țara Madian, Moise își întîlnește viitoarea soție lângă o fîntînă (*Ieșirea 2, 11-22*). Poporul lui Israel se adună și cîntă lângă o fîntînă aleasă odinioară de Dumnezeu (*Numerii 21, 16-18*).

Iisus o întîlnește pe femeia samariteancă lângă fîntîna lui Iacov. El îi arată apa vie care stinge pentru totdeauna setea (*Ioan 4, 1-26*).

Iisus îl întîlnește pe slăbănog la scăldătoarea Vitezda. Îi arată puterea divi-

nă care este mereu în slujba izbăvirii oamenilor (*Ioan 5, 1-18*).

## DE LA SPĂLARE LA RENAȘTERE

### Apa spălării

Apa spală. Murdăria este o povară pentru corpul omenesc, mai ales în cazul relațiilor cu ceilalți oameni. Anumite grade de murdărie împiedică unele activități. Spălatul picioarelor și al mîinilor sînt operații care trebuie făcute zilnic. Uneori simplul spălat poate avea o conotație spirituală. Un rit de întîmpinare recomandă spălarea picioarelor vizitatorului (*Facerea 18, 4*).

Iisus va atribui un sens mai profund acestui obicei:

Deci, dacă Eu, Domnul și Învățătorul, v-am spălat vouă picioarele, și voi sînteți datori ca să spălați picioarele unii altora (*Ioan 13, 14*).

A se spăla pe mîini putea deveni un semn de nevinovăție:

Spăla-voi întru cele nevinovate mîinile mele și voi înconjura jertfelnicul tău, Doamne (*Psalmi 25, 6*).

În timpul procesului lui Iisus, Pilat din Pont se spală pe mîini în public, vrînd astfel să arate ca se leapădă de orice responsabilitate juridică (*Matei 27, 24*).

În *Biblie* spălatul dobîndește o valoare rituală, iar apa capătă o putere religioasă. Sfaturile relativ la sexualitate implică o baie pentru redarea purității care are și valoare religioasă (*Leviticul 15*). Contactul cu un lepros (*Leviticul 14, 8-9*) sau cu un cadavru (*Leviticul 11, 40*) presupune o purificare prin apă.

Jertfirea vacii roșii este urmată de o stropire cu sîngele său. Corpul va fi ars iar cenușa va intra în compoziția unei ape purificatoare (*Numerii 19, 1-10; Evrei 9, 13*).

În Ziua Ispășirii, după jertfirea țărilor, are loc o purificare totală înainte de intrarea în sanctuar:

Și va duce țăpul cu sine toate nelegiuirile lor în pămînt neumblat [...]

După aceea va intra Aaron în cortul adunării și se va dezbrăca de hainele cele de în, cu care se îmbrăcase la intrarea în locul cel sfînt, și le va lăsa acolo;

Își va spăla trupul său cu apă în locul cel sfînt, se va îmbrăca cu hainele sale și, ieșind, va săvîrși arderea de tot pentru sine și arderea de tot pentru popor, și se va curăți astfel pe sine, casa sa, poporul și pe preoți (*Leviticul 16, 22-24*).

Înainte de a îmbrăca veșmintele sfinte, preoții trebuie să se spele:

Apoi să aduci pe Aaron și pe fiii lui la intrarea cortului adunării și să-i speli cu apă. Și luînd veșmintele sfinte, să îmbraci pe Aaron, fratele tău, cu hitonul și cu meilul, cu efodul și cu hoșenul, și să-l încingi peste efod (*Ieșirea 29, 4-5*).

Spălarea leprosului Neeman în Iordan nu este doar o practică de vindecare. Este în același timp și un act profetic al lui Elisei: Neeman este vindecat pentru că l-a ascultat pe omul Domnului. Trecerea bolii asupra lui Ghehazi este pedeapsă pentru lăcomia lui (*IV Regi 5*).

Dacă ritualul spălării restituie capacitatea de a prefigura un act liturgic, păcatul are o altă misiune.

Prorocul Iezechiel arată Ierusalimul tăvălit în propriul sînge, dar nu scăldat la naștere. Această stare este mai mult decît o neputință, este simbolul necredinței sale radicale. Dumnezeu el însuși trebuie să-l scalde și să-l purifice

pe cel întinat care este, de fapt, o ființă cu o formație spirituală defectuoasă:

La nașterea ta, în ziua în care te-ai născut, nu ți s-a tăiat buricul și cu apă n-ai fost spălată pentru curățire și cu sare n-ai fost sărată, nici cu scutece înfășată (*Iezechiel 16, 4*).

Atunci am trecut pe lângă tine și te-am văzut [...] Apoi te-am spălat cu apă, am curățit de pe tine sîngele tău și te-am uns cu untdelemn.

Ți-am dat veșminte brodate, încălțăminte de piele fină, o legătură de vison pentru cap și o mantie de mătase (*Iezechiel 16, 8-10*).

Aceste texte sînt ecoul celui de la începutul cărții lui Isaia:

Veniți să ne judecăm, zice Domnul. De vor fi păcatele voastre cum e cîrmîzul, ca zăpada le voi albi, și de vor fi ca purpura, ca lîna albă le voi face.

De veți vrea și de Mă veți asculta, [...] (*Isaia 1, 18-19*).

Aici nu trebuie doar să speli, ci să înlături vopseaua de culoarea singelui, greșeală pe care doar Domnul o poate șterge prin iertare.

Iov știe că un păcat nu poate fi spălat ca oricare murdărie:

Dacă sînt vinovat, de ce să mă mai trudes zadarnic?

Dacă m-aș spăla cu zăpadă și mi-aș curăți mîinile cu leșie,

Atunci tu tot m-ai cufunda în noroi, încît și veșmintele mele s-ar scîrbi de mine (*Iov 9, 29-31*).

Acum putem înțelege strigătele din psalm:

Mai vîrtos mă spală de fărădelegea mea și de păcatul meu mă curățește [...]

[...] Spăla-mă-vei și mai vîrtos decît zăpada mă voi albi (*Psalmi 50, 3 și 8*).

Spălatul radical va fi la fel de puternic ca purificarea prin foc. Un text al



lui Maleahi anunță venirea Mesiei, care poate să boteze prin apă și prin foc: „Și cine va putea îndura ziua venirii lui și cine se va putea ține bine, când el se va arăta? Căci el este ca focul topitorului și ca leșia nălbitorului” (*Maleahi* 3, 2).

Spălarea, așa cum singur Domnul știe să o facă, este exprimată printr-o contopire fierbinte a apei cu focul.

### Apa reînnoirii și a renașterii

Un text destul de cuprinzător al lui Iezechiel explică modul în care, prin spălare, Domnul va pregăti reînnoirea radicală a poporului său.

Și vă voi stropi cu apă curată și vă veți curăți de toate întinăciunile voastre și de toți idolii voștri vă voi curăți.

Vă voi da inima nouă și duh nou vă voi da; voi lua din trupul vostru inima cea de piatră și vă voi da inimă de carne (*Iezechiel* 36, 25–26).

Domnul repetă minunea apei pe care Moise a făcut-o să fișnească în desert pentru a rămâne în viață:

Cei săraci și lipsiți caută apă, dar nu o găsesc; limba lor este uscată de sete. Eu, Domnul lor, îi voi auzi; eu, Dumnezeuul lui Israel, nu-i voi părăsi!

Pe dealuri înalte voi da drumul la râuri, și la izvoare în mijlocul văilor, pustiul îl voi prefăce în iaz și pământul uscat în piraie de apă! (*Isaia* 41, 17–18).

Iezechiel descrie Templul cel nou. Lumina este stropită de un râu care izvorăște în partea de răsărit a sanctuarului. Această apă nu este hărăzită irigației sau spălatului, ea este har, putere de regenerare a poporului lui Israel, așa cum uneori ea este în stare să facă să rodească deșertul.

Apoi m-a dus înapoi la ușa templului și iată de sub pragul templului curgea o apă spre răsărit; că templul era cu fața spre răsărit și apa curgea de sub partea dreaptă a templului, pe partea de miazăzi a jertfelnicului (*Iezechiel* 47, 1).

În *Noul Testament*, după ce bea din apa femeii samaritence, Iisus îi spune că el însuși este izvorul de apă vie, care poate stinge setea omului, adică dorința lui de viață veșnică:

Dacă ai fi știut darul lui Dumnezeu și Cine este Cel ce-ți zice: Dă-Mi să beau, tu ai fi cerut de la El, și ți-ar fi dat apă vie (*Ioan* 4, 10).

Femeia se îndoiește și el spune:

Dar cel ce va bea din apa pe care i-o voi da Eu nu va mai înseta în veac, căci apa pe care i-o voi da Eu se va face în el izvor de apă curgătoare spre viața veșnică (*Ioan* 4, 14).

Iisus spune de asemenea că trupul lui este noul Templu:

Dărîmați templul acesta și în trei zile îl voi ridica.

Și au zis deci Iudeii: În patruzeci și șase de ani s-a zidit templul acesta! Și Tu îl vei ridica în trei zile?

Iar El vorbea despre templul trupului Său (*Ioan* 2, 19–21).

Iar în vremea patimilor, rana deschisă din coasta lui Iisus amintește de izvorul descris de Iezechiel, izvor de rodnicie, care ieșea de sub vechiul Templu (*Iezechiel* 47, 1–12). „Ci unul dintre ostași cu sulița a împuns coasta Lui și îndată a ieșit sânge și apă” (*Ioan* 19, 34).

Cel care crede în Iisus va deveni un izvor care izbucnește din acest izvor divin:

Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea.

Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura: râuri de apă vie vor curge din pîntecele lui (*Ioan* 7, 37–39).

### Botezul lui Ioan și botezul lui Iisus

Botezul lui Ioan Botezătorul nu este un simplu ritual de purificare, el este legat de convertire și de pocăință. Apa în care se cufundă trupul este cînta care duce cu ea păcatele.

În zilele acelea, a venit Ioan Botezătorul și propovăduia în pustia Iudeii, Spunînd: Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor. [...]

Atunci a ieșit la el Ierusalimul și toată Iudeea și toată împrejurimea Iordanului. Și se botezau de către el în râul Iordan, mărturisindu-și păcatele (*Matei* 3, 1–2 și 5–6; vezi și *Luca* 3, 3; *Marcu* 1, 4–5).

Nu este un ritual magic deoarece totul depinde de deschiderea inimii și de intensitatea dorinței de a deveni mai bun. Din această cauză unii farisei și unii saducheii sînt puși sub semnul întrebării și ocăriți. Ioan îi numește vipere. Acești șerpi sînt veninoși, dar și alunecoși și greu de prins. Asemenea lor, fariseii încercau să fugă de răspunderea propriilor acte, dezvinovățindu-se în mod formal. Ei uitau că doar pocăința sufletului dă roade.

Dar văzînd Ioan pe mulți din farisei și saducheii venind la botez, le-a zis: Pui de vipere, cine v-a arătat că veți scăpa de mînia ce va să fie?

Faceți deci roade vrednice de pocăință (*Matei* 3, 7–8).

Ioan, înainte mergătorul, acceptă să-l boteze pe Iisus; el vede în acesta pe cel care aduce botezul cel nou întru Duhul Sfînt și întru foc: Mesia. Ioan Botezătorul spune:

Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decît mine; Lui nu sînt vrednic să-I duc încălțămîntea; Acesta vă va boteza cu Duh

Sfînt și cu foc (*Matei* 3, 11; vezi și *Marcu* 1, 7–8; *Luca* 3, 16–17).

Botezul focului este o aluzie la judecata lui Dumnezeu, la înflăcărarea mîniei sale, dar și la puterea purificatoare a milosteniei sale (*Luca* 12, 49–50; vezi și *Marcu* 10, 38–39).

Botezul lui Iisus, slujitor chinuit și slăvit pentru izbăvirea omenirii, întrunește toate dimensiunile botezului sacru. Prin apă, Iisus coboară pînă în străfundurile abisului, semn al morții. Prin foc el trece prin creuzetul suferinței și dezvăluie metamorfoza izbăvirii. Duhul Sfînt, care plutea deasupra apelor, se întrupează în el pentru a făuri acest mister. Mesia readuce viața spre slăvi.

În răspunsul pe care Iisus i-l dă lui Nicodim găsim explicația acestui mister:

Adevărat, adevărat zic ție: De nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu (*Ioan* 3, 3).

Expresia „a se naște de sus” poate fi tradusă prin „a se naște din nou”, sau „a renaște ca nou”. Cel care este botezat suferă o transformare radicală, a principiului însuși. Semnul apei este mereu prezent, în plinătatea dimensiunilor sale:

Adevărat, adevărat zic ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu.

Ce este născut din trup, trup este; și ce este născut din Duh, duh este.

Nu te mira că ți-am zis: Trebuie să vă nașteți de sus.

Vîntul suflă unde voiește și tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine, nici încotro se duce. Astfel este cu oricine e născut din Duhul (*Ioan* 3, 5–8).

În pîntecele matern, apa este mediul gestației. La naștere, aerul îl întîmpină



pe noul-născut. Apele primordiale ale facerii erau asemenea serului care dă naștere germenilor vieții. Duhul Sfânt, care plutea deasupra apelor, fertilizează acum apele cristelniței în care este afundat catehumenul.

Apostolii sînt cei care au descoperit comorile botezului: puterea acestei taine a cufundării și izbăvirii izvorăște din Învierea Domnului. Botezul este comparat cu Potopul, urmat de salvarea lui Noe (*I Petru* 3, 20–21). Este spălare, sfințire și dezvinovățire (*I Corinteni* 6, 11).

Dacă odinioară baia logodnicei era ultima pregătire înainte de căsătorie, botezul creștinilor este o pregătire pentru unirea Bisericii cu Hristos (*Efesenii* 5, 26). Spălarea prin botez este o apropiere de Dumnezeu (*Evrei* 10, 22). Pavel este de părere că harul botezului îl însoțește pe creștin de-a lungul vieții. Acest dar este o permanentă trecere de la moarte la Învierea lui Hristos:

Au nu știți că toți cîți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat? Deci ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, — pentru ca, precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții (*Romani* 6, 3–4).

Prin botez creștinul primește darul fără măsură al Duhului Sfânt:

Iar cînd bunătatea și iubirea de oameni a Mîntuitorului nostru Dumnezeu s-au arătat, El ne-a mîntuit, nu din faptele cele întru îndreptare, săvîrșite de noi, ci după a Lui îndurare, prin baia nașterii celei de a doua și prin înnoirea Duhului Sfânt (*Tit* 3, 4–5).

Prin vocea Sfîntului Leon, tradiția creștină evocă, în cîteva cuvinte plinătatea botezului: „Pentru tot omul care renaște, apa botezului este precum sînul unei fecioare. Același Duh Sfînt care a făcut-o să rodească pe Fecioară, face să rodească și fîntîna” (Sfîntul Leon, Predica 24, *In nativitate Domini*).

## VÎNTUL, SUFLUL, DUHUL



### **Vîntul: ambivalența simbolului**

#### **Vîntul nestatorniciei și al păcatului**

Vîntul și existența precară  
Vîntul orgoliului, al minciunii și al sterpăciunii

#### **Vîntul făptură, unealtă și chip al Domnului**

Vîntul în slujba Domnului  
Cele patru vînturi  
Vînturarea  
Furtuna Domnului  
Furtuna pe mare

#### **Suflul lui Dumnezeu și suflul omului**

Suflul lui Dumnezeu  
Suflul vital  
Suflul înțelepciunii  
Suflul miniei și al judecății

#### **Duhul**

Suflul emoției  
Duhul parfumurilor  
Duhul nemărginirii  
Sprijinitorul  
Duhul Noului Legământ

Vîntul, suflul și Duhul formează, în *Biblie*, un tot organic. În acest fel se țese o rețea de simboluri care exprimă realități uneori foarte subtile. În miezul acestui domeniu expresiv, se află rădăcina *ruah* din care iau naștere trei substantive: *rewah* (spațiu, distanță), *real* (spațiu plin de miresme) și *ruah* (spațiul vital ce-l înconjoară pe om, atmosfera). Energia lui Dumnezeu este *ruah* și este modulată de voința divină nu numai pentru a-i dăruia omului suflul vital, ci și pentru a-i călăuzi conștiința în cursul evoluției sale.

Duhul Domnului este sfînt, chiar atunci cînd îi dezvăluie mînia sau gelozia; pe lîngă aceste manifestări înfricoșătoare, Duhul este și paznicul legămîntului și spațiu matriceal al mi-  
losteniei.

Duhul Sfînt din *Noul Testament* este în acțiune pentru a crea lumea mesianică a izbăvirii, a Învierii și a noii Creații. Iisus primește Duhul la începutul misiunii sale și va dezvălui încetul cu încetul cine este Paracletul.

Pavel va verifica în el însuși și în sînul Bisericii bogăția Duhului adevărului, principiu al oricărei sanctificări.

### **VÎNTUL: AMBIVALENȚA SIMBOLULUI**

Fiind puternic și imposibil de prins, vîntul este, în *Biblie*, un element care

poate evoca natura lui Dumnezeu, transcendența ființei și a faptelor sale. Vîntul este invizibil, el poate astfel sugera misterul unui Dumnezeu ascuns. Prin manifestările sale spectaculoase, vîntul reproduce perfect diversitatea faptei divine. Vîntul aduce norii, ploaia și rodnicia binefăcătoare a apelor de sus, fiind astfel dătător de viață. Acest vînt este o manifestare a unui Dumnezeu viu.

Din nefericire, furtuna și uraganul pot răvăși omenirea. În acele clipe Dumnezeu își arată, prin vînt, mînia. Dar o tornadă se poate transforma într-o adiere răcoritoare: înflăcărarea pedepsei se transformă în suflu de iertare.

*Biblia* vorbește despre suflul Domnului pentru a-i dovedi acțiunea creatoare și intervențiile în purtarea și gospodărirea poporului său. Atunci cînd este impuls, suflul stimulează faptele judecătorilor, ale prorocilor, ale tuturor celor care pot fi numiți oameni ai lui Dumnezeu. Cînd este inspirație, el dezvăluie intențiile Domnului și secretele cuvîntului său; atunci el se face Duh Sfînt care dă lumină și putere.

Dar vîntul este și întruchiparea condiției umane, caracterizată prin slăbiciune și nestatornicie. Vîntul care nu se lasă prins reflectă atunci precaritatea, fragilitatea firii urmașilor lui Adam. El ne face să ne gîndim și la inconsecvența faptelor lor, la tendința lor de a nu-și



respecta cuvântul dat, la neputința lor de a păstra legământul sfânt. Vântul simbolizează astfel inconsistența și lipsa de trăinicie a lucrurilor pe care omul le consideră importante și nemuritoare. Vântul devine neființa, a cărei singură putere este de a face să se creadă că există atunci când de fapt nu este nimic.

„Deșertăciunea deșertăciunilor, totul nu este decât deșertăciune și vîinare de vînt”, acesta este refrenul „înțeleptului”, al Ecclesiastului.

Încă o dată, ambivalența simbolului permite alăturarea a două semnificații opuse. Însușiri contradictorii, precum măreția lui Dumnezeu și micimea omului, pot să se unească datorită excepționalei înțelepciuni dumnezeiești, urmînd o altă logică: cea călăuzită de dragoste. Dumnezeu îi spune lui Pavel: „[...] Îți este de ajuns harul Meu, căci puterea Mea se desăvîrșește în slăbiciune” (II Corinteni 12, 9).

## VÎNTUL NESTATORNICIEI ȘI AL PĂCATULUI

### Vîntul și existența precară

Omul este ca iarba pe care o culcă vîntul:

Omul ca iarba; zilele lui ca floarea cîmpului; așa va înflori.

Că vînt a trecut peste el și nu va mai fi și nu se va mai cunoaște încă locul său (Psalmii 102, 15-16).

Vîntul favorizează metaforele referitoare la nestatornicia omenească. Iov îi spune Domnului:

Vrei oare, să înspăimîntî o frunză pe care o bate vîntul? Vrei să te îndîrjești împotriva unui pai uscat? (Iov 13, 25).

Și, drept mustrare pentru niște prinți nelegiuiți, Iov cere:

Ca să fie ei ca paiul în bătaia vîntului... (Iov 21, 18).

Înțeleptul Isus Sirah folosește o imagine insolită:

Parii sus-puși nu pot sta împotriva vîntului; așa inima fricoasă în cugetul nebului, înaintea oricărei frici nu va sta (Înțelepciunea lui Isus Sirah 22, 19).

Mai ușoară decât orice, pleava este o jucărie în bătaia vîntului: „...ca pleava pe care o mătură vîntul de pe arie și ca fumul care iese printre gratii” (Osea 13, 3).

Omul, vorbele sale, faptele sale nu sînt decât vînt. El este precum vîntul pe care nu poți pune mîna.

„Înțeleptul” din Ecclesiastul folosește urmărirea vîntului, căutarea vîntului, încercarea nebunească de a opri vîntul, ca imagini ale deșertăciunii omenești. Totul poartă pecetea dezamăgirii: activitatea materială, reușita socială, căutarea dragostei, a plăcerilor și chiar a înțelepciunii. Concluzia este categorică: „Omul nu este stăpîn pe duhul său de viață [...]; la fel nu este stăpîn pe ziua morții” (Ecclesiastul 8, 8).

Un verset de la sfîrșitul cărții vorbește despre taina vîntului și a mișcării sale amețitoare. Aceste cuvinte par a anticipa cuvintele despre natura Duhului, pe care Iisus le rostește către Nicodim: „După cum nu știi care este calea vîntului, cum se întocmesc oasele în pîntecele maicii, tot așa nu cunoști lucrarea lui Dumnezeu, care face toate” (Ecclesiastul 11, 5).

Iov consideră că inima omului este cuprinsă de disperare atunci când rostește vorbe care nu sînt decât vînt (Iov 6, 26).

Cuvîntul „vînt” va sfîrși prin a fi echivalent cu „nimic”, ca în proverbul: „Cine tulbură casa lui culege vînt iar cel nebun va fi sluga celui înțelept” (Pilde 11, 29).

## Vîntul orgoliului, al minciunii și al sterpăciunii

Vîntul care duce, risipește și nimicește poate fi și un vînt care umflă ființele orgolioase. Citim în Psalmii: „Cu cel mîndru cu ochiul și nesățios cu inima, cu acela n-am mîncat (Psalmii 100, 7).

Pavel, vorbind despre normele care reglementează alimentația, spune: „Cunoștința însă semețește” (I Corinteni 8, 1). El va repeta de patru ori Corintenilor că orgoliul îl umflă pe om (I Corinteni 4, 6; 4, 18-19; 5, 2). Singură dragostea nu umflă (I Corinteni 13, 4).

Despre oamenii mincinoși, Petru spune că sînt „nori purtați de furtună”, care rostesc „vorbe trufase și deșarte” (II Petru 2, 17-18).

Poporul Domnului își poate pierde simțul adevărului și se poate risipi în minciună. Minciuna și deșertăciunea devin atunci hrana lui preferată:

Lui Efraim îi place vîntul și după vîntul de răsărit aleargă; grămădește minciună și deșertăciune (Osea 12, 2).

Minciuna din inima omului este sămînța sterpăciunii lui. Datorită ei încercarea de a se pocăi și de a deschide calea izbăvirii se dovedește stearpă:

Ca femeia însărcinată și gata să nască prunc, care se zvîrcolește și strigă în durerea ei, așa noi am fost, Doamne, cu toții în fața ta! Zămislit-am, dureri de facere am avut și am născut vînt! Mîntuirea țării noi n-am dat (Isaia 26, 17-18).

## VÎNTUL FĂPTURĂ, UNEALTĂ ȘI CHIP AL DOMNULUI

### Vîntul în slujba Domnului

Vîntul a fost divinizat în mai multe religii păgîne. În India, Vāyu, zeul vîntului,

stă în același car cu Indra, regele zeilor. În mitologia mexicană Ehecatl, „numenul” vîntului, este în legătură cu Quetzalcoatl, șarpele cu pene, care este, printre altele, și zeul norilor care se plimbă pe cer. În lumea babiloniană, vînturile sînt personalizate, dar nu deificate: cele patru vînturi sînt înfricoșătoare și distrugătoare. Doar vîntul răcoros de la nord, care este mai curînd o briză ușoară, este încărcat cu o valoare pozitivă, supranaturală.

În Biblie, vîntul este o făptură a lui Dumnezeu. Păgînii rămîn în întuneric:

[...] care n-au știut, plecînd de la bunătățile văzute [...] să înțeleagă pe meșter.

Ci au socotit că sînt dumnezei cîrmuitori ai lumii sau focul, sau vîntul [...]

[...] le-au luat drept dumnezei (Înțelepciunea lui Solomon 13, 1-3).

Dumnezeu a ridicat munții și a creat vîntul (Amos 4, 13). Dumnezeu este stăpîn peste camera vînturilor, acel rezervor aerian care poate fi asemănat cu o vistierie (Iov 37, 9; Psalmii 134, 7; Ieremia 51, 16). Datorită înțelepciunii sale, Dumnezeu a putut cumpăni greutatea vînturilor (Iov 28, 25). Dumnezeu planează și înaintează pe aripile vîntului care este un serafim, entitate aeriană în formă de patrupezi înaripat; putem distinge o astfel de figură într-un nor de furtună (IV Regi 22, 11; Psalmii 17, 12).

Vîntul nu are doar misiunea de a-l transporta pe Domnul, el este și unealta sa, purtătorul lui de cuvînt. Îi duce mesajele și vestește „îndreptările și cuvîntul său” (Psalmii 147, 8; 103, 4). Vîntul aduce norul de furtună purtător de trăsnet, care se poate transforma în intervenție divină.

Misiunile pe care le îndeplinește vîntul sînt de natură divină. Acțiunea lui poate fi binefăcătoare. O briză ușoară poate fi semnul că pacea domnește în



Eden: „[...] au auzit glasul Domnului Dumnezeu, care umbla prin rai, în răcoarea serii” (*Facerea* 3, 8).

Vântul Domnului care străbate pământul inundat anunță începutul retragerii apelor (*Facerea* 8, 1). Învăluit într-o „adiere de vânt lin” liniștitoare, Domnul se apropie de Ilie înspăimântat (*III Regi* 19, 11–13). Vântul participă la fenomenele miraculoase din timpul Ieșirii (*Ieșirea* 14, 21; *Numerii* 11, 31).

Vântul poate fi devastator, poate să se transforme în furtună, poate să urle într-un uragan. Iscat în deșertul fierbinte, vântul usucă și distruge asemenea unui aruncător de flăcări (*Psalmi* 10, 6).

Diversele vânturi ale pământului par a distribui, conform caracteristicilor proprii, diferitele intervenții ale Stăpînului spațiului aerian.

### Cele patru vânturi

Vântul de est, sau vântul de răsărit, de paisprezece ori evocat, este cel mai important vânt din *Biblie*. Acest vânt al deșertului este fierbinte și pîrjolitor. În viziunea lui Iosif, el usucă spicele de grâu și aduce lăcustele care vor pustii Egiptul. În acest fel el se transformă în unealtă a pedepsei divine (*Facerea* 41, 6; 41, 23 și 27; *Ieșirea* 10, 13). Vântul de est împinge apele mării pentru a deschide calea poporului lui Israel (*Ieșirea* 14, 21; vezi și *Iov* 27, 21; *Psalmi* 77, 30; *Isaia* 27, 8 și 37, 27; *Avacum* 1, 9). Vântul de vest gonește lăcustele (*Ieșirea* 10, 19). Vântul mării aduce prepelițele dorite de poporul hămesit (*Numerii* 11, 31). Vântul de la miazăzi este aducător de hrană:

Poruncit-a el, din cer, vînt dinspre răsărit și a adus cu puterea lui vînt dinspre miazăzi.

Și a plouat peste ei ca pulberea cărnuri și ca nisipul mării păsări zburătoare (*Psalmi* 77, 30–31).

Cînd vîntul de la miazăzi se transformă în crivăț, el aduce frig și îngheț (*Iov* 37, 9; *Ecclesiastul* 1, 6; *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 43, 20).

Aceste vînturi care se succed pot fi adunate de Domnul pentru a alunga răzvrătiții (*Ieremia* 49, 36). Toate aceste vînturi se abat asupra lui Israel (*Iezechiel* 5, 12; 12, 14; *Zaharia* 2, 10). Dar tot cele patru vînturi vor aduna poporul lui Israel risipit precum oasele în deșert (*Iezechiel* 37, 9).

Într-o viziune nocturnă, Daniel vede cum cele patru vînturi ridică marea din care ies patru fiare uriașe (*Daniel* 7, 2–7). Zaharia vede patru care, trase de cai de diferite culori. Ei merg în direcția celor patru vînturi și aduc duhul Domnului care adună la loc poporul lui Israel (*Zaharia* 6, 1–8).

Cele patru vînturi sînt cele patru puncte cardinale de unde Fiul Omului își va aduna aleșii (*Matei* 24, 31; *Marcu* 13, 27).

Vîntul, aducător de agitație și risipire, nu va mai sufla în noua Creație întrezărită în *Apocalipsa* 7, 1 și 16).

### Vînturarea

Vîntul este, pentru Dumnezeu, instrumentul judecăților sale și executorul sentințelor. Tema vînturării se întîlnește cu cea a cîntăririi. Doar Domnul care știe ce-i în inima oamenilor, le poate aprecia greutatea spirituală. Cîntarul său este exact, spune *Iov* (*Iov* 31, 6), atunci cînd cîntărește duhurile (*Pilde* 16, 2), sau inimile (*Pilde* 21, 2). Simbolică greutatea este ambiguă deoarece trebuie făcută o distincție între omul cîstit a cărui greutate este apreciată

de Domnul drept bună, și păcătosul împovărat de păcate.

Omul pe care cinstea îl eliberează de povară nu trebuie să se teamă de vînturare. Omul pe care greșelile îl golesc, sau pe care orgoliul îl umflă, este o ființă fără greutate pe care vîntul îl duce cu el. Astfel este regele Baltazar despre care se spune: „*Techel*: l-a cîntărit în cîntar și l-a găsit ușor” (*Daniel* 5, 27). Vînturarea Domnului aduce în același timp sentința și ispășirea pedepsei. Un rege înțelept trebuie să știe să cîntărească pentru a putea judeca:

Un rege înțelept deosebește privind pe cei fără de lege și lasă să treacă roata peste ei (*Pilde* 20, 26).

Treieratul se face în doi timpi. Primul presupune separarea mecanică a plevei cu ajutorul copitelor vitelor, al roții sau al unei grape prevăzute cu dinți de cremene. Această operațiune greoaie poate fi asemuită cu o pedeapsă. Vînturarea, în schimb, se face ușor; vîntul trebuie să fie prezent pentru a putea înlătura învelișul nefolositor al bobului. Datorită prezenței sale imponderabile, vîntul devine simbolul lucrării impalpabile și invizibile a Domnului.

În *Înțelepciunea lui Solomon* oamenii nedrepti sînt amenințați:

Duhul puterii dumnezeiești se va ridica împotriva lor și ca viscolul îi va vîntura (*Înțelepciunea lui Solomon* 5, 23).

Isaia, la rîndul său, folosește cele două momente ale treieratului pentru a-și îmbogăți comparația. El îi spune lui Israel:

Iată voi face din tine o grapă cu dinți, ascuțită și nouă. Merge-vei peste munți și-i vei preface în pulbere și văile în pleavă mărunță.

Tu le vei vîntura, vîntul le va lua și vijelia le va risipi (*Isaia* 41, 15–16).

Pentru Ieremia vîntul este uneori atît de puternic încît nici nu mai poate fi vorba de vînturare:

Iată vine vînt arzător din munții cei pustii asupra căii fiicei poporului meu și vine nu pentru a vîntura, nici pentru a curăța grîul; Dar va veni dintr-acolo de la mine vînt mai puternic decît acesta (*Ieremia* 4, 11–12).

Accentul cade pe risipire, care este una din urmările nefericite ale războiului:

Cu vînturătoarea îi voi vîntura la porțile țării, lipsi-i-voi de copii și voi pierde pe poporul meu, dar tot nu se vor întoarce din căile lor (*Ieremia* 15, 7).

Aceasta va fi soarta neamurilor păgîne. Domnul spune: la porunca mea un vînt pustiitor se va ridica împotriva locuitorilor Babilonului și ai Caldeii:

Și voi trimite la Babilon vînturători, care-l vor vîntura și vor pustii țara lui (*Ieremia* 51, 2).

Lopata pentru vînturat devine unealta Mîntuitorului care trebuie să judece omenirea prin foc. Sfîntul Ioan Botezătorul spune, cu puțin timp înainte de venirea lui Iisus:

El are lopata în mînă și va curăța aria Sa și va aduna grîul în jitniță, iar pleava o va arde cu foc nestins (*Matei* 3, 12; *Luca* 3, 17).

Vîntul este deci elementul necesar pentru alegere, încercare, selecție. Doar Domnul sau Trimisul lui pot face această judecată.

Domnul poate lăsa puterile răului să se dezlănțuie asupra credincioșilor precum un vînt necruțător, dar credința este o stîncă ce înfruntă furtuna satanică. Iisus spune:



De aceea, oricine aude aceste cuvinte ale Mele, și le îndeplinește, asemenea-se-va bărbatului înțelept care a clădit casa lui pe stîncă.

A căzut ploaia, au venit rîurile mari, au suflat vînturile și au bătut în casa aceea, dar ea n-a căzut, fiindcă era întemeiată pe stîncă (Matei 7, 24-25).

Cu puțin timp înainte de a fi renegat de Petru, Iisus îi spune celui care, în pofida pierderii temporare a credinței, avea să devină piatra de temelie a Bisericii Sale: „Simone, Simone, iată satana v-a cerut să vă cearnă ca pe grîu; Iar Eu m-am rugat pentru tine să nu piară credința ta” (Luca 22, 31-32).

Ciurul este aici folosit nu pentru a cerne, ci pentru a vîntura în bătaia vîntului.

### Furtuna Domnului

Prorocul Naum spune că puterea Domnului poate fi asemuită cu cea a unei corăbii mari: „[...] În vifor și în furtună își face loc” (Naum 1, 3).

Se spune într-un psalm:

Dumnezeu strălucit va veni; [...] [...] împrejurul lui vifor mare (Psalmii 49, 3-4).

Iov este scuturat de vîntul Domnului:

Tu te-ai făcut asupritorul meu și cu toată puterea brațului tău mă prigonești. Tu mă ridici deasupra vîntului și mă pui pe el călare și apoi mă nimicești cu iureșul furtunii (Iov 30, 21-22).

În toiul furtunii Domnul răspunde întrebărilor lui Iov. De fapt, Domnul tună și fulgeră împotriva slujitorului său care-i pune întrebări fără rost (Iov 38, 1; 40, 6).

Spectacolul furtunii constituie o imagine surprinzătoare a miniei Domnului:

Iată vine furtuna Domnului cu iuțime, vine furtună mare și va cădea peste capetele necredincioșilor.

Minia Domnului nu se va potoli pînă nu va împlini și va înfăptui planurile inimii sale (Ieremia 23, 19-20; vezi și Ieremia 25, 32; 30, 23).

Isaia folosește și el această imagine (Isaia 17, 13; 21, 1; 29, 6; 41, 16). Năvala carelor trase de cai se transformă, în ochii prorocului, într-o furtună. Putem să ne închipuim norul de praf ridicat de asalt. El se aseamănă cu vîntul care stîrnește o furtună de nisip (Isaia 66, 15).

Dușmanii sînt învîrțiți de vîntul miniei divine precum paiele de o pală de vînt (Psalmii 82, 12-14).

La Iezechiel două metafore se completează: cea a unui perete tencuit de prorocii mincinoși cu speranțe deșarte, și cea a vîntului Domnului, care poate să dărîme acest zid șubred: „Spune celor ce tencuiesc zidul că acesta va cădea. Ploaie potopitoare se va revărsa și voi, pietre de grindină, veți cădea, și puhoi vijelios va doborî zidul. Iată el va cădea, atunci nu vă vor întreba oare: «Unde este tencuiala cu care l-ați acoperit?»” (Iezechiel 13, 11-12).

Osea spune că necredința oamenilor tulbură vremea și aduce o furtună a miniei Celui de Sus. Această vijelie îi spulberă pe copiii lui Israel care și-au ales regi și prinți idolatri: „Pentru că ei au semănat vînt, culege-vor furtună” (Osea 8, 7).

### Furtuna pe mare

Găsim într-un psalm o descriere surprinzătoare a furtunii care-i chinuie pe cei „ce se pogoară la mare în corăbii, cei ce-și fac lucrarea lor în ape multe”:

Aceia au văzut lucrurile Domnului și minunile lui întru adînc.

El a zis și s-a pornit vînt furtunos și s-au înălțat valurile mării (Psalmii 106, 24-25).

Marinarii sînt atît de zguduiți încît „sufletul lor încremenește”, se împleticesc ca bețivii, și toată „priceperea” lor piere. Înălță rugi către Domnul care-i vindecă de răul de mare și de frică:

Și i-a poruncit furtunii și s-a liniștit și au tăcut valurile mării (Psalmii 106, 29).

În Biblie, vîntul este o făptură supusă voinței Domnului. Prin nestatornicia lui, vîntul divinizat putea să-i îngrozească pe oameni și să-i neliniștească chiar și pe zei.

În Iona, vîntul este, în mîna Domnului, un instrument care-i va tăia calea prorocului fugar: „Dar Domnul a ridicat un vînt năpraznic pe mare și o furtună puternică s-a stîrnit, încît corabia era gata să se sfărîme” (Iona 1, 4).

Mai tîrziu, Dumnezeu face să răsară un pomișor pentru a-i ține umbră prorocului. Copacul se va usca de vîntul trimis de însuși Domnul: „Și la răsăritul soarelui a pornit Dumnezeu un vînt arzător de la răsărit și soarele a dogorît capul lui Iona, încît el se prăpădea de căldură” (Iona 4, 8).

Corabia cu care Iisus se îndreaptă spre partea de răsărit a Mării Tiberiadei este amenințată de un vînt năpraznic. Corabia ia apă, dar Iisus doarme, căci puterea lui divină îl ajută, în mod misterios, să se simtă în voia lui pe mare: „Și El, sculîndu-se, a certat vîntul și a poruncit mării: Taci! Încetează! Și vîntul s-a potolit și s-a făcut liniște mare” (Marcu 4, 39).

Iisus își va certa ucenicii atunci cînd aceștia, speriați de furtună, par a-și pierde credința. „Și s-au înfricoșat cu frică mare și ziceau unul către altul: Cine este, oare, Acesta, că și vîntul și

marea ascultă de El?” (Marcu 4, 41; Luca 8, 22-25; Matei 8, 23-27).

Nu putem uita marea furtună descrisă în *Faptele Sfinților Apostoli*. Pavel prevede stricăciunile pe care le va provoca „vîntul puternic, numit Euroclidon” și, cum nu reușește să-i convingă pe cîrmaci și pe sutași să pornească în larg, preia comanda cînd se apropie primejdia (Fapte 27, 9-44). „A vedea cum se apropie furtuna” este un act care aparține viziunii profetice.

## SUFLUL LUI DUMNEZEU ȘI SUFLUL OMULUI

### Suflul lui Dumnezeu

Pentru om, respirația este o necesitate și o taină. Ea este secretul vieții. Domnul care se arată ca un „Dumnezeu viu” este înzestrat cu suflare, energie creatoare și reparatoare, în care omul descoperă rezerva inepuizabilă a propriei sale existențe. Dumnezeu îi dă omului viața. „Atunci luînd Domnul Dumnezeu țărîna din pămînt, a făcut pe om, și a suflat în fața lui suflare de viață, și s-a făcut omul ființă vie” (Facerea 2, 7).

Acest dar este acordat unei ființe pe care Dumnezeu o face „după chipul său” (Geneza 1, 27). Creația animalelor nu este descrisă în același fel. Suflul înseamnă deci mai mult decît primirea plămînilor; el înseamnă și spirit, care este un produs al conștiinței omenești. Suflul omenesc produce cuvîntul, muzica. El are și darul de a învia focul.

A avea suflu înseamnă a fi rezistent, creativ, curajos. Astfel suflarea devine energia care poate lua diferite forme și care în ebraică se numește *ruah*. Acest



cuvînt conține ideea de amploare, de spațiu nemărginit, de anvergură mare.

Ne vine imediat în minte metafora păsării. Suflul Domnului plutește deasupra apelor, le acoperă, le clocește, le învăluie (*Facerea* 1, 2). Porumbelul îi aduce lui Noe o ramură de măslin înainte de a se pierde în zare (*Facerea* 8, 8-12). Un porumbel se arată și la botezul lui Iisus (*Matei* 3, 16). La îndemnul Duhului Sfînt, Iisus se duce în deșert.

O lume de imagini, de metafore și de alegorii sugerează, în *Biblie*, diferitele aspecte ale suflului Domnului. *Rutah* se manifestă în felurite chipuri, uneori derutante, alteori contradictorii, reflectînd bogăția vieții divine care se revarsă asupra istoriei lumii.

### Suflul vital

Dumnezeu dă viață tuturor ființelor:

Ție să-ți slujească întreaga făptură, pentru că tu ai zis și toate s-au făcut. Trimis-ai duhul tău și totul a fost zidit (*Iudita* 16, 14).

Cu cuvîntul Domnului cerurile s-au întărit, și cu duhul gurii lui toată puterea lor (*Psalzii* 32, 6).

Orice ființă vie îi datorează Domnului o viață asupra căruia el este stăpîn:

Dar întorcîndu-Ți Tu fața Ta, se vor tulbura; lua-vei duhul lor și se vor sfîrși și în țărînă se vor întoarce.

Trimite-vei duhul Tău și se vor zidi și vei înnoi fața pămîntului (*Psalzii* 103, 30-31).

Dintre toate vietățile singur omul este o operă de artă. Spre deosebire de idolii inerti, prima sculptură este animată de suflul divin (*Facerea* 2, 7).

Misteriosul Elihu vrea să-i dea o lecție lui Iov, deși nu se consideră o ființă divină. Și el a primit suflul:

Înaintea lui Dumnezeu eu sînt la fel cu tine, și eu ca și tine am fost frămîntat din lut,

Duhul lui Dumnezeu este cel ce m-a făcut și suflarea Celui Atotputernic este dătătoare vieții mele (*Iov* 33, 6 și 4).

Iov știe prea bine că viața lui nu este decît un suflu, care este un dar de la Dumnezeu:

Cîtă vreme duhul meu va fi întreg, în mine, și suflarea lui Dumnezeu în pieptul meu, Buzele mele nu vor rosti nici un neadevăr și limba mea nu va grăi nici o minciună! (*Iov* 27, 3-4).

În zadar folosește făuritorul de idoli metalele cele mai prețioase, el nu este decît un falsificator:

Fiindcă el n-a cunoscut pe făcătorul său, și pe Cel ce i-a insuflat duhul faptelor și a pus în el puterea de viață (*Înțelepciunea lui Solomon* 15, 11).

Omul îi datorează lui Dumnezeu suflul, dar suflarea lui nu poate da viață unui chip făurit de mîinile lui:

Căci pe toți idolii neamurilor [...] pe cei ce nici cu ochii nu văd, nici cu nasul nu trag aer [...]

Cel ce i-a făcut a fost un om, și cel ce a primit duhul în dar, tocmai el i-a închipuit (*Înțelepciunea lui Solomon* 15, 15-16).

Daniel îl ceartă pe regele Baltazar pentru idolatria sa: „[...] iar pe Dumnezeu în mîna căruia este suflarea ta și toate căile tale, nu l-ai cinstit” (*Daniel* 5, 23).

Energia Domnului, suflul cu care dă viață oamenilor, este întrupată în rege. Regele, chiar decăzut, rămîne martorul acestei forțe care-l unește pe poporul lui Israel. Deși prizonier, regele Sedechia, căci despre el este vorba, rămîne „suflul poporului său”:

Suflarea vieții noastre, unsul Domnului, a fost prins în groapa lor (*Plîngerii* 4, 20).

Din nările Domnului poate răzbate un suflu salvator, ca, de exemplu, vîntul care împinge apele mării pentru a deschide calea poporului lui Israel spre Egipt (*Ieșirea* 15, 8; *Psalzii* 17, 18).

Chiar victorioși asupra poporului lui Israel, regii lumii ar greși dacă s-ar crede de neînvins: Dumnezeu miniei poate, în orice clipă, să le ia suflul vieții:

Cînd s-a ridicat la judecată Dumnezeu, ca să mintuiască pe toți blînzii pămîntului. [...] Toți cei dimprejurul Lui vor aduce daruri.

Celui înfricoșător și celui ce ia duhul căpeteniilor, celui înfricoșător împăraților pămîntului (*Psalzii* 75, 9 și 12).

### Suflul înțelepciunii

Înțelepciunea înseamnă ordine și armonie. Ea este de asemenea elanul și suflul creator al lui Dumnezeu, care a zămislit o lume de o neîntrecută frumusețe. Înțelepciunea este prezentă în această lume. Ea pătrunde în inima omului care poate deveni astfel reflexul splendorii sale eterne.

După ce îl mustră pe Iov, Elihu înalță un imn înțelepciunii atotputernice (*Iov* 36, 22-37, 24). El descrie toate frumusețile lumii și arată care sînt legăturile acestui organism imens: ciclul vîntului, al norilor și al ploii evocă într-un mod izbitor impulsul care se naște din suflul Domnului:

Vijelia vine de la miazăzi, și frigul vine de la miazănoapte.

La suflarea lui Dumnezeu se încheagă gheața și întinderea apelor se face sloi (*Iov* 37, 9-10).

Dar suflul Domnului este și suportul inteligenței. Asupra acestui punct

Propovăduitorul și tînărul Elihu nu sînt de acord. Iată ce spune Propovăduitorul:

Căci soarta omului și soarta dobitocului este aceeași: precum moare unul, moare și celălalt și toți au un singur duh de viață, iar omul nu are nimic mai mult decît dobitocul [...]

Cine știe dacă duhul omului se urcă sus și duhul dobitocului se scoboară în jos către pămînt? (*Ecclesiastul* 3, 19 și 21).

Elihu îl contrazice și își susține afirmația printr-o impertinență:

Dar duhul din om și suflarea Celui Atotputernic dau priceperea.

Nu cei bătrîni sînt înțelepți și nici moșnegii nu sînt cei ce înțeleg totdeauna dreptatea (*Iov* 32, 8-9).

Impulsivitatea tînărului înțelept este plină de suflu:

Căci sînt plin de cuvinte pînă în gît și duhul meu lăuntric îmi dă zor.

Iată că cugetul meu în mine este ca un vin care n-are pe unde să răsuflă, ca un vin care sparge niște burdufuri noi (*Iov* 32, 18-19).

Iisus nu se va avînta atît de departe dar va spune că „nimeni nu pune vin nou în burdufuri vechi” (*Marcu* 2, 22).

Inteligența despre care se vorbește este de fapt înțelepciune: ea îl va duce pe calea cea bună pe cel care se supune voinței lui Dumnezeu:

Învăță-mă să fac voia ta, că tu ești Dumnezeu meu. Duhul tău cel bun să mă povățuiască la pămîntul dreptății (*Psalzii* 142, 10).

### Suflul miniei și al judecării

Israel răzvrătit va simți suflul pedepsei purificatoare:

Cînd Domnul va fi spălat necurătenia fiicilor Sionului și va fi șters fărădelegile din



mijlocul lui prin duhul dreptății și al nimicirii (*Isaia 4, 4*).

Suflul fierbinte al Domnului poate să izgonească neamurile păgâne, învinuite de crime. Iată amenințarea împotriva lui Amon, popor considerat dușman de moarte al lui Israel: „Voi vărsa asupra ta mînia mea; voi sufla asupra ta focul urgiei mele” (*Iezechiel 21, 31*).

În acest fel, tema suflului și cea a focului se pot întîlni. Comparat cu arșița criminală a jertfelnicilor de copii de la Tofet, suflul Domnului izbucnește precum un vulcan în erupție:

[...] Suflarea Domnului va aprinde ca un șuvoi de pucioasă (*Isaia 30, 33*).

Zămislit-ați fin și ați născut paie, suflarea voastră este foc care vă va mistui (*Isaia 33, 11*).

Foalele fierarului sau ale turnătorului vor oferi o imagine concretă a unirii suflului cu focul:

Foalele s-au ars, plumbul s-a topit de foc și turnătorul în zadar a topit (*Ieremia 6, 29*).

## DUHUL

### Suflul emoției

Suflul omului susține vocea. Ventilația plămînilor nu are drept unic scop oxigenarea sîngelui. Ea produce o energie sonoră capabilă să se transforme în sunete nearticulate sau să se organizeze într-un limbaj.

Strigătele și urletele nu sînt lipsite de sens. Ele traduc stări de conștiință profunde, emoții care există dincolo de limbaj. Sunetele pot exprima și stări de maximă tensiune care apar în timpul actului vorbirii.

Gestul, comportamentul în general, traduc și ele aceste stări de spirit care nu

sînt doar reacții viscerale. Ele pot avea o valoare spirituală. Omul își deplînge păcatele, geme în disperare, se prăbușește în disperare. Îndurarea Domnului îl ridică, certitudinea de a fi iubit îl face să plutească. Nemișcarea din timpul rugăciunii tăcute exprimă starea de vecinătate dintre om și Dumnezeu.

Bucuria se exprimă spontan prin strigăt, cîntec și dans.

În ziua hirotonisirii preoților, Dumnezeu se manifestă sub formă de foc; poporul este în culmea bucuriei: „Și ieșind foc de la Domnul [...]. Și văzînd tot poporul a scos strigăte de bucurie și a căzut cu fața la pămînt” (*Leviticul 9, 24*). Prorocul Baruh îi vede pe surghiuniți întorcîndu-se „bucurîndu-se de slava lui Dumnezeu” (*Baruh 4, 37; vezi și Baruh 5, 5*).

Cîntecul este exprimarea naturală a bucuriei. Bucuria poate să izbucnească pe buze (*Iov 8, 21*). Secerătorii cîntă fericirea unei vieți asigurate de o bună recoltă (*Psalmi 125, 5-6*).

Dansul însoțește cîntecul de bucurie și de recunoștință: după trecerea Mării Roșii, prorocița Mariam își ia timpanul și antrenează un cor de femei într-un dans de laudă a Domnului care „Pe cal și pe călăreț în mare i-a aruncat” (*Ieșirea 15, 20-21*).

Dar cînd veselia se schimbă în durere, vocea omenească își transformă hohotele de rîs în bocete. Plîngerile lui Ieremia oferă impresionantă variațiune pe această temă:

O, cum a rămas pustie, cetatea cea cu mult norod! Cum a ajuns ca o văduvă, cea mai de frunte dintre neamuri; doamna cetăților ajuns-a birnică.

Noaptea plînge într-una cu lacrimi pe obraz și dintre toți cîți o iubeau, nici unul n-o mai mîngîie (*Plîngeri 1, 1-2*).

În adîncul disperării suflul poate fi tăiat:

[...] către Domnul am strigat, [...] către Domnul m-am rugat.  
Vărsa-voi înaintea lui rugăciunea mea, ne-  
cazul meu înaintea lui voi spune.  
Cînd lipsea dintru mine duhul meu (*Psal-  
mii 141, 1-3*).

Geamătul de doliu este un strigăt spontan. Bocitorii profesioniști care-l însoțesc pe cel îndoliat îl ajută în durerea lui însingurată, în fața unei lipse de nesuportat (*Amos 5, 16*).

Spiritul omenesc geme în suferință. Într-o manieră îndrăzneată, Pavel amintește de suspinele Duhului:

Că noi, cei ce sîntem în cortul acesta, suspinăm îngreuiți de vreme ce dorim nu să scoatem haina noastră, ci să ne îmbrăcăm cu cealaltă, pe deasupra, ca ceea ce este muritor să fie înghițit de viață.  
Iar Cel ce ne-a făcut spre aceasta este Dumnezeu, care ne-a dat nouă arvuna Duhului (*II Corinteni 5, 4-5*).

Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri pînă acum.  
Și nu numai atît, ci și noi, care avem pîrga Duhului, și noi înșine suspinăm în noi, așteptînd înfierea, răscumpărarea trupului nostru.  
[...] Ci însuși Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite (*Romani 8, 22-23 și 26*).

Suflul sacadat exprimă cu totul altă stare de spirit: dorința sau mînia. Gîfii-tul animalului în călduri devine imaginea iubirii idolatre a lui Israel:

Asina sălbatică, deprinsă în pustie, care în aprinderea poței ei, soarbe aerul! Cine o va putea împiedica să-și satisfacă pofta? (*Ieremia 2, 24*).

Suflul suspinului exprimă părerea de rău:

Că s-a stins întru durere viața mea și anii mei în suspine (*Psalmi 30, 10*).

Nu lipsit de umor, înțeleptul Ben Sirah folosește o imagine insolită:

[...] așa este cel ce stăpînește avuția, dar nu se poate bucura de ea.

Cel ce vede cu ochii și suspină este ca famenul care îmbrățișează pe fecioară și suspină (*Înțelepciunea lui Isus Sirah 30, 19-20*).

Copleșit de nenorociri, Iov spune că suspinele îi sînt singura hrană (*Iov 3, 24*). Întîlnim aceeași idee și în *Psalmi*:

Că s-a stins întru durere viața mea și anii mei în suspine (*Psalmi 30, 10*).

Gemetele femeii în durerile facerii evocă suferința Domnului cînd se simte cuprins de mînie:

Tăcut-am multă vreme, stat-am liniștit și mi-am stăpînit tăcerea; acum, ca o femeie care naște, voi suspina, voi striga și-mi voi trage suflarea! (*Isaia 42, 14*).

A suspina înseamnă și a tînji după ceva care lipsește sau se află prea departe. Domnul cunoaște dorința ascunsă a credinciosului care se roagă:

Doamne, înaintea Ta este toată dorirea mea și suspinul meu de la Tine nu s-a ascuns (*Psalmi 37, 9*).

Suspînul nostalgic poate avea în el o bucurie ascunsă:

Dorește și se sfîrșește sufletul meu după curțile Domnului; inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu cel viu (*Psalmi 83, 2*).

Cînd întregul popor al lui Israel începe să suspine după Dumnezeu (*I Regi 7, 2*), este semn că se va pocăi și va scăpa de sclavia idolilor.

Frica taie suflul și, cînd se liniștește, cel speriat poate din nou să respire. Hărțuit de Domnul, Iov ar dori să se bucure de puțină liniște și destindere:

Căci el mă sfărîmă ca sub furtună și înmulțește fără cuvînt rănile mele.



El nu-mi dă răgaz să răsuflu și mă adapă cu amărăciune (*Iov* 9, 17-18).

### Iar psalmul spune:

Depărtează de la mine bătăile tale.  
Cu muștrări pentru fărădelege ai pedepsit pe om.  
Lasă-mă să mă odihnesc (*Psalmii* 38, 13-14 și 18).

Cînd suflul se transformă în șuierătură, el exprimă mirare sau dispreț (*Ieremia* 19, 8; 50, 13). Șuierăturii de groază îi va răspunde prin șuierătură marea adunare plănuită de Domnul:

Și voi șuiera după ei și îi voi strînge la un loc, căci i-am răscumpărat, și ei se vor înmulți neîncetat (*Zaharia* 10, 8).

### Duhul parfumurilor

Parfumurile sînt obiectul de predicție al mirosului. În lumea orientală ele ocupă un loc de seamă. Bogăția de plante aromatice și de mirodenii a încurajat dezvoltarea artei subtile a miresmelor și a folosirii calităților lor tămăduitoare. Din vechea rădăcină din care s-a format cuvîntul *ruah*, tradus în general prin suflu, a apărut și termenul *reah*: spațiul parfumat, parfumul.

*Cîntarea cîntărilor* este cartea parfumurilor. Miresmele umplu spațiul poemului pentru a dezvălui, dincolo de farmecul senzual, prezența unui spirit care dă o altă dimensiune iubirii.

#### Mireasa exclamă:

Miresmele tale sînt balsam mirositor, mir vărsat este numele tău (*Cîntarea cîntărilor* 1, 2).

Sînt evocate toate parfumurile pămîntului: nardul, mirosul viței de vie înflorite, smirna, tămîia, mandragora, numită și mărușul iubirii. Mărușul are puteri deosebite. Mirele spune:

[...] suflul gurii tale ca mirosul de mere (*Cîntarea cîntărilor* 7, 9).

### Mireasa spune:

Cum e măruș-ntr-un copaci, așa-i dragul meu printre flăcăi [...]  
[...] cu mere răcoriți-mă, că sînt bolnavă de iubire (*Cîntarea cîntărilor* 2, 3 și 5).

Să fie oare vorba de merele iubirii, de fructele mandragorei, renumite pentru virtuțile lor afrodisiace? În povestea lui Ruben, Iacov, Lia și Rahila se atribuie acestor fructe o valoare magică și magică ce asigură rodnicia acestei familii patriarhale (*Facerea* 30, 14-24).

În acest fel *Cîntarea cîntărilor* apare ca o grădină a iubirii, o viziune profetică a Edenului regăsit. Parfumul unei iubiri luminate înlocuiește mirosul otrăvit al fructului oprit.

Acest spirit al dragostei este inteligența creatoare a Domnului. În cartea lui Ben Sirah vom găsi o descriere a spațiului parfumat pe care-l creează în jurul ei Înțelepciunea:

Ca scorțișoara și balsamul mirositor am dat miros și ca smirna cea aleasă am răspîndit mireasmă.

Ca galbanul și ca onixul, și ca stactia și ca aerul miresmelor din cortul mărturiei (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 24, 17-18).

Aluzia la primul sanctuar nomad ne trimite la străvechiul ritual al parfumurilor, care consta în amestecarea mai multor ierburi aromatice. Acest parfum, folosit în exclusivitate în jertfelnic, era considerat pur. Fumul parfumat se răspîndea în lăcașul sfînt, creînd astfel, în mijlocul lumii oamenilor, un spațiu care putea fi locuit de Dumnezeu. Domnul se putea astfel apropia de oameni. Mireasma binefăcătoare era propice împăcării, înțînirii, împărtășaniei. În *Biblie*, sintagma „mireasmă plăcută” poate fi înțînită de circa patruzeci de ori.

Fumul parfumat care se înalță către Domnul are menirea de a-l împăca, pe cînd tămîia, parfum foarte prețios, este arsă în cazuri speciale, fiind considerată chintesența oricărei jertfe (*Ieșirea* 29 și 30).

Fumigația parfumată este completată de folosirea uleiului de ungere, întrebuintat mai întîi la tîrnosirea preoților, și, mai tîrziu, la investirea monarhilor. Mesia va fi considerat Unsul prin excelență.

Parfumul (*reah*) este prezentat deci ca o consfințire a spațiului (*rewah*), capabil să primească prezența activă a Domnului (*ruah*). Este vorba de o prezență temperată care să poată fi primită de oameni. Norul de tămîie are, ca și în cazul teofaniei de pe muntele Sinai, un dublu rol, cel de revelație și cel de ocultare, caracteristic prezenței lui Dumnezeu printre muritori.

### Duhul nemărginirii

Noțiunea de „larg” (*řewah*) înseamnă în același timp și spațiu și distanță. Ea poate fi și teritoriul vital al unei ființe, dar și faptul de a se întinde, a se mări, a se dezvolta.

Pentru cel care se află într-un spațiu îngust, fie el material sau spiritual, ieșirea este poarta spre libertate. Cînd prizonierul nu mai suportă claustrarea, el încearcă să fugă. Iar omul deznădăduit este precum cel asediat care nu poate să se salveze decît practicînd o ieșire. A fi scos la larg este deci o binecuvîntare cerească:

Să înmulțească Dumnezeu pe Iafet (*Facerea* 9, 27).

[...] Binecuvîntat să fie cel ce a sporit pe Gad (*Deuteronomul* 33, 20).

Lărgirea hotarelor lui Israel este prevăzută în Legămînt (*Ieșirea* 34, 24). Da-

vid, la rîndul său, declară în cîntarea lui de mulțumire:

[...] Dar Domnul a fost ajutorul meu;  
El m-a scos la larg,  
Izbăvitu-m-a, pentru că m-a iubit! (*II Regi* 22, 19-20).

Regele războinic găsește în Dumnezeu puterea de a-și ușura și lungi pasul în fuga lui după dușmani. El îi spune Domnului:

[...] dă picioarelor mele sprinteneala cerbului, [...]  
Tu lărgești calea sub pașii mei,  
Și picioarele mele nu se poticnesc.  
Urmări-voi pe vrăjmașii mei și-i voi prinde (*II Regi* 22, 34 și 37-38).

În *Psalmi* regăsim de multe ori lauda lărgirii care este o lucrare cu adevărat dumnezeiască. Acordarea libertății este un dar spiritual:

Nu mă voi teme de mii de popoare, care împrejur mă împresoară.  
[...] că tu ai bătut pe toți cei ce mă vrăjmășesc în deșert (*Psalmii* 3, 6-7).

În necaz am chemat pe Domnul și m-a auzit și m-a scos întru desfătare (*Psalmii* 117, 5).

Psalmul 118 este o laudă adusă Legii. *Tora* este un drum spre libertate. Ea nu este un regulament constrîngător:

Pe calea poruncilor tale am alergat, cînd ai lărgit inima mea.  
Și am umblat întru lărgime, că poruncile tale am căutat. [...]  
Gura mea am deschis și am aflat, că de poruncile tale am dorit (*Psalmii* 118, 32, 45 și 131).

Dar Legea formată dintr-o mulțime de obligații riscă să-și piardă flexibilitatea, valoarea energizantă. Pavel vestește libertatea întru Iisus și Sfîntul Duh. Iată ce scrie Corintenilor:



Arătându-vă că sînteți scrisoare a lui Hristos, slujită de noi, scrisă nu cu cerneală, ci cu Duhul Dumnezeului cel viu, nu pe table de piatră, ci pe tablele de carne ale inimii. Domnul este Duh, și unde este Duhul Domnului, acolo este libertate (II Corinteni 3, 3 și 17).

În același spirit el se roagă la Cel de Sus pentru Efeseni:

Să vă dăruiască, după bogăția slavei Sale, ca să fiți puternic întăriți, prin Duhul Său, în omul dinăuntru, Așa încît, înrădăcinați și întemeiați fiind în iubire, să puteți să înțelegeți împreună cu toți sfinții care este lărgimea și lungimea și adîncimea și înălțimea, Să cunoașteți iubirea lui Hristos, cea mai presus de cunoștință, ca plini să fiți de toată plinătatea lui Dumnezeu (Efeseni 3, 16 și 18-19).

### Sprijinitorul

La porunca Domnului, Isaia condamnă alianța vinovată dintre Israel și Egipt:

Vai de feciorii răzvrătiți, zice Domnul, vai de cei ce fac planuri fără mine, care fac legăminte ce nu sînt în duhul Meu (Isaia 30, 1).

Versetele 11 și 12 ale Psalmului 41 sînt vestite ca fiind deosebit de greu de tradus.

Ziua va porunci Domnul milei sale, iar noaptea cîntare lui de la mine. Rugăciunea Dumnezeului vieții mele, spune-voi lui Dumnezeu: „sprijinitorul meu ești tu, pentru ce m-ai uitat?” (Psalmii 41, 11-12).

Această milă (*hesed*) este dragostea pe care Domnul o arată întru și prin Legămînt. Ea îl cuprinde în întregime pe om, cînd este treaz și cînd visează (ziua și noaptea), și se transformă în

cînt. Incantația se face rugă și readuce sufletul la Dumnezeu, Dumnezeul cel viu.

Cînd omul păcătos se reîntoarce la Dumnezeu său, el începe printr-o „amintire” care-i restituie prezența Domnului. Prin *teshuva* el se regăsește întru milă.

Dumnezeu îi poate sprijini pe regii păgîni. El este cel care-i dă lui Artaxerxes ideea firmanului prin care Israel este eliberat definitiv: „Bindecuvîntat este Domnul Dumnezeul părinților noștri care a pus în inima regelui gîndul să împodobească casa Domnului cea din Ierusalim” (I Ezdra 7, 27).

Dumnezeu este cel care îl învață pe Neemia cum ar trebui refăcut Israelul (Neemia 2, 12; 7, 5).

În Biblie există descrieri deosebit de vii ale intervențiilor Duhului în istoria poporului său.

În Cartea a treia a regilor întîlnim o relatare surprinzătoare a unei vedenii de-a prorocului Miheia. Cu ajutorul unei prosopopei ne este înfățișat Duhul în dialog cu Dumnezeu, punînd la cale o strategie pentru înlăturarea lui Ahab, regele criminal și idolatru.

Și a zis Domnul: „Cine ar îndupleca pe Ahab, să meargă și să cadă în Ramot-Galaad?” Unul spunea una, și altul alta. Atunci a ieșit un duh și a stat înaintea feței Domnului și a zis: „Eu îl voi ademeni.” Domnul a zis: „Cum?” Iar acela a zis: „Mă duc și mă fac duh mincinos în gura tuturor prorocilor lui.” Zis-a Domnul: „Tu-l vei ademeni și vei face aceasta; du-te și fă cum ai zis!” (III Regi 22, 20-22).

Povestea pare imorală, dar Duhul propune înșelarea înșelătorilor în vederea restabilirii adevărului, iar eficacitatea stratagemei nu este pusă la îndoială.

Duhul lui Dumnezeu se aruncă asupra lui Saul și-l împinge într-o transă șamanică, în care trăiește un fel de dublare, înainte de a fi desemnat rege și proclamat ca atare. Aceste întîmplări vin după o ungere practică de prorocul Samuel; s-ar părea că există o legătură între această ungere și o anumită activitate carismatică (I Regi 10, 1-12).

Într-un mod mai puțin spectaculos ni se arată cum Duhul lui Dumnezeu apare și stăruie deasupra oamenilor: „Atunci s-a pogorît duhul Domnului în mijlocul adunării peste Iahaziel” (II Paralipomena 20, 14; vezi și 15, 1).

Duhul Domnului se odihnește peste una sau mai multe persoane (Numerii 11, 25). „Și se va odihni peste el Duhul lui Dumnezeu” (Isaia 11, 2).

Astfel începe portretul regelui desăvîrșit care deschide calea mesianică.

Regăsim o aluzie la acest text atunci cînd Petru garantează că Duhul gloriei, Duhul lui Dumnezeu, se odihnește peste primii creștini (I Petru 4, 14).

Meditînd asupra istoriei lui Israel, Isaia constată că atunci cînd Duhul se odihnea deasupra obștii, el îl ducea pe Israel spre odihnă:

[...] au amărit duhul lui cel sfînt [...] Unde este cel ce a pus în mijlocul ei duhul său cel sfînt? [...] Duhul Domnului îi ducea la odihnă (Isaia 63, 10-11 și 14).

Duhul Sfînt îl învăluie pe om precum un veșmînt: astfel îmbrăcat, prorocul Zaharia are curajul să-l ocărasească pe regele Ioas și să poarte haina martiriului (II Paralipomena 24, 20-22).

Dumnezeu își revărsă Duhul peste casa lui Israel (Ieremie 39, 29) și chiar peste trupul lui:

Iar după aceea, vărsa-voi duhul meu peste tot trupul, și fiii și fiicele voastre vor profeti, bătrînii voștri visuri vor visa, iar tinerii voștri vedenii vor vedea. Chiar și peste robi și peste roabe voi vărsa duhul meu (Ioil 3, 1-2).

Duhul se află în mijlocul poporului care trebuie să reclădească templul distrus:

Întărește-te [...] Că eu sînt cu voi, zice Domnul Savaot. [...] și duhul meu rămîne în mijlocul vostru! (Agheu 2, 4-5).

[...] Acesta este cuvîntul Domnului către Zorobabel: „Nu prin putere, nici prin tărie, ci prin duhul meu”, — zice Domnul Savaot. Mîinile lui Zorobabel au pus temelia acestui templu și tot mîinile lui îl vor termina (Zaharia 4, 6 și 9).

### Duhul Noului Legămînt

În ziua Bunei-Vestiri, îngerul Gabriel îi spune Mariei:

[...] Duhul Sfînt va pogorî peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfîntul care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema (Luca 1, 35).

Întruparea se realizează deci întru Duhul Sfînt care este puterea infinită a lui Dumnezeu. În Biblie se face o diferență între umbra întunecoasă, dătătoare de moarte, și nu de viață, și umbra care protejează. În țările calde, umbra unui zid sau cea a unui pom sînt oaze de răcoare, locuri de odihnă, dătătoare de viață. Dumnezeu este lumină și, totodată, în mod paradoxal, umbră binefăcătoare.

Duhul își manifestă forța creatoare sub pavăza lui Dumnezeu. Duhul dă viață ființei omenești:



Iar când a auzit Elisabeta salutarea Mariei, pruncul a săltat în pîntecele ei și Elisabeta s-a umplut de Duh Sfînt (Luca 1, 41).

Elisabeta o binecuvîntează pe Maria și-i spune că tresărirea copilului în pîntecele ei e semn de bucurie. Maria înalță un cîntec de laudă:

[...] Mărește sufletul meu pe Domnul, și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mîntuitorul meu (Luca 1, 46-47).

Preludiul cîntecului Anei este asemănător: „[...] Bucuratu-s-a inima mea întru Domnul” (I Regi 2, 1).

Cuprins de Duhul Sfînt, tatăl lui Ioan Botezătorul înalță o cîntare în care lauda se împletește cu profetia:

Și Zaharia, tatăl lui, s-a umplut de Duh Sfînt și a proorocit, zicînd: Binecuvîntat este Domnul Dumnezeu lui Israel (Luca 1, 67-68).

În ziua când Iisus este adus la templu, Duhul Sfînt care se afla deasupra lui Simeon îl vestește că nu va vedea moartea înainte de a-l fi văzut pe Hristos. Același Duh îl mîină spre altar unde îl laudă pe Dumnezeu și-l binecuvîntează pe copil, iar apoi îi aduce în gînd o profetie (Luca 2, 25-35). Limba ebraică posedă toate verbele necesare pentru a exprima tremuratură de frică și suspinul de spaimă, fericirea ce cuprinde inima și șalele. „Zbuciumul lăuntric al Domnului” este semn al milostivirii sale (Isaia 63, 15). Corpul întreg poate simți și manifesta bucuria. Iisus tresare și el de bucurie:

În acest ceas, El s-a bucurat în Duhul Sfînt și a zis: Te slăvesc pe Tine, Părinte, Doamne al cerului și al pămîntului, că ai ascuns acestea de cei înțelepți și de cei pricepuți și le-ai descoperit pruncilor (Luca 10, 21).

Iisus suspină la învierea lui Lazăr. Această minune îl pune în pericol pe

Iisus și-l va duce la „ceasul lui”, ceasul Patimilor:

Deci Iisus [...] a suspinat cu duhul și s-a tulburat întru sine [...] Și a lăcrimat Iisus [...] Deci suspinînd iarăși Iisus întru sine, a mers la mormînt (Ioan 11, 33; 35; 38). Acum sufletul Meu e tulburat (Ioan 12, 27).

Duhul Sfînt se arată în ziua botezului lui Iisus. El ia înfățișarea unui porumbel care se pogoară și stă peste Iisus pentru ca toată lumea să știe că el este Mesia (Matei 3, 13-17; Marcu 1, 9-11; Luca 3, 21-22; Ioan 1, 33).

Duhul Sfînt va fi și cel care-l va duce sau împinge, cum spune Marcu, în deșert (Matei 4, 1; Marcu 1, 12-13; Luca 4, 1-2).

Suflul, apa și focul sînt simboluri ale Duhului Sfînt. Ele se unesc pentru a-l înfățișa pe Duh ca mediu al regenerării prin botez (Matei 3, 11; Luca 3, 16). Convorbirea cu Nicodim aruncă lumină asupra acestui mister. Omul care se dezvoltă în pîntecele matern trebuie să renască în spațiul fluid al Duhului. Aluzia la vîntul care suflă în ce direcție vrea confirmă libertatea totală a Duhului, dar și eliberarea oamenilor atinși de acest suflu divin:

Iisus a răspuns: Adevărat, adevărat zic ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu.

Ce este născut din trup, trup este; și ce este născut din Duh, duh este.

Nu te mira că ți-am zis: Trebuie să vă nașteți de sus.

Vîntul suflă unde voiește și tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine, nici încotro se duce. Astfel este cu oricine e născut din Duhul (Ioan 3, 5-8).

Cu ajutorul Duhului Sfînt Iisus îi alungă pe demoni. Luca îl numește pe Duh „degetul lui Dumnezeu”. Degetul

întărește cuvîntul printr-un gest imperativ (Matei 12, 28; Marcu 3, 22-30; Luca 11, 14-23). Manifestarea Duhului printr-o vindecare nu este numai un act de îndurare: este un semnal dinspre Împărăție, care anunță începutul domniei mesianice. A încerca compromiterea lui Iisus prin acuzarea lui de practici demonice înseamnă a huli, a păcătui împotriva lui Dumnezeu el însuși, neobosit în Duhul său.

Oricui va spune vreun cuvînt împotriva Fiului Omului, i se va ierta; dar celui ce va huli împotriva Duhului Sfînt, nu i se va ierta (Luca 12, 10 și Matei 12, 32; Marcu 3, 29).

După Cină, Iisus dezvăluie acțiunea Sfîntului Duh în convorbirea pe care o are cu ucenicii săi. Duhul, numit de el „Paraclet”, este un purtător de cuvînt, care scoate la iveală adevărul în lupta pe care forțele răului le duc la nesfîrșit împotriva discipolilor lui Hristos. Acesta este motivul pentru care „Paracletul” va fi numit și Mîngîietorul sau Duhul Adevărului (Ioan 14, 16-17).

În numele lui Iisus, Tatăl îl trimite pe Mîngîietor pentru a fi un fel de memorie vie a învățămintelor lui Hristos (Ioan 14, 26). Paracletul va fi deci martorul perfect care va da apostolilor puterea de a mărturisi ceea ce au auzit din gura lui Iisus și ce au trăit în preajma lui (Ioan 15, 26-27).

Iisus îl trimite pe Mîngîietor pentru a-i judeca pe cei răi. Va fi un îndrumă-

tor desăvîrșit al ucenicilor cărora le va reaminti esența învățămintelor lui Hristos (Ioan 16, 5-15). Astfel pregătiți, apostolii sînt gata să trăiască taina Cincizecimii:

Și când a sosit ziua Cincizecimii, erau toți Apostolii împreună la un loc.

Și din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vînt ce vine repede, și a umplut toată casa unde ședeau ei.

Și li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei.

Și s-au umplut toți de Duhul Sfînt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi (Fapte 2, 1-4).

Duhul Sfînt se lasă asupra apostolilor și le umple inimile.

Petru este dus într-un loc de către Duh care se pogoară peste o familie întreagă (Fapte 11, 15).

Viața Bisericii se organizează sub îndrumarea Duhului.

Pavel le va spune credincioșilor săi că sînt locuiți de Duhul lui Dumnezeu:

Dar voi nu sînteți în carne, ci în Duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi. Iar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui.

Iar dacă Hristos este în voi, trupul este mort pentru păcat; iar Duhul viață pentru îndreptare.

Iar dacă Duhul Celui ce a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi, Cel ce a înviat pe Hristos Iisus din morți va face vii și trupurile voastre muritoare, prin Duhul Său care locuiește în voi (Romani 8, 9-11).



PĂMÎNTUL



### Pământul în facere

Pământul începuturilor  
Grădina, amintire a paradisului

### Pământul blestemat, înecat și salvat

Blestemul pământului  
Pământul sclaviei și cel al libertății  
Păcatul chinuie pământul  
Pământul înghite păcătoșii și morții  
Pământul pribegiei și cel al întoarcerii  
Deșertul, loc de naștere și de renaștere

### Un Dumnezeu agricultor

Un Dumnezeu priceput și răbdător ca un țăran  
Agricultura divină  
Drumurile Domnului pe Pământ

### Pământul nou

## PĂMÎNTUL ÎN FACERE

### Pământul începuturilor

Povestea facerii începe cu o formulă ciudată: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul. Și pământul era netocmit și gol” (*Facerea* 1, 1-2).

Despre cer se spune că a fost transformat într-o „tărie” (*Facerea* 1, 6); iar uscatul care iese de sub ape va fi „pământul” (*Facerea* 1, 10). Aceste structuri consistente se separă de fondul lichid al apelor primordiale învăluite în Duhul lui Dumnezeu. Cuvântul „duh” exprimă activitatea creatoare a Domnului și, mai concret, rezultatul acestei acțiuni, spațiul respirabil, atmosfera favorabilă apariției vieții.

Săptămîna de lucru, împărțită în șase zile, va fi cadrul simbolic al facerii lumii. Această facere este o întrepătrundere între ceea ce este format, dar fără viață (cerul, pământul), întinderea limitată, dar posibil fertilă, apa primordială și duhul purtător de energie și de suflu, acel *ruah* al Domnului.

Apele începuturilor se împart în „apele cele de deasupra tăriei”, ploaia, și „apele cele de sub tărie”, apele izvoitoare, aducătoare de viață. Pământul este astfel fertilizat iar regnul vegetal acoperă pământul:

Apoi a zis Dumnezeu: „Să dea pământul din sine verdeață: iarbă, cu sămînță într-însa, după felul și asemănarea ei, și pomi roditori, care să dea rod cu sămînță în sine, după fel pe pământ!” Și a fost așa.

Pământul a dat din sine verdeață: iarbă, care face sămînță după felul și după asemănarea ei, și pomi roditori, cu sămînță după fel pe pământ. Și a văzut Dumnezeu că e bine.

Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a treia (*Facerea* 1, 11-13).

Apariția regnului animal este prezentată ca un fel de colcăială într-un mediu acvatic. Monștrii marini nu sînt aici, precum în vechile mitologii, divinități primordiale, ci doar simple făpturi ale lui Dumnezeu.

Mai trebuie notat și faptul că, în timp ce haosul inițial era sterp, haosul aparent al înmulțirii vietăților, atît în apă, cît și în aer, este dătător de viață.

Apoi a zis Dumnezeu: „Să mișune apele de vietăți, ființe cu viață în ele și păsări să zboare pe pământ, pe întinsul tăriei cerului!” Și a fost așa.

A făcut Dumnezeu animalele cele mari din ape și toate ființele vii, care mișună în ape, unde ele se prăsesc după felul lor, și toate păsările înaripate după felul lor. Și a văzut Dumnezeu că e bine.

Și le-a binecuvîntat Dumnezeu și a zis: „Prăsiți-vă și vă înmulțiți și umpleți apele mărilor și păsările să se înmulțească pe pământ!”

Și a fost seară și a fost dimineață : ziua a cincea (*Facerea* 1, 20-23).

Pe pământ va apărea ordinea ascunsă în haosul vital. Comparînd mediul acvatic cu cel terestru, tare și structu-



rat, autorul biblic este de părere că cel din urmă este locul rînduiei. Pămîntul, creație a lui Dumnezeu, este, la rîndul lui, generator de ordine.

Apoi a zis Dumnezeu: „Să scoată pămîntul ființe vii, după felul lor: animale, tîritoare și fiare sălbatice după felul lor.” Și a fost așa.

A făcut Dumnezeu fiarele sălbatice după felul lor, și toate tîritoarele pămîntului după felul lor. Și a văzut Dumnezeu că e bine (*Facerea 1, 24-25*).

Cele două descrieri ale facerii omului insistă pe două aspecte diferite ale acestei creații deosebite. Omul este „chipul lui Dumnezeu”, creat după asemănarea lui. În această calitate el este stăpîn peste toate vietățile pămîntului (*Facerea 1, 26*).

Omul este pămîntesc și pămîntean:

Și atunci luînd Domnul Dumnezeu țărînă din pămînt, a făcut pe om, și a suflat în fața lui suflare de viață, și s-a făcut omul ființă vie (*Facerea 2, 7*).

În amintirea acestei origini, omul trebuie să păstreze în el spiritul de umilință (înruit cu latinescul *humus*, pămînt, *humilis* însemnînd umil). Această umilință nu trebuie nesocotită în numele puterii pe care Domnul i-o atribuie omului.

[...] „Să facem om [...], ca să stăpînească peștii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile ce se tîrăsc pe pămînt și tot pămîntul!” (*Facerea 1, 26*).

Această putere nu trebuie să se transforme însă în tiranie. Ea trebuie să fie mai curînd un control care menține pămîntul și vietățile sale în echilibru ecologic. În vremurile în care divinitățile primare erau numite „stăpîn al pămîntului, al apelor sau al vietăților”, puterea lor era cea a unui suveran drept.

Adam, investit cu un astfel de mandat, în virtutea asemănării sale cu Dumnezeu, trebuie să apere dreptatea pe pămînt și oriunde este viață. Omul nu trebuie să se poarte ca un animal de pradă turbat care distruge bogățiile naturii.

Spre deosebire de prima descriere a creației, în care Dumnezeu acoperă dintr-o dată pămîntul sterp cu un covor de verdeață, în cea de-a doua apariția regnului vegetal este astfel descrisă: „Ci numai abur ieșea din pămînt și umezea toată fața pămîntului” (*Facerea 2, 6*).

Nu este menționată o apariție a tuturor vegetalelor, ci doar faptul că Domnul sădește o grădină care seamănă a livadă, după care rîul inițial se împarte în patru brațe.

Apoi Domnul Dumnezeu a sădit rai în Eden, spre răsărit, și a pus acolo pe omul, pe care-l zidise.

Și a făcut Domnul Dumnezeu să răsară din pămînt tot soiul de pomi, plăcuți la vedere și cu roade bune de mîncat; iar în mijlocul raiului era pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și răului.

Și din Eden ieșea un rîu, care uda raiul, iar de acolo se împărțea în patru brațe (*Facerea 2, 8-10*).

Cuvîntul ebraic folosit pentru a desemna această creație vegetală este *gan*, care înseamnă loc îngrădit, udat de o apă care-i asigură fertilitatea. Această grădină contrastează cu deșertul sau *stepa* (*eden*). Cuvîntul „paradis” este un cuvînt de origine iraniană care înseamnă „parc”. El a fost transcris în limba ebraică (*Cîntarea Cîntărilor 4, 13; Ecclesiastul 2, 5; Neemia 2, 8*).

Grădina Edenului este locuința primului om: „Și a luat Domnul Dumnezeu pe omul pe care-l făcuse, și l-a pus în raiul cel din Eden, ca să-l lucreze și să-l păzească” (*Facerea 2, 15*).

După ce prima pereche păcătuiește, păcătoșii sînt izgoniți. Symbolismul îngrădirii este inversat. Ceea ce era o apărare a fericirii se transformă într-o interdicție de a intra, semn al izgonirii.

De aceea l-a scos Domnul Dumnezeu din raiul cel din Eden, ca să lucreze pămîntul, din care fusese luat.

Și a izgonit pe Adam, l-a așezat în preajma raiului celui din Eden și a pus heruvimi și sabie de flacără vîlvitoare, să păzească drumul către pomul vieții (*Facerea 3, 23-24*).

### Grădina, amintire a paradisului

În *Biblie* grădina are o semnificație simbolică deosebită. Acest loc privilegiat este un domeniu divin, o „bucată” de Dumnezeu, care amintește de forța regeneratoare și roditoare a Domnului.

Iar Domnul va mîngîia Sionul, și dărîmăturilor lui le va da nădejde. El va preface pustia lui în rai și pămîntul lui neroditor în grădina Domnului; bucurie și veselie va fi acolo, mulțumire și glas de cîntec! (*Isaia 51, 3; vezi și Isaia 58, 11; Ieremia 31, 12*).

Iezechiel vorbește și el de grădina Domnului din Eden (*Iezechiel 28, 13; 31, 8-9*). Pămîntul, revigorat de Dumnezeu, redevine paradis. „Acest pămînt, altădată pustit, s-a făcut ca grădina Edenului...” (*Iezechiel 36, 35*).

Domnul poate să usuce pămîntul idolatriilor, mai ales atunci cînd culte agrare păgîne îl abat pe Israel de la credința în Dumnezeu.

Ei vor fi rușinați pentru dumbrăvile închinate pe care le-au îndrăgit și se vor roși la față din pricina grădinilor pe care le-au ales.

Va fi ca un stejar ale cărui frunze cad și ca o grădină fără nici un strop de apă (*Isaia 1, 29-30*).

Isaia condamnă cultele păgîne celebrate în grădini, care de fapt sînt dumbrăvi sfinte în care sînt ținuți idolii:

Oameni care întăritau fără încetare fața mea jertfind în grădini și pe lespezile acoperișului ardeau miresme; Stăteau în morminte și mîncău în crăpături de stîncă, mîncău carne de porc (*Isaia 65, 3-4*).

Mînia Domnului era inevitabilă:

Stăpînul s-a arătat ca un dușman nimicind Israelul [...]

Prăbușit-a la pămînt ca pe o dumbravă cortul lui (*Plîngeri 2, 5-6*).

Înainte ca mînia divină să se abată asupra lui, pămîntul era un paradis.

Înainte lui merge mistuind focul, iar după el arde vîpaia. Pămîntul este înaintea lui ca grădina raiului, iar după trecerea lui: pustie înfricoșată, căci nimic nu scapă din fața lui (*Ioil 2, 3*).

În *Cîntarea Cîntărilor*, grădina îngrădită este o fecioară care nu se deschide decît logodnicului ei.

Ești grădină încuiată, sora mea, mireasa mea, fîntînă acoperită și izvor pecetluit.

Vlăstarii tăi clădesc un paradis de rodii cu fructe dulci și minunate, avînd pe margini arbuști care revarsă miresme.

Nard, șofran și scorțișoară, cu trestie miroitoare, cu felurime de copaci, ce tîmîie lacrimează, cu mirt și cu aloe și cu tufiș mirositor.

În grădină-i o fîntînă, un izvor de apă vie și pîraie din Liban.

Scoală vînt de miazănoapte, vino vînt de miazăzi, suflați prin grădina mea și miresmele-i stîrniți; iar iubitul meu să vină, în grădina sa să intre și din roadele ei scumpe să culeagă, să mînce (Cîntarea Cîntărilor 4, 12-16).

Iisus își adună ucenicii într-o grădină. Tot acolo își va trăi și agonia (*Ioan*



18, 1-2). Într-o grădină se va afla mormîntul lui și tot acolo se va găsi mormîntul gol (Ioan 19, 41; 20, 1-10). Maria Magdalena îl ia pe Iisus drept un grădinar (Ioan 20, 15).

Trebuie amintită și importanța elementelor paradisiace în reprezentările unei lumi de dincolo fericite. Paradisul a devenit, în tradiția ebraică și cea creștină, locul de odihnă al celor socotiți demni de a participa la gloria divină.

În tradiția creștină veche, Paradisul era o grădină înzestrată cu o fîntînă, care prevestea viitoarea bazilică. O astfel de grădină se află și în incintele mînaștireshti. Cuvîntul „paradis” este la originea cuvîntului „parvis” care, în zilele noastre, desemnează piața din fața unei catedrale sau a unei biserici monumentale. Acest loc a păstrat mult timp un caracter sacru.

## PĂMÎNTUL BLESTEMAT, ÎNECAT ȘI SALVAT

### Blestemul pămîntului

Păcatul lui Adam aduce o schimbare în poziția lui în sînul creației. Din grădinar el se transformă în pălmaș nevoiaș. Pămîntul, blestemat, se revoltă înainte de a se deschide pentru a-l primi pe omul ieșit din țărîna.

Iar lui Adam i-a zis: „Pentru că ai ascultat vorba femeii tale și ai mîncat din pomul din care ți-am poruncit: «Să nu mîncîci», blestemat va fi pămîntul pentru tine! Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale!

Spini și pălămidă îți va rodi el și te vei hrăni cu iarba cîmpului!

În sudoarea feții tale îți vei mînca pîinea ta, pînă te vei întoarce în pămîntul din care ești luat: căci pămînt ești și în pămînt te vei întoarce” (Facerea 3, 17-19).

Blestemul lui Dumnezeu nu este fără iertare. Patriarhul Lameh vede în fiul său Noe pe cel care va aduce o alinare ce va domoli asprimea decretului divin.

Lameh a trăit o sută optzeci și opt de ani și atunci i s-a născut un fiu.

Și i-a pus numele de Noe, zicînd: „Acesta ne va mîngîia în lucrul nostru și în munca mîinilor noastre, la lucrarea pămîntului, pe care l-a blestemat Domnul Dumnezeu” (Facerea 5, 28-29).

În lunga descriere a Potopului (Facerea 6, 5-9, 28), pămîntul este acoperit de ape și, împreună cu el, toate ființele perverse sau pervertite, oameni și animale.

Atunci a zis Domnul Dumnezeu către Noe: „Sosit-a înaintea feței Mele sfîrșitul a tot omul, căci s-a umplut pămîntul de nedreptățile lor, și iată Eu îi voi pierde de pe pămînt (Facerea 6, 13).

Noe este prin excelență întruchiparea dreptății; el salvează creația integrîndu-se în planul lui Dumnezeu. Domnul promite:

„Am socotit să nu mai blestem pămîntul pentru faptele omului, pentru că cugetul inimii omului se pleacă la rău din tinerețile lui și nu voi mai pierde toate vietățile, cum am făcut.

De acum cît va trăi pămîntul, semănatul și seceratul, frigul și căldura, vara și iarna, ziua și noaptea nu vor mai înceta!” (Facerea 8, 21-22).

Proiectul divin prevede renașterea omenirii și a viețuitoarelor în ansamblu, cu ajutorul unui „rest”, prin menținerea unei minorități curate, conservată în calitate de sămînță a unei lumi noi. O nouă ordine va fi instaurată:

și a binecuvîntat Dumnezeu pe Noe și pe fiii lui și le-a zis:

„Nașteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și-l stăpîniți!

Groază și frică de voi să aibă toate fiarele pămîntului, toate păsările cerului, tot ce se mișcă pe pămînt și toți peștii mării; căci toate acestea vi le-am dat la îndemînă.

Tot ce se mișcă și ce trăiește să vă fie de mîncare; toate vi le-am dat, ca și iarba verde.

Numai carne cu sîngele ei, în care e viața ei, să nu mîncăți” (Facerea 9, 1-4).

Consolarea prevăzută de Lameh, care vine să compenseze blestemul pămîntului, începe atunci cînd Noe primește numele de agricultor. „Atunci a început Noe să fie lucrător de pămînt și a sădit vie” (Facerea 9, 20).

Această referire la viața agrară înseamnă că relația dintre om și pămînt a început să se schimbe. Omul nu mai este cu totul dependent de capriciile naturii. Permisivitatea de a se hrăni cu carne, speranța în recolte regulate, sedentarismul care ajută la dezvoltarea unei vieți economice și culturale mai complexe, sînt tot atîtea arme împotriva exceselor și violențelor vieții sălbatice.

Agricultorul Noe sădește viță de vie, al cărei aspect atrăgător dovedește generozitatea solului. În acest fel este alungată obsesia blestemului pămîntului care-i urmărea pe nomazi.

### Pămîntul sclaviei și cel al libertății

Instalați în Egipt de către Iosif, fiii lui Israel prosperă. Creșterea lor demografică îl neliniștește pe Faraon.

De aceea au pus peste ei supraveghetori de lucrări, ca să-i împileze cu munci grele. Atunci a zidit Israel cetăți tari lui Faraon: Pitom și Ramses [...]

Însă cu cît îi împilau mai mult, cu atît mai mult se înmulțeau și se întăreau foarte, foar-

te tare, așa că Egiptenii se îngrozeau de fiii lui Israel.

De aceea Egiptenii sileau încă și mai strășnic la muncă pe fiii lui Israel,

și le făceau viața amară prin munci grele, la lut, la cărămidă și la tot felul de lucru la cîmp, și prin alte feluri de munci, la care-i sileau cu strășnicie (Ieșirea 1, 11-14).

Relația cu pămîntul este aici deosebit de anevoioasă. Pămîntul trece prin mîinile muncitorilor care niciodată nu se vor bucura de ceea ce au clădit. Țărării seamănă pămîntul din ale cărui roade nu se vor înfrupta niciodată.

Dumnezeu hotărăște să-și elibereze poporul, dar pentru aceasta trebuie să-l ajute să părăsească Egiptul.

Pretextul este unul din acele pelerinaje anuale care adună poporul în deșert, într-un loc sfînt, în fața Domnului (Ieșirea 5, 1-3; 23, 14-17). De fapt, acest pelerinaj se transformă într-o fugă către un pămînt al libertății.

Iată mesajul Domnului, atunci cînd vocea lui se face auzită în rugul aprins:

Mergînd dar, adună pe bătrînii fiilor lui Israel și le spune: „Domnul Dumnezeuul părinților noștri, Dumnezeuul lui Avraam, Dumnezeuul lui Isaac și Dumnezeuul lui Iacov mi s-a arătat și a zis: «V-am cercetat de aproape și am văzut cîte vi se întîmplă în Egipt».

Și mi-a mai zis: «Vă voi scoate din împilarea Egiptului și vă voi duce în pămîntul Canaaneilor, al Heteilor, al Amoreilor, al Ferezeilor, al Ghergheseilor, al Heveilor și al Iebuseilor, în pămîntul unde curge miere și lapte»” (Ieșirea 3, 16-17).

Ieșirea este deci o migrație, o trecere de la un pămînt al robiei la unul al libertății. Schimbarea de loc are aici o importantă valoare simbolică: ea înseamnă mai mult decît o transformare socială și politică, ea anunță crearea unui popor teocratic deosebit. Eliberarea din sclavie este și actul de naș-



tere al unei comunități spirituale, care se înrădăcinează în pământul pe care Dumnezeu i-l dă în parte.

Acest pământ este atribuit poporului lui Israel prin alegere, din dragoste și în mod cu totul gratuit.

Nu pentru dreptatea ta și nici pentru dreptatea inimii tale mergi să moștenești pământul lor [...]

De aceea să știi astăzi că nu pentru dreptatea ta îți dă Domnul Dumnezeuul tău să moștenești acest pământ bun, că ești popor tare la cerbicie (*Deuteronomul* 9, 5-6).

### Păcatul chinuie pământul

Șase secole despart ieșirea de marea deportare în Babilon. Șase secole de-a lungul cărora necredința lui Israel a readus blestemul lui Dumnezeu pe pământ.

Pământul este spurcat de prezența idolilor. Prorocul Amos anunță pedeapsa lui Dumnezeu.

Pentru aceasta așa zice Domnul: „Femeia ta se va desfrîna în cetate și fiii și fiicele tale vor cădea în ascutișul sabiei, pământul tău va fi măsurat cu funia, tu vei muri într-un loc spurcat, iar Israel va fi dus în robie de pe pământul lui (*Amos* 7, 17).

Există într-adevăr o legătură tainică între femeie și pământ: depravarea femeii atrage blestemul pământului. Simbolistica foarte grăitoare a necredinței și a spurcării (a se vedea și capitolul „Necazurile iubirii de Dumnezeu”, p. 195), întâlnită în temele iubirii de Dumnezeu pentru poporul său se îmbină aici cu evocarea degradării pământului. Dacă este adevărat că autorii biblici folosesc adesea cuvîntul „pământ” atunci cînd vorbesc de locuitorii planetei, nu este mai puțin adevărat că omul și pământul sînt legați la bine și la rău, în binecuvîntare și în blestem.

Tu înfricoșat ești și cine va sta împotriva miniei tale?

Din cer ai făcut să se audă judecată, pământul s-a temut și s-a liniștit (*Psalmi* 75, 7-8).

Se stabilește un paralelism impresionant între rănile provocate poporului lui Israel de minia divină și sfărîmăturile pământului.

Dumnezeule, lepădatu-ne-ai pe noi și ne-ai doborât; miniatu-Te-ai și Te-ai milostivit spre noi.

Cutremurat-ai pământul și l-ai tulburat pe el; vindecă sfărîmăturile lui, că s-a cutremurat (*Psalmi* 59, 1-2).

Această temă va fi reluată de proroci.

Pentru aceasta voi prăbuși cerurile; și pământul se va clătina din locul lui, din pricina furiei Domnului Savaot în ziua iuțimii miniei lui (*Isaia* 13, 13).

[...] Zăgazurile cele de sus se vor deschide și temeliiile pământului se vor clătina.

Pământul se sfărîmă, pământul sare în bucăți, se clatină pământul.

Pământul se mișcă încoace și încolo ca un om bețiv, se dă în sus și în jos ca un scrînciob; păcatele apasă asupra lui (*Isaia* 24, 18-20).

Țara este devastată în urma unei groaznice năvăliri. Pământul este, ca și oamenii, îndoliat.

Ținguieste-te ca o fecioară încinsă cu sac după bărbatul din tinerețea ei!

Prinosul și jertfa cu turnare nu mai sînt în casa Domnului! Preoții, slujitorii Domnului, sînt în mare jale.

Cîmpul a fost rămas pustiu, țarina e plină de jale; grîul nu mai este, mustul a ajuns de ocară, iar untdelemn n-a mai rămas nici un strop! (*Ioil* 1, 8-10).

Legătura vitală care-l unește, în mod natural, pe om de pământ dobîndește, în *Biblie*, o altă semnificație. Pământul, în calitatea lui de patrie și de sol, este

un dar de la Dumnezeu, este moștenirea unui popor pe care Domnul îl vrea sfînt.

Păcatul lui Israel molipsește și pământul care devine un pământ nelegiuit și, în consecință, un sol ars de minia divină. Fenomenele naturale (cutremure, secete) sau cele politice sînt percepute ca semne elocvente ale asprei justiții divine.

### Pământul înghite păcătoșii și morții

În episodul răzvrătirii lui Datan și Abiron împotriva lui Moise, pământul este înfățișat ca un monstru al adîncurilor care ascultă de poruncile Domnului.

„Iar dacă Domnul va face lucru neobișnuit: de-și va deschide pământul gura și-i va înghiți pe ei și casele lor, și corturile lor, și tot ce au ei, și dacă ei de vii se vor duce în iad, atunci să știți că oamenii aceștia au disprețuit pe Domnul.”

Cum a încetat el să spună toate cuvintele acestea, s-a desfăcut pământul sub aceia, și și-a deschis pământul gura sa și i-a înghițit pe ei, și casele lor, pe toți oamenii lui Core și toată averea;

și s-au pogorît ei cu toate cîte aveau de vii la iad, i-a acoperit pământul și au pierit în mijlocul obștii.

Și tot Israelul, care era împrejurul lor, a fugit la strigătele lor, că ziceau: „Să nu ne înghită și pe noi pământul!” (*Numerii* 16, 30-34).

Lăcașul morților, *șeol*, este închipuit în același fel. Denivelarea amețitoare a pământului se aseamănă cu gura căscată a unui monstru flămînd, mereu la pîndă.

Iată cum îi amenință *Isaia* pe bețivii și pe cheflii care uită de Dumnezeu:

De aceea și iadul și-a mărit de două ori lăcomia lui, căscat-a gura sa peste măsură:

acolo se vor coborî mărirea Sionului și gloatele sale, chiotele de veselie (*Isaia* 5, 14 vezi și *Pilde* 1, 12).

Sălașul morților este nesătul precum marele adînc (*Pilde* 27, 20). El seamănă cu cei ce nu spun niciodată „destul!” (*Pilde* 30, 16; *Avacum* 2, 5).

### Pământul pribegiei și cel al întoarcerii

Israel va fi surghiunit. Alungarea lui în Babilon îi va însemna pe veci istoria. Pământul pribegiei este un loc al întristării. Această amărăciune nu se datorește doar nostalgiei dureroase, părerii de rău după țara părăsită; este durerea spirituală de a fi rămas fără țara sfîntă, sentimentul dezmoștenirii, al pierderii unui loc care consfințea prezența divină.

Iată descrierea surprinzătoare a lui Osea:

Nu te bucura, Israele, și nu sălta de veselie ca păgînii, că te-ai ticăloșit, părăsind pe Dumnezeuul tău, iubit-ai prețul unei desfîrnate pe toate ariile de grîu (*Osea* 9, 1).

Vremea belșugului într-adevăr s-a dus.

Pentru că aria și teascul nu-i va mai hrăni iar mustul le va lipsi.

Nu vor mai locui în pământul Domnului (*Osea* 9, 2-3).

Întors pe pământul robiei, în Egipt, în Asiria, poporul nu-și mai poate practica religia. Hrana este spurcată iar orice jertfă îl poate pîngări pe însuși cel de o aduce. Timpul este și el desacralizat.

Ce vreți să faceți cînd vor veni zilele de prăznuire, în ziua sărbătoare a Domnului? (*Osea* 9, 5).



Ierusalimul reprezintă polul, burlul aceluia corp viu care este pământul lui Israel. Părerile de rău se îndreaptă către muntele Sion și către orașul sfânt care-l acoperă precum o cunună.

La rîul Babilonului, acolo am șezut și am plîns, cînd ne-am adus aminte de Sion. În sălcii, în mijlocul lor, am atîrnat harpele noastre.

Că acolo cei ce ne-au robît pe noi ne-au cerut nouă cîntare, zicînd: „Cîntați-ne nouă din cîntările Sionului!”

Cum să cîntăm cîntarea Domnului în pămînt străin?

De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea!

Să se lipească limba mea de grumazul meu, de nu-mi voi aduce aminte de tine, de nu voi pune înaintea Ierusalimului, ca început al bucuriei mele (*Psalmlui 136, 1-6*).

Pămîntul exilului va deveni terenul unei lupte pentru credință. Tînărul Daniel refuză să urmeze obiceiurile de la curtea lui Nabucodonosor, incompatibile cu credința sa (*Daniel 1, 8-16*).

După o îndelungă cugetare, părerea de rău după teritoriul pierdut se va transforma în dorință arzătoare de a regăsi pămîntul pe care Domnul l-a iubit mereu.

Bine ai voit, Doamne, pămîntului Tău, întors-ai robimea lui Iacob.

Iertat-ai fărădelegile poporului Tău, acoperit-ai toate păcatele lor.

Potolit-ai toată mînia Ta; întorsu-Te-ai de către iușimea mîniei Tale.

Întoarce-ne pe noi, Dumnezeu al mîntuirii noastre, și-ți întoarce mînia Ta de la noi.

Mila și adevărul s-au întîmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat.

Adevărul din pămînt a răsărit și dreptatea din cer a privit.

Că Domnul va da bunătate și pămîntul nostru își va da rodul său;

Dreptatea înaintea lui va merge și va pune pe cale pașii săi (*Psalmlui 84, 1-5 și 11-14*).

În acest text se întretes simbolurile. Ordinea materială se întretaie cu cea spirituală. Cerul se întîlnește cu pămîntul. Ceea ce este dat și ceea ce încolțește de la sine prinde rădăcină în inima omului. Credință, adevăr, pace și dreptate, cuvinte mari pe care de multe ori sîntem tentați să le considerăm drept vorbe goale, ne conving aici de adevărul lor. Valorile etice ale *Bibliei* se prezintă nu ca niște abstracțiuni, ci ca niște realități concrete. Născut din pămînt, omul este un pămîntean care nu trebuie să se piardă în iluziile angelismului.

În această perspectivă, pămîntul este tratat în *Biblie* ca o realitate vie. Iată cîteva exemple ce-i aparțin lui Iov:

Sau vorbește cu pămîntul, și-ți va da învățătură (*Iov 12, 8*).

Pămîntule, nu ascunde sîngele meu și să nu fie nici un loc nestrăbătut de bocetele mele (*Iov 16, 18*).

Nu cumva ogoarele mele cer răzbunare împotriva mea și brazdele lor sînt prididite de lacrimi? (*Iov 31, 38*).

Iar cînd pămîntul este din nou binecuvîntat, Ioil strigă:

Nu te teme, tu țară, bucură-te și te veselește, căci Domnul a făcut lucruri mari! (*Ioil 2, 21*).

### Deșertul, loc de naștere și de renaștere

Ariditatea deșertului generează un soi de dependență față de providență. Pe acest pămînt ingrat, înfricoșător, poporul are nevoie de un sprijin și de o călăuză. Ieremia îi amintește lui Israel că nu ar trebui să renunțe la această atitudine.

[...] Unde-i Domnul Cel ce ne-a scos din pămîntul Egiptului și ne-a povățuit prin pustie, prin pămîntul cel sec, prin pămîntul umbrei morții, prin care nimeni nu umblase și unde nu locuia om? (*Ieremia 2, 6*).

Drumul prin deșert este jalonat de semne: hrana care cade din cer: mana și prepelițele (*Ieșirea 16*), apa care țîșnește din piatră (*Ieșirea 17, 1-7*). Aceste daruri sînt precum împărtaşania pe un drum care duce spre moarte.

Răzvrătirea care amenință obștea lui Israel este mai întîi înăbușită (*Numerii 16*), iar unitatea este confirmată printr-un semn care este toiagul lui Aron (*Numerii 17, 10*). O nouă cîrtire este pedepsită prin atacul șerpilor deșertului, trimiși de Dumnezeu și îndepărtați printr-un semn magic, șarpele de aramă, trimis tot de Domnul (*Numerii 21, 6-9*).

Deșertul este locul unde se face Legămîntul și unde este dăruită Legea.

Iar în luna a treia de la ieșirea fiilor lui Israel din pămîntul Egiptului, chiar în ziua de lună plină, au ajuns în pustia Sinai. Plecase deci Israel de la Rafidim și ajungînd în pustia Sinai, au tăbărit acolo în pustie, în fața muntelui (*Ieșirea 19, 1-2*).

Acest loc pustiu este potrivit pentru marele „spectacol” al teofaniei. Sunetul trîmbiței este amplificat de forma impunătoare a muntelui.

[...] și tot muntele se cutremura puternic. De asemenea și sunetul trîmbiței se auzea din ce în ce mai tare; și Moise grăia, iar Dumnezeu îi răspundea cu glas (*Ieșirea 19, 18-19*).

Legămîntul și legea conferă, în mod solemn, identitate poporului Domnului. Gloata de israeliți ieșită din Egipt se transformă într-o națiune sfîntă, născută ca atare, înainte de a avea o cultură demnă de a fi numită civilizație.

Deșertul simbolizează acel loc gol pe care Dumnezeu așază creația sa pe de-a-ntregul nouă.

Poporul Domnului poate fi schimonosit de păcatul lui Israel. Pedeapsa cea mai cumplită nu reușește însă să înlăture chemarea, vocația inițială. Amintirea marșului prin deșert este memoria poveștii divine. Acest ajutor îl va călăuzi pe Israel, în pofida tuturor greutăților, spre destinul său spiritual.

Să-ți aduci aminte de toată calea, pe care te-a povățuit Domnul Dumnezeu tău prin pustie de acum patruzeci de ani, ca să te smerească, ca să te cerce și ca să afle ce-i în inima ta și de ai să păzești sau nu poruncile lui.

Te-a smerit, te-a pedepsit cu foamea și te-a hrănit cu mana, pe care nu o cunoșteau nici părinții tăi, ca să-ți arate că nu numai cu pîine trăiește omul, ci că omul trăiește și cu tot cuvîntul ce iese din gura Domnului.

Haina ta nu s-a învechit pe tine și piciorul tău n-a căpătat bătătură în acești patruzeci de ani.

Dar să știi în inima ta că Domnul Dumnezeu tău te învață, cum învață omul pe fiul său.

Păzește dar poruncile Domnului Dumnezeului tău, umblînd pe căile Lui și temîndu-te de El (*Deuteronomul 8, 2-6*).

Prorocul Osea amintește că locul de naștere al poporului este și locul tuturor renașterilor. Iată ce spune Domnul despre Israel, devenit femeie necredincioasă:

Pentru aceasta, iată eu o voi atrage și o voi duce în pustie și voi vorbi inimii ei (*Osea 2, 16*).

Prorocul Ilie, chinuit de frică și îndoieli, găsește în deșert pîine și apă. Aceste semne ale Domnului sînt simbolul noii puteri care-l va ajuta să-și urmeze drumul profetic (*I Regi 19, 5-6*).



La începutul *Noului Testament*, pustnicul Ioan Botezătorul își începe predica printr-un citat din Isaia:

[...] Este glasul celui ce strigă în pustie: Gătiți calea Domnului, drept faceți cărările Lui.

Orice vale se va umple și orice munte și orice deal se va pleca [*Luca 3, 4-5 (Isaia 40, 3-4)*].

Răzvrătirile poporului Domnului în timpul Iesirii au arătat că deșertul este un loc al ispitei (*Psalmi 94, 9*). Acest pământ sterp este considerat și un sălaș demonic (*Leviticul 16, 10 și 21-22*).

Cele patruzeci de zile petrecute de Iisus în pustiu sînt marcate de lupta hotărîtoare împotriva diavolului (*Luca 4, 1-13*).

Cadrul în care se desfășoară prima înmulțire a pîinilor săvîrșită de Iisus, este un loc pustiu care amintește de Iesire și de darul manei. Acest loc fusese ales pentru odihna și hrana apostolilor, osteniți de prima lor misiune.

Și El le-a zis: Veniți voi înșivă deosebi, în loc pustiu, și odihniți-vă puțin. Căci mulți erau care veneau și mulți care se duceau și nu mai aveau timp nici să mănînce (*Marcu 6, 31*).

Mulțimea i se alătură lui Iisus în deșert, iar El va transforma merindea modestă a apostolilor în hrană pentru toți. Miracolul capătă un relief deosebit prin faptul că are loc într-un decor arid și pustiu.

## UN DUMNEZEU AGRICULTOR

**Un Dumnezeu priceput și răbdător ca un țaran**

Într-un foarte frumos text, Isaia îl prezintă pe Dumnezeu într-o ipostază

surprinzătoare: un fel de inginer-sef peste toată agricultura. Am fi tentați să vedem în această prezentare o concepție primitivă conform căreia o divinitate se află la originea oricărei tehnici, îndrumînd muncile pămîntenilor transformați în simpli ucenici. Mesajul textului este însă cu totul altul.

Este vorba de o parabolă a înțelepciunii divine, izvor al tuturor înțelepciunilor omenesti. Descrierea agriculturii dobîndește aici o valoare simbolică. Ea ne trimite la știința divină a guvernării oamenilor, care poate fi aplicată mai ales în cazul poporului lui Israel, bunul, moștenirea lui Dumnezeu.

Luați aminte și ascultați; fiți băgători de seamă și ascultați graiul meu!

Oare în fiecare zi plugul ară, seamănă, desfundă pămîntul și îl grăpează?

Nu vine el apoi, după ce i-a netezit fața, să arunce în valuri chimenul, să pună grîul, orzul și alacul pe margini?

Dumnezeul lui îl învață și dă aceste rînduiri.

Meiul nu este călcat sub copita cailor și tăvălugul nu trece peste chimen; ci meiul cu un băț este bătut și chimenul cu o nuia.

Grîul este treierat, dar nu sfărîmat. Peste el trece un tăvălug purtat de cai și îl scutură de spice.

Și aceasta vine de la Domnul Savaot, minunat este sfatul lui și mare, purtarea lui de grijă! (*Isaia 28, 23-29*).

Acest text trebuie comparat cu un altul, extras din *Ecclesiastul*. Sîntem prea des tentați să vedem în autorul acestei cărți un înțelept bătrîn și blazat, cînd el este de fapt un cărturar luminat, capabil să înțeleagă un adevăr fundamental: timpul care trece nu trebuie confundat cu durată lucrurilor. Timpul poate fi măsurat, dar acest compus nu trebuie confundat cu durată, concepută ca dinamism propriu al existenței. Sensul duratei unei ființe sau al unei colectivități grupează într-un tot uni-

tar evenimentele din timpul vieții. Fiecare eveniment devine un semn care se adaptează sensului unei traiectorii. Ceea ce, luat separat, are un caracter heteroclit, își regăsește unitatea semnificativă într-o viziune globală, fie că este vorba de un itinerar personal sau de drumul în istorie al unei colectivități.

Textul începe printr-o repetiție monotonă:

[...] Vreme este să sădești și vreme să smulgi ceea ce ai sădit (*Ecclesiastul 3, 2*).

Trecînd de la munca agricolă la cea artizanală, înțeleptul spune:

Care este folosul celui ce lucrează pentru osteneala pe care o ia asupra-și?

Văzut-am zbuciumul pe care l-a dat Dumnezeu fiilor oamenilor, ca să se zbuciume.

Toate le-a făcut Dumnezeu frumoase și la timpul lor; el a pus în inima lor și veșnicia, dar fără ca omul să poată înțelege lucrarea pe care o face Dumnezeu, de la început pînă la sfîrșit (*Ecclesiastul 3, 9-11*).

În *Isaia* un oracol mesianic vorbește despre renașterea unui popor doborît de pedeapsa divină. Îndoliații locuitori ai Sionului își recapătă entuziasmul. O imagine inspirată de lumea pădurilor le întărește certitudinea: se află în fața lucrării unui Dumnezeu săditor de pomi.

[...] Ei vor fi numiți: stejari ai dreptății, sad al Domnului spre slăvirea Lui (*Isaia 61, 3*).

Ca și pămîntul care face să răsară ierburi, și ca o grădină în care sămînța încolțește, așa Domnul Dumnezeu va face dreptatea să răsară și înaintea tuturor neamurilor preaslăvirea sa (*Isaia 61, 11*).

## Agricultura divină

În *Noul Testament* pildele „agricole” dezvăluie secretele împărăției ceruri-

lor și, în același timp, natura Tatălui ceresc.

Tatăl ceresc, Creatorul, este prezentat ca stăpînul unui cîmp care este lumea. Aceasta este rezultatul forței sale darnice, care se revarsă din el și este modelată întru Fiul care este Cuvîntul increat, forță activată și neîncetat reluată de puterea Duhului.

Pămîntul devine cîmp atunci cînd primește sămînța. Pămîntul poate fi și inima omului care primește puterea săditoare a Cuvîntului Domnului. Acesta este sensul pildei semănătorului.

Ieșit-a semănătorul să semene sămînța sa. Și semînînd el, una a căzut lîngă drum și a fost călcată cu picioarele și păsările cerului au mîncat-o.

Și alta a căzut pe piatră, și, răsărind, s-a uscat, pentru că nu avea umezeală.

Și alta a căzut în mijlocul spinilor și spinii, crescînd cu ea, au înăbușit-o.

Și alta a căzut pe pămîntul cel bun, și crescînd, a făcut rod însutit (*Luca 8, 5-8*; vezi și *Matei 13, 3-8*; *Marcu 4, 3-8*).

Stîngăcia semănătorului este greu de înțeles. Ea este, de fapt, un detaliu semnificativ care ne trimite la dărnicia Tatălui. El își împarte darurile fără a se gîndi la rentabilitate, trăsătură specifică a comerțului oamenilor.

Această pildă este eco-ul cuvîntului care explică dragostea față de dușmani. Căci Iisus a spus:

Iar Eu vă zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc.

Ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară soarele peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drepti și peste cei nedrepti (*Matei 5, 44-45*).

Învățătura pildei semănătorului nu este o evaluare morală a unui act, a răsunetului său, a rezultatului său. Este



o provocare a generozității care dă fără să socotească, fără să contabilizeze meritele. A se deschide precum pământul la ploaie și la sămînță, înseamnă a răspunde cu toată inima darurilor venite din partea stăpînului cîmpului. Tatăl ceresc nu este muncitorul cu ziua de pe acest cîmp. În nemurirea lui, el este polul acestui cîmp, în aparență inactiv, și totuși izvor al vieții. El dă sămînța, veghează asupra creșterii, știe cînd este vremea muncilor. Cîmpul terestru este inima omului, plămădită din argilă, dar pe care Duhul o poate deschide Cuvîntului divin.

Pilda explică: „Sămînța este cuvîntul lui Dumnezeu” (*Luca 8, 11*).

Între anunțarea pildei și interpretarea ei găsim următoarea cugetare:

Căci celui ce are (curajul de a se deschide) i se va da și-i va prisosi, iar de la cel ce nu are (acest curaj, care se închide în frică, în orgoliu sau nepăsare) și ce are i se va lua (*Matei 13, 12*).

Pământul are darul de a asigura încolțirea seminței. Chiar dacă omul nesocotește secretul acestei creșteri, el știe care este vremea culesului. Experiența îi dă o încredere deplină în puterea de încolțire a semințelor.

Atunci cînd și-a trimis pe lume Cuvîntul care s-a întrupat în Fiu, Tatăl din ceruri a semănat o sămînță care trebuia să moară pentru a renaște, înmulțită de puterea acestei fructificări spirituale.

Și zicea: așa este împărăția lui Dumnezeu, ca un om care aruncă sămînța în pămînt, și doarme și se scoală, noaptea și ziua, și sămînța răsare și crește, cum nu știe el. Pământul rodește de la sine: mai întii pai, apoi spic, după aceea grîu deplin în spic. Iar cînd rodul se coace, îndată trimite seceră, că a sosit secerișul (*Marcu 4, 26-29*).

În aparență Tatăl împărăției cerurilor nu face nimic. S-ar putea crede că doarme. De fapt, el nu-și pierde din ochi grădina. Doar cu privirea el va face ca mica sămînță să atingă mărimea ei normală. Aparenta inactivitate a grădinarului este o sumă incalculabilă de răbdare și vigilență care duc la rezultatul dorit.

[...] Cum vom semăna împărăția lui Dumnezeu sau în ce pildă o vom închipui? Cu grăunțele de muștar care, cînd se semănă în pămînt, este mai mic decît toate semințele de pe pămînt, Dar, după ce s-a semănat, crește și se face mai mare decît toate legumele și face ramuri mari, încît sub umbra lui pot să sălășluiască păsările cerului (*Marcu 4, 30-32*; vezi și *Luca 13, 18-19*; *Matei 13, 31-32*).

Stăpînul cîmpului știe să deosebească o buruiană, dar răbdarea lui nu este numai îngăduință: el așteaptă ora judecării, vremea înlăturării necesare.

Altă pildă le-a pus lor înaintea, zicînd: Asemenea este împărăția cerurilor omului care a semănat sămînță bună în țarina sa. Dar pe cînd oamenii dormeau, a venit vrăjmașul, a semănat neghină printre grîu și s-a dus. Iar dacă a crescut paiul și a făcut rod, atunci s-a arătat neghina. Venind slugile stăpînului casei, i-au zis: Doamne, n-ai semănat tu, oare, sămînță bună în țarina ta? De unde dar are neghină? Iar El le-a răspuns: Un om vrăjmaș a făcut aceasta. Slugile i-au zis: Voiești deci să ne ducem și s-o plivim? El însă a zis: Nu, ca nu cumva, plivind neghina să smulgeți o dată cu ea și grîul. Lăsați să crească împreună și grîul și neghina, pînă la seceriș, și la vremea secerișului voi zice secerătorilor: Pliviți întii neghina și legați-o în snopi ca s-o ardem, iar grîul adunați-l în jitnița mea (*Matei 13, 24-30*).

Pilda este bogată în învățăminte:

[...] Cel ce seamănă sămînța cea bună este Fiul Omului.

Țarina este lumea; sămînța cea bună sînt fiii împărăției; iar neghina sînt fiii celui rău. Dușmanul care a semănat-o este diavolul; secerișul este sfîrșitul lumii, iar secerătorii sînt îngerii.

Și, după cum se alege neghina și se arde în foc, așa va fi la sfîrșitul veacului.

Trimite-va Fiul Omului pe îngerii Săi, vor culege din împărăția Lui toate smintelile și pe cei ce fac fărădelegea.

Și-i vor arunca pe ei în văpaia focului; acolo va fi plîngerea și scrișnirea dinților. Acolo cei drepti vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor. Cel ce are urechi de auzit să audă (*Matei 13, 37-43*).

Cîmpul este lumea, pământul, care poate fi arat, semănat iar roadele-i culese sînt totalitatea inimilor deschise în așteptarea Cuvîntului. Acest cîmp este totodată și un cîmp de bătălie: țărani pizmași pot uneori strica munca vecinilor. În acest caz diavolul, dușmanul, stăpîn peste forțele întinericului, încearcă să usuce inimile.

În fața acestui atac, Stăpînul cîmpului trebuie să aibă răbdare. Să știe să aștepte pînă la ziua Judecării, cînd firea oamenilor va fi arătată, demascată, iar cei răi vor fi dați la o parte.

Ioan Botezătorul este de părere că păcatul îl face pe om sterp, iar pocăința îi redă puterea de a rodi. Imaginile folosite în acest caz sînt împrumutate din lumea pomiculturii.

Faceți deci roade vrednice de pocăință (*Matei 3, 8*).

Acum securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc (*Matei 3, 10*).

În pilda smochinului sterp regăsim aceeași idee. Aici însă muncitorul este adevăratul stăpîn al cîmpului. Mai puțin grăbit decît proprietarul, el are o

răbdare nemăsurată, lăsînd copacului timp pentru a reîncepe să rodească.

Și le-a spus pilda aceasta: Cineva avea un smochin, sădit în via sa, și a venit să caute rod în el, dar n-a găsit.

Și a zis către vier: Iată, trei ani sînt de cînd vin și caut rod în smochinul acesta și nu găsesc. Taie-l; de ce să ocupe locul în zădar?

Iar el, răspunzînd, a zis: Doamne, lasă-l și anul acesta, pînă ce îl voi săpa împrejur și voi pune gunoi.

Poate va face rod în viitor; iar de nu îl voi tăia (*Luca 13, 6-9*).

Tema Domnului, stăpîn al cîmpului, își va găsi adevărata expresie în simbolismul Domnului vier (vezi p. 143, „Via în Noul Testament”, din capitolul „Via, Vinul, Cupa, Singele”).

Pavel folosește tema butașului pentru a arunca lumină asupra ciudatei arboriculturi practicate de Dumnezeu. Comunitatea creștină a fost grefată pe trunchiul lui Israel. Acest lucru nu trebuie să fie un motiv de mîndrie pentru ea, ci doar un prilej de a descoperi că uneori harul divin inversează ordinea firească a lucrurilor.

Iar dacă este pîrga (de făină) sfîntă, și frămîntătura este sfîntă; și dacă rădăcina este sfîntă, și ramurile sînt.

Iar dacă unele dintre neamuri au fost tăiate, și tu, care erai măslin sălbatic, ai fost altoit în locul lor și părtaș te-ai făcut rădăcinii și grăsimii măslinului,

Nu te mîndri față de ramuri; iar dacă te mîndrești, nu tu porți rădăcina, ci rădăcina pe tine.

Dar vei zice: Au fost tăiate ramurile, ca să fiu altoit eu.

Bine! Din cauza necredinței au fost tăiate, iar tu stai prin credință. Nu te îngîmfa, ci teme-te;

Căci dacă Dumnezeu n-a cruțat ramurile firești, nici pe tine nu te va cruța.



Vezi deci bunătatea și asprimea lui Dumnezeu: Asprimea Lui către cei ce au căzut și bunătatea Lui către tine, dacă vei stăruia în această bunătate; altfel și tu vei fi tăiat. Dar și aceia, de nu vor stăruia în necredință, vor fi altoiți; căci puternic este Dumnezeu să-i altoiască iarăși.

Căci dacă tu ai fost tăiat din măslinul cel din fire sălbatic și împotriva firii ai fost altoit în măslin bun, cu atât mai virtuos aceștia, care sînt după fire, vor fi altoiți în chiar măslinul lor (Romani 11, 16-24).

### Drumurile Domnului pe Pămînt

Autorii Bibliei trăiesc cu picioarele pe pămînt: atunci cînd doresc să vorbească despre purtarea lui Dumnezeu și despre drumul spiritual al oamenilor, verbul „a merge” le vine în mod firesc în minte.

Pe cînd se numea încă Avram, primul patriarh a auzit vocea Domnului:

[...] „Eu sînt Dumnezeul cel Atotputernic; fă ce-i plăcut înaintea mea și fii fără prihană;

Și voi încheia legămînt cu tine și te voi înmulți foarte, foarte tare” (Facerea 17, 1-2).

Încurajat de această promisiune, Avraam trimite un slujitor să caute o femeie pentru feciorul lui. El îi spune slujitorului:

[...] „Domnul Dumnezeu, înaintea Căruia umblu, va trimite cu tine pe îngerul Său, va binecuvînta calea ta și vei lua femeie pentru feciorul meu din rudele mele și din casa tatălui meu” (Facerea 24, 40).

Iar cînd Iacov îi binecuvîntează pe fiii lui Iosif, el spune:

[...] „Dumnezeul, înaintea Căruia au umblat părinții mei: Avraam și Isaac, Dumnezeu Cel ce m-a păscut de cînd sînt și pînă în ziua aceasta;

Îngerul ce m-a izbăvit pe mine de tot răul, să binecuvînteze pruncii aceștia” (Facerea 48, 15-16).

În vremea Ieșirii, Dumnezeu se face călăuză poporului său:

Iar Domnul mergea înaintea lor: ziua în stîlp de nor, arătîndu-le calea, iar noaptea în stîlp de foc, luminîndu-le (Ieșirea 13, 21).

Moise descrie chiar amănunțit itinerarul stabilit de Dumnezeu:

Apoi, întorcîndu-ne noi, am pornit prin pustie, spre Marea Roșie, cum îmi grăise Domnul, și am umblat zile multe împrejurul muntelui Seir (Deuteronomul 2, 1).

Dumnezeu merge alături de oastea poporului său ca un războinic gata să-i apere.

Că Domnul Dumnezeul vostru merge cu voi, ca să se lupte pentru voi cu dușmanii voștri și să vă izbăvească (Deuteronomul 20, 4).

Drumul Domnului este un drum spiritual. Moise spune:

Și să-ți aduci aminte de toată calea, pe care te-a povățuit Domnul Dumnezeul tău prin pustie de acum patruzeci de ani, ca să te smerească, ca să te cerce și ca să afle ce-i în inima ta și de ai să păzești sau nu poruncile lui (Deuteronomul 8, 2).

Cînd îi îndrumă pe oameni, Dumnezeu ține cont de libertatea lor: drumul lui Israel se află la o răsăpîntie. Este ora alegerii și Dumnezeu își previne solemn poporul:

Iată eu astăzi ți-am pus înaintea viața și moartea, binele și răul, Poruncindu-ți astăzi să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, să umbli în toate căile Lui și să împlinești poruncile Lui, hotărîrile Lui și legile Lui, vei trăi și te vei înmulți și te va binecuvînta Domnul Dumnezeul tău pe

pămîntul pe care îl vei stăpîni (Deuteronomul 30, 15-16).

Dumnezeu știe însă cît de slabă este inima omului: poporul lui poate fi ori cînd necredincios.

Iar de se va întoarce inima ta și nu vei asculta, ci te vei lăsa ademenit și te vei închina la alți dumnezei și le vei sluji lor, Vă dau de știre astăzi că veți pieri și nu veți trăi mult în pămîntul pe care Domnul Dumnezeu ți-l dă și pentru a cărui stăpînire treci tu acum Iordanul.

Ca martori înaintea voastră iau astăzi cerul și pămîntul: viață și moarte ți-am pus eu astăzi înaintea, și binecuvîntare și blestem. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi (Deuteronomul 30, 17-19).

Iar necredința lui Israel se va arăta pe drumul Ieșirii.

Dar nici pe judecători nu-i ascultau ei, ci se purtau desfrînat pe urmele altor dumnezei și se închinau acelor și miniau pe Domnul; ușor se abăteau pe calea pe care umblaseră părinții lor, care se supuneau poruncilor Domnului (Judecătorii 2, 17).

Într-o situație mai specială, Ieremia va folosi și el simbolismul răsăpîntiei de drumuri. Este clipa în care Dumnezeu se hotărăște să nu mai lupte pentru poporul său pe care-l va pedepsi: îi poruncește să părăsească Ierusalimul asediat de Nabucodonosor. Orașul este condamnat iar pe locuitorii lui doar fuga-i poate salva.

Iar poporului acestuia spune-i: Așa zice Domnul: Iată vă pun înaintea calea vieții și calea morții:

Cine va rămîne în cetatea aceasta, acela va muri de sabie și de foamete și de ciumă; iar cine va ieși și se va preda Caldeilor, care vă împresoară, acela va trăi și viața lui va fi prada sa (Ieremia 21, 8-9).

Vom regăsi imaginea răsăpîntiei în cărțile sapiențiale, atunci cînd este pre-

venit un tînăr pe cale să cadă pradă adulterului. Apucînd pe drumul greșit, acesta nu-și dă seama că-l pîndește moartea, că este pasibil de o condamnare asemănătoare cu cea formulată în Leviticul (Leviticul 20, 10). El poate, de asemenea, cădea pradă răzbunării bărbatului batjocorit. Drept care tatăl îi spune fiului:

Inima ta să nu se plece spre căile ei, nu te rătăci pe potecile ei (Pilde 7, 25).

Atunci Înțeleptul descrie nebunia, puterea periculoasă a unei femei desfrîdate:

Căci ea a rănit pe mulți și pe foarte mulți i-a omorît.

Casa ei sînt căile iadului, care duc la cămările morții (Pilde 7, 26-27).

Înțelepciunea se află și ea la răsăpîntie de drumuri atunci cînd îl îndeamnă pe om să apuce pe calea judecării.

Oare înțelepciunea nu strigă ea și priceperea nu-și ridică glasul său?

Pe vîrfurile cele mai înalte, pe cale, la răsăpîntiile drumurilor stă;

Pe lîngă porți, în împrejurimile cetății, la intrarea porților, strigă tare:

Către voi oamenilor se îndreaptă strigătul meu și glasul meu către voi, fii ai oamenilor (Pilde 8, 1-4).

Există un drum al păcii și unul al războiului. Drumul celui rău este întortocheat, primejdios: aceasta este calea discordiei și a conflictului.

Nu cunosc drumul păcii și pe urmele lor nu-i nici o dreptate, cărările lor sînt întortocheate; și cine pornește pe ele nu știe de pace (Isaia 59, 8) (citată de Pavel, Romani 3, 17).

Cînd se naște Ioan Botezătorul, tatăl lui, Zaharia, înalță o cîntare. Mesia care vine este singurul Astru, singura Călă-



uză care poate să arate drumul păcii. Dacă menirea lui Ioan Botezătorul este de a pregăti căile Mîntuitorului (*Luca* 1, 76), atunci numai „Răsăritul cel de Sus”, Iisus Hristos poate: „să lumineze pe cei care sîd în întuneric și în umbra morții și să îndrepte picioarele noastre pe calea păcii” (*Luca* 1, 79).

În *Vechiul Testament*, drumul cel mare este leșirea. Isaia ne spune că acest drum începe printr-o trecere prin apele îndepărtate ale mării. Pentru a evoca misterul apelor adînci, prorocul îi citează pe Rahab și pe Balaurul primordial, monștri mitici care reprezentau pe atunci haosul și răul. Aceste animale fantastice simbolizează și Egiptul, pervertit de orgoliu și violență. Victoria asupra mării este considerată ca o victorie asupra puterilor răului. Trecerea prin apă este o ruptură, o breșă operată în împărăția forțelor malefice ale întunericului. Aici Isaia îl provoacă pe Dumnezeu:

Ridică-te, scoală-te, îmbracă-te cu tărie, braț al Domnului! Înălță-te ca odinioară, ca în veacurile trecute! N-ai zdrobit Tu pe Rahab și n-ai spintecat Tu balaurul? Nu ești Tu, oare, Cel ce ai secat marea și apele adîncului celui fără fund, Cel ce adîncimile mării le-ai prefăcut în cărare largă pentru cei răscumpărați ai Tăi? (*Isaia* 51, 9-11).

Într-unul din psalmi se insistă asupra aspectului misterios ale cărilor Domnului. Doar Dumnezeu poate să croiască un drum prin apa alunecătoare.

În mare este calea Ta și cărările Tale în ape multe și urmele Tale nu se vor cunoaște (*Psalmii* 76, 18).

Într-o pildă cu numere se arată că facerea este parcă însemnată de urmele Domnului. Gîndul Înțeleptului, evocarea necunoscutului îl trimite pe om

spre taina adîncă a unui Dumnezeu ascuns, de nepătruns.

Trei lucruri mi se par minunate, ba chiar patru pe care nu le pot pricepe: Calea vulturului pe cer, urma șarpelui pe stîncă, mersul corăbiei în mijlocul mării și calea omului la o fecioară (*Pilde* 30, 18-19).

După deportarea în Babilon, drumul de întoarcere al exilaților către țară dobîndește o mare valoare simbolică. Această întoarcere înseamnă și convertirea poporului la Dumnezeul său. Isaia îl îndeamnă pe Israel să pregătească această plecare, să înlăture toate piedicile văzute și nevăzute care ar putea sta în calea eliberării.

Un glas strigă: „În pustie gătiți calea Domnului, drepte faceți în loc neumblat cărările Dumnezeului nostru.

Toată valea să se umple și tot muntele și dealul să se plece; și să fie cele strîmbe, drepte și cele colțuroase, căi netede” (*Isaia* 40, 3-4) (Vezi și *Isaia* 57, 14).

Acest text va fi reluat de Ioan Botezătorul cînd va vesti venirea Mîntuitorului (*Matei* 3, 3).

Cei ce se întorc din pribegie trebuie să treacă printr-un deșert. Drumul de întoarcere capătă dimensiunile unei noi leșiri.

Iată că Eu fac un lucru nou, el dă muguri: nu-i vedeți voi oare? Croi-voi în deșert o cale, în loc uscat izvoare de apă.

Pe Tine Te vor preaslăvi fiarele cîmpului, șacalii și struții, că Tu ai izvorît apă în pustie, șuvoaie de apă în pămînt neumblat, ca să adăpi pe poporul Meu cel ales; Poporul pe care l-am creat pentru Mine, ca să Mă preaslăvească întru laude (*Isaia* 43, 19-21).

Același drum este prezentat de Isaia și ca o cale regală, un dig ridicat deasupra unui cîmp bine irigat. Acest drum este cel al unui popor purificat.

Acolo va fi cale curată și cale sfîntă se va chema și nu va trece pe acolo nimeni necurat și nici nu va fi acolo cale spurcată. Cei risipiți vor merge pe dînsa și nu se vor ră-tăci.

Și nu va fi acolo leu, nici fiare cumplite nu se vor sui pe ea și nici nu se vor afla acolo; ci vor merge pe dînsa cei mîntuiți și cei răscumpărați de Domnul se vor întoarce.

Și vor veni în Sion în chiote de bucurie și veselie cea veșnică încununa-va capul lor. Lauda și bucuria și veselie îi vor ajunge pe aceștia și vor fugi durerea, întristarea și suspinarea (*Isaia* 35, 8-10).

Ieremia îl îndeamnă pe Israel să po-  
posească în drum și să se gîndească.

Așa zice Domnul: „Opriti-vă de la căile voastre! Priviți și întrebați de căile celor de demult, de calea cea bună și mergeți pe dînsa și veți afla odihnă sufletelor voastre (*Ieremia* 6, 16).

Dar păcatul poate fi o piedică în calea pe care poporul o urmează pentru a ajunge la Dumnezeu. Domnul spune:

Poporul Meu însă m-a părăsit. Tămîiază pe idoli, s-a poticnit în căile sale și a părăsit căile cele vechi, ca să umble pe poteci și pe drumuri nebătătorite, ca să-și facă țara gro-zăvie și batjocură veșnică (*Ieremia* 18, 14).

În *Psalmi* și în *Pildele lui Solomon* este descrisă calea cea bună care duce la Dumnezeu:

Cunoscute mi-ai făcut căile vieții; umple-mă-vei de veselie cu fața Ta, frumuseți în dreapta Ta pînă în sfîrșit (*Psalmii* 15, 11).

Căci piciorul meu a stat întru dreptate (*Psalmii* 25, 12).

Că Domnul va da bunătate și pămîntul nostru își va da rodul său; Dreptatea înaintea Lui va merge și va pune pe cale pașii Săi (*Psalmii* 84, 13-14). Și vezi de este calea fărădelegii în mine și mă îndreptează pe calea cea veșnică (*Psalmii* 138, 24).

Căile ei sînt plăcute și toate cărările ei sînt căile păcii. [...]

Atunci tu vei merge fără teamă pe calea ta și piciorul tău nu se va poticni (*Pilde* 3, 17 și 23).

Două drumuri stau față-n față:

Calea dreptilor e ca zarea dimineții, ce se mărește mereu pînă se face ziua mare. Iar calea celor fără de lege e ca întunericul, și ei nici nu bănuiesc de ce se pot împiedica (*Pilde* 4, 18-19).

Mărăcini și curse sînt în calea celui viclean; cel ce își ferește sufletul lui se dă la o parte de ele (*Pilde* 22, 5).

Dumnezeu poate ridica obstacole și întinde curse în calea păcătoșilor. Lovit de mînia divină, omul exclamă:

El a astupat cărările mele cu piatră și a răsturnat potecile mele;

Un urs care stă la pîndă a ajuns El pentru mine, un leu în ascunzătoare.

Rătăcit-a căile mele, m-a sfîșiat și m-a pus-tiit (*Plîngeri* 3, 9-11).

Osea spune că Dumnezeu taie calea depravării pe care s-a angajat poporul lui Israel, precum o nevastă necredincioasă soțului ei.

Pentru aceasta iată că-i voi astupa drumul său cu mărăcini, voi ridica zid, ca să nu-și mai găsească cărările sale.

Ea va umbla după iubirii săi, dar nu-i va ajunge; îi va căuta dar nu-i va afla. Și va grăi atunci: „Merge-voi și mă voi întoarce la bărbatul meu cel dintîi, că atunci îmi mergea mai bine decît acum” (*Osea* 2, 8-9).

Domnul îi pîndește pe necredincioși pe drumul idolatriei:

De aceea voi fi pentru ei ca un leu și îi voi pîndi pe cale ca o panteră.

Și Mă voi zvîrli asupra lor ca o ursoaică lip-sită de puii ei și le voi sfîșia învelișul cel tare al inimii lor. Și leii cei din pădure să-i mănînce și animalele sălbatice să-i sfîrtece! (*Osea* 13, 7-8).



În *Noul Testament* Iisus merge mult. Pe drum el o întâlnește pe Samariteană (Ioan 4, 1-42). Îl vindecă pe orbul care cerșea la margine de drum (Luca 18, 35). În pildă, bunul Samaritean nu se abate de la drumul îndurării (Luca 10, 33-37).

Lui Toma, care-l întreabă unde merge și cum se ajunge la Tatăl, Iisus îi răspunde:

Eu sunt calea, adevărul și viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine (Ioan 14, 6).

Misterul acestui drum se adâncește atunci când Filip îl roagă pe Iisus să-l arate pe Tatăl. Atunci Iisus îi răspunde: „Nu crezi că Eu sunt întru Tatăl și că Tatăl este întru Mine?” (Ioan 14, 10). El îi dovedește astfel că drumul este în întregime interior.

Iisus trasează clar drumul care duce la comuniunea totală cu El. Totul începe cu apelul pe care-l adresează pescarilor din Galilea care vor fi ucenicii Lui. El le spune:

Veniți după Mine și vă voi face să fiți pescari de oameni.

Și îndată, lăsând mrejele, au mers după El (Marcu 1, 17-18).

După acest îndemn, Iisus îi va duce pe ucenici mai departe. Îi duce spre dăruirea totală.

Și chemînd la Sine mulțimea, împreună cu ucenicii Săi, le-a zis: Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie (Marcu 8, 34).

Drumul Crucii nu este un act de pietate facultativ, este drumul pe care trebuie să-l urmăm pentru a participa, urmîndu-l pe Iisus, la misterul iubirii sale mîntuitoare.

În drum spre Emaus, Iisus dezvăluie sensul misiunii sale (Luca 24, 13-35).

După ce dispăre din fața pelerinilor, ei strigă:

Oare nu ardea în noi inima noastră, cînd ne vorbea pe cale și cînd ne tâlcuia Scripturile? (Luca 24, 32).

Drumul care-l duce spre Damasc este, pentru Pavel, și un loc de întâlnire cu Domnul (Fapte 9, 1-9).

În *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel*, itinerarul credinței lui Avraam și al patriarhilor este admirabil descris.

Prin credință, Avraam, cînd fost chemat, a ascultat de a ieși la locul pe care era să-l ia spre moștenire și a ieșit neștiind încotro merge.

Prin credință a locuit vremelnice în pămîntul făgăduinței, ca într-un pămînt străin, locuind în corturi cu Isaac și cu Iacov, cei dimpreună moștenitori ai aceleiași făgăduințe.

Căci aștepta cetatea cu temelii puternice, al cărei meșter și lucrător este Dumnezeu (Evrei 11, 8-10).

Condiția credinciosului se caracterizează prin înaintarea permanentă a credinței. Această soartă nu este o rătăcire pe drumuri primejdioase, ci un drum continuu către un ideal, fără întoarcere spre un loc fix.

Toți aceștia au murit întru credință, fără să apuce făgăduințele, ci văzîndu-le de departe și iubindu-le cu dor și mărturisind că pe pămînt ei sînt străini și călători.

Iar cei ce grăiesc unele ca acestea dovedesc că ei își caută lor patrie.

Într-adevăr, dacă ar fi avut în minte pe aceea din care ieșiseră, aveau vreme să se întoarcă.

Dar acum ei doresc una mai bună, adică pe cea cerească. Pentru aceea Dumnezeu nu se rușinează de ei ca să se numească Dumnezeul lor, căci le-a pregătit lor cetate (Evrei 11, 13-16).

## PĂMÎNTUL NOU

Pămîntul nou este, în primul rînd, pămîntul regăsit după exil. Acest pămînt, scăpat de povara păcatului, este schimbat la față și din nou roditor.

De aceea așa zice Domnul Dumnezeu: Ridicați-Mi-am mîna cu jurămint, că popoarele care sînt împrejurul vostru vor purta ele singure rușinea lor.

Iar voi, munții lui Israel, veți slobozi ramurile voastre și veți aduce roadele voastre poporului Meu Israel; că se apropie venirea lui.

Căci iată, Eu Mă întorc spre voi și veți fi lucrători și semănători.

Și voi așeza pe voi mulțime de oameni, toată casa lui Israel. Cetățile vor fi locuite și ruinele zidite din nou (Iezechiel 36, 7-10).

Atunci se va zice: „Acest pămînt, altă dată pustiit, s-a făcut ca grădina Edenului și cetățile în lumină, pustiite și dărîmate sînt iarăși întărituri locuite” (Iezechiel 36, 35).

Acest text pare a fi ecoul unui îndemn al lui Isaia care amintea că Dumnezeu este stăpîn peste rodnicia solului și singurul în stare să creeze o grădină paradisiacă.

Iar Domnul va mîngîia Sionul și dărîmăturilor lui le va da nădejde. El va prefăce pustiia lui în rai și pămîntul lui neroditor în grădina Domnului; bucurie și veselie va fi acolo, mulțumire și glas de cîntec! (Isaia 51, 3).

Dacă este luat în considerație sub aspectul său strict material, pămîntul primei creații este fragil și pieritor. Doar eterna putere a Domnului îl poate schimba.

Ridicați la ceruri ochii voștri și priviți în jos pămîntul; cerurile vor trece ca un fum și pămîntul ca o haină se va învechi; locuitorii vor muri ca muștele, mîntuirea Mea va dăinui în veac și în veac și dreptatea Mea nu va avea sfîrșit (Isaia 51, 6).

Prorocul invocă din toată inima intervenția Domnului.

Ridică-te, scoală-te, îmbracă-te cu tărie, braț al Domnului! Înălță-te ca odinioară, ca în veacurile trecute! (Isaia 51, 9).

Puterea creatoare și mîntuitoare a Domnului va reface un paradis în care vor fi adunate, în pace și armonie, toate formele de viață. Împăcarea omului cu șarpele șterge urmele fructului otrăvit al străvechiului păcat.

Atunci lupul va locui laolaltă cu mielul și leopardul se va culca lingă căprioară; și vitelul și puiul de leu vor minca împreună și un copil îi va paște.

Juninca se va duce la păscut împreună cu ursoaica și puii lor vor sălășlui la un loc, iar leul ca și boul va minca paie;

Sugaciul se va juca în culcușul viperei și în vizuina șarpelui otrăvitor copilul abia înțărcaț își va întinde mîna.

Nu va fi nici o nenorocire și nici un prăpăd în tot muntele Meu cel sfînt! Că tot pămîntul este plin de cunoștința și de temerea de Dumnezeu, precum marea este umplută de ape! (Isaia 11, 6-9).

Dumnezeu săvîrșește o nouă creație. El stabilește o nouă ordine, creează, pentru poporul lui, o bucurie fără sfîrșit care izvorăște din propria lui fericire divină. Moartea continuă să existe, dar intervențiile ei rușinoase și absurde sînt înlăturate.

Pentru că Eu voi crea ceruri noi și pămînt nou. Nimeni nu-și va mai aduce aminte de vechile vremuri și în minte nu se vor mai sui.

Ci se vor bucura și se vor vesei de ceea ce Eu voi fi făcut, căci iată întemeiez Ierusalimul pentru bucurie și poporul lui pentru desfătare.

Și Mă voi bucura de Ierusalim și Mă voi veseli de poporul Meu și nu se va mai auzi în acesta nici plîns, nici țipăt.

Să nu mai fie acolo copii care mor în floarea vîrstei și nici bătrîni care nu ajung la



capătul vieții lor! Așa că cine va muri la o sută de ani va fi tânăr și cine nu va atinge-o va fi blestemat (*Isaia 65, 17-20*).

Acest capitol se încheie într-un ecou al tabloului paradisiac descris mai devreme (în *Isaia 11, 6-9*): „Lupul va paște la un loc cu mielul...”

Pavel reia tema aceste noi creații cosmice:

Pentru că nădejdea cea dornică a fapturii așteaptă descoperirea fiilor lui Dumnezeu. Căci făptura a fost supusă deșertăciunii — nu de voia ei, ci din cauza aceluia care a supus-o — cu nădejde,

Pentru că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să se bucure de libertatea mării fiilor lui Dumnezeu.

Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri pînă acum.

Și nu numai atît, ci și noi, care avem pîrga Duhului, și noi înșine suspinăm în noi, așteptînd înfierea, răscumpărarea trupului nostru (*Romani 8, 19-23*).

Apocalipsa așază noul Ierusalim în perspectiva noii creații. Aici morții nu

numai nu i se mai permit intervențiile sale nesăbuite, dar este chiar eliminată. În numeroase texte Pavel arătase că Iisus, prin învierea Lui, a învins moartea. Lumea cea nouă evocată de Apocalipsă înlocuiește subreda ordine pămîntească, temporală și trecătoare. Noul cer și noul pămînt se întîlnesc. Unitatea luminoasă a lumii noi își trage strălucirea din splendoarea Mielului jertfit.

Și am văzut un cer nou și un pămînt nou. Căci cerul cel dintîi și pămîntul cel dintîi au trecut; iar marea nu mai este.

Și am văzut cetatea sfîntă, noul Ierusalim, pogorîndu-se din cer de la Dumnezeu, gătită ca o mireasă, împodobită pentru mirele ei.

Și am auzit, din tron, un glas puternic care zicea: Iată, cortul lui Dumnezeu este între oameni și va sălăslui cu ei și ei vor fi poporul Lui și însuși Dumnezeu va fi cu ei.

Și va șterge orice lacrimă din ochii lor și moarte nu va mai fi; nici plîngere, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi, căci cele dintîi au trecut (*Apocalipsa 21, 1-4*).

## CERUL, MUNTELE, ÎNĂLȚAREA CĂTRE DOMNUL. CETATEA GLORIEI



### **Muntele care ajunge pînă la cer**

Turnul Babel  
Muntele sfînt din Israel

### **Cel de Sus și urcarea către Domnul**

Domnul cel de Sus  
Urcarea către Domnul  
Iisus pe munți

### **Munții sfîinți și locurile alese pentru jertfe**

Munții zeilor. Sion  
Jertfa lui Avraam  
Înălțimile sfînte  
Dumnezeu stîncă. Stîncile Domnului  
Citadela și cetatea Domnului

Muntele ocupă un loc central printre realitățile geografice încărcate cu valoare simbolică. El atinge cerul, iar urcarea lui este un act religios. El este primul sanctuar și primul altar. El poate fi luat drept centrul sau axul lumii atunci cînd, din vîrful lui, descoperim, de jur împrejur, întinderi nesfîrșite.

Toate elementele par a-și fi dat întîlnire pe această masă terestră care este muntele. Vulcanul scuipe foc, vîrfurile semețe se ascund sub zăpezile veșnice care distribuie apa, izvor al vieții. Vîntul se învîrte în jurul muntelui trimițîndu-i o cunună de nori care parcă subliniază caracterul său regal.

Aproape toate marile civilizații au fost fascinate de munți: aceștia au fost deificați în multe mituri și legende, în ritualuri și pelerinaje. *Biblia* le-a dat cuvîntul pentru ca să poată dezvălui misterul Celui de Sus, singurul Domn al Israelului.

## **MUNTELE CARE AJUNGE PÎNĂ LA CER**

### **Turnul Babel**

În *Facerea* (*Facerea* 11, 3-9) există aluzii la turnurile-sanctuar babilonene, numite zigurate. Aceste clădiri aveau mai multe etaje și încăperi sfînte. Străvechi legende ni-l descriu pe zeul Marduk intrînd în sanctuarul din

vîrf (*Mitul Erei*, tabla 2, 3). În epopeea lui Ghilgameș, eroul potopului este prezentat aducînd jertfe pe un zигurat, după ce apele au început să se retragă (*Epopeea lui Ghilgameș*, tabla 11, 157). Vechi mărturii istorice descriu aceste construcții enorme a căror latură putea măsura o sută de metri la bază, și tot atîta în înălțime.

După unii, zeul își petrecea timpul în sanctuarul din vîrful zигuratului, după alții chiar locuia acolo. Nu se știe dacă vreodată cobora în cel de jos. Oricare ar fi răspunsul, zигuratul reprezenta un munte care lega cerul de pămînt. Zигuratul din Babilon era numit „templul temeliei cerului și a pămîntului”. Descrierea biblică a turnului lui Babel se referă la acest edificiu. Una din cheile acestui episod se află în capitoul 10 din *Facerea*. Acolo este întinsă masa neamurilor din spița lui Noe: Sim, Ham și Iafet. Printre descendenții lui Ham se află și Nimrod despre care se spune: „[...] acesta a fost cel dintîi viteaz pe pămînt. El a fost vîntor vestit înaintea Domnului Dumnezeu” (*Facerea* 10, 8-9).

Vîntorul este omul care stăpînește fiarele și monștrii. Puterea lui îl face să se așeze în rîndul regilor sau al zeilor. Astfel Hercule a gîtit cu mîinile lui leul din Nemeea, o fiară pe care nici o armă nu o putea atinge. Dar el s-a îmbrăcat cu blana lui. Înainte de a fi un



zeu important, Dionysos Zagreus era „marele vânător”.

După cum spune o zicală, Nimrod, vânătorul din *Biblie*, a devenit legendar:

[...] „Vânător vestit ca Nimrod înaintea Domnului Dumnezeu”.

Împărăția lui, la început, o alcătuiă: Babilonul, apoi Ereh, Acad și Calne din ținutul Senaar (*Facerea* 10, 9–10).

Nimrod domnește deci peste Mesopotamia. Povestirea despre Turnul Babel începe cu o descriere a ținutului Senaar, cîmpie aluvionară din Babilon.

În vremea aceea era în tot pămîntul o singură limbă și un singur grai la toți.

Purcezînd de la răsărit, oamenii au găsit în țara Senaar un șes și au descălecat acolo.

Apoi au zis unul către altul: „Haidem să facem cărămizi și să le ardem cu foc!” Și au folosit cărămida în loc de piatră, iar smoala în loc de var.

Și au zis iarăși: „Haidem să ne facem un oraș și un turn al cărui vîrf să ajungă la cer, și să ne facem faimă înainte de a ne împrăștia pe fața a tot pămîntul!” (*Facerea* 11, 1–4).

*Biblia* consideră că această acțiune este o dublă greșeală. A așeza cerul lângă pămînt este o blasfemie, iar Babel (cuvîntul înseamnă „poarta zeilor”) este prea îndrăzneț și trebuie pus la locul lui.

Ținuturile stăpînite de un rege care se pretind a fi egale cu împărăția zeilor devin obiectul unei critici neiertătoare. Este folosit un joc de cuvinte care pune alături numele de Babel și un derivat al verbului *bālal* care înseamnă a încurca, turnul Babel devenind turnul încurcăturilor.

Atunci s-a pogorît Domnul să vadă cetatea și turnul pe care-l zideau fiii oamenilor.

Și a zis Domnul: „Iată, toți sînt de un neam, și o limbă au și iată ce s-au apucat să facă, și nu se vor opri de la ce și-au pus în gînd să facă.

Haidem dar să ne pogorîm și să amestecăm limbile lor, ca să nu se mai înțeleagă unul cu altul”.

Și i-a împrăștiat Domnul de acolo în tot pămîntul și au încetat de a mai zidi cetatea și turnul.

De aceea s-a numit cetatea aceea Babilon, pentru că acolo a amestecat Domnul limbile a tot pămîntul și de acolo i-a împrăștiat Domnul pe toată fața pămîntului (*Facerea* 11, 5–9).

Monarhia politico-religioasă a Babilonului este astfel condamnată. Motivul acestei hotărîri este problema crucială care a frămîntat din totdeauna conștiința lui Israel: monarhia. Oare puterea pe care i-o dă coroana nu-l face pe suveran să uite de preeminența împărăției divine?

### Muntele sfînt din Israel

Acest munte sfînt este numit, în Israelul de Nord, Horeb, iar în sud Sinai. În ambele cazuri este însă vorba de „muntele lui Dumnezeu”.

Horebul este locul ales în care Moise este pus în fața Domnului ascuns în văpaia unui rug, care arde fără a mistui nimic. Profetul aude o voce care-i spune: [...] „Nu te apropia aici! Ci scoate-ți încălțămîntea din picioarele tale, că locul pe care calci este pămînt sfînt!” (*Ieșirea* 3, 5).

În timpul ieșirii poporul lui Dumnezeu își deviază itinerarul spre sud. Traversează marele masiv muntos al Sinaiului ale cărui vîrfuri se înalță la peste 2 000 de metri. În *Biblie* este semnalat un podiș vecin cu „muntele lui Dumnezeu”, loc ideal pentru adunare și poposire. De aceea, conform tradiției, muntele Jebel Musa, înalt de 2 314 metri, trebuie considerat sfîntul munte al Legămîntului, la poalele căruia se adună poporul.

Iar în luna a treia de la ieșirea fiilor lui Israel din pămîntul Egiptului [...]

Plecaser deci Israel de la Rafidim și ajungînd în pustia Sinai, au tăbărit acolo în pustie, în fața muntelui.

Apoi s-a suit Moise în munte, la Dumnezeu (*Ieșirea* 19, 1–3).

Caracterul sfînt al muntelui se va manifesta în felurite chipuri.

În primul rînd prin furtună. Așa cum este descrisă în *Ieșirea*, ea este mai mult decît un fenomen meteorologic: este cea mai spectaculoasă teofanie din întreaga *Biblie*. Muntele se cutremură, nori grei scuipe fulgere, privesc este în flăcări. Glasul tunetului se transformă în sunet de trîmbiță și, în cele din urmă, în cuvînt divin (*Ieșirea* 19, 16–19). *Deuteronomul* descrie fenomenul în termeni concisi și sobri. Iată ce spune Israelitilor:

Atunci v-ați apropiat și ați stat sub munte, muntele ardea cu foc pînă la cer și era negură, nor și întuneric.

Iar Domnul v-a grăit de pe munte din mijlocul focului; și glasul cuvintelor Lui l-ați auzit, iar fața Lui n-ați văzut-o, ci numai glasul l-ați auzit.

Atunci v-a descoperit El legămîntul său, Decalogul, pe care v-a poruncit să-l împliniți, și l-a scris pe două lespezi de piatră (*Deuteronomul* 4, 11–13).

Acest munte strălucitor, dar periculos prin energia divină pe care o degajă și prin transcendența pe care o manifestă, impune prudență. Trebuie săvîrșite anumite acte purificatoare, și nu numai spălarea veșmintelor: inima trebuie pregătită ca în ajunul unei mari sărbători.

Zis-a Domnul către Moise: „Pogoară-te de grăiește poporului să se țină curat astăzi și mâine, și să-și spele hainele, Ca să fie gata pentru poimîine, căci poimîine se va pogori Domnul înaintea ochilor a

tot poporul pe muntele Sinai (*Ieșirea* 19, 10–11).

Prin restriști severe se creează un fel de barieră de respect în jurul muntelui, devenit loc sfînt:

Să-i tragi poporului hotar împrejurul muntelui și să-i spui: păziți-vă de a vă sui în munte și de a vă atinge de ceva din el, că tot cel ce se va atinge de munte va muri.

Nici cu mîna să nu se atingă de el, că va fi ucis cu pietre sau se va săgeta cu săgeata; nu va mai rămîne în viață, fie om fie dobitoac (*Ieșirea* 19, 12–13).

La sfîrșitul acestei recomandări aflăm că, la un anumit semnal, unele persoane vor putea urca pe munte (*Facerea* 19, 13). În afară de Moise, Aron și cei doi fii ai săi, șaptezeci dintre bătrînii lui Israel vor face parte din grupul celor aleși (*Ieșirea* 24, 1).

Mai trebuie notat că mersul lui Israel era ritmat de sunetul trîmbițelor din coarne de berbec (*Ieșirea* 19, 13). Acest instrument ritual răspunde ca un ecou sunetului trîmbiței misterioase (*Ieșirea* 19, 16), premergătoarea vocii lui Dumnezeu.

Încheierea solemnă a Legămîntului dobîndește o formă juridică: cele două părți trebuie să scrie contractul. Moise scrie memorandumul Legii, după ce poporul, ținut la distanță, a depus jurămîntul (*Ieșirea* 24, 1–3). Apoi Domnul în persoană îi înmînează lui Moise, pe cînd acesta este singur, documentul original, săpat pe table de piatră. Procul va trebui să aștepte patruzeci de zile înainte ca slava Domnului să se manifeste din nou și să-i fie înmînată definitiv Legea (*Ieșirea* 24, 12–18).

Înainte de aceasta Moise a făcut ceea ce se face în mod normal după manifestările Domnului: a ridicat un stîlp. Este vorba de un altar și de douăsprezece pietre care reprezintă cele două-



sprezece triburi ale lui Israel și unitatea care face din aceste grupuri un singur popor al Domnului. „Iar Moise a scris toate cuvintele Domnului. Și el, sculându-se dis-de-dimineată, a zidit altar sub munte și a pus doisprezece stâlpi, după cele douăsprezece seminții ale lui Israel” (*Ieșirea* 24, 4).

Altarul va primi jertfele prin ardere de tot care pecetluiesc Legământul: stropirea cu sânge este momentul cel mai semnificativ.

A trimis apoi tineri dintre fiii lui Israel, de au adus aceștia ardere de tot și au jertfit vitei, ca jertfă de izbăvire Domnului Dumnezeu.

Atunci Moise, luând jumătate din sânge, l-a turnat într-un vas, iar cu cealaltă jumătate de sânge a stopit jertfelnicul.

După aceea luând cartea legământului, a citit în auzul poporului; iar ei au zis: „Toate câte a grăit Domnul le vom face și le vom asculta!”

După aceea luând Moise sângele, a stropit poporul, zicând: „Acesta-i sângele legământului, pe care l-a încheiat Domnul cu voi, după toate cuvintele acestea” (*Ieșirea* 24, 5-8).

Grupul ales care urcă pe munte trăiește experiența contemplării lui Dumnezeu. Furtuna teofaniei a trecut: cerul, curat ca o piatră prețioasă, vestește pacea, fruct al Legământului. Ospățul acelor oameni este semnul bunei înțelegeri divine pe care Domnul i-o propune poporului său.

Apoi s-a suit Moise și Aaron, Nadab, Abiud și șaptezeci dintre bătrânii lui Israel, și au văzut locul unde stătea Dumnezeu lui Israel; sub picioarele lui era ceva, ce semăna cu un lucru de safir, curat și limpede ca seninul cerului.

Dar el n-a întins mâna să împotriva aleșilor lui Israel, iar ei au văzut pe Dumnezeu, apoi au mâncat și au băut (*Ieșirea* 24, 9-11).

Ne vom reîntîlni cu Horebul, muntele lui Dumnezeu, în povestirea biblică în care Ilie va trece printr-o grea încercare. Prorocul „îndrăgostit” de Domnul, și nespun de dornic să refacă unitatea fiilor lui Israel, iese dintr-o luptă grea împotriva idolatriei. El a făcut să cadă focul lui Dumnezeu peste un altar cu douăsprezece pietre, simbol al unității poporului și al credinței într-un singur Dumnezeu. Pe muntele sfânt, nu departe de locul unde Moise ridicase doisprezece stâlpi lângă un altar, el are parte de o teofanie însoțită de vînt, foc și cutremur de pămînt. Muntele Domnului rămîne activ, el continuă să fie locul de referință al credinței monoteiste și al statorniciei Domnului Legământului (*III Regi* 19, 7-15).

## CEL DE SUS ȘI URCAREA CĂTRE DOMNUL

### Domnul cel de Sus

Pentru evrei cerul se află dincoace și dincolo de firmament, care este o boltă solidă purtătoare de stele. Această cosmologie, naivă în aparență, ilustrează, de fapt, un adevăr al credinței poporului lui Israel: dincolo de orizontul material, cerul Domnului este o realitate de altă natură. Pentru a oferi o percepție spirituală a transcendenței, ideea de înălțime nu se încadrează în reperele celor trei dimensiuni ale spațiului.

În ziua sfințirii, postura lui Solomon și formulele pe care le întrebuițează în rugăciune readuc în minte imensitatea divină.

Apoi a stat Solomon înaintea jertfelnicului Domnului, în fața întregii adunări a lui Israel, și și-a ridicat mâinile sale la cer și a zis:

„Doamne Dumnezeu lui Israel! Nu este Dumnezeu asemenea ție, nici în cer sus, nici pe pămînt jos; Tu păzești legământul și ai milă de robii Tăi ce umblă cu toată inima lor înaintea Ta” (*III Regi* 8, 22-23).

Regele știe prea bine că Domnul nu poate încăpea într-un templu.

Oare adevărat să fie că Domnul va locui cu oamenii pe pămînt? Cerul și cerul cerurilor nu Te încap, cu atît mai puțin această casă pe care am zidit-o numelui Tău (*III Regi* 8, 27).

Din înaltul cerului Domnul ascultă și iartă, acționează și judecă, aprobă pocăința lui Israel cel păcătos. Atunci cînd Domnul pedepsește prin secetă, cerul, sub firmament, este închis. Dar din cerul cel de sus Domnul poate ierta și poate trimite ploaia (*III Regi* 8, 30-36). Cînd un flagel se abate asupra țării: foamete, ciumă sau lăcuste, credinciosul va întinde mîna spre altar, dar Domnul va ierta și va opri nenorocirea din înaltul cerului. Chiar și străinilor li se îndeplinesc astfel dorințele. Cînd poporul pleacă la război, Solomon nu-i mai cere Domnului, ca altădată, să însoțească oastea lui Israel, căci, din cerul unde împărătește, el poate hotări victoria (*III Regi* 8, 37-45).

Cerul nemărginit pare a fi singurul loc în care poate sta Domnul măreț. Dar oare prezența Domnului într-un templu nu-i mărginește măreția? Prin vocea lui Isaia, Domnul pune această întrebare:

[...] „Cerul este scaunul meu și pămîntul așternut picioarelor mele! Ce fel de casă îmi veți zidi voi și ce loc de odihnă pentru mine?” (*Isaia* 66, 1).

Acest pasaj va fi reluat în *Faptele Sfinților Apostoli* (*Fapte* 7, 48-49).

Unghiul din care privește Domnul se află deasupra stelelor:

El privește puterea înălțimii cerului și toți oamenii sînt pămînt și cenușă (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 17, 27).

Nimic nu scapă privirii Domnului din înălțime:

Din cer a privit Domnul, văzut-a pe toți fiii oamenilor.

Din locașul Său, cel gata, privit-a spre toți cei ce locuiesc pămîntul.

Cel ce a zidit îndeosebi inimile lor, Cel ce pricepe toate lucrurile lor (*Psalmi* 32, 13-15).

Această privire nu este disprețuitoare, ci milostivă:

Că a privit din înălțimea cea sfîntă a Lui, Domnul din cer pe pămînt a privit.

Ca să audă suspinul celor ferecați, să dezlege pe fiii celor omoriți (*Psalmi* 101, 20-21).

Iisus îi învață pe ucenicii lui să spună o rugăciune care începe astfel: „Tatăl nostru, Care ești în ceruri” (*Matei* 6, 9) iar în *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel*, cortul lui Dumnezeu se întinde dincolo de hotarele creației pămîntești (*Evrei* 9, 11).

De sus, Dumnezeu nu se mulțumește să asculte rugăciunea sau să privească orice lucru cu superioritate. De sus el acționează. El își aruncă focul peste jertfe în semn de aprobare (*II Macabei* 2, 10) sau drept pedeapsă (*Plîngerii* 1, 13). Mînia lui este atunci precum a unui leu, cuvîntul lui devine un răget care zdruncină lumea.

[...] „Domnul va striga cu putere de sus și din locașul sfințeniei Sale își va ridica glasul Său; va striga cu putere împotriva pășunii Sale; va striga, ca cei ce calcă în teasc, tuturor celor ce locuiesc pe pămînt. Zgomotul va ajunge pînă la marginea pămîntului (*Ieremia* 25, 30-31).

Din înaltul cerului, de pe tronul împărătesc, izbucnește vorba răsunătoare:



re a Domnului (*Înțelepciunea lui Solomon* 18, 15). De sus, este trimis Duhul care poate, precum o primăvară a Domnului, să reînnoiască lumea. Încercarea va dura:

Pînă cînd se va turna din Duhul cel de sus și pustiul va fi ca o grădină cu pomi și grădina va fi socotită ca o pădure (*Isaia* 32, 15).

Acest text este o introducere la explicația pe care i-o dă Iisus lui Nicodim despre misterul botezului:

[...] Adevărat, adevărat zic ție: De nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu.

[...] Adevărat, adevărat zic ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu (*Ioan* 3, 3 și 5).

„De sus” este o locuțiune adverbială de loc. Dar acest „loc” divin nu poate fi reperat prin mecanismul obișnuit al gândirii. Opera divină a mîntuirii, vestită de proroci și realizată de Hristos, ne face să presimțim, în mod intuitiv, că acest „de sus” este o iubire clarvăzătoare și folositoare. Dumnezeu se află deasupra oricărei iubiri.

Iisus este astrul care vine de sus să viziteze lumea (*Luca* 1, 78). Iată ce spune Ioan Botezătorul despre Hristos: „Cel ce vine de sus este deasupra tuturor” (*Ioan* 3, 31). Iisus le spune evreilor: „[...] Voi sînteți din cele de jos; Eu sînt din cele de sus” (*Ioan* 8, 23).

În clipa judecății lui Iisus, Pilat este un simplu instrument în realizarea planului divin de mîntuire. Cînd romanul îl întreabă pe Iisus de unde vine, el nu primește nici un răspuns.

Deci Pilat l-a zis: Mie nu-Mi vorbești? Nu știi că am putere să Te eliberez și putere am să Te răstignesc?

Iisus a răspuns: N-ai avea nici o putere asupra Mea, dacă nu ți-ar fi fost dat ție de sus (*Ioan* 19, 10–11).

Cu puțin timp înainte de Înălțare, Iisus anunță venirea Duhului Sfînt:

Și iată, Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui Meu; voi însă ședeți în cetate, pînă vă veți îmbrăca cu putere de sus (*Luca* 24, 49).

Pavel spune că Ierusalimul cel de sus este liber (*Galateni* 4, 26). Trebuie căutate cele de sus (*Coloseni* 3, 1–2). Pentru Iacov Înțelepciunea și orice alt dar desăvîrșit vin de sus (*Iacov* 1, 17; 3, 15 și 17).

Dumnezeu este numit „Preaînalt” (*élyon*) de o sută de ori în *Vechiul Testament* și de nouă ori în *Noul Testament* (*Iupsistos*).

Acest nume dovedește puterea de temut a Domnului.

Domnul din înălțimea cerului va tuna peste vrăjmașii săi (*I Regi* 2, 10).

Că Domnul este preaînalt, înfricoșător, împărat mare, peste tot pămîntul.

Supusu-ne-a nouă popoare și neamuri sub picioarele noastre (*Psalmi* 46, 2–3).

Israelii au greșit atunci cînd l-au înfruntat pe Preaînaltul.

Dar ei au ispitit și au amărît pe Dumnezeul Cel Preaînalt și poruncile Lui nu le-au păzit. Auzit-a Dumnezeu și S-a mîniat și a urgisit foarte pe Israel (*Psalmi* 77, 62 și 65).

Ascensiunea plină de înfumurare a regelui Babilonului se termină printr-o cădere spectaculoasă.

Tu care ziceai în cugetul tău: „Ridica-mă-voi în ceruri și mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi așeza jilțul meu! În muntele cel sfînt voi pune sălașul meu, în fundurile laturei celei de miazănoapte. Sui-mă-voi deasupra norilor și asemenea cu cel Preaînalt voi fi”.

și acum, tu te pogori în iad, în cele mai de jos ale adîncului! (*Isaia* 14, 13–15).

Spre deosebire de regele orgolios, suveranul încrezător în Domnul se bucură de milostenia sa îndatoritoare.

Că împăratul nădăjduiește în Domnul și întru mila Celui Preaînalt nu se va clinti (*Psalmi* 20, 7).

Cînd omul își amintește de Cel Preaînalt, Dumnezeu își aduce aminte de el și, fără încetare, își curmă mînia pentru a-și arăta iubirea:

Și și-au adus aminte că Dumnezeu este ajutorul lor și Dumnezeu Cel Preaînalt este izbăvitorul lor.

Iar el este îndurător, va curăți păcatele și nu-i va nimici;

Își va întoarce de multe ori mînia lui și nu va aprinde toată urgia lui.

Și-a adus aminte că trup sînt ei, suflare ce trece și nu se mai întoarce (*Psalmi* 77, 39 și 42–44).

Cel Preaînalt se îngrijește de oameni și, dacă medicul îngrijește, Domnul este cel care vindecă:

Că de la Cel Preaînalt este leacul, și de la rege va lua dar (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 38, 2).

În acest fel Cel Preaînalt se apropie de oameni. Autorul *Deuteronomului* exclamă:

Căci este oare vreun popor mare, de care dumnezeii lui să fie așa de aproape, cît de aproape este de noi Domnul Dumnezeul nostru, oricînd îl chemăm? (*Deuteronomul* 4, 7).

*Deuteronomul* ne asigură că această apropiere este fapta cuvîntului divin, care poate pătrunde în inima omului. Degeaba îl căutăm pe Domnul în spațiu căci el este prezent în inima omului ascultător și atent.

Căci porunca aceasta care ți-o poruncesc eu astăzi nu este neînțeleasă de tine și nu-i departe.

Ea nu-i în cer, ca să zici: Cine se va sui pentru noi în cer, ca să ne-o aducă și să ne-o dea s-o auzim și s-o facem?

Și nu este ea nici peste mare, ca să zici: Cine se va duce pentru noi peste mare, ca să ne-o aducă, să ne facă s-o auzim și s-o împlinim?

Ci cuvîntul acesta este foarte aproape de tine; el este în gura ta și în inima ta, ca să-l faci (*Deuteronomul* 30, 11–14).

În clipa Bunevestiri îngerul va rosti de două ori numele Celui Preaînalt. Zămislindu-l pe Iisus, Maria începe să trăiască misterul prezenței Fiului lui Dumnezeu printre oameni.

Și iată vei lua în pîntece și vei naște fiu și vei chema numele lui Iisus.

Acesta va fi mare și Fiul Celui Preaînalt se va chema [...]

Și a zis Maria către înger: Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?

Și răspunzînd, îngerul i-a zis: Duhul Sfînt se va pogori peste tine, și puterea Celui Preaînalt te va umbri (*Luca* 1, 31–32 și 34–35).

### Urcarea către Domnul

Visul lui Iacov, mesajul divin și ridicarea unui stîlp formează un tot coerent: Dumnezeu comunică cu oamenii și, pentru aceasta, el nu ezită să meargă înaintea lor.

Iar Iacov ieșind din Beer-Șeba s-a dus în Haran.

Ajungînd însă la un loc, a rămas să doarmă acolo, căci asfințise soarele. Și luînd una din pietrele locului acela și punîndu-și-o capătii, s-a culcat în locul acela.

Și a visat că parcă era o scară, sprijinită pe pămînt, iar cu vîrfurile atîngea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau și se pogorau pe ea (*Facerea* 28, 10–12).



Două obiecte, unul real, piatra, și altul imaginar, scara, dau sens viziunii patriarhului.

Deși material, pietroiul pe care-și odihnește Iacov capul devine suportul visului pe care-l are acesta. El devine un monument încărcat de sens. Acest loc, deja frecventat și cinstit de Avram (*Facerea* 12, 7), primește un nou nume: el este o poartă, un sanctuar care se deschide spre cer.

Iar când s-a deșteptat din somnul său, Iacov a zis: „Domnul e cu adevărat în locul acesta și eu n-am știut!”

Și spăimîntîndu-se Iacov, a zis: „Cît de înfricoșător este locul acesta! Aceasta nu e alta fără numai casa lui Dumnezeu, aceasta e poarta cerului!”

Apoi s-a sculat Iacov dis-de-dimineată, a luat piatra ce și-o pusese căpătii, a pus-o stîlp și a turnat pe vîrfurile ei untdelemn.

Iacov a spus locului acelaia numele Betel, căci înainte cetatea aceea se numea Luz (*Facerea* 28, 16-19).

Dincolo de poartă se află scara care duce la Dumnezeu și al cărei sens nu este unic. Creaturile divine coboară și ele la oameni. Îngerii, adeseori purtători de mesaje, îl ajută pe Domnul să se apropie de ființele omenești fără a-și pierde măreția.

Această scară seamănă cu cea care, în zigate sau în piramidele etajate, leagă partea de sus cu baza: zeul poate astfel coborî la sanctuarul inferior, iar preoții pot urca la lăcașul divin, situat pe platforma superioară. Astfel funcționa ziguratul babilonian, dar constatăm cu surprindere că, într-o epocă relativ recentă, popoarele amerindiene nahuatl și maia construiau piramide de același tip. Scara era de multe ori deosebit de abruptă.

Iacov îl vede în vis pe Domnul foarte aproape, reînnoind promisiunea făcută lui Avraam și lui Isaac și asigurîndu-l că va fi mereu alături de el.

Iată, eu sînt cu tine și te voi păzi în orice cale vei merge; te voi întoarce în pămîntul acesta, și nu te voi lăsa pînă nu vei împlini toate cîte ți-am spus (*Facerea* 28, 15).

Dumnezeu și-a respectat promisiunea: el a rămas însoțitorul și paznicul patriarhilor.

[...] și a făcut înaintea ochilor noștri minuni mari și ne-a păzit în toată calea pe care am umblat și printre toate popoarele pe la care am trecut (*Iosua* 24, 17).

Cuvîntul „a sui” dobîndește un sens nou atunci cînd un munte trebuie urcat într-un scop spiritual. Păgînii urcau pe înălțimi pentru a-și adora idolii. Israel trebuie să suie spre sanctuarul din Ierusalim pentru a se afla în prezența unicului Dumnezeu.

Ierusalimul este așezat la o altitudine de 800 de metri, într-unul din punctele cele mai înalte ale lanțului muntos care constituie coloana vertebrală a Palestinei. Urcușul către orașul sfînt are o valoare spirituală și, de regulă, el trebuie repetat în fiecare an în vederea proslăvirii Celui Atotputernic în propriul său lăcaș. Psalmii numiți ai „urcușurilor” descriu acest itinerar religios.

Veselitu-m-am de cei ce mi-au zis mie:

„În casa Domnului vom merge!”

Stăteau picioarele noastre în curțile tale, Ierusalime!

Ierusalimul cel ce este zidit ca o cetate, ale cărei porți sînt strîns unite.

Că acolo s-au suit semînțele, semînțele Domnului, după legea lui Israel, ca să laude numele Domnului (*Psalmii* 121, 1-4).

### Iisus pe munți

În momentul marilor ispite din deșert, Iisus nu suie pe muntele pe care diavolul crede că-l va putea învinge. El

este dus acolo printr-un artificiu al Necuratului.

Din nou diavolul L-a dus pe un munte foarte înalt și I-a arătat toate împărățiile lumii și slava lor.

Și I-a zis Lui: Acestea toate Ți le voi da Ție, dacă vei cădea înaintea mea și mi Te vei închina.

Atunci Iisus i-a zis: Mergi înapoia Mea, satano, căci scris este: Domnului Dumnezeu-lui tău să te închini și Lui singur să-L slujești (*Matei* 4, 8-10).

Spre deosebire de acest munte al trufiei, muntele fericirilor este o chemare spre umilință și supunere față de Dumnezeu. Iisus îi duce spre el pe cei care vor să-l urmeze. Iisus a propovăduit Evanghelia împărăției. A vindecat mulți bolnavi, începînd astfel să fie cunoscut și în țările vecine. Mulțimile merg după el (*Matei* 4, 23-25). Stăpînul suie pe munte pentru a face o selecție: ucenicii îl urmează. Iisus stă așezat și le vorbește cu autoritate, iar ei îl ascultă înțelegînd ce înseamnă programul spiritual al unui adevărat discipol. Acești oameni care au suit pe poteca anevoioasă sînt astfel pregătiți să înțeleagă vorbele lui Iisus:

Intrați prin poarta cea strîmtă că largă este poarta și lată este calea care duce la pieire și mulți sînt cei care apucă pe ea.

Și strîmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sînt care o află (*Matei* 7, 13-14).

Un drum de munte devine din ce în ce mai îngust și mai abrupt pe măsură ce se apropie de vîrf. Totul nu a fost încă dezvăluit: vestirea Euharistiei și a Crucii va face drumul și mai anevoios. Cînd Ioan povestește despre înmulțirea pîinilor și a peștilor pentru a hrăni mulțimea, el insistă asupra faptului că această minune s-a petrecut pe un munte. Încă o dată, Iisus dă impresia că

vrea să se retragă: entuziasmul mulțimii este supărător.

După acestea Iisus s-a dus dincolo de marea Galileii, în părțile Tiberiadei.

Și a mers după El mulțime multă, pentru că vedeau minunile pe care le făcea cu cei bolnavi.

Și s-a suit Iisus în munte și a șezut acolo cu ucenicii săi.

Și era aproape Paștile, praznicul Iudeilor (*Ioan* 6, 1-4).

După minunea înmulțirii pîinilor, mulțimea dorește să-l facă rege pe prorocul capabil de astfel de semne. „Cunoscînd deci Iisus că au să vină și să-L ia cu sila, ca să-L facă rege, s-a dus iarăși în munte, El singur” (*Ioan* 6, 15).

Luca ni-l înfățișează pe Iisus luîndu-și ucenicii de-o parte. „Și cînd se ruga El singur, erau cu El ucenicii” (*Luca* 9, 18).

Acolo Iisus îi întreabă: „[...] Cine zic mulțimile că sînt Eu? [...] Dar voi cine ziceți că sînt Eu? Iar Petru, răspunzînd, a zis: Hristosul lui Dumnezeu” (*Luca* 9, 18 și 20). Prin dezvăluirea patimilor sale, Iisus arată un drum mult mai îngust.

Zicînd: Că Fiul Omului trebuie să pătîmească multe și să fie defăimat de către bătrîni și de către arhierei și de către cărturari și să fie omorît, iar a treia zi să învieze.

Și zicea către toți: Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea în fiecare zi și să-Mi urmeze Mie; Căci cine va voi să-și scape viața o va pierde; iar cine-și va pierde viața pentru Mine, acela o va izbăvi (*Luca* 9, 22-24).

După un timp, Iisus, însoțit de Petru, Ioan și Iacov, se suie din nou pe munte pentru a se ruga. După Schimbarea la Față apar Moise și Ilie, cei doi proroci cărora Dumnezeu li se înfățișase pe muntele Sinai. Acolo, vocea Tatălui ceresc se face auzită din nori pen-



tru a-l desemna pe Iisus Fiul, ales al Domnului.

[...] luînd cu Sine pe Petru și pe Ioan și pe Iacov, s-a suit pe munte, ca să se roage. Și pe cînd se ruga El, chipul feței Sale s-a făcut altul și îmbrăcămintea lui albă strălucind.

Și iată doi bărbați vorbeau cu El, care erau Moise și Ilie,

Și care, arătîndu-se întru slavă, vorbeau despre sfîrșitul Lui, pe care avea să-l împlinească în Ierusalim (Luca 9, 28-31).

În ziua următoare Iisus coboară de pe munte pentru a-și continua misiunea. El vindecă un posedat (Luca 9, 37-43).

Pe Muntele Măslinilor, în locul numit Ghetsimani, Iisus trăiește spaima de moarte premergătoare arestării (Luca 22, 39-46).

Va fi răstignit pe o stîncă numită Golgota „la locul ce se cheamă al Căpățînii” (Luca 23, 33).

Cînd învie, Iisus își regăsește ucenicii pe un munte din Galileea. Acolo le încredințează misiunea de a învăța neamurile și de a le boteza. Priveliștea care se deschide în fața lor este cea a lumii în care va trebui propovăduită Sfînta Scriptură.

Drept aceea, mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, Învățîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului. Amin (Matei 28, 19-20).

## MUNȚII SFINȚI ȘI LOCURILE ALESE PENTRU JERTFE

### Munții zeilor. Sion

Zeii care domnesc peste munți nu pot fi decît paznicii supranaturali ai unui domeniu. Se pare că acolo se află

uneori lăcașul unei slăvi care se întinde departe. Pe aceste înălțimi, un rege pămîntesc își poate găsi loc de divinizare. Teritoriul Israelului și al ținuturilor învecinate este bogat în munți sfinți.

În mitologiile orientale exista un munte al lumii, centru al pămîntului și loc de naștere a zeilor. Către Răsărit se ridica muntele adunărilor sfinte.

În civilizația Ugaritului, nordul este semnalat prin muntele Sapon care este și un loc de adunare al divinităților. Iată ce spune, după Isaia, tiranul care nu a aflat încă de viitoarea lui decădere.

„[...] mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi așeza jilțul meu! În muntele cel sfînt voi pune sălașul meu [...] Sui-mă-voi deasupra norilor și asemenea cu cel Preaînalt voi fi” (Isaia 14, 13-14).

Iezechiel stigmatizează greșeala regelui Tirului care s-a luat drept zeu. Acest suveran se credea pe veci heruvim trăind printre „pietre de foc”, considerate sfinte. Flacăra orgoliului îl va mistui pe încrezut. De pe muntele Domnului, unde sălășluia, el se va face scrum și va cădea pe pămînt.

Tu erai heruvimul pus ca să ocrotești; te așezasem pe muntele cel sfînt al lui Dumnezeu (Iezechiel 28, 14).

Căderea acestei ființe este spectaculoasă:

[...] te-am aruncat din muntele lui Dumnezeu, ca pe un necurat. Din pricina frumuseții tale s-a îngîmfat inima ta, și pentru trufia ta ți-ai pierdut înțelepciunea. De aceea te-am aruncat la pămînt și te voi da înaintea regilor spre batjocură (Iezechiel 28, 16-17).

În zările țării Canaanului puteau fi văzuți cîțiva munți sacri: Hermonul, numit Sirion de locuitorii Sidonului

(Deuteronomul 3, 8); Taborul (Osea 5, 1); Carmelul (conform mărturiei lui Tacit).

Munții sfinți trebuie să aducă priinos Domnului Israelului „Taborul și Ermonul în numele Tău se vor bucura” (Psalmii 88, 13). Dar cu ce drept muntele Vasan, la fel de semeț ca și cedrii săi, disprețuiește micul munte Sion pe care locuiește Domnul? (Psalmii 67, 16-17).

Pentru Israel adevărații munți ai Domnului sînt Horebul (Sinai) și Sionul. Într-un psalm sîntem încredințați că Saponul este de fapt Sionul:

Mare este Domnul și lăudat foarte în cetatea Dumnezeului nostru, în muntele cel sfînt al lui;

Bine întemeiată spre bucuria întregului pămînt. Muntele Sionului [...] cetatea Împăratului cel mare (Psalmii 47, 1-2).

Isaia vede în „muntele casei Domnului” polul de atracție a tuturor neamurilor, locul lor de pelerinaj unde prin cuvîntul Domnului va fi răspîdită învățătura spirituală (Isaia 2, 2-4). Miheia spune și el același lucru (Miheia 4, 1-2). Zaharia spune că, în ziua judecării de apoi, Domnul va prefăce Iudea, iar pe o cîmpie largă va fi înălțat Ierusalimul păcii (Zaharia 14, 10-11).

### Jertfa lui Avraam

Episodul în care Avraam este dispus să-și jertfească fiul Isaac este o povestire tragică plină de tîlc. Muntele jertfei, al cărui nume nu ne este spus, se află într-o țară îndepărtată. Totul trebuie să se petreacă în taină, departe de tabără. Cele două slugi sînt lăsate în urmă de îndată ce se zărește muntele sfînt. Această întîmplare este un secret între Avraam și Dumnezeu, între Domnul care știe unde merge și patriarhul

care merge, fără să înțeleagă de ce, după Domnul.

După aceasta, Dumnezeu a încercat pe Avraam și a zis:

„Avraame, Avraame!” Iar el a răspuns: „Iată-mă!”

Și Dumnezeu i-a zis: „Ia pe fiul tău, pe Isaac, pe unicul tău fiu, pe care-l iubești, și du-te în pămîntul Moria și adu-l acolo ardere de tot pe un munte, pe care ți-l voi arăta eu!”

Sculîndu-se deci Avraam dis-de-dimineasă, a pus samarul pe asinul său și a luat cu sine două slugi și pe Isaac, fiul său; și tăind lemne pentru jertfă, s-a ridicat și a plecat la locul despre care grăise Dumnezeu.

Iar a treia zi ridicîndu-și Avraam ochii, a văzut în îndepărtare locul acela.

Atunci a zis Avraam slugilor sale: „Rămîneți aici cu asinul, iar eu și copilul ne vom duce pînă acolo și, închinîndu-ne, ne vom întoarce la voi” (Facerea 22, 1-5).

Isaac nu știe ce îl așteaptă. Cînd întreabă „unde-i oaia pentru jertfă?”, Avraam îi dă un răspuns care este cheia acestei povești. Răspunsul este o dovadă de dăruire totală în fața voinței Domnului: patriarhul nu este nici el la curent cu ce se întîmplă, dar credința îl ajută să treacă peste aparenta absurditate a situației. Răspunsul său poate fi tradus în două feluri: „va îngriji Dumnezeu” (va furniza victima), sau „Dumnezeu va avea grijă” (el fiind singurul care cunoaște sensul acestei întîmplări). Cele două versiuni nu se exclud deoarece ele exprimă același adevăr: proiectele Domnului în legătură cu lumea depășesc înțelegerea omenească.

Luînd deci Avraam lemnele cele pentru jertfă, le-a pus pe umerii lui Isaac, fiul său; iar el a luat în mîini foc și cuțitul și s-au dus amîndoi împreună.

Atunci a grăit Isaac lui Avraam, tatăl său, și a zis: „Tată!” Iar acesta a răspuns: „Ce este, fiul meu?” Zis-a Isaac: „Iată, foc și lemne avem; dar unde-i oaia pentru jertfă?”



Avraam însă a răspuns: „Fiul meu, va îngriji Dumnezeu de oaia jertfei sale!” Și s-au dus mai departe amândoi împreună (*Facerea 22, 6-8*).

Avraam trece la faptă. Își leagă fiul pe rug. Sacrificiul copilului nu este numai un izvor de suferință pentru tată, el înseamnă și stîrpirea unei seminții garantată de o promisiune divină. Dumnezeu pare a fi în contradicție cu el însuși. Legarea lui Isaac pare a-l paraliza pe Domnul, a-i ține-n loc milostenia activă, a seca izvorul care trebuie să facă să renască lumea pe care păcatul și violența tind să o transforme în pustiu.

Iar dacă au ajuns la locul, de care-i grăise Dumnezeu, a ridicat Avraam acolo un jertfelnic, a așezat lemnele pe el și legînd pe Isaac, fiul său, l-a pus pe jertfelnic, deasupra lemnului.

Apoi și-a întins Avraam mîna și a luat cuțitul, ca să înjunghie pe fiul său (*Facerea 22, 9-10*).

Dar Domnul își dezvăluie planul: el nu vrea să jertfească un copil, ci îndoielile ce tulbură credința. Este jertfirea garanțiilor pe care oamenii le cer Domnului înainte de a-i face voia. Este un sacrificiu spiritual pe care Avraam l-a acceptat de la început și pe care-l acceptă chiar în clipa cînd pune mîna pe cuțit. Victima care va înlocui fiul ales pentru a moșteni făgăduința este deja pregătită.

Atunci îngerul Domnului a strigat către el din cer și a zis: „Avraame, Avraame!” Răspuns-a acesta: „Iată-mă”.

Iar îngerul a zis: „Să nu-ți ridici mîna asupra copilului, nici să-i faci vreun rău, căci acum cunosc că te temi de Dumnezeu și pentru mine n-ai cruța nici pe singurul fiu al tău”.

Și ridicîndu-și Avraam ochii, a privit, și iată la spate un berbec încurcat cu coarnele într-un tufiș. Și ducîndu-se, Avraam a luat

berbecul și l-a adus jertfă în locul lui Isaac, fiul său.

Avraam a numit locul acela Iahve-ire, adică Dumnezeu poartă de grijă și de aceea se zice astăzi: „În munte Domnul se arată” (*Facerea 22, 11-14*).

Acest episod are și altă semnificație: este o interdicție definitivă a jertfelor omenești. Este astfel făcut un pas important în procesul umanizării omului. Această dramă, regizată de Dumnezeu, este descoperirea pacifismului care se întoarce din drumul păcatului și al violenței, situat sub semnul lui Cain (*Facerea 4, 1-16*).

Coborîrea de pe un munte este o întoarcere din drum. Avraam și Isaac, bine instruiți de Domnul, nu se mai îndoiesc de clarviziunea și prevederea divină. Ele sînt manifestări ale *hésed*, adică dragostea de Legămînt, care-i duce pe oameni pe drumul păcii. „Întorcîndu-se apoi Avraam la slugile sale, s-au sculat împreună și s-au dus la Beer-Șeba și a locuit Avraam acolo în Beer-Șeba” (*Facerea 22, 19*).

### Înălțimile sfinte

„Înălțimile sfinte” erau sanctuarele cananeene după modelul cărora au fost create locașurile de cult ale lui Israel. „Înălțimile sfinte” nu sînt neapărat dealuri și cu atît mai puțin munți înalți. Termenul ebraic *bāmōt* evocă mai curînd înălțimi modeste căci el înseamnă în primul rînd „spinare”. Cuvîntul franțuzesc *croupe* însemnînd și coamă, în accepțiunea sa geografică, pare a-l traduce foarte bine. *Deuteronomul* evocă, prin acest termen, relieful peisajului, dar sugerează în același timp că aceste coame pot aparține unor animale pe care te poți așeza sau sui.

Domnul l-a povățuit și n-a fost cu el Dumnezeu străin.

El l-a așezat pe pămîntul înalt și l-a hrăit cu roada țarinilor (*Deuteronomul 32, 12-13*).

Cultul acestor coame (*bāmōt*) se identifică uneori cu cel al dealurilor. Mare a fost păcatul regelui Ahaz:

Și a adus jertfe și tămîieri pe înălțimi și dealuri, și sub tot pomul umbros (*IV Regi 16, 4*).

Aceste coame sau înălțimi (*bāmōt*) puteau fi întîlnite în orașe (*IV Regi 17, 29*), sau la porțile lor (*IV Regi 23, 8*). În mod greșit sînt numite *bāmōt* și sanctuarele așezate în adîncituri, văgăuni sau văi. Unul dintre acestea era odiosul *bāmōt* de la Tofet, în valea Hinomului, pe care erau arși copii întru cinstirea lui Baal. Aceste înălțimi puteau deci fi ridicate dar și dărîmate, atunci cînd se dorea distrugerea lor. Astfel a procedat regele Iosia în ziua mării purificări (*IV Regi 23, 8*).

Divinitățile, bărbați și femei, nu erau în general reprezentate prin imagini figurative, ci prin embleme: un idol, pentru divinitățile bărbătești, și un stîlp pentru zeița pereche. Stîlpul era uneori înlocuit cu un pom viu, care putea fi smuls atunci cînd sanctuarul era distrus. În *Miheia*, Dumnezeu este cel care săvîrșește această operațiune.

Voi dărîma idolii tăi și stîlpii idolești din mijlocul tău și nu te vei mai închina lucrurilor minilor tale;

Voi doborî la pămînt dumbrăvile din mijlocul tău și voi surpa cetățile tale (*Miheia 5, 12-13*).

„Înălțimile sfinte” erau prevăzute și cu altare pentru arderea tămîii și a parfumurilor în cinstea idolilor.

Aducînd jertfe pe vîrfurile munților și tămîieri pe înaltul colinelor (*Osea 4, 13*).

Riturile celebrate pe „înălțimile sfinte” nu erau întotdeauna nevinovate precum cel al arderii parfumurilor. Riturile fecundității presupuneau existența unei prostituții sacre. În aceste locuri, lîngă stîlpii care semnalau existența mormintelor, erau practicate și rituri funerare. După Ezechiel, aceste monumente erau jignitoare pentru credința lui Israel. Prezența unui cadavru spurca locul (*Ezechiel 43, 7-9*).

În epoca în care Israel se instala în Canaan, relațiile între credința sa și credința păgînă practică pe „înălțimile sfinte” erau probabil destul de confuze. Putem cita în acest sens cazul jertfelnicului din Gibeon.

Prorocul Samuel și Saul iau masa pe o „înălțime sfîntă” înainte ca cel din urmă să fie uns rege (*I Regi 9, 14 la 10, 1*). Mai tîrziu, Solomon nu pare a fi speriat de pericolul pe care-l prezintă frecventarea „înălțimilor sfinte”. În schimb, autorul *Cărților Regilor* consideră această nepăsare drept o greșală din partea regelui.

Și Solomon, care iubea pe Domnul, purtîndu-se după legea tatălui său, a adus și el jertfe și tămîieri pe înălțimi.

Deci s-a sculat și el și s-a dus la Gibeon, ca să aducă jertfe acolo, căci acolo era cea mai mare înălțime. O mie de jertfe pentru ardere de tot a adus Solomon pe acel jertfelnic (*III Regi 3, 3-4*).

Dumnezeu îi apare lui Solomon în vis și-i propune să-i îndeplinească o dorință. Regele îi cere să-i dea discernămînt pentru a domni în dreptate. Domnul îi dăruiește o inimă de o înțelepciune și perspicacitate care vor deveni legendare.

Și s-a trezit Solomon din somn, și iată acesta fusese vis. Apoi s-a sculat și a venit la Ierusalim și a stat înaintea jertfelnicului celui dinaintea chivotului cu legea Domnului, [...] a adus ardere de tot, a săvîrșit jertfe



de împăcare și a făcut mare ospăț pentru toate slugile sale (III Regi 3, 15).

Această concluzie pare a fi fost adăugată ulterior de un scrib rușinat de vizita făcută de Solomon la „înălțimea sfântă”. El simțea pericolul prezentat de un sincretism care de fapt avea să afecteze domnia până la sfârșit. Chiar dacă israeliții îl invocau în acele locuri pe Domnul Legământului de pe muntele Sinai, ei riscau să fie tentați de idoli a căror prezență materială le dădea încredere.

Această influență putea fi înlăturată prin distrugerea „înălțimilor sfinte” și prin centralizarea cultului. Iezechia și Iosia au fost regii care au înțeles necesitatea unei astfel de reforme.

### Dumnezeu stîncă. Stîncile Domnului

Simbolul muntelui care atinge cerul este completat de un altul: cel al centrului. Centrul poate fi un pol de atracție (vezi „Templul, pol al credinței lui Israel și lumină a popoarelor”, în capitolul „Templul”; și „Urcarea către Domnul”, din acest capitol).

Centrul poate fi și un refugiu, un centru de primire atunci cînd pericolul amenință. Din acest motiv stîncă, piatra, devine o temă simbolică importantă.

La sfîrșitul războiului punitiv împotriva tribului lui Veniamin (Judecătorii 20, 47), șase sute de membri ai tribului se adăpostesc la stîncă lui Rimon. Această ridicătură calcaroasă, situată la cinci kilometri nord-vest de Betel, este o fortăreață naturală: este înconjurată de prăpăstii și te poți adăposti în peșterile sale.

Pentru Israel, Domnul este o stîncă, sau pur și simplu stîncă. Te poți bizui pe cel care a zis: „Voi fi mereu cu voi”.

El este și un adăpost împotriva tuturor dușmanilor.

Există în *Deuteronom* o cîntare înălțată tăriei de stîncă a lui Israel:

[...] Dați slavă Dumnezeului nostru! El este tăria, desăvîrșite-s lucrurile lui, căci toate căile lui sînt drepte. Credincios este Dumnezeu și nu este întru el nedreptate (*Deuteronomul* 32, 3-4).

Adversarii lui Israel au poate și ei o stîncă pe care o numesc apărătorul lor, dar: „apărătorul lor nu-i ca Apărătorul nostru” (*Deuteronomul* 32, 31).

Israel, prin greșelile pe care le face, ajunge să-l disprețuiască pe Domnul (*Deuteronomul* 32, 15). Ajunge să nu-i mai pese de Apărătorul lui, ba chiar să-l uite (*Deuteronomul* 32, 18).

Într-un psalm, David îl preamărește și el pe Dumnezeul care este o stîncă, un scut.

Domnul este întărirea mea, scăparea mea și izbăvitorul meu.

Dumnezeu e stîncă mea cea de scăpare, Scutul meu și puterea cea mîntuitoare, Adăpostul meu cel tare și scăparea mea! Mîntuitorul meu, din necaz m-ai izbăvit! Viu este Domnul și binecuvîntat e numele lui!

Lăudat fie Dumnezeul cel ce mă izbăvește (*II Regi* 22, 2-3 și 47).

Ultimele cuvinte ale lui David sînt considerate profetice, ele fiind spuse sub influența duhului Domnului.

Duhul Domnului grăiește prin mine, Și cuvîntul lui e pe limba mea. Dumnezeu lui Israel a vorbit. Tăria lui Israel mi-a zis: Cel ce domnește între oameni cu dreptate, Cel ce stăpînește cu temere de Dumnezeu (*II Regi* 23, 2-3).

Dumnezeu stîncă este invocat de ne-numărate ori în *Psalmi*.

Acest nume al Domnului poate fi întîlnit și la Isaia, dar de data aceasta stîncă nu este numai un adăpost, ci și o formă agresivă, uriașă, care va ingenuncha neamuri semețe, ascunse în munți, retrase pe înălțimi.

Încredeți-vă în Domnul pururea, căci Domnul Dumnezeu este stîncă veacurilor. Că El a coborît pe cei ce locuiau pe înălțime, cetatea cea mîndră El a supus-o pînă la pămînt (*Isaia* 26, 4-5).

Dumnezeu este singurul adăpost:

[...] cînd v-am luat pe voi de martori? Este oare afară de Mine un dumnezeu? Este un alt adăpost ca Mine? (*Isaia* 44, 8).

Într-un alt text, al aceluiași proroc, symbolismul stîncii-adăpost este înlocuit de sărbătoarea prilejuită de urcarea israeliților la Ierusalim. Este vorba probabil de sărbătoarea de toamnă, cînd templul luminat devenea polul de atracție al pelerinilor.

Voi veți cînta atunci, ca în noaptea cea de praznic, cu bucurie în inimi, în sunetul de flaut, ca să mergeți în muntele Domnului, virtutea lui Israel (*Isaia* 30, 29).

*Biblia* evocă și o altă stîncă, cea din care izvorăște apă în deșert.

În timpul Ieșirii, la Masa și Meriba, poporul însetat cere apă. Puterea Domnului trece prin toiagul lui Moise pentru a face să fișnească apă din stîncă (*Ieșirea* 17, 1-7; *Numerii* 20, 1-13). Potrivit unei tradiții rabinice, stîncă „îl urma” pe Israel.

Pavel spune că Hristos se afla în deșert, precum un izvor viu, încă de pe vremea Ieșirii:

Și toți au mîncat aceeași mîncare duhovnicească;

Și toți, aceeași băutură duhovnicească, au băut, pentru că beau din piatra duhovni-

cească, ce avea să vină. Iar piatra era Hristos (*I Corinteni* 10, 3-4).

### Citadela și cetatea Domnului

Templul, palatul regal, citadela și cetatea ajunseseră să formeze împreună un tot încărcat cu o mare valoare simbolică.

Coastele abrupte ale muntelui Sion și fortificațiile construite nu sînt decît infrastructura unei apărări care ar fi neînsemnată fără prezența Domnului: el este adevărata citadelă, fortăreața:

Dumnezeu este scăparea și puterea noastră, ajutor întru necazurile ce ne împresoară (*Psalmi* 45, 1).

[...] Muntele Sionului, coastele de miază-noapte, cetatea împăratului celui mare (*Psalmi* 47, 2).

Pentru credinciosul persecutat, Dumnezeu este sprijinitorul, citadela în care se poate ascunde:

Dar Domnul mi-a fost mie scăpare și Dumnezeul meu ajutorul nădejzii mele (*Psalmi* 93, 22).

Binecuvîntat este Domnul Dumnezeu meu, Cel ce învață mîinile mele la luptă și degetele mele la război.

Mila mea și scăparea mea, sprijinitorul meu și izbăvitorul meu, apărătorul meu, și în El am nădăjduit (*Psalmi* 143, 1-2).

Ierusalimul este o cetate dar cine-i este rege?

Isaia vorbește de „cetatea lui David” (*Isaia* 22, 9). Au fost destui regi care au crezut că Ierusalimul este orașul lor. Acest oraș este însă sfințit de prezența templului. *Psalmi* spun despre el că este cetatea lui Dumnezeu.

Apele rîurilor veselesc cetatea lui Dumnezeu; Cel Preaînalt a sfințit locașul Lui.

Dumnezeu e în mijlocul cetății, nu se va clinti; o va ajuta Dumnezeu dis-de-dimineată.



Tulburatu-s-au neamurile, plecatu-s-au împărățiile; dat-a cel Preainalt glasul Lui, cutremuratu-s-a pământul.

Domnul puterilor cu noi, sprijinitorul nostru, Dumnezeu lui Iacob (*Psalmii 45, 4-7*).

Temelia Sionului pe munții sfinți.

Domnul iubește porțile Sionului, mai mult decât toate locașurile lui Iacob.

Lucruri slăvite s-au grăit despre tine, cetatea lui Dumnezeu (*Psalmii 86, 1-2*).

Cartea lui Tobit (*Tobit 13, 1-18*) prezintă Ierusalimul drept Cetatea Sfântă (*Tobit 13, 10*). A fost pedepsit pentru greșelile sale, dar, după ce va fi iertat, nu numai că va renaște, dar se va și schimba la față:

Să binecuvînteze sufletul meu pe Dumnezeu, Împăratul cel mare, căci Ierusalimul se va zidi din nou, cu safir, cu smarald și cu pietre scumpe!

Iar zidurile tale, turnurile și întăriturile se vor face din aur curat!

Piețele Ierusalimului vor fi pardosite cu beril, rubin și piatră de Orfir.

Pe toate ulițele lui va răsună „Aliluia”, și se va cânta: „Bine este cuvîntat Dumnezeu lui Israel! Întru tine se va binecuvînta numele tău cel sfînt în vecii vecilor!” (*Tobit 13, 15-18*).

Această nouă cetate este considerată deci locul împăcării tuturor popoarelor.

În *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel*, Noul Ierusalim este un loc ceresc:

Ci v-ați apropiat de muntele Sionului și de cetatea Dumnezeului cel viu, de Ierusalimul cel ceresc și de zeci de mii de îngeri.

Și de adunarea celor întîi născuți, care sînt scriși în ceruri și de Dumnezeu, Judecătorul tuturor, și de duhurile dreptilor celor desăvîrșiți,

Și de Iisus, Mijlocitorul noului testament, și de sîngele stropirii care grăiește mai bine decât al lui Abel (*Evrei 12, 22-24*).

Conform *Apocalipsei*, Ierusalimul ceresc aparține noii creații, noilor ceruri și noului pămînt. Ca și în *Cartea lui Tobit*, această cetate este clădită din nestemate (*Apocalipsa 21, 10-21*). Templul a dispărut din acest oraș ceresc care este în continuare un pol de atracție strălucitor pentru toate neamurile.

Și templu n-am văzut în aceasta, pentru că templul ei este Domnul Dumnezeu, Atotîitorul, și mielul.

Și cetatea nu are trebuință de soare, nici de lună, ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o și făclia ei este Mielul.

Și neamurile vor umbla în lumina ei, iar împărății pămîntului vor aduce la ea mărirea lor.

Și porțile cetății nu se vor mai închide ziua, căci noapte nu va mai fi acolo (*Apocalipsa 21, 22-25*).

## COPACUL, POMUL



### **Pomul vieții, al morții și al învierii**

Pomii raiului  
Copacul locurilor sfinte  
Copacii blestemați  
Butucul, principiu al renașterii  
Pomul glorios și doborât

#### **Pomii lui Israel**

Măslinul  
Migdalul  
Smochinul  
Rodiul  
Mărul  
Stejarul și terebintul  
Cedrul  
Chiparosul  
Salcia și plopul

Vegetația în general, și copacul în particular, au o mare putere de fascinație. Pomul anunță prezența apei și deci a vieții. Umbra lui este un adăpost. Fructele pot fi hrană pentru om, dar pot și să-l otrăvească sau să-l facă să-și închipuie că este Dumnezeu. Când frunzele lui sînt căzătoare, el devine simbolul morții și al învierii. Copacul înmugurește, înverzește, crește, renaște dintr-un trunchi care părea mort. Arborele mereu verde evocă eternitatea. Sămînța unui copac mare nu se poate compara cu locul pe care-l ocupă acesta în cer și sub pămînt. Există specii obișnuite de copaci, dar există și esențe rare al căror lemn prețios poate înnobila locuința unui rege și reflecta slava Domnului în templul său. Dacă este divinizat, pomul poate fi o cursă, dar prorocii și înțelepții înțeleg limba pomului care poate vorbi despre Dumnezeu.

### **POMUL VIEȚII, AL MORȚII ȘI AL ÎNVIERII**

#### **Pomii raiului**

La începutul *Facerii* este descrisă creația lumii vegetale care acoperă lumea cu un covor de verdeață.

Apoi a zis Dumnezeu : „Să dea pămîntul din sine verdeață: iarbă, cu sămînță într-în-

sa, după felul și asemănarea ei, și pomi roditori, care să dea rod cu sămînță în sine, după fel pre pămînt!” Și a fost așa. [...] Și a văzut Dumnezeu că e bine (*Facerea* 1, 11-12).

Într-o a doua povestire despre creație, este descrisă o grădină mare, un rai, făcută de Domnul pentru a-i fi locuință omului.

Și a făcut Domnul Dumnezeu să răsară din pămînt tot soiul de pomi, plăcuți la vedere și cu roade bune de mîncat; iar în mijlocul raiului era pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și răului (*Facerea* 2, 9).

Pomul vieții nu-și dezvăluie taina: este vorba probabil de un pom deosebit care secreta, conform credinței străvechi, o „ambrozie”, un elixir al nemuririi. Vechi legende indiene și iraniene menționează acest leac împotriva morții (*soma*, la indieni, *haoma*, la iranieni). Rămîne însă o enigmă nedelegată: de ce Adam și Eva, care aveau în acea grădină tot ce le trebuia pentru a trăi, au dorit ceva în plus? Care este secretul pomului cunoștinței binelui și răului? Un lucru este sigur: cunoașterea este deosebit de periculoasă și este obiectul unei interdicții divine.

A dat apoi Domnul Dumnezeu lui Adam poruncă și a zis: „Din toți pomii din rai poți să măninci.

Iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu măninci, căci în ziua în care vei



mînca din el, vei muri negreșit (*Facerea 2, 16-17*).

Șarpele îi înșală pe Adm și pe Eva lăudîndu-le puterea cunoașterii care poate să-i pună în rîndul acelor *Elohim*, ființe cerești ce nu cunosc moartea (*Facerea 3, 1-5*). În epopeea sumero-babiloniană a lui Ghilgames, eroul îi cere șarpelui să fure planta care aduce nemurirea. Reptila își confirmă virtuțile schimbîndu-și pe loc pielea.

De aceea femeia, socotind că rodul pomului e bun de mîncat și plăcut ochilor la vedere și vrednic de dorit, pentru că dă știință [...] (*Facerea 3, 6*).

Din lipsă de discernămint, Eva culege fructul oprit. După ce au mușcat din el, Adam și Eva își descoperă noua condiție: ei sînt vulnerabili, goi, sortiți suferinței și morții. Ei sînt alungați din rai, luați de lîngă pomul vieții care este, într-adevăr, pomul nemuririi.

Și a zis Domnul Dumnezeu: „Iată Adam s-a făcut ca unul dintre noi, cunoscînd binele și răul. Și acum nu cumva să-și întindă mîna și să ia roade din pomul vieții, să mănînce și să trăiască în veci!... (*Facerea 3, 22*).

Un heruvim înarmat cu o sabie de foc este pus să păzească în viitor drumul care duce la pomul vieții (*Facerea 3, 24*).

### Copacul locurilor sfinte

„Stejarul” biblic este confundat cu terebintul, pom de talie mijlocie, dar deosebit de stufos.

Pe vremea patriarhilor se poposea adesea sub copaci. Avram, numit mai tîrziu Avraam, se stabilește temporar în țara Canaanului: „Și ridicîndu-și Avram corturile, a venit și s-a așezat la stejarul Mamvri, care este în Hebron;

și a zidit acolo un jertfelnic Domnului” (*Facerea 13, 18*).

Acest loc va fi mai tîrziu consfințit prin venirea celor trei „oameni” ce sînt, de fapt, Domnul el însuși, însoțit de doi îngeri, care, mai tîrziu, se vor duce la Sodoma. În același loc Sara, după o viață întristată de sterilitate, va afla că va fi mamă.

Apoi Domnul s-a arătat iarăși lui Avraam la stejarul Mamvri, într-o zi pe la amiază, cînd ședea el în ușa cortului său.

Atunci ridicîndu-și ochii săi, a privit și iată trei oameni stăteau înaintea lui; și, cum i-a văzut, a alergat din pragul cortului său în întîmpinarea lor și s-a închinat pînă la pămînt.

Și a zis: „Doamne, de am aflat har înaintea Ta, nu ocoli pe robul tău!

Se va aduce apă să vă spălați picioarele și să vă odihniți sub acest copac.

Și vă voi aduce pîine și veți mînca, apoi vă veți duce în drumul vostru, intrucît treceți pe la robul vostru!” Zis-au aceia: „Fă, precum ai zis!” (*Facerea 18, 1-5*).

Există o strînsă legătură între pom și apă. Cînd Avraam se întovărășește cu Abimelec, mai întîi sapă un puț la Beer-Șeba, iar apoi sădește o dumbravă. „Iar Avraam a sădit o dumbravă la Beer-Șeba și a chemat acolo numele Domnului Dumnezeuului cel veșnic” (*Facerea 21, 33*).

Stejarul (sau terebint) din Sichem este numit și stejarul Mamvri:

Apoi a străbătut Avram țara aceasta de-a lungul, pînă la locul numit Sichem, pînă la stejarul Mamvri. Pe atunci trăiau în țara aceasta Canaaneeii.

Acolo s-a arătat Domnul lui Avram și i-a zis: „Țara aceasta o voi da urmașilor tăi” (*Facerea 12, 6-7*).

Acest stejar este poate același cu cel din *Judecătorii*, numit și „stejarul vizionarilor” (Mamvri însemnînd și „cel

care vede”). Este vorba deci, la origini, de un loc sacru canaanean.

Cînd Domnul îi poruncește lui Iacov să părăsească Sichemul pentru a se duce la Betel, acesta hotărăște să se curețe înainte de plecare. Sub stejarul de lîngă Sichem va avea loc o lepădare de dumnezeii cei străini. Iacov nu distruge idolii păgîni, ci îi îngroapă într-un loc sacru al păgînilor.

Iar Iacov a zis casei sale și tuturor celor ce erau cu dînsul: „Lepădați dumnezeii cei străini, care se află la voi, curățați-vă și vă primeniți hainele voastre.

Să ne sculăm și să mergem la Betel, că acolo am să fac jertfelnic lui Dumnezeu, Celui ce m-a auzit în ziua necazului meu și Care a fost cu mine și m-a păzit în călătoria, în care am umblat!”

Iar ei au dat lui Iacov toți dumnezeii cei străini, care erau în mîinile lor, și cerceii ce-i aveau în urechile lor; și Iacov i-a îngropat sub stejarul de lîngă Sichem și i-a lăsat necunoscuți pînă în ziua de astăzi (*Facerea 35, 2-4*).

Doica Rebecăi moare în acest loc și tot aici este și îngropată.

Atunci a murit Debora, doica Rebecăi, și a fost îngropată mai jos de Betel, sub un stejar, pe care Iacov l-a numit „Stejarul Plîngerii” (*Facerea 35, 8*).

Pe vremea Judecătorilor, Iosua reînnoiește legămîntul dintre Dumnezeu și poporul său sub stejarul din Sichem.

Tot aici va fi proclamat rege Abimelec, fiul lui Ierubaal. Copacul era atît de prezent în mintea contemporanilor lui Iotam încît el îl va folosi într-o fabulă pentru a-și arăta nemulțumirea. Fabula poate fi numită „copacii care vor să-și ungă împărat peste ei” (*Judecătorii 9, 7-15*). Povestea este o critică violentă a regalității și se termină cu blestemul lui Abimelec. Această im-

precație îl va lovi pe rege, care va sfîrși în mod jalnic (*Judecătorii 9, 50-57*).

În aceeași epocă, prorocița Debora (care poartă același nume cu doica Rebecăi) își exercita funcțiile de judecător sub un palmier. Acest pom se afla undeva între Rama și Betel și avea probabil o funcție religioasă iar numele său trebuie că a fost atribuit unui sanctuar local (*Judecătorii 4, 4-5*).

### Copacii blestemați

În religiile păgîne care-l ispитеau pe Israel, locul de sub ramurile copacilor era considerat sanctuar natural. Se pare că nu copacul era obiect de cult. Expresia „sub orice copac umbros” desemna un loc unde se desfășura o practică interzisă de legea lui Israel.

Să pustiți toate locurile în care popoarele ce le veți supune au slujit dumnezeilor lor, cele din munții înalți, cele de pe dealuri și cele de sub orice copac umbros (*Deuteronomul 12, 2*).

Umbra copacilor adăpostește obiectele de cult păgîne. Pe vremea regelui Ieroboam se poate constata un sincretism religios nefast.

Și a făcut Iuda lucruri grozave înaintea ochilor Domnului și l-au miniat cu păcatele lor, care le-au făcut mai mult decît părinții lor;

Căci și aceștia și-au făcut înălțimi, idoli și Astarte, pe orice deal înalt și sub orice copac umbros (*III Regi 14, 22-23*).

În cronică lui Ahaz este criticată aspru necredința acestui rege și menționată, pentru prima dată, jertfa unui copil. Cultul idolatric înflorește la umbra copacilor.

Ci a pășit pe urmele regilor lui Israel și chiar și pe fiul său l-a trecut prin foc, urmînd urî-



ciunile popoarelor pe care le alungase Domnul de la fața fiilor lui Israel; și a adus jertfe și tămîieri pe înălțimi și dealuri, și sub tot pomul umbros (*II Regi 16, 3-4*).

Ieremia va opune „copacului umbros” vița de soi, care ar fi trebuit să fie poporul lui Israel.

Că în vechime am sfărîmat jugul tău și am rupt cătușele tale, și tu ai zis: „Nu voi sluji la idoli”, și totuși pe tot dealul înalt și sub tot pomul umbros ai făcut desfrînare. Eu te-am sădit ca pe o viță de soi, ca pe cea mai curată sămîntă, cum dar mi te-ai prefăcut în ramură sălbatică de viță străină? (*Ieremia 2, 20-21*).

Dragostea păgînilor pentru aceste locuri este înduioșătoare.

Ca de copiii lor, își aduc aminte de jertfelnicele lor și de locurile de jertfă de sub copacii verzi și de pe vîrfurile dealurilor (*Ieremia 17, 1-2*).

Isaia se înfurie împotriva terebintului pe care focul miniei divine îl poate distruge. Precum iasca, idolatrul poate lua foc: și el va fi mistuit de văpaia miniei cerești.

Ei vor fi rușinați pentru dumbrăvile închinat pe care le-au îndrăgit și se vor roși la față din pricina grădinilor pe care le-au ales. Va fi ca un stejar ale cărui frunze cad ca o grindină fără nici un strop de apă. Cel puternic va fi ca puzderiile și fapta lui ca o scînteie. Amîndoi vor arde laolaltă și nimeni nu va putea să-i stingă (*Isaia 1, 29-31*).

Cultul celebrat la umbra copacilor este încă o dată pus în legătură cu jertfirea copiilor.

Ardeți de poftă pe lângă stejari și sub orice copac verde și jertfiți pe fii în albia rîurilor și în peșteri (*Isaia 57, 5*).

Sub copacul înverzit se află *massébah*, simbolul divinității bărbătești. *Ashérah* sugerează prezența zeiței, care poate fi reprezentată și printr-un copac viu, plantat de unul din adoratorii săi. Poate fi și un stîlp îmbrăcat în straie femeiești.

Cînd regii pornesc reforma religioasă, ei încep prin a înlătura *ashérah*. „Așa a făcut cele bune și plăcute înaintea lui, Domnului Dumnezeului său, căci el a îndepărtat jertfelnicele dumnezeilor străini și înălțimile, a sfărîmat stîlpii idolești și a tăiat Așerele (*II Paralipomena 14, 2-3*).

Ezechiel se bucură de pedeapsa aplicată lui Israel. El crede că este o purificare în urma căreia vor dispărea idolii și nelegiuirile pe care le stîrnesc. Pomii sfinți sînt încă în picioare.

Cînd ucișii vor zăcea printre idolii lor și împrejurul altarelor lor, pe tot locul înalt și pe toate vîrfurile de munte, sub tot pomul verde, sub tot stejarul umbros și în tot locul, unde aduceau tămîie mirositoare tuturor idolilor lor, veți cunoaște că eu sînt Domnul (*Iezechiel 6, 13*).

### Butucul, principiu al renașterii

Cînd un pom este doborît, sau chiar ars, rămîne un butuc care uneori dă lăstari.

În ziua cînd Israel trece prin marea încercare,

[...] Domnul va izgoni pe oameni și pustiirea va fi mare în mijlocul acestei țări.

Și dacă va rămîne încă unul din zece, și acela va fi hărăzit focului, ca și terebintul și stejarul, ale căror trunchiuri sînt trîntite la pămînt. Din butucul rămas va lăstări o mlădiță sfîntă (*Isaia 6, 12-13*).

Imaginea butucului introduce tema rămășiței pe care Domnul o păstrează ca sămîntă pentru un popor primestit.

Simbolul butucului este folosit de Isaia într-un scop diferit. El anunță venirea unui nou David.

O mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un lăstar din rădăcina lui va da.

Și se va odihni peste el Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al buneicredințe.

Și-l va umple pe el duhul temerii de Dumnezeu (*Isaia 11, 1-3*).

Prin structura sa literară, textul readeuce în actualitate imaginea pomului.

Duhul Domnului este arborescent și fiecare din însușirile lui sînt comparate cu creanga principală a unui singur trunchi.

Ieremia reia imaginea vlăstarului (*Ieremia 23, 5*).

Iov evoca puterea de renaștere a unui copac.

Un copac, de pildă, tot are nădejde, căci dacă-l tai, el crește din nou și vlăstarii nu-i vor lipsi.

Dacă rădăcina lui îmbătrînește în pămînt și dacă trunchiul lui putrezește,

Cînd dă de apă înverzește din nou și se acoperă cu ramuri ca și cum ar fi atunci sădit (*Iov 14, 7-9*).

Un om drept se aseamănă cu un ciot viguros, el are puternice rădăcini spirituale și poate rodi un timp îndelungat. Pentru a ilustra această constatare psalmistul recurge în mod natural la imaginea copacului.

Dreptul ca finicul va înflori și ca cedrul cel din Liban se va înmulți.

Răsădiți fiind în casa Domnului, în curțile Dumnezeului nostru vor înflori.

Încă într-o bătrînețe unii se vor înmulți și bine viețuind vor fi, ca să vestească:

Drept este Domnul Dumnezeul nostru și nu este nedreptate întru dînsul (*Psalmii 91, 12-15*).

Cel care întoarce spatele celor răi se complăce în legea Domnului.

Și va fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor, care rodul său va da la vremea sa; și frunza lui nu va cădea, și toate cîte va face, vor spori (*Psalmii 1, 3*).

### Pomul glorios și doborît

Pilda marelui cedru din cartea lui Iezechiel (*Iezechiel 31*) și visul marelui copac din cartea lui Daniel (*Daniel 4*) folosesc același simbol, dar din perspective diferite. Pentru Iezechiel cedrul, care reprezintă Egiptul, are dimensiuni cosmice: coroana-i atinge norii și rădăcina se pierde în abis. El este axul lumii și atrage toată energia pămîntului. Umbra sa pune stăpînire pe toate neamurile. Este orgolios și stîrnește gelozie.

În anul al unsprezecelea, în ziua întîii a lunii a treia, a fost cuvîntul Domnului către mine:

„Fiul omului, spune lui Faraon, regele Egiptului, și poporului lui: Cu cine te asemeni tu în mărirea ta?

Iată Asiria era un cedru în Liban, cu ramuri frumoase, cu frunziș umbros și cu trunchi înalt; vîrfurile lui se ridicase pînă la nori.

Apele îl făcuseră să crească, adîncul îl ridicase și rîurile acestuia împresurau locul unde fusese sădit și trimiteau apele lor la toți arborii cîmpului.

De aceea înălțimea lui întrecuse pe toți arborii cîmpului și avea pe dînsul mulți lăstari și ramurile lui se înmulțiseră; lăstarii lui se făcuseră înalți, pentru că avuseseră apă multă la creșterea lor.

În lăstarii lui își împletiseră cuiburi tot felul de păsări de-ale cerului; sub ramurile lui își scoteau puii, tot felul de fiare de ale pămîntului, iar la umbra lui trăiau numeroase și felurite popoare.

El era frumos prin înălțimea trunchiului său, și prin lungimea ramurilor sale, căci rădăcinile sale se aflau lângă niște ape mari.



Cedrii din grădina lui Dumnezeu nu-l umbreau, chiparoșii nu se puteau asemana cu crengile lui și castanii nu erau la mărime ca ramurile lui; nici un copac din grădina lui Dumnezeu nu se asemana cu el în frumusețe.

Eu îl împodobisem cu mulțimea ramurilor lui, încât toți arborii Edenului din grădina lui Dumnezeu îl pizmuiau (*Iezechiel 31, 1-9*).

Dar nu numai pomii din Eden îl pizmuiau pe cedru, ci și Domnul unic și atotputernic. Pomul mîndru va fi doborît. Decăderea lui este descrisă astfel: toate motivele de glorie se transformă în motive de rușine. Iezechiel este maestru în stabilirea paralelelor. Pe cînd marele copac egiptean exista în toată splendoarea lui, frunzișul lui era un mediu favorabil vieții: cuibărirea, puirea sînt semne de rodnicie (*Iezechiel 31, 6*).

Cînd pomul este doborît, frunzișul cade jos și fiarele pot pătrunde în el. Păsările care se cuibăreau la înălțime, se aruncă în jos precum păsări de pradă: moartea pune stăpînire pe tot. „Pe dărîmăturile lui s-au așezat toate păsările cerului și în lăstarii lui erau toate fiarele cîmpului” (*Iezechiel 31, 13*).

Concluzia lungului apolog este limpede: toate puterile politice, toți regii care cred că se pot ridica pînă la cer vor fi răsturnați. Imperiile se prăbușesc, iar suveranii care se credeau divinizați au aceeași soartă ca muritorii de rînd. Domnul spune despre Faraon:

Căci voi împrăstia frica mea peste pămîntul celor vii și Faraon cu toată mulțimea lui va fi pus printre cei netăiați împrejur cu cei căzuți de sabie, zice Domnul Dumnezeu (*Iezechiel 32, 32*).

Visul marelui copac din cartea lui Daniel este un exemplu edificator de literatură hagiografică. Învățătura din acest text se referă la monarhie. Singur Domnul este rege, iar prinții pămîn-

teni nu sînt decît delegați temporari ai lui Dumnezeu, sau uzurpatori ai acestui titlu.

Prima parte comportă o descriere clasică a puternicului copac.

Vedenia din capul meu, cînd eram culcat în patul meu, a fost: „Mă uitam și iată un copac în mijlocul pămîntului, înalt foarte. Copacul creștea și era puternic și vîrfurile lui ajungea pînă la cer și se putea vedea pînă la capătul pămîntului.

Frunzișul lui era frumos și roadele lui multe, și hrană pentru toți se afla în el. Sub el căutau umbră fiarele cîmpului, iar în ramurile lui își făceau cuib păsările cerului și din el se hrăneau toate viețuitoarele” (*Daniel 4, 7-9*).

Intervine o ființă angelică, purtătoare a unei hotărîri: pomul va fi doborît, dar butucul păstrat, constituind astfel o speranță de supraviețuire.

Priveam în vedenia din capul meu, cînd eram în patul meu, și iată un înger, un sfînt, se pogora din ceruri; El strigă cu glas tare și porunci așa: Doboriți copacul și tăiați-i crengile, scuturați frunzele lui și împrăstiați roadele lui, ca animalele să fugă de sub el și păsările din frunzișul lui!

Iar butucul și rădăcinile să rămîină în pămînt în legături de fier și de aramă, în iarba cîmpului! (*Daniel 4, 10-12*).

Imaginea copacului se estompează pentru a face loc imaginii regelui exilat care trăiește în mijlocul naturii, ducînd o viață rustică, apropiată de cea a unui animal.

Din roua cerului să fie udat și cu dobitoacele cîmpului să împartă iarba pămîntului. Inima lui să nu mai fie inimă de om, ci o inimă de dobitoc să-i fie dată și șapte ani să treacă peste el! (*Daniel 4, 12-13*).

Cei șapte ani care trebuie să treacă peste el deschid în fața suveranului perspectiva libertății.

Sensul acestui vis este revelat într-o primă concluzie.

Această hotărîre se sprijină pe porunca îngerilor, iar porunca sfinților este lucrul ca să cunoască cei vii că cel preaînalt stăpînește peste împărăția oamenilor, pe care o dă cui vrea și poate să ridice peste ea pe cel mai de jos dintre oameni (*Daniel 4, 14*).

Textul următor este format din două părți. În prima, Daniel explică visul și-i comunică regelui ce i se va întîmpla. În cea de-a doua parte, el povestește cum s-a realizat profeția de parcă ar fi vorba de un fapt absolut istoric. (Anumite evenimente, împrumutate din viața ultimului rege al Babilonului, constituie referințe reale la întîmplări care țin de domeniul ficțiunii.)

Concluzia generală a textului este rostită de Nabucodonosor, ea exprimînd însă un adevăr teologic. Pornind de la vechi întrebări relative la regalitatea oamenilor, conștiința ebraică a înțeles că afirmația referitoare la unicitatea lui Dumnezeu putea fi formulată într-o manieră concretă, ilustrată cu imagini. Domnul este unic, și deci singurul suveran, deoarece împărăția sa, comparată cu regatele și regii muritori, este „veșnic vie”.

Și după trecerea acestui timp, eu, Nabucodonosor, am ridicat ochii mei la cer, și mintea îmi veni din nou și am binecuvîntat pe Cel Preaînalt și Celui veșnic viu i-am adus laudă și preamărire, că puterea Lui este putere veșnică, iar împărăția Lui din neam în neam.

Toți locuitorii pămîntului sînt socotiți ca o nimica, și El face ce voiește cu ostirea cerească și cu locuitorii pămîntului, și nimeni nu poate să-L împiedice la lucrul Lui și să-i zică: „Ce faci tu?” (*Daniel 4, 31-32*).

Înțelepciunea lui Isus Sirah conține o laudă a înțelepciunii. Ieșită „din gura Celui Preaînalt”, ea este descrisă ca un

fluid ce învăluie pămîntul, cercetează abisurile și inimile neamurilor, căutîndu-și loc de odihnă.

Atunci mi-a poruncit mie Făcătorul tuturor și cel ce m-a făcut a așezat locașul meu, Și a zis: Întru Iacov locuiește și întru Israel moștenește.

[...] și așa în Sion m-am întărit (*Înțelepciunea lui Isus Sirah 24, 8-9 și 11*).

Înrădăcinarea înțelepciunii este prezentată ca o explozie primăvărată a vegetației. Precum copacii, ea prinde rădăcini, crește și se dezvoltă, răspîndește miresme (care amintesc de fluiditatea sa spirituală inițială), își întinde ramuri ocrotitoare.

În cetatea cea iubită la fel m-a odihnit și în Ierusalim este puterea mea.

Și m-am înrădăcinat în popor mărit; în partea Domnului, a moștenirii lui.

Ca un cedru în Liban m-am înălțat și ca un chiparos în munții Ermonului,

Ca un finic la țarmuri m-am înălțat și ca răsadurile trandafirului în Ierihon.

Ca un măslin frumos în cîmp și m-am înălțat ca un paltin.

Ca scorțișoara și balsamul mirositor am dat miros și ca smirna cea aleasă am răspîndit mireasmă.

Ca galbanul și ca onixul, și ca stactia și ca aerul miresemelor din cortul mărturie.

Eu ca un terebint am întins ramurile mele și ramurile mele sînt ramurile mării și ale darului (*Înțelepciunea lui Isus Sirah 24, 12-19*).

Vegetația, divinizată de cultele păgîne, a fost multă vreme o capcană spirituală pentru Israel. Aici ea este preaslăvită. Admirația se răsfrînge asupra pomilor și plantelor, mărturii ale activității tăcute și rodnice ale înțelepciunii nevăzute. Căci înțelepciunea este o creatură, o energie generatoare de ordine și armonie în lume. „Mai înainte de veac din început m-a zidit și pînă în



veac nu mă voi sfîrși" (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 24, 10).

## POMII LUI ISRAEL

### Măslinul

Măslinul este primul pom ieșit de sub apele potopului. „Și porumbelul s-a întors spre el (Noe) spre seară, și iată avea în ciocul său o ramură verde de măslin" (*Facerea* 8, 11).

Măslinul ocupă un loc ales printre plantele și pomii care fac din țara Canaanului un pământ de vis. „Țară în care se află: grâu, orz, viță de vie, smochine, și rodii; [...] unde sînt măslini, untdelemn și miere: în care fără lipsă vei mânca pîinea ta și nu vei duce lipsă de nimic" (*Deuteronomul* 8, 8-9).

Uleiul de măsline este folosit în sfeșnicul care arde neconținut înaintea perdelei din cortul adunării (*Leviticul* 24, 2-3).

În stare sălbatică, măslinul își desfășoară splendoarea naturală. Lemnul său este folosit la construirea locului sfînt din templu. „Pentru intrat în Sfînta Sfintelor, (Solomon) a făcut uși de lemn de măslin care se deschid în două părți, cu ușori în cinci muchii" (*III Regi* 6, 31).

Iudita și însoțitoarele ei își pun cununi din ramuri de măslin pentru a cînta și a dansa întru slava Domnului, după uciderea lui Olofern (*Iudita* 15, 13).

Măslinul este menționat și în *Psalmi*.

Dar eu, ca un măslin roditor în casa lui Dumnezeu, am nădăjduit în mila lui Dumnezeu, în veac și în veacul veacului (*Psalmi* 51, 7).

Via și măslinul exprimă rodnicia și fericirea familiei celui drept.

Femeia ta ca o vie roditoare, în laturile casei tale; fiii tăi ca niște vlăstare tinere de măslin, împrejurul mesei tale (*Psalmi* 127, 3).

Israel este soția prea iubită a Domnului. Ea va fi aspru pedepsită pentru necredința ei.

Măslin verde, împodobit cu roade frumoase, te-a numit Domnul. Iar acum în zgometul cumplitei tulburări a aprins foc împrejurul lui și ramurile lui s-au stricat (*Ieremia* 11, 16).

Dar Israel se pocăiește și își regăsește puterea și splendoarea unui pom regenerat.

Fi-voi ca roua pentru Israel; ca liliacul să înflorească și rădăcinile lui să se afunde în pământ ca cele din pădurile Libanului. Lăstarii să fie puzderii, cununa lui să fie ca a măslinului (*Osea* 14, 6-7).

În cea de-a cincea viziune a lui Zaharia apar un sfeșnic și doi măslini simbolici (*Zaharia* 4, 1-14. Vezi „Sfeșnicul sfînt" (p. 24), din capitolul „Lumina").

În *Apocalipsă*, cei doi măslini sînt doi martori misterioși, angajați într-o luptă eshatologică și înzestrați cu puteri asemănătoare celor deținute de Moise (*Apocalipsa* 11, 4-7).

În epistola sa către Romani, Pavel folosește metafora altoiului de măslin pentru a arunca lumină asupra lucrării Domnului care altoiește comunitatea creștină pe trunchiul lui Israel (*Romani* 11, 17-24. Vezi și „Agricultura divină" (p. 95), în capitolul „Pămîntul").

### Migdalul

Pentru a zădărnici planurile socru-lui său Laban care îl înșală mereu, Iacov face vrăji și își sporește turma. Printre nuiielele magice folosite se găsesc și unele de migdal (*Facerea* 30, 37).

Sfeșnicul primului jertfelnic are în vârful brațelor cupe de aur în formă de floare de migdal (*Ieșirea* 25, 33). Migdalul, primul pom care înflorește, era simbolul vigilenței și, în oarecare măsură, emblema paznicului.

După ce Ieremia simte chemarea, mîna Domnului atinge gura prorocului pentru a o purifica (*Ieremia* 1, 9). Prima viziune a lui Ieremia pune accent pe vigilența Domnului legată de cuvîntul său.

Apoi a fost cuvîntul Domnului către mine și mi-a zis: „Ieremia, ce vezi tu?" Și eu am răspuns: „Văd un toiag de lemn de migdal".

Zisu-mi-a Domnul: „Tu ai văzut bine, că eu priveghez asupra cuvîntului meu, ca să-l împlinesc!" (*Ieremia* 1, 11-12).

### Smochinul

Adam și Eva își fac haină din frunze de smochin pentru a-și acoperi vulnerabilitatea și rușinea. Aceste veșminte vor fi înlocuite cu tunici de piele. Domnul se folosește astfel de animalele pe care le-a creat pentru a-l apăra pe om a cărui existență este acum expusă ostilităților lumii (*Facerea* 3, 7 și 21).

Smochinul, cu frunzele sale mari, este loc de odihnă umbros. A locui sub un smochin este semn de pace (bolta de vie este și ea un adăpost împotriva arșitei soarelui). „Astfel a trăit Iuda și Israelul în liniște, fiecare sub vița sa de vie și sub smochinul său, de la Dan și pînă la Beer-Seba, în toate zilele lui Solomon (*III Regi* 4, 25).

Și nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu se vor mai învăța cum să lupte; Ci fiecare va sta liniștit sub vița și smochinul lui (*Mihei* 4, 3-4).

Formula „Să-și mănînce fiecare rodul viței sale de vie și al smochinului său" are aceeași semnificație (*IV Regi* 18, 31).

Smochinul vestește apropierea verii:

Iarna a trecut, [...]

Smochinii mugurii și-i dezvelesc (*Cîntarea Cîntărilor* 2, 11-13).

În același fel anunță Iisus venirea Fiului Omului:

Învățați de la smochin pilda: Cînd mlădița lui se face fragedă și odrăslește frunze, cunoașteți că vara este aproape.

Asemenea și voi, cînd veți vedea toate acestea, să știți că este aproape, la uși (*Matei* 24, 32-33).

„A pustii via și smochinul" înseamnă a răscoli pămîntul pe care Domnul l-a dat poporului său (*Osea* 2, 14). Aceasta nu poate fi decît fapta năvălitorului.

Căci un popor a năvălit în țara mea, puternic și fără număr; [...]

Pustiit-a via mea, iar smochinul meu mi l-a făcut bucăți; l-a jupuit de coajă, l-a trîntit la pămînt. Ramurile lui au rămas albe (*Ioil* 1, 6-7).

Marcu povestește cum Iisus usucă un smochin (*Marcu* 11, 12-14 și 20-24) (Vezi și „Faptele lui Hristos" (p. 295), în capitolul „Fapta profetică").

Într-un pasaj din *Apocalipsă* este re-luată o metaforă din *Isaia* (*Isaia* 34, 4):

Și stelele cerului au căzut pe pămînt, precum smochinul își leapădă smochinele sale verzi, cînd este zguduit de vijelie (*Apocalipsa* 6, 13).

### Rodiul

Rodia este menționată de două ori în *Cîntarea Cîntărilor*. „Două jumătăți



de rodii par obrajii tăi sub vălul tău cel străveziu" (*Cîntarea Cîntărilor* 4, 3).

Rodii, uneori numiți meri, evocați adesea împreună cu via, sînt o frumoasă podoabă a naturii primăvăratică:

Mîine hai la vie să vedem: de a dat vița de vie, merii de-au înmugurit, de-s aproape de-nflorit (*Cîntarea Cîntărilor* 7, 13).

Mustul de rodii este o băutură gustoasă (*Cîntarea Cîntărilor* 8, 2).

Poalele veșmîntului marelui preot erau împodobite cu rodii multicolore brodate. Capitelurile celor două coloane care făceau parte din porticul templului erau împodobite cu două sute de merișoare sculptate (*III Regi* 7, 18–20).

## Mărul

În *Cîntarea Cîntărilor*, mărul este legat de tot ce este lumesc și de treburile iubirii.

Cum e măru-ntre copaci, așa-i dragul meu printre flăcăi. Să stau la umbra mărului îmi place, dulce-i rodul lui în gura mea! El m-a dus în casa de ospăț și sus drept steag era iubirea. Întăriți-mă cu vin, cu mere răcoriți-mă, că sînt bolnavă de iubire (*Cîntarea Cîntărilor* 2, 3–5).

Întîlnim, către sfîrșitul *Cîntării*, un text misterios care a fost interpretat în diferite feluri. Ceea ce putem observa este că pomul oferă un spațiu propice iubirii și fertilității. Iubirea este învățată ca focul, dar nu este numai dorință: ea este sfîntă pentru că este flacăra lui Iah. Mirele spune:

[...] Sub mărul acesta am trezit iubirea ta, aici unde te-a născut și ți-a dat lumina zilei mama ta (*Cîntarea Cîntărilor* 8, 5).

Mireasa răspunde:

Ca pecetea pe sînul tău mă poartă, poartă-mă pe mîna ta ca pe o brățară. Că iubirea ca moartea e de tare și ca iadul de grozavă-i gelozia. Săgețile ei sînt săgeți de foc și flacăra ei ca fulgerul din cer (*Cîntarea Cîntărilor* 8, 6).

## Stejarul și terebintul

(Vezi, tot în acest capitol, „Copacul locurilor sfinte”, p. 126).

Stejarul de Vasan (regiune situată la est de Marea Tiberiadei) este un copac înalt, devenit simbolul orgoliului.

Cînd Domnul apare în slavă, toate formele de orgoliu se simt umilite, inclusiv cel al stejarilor falnici.

Că Domnul Savaot va avea ziua Lui: se va ridica peste tot ceea ce este mîndru și semeț și-l va pogori, și peste toți cedrii Libanului și peste toți stejarii cei înalți ai Vasanului (*Isaia* 2, 12–13).

Oamenii din Tir se mîndreau cu vîșlele lor din lemn de stejar de Vasan (*Iezechiel* 27, 6).

Pomul semeț simbolizează și popoarele care-l asupresc pe Israel. La întoarcerea din robie, ei vor fi umiliți.

[...] Văitați-vă, stejari ai Vasanului, căci a căzut pădurea cea deasă (*Zaharia* 11, 2).

## Cedrul

Falnic precum stejarul, cedrul semeț poate fi și el umilit (*Isaia* 2, 13). Dar cedrul rămîne o creație minunată a Domnului. În *Psalmi* se vorbește mult despre cedri: ei trebuie să-l laude pe Domnul (*Psalmi* 148, 5), pentru că el i-a plantat.

Sătura-se-vor copacii cîmpului, cedrii Libanului pe care i-ai sădit (*Psalmi* 103, 18).

Dar pomii sădiți de Domnul, chiar cei mai mari și mai frumoși, nu trebuie considerați sfinți.

Cedrii sugerează uneori ideea de măsură, de mari proporții. Omul cel drept crește precum cedrul (*Psalmi* 91, 12). Israel, care este via Domnului, acoperă cedrii cu ramurile sale (*Psalmi* 79, 9–11).

Cedrul este simbolul falsei măreții: o glorie uzurpată nu are nici o valoare.

Văzut-am acel necredincios fălindu-se și înălțîndu-se ca cedrii Libanului. Și am trecut și iată nu era, și l-am căutat pe el și nu s-a aflat la locul lui (*Psalmi* 36, 35–36).

Atunci cînd se manifestă în toată măreția sa, vocea Domnului este precum furtuna care trăsnește copacii cei mai înalți.

Glasul Domnului sfărîmă cedrii și va zdrobi Domnul cedrii Libanului. Și-i va fărîmița pe ei ca pe vițelul Libanului (*Psalmi* 28, 5–6).

Iezechiel povestește, într-o pildă, o întîmplare tragică din vremea lui: un vultur mare, care este regele Babilonului, rupe „vîrfurile cedrilor” din regatul Iudeii, adică regele Ioachin, și-l surghiunește în Babilon. Un alt lăstar este adus în teritoriul cucerit — regele în tutelă, Sedechia. Acest lăstar crește și se face „butuc de viță întins”, adică om dispus să colaboreze cu asupritorul babilonian. Regele Babilonului îi cere să depună jurămînt în fața Domnului. Regele Sedechia rupe legămîntul sperînd să se înțeleagă cu Egiptul pentru a scutura jugul cîmpitorului. Dar legămîntul în fața Domnului este definitiv. Greșeala regelui va fi pedepsită: judecat pentru înaltă trădare, lui Sedechia i se vor scoate ochii.

Într-un poem final în versuri, Iezechiel transmite mesajul Domnului, iritat de politica mîrșavă a oamenilor. Domnul ia situația în mîna, devenind el însuși vulturul regal în locul răpitorului babilonian. Lăstarul pe care-l rupe este o rămășiță din Israel, care se va face copac falnic, după ce va fi sădit în pămîntul lui Israel.

Așa zice Domnul Dumnezeu: „Voi lua din vîrfurile cedrilor celui înalt un lăstar și-l voi sădi; din creștetul lui voi rupe vlăstarul cel plîpînd și-l voi sădi pe un munte înalt și măreț.

Pe muntele cel înalt al lui Israel îl voi sădi și va slobozi ramuri, va aduce rod, se va face un cedru falnic și vor locui în el tot felul de păsări, tot felul de înaripate vor locui în umbra ramurilor lui.

Și vor cunoaște toți pomii cîmpului că eu, Domnul, pomul înalt îl fac mic și pe cel mic îl fac înalt; pomul verde îl usuc și pomul uscat îl înverzesc. Eu, Domnul, am spus acestea” (*Iezechiel* 17, 22–24).

Lemnul de cedru este foarte prețuit și folosit pentru construirea casei regelui David și a templului. „A zis regele (David) către prorocul Natan: «Iată eu locuiesc în casă de cedru, iar chivotul Domnului stă în cort»” (*II Regi* 7, 2).

Solomon este cel care construiește templul.

Și a zidit el templul și l-a terminat și a pardosit templul cu scînduri de cedru. Odăilor dimprejurul întregului templu le-a dat înălțime de cîte cinci coți la fiecare rînd și erau legate de templu prir grinzi de cedru (*III Regi* 6, 9–10).

## Chiparosul

Osea reia tema „copacilor verzi” pentru a o răstălmăci. Prin acest nume erau desemnate locurile destinate cultelor păgîne și copacii care le indicau. Zeii cultelor agrare își pierd prospeți-



mea, pe cînd Domnul rămîne singurul adevărat Dumnezeu al fertilității și al fecundității.

Ce va mai face Efraim de aici încolo cu idoli? Eu singur îi voi răspunde și voi avea ochii ațintiți asupra lui. Eu sînt ca un chiparos verde! Din mine ies roadele lui (*Osea* 14, 9).

Înțelepciunea crește pe pămînt precum „un chiparos în munții Ermonului” (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 24, 14). Cînd preotul Simon ieșea din casa Domnului, era măreț precum „chiparosul ce se înalță în nori” (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 50, 11).

### Salcia și plopul

Cuvîntul salcie desemnează, în *Biblie*, un pom din familia salicaceelor care include salcia și plopul.

Nuiaua de plop este folosită de Iacov în scopuri magice (*Facerea* 30, 37).

Orice copac are nevoie de apă pentru a crește. Salcia, întîlnită mai ales lîngă rîuri și lacuri, devine simbolul vieții pe care o aduce apa.

Așa zice Domnul [...]: „Nu te teme, sluga mea Iacov și tu Israele, pe care te-am ales.

Că eu voi vărsa apă peste pămîntul însetat și pîraie de apă în ținut uscat. Vărsa-voi din Duhul meu peste odrasla ta și binecuvîntarea mea peste mlădițele tale. Și voi odrăsli ca iarba pe malul pîraielor și ca pașiștele de-a lungul apelor curgătoare!” (*Isaia* 44, 2-4).

În pilda vulturului din *Cartea lui Iezechiel*, lăstarul de vie crește ca o salcie.

[...] și l-a pus într-un pămînt roditor, l-a sădit lîngă o apă mare, ca pe o salcie; [...] el s-a făcut viță, a dat lăstari și a făcut coarde (*Iezechiel* 17, 5-6).

Iov îl evocă pe hipopotamul Behe-mot:

El se culcă sub salbele de lotus, în ocolul trestiilor și al bălții.

Frunzele de lotus îi fac umbră și sălciile bălții îl împrejmuiesc (*Iov* 40, 21-22).

Rîurile Babilonului erau poate canale săpate de deportații din Israel. Harpele atîrnate de sălcii nu sînt luate de acolo decît pentru a se lamenta sau a exprima nostalgia țării pierdute.

La rîul Babilonului, acolo am șezut și am plîns, cînd ne-am adus aminte de Sion. În sălcii, în mijlocul lor am atîrnat harpele noastre (*Psalzii* 136, 1 2).

## VIA, VINUL, CUPA, SÎNGELE



### Via

Via ca semn de binecuvîntare, bucurie și pace

Via lui Israel

Via în *Noul Testament*

Teascul

**Vinul înțelepciunii și cel al beției**

### Cupa

Cupa împărtășaniei

Cupa miniei

Cupa în *Evanghelii*

### Sîngele

Sîngele jertfelor și al Legămîntului

Sîngele lui Hristos

## VIA

Via este o plantă a cărei cultură se deosebește de a celor alimentare. Strugurele nu este numai un fruct printre altele iar vinul nu este o băutură făcută pentru a tăia setea. Efectul său este ambiguu: el înveselește inima, dar poate îngreua trupul și întuneca mintea. Putem trăi fără vin, putem bea apă, dar, pentru omul biblic, pămîntul acoperit de curpeni de vie și umbrit de bolte este binecuvîntat.

### Via ca semn de binecuvîntare, bucurie și pace

După ce primul om a păcătuit, Domnul îi spune:

[...] blestemat va fi pămîntul pentru tine! Spini și pălămidă îți va rodi el și te vei hrăni cu iarba cîmpului (*Facerea 3, 17-18*).

Acest blestem nu este definitiv. În cartea *Facerii*, după optsprezece patriarhi deosebit de longevivi, este menționat Lameh care, la vîrsta de o sută optzeci și opt de ani zămislește un fiu pe care-l numește Noe. Viitorul acestui copil este deosebit: unealtă a iertării divine, el va fi capabil de judecăți drepte: „Acesta ne va mîngîia în lucrul nostru și în munca mîinilor noastre, la lucrarea pămîntului, pe care l-a blestemat Domnul Dumnezeu” (*Facerea 5, 29*).

Noe, supranumit „lucrătorul de pămînt”, este considerat a fi primul podgorean. Nu sînt menționate celelalte culturi, cele de plante alimentare sau furajere. Via este prezentată ca o plăcere a vieții, ca ceva de prisos, de care te poți lipsi, dar care este în același timp ceva foarte important.

Via și vinul, bolta ca loc de odihnă, sînt semne ale acelor „păreri de rău” divine care nu sînt însă slăbiciuni. Dumnezeu renunță la blestemul pămîntului, din greu răscolit de om pentru a supraviețui. Strugurele este un dar din partea unui Dumnezeu capabil să îndulcească viața unora care, precum Noe, îl urmează. „Atunci a început Noe să fie lucrător de pămînt și a sădit vie” (*Facerea 9, 20*).

Înșelat de puterea băuturii obținute din struguri, Noe se îmbată și se dezbracă în cortul său. Povestirea care urmează este un semnal de alarmă la adresa beției și o justificare a vicleniei lui Ham și a Canaaneilor. Caracterul moralizator al textului nu are nici o legătură cu simbolismul viei și al vinului.

La porunca Domnului, Moise își trimite oamenii în recunoaștere în țara Canaanului și le cere să aducă de acolo diverse produse. Trimișii lui par a fi fost fascinați de vie.

Aceasta se petrecea pe vremea coacerii strugurilor. [...]



Apoi au venit în valea Eşcol, au cercetat-o şi au tăiat de acolo o viţă de vie cu un strugure de poamă şi au dus-o doi pe pîrghie. Locul acesta l-au numit ei valea Eşcol, adică valea strugurelui, de la strugurele de poamă, pe care l-au tăiat de acolo fiii lui Israel (*Numerii* 13, 21, 24-25).

Cei răi sînt lipsiţi de binefacerea cerească pe care o simbolizează via:

[...] şi deşi aţi sădit viţă de bun soi, nu veţi bea din vinul ei.

Că eu ştiu că mari sînt fărădelegile voastre şi grele păcatele voastre (*Amos* 5, 11-12; vezi şi *Sofonie* 1,13).

Blestemul Domnului poate cădea asupra pămîntului. El se materializează prin invazii de insecte (muşte şi lăcuste) care pustiesc ţara.

În ziua aceea, unde era un loc de o mie de butuci pe preţ de o mie de sicli, va fi plin de spini şi de bălării.

Acolo oamenii vor intra înarmaţi cu arcuri şi cu săgeţi, căci toată ţara va fi plină de spini şi de bălării (*Isaia* 7, 23-24).

Ioil îi compară pe năvălitori cu lăcuste sau fiare cu dinţi ascuţiţi. Păcatele lui Israel sînt comparate cu nesăbuiţele unui beţiv; pedeapsa distruge via, răspîndeşte jale prin toată ţara, iar toţi copacii sînt atinşi.

Deşteptaţi-vă, betivilor, şi plîngeţi! Şi voi, băutorilor de vin, tînguţi-vă pentru vinul cel nou, că vi s-a luat de la gură.

Căci un popor a năvălit în ţara mea [...]

Pustiit-a via mea [...],

Viţa de vie este fără vlagă [...], toţi copacii de pe cîmp s-au uscat (*Ioil* 1, 5-7 şi 12).

A fura bunurile unui om este un păcat, dar a-l omorî pentru a-i lua via este culmea nemerniciei. Regele Ahab şi regina Izabela sînt acuzaţi de a fi săvîrşit această crimă. Pedeapsa lor va fi nu numai aspră, dar şi infamantă: in-

tervenţia cîinilor confirmă pîngărirea anunţată de prorocul Ilie.

Atunci a fost cuvîntul Domnului către Ilie Tesviteanul:

„Scoală şi ieşi în întîmpinarea lui Ahab, regele lui Israel, care este în Samaria — că iată acum e la via lui Nabot, unde s-a dus ca să o ia în stăpînire,

Şi îi spune: așa grăieşte Domnul: ai ucis şi vrei încă să intri în moştenire? Şi să-i mai spui: așa zice Domnul: în locul unde au lins cîinii sîngele lui Nabot, acolo vor linge cîinii şi sîngele tău!“.

[...] „Cîinii vor mîna pe Izabela pe zidul Izreelului.

Cine va muri din ai lui Ahab în cetate, pe acela cîinii îl vor mîncă“ (*III Regi* 21, 17-19, 23-24).

În schimb, pacea şi siguranţa garantate de un bun rege sînt o adevărată binecuvîntare. În acest caz via este asociată smochinului, pom cu frunze late dătătoare de umbră propice odihnei. „Astfel a trăit Iuda şi Israelul în linişte, fiecare sub viţa sa de vie şi sub smochinul său, [...] în toate zilele lui Solomon (*III Regi* 4, 25).

Via şi smochinul sînt semne de belsug (*IV Regi* 18, 31).

Cînd Dumnezeu va domni asupra Sionului, pacea va fi garantată:

[...] şi nu se vor mai învăţa cum să se lupte; Ci fiecare va sta liniştit sub viţa şi smochinul lui (*Miheia* 4, 3-4).

În această perspectivă mesianică îl vede Zaharia venind pe cel pe care-l numeşte „Odraslă“.

[...] Căci iată eu aduc pe Servul meu Odraslă.

[...] şi într-o singură zi voi îndepărta nedreptatea din ţara aceasta.

În ziua aceea, zice Domnul Savaot, fiecare din voi va invita pe aproapele său sub viţa şi smochinul său“ (*Zaharia* 3, 8-10).

Via este şi simbol al rodniciei omului cu frica lui Dumnezeu.

Femeia ta ca o vie roditoare, în laturile casei tale (*Psalmii* 127, 3).

Amos crede că renaşterea lui Israel este însoţită de sporirea belşugului pămîntului. Strugurele ocupă locul de frunte între toate fructele pămîntului.

Iată vin zile, zice Domnul, cînd cel ce ară va ajunge din urmă pe cel ce seceră, şi cel ce calcă strugurii pe cel ce seamănă. Şi munţii vor picura must şi toate colinele se vor topi (*Amos* 9, 13; vezi şi *Zaharia* 8, 12).

Pentru mirele din *Cîntarea Cîntărilor*, sărutarea miresei e dulce ca vinul. Iubita îşi duce iubitul la cîmpul primăvăritic, înfrumuseţat de anotimpul care a început.

Hai iubitul meu, la cîmp, hai la ţară să petrecem!

Mîine hai la vie să vedem: de a dat viţa de vie, merii de-au înmugurit, de-s aproape de-nflorit. Şi acolo ne-om mîngîia (*Cîntarea Cîntărilor* 7, 12-13).

### Via lui Israel

După *Biblie*, Dumnezeu este singurul creator. Roadele pămîntului i-au fost date omului pentru a-l hrăni (*Facerea* 2, 9 şi 16). A atribui falşilor zei facerea şi împărţirea bunurilor necesare vieţii este un act de trădare.

Astfel gîndeşte prorocul Osea (*Osea* 2, 10). După el mustul şi vinul ocupă un loc de frunte printre alimentele indispensabile; ele sînt spurcate atunci cînd sînt dăruite unor divinităţi neînsemnate.

[...] iubit-ai preţul unei desfrînte pe toate ariile de grîu.

Pentru că aria şi teascul nu vor vrea să ştie nimic de toate acestea, iar mustul le va părăsi.

Nu vor mai aduce Domnului nici o turnare de vin şi nici nu-l vor mai pregăti vreo jertfă. Ca o pîine de jale este pîinea lor, toţi cei ce vor mîncă din ea vor fi necuraţi (*Osea* 9, 1-2 şi 4).

Via, semn de binecuvîntare, devine simbolul lui Israel. Rodnicia ei este de origine divină, trădarea spirituală a poporului ales îl face să fie iar sterp din cauză că l-a părăsit pe Dumnezeu.

Israel a fost o vie mănoasă, care dădea rod din belşug. Cu cît avea mai mult rod, cu atît sporeau altarele sale (*Osea* 10, 1).

Este vorba bineînţeles de altarele păgîne. „Inima lui era făţarnică“, va exclama prorocul, şi această duplicitate va atrage după sine blestemul pămîntului, manifestat prin apariţia spinilor şi a scaieţilor (*Osea* 10, 2).

Aceeaşi temă este dezvoltată şi de Isaia în cîntarea viei.

Vreau să cînt pentru prietenul meu: cîntecul lui de dragoste pentru via lui. Prietenul meu avea o vie pe o coastă mănoasă. El a săpat-o, a curăţat-o de pietre şi a sădit-o cu viţă de soi. Ridicat-a în mijlocul ei un turn, săpat-a şi un teasc. Şi avea nădejde că va face struguri, dar ea a făcut aguridă. Şi acum voi, locuitori ai Ierusalimului şi bărbaţi ai lui Iuda, fiţi judecători între mine şi via mea.

Ce se putea face pentru via mea şi n-am făcut eu? Pentru ce atunci cînd nădăjduiam să-mi rodească struguri, mi-a rodit aguridă?

Acum vă voi face să ştiţi cum mă voi purta cu via mea: strica-voi gardul ei şi ea va fi pustiită, dărîma-voi zidul ei şi va fi călcată în picioare. Da, o voi distruge.

Şi o voi pustii! Nu va mai fi tăiată, nici săpată şi o vor năpădi spinii şi bălăriile. De asemenea şi norilor le voi da poruncă să nu-şi mai verse ploaia peste ea (*Isaia* 5, 1-6).

Isaia explică apoi că via Domnului sînt Israel şi Iuda, pe care îi considera



de soi bun. În locul nevinovăției curge sînge; în locul dreptății apare răzvrătirea (Isaia 5, 7). Pămîntul este blestemat: „zece pogoane de vie vor rodi un bat” și un popor de bețivi „dis-de-diminează aleargă după băuturi îmbătătoare; [...] ei nu iau în seamă faptele Domnului și nu văd lucrurile mîinilor Sale” (Isaia 5, 10, 11, 12).

Mai tîrziu, cînd, după marea judecată, Israel este purificat, prorocul înalță o nouă cîntare viei, dar de data aceasta el se bucură pentru că ea și-a regăsit locul și pămîntul este din nou binecuvîntat.

Și se va zice în ziua aceea: „Vie cu vin bun, cîntă!

Eu, Domnul, sînt străjerul ei, în fiecare clipă eu o ud, ca frunzele ei să nu cadă. Zi și noapte eu o păzesc;

Nu sînt mîniat de fel pe ea. Cine-mi va da spini sau ciulini, să mă războiesc? Porni-voi împotriva lor și-i voi aprinde” (Isaia 27, 2-4).

Psalmul 80 este o rugăciune pentru renașterea lui Israel. Imaginea viei sădite de Dumnezeu, dar pedepsită exprimă gloria, suferința, dar și speranța poporului Domnului într-o posibilă izbăvire (Psalmii 80, 9-17).

Aceeași temă este reluată și de Ieremia: idolatria este cauza degenerării viei sădite cu dragoste.

Eu te-am sădit ca pe o viță de soi, ca pe cea mai curată sămînță, cum de mi te-ai prefăcut în ramură sălbatică de viță străină? (Ieremia 2, 21).

Pedeapsa vine pe loc. Năvălitorii se năpustesc asupra viei plantate în terase (Ieremia 5, 10). Iuda este o vie stearpă (Ieremia 8, 13). Cu ajutorul unei imagini insolite ne este prezentat prorocul care, la porunca Domnului, încearcă să mai găsească credincioși care să-l urmeze. Omul lui Dumnezeu este precum săracul căutînd cîteva boabe

după ce strugurii au fost culeși (Ieremia 6, 9).

La Iezechiel întîlnim mai multe pilde despre vie. Într-una ni se spune că butucul de vie nu poate fi folosit în construcții: dacă nu rodește, nu este bun decît de pus pe foc.

„Fiul omului, ce întîietate are lemnul de viță de vie față de oricare alt lemn, și coarda de viță de vie între arborii din pădure? De aceea așa zice Domnul Dumnezeu: Precum lemnul de viță de vie dintre arborii pădurii l-am dat focului ca să-l ardă, așa voi da și pe locuitorii Ierusalimului (Iezechiel 15, 2 și 6).

Blestemul Domnului se abate asupra pămîntului:

„Voi face din țară o pustie, pentru că ei mi-au fost necredincioși”, zice Domnul Dumnezeu (Iezechiel 15, 8).

A doua pildă deplînge soarta regilor lui Israel:

Mama ta a fost ca o viță de vie, răsădită lîngă apă; rămu-roasă și roditoare a fost ea din pricina belșugului de apă.

Și ea avea coarde tari, pentru sceptre regale și și-a ridicat trunchiul său sus printre ramuri dese, și atrăgea privirile cu înălțimea ei și mulțimea ramurilor ei.

Dar a fost ruptă cu mînie și aruncată la pămînt, vîntul de răsărit a uscat rodul ei; ramurile ei cele puternice au fost rupte, s-au uscau și le-a mistuit focul.

Iar acum ea a fost sădită în pustie, într-un pămînt sec și însetat.

Din trunchiul ce poartă ramurile ei a ieșit foc, a mistuit rodul ei și nu au mai rămas în ea coarde puternice pentru sceptre regale. Aceasta-i cîntare de jale și de jale va rămîne (Iezechiel 19, 10-14).

O a treia alegorie a lui Iezechiel ilustrează într-un mod cu totul deosebit tema viei. Cîrceii corzilor se agață de araci pentru a ajuta ramurile să crească.

Israel este via care caută să se sprijine pe regele Babilonului sau pe Faraonul egiptean. Acești suverani sînt comparați cu niște vulturi. Dar oare aracul egiptean nu va înăbuși via lui Israel care se agață de el, pentru a se salva?

Spune dar: Așa grăiește Domnul Dumnezeu: Spori-va el oare? Nu cumva i se vor smulge rădăcinile și i se vor rupe vițele, încît să se usuce? Toți lăstarii tineri care au crescut din el se vor usca. Și se va smulge din rădăcinile lui nu cu putere mare, nici cu oameni mulți (Iezechiel 17, 9).

La Isaia, Moabiții, popor păgîn, sînt reprezentați simbolic prin via lor (Isaia 16, 7-10; vezi și Ieremia 48, 32-33).

### Via în Noul Testament

Evangelhiile sinoptice istorisesc povestea podgorenilor ucigași. Este vorba de o pildă încărcată cu precizări alegorice pe care dușmanii lui Iisus le percep foarte bine.

Și a început să le vorbească în pilde: Un om a sădit o vie, a împrejmuit-o cu gard, a săpat în ea un teasc, a clădit un turn și a dat-o lucrătorilor, iar el s-a dus departe.

Și la vreme, a trimis la lucrători o slugă, ca să ia de la ei din rodul viei.

Dar ei, punînd mîna pe el, l-au bătut și i-au dat drumul fără nimic.

Și a trimis la ei, iarăși, altă slugă, dar și pe acela, lovindu-l cu pietre, i-au spart capul și l-au izgonit cu ocară.

Și a trimis alta. Dar și pe aceea au ucis-o; și pe multe altele: pe unii bătîndu-i, iar pe alții ucigîndu-i.

Mai avea și un fiu iubit al său și în cele din urmă l-a trimis la lucrători, zicînd: Se vor rușina de fiul meu.

Dar acei lucrători au zis între ei: Acesta este moștenitorul; veniți să-l omorîm și moștenirea va fi a noastră.

Și au pus mîna pe el, l-au omorît și l-au aruncat afară din vie.

Ce va face acum stăpînul viei? Va veni și va pierde pe lucrători, iar via o va da altora. Oare nici scriptura aceasta n-ați citit-o: Piatra pe care au aruncat-o ziditorii, aceasta a ajuns să fie în capul unghiului? De la Domnul s-a făcut aceasta și este lucru minunat în ochii noștri.

Și căutau să-L prindă, dar se temeau de popor. Căci înțeleseseră că împotriva lor zise-se pilda aceasta. Și lăsîndu-L, s-au dus (Marcu 12, 1-12).

Iar Matei adaugă: „De aceea vă spun că împărăția lui Dumnezeu se va lua de la voi și se va da neamului care va face roadele ei” (Matei 21, 43).

Marii preoți și fariseii se simt vizați în această pildă și se sfătuiesc cum să elimine acest element supărător care este Iisus.

Prin această observație, Matei dorește să prezinte în mod concret Împărăția Cerului. Ea este un cîmp, un „pămînt” care trebuie să rodească. Regăsim la el spiritul pildelor „agricole” despre Împărăție. Tatăl ceresc este stăpîn peste pămînt și semințe, dar munca oamenilor, lucrători pe această moșie divină, este necesară pentru ca pămîntul să rodească. Lucrătorii de pe via cerească vor trebui să aducă fructele Stăpînului ca să le împartă, în dreptate, fiecăruia după nevoie. Acesta este sensul pildei lucrătorilor de la ceasul al unsprezecelea care s-au dus într-un tîrziu să lucreze via și au primit același salariu ca și lucrătorii cei dintîi (Matei 20, 1-16).

Capitolul 15 al *Evangeliei după Ioan* începe cu o pildă despre vie. Iisus spune:

Eu sînt vița cea adevărată și Tatăl Meu este lucrătorul.

Orice mlădiță care nu aduce roadă întru Mine, El o taie; și orice mlădiță care aduce roadă, El o curățește, ca mai multă roadă să aducă (Ioan 15, 1-2).



Curățatul viei este o muncă grea. Trebuie tăiați mulți lăstari așa încât să rămână numai cei puternici; chiar și aceștia vor fi tăiați, curățați pentru ca seva să poată circula în voie.

Acum voi sînteți curați, pentru cuvîntul pe care vi l-am spus (Ioan 15, 3).

„Curățat” înseamnă purificat. Pregătirea ucenicilor lui Iisus nu era un act de învățare liniștită a înțelepciunii. Uneori Iisus rostea cuvinte șocante, chiar scandaloase. Altele anunțau încercări dureroase. Cuvîntările lui Iisus au făcut din el și din ucenicii săi semne de contradicție. Cuvintele tăioase stîrneau teama: „Nu socotiți că am venit să aduc pace pe pămînt; n-am venit să aduc pace ci sabie” (Matei 10, 34). Podgorenii foloseau odinioară, pentru curățatul viei, un cosor bine ascuțit. Acest instrument se transformă într-un simbol al acțiunii incisive a cuvîntului purificator.

Rămîneți în Mine și Eu în voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămîne în viță, tot așa nici voi, dacă nu rămîneți în Mine (Ioan 15, 4).

A păstra cuvîntul lui Iisus înseamnă a rămîne întru El. Verbul „a rămîne” evocă de asemenea credința față de legămînt, care va fi reînnoit întru sîngele lui Iisus.

Eu sînt vița, voi sînteți mlădițele. Cel ce rămîne în Mine și Eu în el, acesta aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic (Ioan 15, 5).

Seva trece din butuc în viță. Harul, energia divină care vine de la Tatăl prin Fiul, este puterea roditoare care permite ucenicilor rămași întru Domnul lor să facă să rodească cîmpia Împărăției.

Dacă cineva nu rămîne în Mine se aruncă afară ca mlădița și se usucă; și le adună și le aruncă în foc și ard (Ioan 15, 6).

Tema viței uscate care nu este decît lemn de foc a fost deja dezvoltată de Iezechiel (Iezechiel 15, 2 și 6).

Dacă rămîneți întru Mine și cuvintele Mele rămîn în voi, cereți ceea ce voiți și se va da vouă.

Întru aceasta a fost slăvit Tatăl Meu, ca să aduceți laudă multă și să vă faceți ucenici ai Mei (Ioan 15, 7-8).

### Teascul

În Israel nu existau odinioară instalațiile pentru zdrobitul strugurilor pe care tehnica vinicolă le-a construit ulterior. Strugurii erau zdrobiți cu picioarele în teascuri și această operațiune putea fi ritmată de cîntece și strigăte de bucurie. Această veselie lauda binecuvîntarea cerească a pămîntului și în special a viei, sursă de bucurie și simbol evident al dărnicii Domnului.

Culesul viei era o sărbătoare și pentru popoarele păgîne, cu referiri religioase la un zeu care veghea asupra bogăției podgoriei. „Apoi au ieșit ei în țarină și au cules viile, au stors strugurii, au făcut praznic și s-au dus la casa dumnezeului lor” (Judecătorii 9, 27).

Cînd nenorocirea și pustiirea se abat, liniștea podgoriilor în vremea culesului este deosebit de apăsătoare. Moab cel trufaș era mîndru de podgoriile sale, de turtele sale de stafide, dar această ambiție agricolă deșartă nu era decît un semn al dorinței sale de dominație. Umilită, înmărmurită, țara se lamentează și plînge amar.

Pentru aceasta plîng împreună cu Iazerul pentru via din Sibma. [...] Văd că nu se mai aud acolo strigătele vesele din timpul secerișului și al culesului viilor.

Nici bucurie, nici veselie prin grădini, iar prin vii nici cîntece, nici chiote! Nimeni nu mai dă vinul la teasc, strigătul călcătorului a încetat.

Pentru aceasta lăuntru meu se mișcă pentru Moab ca o harfă (Isaia 16, 9-11).

În Biblie simbolurile sînt întoarse precum o haină cu două fețe. Astfel procedează prorocii în cazul temei teascului. Tocitoarea în care dansează veselii lucrători se va transforma într-un loc îngrozitor, în care oamenii sînt zdrobiți de dușmanii lor sau nimiciți de mînia cerească. Zeama strugurilor negri se transformă atunci în sînge.

[...] Stăpînul a toate a strivit ca în teasc pe fecioara, fiica lui Iuda (Plîngerile lui Ieremia 1, 15).

Isaia face din această imagine o viziune halucinantă, la limita suportabilului. Astfel înțelege el să evoce judecata neamurilor dușmane lui Israel.

Cine este cel ce vine împurpurat, cu veșmintele sale mai roșii decît ale celui ce culege la vie, cu podoabă în îmbrăcăminte și mîndru în belșugul puterii lui? „Eu sînt acela al cărui cuvînt este: dreptatea și puternic este să se răscumper!” Pentru ce ai îmbrăcăminte roșie și veșmîntul tău este roșu ca al celui care calcă în teasc?

„Singur am călcat în teasc și dintre popoare nimeni nu era cu mine; și am călcat întru mînia mea, i-am strivit întru întăritarea mea, încît sîngele lor a țîșnit pe veșmîntul meu, și mi-am pătat toate hainele mele. Căci o zi de răzbunare era sortită în inima mea și anul răscumpărării sosise” (Isaia 63, 1-4).

Într-o prorocie îndreptată împotriva tuturor neamurilor, Ieremia folosește aceeași imagine:

De aceea proorocește asupra lor toate cuvintele acestea și le zi: „Domnul va striga

cu putere de sus din locașul sfinției Sale își va ridica glasul Său; va striga cu putere împotriva pășunii Sale; va striga, ca cei ce calcă în teasc, tuturor celor ce locuiesc pe pămînt” (Ieremia 25, 30).

În Apocalipsă se regăsesc adesea texte din Vechiul Testament. În cazul de față Ioil este cel care furnizează referința. În „ziua Domnului”, ziua judecării de apoi, neamurile păcătoase vor fi adunate pentru a fi pedepsite în valea lui Iosafat, nume care înseamnă „Domnul este judecător”.

Să se trezească toate neamurile și să vină în valea lui Iosafat, căci acolo voi așeza scaun de judecată pentru toate popoarele din jur. Aduceți seceri, căci holda este coaptă, veniți, pogoriți-vă, căci teascul este plin, albiile dau peste margini; fărădelegile lor n-au seamăn (Ioil 4, 12-13).

Și încă un înger a ieșit din altar, avînd putere asupra focului, și a strigat cu glas mare celui care avea secera ascuțită și a grăit: Trimite secera ta cea ascuțită la cules strugurii viei pămîntului căci boabele ei s-au copt. Atunci îngerul a aruncat, pe pămînt, secera lui și a cules via pămîntului și ciorchinii i-a aruncat în teascul cel mare al mîniei lui Dumnezeu.

Și teascul a fost călcat afară din cetate și a ieșit sînge din teasc, pînă la zăbalele cailor, în depărtare de o mie șase sute de stadii (Apocalipsa 14, 18-20; vezi și Apocalipsa 19, 15).

### VINUL ÎNTELEPCIUNII ȘI CEL AL BEȚIEI

Dacă pîinea întărește inima omului, vinul o înveselește (Psalmii 103, 16-17). Înțelepciunea care întinde masa pentru oaspeții ei nu uită de vin.

Înțelepciunea și-a zidit casă și și-a tăiat șapte stîlpi.



A înjunghiat vite, și-a pregătit vinul și a întins masa sa.

„Veniți și mâncați din pâinea mea și beți din vinul pe care eu l-am amestecat.

Părăsiți neînțelepciunea și umblați pe calea priceperii!” (*Pilde* 9, 1–2 și 5–6).

În ospățul mesianic descris de Isaia, intrarea în Împărăția Domnului este descrisă ca mersul la un banchet de la care nimic nu lipsește, pentru a înlătura astfel tristețea stîrnită de pedeapsă, grele poveri și doliu. Vinul va încălzi inimile după lunga iarnă a încercării.

Și Domnul Savaot va pregăti în muntele acesta pentru toate popoarele un ospăț de cămuri grase, un ospăț cu bune vinuri, cărnuri grase cu măduvă, vinuri bune, limpezite! (*Isaia* 15, 6).

Iisus evocă și el un banchet eshatologic (*Matei* 8, 11). Această imagine se situează în centrul parabolei nunții fiului de împărat (*Matei* 22, 1–14).

După instituirea euharistiei, Iisus spune:

Și vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viței pînă în ziua aceea cînd îl voi bea cu voi, nou, în împărăția Tatălui Meu (*Matei* 26, 29).

Imaginea vinului nou a fost folosită pentru ilustrarea înnoirii spirituale aduse de învățătura lui Iisus.

Nici nu pun oamenii vin nou în burdufuri vechi; altminteren burdufurile crapă: vinul se varsă și burdufurile se strică; ci pun vin nou în burdufuri noi și amîndouă se păstrează împreună (*Matei* 9, 17).

În *Leviticul*, preoții care se duc la cortul Întîlnirii nu au voie să bea vin. Această interdicție se aplică și împu-terniciților Domnului atunci cînd trebuie să separe sacral de profan sau să anunțe decretul legii (*Leviticul* 10, 8–11).

Prorocii consideră că beția este o dovadă de dezzechilibru sau un viciu care poate duce la abateri spirituale.

Vai de cei ce dis-de-dimineată aleargă după băuturi îmbătătoare; vai de cei ce pînă tîrziu seara se înfierbîntă cu vin!

Cei care doresc, la ospetele lor, chitară, harpă, tobă, flaut și vin!, ei nu iau în seamă faptele Domnului și nu văd lucrurile miinilor Sale.

Pentru aceasta poporul meu va fi dus în robie fără să bage de seamă (*Isaia* 5, 11–13).

Cînd țara este cîrmuită de bețivi pedeapsa nu întîrzie. Printr-o substituie de imagini Isaia arată cum acest grup periculos va fi înlocuit de o cunună de lumină: Dumnezeu va fi el însuși salvatorul poporului său.

Vai de cununa mîndriei bețivilor din Efraim; vai de floarea veștedă din podoaba lor, care stă pe culmea de deasupra văii celei mînoase a celor beți de vin! (*Isaia* 28, 1).

Regele asirian, uncaltă a miniei Domnului, se va năpusti cu armata lui precum o furtună devastatoare. El va călca în picioare această adunătură de bețivi.

În ziua aceea Domnul Savaot va fi o cunună strălucitoare și o strălucită găteală pentru cei ce au mai rămas din popor (*Isaia* 28, 5).

În parabola urcioarelor ciocnite, Ieremia anunță într-un mod surprinzător pedepsirea Ierusalimului de către Domnul.

De aceea, spune-le cuvîntul acesta: așa zice Domnul Dumnezeu lui Israel: tot urciorul se umple de vin. Și ei toți vor zice: au doară noi nu știm că tot urciorul se umple de vin? Iar tu să le spui: așa zice Domnul: Iată, eu voi umple cu vin pînă la îmbătare pe toți locuitorii țării acesteia, pe regii care șed pe

scaunul lui David, pe preoți, pe prooroci și pe toți locuitorii Ierusalimului, și-i voi zdrobi pe unii de alții, pe părinți și pe fii laolaltă, zice Domnul. Nu-i voi cruța și nu-i voi milui, nici îmi va fi milă a-i pierde (*Ieremia* 13, 12–14).

Înțelepciunea lui Israel atrage adesea atenția asupra puterii periculoase a vinului. Starea de beție și prostia se iau de multe ori de mîna.

Precum un ghimpe intră în mîna unui bețiv, tot așa sînt cuvintele înțelepte în gura celor păcătoși.

Ca un arcaș care rănește pe toți, așa este cel ce se pune chezaș pentru cel nebun și pentru cei ce trec pe cale (*Pilde* 26, 9–10).

În *Pildele* lui Solomon efectele beției fac obiectul unei descrieri magistrale. După ce a citat nenorocirile, remușcările amarnice, violențele necontrolate, tulburările de vedere, înțeleptul ajunge la descrierea halucinațiilor cauzate de alcoolism.

Nu te uita la vin cum este el de roșu, cum scînteiază în cupă, cum curge ușor, Căci la urmă el ca un șarpe mușcă și ca o viperă împrășcă venin. Căci dacă ochii tăi vor privi la femei străine și gura ta va grăi lucruri meșesugite, Vei fi ca unul care stă culcat în mijlocul mării, ca unul care a adormit pe vîrfurile unui catarg.

„M-au lovit... Nu m-a durut! M-au bătut... Nu știu nimic! Cînd mă voi deștepta din somn, voi cere iarăși vin” (*Pilde* 23, 31–35).

## CUPA

În *Biblie*, cupa este bineînțeles un recipient pentru un lichid, dar cuvîntul înseamnă și conținutul, partea; din această cauză el este asociat cu alte cuvinte însemnînd „parte de moștenire” sau „moștenire”.

Domnul este partea moștenirii mele și a paharului meu. Tu ești cel care îmi așezi mie iarăși moștenirea mea.

Sortii mi-au căzut între cei puternici (*Psal-mii* 15, 5–6).

Se va stabili astfel o reciprocitate: dacă Dumnezeu atribuie poporului său o parte de fericire, el însuși are partea lui.

Cînd cel Preaînalt a împărțit moștenirea popoarelor, care a împărțit pe fiii lui Adam, Atunci a statornicit hotarele neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu. Iar partea Domnului este poporul lui Iacov, Israel e partea lui de moștenire (*Deuteronomul* 32, 8–9).

## Cupa împărtășaniei

Cupa este mai ales simbolul împărtășaniei. La banchete, ea trecea din mîna în mîna, în semn de prietenie împărtășită.

Cînd Natan îl muștră pe David pentru adulter, el evocă dragostea unui om care nu avea decît o oaie.

Iar cel sărac n-avea nimic decît numai o singură oiță, pe care el o cumpărase de mică și o hrănise și ea crescuse cu copiii lui. Din pâinea lui mîncase și ea și se adăpase din ulcica lui, la sînul lui dormise și era pentru el ca o fiică (*II Regi* 12, 3).

Cupa este și semnul împărtășaniei cu Domnul.

[...] paharul tău este adăpîndu-mă ca un puternic.

Și mila ta mă va urma în toate zilele vieții mele (*Psal-mii* 22, 6–7).

A ridica cupa plină cu binefacerile Domnului, înseamnă a arăta lumii că ai fost mîntuit, înseamnă a aduce prinos.

Ce voi răsplăti Domnului pentru toate cîte mi-a dat mie?



Paharul mîntuirii voi lua și numele Domnului voi chema (*Psalmi* 115, 3-4).

În lauda pe care i-o aduce preotului Simon, Isus Sirah descrie ritualul în care era folosită cupa pentru libație, semn de împărtășanie.

Întindea la cupă mîna sa și luînd din sîngele strugurelui.

Varsă la temelia jertfelnicului miros de bună mireasmă Celui Preaînalt, împăratului tuturor (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 50, 17-18).

Păcatul poate întrerupe comuniunea cu Dumnezeu. Este necesară atunci jertfa de ispășire. Ea comportă stropirea cu sînge, care este prețul păcatului. Printre obiectele liturgice ale vechiului templu sînt adesea menționate cupele pentru stropire (*Numerii* 4, 14; *Numerii* 19, 17-20; *Zaharia* 14, 20).

Symbolismul cupei poate fi răsturnat și atunci paharul împărtășaniei, al fericirii și al binecuvîntării se poate transforma în semn de despărțire, de nebulie și de rușine. Jertfele aduse demonilor sînt semne ale comuniunii cu forțele răului.

Iată ce se spune despre israeliți în cîntarea lui Moise:

Adus-au jertfe demonilor, și nu lui Dumnezeu, unor dumnezei noi, pe care nu i-au știut (*Deuteronomul* 32, 17).

Idolatria nu este o ispită trecătoare. Peste veacuri, Pavel va spune: „[...] Și nu voiesc ca voi să fiți părtași ai demonilor. Nu puteți să beți paharul Domnului și paharul demonilor” (*I Corinteni* 10, 20-21).

Cupa demonică este o moștenire a cultelor idolatrice păgîne. Babilonul este considerat capitala tuturor perversiunilor spirituale. Reluînd tema necredinței considerată drept prostituție, *Apocalipsa* descrie celebra prostitu-

ată: Babilonul devenit arhetipul răului. Ea are în mînă o cupă.

Și femeia era îmbrăcată în purpură și stofă stacojie și împodobită cu aur și pietre scumpe și cu mărgăritare, avînd în mînă un pahar de aur, plin de uriciunile și de necurățiile desfrînării ei.

Și am văzut o femeie, beată de sîngele sfinților și de sîngele mucenicilor lui Iisus (*Apocalipsa* 17, 4 și 6).

### Cupa mîniei

Idolatria este păcatul cel mai grav. Ea stîrnește gelozia și mînia Domnului. Dorința de răzbunare îl va împinge pe Domnul să-l silească pe Israel să bea drojdia nebuniei de pe fundul cupei păcatului care l-a ispitit.

Deșteaptă-te, deșteaptă-te, scoală-te, Ierusalime, tu care ai băut din mîna Domnului paharul urgiei lui; potirul ameteții l-ai băut și l-ai sorbit (*Isaia* 51, 17).

Cînd Ieremia rostește profeții împotriva popoarelor, viziunile lui se sprijină pe imaginea unei cupe înfricoșătoare care vestește pedeapsa.

Că așa mi-a zis Domnul Dumnezeu lui Israel: „Ia din mîna Mea cupa aceasta cu vinul urgiei și adapă cu ea toate popoarele la care te voi trimite;

Acelea vor bea și se vor clătina și vor înnebuni la vederea sabiei pe care o voi trimite asupra lor!”

Și să le zici: „Așa zice Domnul Savaot, Dumnezeu lui Israel: Beți și vă îmbătați, vărsați și cădeți și nu vă ridicați la vederea sabiei pe care o trimit Eu asupra voastră!” (*Ieremia* 25, 15-16 și 27).

Cupa Domnului conține pedeapsa lui Edom:

[...] Iată, cei ce nu le-a fost dat să bea paharul, îl vor bea negreșit. Au doară numai tu vei rămîne nepedepsit? Nu, nu vei ră-

mîne nepedepsit, ci vei bea negreșit paharul (*Ieremia* 49, 12).

Iezechiel consideră că Ierusalimul (numit aici Oholiba) nu va putea îndepărta cupa mîniei divine.

Așa zice Domnul Dumnezeu: Vei bea paharul surorii tale, cel adînc și larg, și vei ajunge de rîs și de batjocură, căci este mare paharul acesta.

Cuprinsă vei fi de beție și de amărăciune, că acesta-i paharul groazei și al pustirii, paharul surorii tale, Samaria.

Și tu-l vei bea, îl vei goli și cioburile lui le vei roade și-ți vei sfîșia pieptul (*Iezechiel* 23, 32-34).

În cel de-al patrulea blestem al lui Avacum, cuceritorul, după ce l-a înjosit pe cel învins împingîndu-l la beție, se regăsește în situația rușinoasă a victimei.

Vai de cel ce adapă pe prietenul său din cupa lui otrăvită, pînă îl îmbată, ca să vadă goliciunea lui!

Tu te-ai săturat de ocară în loc de glorie; bea și tu și te îmbată! Atunci cupa dreptei Domnului se va întoarce împotriva ta și rușinea va acoperi gloria ta (*Avacum* 2, 15-16).

Iată ce se spune despre Dumnezeu într-un psalm:

Va ploua peste păcătoși lațuri, foc și pucioasă; iar suflare de vîfor este partea paharului lor (*Psalmi* 10, 6).

Paharul este în mîna Domnului, plin cu vin curat bine-mirositor; și îl trece de la unul la altul, dar drojdia lui nu s-a vărsat; din ea vor bea toți păcătoșii pămîntului (*Psalmi* 74, 8).

În *Apocalipsa*, cei șapte îngeri avînd cele șapte pedepse sînt simbolizați prin șapte cupe.

Și una din cele patru făpturi dădu celor șapte îngeri șapte cupe de aur, pline de mînia

lui Dumnezeu, Celui ce este viu în vecii vecilor (*Apocalipsa* 15, 7).

### Cupa în *Evangelii*

Tema cupei este întîlnită de mai multe ori în *Evangelii*, uneori pentru a exprima suferința, alteori pentru a stabili un nou ritual de împărtășanie.

Mama fiilor lui Zevedeu vine la Iisus pentru a cere întîietate pentru Iacov și Ioan în împărăția mesianică. Iisus răspunde: „Nu știți ce cereți. Puteți, oare, să beți paharul pe care-l voi bea Eu și cu botezul cu care Eu mă botez să vă botezați? Ei I-au răspuns: Putem. Și El le-a zis lor: Cu adevărat, paharul Meu veți bea” (*Matei* 20, 22-23).

Mai tîrziu Iisus explică ce conține această cupă: „După cum și Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-și dea viața răscumparare pentru mulți” (*Matei* 20, 28).

În același verset din *Evangelia după Marcu*, cupa este asociată cu botezul focului, Patimile și moartea (*Marcu* 10, 38-39).

În evangheliile sinoptice Iisus este descris în culmea disperării în clipa arestării.

[...] Îngenunchiînd, se ruga, Zicînd: Părinte, de voiești, treacă de la Mine acest pahar. Dar nu voia Mea, ci voia Ta să se îplinească.

Iar un înger din cer s-a arătat Lui și-L întărea.

Și fiind în zbucium, cu mai mare stăruință se ruga. Iar sudoarea Lui s-a făcut ca picături mari de sînge care picurau pe pămînt (*Luca* 22, 41-44).

Cupa euharistică este cea a legămîntului, reînnoită întru sîngele lui Iisus.

Și luînd pîinea, mulțumind, a frînt și le-a dat lor, zicînd: Acesta este Trupul Meu care



se dă pentru voi; aceasta să faceți spre pomenirea Mea.

Asemenea și paharul, după ce au cinat, zicând: Acest pahar este Legea cea nouă, întru Sîngele Meu, care se varsă pentru voi (Luca 22, 19-20).

## SÎNGELE

### Sîngele jertfelor și al Legămîntului

În *Biblie* sîngele are o dimensiune misterioasă. Acest fluid conține viață, dar cum aceasta este un dar de la Dumnezeu, sîngele este și el „parte” din Dumnezeu. Acesta este motivul pentru care sîngele se bucură de un tratament aparte atunci cînd se scurge din animalele care vor fi consumate sau jertfite. Același lucru este valabil pentru cazurile în care el este vărsat în mod accidental, sau voit, în timpul războiului, sau în cazul unei execuții judiciare, sau în mod criminal.

Sîngele menstrual este socotit necurat și dă naștere unei perioade de pîngărire (Leviticul 15, 19-30).

Sîngele animalelor nu poate fi mîncat:

Nici un fel de sînge să nu mîncăți în toate cetățile voastre, nici de păsări, nici de dobitoace.

Tot cel ce va mîncă sînge, acela se va stîrpi din poporul său (Leviticul 7, 26-27).

În noaptea de Paști ușile evreilor sînt însemnate cu sîngele animalului jertfit.

Iar la voi sîngele va fi semn pe casele în care vă veți afla: voi vedea sîngele și vă voi ocoli și nu va fi între voi rană omorîtoare, cînd voi lovi pămîntul Egiptului (Ieșirea 12, 13).

Pentru a fi sfințite, hainele preoțești ale lui Aaron și ale fiilor săi sînt stro-

pite cu sînge amestecat cu untdelemn de ungere.

Să iei din sîngele de pe jertfelnic și din untdelemnul de ungere și să stropești asupra lui Aaron și asupra veșmintelor lui, asupra fiilor lui și asupra veșmintelor fiilor lui, și se va sfinți el și veșmintele lui, fiii lui și veșmintele fiilor lui (Ieșirea 29, 21).

În textele sacerdotale sînt menționate mai multe moduri de întrebuințare a sîngelui în scopuri sacre. El este vărsat (Ieșirea 24, 6); se poate muia în sînge (Leviticul 14, 6 și 51); dar cel mai des amintit este ritualul stropirii (Leviticul 4, 7; 16-17).

Stropirea cu sînge își dobîndește adevărata importanță atunci cînd pecetluiește Legămîntul. După o jertfă solemnă de împărtășanie:

[...] Moise, luînd jumătate din sînge, l-a turnat într-un vas, iar cu cealaltă jumătate de sînge a stropit jertfelnicul.

După aceea luînd cartea legămîntului, a citit în auzul poporului; iar ei au zis: „Toate cîte a grăit Domnul le vom face și le vom asculta!”

După aceea luînd Moise sîngele a stropit poporul, zicînd: „Acesta-i sîngele legămîntului, pe care l-a încheiat Domnul cu voi (Ieșirea 24, 6-8).

În *Noul Testament*, acest ritual este evocat și transpus pentru a semnifica puterea izbăvitoare a sîngelui lui Hristos (Evrei 9, 14).

Prima epistolă a lui Pavel începe printr-o închinare în care este evocat ritul stropirii cu sînge. Ea se adresează creștinilor din diasporă „aleși după cea mai dinainte știință a lui Dumnezeu-Tatăl, și sfințiți de către Duhul, spre ascultare și stropirea cu sîngele lui Iisus Hristos” (I Petru 1, 2).

Pentru evrei sîngele este sălașul sufletului, principiu al vieții. În acest fel sîngele dobîndește un fel de personali-

tate care-l împinge să ceară răzbunare. Această imagine este surprinzătoare atunci cînd Dumnezeu îl ceartă pe Cain pentru uciderea lui Abel. Glasul sîngelui iese din gura pămîntului. „Ce ai făcut? Glasul sîngelui fratelui tău strigă către mine din pămînt. Și acum ești blestemat de pămîntul care și-a deschis gura sa, ca să primească sîngele fratelui tău din mîna ta” (Facerea 4, 10-11).

Aici Dumnezeu îndeplinește funcția de *Goel* (răscumpărător). Regăsim această tradiție în reacții violente, care pot degenera în măceluri, precum cea proclamată în cîntarea sălbatică a lui Lameh (Facerea 4, 23-24).

În noua ordine stabilită de Domnul după Potop, figurează și nonviolența împreună cu justificarea ei:

De va vărsa cineva sînge omenesc, sîngele aceluia de mîna de om se va vărsa, căci Dumnezeu a făcut omul după chipul Său (Facerea 9, 6).

Dumnezeu este unicul stăpîn asupra vieții, căci el este cel care o dă. A răni un om sau a-l omorî este ca și cum te-ai atinge de însuși Dumnezeu, prezent întru propria-i imagine, de El creată.

În calitatea sa de stăpîn al sîngelui, Domnul va stabili mai tîrziu regulile răzbunării (Iosua 20, 1-9).

Sîngele care a pecetluit legămîntul dintre Dumnezeu și oameni „strigă” atunci cînd oamenii îl rup. Dumnezeu acționează atunci în calitatea Sa de răscumpărător. Iată ce spune cîntarea lui Moise (Deuteronomul 32, 1-44):

[...] drept și adevărat este El (Deuteronomul 32, 4).

Dar cînd oamenii se abat de la drumul legămîntului, el strigă:

A mea este răzbunarea și răsplătirea cînd se va poticni piciorul lor; că aproape este ziua pieirii lor (Deuteronomul 32, 35).

Victimele nevinovate ale răzvrătirii vor fi răzbunate de Dumnezeu:

Căci El va răzbuna sîngele robilor Săi și va răsplăti cu răzbunare vrăjmașilor Săi (Deuteronomul 32, 43).

În *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel* este reluată aceeași temă: este menționată stropirea cu sînge din primul Legămînt, pentru a anunța pedeapsa celor care, prin apostazia lor, disprețuiesc sîngele Noului Legămînt, pecetluit întru sîngele vărsat de Iisus Hristos.

Gîndiți-vă: cu cît mai aspră fi-va pedeapsa cuvenită celui ce a călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu, și sîngele testamentului cu care s-a sfințit l-a necinstit, și duhul harului l-a făcut de ocară.

Căci cunoaștem pe cel ce a zis: A Mea este răzbunarea; Eu voi răsplăti. Și iarăși: Domnul va judeca pe poporul Său (Evrei 10, 29-30).

Dumnezeu deci răzbună sîngele (Ioil 4, 21) și el însuși anchetează, căci nimic nu-i scapă; în acest fel îi poate salva pe cei umili.

Că Cel ce răzbună sîngele lor și-a adus aminte: N-a uitat strigătul săracilor (Psalmii 9, 12).

Sîngele se întoarce asupra celui care l-a vărsat. Expresia este atît de des întâlnită în *Biblie* încît va fi folosită și în cazul unor greșeli care nu antrenează o vărsare de sînge. Cel care este condamnat la moarte pentru altceva decît o vărsare de sînge își va vedea propriul sînge întors asupra lui. „Cel ce va grăi de rău pe tatăl său sau pe mama sa să fie dat morții, că a grăit de rău pe tatăl său și pe mama sa și sîngele său este asupra sa” (Leviticul 20, 9).



Trebuie observat că lapidarea își scutea executorii de vărsarea de sânge. Această execuție era un act colectiv în care răspunderea era împărțită între autori. Martorii acuzatori aruncau primele pietre, luând astfel asupra lor răspunderea condamnării (*Deuteronomul* 17, 5-7; *Ioan* 8, 7).

### Sângele lui Hristos

Sângele lui Iisus este nevinovat, și Iuda o știe mai bine decât oricine: „Am greșit vânzând sânge nevinovat” (*Matei* 27, 4).

Acest sânge se va întoarce asupra mulțimii acuzatorilor; marii preoți și bătrînii care manipulează mulțimea „Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!” (*Matei* 27, 25; vezi și *Jeremia* 51, 35 și *Luca* 23, 28-32).

Din învățătura lui Iisus într-o sinagogă din Capernaum aflăm că trupul „Fiului Omului” este o hrană și sângele lui o băutură, merinde pentru drumul Învierii.

Cel ce mănîncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi (*Ioan* 6, 54).

Cuvîntul lui anunță instituirea euharistiei.

Și a zis lor: Acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă (*Marcu* 14, 24).

„Paharul binecuvîntării” din ritualul evreiesc de Paști făcea parte dintr-un ritual de împărtășanie cu Dumnezeu căruia i se aducea jertfa. Pavel scrie despre euharistie:

Paharul binecuvîntării, pe care-l binecuvîntăm, nu este, oare, împărtășirea cu sângele lui Hristos? (*I Corinteni* 10, 16).

Iată și ultima recomandare a lui Pavel către bătrînii din Efes, care sînt păstorii comunității creștine: „Drept aceea luați aminte [...] ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a cîștigat-o cu însuși sângele Său” (*Fapte* 20, 28).

„Însuși sângele Său” este probabil o metaforă îndrăzneată: acest sânge al Domnului este Hristos, fiul lui Dumnezeu, și de asemenea sângele vărsat de Iisus pentru a-și clădi Biserica. Și Pavel mai spune:

[...] fiind îndreptați prin sângele Lui (*Romani* 5, 9).

Întru El avem răscumpărarea prin sângele Lui și iertarea păcatelor (*Efesenii* 1, 7).

[...] voi care altădată erați departe, v-ați apropiat prin sângele lui Hristos (*Efesenii* 2, 13).

[...] făcînd pace prin El, prin sângele crucii Sale (*Colosenii* 1, 20).

Referindu-se la ispășirea rituală din *Vechiul Testament*, Pavel evocă „scaunul îndurării” al străvechiului chivot al Legămîntului. Capacul de aur al acestui cufăr sfînt era considerat locul de manifestare al Domnului „acoperind” păcatele lui Israel. El era stropit ritual cu sângele unui țap jertfit (*Leviticul* 16, 14).

Vorbînd despre justificarea adusă de Hristos, Pavel spune: „Pe Care Dumnezeu L-a rînduit (jertfă de) ispășire, prin credința în sângele Lui” (*Romani* 3, 25).

*Vechiul Testament* este invocat în *Epistola către Evrei* a Sfîntului Apostol Pavel pentru a revela puterea de izbăvire a sîngelui lui Hristos.

Căci dacă sângele țapilor și al taurilor și cenușa junincii, stropind pe cei spurcați, îi sfințește spre curățirea trupului, Cu cît mai mult sângele lui Hristos, care, prin Duhul cel veșnic, s-a adus lui Dum-

nezeu pe Sine, jertfă fără prihană, va curăți cugetul vostru de faptele cele moarte, ca să slujiți Dumnezeului celui viu (*Evrei* 9, 13-14).

Ci v-ați apropiat [...]

Și de Iisus, Mijlocitorul noului testament, și de sângele stropirii care grăiește mai bine decât al lui Abel (*Evrei* 12, 22 și 24).

Epistola demonstrează pe larg că jertfa lui Iisus este superioară celor săvîrșite în vechiul cult (*Evrei* 8-10). Hristos poate astfel să ne introducă în sanctuarul ceresc în care El însuși a intrat în virtutea propriei jertfe. „Drept aceea, fraților, avînd, întru sângele lui Iisus, îndrăzneala să intrăm în Sfînta Sfîntelor” (*Evrei* 10, 19).

Faptul că Iisus a murit în afara zidurilor Ierusalimului este legat în Epistolă de un vechi rit.

Într-adevăr, trupurile dobitoacelor al căror sânge e adus de arhiereu, pentru împăcare, în Sfînta Sfîntelor sînt arse afară din tabără. Pentru aceea și Iisus, ca să sfințească poporul cu sângele Său, a pățimit afară din poartă (*Evrei* 13, 11-12).

În *Apocalipsă* este cîntată cîntarea Mielului:

[...] Vrednic ești să iei cartea și să deschizi pecetea ei, căci ai fost înjunghiat și ai răscumpărat lui Dumnezeu, cu sângele Tău, oameni din toată semînția și limba și poporul și neamul (*Apocalipsa* 5, 9).

Mulțimea aleșilor renaște întru sângele Mielului.

[...] Aceștia sînt cei ce vin din strîmtorarea cea mare și și-au spălat veșmintele lor și le-au făcut albe în sângele Mielului (*Apocalipsa* 7, 14).



PÎNEA TRUPULUI  
ȘI CEA A SPIRITULUI



### **Pîinea dată, dăruită, azimă și pîine dospită**

Mana din deșert  
Pîinea pentru punerea înaintea și sărbătoarea azimelor  
Azima și pîinea dospită

### **Pîinea cea de toate zilele și de taină**

Pîinea cea de toate zilele  
O figură misterioasă: Melhisedec  
Pîinea și cuvîntul  
Înmulțirea pîinilor  
Pîinea vieții  
Pîinea frîntă

În vremurile fericite ale paradisului terestru, Adam și Eva aveau la dispoziția lor aproape toate fructele grădinii. Ei puteau, fără efort, printr-un simplu cules, să se bucure de o hrană bogată. Neascultarea păcatului originar s-a născut dintr-o lipsă de discernămint și astfel fructul oprit le-a otrăvit existența. Izgoniți dintr-un loc al desfătărilor, ei iau cunoștință de sentința divină. Munca va fi prețul vieții: pentru femeie, muncile facerii, pentru bărbat, muncile pămîntului. Dumnezeu i-a zis lui Adam:

Pentru că ai ascultat vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit: „Să nu mănînci”, blestemat va fi pămîntul pentru tine! Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale!

Spini și pălămidă îți va rodi el și te vei hrăni cu iarba cîmpului!

În sudoarea feții tale îți vei mânca pîinea ta, pînă te vei întoarce în pămîntul din care ești luat (*Facerea* 3, 17-19).

În limbajul biblic, cuvîntul pe care noi îl traducem prin „pîine” înseamnă orice aliment. Omul are nevoie de pîine în fiecare zi și acest termen, printr-o ciudată alunecare de sens, va însemna: ceea ce se întîmplă în fiecare zi. De exemplu, pîinea suferinței este o suferință zilnică. Într-un sens mai larg, pîine va însemna sprijinul spiritual pe care-l pot aduce mila Domnului și cuvîntul său.

### **PÎINEA DATĂ, DĂRUITĂ, AZIMĂ ȘI PÎINE DOSPITĂ**

#### **Mana din deșert**

Mana apare încă de la începuturile *leșirii*. Este vorba de o hrană culeasă pe un arbust, a cărui sevă solidificată este comestibilă. Autorul biblic consideră această întîlnire providențială: Dumnezeu asigură supraviețuirea poporului său în deșert, înainte de a i-o îmbunătăți cu o hrană mai bogată: prepelițele.

Cînd spunem despre mană că este „pîinea cerului”, ne gîndim la *Psalmi*:

Cerut-au și au venit prepelițe, și cu pîine cerească i-a săturat pe ei (*Psalmii* 104, 39).

Și a plouat peste ei mană de mîncare și pîine cerească le-a dat lor.

Pîine îngerească a mâncat omul; bucate le-a trimis lor din destul.

Și a plouat peste ei ca pulberea cîrnuri și ca nisipul mării păsări zburătoare (*Psalmii* 77, 28-29 și 31).

Cu alte cuvinte, atunci cînd se spune că pîinea vine din cer, înseamnă că hrana a fost asigurată de un stol de păsări. Această formulă capătă însă foarte repede un alt sens: ea vine de la Dumnezeu care veghează asupra copiilor săi. Hrana culeasă din arbuști va fi considerată și ea cerească. Potrivit tradiției iudaice, mana este cel mai mare



miracol din *Ieșire* și Iisus va aminti de pâinea cerească, în cuvîntul său despre pâine (Ioan 6, 31).

În *Ieșire*, Moise anunță într-o zi venirea minunii, care se face repede simțită:

[...] iar dimineața după ce s-a luat roua dimprejurul taberei, iată se afla pe fața pustiei ceva mărunț, ca niște grăunțe, și albicios, ca grindina pe pământ.

Și văzînd fiii lui Israel, au zis unii către alții: „Ce-i asta?” că nu știau ce-i. Iar Moise le-a zis: „Aceasta-i pâinea pe care v-o dă Dumnezeu să o mîncăți” (*Ieșirea* 16, 13–15; vezi și *Înțelepciunea lui Solomon* 16, 20–21).

Și fiindcă mana apare în fiecare zi, nu este nevoie să fie păstrată: vigilența Domnului este în fiecare zi aceeași. Oamenii nu trebuie să se îndoiască de sprijinul lui.

Zis-a iarăși Moise către ei: „Nimeni să nu lase din aceasta pe a doua zi”.

Dar ei n-au ascultat pe Moise, ci unii au lăsat din aceasta pe a doua zi; dar a făcut viermi și s-a stricat. Și s-a mîniat pe ei Moise (*Ieșirea* 16, 19–20).

### **Pâinea pentru punerea înaintea și sărbătoarea azimelor**

Înăuntrul primului sanctuar se afla o masă de lemn, poleită cu aur curat, și prevăzută cu mînere pentru a putea fi transportată. Era o tavă folosită într-un scop sacru: darul pînii pentru Domnul. Evreii numesc această ofrandă „pâinea pentru punerea înaintea” sau „pâinea lui Dumnezeu”.

În *Leviticul* este descris ritualul acestei ofrande. O parte din pînă este presărată cu tămîie și arsă, cealaltă parte este consumată de preoți. Această practică este o obligație care decurge din Legămînt iar ritualul, considerat deosebit

de sfînt, trebuie veșnic păstrat (*Leviticul* 24, 5–9).

Stabilit pe pămîntul Canaanului, poporul lui Israel începe să practice agricultura. O parte din roadele pămîntului trebuie aduse ca prinos Domnului pentru a obține de la el binecuvîntare și pămînt rodnic. Dăruirea trufandalelor se va transforma în sărbătoarea recoltei, una din cele mai veșele și populare sărbători din Israel.

Din ziua a doua după întîi a sărbătorii, din ziua în care veți aduce snopul legănat, să numărați șapte săptămîni întregi, Pînă la ziua întîi de după cea din urmă zi a săptămîinii a șaptea, să numărați cincizeci de zile și atunci să aduceți un nou dar de pâine Domnului.

Să aduceți din locuințele voastre dar ridicat: două pîini făcute din două zecimi de efă de făină de grîu, coapte cu dospitură, ca pîrgă Domnului (*Leviticul* 23, 15–17).

În istoria lui David există un episod în care acesta, simțindu-se slăbit din cauza foamei, mîncîndă, împreună cu oamenii lui, pînile punerii înaintea, pe care preotul, considerîndu-i curați din punct de vedere ritual, nu ezită să li le dea (*I Regi* 21, 6).

Iisus va aminti de acest moment într-o zi cînd ucenicii lui sînt certați pentru că, fiindu-le foame, mîncău boabe de grîu culese într-o zi de sîmbătă (*Matei* 12, 1).

### **Azima și pâinea dospită**

Facerea pînii a dobîndit, în *Vechiul Testament* și în *Noul Testament*, o importantă valoare simbolică. Pentru a putea urmări toate gradele acestei schimbări de sens, trebuie să ne referim, în primul rînd, la un text al lui Pavel: „Iar dacă este pîrgă (de făină) sfîntă, și frămîntătura este sfîntă; și dacă rădăcina

este sfîntă, și ramurile sînt” (*Romanii* 11, 16).

Cuvîntul oarecum misterios „pîrgă” poate fi înțeles datorită legăturii sale cu rădăcina. Este vorba de principiul creșterii, al dezvoltării. În ceea ce privește cuvîntul „sfînt”, el nu indică o perfecțiune morală. Dumnezeu este sfînt pentru că este diferit, iar poporul Domnului este sfînt pentru că, prin alegere divină, a fost pus de-o parte. Această diferență a fost consfințită prin Legămînt. Cînd credința se pervertește și poporul se abate de la drumul cel drept, puținii credincioși rămași sînt considerați semințe sau drojdie, din care se naște un grup de oameni ce pot fi considerați sfîinți, datorită harului divin din care s-au născut. În pilda aluatului din evanghelii, este subliniat contrastul dintre cantitatea mică de aluat dospit folosit și puterea de fermentație care ridică o cantitate mare de aluat. „[...] Asemenea este împărăția cerurilor aluatului pe care, luîndu-l, o femeie l-a ascuns în trei măsuri de făină, pînă ce s-a dospit toată” (*Matei* 13, 33; *Luca* 13, 20–21).

Simbolismul aluatului dospit este ambiguu. În calitatea lui de ferment este o materie care dă naștere unui proces de descompunere. În această situație, drojdia este spurcată.

Pâinea de Paști este o pâine nedospită. În povestea fugii din Egipt, pâinea făcută în grabă evocă graba poporului care pleca pe ascuns: nu era timp pentru a lăsa aluatul să crească. Această pâine a fost mîncată împreună cu mielul, conform poruncii Domnului, transmisă de Moise:

Și să mîncînce în noaptea aceea carnea lui friptă la foc; dar s-o mîncînce cu azimă și cu ierburi amare.

Să-l mîncăți așa: să aveți coapsele încinse, încălțămîntea în picioare și toiagele în mîi-

nile voastre; și să-l mîncăți cu grabă (*Ieșirea* 12, 8 și 11).

Mai tîrziu, după ce Israel se va fi instalat pe pămîntul făgăduinței, sărbătoarea azimelor va fi și sărbătoarea secerișului, sărbătorirea unei renașteri totale care se rupe definitiv de anul trecut. Dospitura, amintire a unei pîini vechi, ar fi o întoarcere nedorită la acest trecut încheiat. Legătura dintre cele două semnificații devine clară atunci cînd citim ritualul sărbătorii azimelor.

Șapte zile să mîncăți azime; din ziua întîi să depărtați din casele voastre dospitura, căci cine va mîncă dospit din ziua întîi pînă în ziua a șaptea, sufletul aceluia se va stîrpi din Israel.

Păziți sărbătoarea azimilor, că în ziua aceea am scos taberile voastre din pămîntul Egiptului (*Ieșirea* 12, 15 și 17).

Dăruirea azimei, ca simbol al reînnoirii, va fi din nou interzisă în ritualul de tîrnosire al lui Aron și al fiilor lui (*Ieșirea* 12, 15–17).

În *Evangheliile* aluatul dospit este prezentat ca periculos, el putînd vicia totul. Acesta este aluatul ipocriziei care-i înjosește pe farisei (*Luca* 12, 1) și pe Irod (*Marcu* 8, 15). Prevenirea lui Iisus se situează într-un context special. Puțin timp după înmulțirea pînii (*Matei* 15, 32–38), Iisus pleacă împreună cu ucenicii săi care au uitat să ia pâine. Iisus le zice:

Luați aminte și feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor (*Matei* 16, 6).

Auzind cuvîntul „aluat”, ucenicii se gîndesc la pâine și se acuză reciproc. Iisus îi va calma amintindu-le de minunea la care asistaseră nu demult. El le zice:



Cum nu înțelegeți, că nu despre pâini v-am zis? Ci feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor.

Atunci au înțeles, că nu le-a spus să se fe-rească de aluatul pâinii, ci de învățătura fariseilor și a saducheilor (*Matei 16, 11-12*).

Pavel este de părere că aluatul dospit este o întoarcere nedorită la lucrurile din trecut. Galatenii încercaseră să se întoarcă la vechea lor lege.

Cei ce voiți să vă îndreptați prin lege v-ați îndepărtat de Hristos [...]

Voi alergați bine. Cine v-a oprit ca să nu spuneți adevărul?

Înduplecarea aceasta nu este de la cel care vă cheamă.

Puțin aluat dospește toată frământătura (*Galateni 5, 4 și 7-9*).

Un caz de incest stârnește scandal printre Corinteni. Reacția lui Pavel este ilustrată cu ajutorul simbolismului aluatului.

Semeția voastră nu e bună. Oare nu știți că puțin aluat dospește toată frământătura? Curățiți aluatul cel vechi, ca să fiți frământătură nouă, precum și sînteți fără aluat; căci Paștile nostru Hristos S-a jertfit pentru noi.

De aceea să prăznuim nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutății și al vicleșugului, ci cu azimele curăției și ale adevărului (*I Corinteni 5, 6-8*).

## PÂINEA CEA DE TOATE ZILELE ȘI DE TAINĂ

### Pîinea cea de toate zilele

În povestea lui Ilie, slujitorul Domnului nu trebuie să se îngrijească de pîinea cea de toate zilele:

Și a zis Domnul către Ilie:

„Du-te de aici, îndreaptă-te spre răsărit și te ascunde la pîriul Cherit, care este în fața Iordanului.

Apă vei bea din acel pîriu, iar merinde am poruncit corbilor să-ți aducă acolo!”

Și a plecat Ilie și a făcut după cuvîntul Domnului; s-a dus și a șezut la pîriul Cherit, care este în fața Iordanului.

Corbii îi aduceau pîine și carne dimineata, pîine și carne seara; iar apă bea din pîriu (*III Regi 17, 2-6*).

În toiul secetei Ilie îi cere văduvei din Sarepta o bucată de pîine. Femeia nu mai are merinde. Prorocul face să apară o făină miraculoasă din care hrănește o întreagă familie timp de o săptămînă (*III Regi 17, 8-16*).

Cînd, deznădăjduit, prorocul se prăbușește pe drumul Horebului, el se confundă într-un somn adînc. Un înger îl atinge și-i spunea: „Scoală-te de mîncă și bea!” El privea și vedea la căpătiul lui o turtă coaptă în vatră și un urciur cu apă (*III Regi 19, 6*).

Iisus trimite în misiune șaptezeci și doi de ucenici și le recomandă să se lepede de orice grijă, și în special de cea a mîncării. El le zice: „Și în această casă rămîneți, mîncînd și bînd cele ce vă vor da, căci vrednic este lucrătorul de plata sa” (*Luca 10, 7*).

Cuvîntul „pîine” poate avea cele mai diverse semnificații. În *Biblie* ea este un semn pozitiv sau negativ, bun sau rău, un semn de fericire sau de nenorocire. „[...]și pîinea inima omului o întărește” (*Psalzii 103, 16*).

În ziua izbăvirii Domnului, ploaia face să încolțească semintele și pîinea pe care o rodește pămîntul este multă și gustoasă (*Isaia 30, 23*).

Postul poate fi o practică foarte formalistă. Oare adevăratul post nu înseamnă a-și împărți pîinea cu cel flămînd? (*Isaia 58, 7; vezi și Ieremie 18, 16*).

Înțelepciunea îi poartă pe oameni la masa ei și le spune:

„Cine este neînțelept să intre la mine!” și celor lipsiți de buna chibzuială le zice:

„Veniți și mîncăți din pîinea mea și beți din vinul pe care eu l-am amestecat.

Părăsiți neînțelepciunea și umblați pe calea priceperii!” (*Pilde 9, 4-6*).

Omul nenorocit se hrănește din în-tristare:

Făcutu-mi-s-au lacrimile mele pîine ziua și noaptea, cînd mi se zicea mie în toate zilele: „Unde este Dumnezeuul tău?” (*Psalzii 41, 3*).

Toată ziua m-au ocărit vrăjmașii mei și cei ce mă lăudau, împotriva mea se jurau.

Că cenușă am mîncat, în loc de pîine, și băutura mea cu plîngerea am amestecat-o (*Psalzii 101, 9-10*).

Dumnezeu calmează anxietatea oamenilor suferinzi:

În zadar vă sculați dis-de-dimineată, în zadar vă culcați tîrziu, voi care mîncăți pîinea durerii, dacă nu v-ar da Domnul somn, iubiți ai Săi (*Psalzii 126, 2*).

Izgonit de Dumnezeu pentru păcatele sale, Israel nu poate să aducă jertfe Domnului, și chiar dacă ar face-o, ele nu ar fi primite.

Nu vor mai aduce Domnului nici o turnare de vin nici nu-i vor mai pregăti vreo jertfă. Ca o pîine de jale este pîinea lor, toți cei ce vor mîncă din ea vor fi necurați, că pîinea lor slujește numai pentru potolirea foamei lor și nu va fi adusă în casa Domnului (*Osea 9, 4*).

În *Pildele lui Solomon* este descrisă pîinea neagră a celor răi.

Nu apuca pe calea celor fără de lege și nu păși pe drumul celor răi.

Căci ei se hrănesc din pîine agonisită prin fărădelege și beau vin căpătat prin asuprire (*Pilde 4, 14 și 17*).

Bună e la gust pîinea agonisită cu înșelăciune, iar după aceea gura se umple de pietricele (*Pilde 20, 17*).

Rugăciunea pe care ucenicii o învață de la Iisus conține o cerere:

Pîinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi; (*Matei 6, 11*).

Cel mai frumos comentariu făcut pe marginea acestei rugăciuni este cuvîntul lui Iisus către ucenicii săi:

[...] Nu vă îngrijiți pentru viața voastră ce veți mîncă, nici pentru trupul vostru cu ce vă veți îmbrăca.

Viața este mai mult decît hrana și trupul decît îmbrăcămîntea.

Priviți la corbi, că nici nu seamănă, nici nu seceră; ei n-au cămară, nici jitniță, și Dumnezeu îi hrănește. Cu cît mai de preț sînteți voi decît păsările! (*Luca 12, 22-24*).

### O figură misterioasă: Melhisedec

Melhisedec este o figură misterioasă a *Vechiului Testament*, care apare în *Facere*. El este în același timp rege și preot. Este un trimis al Domnului Cel Preaînalt, probabil un zeu canaanu, asimilat mai tîrziu de Israel cu Dumnezeu. Melhisedec, stăpîn al pâinii și al vinului, primește daruri de la Avram și rostește o binecuvîntare.

Iar Melhisedec, regele Salimului, i-a adus pîine și vin. Melhisedec acesta era preotul Dumnezeului Celui Preaînalt.

Și a binecuvîntat Melhisedec pe Avram și a zis: „Binecuvîntat să fie Avram de Dumnezeu Cel Preaînalt, Ziditorul cerului și pămîntului. Și binecuvîntat să fie Dumnezeu Cel Preaînalt, Care a dat pe vrăjmașii tăi în mîinile tale!” Și Avram i-a dat lui Melhisedec zeciuială din toate (*Facerea 14, 18-20*).



Într-un psalm, Melhisedec apare ca un rege drept și prosper, care posedă și veșnică putere sacerdotală.

Juratu-s-a Domnul și nu-i va părea rău. Tu ești preot în veac, după rînduiala lui Melhisedec (*Psalmii* 109, 4).

În *Noul Testament*, îl regăsim pe acest rege-preot, de două ori uns, în imaginea Mesiei. El este menționat de mai multe ori în *Epistola către Evrei a Sfintului Apostol Pavel*.

Așa și Hristos nu s-a preaslăvit pe Sine însuși, ca să se facă arhiereu, ci Cel ce a grăit către El: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut.

În alt loc se zice: Tu ești Preot în veac după rînduiala lui Melhisedec (*Evrei* 5, 5-6, citînd *Psalmii* 2, 7 și 109, 4).

În această epistolă va fi explicat sensul identificării lui Iisus cu Melhisedec (*Evrei* 7).

### Pîinea și cuvîntul

Iisus este dus în deșert pentru a fi ispitit de diavol.

Și după ce a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți, la urmă a flămînzit.

Ci apropiindu-se, ispititorul a zis către El. De ești Tu Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pîini.

Iar El, răspunzînd, a zis: Scris este: Nu numai cu pîine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul care iese din gura lui Dumnezeu (*Matei* 4, 2-4).

Răspunsul lui Iisus se referă la un pasaj din *Deuteronomul*:

Te-a smerit, te-a pedepsit cu foamea și te-a hrănit cu mana, pe care nu o cunoșteai și pe care nu o cunoșteau nici părinții tăi, ca să-ți arate că nu numai cu pîine trăiește omul, ci că omul trăiește și cu tot cuvîntul

ce iese din gura Domnului (*Deuteronomul* 8, 3).

Ceea ce rostește Domnul sînt vorbe de încredere, pline de credință (*Psalmii* 88, 35).

Analogia dintre pîine și cuvînt este evidentă în pilda semănătorului. Grîul semănat incolțește în mod diferit în funcție de calitatea terenurilor. Cuvîntul Domnului, semănat în inima omului, este precum o realitate care trebuie să dea roade.

Semănătorul seamănă cuvîntul.

Iar cele semănate pe pămîntul cel bun sînt cei ce aud cuvîntul și-l primesc și aduc roade: unul treizeci, altul șaizeci și altul o sută (*Marcu* 4, 14 și 20).

### Înmulțirea pîinilor

Iisus va hrăni în deșert cinci mii de oameni. Locul ales are o valoare simbolică: el amintește de mana din deșert din vremea leșirii.

Această înmulțire pornește de la niște rămășițe, probabil resturile unei mese: cinci pîini și doi pești. Iisus va înmulți aceste rămășițe, în virtutea vrerii eterne a Domnului care cerea odinioară păstrarea unei rămășițe din poporul său pentru ca din ea să renască Israel.

Pe de altă parte, împărțirea pîinii are și altă semnificație. Pîinile înmulțite vor deveni în mod paradoxal simbolul unității participanților. Această masă luată împreună creează un fel de comuniune. Iisus a fost urmat de o gloată eterogenă, dar la despărțirea de el va fi vorba de un grup. Cei care au trăit miracolul vor păstra toți amintirea unei zile marcate de un semn important: o masă prodigioasă.

Cele două aspecte ale gestului lui Iisus se întîlnesc pentru a face din această înmulțire o pregătire pentru

misterul euharistic. Împărțirea pîinii și întemeierea unei comunități de credincioși sînt semnul și anticiparea Bisericii ce avea să vină.

Și au șezut cete, cete, cîte o sută și cîte cincizeci.

Și luînd cele cinci pîini și cei doi pești, privind la cer, a binecuvîntat și a frînt pîinile și le-a dat ucenicilor, ca să le pună înainte, asemenea și cei doi pești i-a împărțit tuturor. Și au mîncat toți și s-au săturat (*Marcu* 6, 40-42).

### Pîinea vieții

Predica lui Iisus despre pîinea vieții nu poate fi ușor înțeleasă. Ne vom mulțumi să propunem trei elemente pentru interpretarea ei.

Pentru început trebuie luată în considerație paralela constantă care se face între pîinea de taină pe care o anunță Iisus și povestea dăruirii manei din *Ieșire*. Mana era o hrană pămîntească și perisabilă. Pîinea vieții este o hrană veșnică, fiind un dar de la Dumnezeu care vine din cer. Iisus se adresează unei mulțimi în care se află și evrei, dornici să afle învățăturile Lui, dar și deosebit de critici.

Lucrați nu pentru mîncarea cea pieritoare, ci pentru mîncarea ce rămîne spre viață veșnică și pe care o va da vouă Fiul Omului, căci pe El L-a pecetluit Dumnezeu-Tatăl (*Ioan* 6, 27).

Deci Iisus le-a zis: Adevărat, adevărat zic vouă, nu Moise v-a dat pîinea cea din cer; ci Tatăl Meu vă dă din cer pîinea cea adevărată.

Căci pîinea lui Dumnezeu este cea care se coboară din cer și care dă viață lumii (*Ioan* 6, 32-33).

Un alt element ajutător pentru interpretare este sensul deosebit de important pe care Iisus îl dă termenului

de voință. Pentru a pătrunde această semnificație trebuie să alăturăm două texte: primul este extras din predica despre pîinea vieții:

Pentru că M-am coborît din cer, nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine.

Și aceasta este voia Celui ce M-a trimis, ca din toți pe care Mi i-a dat Mie să nu pierd pe nici unul, ci să-i înviez pe ei în ziua cea de apoi (*Ioan* 6, 38-39).

Celălalt text este extras din învățătura lui Hristos, după întîlnirea Lui cu femeia samaritană. Este vremea recoltei, ucenicii au în fața ochilor lanuri de grîu alb, bun de secerat. Iisus le spune:

[...] Eu am de mîncat o mîncare pe care voi o știți.

Ziceau deci ucenicii între ei: Nu cumva i-a adus cineva să mănînce?

Iisus le-a zis: Mîncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine și să săvîrșesc lucrul Lui (*Ioan* 4, 32-34).

Cînd omul îndeplinește, precum Iisus, voința Tatălui, el află că această voință divină este o intenție de izbăvire. Ceea ce hrănește credința și speranța omului este dobîndirea acestei siguranțe. Voia lui Dumnezeu nu mai este în acest caz o putere divină concepută în mod vag sau abstract, ci dorința vie de izbăvire care pune stăpînire pe inima Domnului.

Un ultim reper este o afirmație a lui Iisus în legătură cu misterul trupului Său.

Eu sînt pîinea cea vie, care s-a pogorît din cer. Cine mănîncă din pîinea aceasta viu va fi în veci. Iar pîinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu (*Ioan* 6, 51).

Evreii sînt indignați de această formulă. Iisus insistă:



Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sîngele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi.

Trupul Meu este adevărată mîncare și sîngele Meu, adevărată băutură.

Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sîngele Meu rămîne întru Mine și Eu întru el.

Precum M-a trimis pe Mine Tatăl Cel viu și Eu viez pentru Tatăl, și cel ce Mă mănîncă pe Mine va trăi prin Mine (Ioan 6, 54-57).

Cuvîntul „trup” nu înseamnă aici numai materia organică umană. Este omul în toată plenitudinea lui, cu marile sale posibilități, uneori prost folosite, și cu slăbiciunile sale prea evidente. Sîngele este, în *Biblie*, principiul vital dăruit de Dumnezeu. Așa cum spune Iisus care trăiește în permanentă comuniune cu Tatăl Său: „A mîncă trupul Meu și a bea sîngele Meu” înseamnă a intra, prin Hristos-omul, în perfectă simbioză cu Tatăl. Protestul evreilor și, mai tîrziu, al unor ucenici se datorește unui refuz sau unei orbiri.

Aceasta este pîinea care s-a pogorît din cer, nu precum au mîncat părinții voștri mana și au murit. Cel ce mănîncă această pîine va trăi în veac (Ioan 6, 58).

Pîinea pămîntului îl menține pe om în viață. Pîinea cerească face din el o ființă hărăzită vieții veșnice.

### Pîinea frîntă

În vremea Patimilor, Hristos își adună ucenicii pentru a sărbători Paștile. Pîinea pe care o frînge, prezentată ca propriul Lui trup, înlocuiește mielul jertfit și împărțit în vremea leșirii.

Pavel ne oferă cea mai veche mărturie a acestei euharistii:

[...] Pîinea pe care o frîngem nu este, oare, împărtășirea cu trupul lui Hristos?

Că o pîine, un trup sîntem cei mulți; căci toți ne împărtășim dintr-o pîine (*I Corinteni* 10, 16-17).

Căci eu de la Domnul am primit ceea ce vă dau vouă: Că Domnul Iisus, în noaptea în care a fost vîndut, a luat pîine, și, mulțumind, a frînt și a zis: Luați, mîncăți; aceasta este trupul Meu care se frînge pentru voi. Aceasta să faceți spre pomenirea Mea (*I Corinteni* 11, 23-24; vezi și *Matei* 26, 26-29; *Marcu* 14, 22-25; *Luca* 22, 14-20).

Ucenicii care mergeau la Emaus au auzit pe drum învățăturile lui Iisus, fără însă a-l recunoaște. El le explica misterul lui Hristos suferind și slăvit. În timpul cinei, ei îl vor recunoaște în momentul frîngerii pîinii.

Și cînd a stat împreună cu ei la masă, luînd El pîinea, a binecuvîntat și, frîgînd, le-a dat lor.

Și s-au deschis ochii lor și L-au cunoscut; Și El s-a făcut nevăzut de la ei.

Și au zis unul către altul: Oare nu ardea în inima noastră, cînd ne vorbea pe cale și cînd ne țilcuia Scripturile? (*Luca* 24, 30-32).

După Înviere, Iisus mai stă o dată la masă cu ucenicii Lui.

Deci a venit Iisus și a luat pîinea și le-a dat lor, și de asemenea și peștele.

Aceasta este, acum, a treia oară cînd Iisus s-a arătat ucenicilor, după ce s-a sculat din morți (*Ioan* 21, 13-14).

Frîngerea pîinii la cină a fost, pentru ucenicii lui Iisus, în aceeași măsură ca înmulțirea pîinilor, un moment esențial pentru euharistie. Pentru prima comunitate creștină, frîngerea pîinii însemna celebrarea acestei taine.

Și stăruiau în învățătura Apostolilor și în comuniune, în frîngerea pîinii și în rugăciuni (*Fapte* 2, 42; vezi și 20, 7).

## BESTIAR BIBLIC



### Calul

Dumnezeu îi vine de hac calului de neînvins

Ispita calului  
Prorocii ponegresc calul  
Caii profetici  
Caii Apocalipsei  
Asinul, un antical

### Mielul și țapul

Mielul jertfei prin foc  
Mielul prorocilor  
Mielul pascal  
Capra și țapul

### Porumbelul și vulturul

Porumbelul și turturea  
Vulturul

### Leul, șarpele și monștrii

Leul  
Șarpele  
Balaurul și monștrii

Oamenii au fost dintotdeauna fascinați de animale. Sălbătice sau domestice, obișnuite sau exotice, ele au stîrnit felurite reacții, omul continuînd să fie atras chiar și în zilele noastre de lumea animală. Ne temem de forța lor, ne mirăm de perfecțiunea simțurilor lor, admirăm puterile, obiceiurile și strategiile lor, manifestările uimitoare ale instinctului lor.

Din cele mai îndepărtate vremuri, între om și animal s-a stabilit o simbioză, reflectată în mod fantastic de magie. Riturile de vînătoare și practicile de magie divinatorie și curativă au dat astfel naștere unei suprarealități a lumii animale, reflectată în figuri pictate sau sculptate, în obiecte uzuale sau culturale și în povestiri mitologice.

„Stăpînul animalelor”, înzestrat cu inteligență umană și cu puterea supușilor săi, poate fi considerat una din cele mai vechi reprezentări ale divinității.

Simbolistica biblică a animalului este totuși specială. Israel a avut momente de idolatrie, dar cultele zoolatrice nu par a-l fi tentat (adorarea vițelului de aur este întîmplătoare). La început, cronicarii, legiuitorii, prorocii și scribii inspirați evocă animalele în mod realist. Ei vorbesc despre animalele jertfite, despre calul militar sau despre animalul de povară.

Fantezia biblică a avut însă și ea un cuvînt de spus, rezultatul fiind crearea

unei suprarealități animale care merită să fie cercetată. Aceste produse ale imaginației sînt totuși supuse axei spirituale a acestor scrieri, închinată revelației Dumnezeului unic, Domnului Legămîntului cu Israel și cu toți oamenii.

În această perspectivă, simbolistica calului biblic este deosebit de importantă.

### CALUL

#### Dumnezeu îi vine de hac calului de neînvins

Calul apare pentru prima oară în *Biblie* în cursul relatării întîlnirii dintre Iosif și egiptenii care nu aveau bani pentru a cumpăra grîne. Cerealele vor fi schimbate pe vite. „Și au adus ei la Iosif vitele lor, și le-a dat Iosif pîine pe cai și pe oi, pe boi și pe asini” (*Facerea* 47, 17).

Primii numiți, caii, nu sînt însă vite.

Între anii 1730 și 1550 î.Cr., Egiptul a fost stăpînit de hicsosii, stabiliți pe valea Nilului. Ei au adus în Egipt un cal de rasă mongolică, ale cărui nume, *sesm-t*, pentru iapă, și *sumsin*, pentru calul de război, par a fi într-adevăr de origine asiatică.

Există în vocabularul ebraic mai multe cuvinte pentru cal, călăreț, atelaj (*pārāš*, *rēkeš*, *rākav*) care dovedesc o oarecare confuzie între animal și combi-



nația cal/călăreț sau cal/car/războinic transportat.

Multă vreme războinicul din Israel va fi beduinul sau țăranul care se apără împotriva dușmanului călare pe cal. Acest lucru reiese din binecuvântarea tribului lui Dan care dispune grupuri de pedestri în vederea hărțuirii năvălitorilor străini.

Dan va fi șarpe la drum, viperă la potecă înveninând piciorul calului, ca să cadă călărețul (*Facerea* 49, 17).

Dar cel care a repurtat prima victorie împotriva calului este Domnul, prin voia căruia Marea Roșie a înghițit redutabilele atelaje egiptene.

Acest episod (*Ieșirea* 14), comentat în cântarea lui Moise (*Ieșirea* 15, 1–20) a fost investit de tradiția biblică cu o însemnată valoare simbolică. Imaginea fantastică a calului este una din cheile interpretării.

Dumnezeu vine în ajutorul poporului său și își manifestă puterea ca în ziua creației, când suflul divin plutea deasupra apelor, înainte de a învinge haosul și de a face ordine atît în lumea neînsuflețită, cît și în cea însuflețită.

[...] și a alungat Domnul marea toată noaptea cu vînt puternic de la răsărit și s-a făcut marea uscat, și s-au despărțit apele (*Ieșirea* 14, 21).

La suflarea nărilor tale s-a despărțit apa, Dar ai trimis tu duhul tău, Și marea i-a înghițit (*Ieșirea* 15, 8 și 10).

Aceste cuvinte sînt într-adevăr un ecou al Facerii: „Și a zis Dumnezeu: «Să fie o țarie prin mijlocul apelor și să despartă ape de ape!» Și a fost așa” (*Facerea* 1, 6).

Calul, folosit de năvălitorii indo-europeni, apare înzestrat cu o forță fantastică. Faima calului era mai curînd

negativă deoarece el aducea moartea; particula *mar* (*mr̥it*) aparține cuvîntului „moarte” (*mar-eșal*, *coș-mar*, sau *mare*, care înseamnă „iapă” în engleză). În mitologiile maritime apăreau adesea cai în marea agitată, acolo unde noi vedem doar valuri rotunde și înspumate. Simbolistica calului morții se combină cu puterea distrugătoare a abisului biblic (*tehōm*), din care iese marea înfuriată.

Cînd, la porunca Domnului, Moise întinde mîna pentru a doua oară, marea se năpustește asupra atelajelor egiptene, smulgîndu-le din mlaștină și trimițîndu-le spre portul lor de plecare. Moarte împotriva morții, refluxul apelor adînci va acoperi valul cailor:

Iar apele s-au tras la loc și au acoperit carele și călăreții întregii oștiri a lui Faraon, care intrase după Israeliți în mare și nu a rămas nici unul dintre ei (*Ieșirea* 14, 28).

Dar ai trimis Tu duhul Tău,  
Și marea i-a înghițit;  
Afundatu-s-au ca plumbul,  
În apele cele mari (*Ieșirea* 15, 10).

Carele lui Faraon și oștirea lui în mare le-a aruncat;  
Pe căpeteniile cele de seamă ale lui, Marea Roșie le-a înghițit,  
Adîncul le-a acoperit,  
În fundul mării ca o piatră s-au pogorît (*Ieșirea* 15, 4–5).

Astfel, puterea ecvestră, ucigătoare precum un val seismic, este înghițită de abisul maiestuos al haosului originar.

După cum spune un psalm:

Adînc pe adînc cheamă în glasul căderilor apelor Tale (*Psalmii* 41, 9).

Domnul lichidează în apele primordiale armata egipteană a cărei viteză și

fluiditate se datorau rapidității și puterii calului.

Prorocul Avacum descrie o cavalerie a Domnului, posibil instrument al mîniei sale. În acest text, el se referă probabil la traversarea Mării Roșii (*Avacum* 3, 8–15).

În *Cartea lui Iosua Navi* este menționat un ordin divin care anatemizează care și cai, în timpul unei lupte împotriva Canaaneilor.

Domnul însă a zis: „Nu te teme de fața lor, căci mîine pe vremea aceasta îi voi da pe toți aceia fiilor lui Israel ca să-i ucidă; cailor lor să le tai vinele picioarelor, iar carele să le arzi cu foc” (*Iosua* 11, 6).

Această poruncă este întocmai executată (*Iosua* 11, 9). Motivele acestei execuții au fost deja expuse. Exigența divină se bizuie pe credința lui Israel: Dumnezeu se luptă pentru Israel și ajutorul lui nu-i va lipsi acestuia din urmă. Întîlnim aici o oarecare neîncredere față de armata profesionistă — care luptă cu care și cai — datorată poate unei spaime instinctive față de cal, ale cărui calități sînt legate de puterile întunericului.

### Ispita calului

Blestemul calului este reconsiderat de David după victoria sa asupra Arameenilor, conduși de Hadad-Ezer.

Și a luat David de la el o mie șapte sute de călăreți și douăzeci de mii de pedestrași și a tăiat David vinele la toți caii de la care, lăsînd pentru sine din ei numai pentru o sută de care (*II Regi* 8, 4).

Carul înhămat va deveni repede însemn al puterii regale. Astfel hotărăște fiul lui David care intenționează să-și înlătore tatăl. „După aceasta Abesalom și-a înjghebat care și cai și cincizeci de

bărbați, care mergeau înaintea sa” (*II Regi* 15, 1).

Înțeleptul proroc Samuel prevăzuse această derivă a puterii regale, despre care prevenise poporul.

Și a zis: „Iată care vor fi drepturile regelui care are să domnească peste voi: pe fiii voștri are să-i ia el și are să-i pună la carele sale, are să facă din ei călăreții săi, și au să fugă pe lîngă carele lui” (*I Regi* 8, 11).

*Deuteronomul*, comentariu al legii din perioada regală, constată că, datorită importanței cavaleriei de care dispune, regele Israelului are un comportament asemănător cu cel al monarhilor păgîni. Este precizată, pe un ton de poruncă, „teologia” acestei neîncrederi față de cal.

Dar să nu-și înmulțească acela caii și să nu întoarcă pe popor în Egipt, pentru ca să-și înmulțească el caii, căci Domnul v-a zis: Să nu vă mai întoarceți pe calea aceasta (*Deuteronomul* 17, 16).

„Calea” menționată era cea a Egiptului, adică întoarcerea la sclavie (*Deuteronomul* 28, 68). Această întoarcere presupune și o degradare spirituală. Poporul Domnului l-a întîlnit pe Dumnezeu în deșert, acesta i-a dat Legea și l-a crescut ca pe un copil mic. Astfel „crescut”, el nu se mai poate compara cu celelalte popoare care au și ele divinități, dar se încred mai mult în propria putere, în care și cai. O cavalerie mare îl coboară pe Israel în rîndul neamurilor păgîne.

David avea o sută de atelaje, în timp ce fiul lui, Solomon, avea o adevărată pasiune pentru cai. Este adevărat că regele devenise negustor de cai și proprietar al unui minunat grajd.

Și și-a adunat Solomon care și călăreți; și avea el o mie patru sute de care și douăsprezece mii de călăreți; și i-a așezat în ce-



tățile unde ținea carele și pe lângă rege, la Ierusalim [...]

Iar caii pentru regele Solomon se aduceau din Egipt și din Coa [...]

Un car din Egipt se cumpăra și se aducea cu șase sute sicli de argint; iar un cal, cu o sută cincizeci de sicli. Tot astfel aduceau ei toate acestea cu mîinile lor și pentru regii Heteilor și regii Siriei (*III Regi* 10, 26 și 28-29).

După despărțirea Israelului de Iuda, regii acestor două țări își unesc puterea militară, reprezentată prin cai (*IV Regi* 3, 7).

Pe vremea regelui Ezechia, Ierusalimul este asediat. Căpetenia oștilor asiriene dorește să ducă tratative. Solul îl încredințează pe Israel că a greșit atunci când s-a încrezut în Egipt. El lansează o provocare la adresa regelui Iudei: „[...] și eu îți voi da două mii de cai; poți tu oare să găsești călăreți pentru ei?” (*IV Regi* 18, 23.)

De fapt nici Egiptul și nici caii nu-i pot veni în ajutor lui Israel. Asirienii au învins carele Faraonului. Generalul asirian este prezentat ca instrumentul miniei Domnului (*II Regi* 18, 17-25).

Cînd Iosia, regele Iudei, inițiază marea reformă spirituală care începe prin descoperirea, în templu, a unei cărți a Legii, el atacă în primul rînd cultele idolatre. Printre principalele obiecte ale acestui cult nelegiuit se află caii înhămați figurînd soarele.

A nimicit caii pe care regii lui Israel îi așezaseră în cinstea soarelui înaintea intrării casei Domnului, aproape de locuința eunucului Netan-Melec cea din Parvarim, iar carul soarelui l-a ars (*IV Regi* 23, 11).

În cartea lui Iov calul este așezat într-o galerie de portrete de animale sălbatice care este o laudă adusă imaginației creatoare a Domnului, stăpîn al animalelor. Calul este prezentat aici ca un războinic, iar curajul lui nu este ceva

dobîndit, ci există în el înaintea oricărui dresaj.

Tu ești cel ce dai putere calului? Tu i-ai împodobit gîtul cu falnica lui coamă?

Tu l-ai învățat să sară ușor, ca o lăcustă? Nechezatul lui viteaz insuflă spaimă!

El bate pămîntul cu copita și mîndru de puterea lui pornește spre taberele înarmate; El își bate joc de primejdie și n-are nici o teamă și nu se dă înapoi dinaintea sabiei.

La oblînc îi sună tolba cu săgeți, fulgere aruncă sulița și lancea.

De aprindere, de nerăbdare, el mănîncă — gonind — pămîntul și, cînd a sunat trîmbița, nu mai are astîmpăr.

La chemarea trîmbiței, pare că zice: Haide! Și de departe soarbe cu nările bătălia, tunetul poruncilor căpitanilor și strigătele războinice (*Iov* 39, 19-25).

Regăsim comparația calului cu lăcusta în *Plîngerile lui Ieremia* (51, 27).

### Prorocii ponegresc calul

Unii proroci consideră calul, în multe privințe, drept o realitate periculoasă din punct de vedere spiritual. El poate fi divinizat, iar în calitatea lui de armă de război poate fi tot atît de nefast: valoarea lui militară slăbește încrederea în Dumnezeu.

Vai de cei ce se coboară în Egipt după ajutor și se bizuie pe caii lor, în mulțimea carelor își pun nădejdea și în puterea călăreților, dar nu-și ațintesc privirea către Sfîntul lui Israel și nu caută pe Domnul (*Isaia* 31, 1).

Alianța cu Egiptul este o iluzie care se datorește, în mare parte, fascinației pentru cal. Cine se lasă dus de acest vis uită de Dumnezeu.

Egipteanul este om, nu dumnezeu, caii lui sînt carne și nu duh. Cînd Domnul Își va întinde mîna Lui, ocrotitorul se va împiedica și ocrotitul va cădea, iar amîndoi împreună vor pieri! (*Isaia* 31, 3).

După ce evreii se vor întoarce din exilul lor babilonian, ei nu trebuie să uite de miracolul de la Marea Trestiiilor și nici de înfrîngerea cailor și a carelor.

Așa zice Domnul [...]

Cel care face să înainteze carele și caii, oștirea și puterea de război; „Ei sînt culcați cu toții și nu se mai pot scula, ei s-au stins ca o luminare” (*Isaia* 43, 16-17).

Cînd mîntuiește, Domnul nu se folosește de arme:

Dar de casa lui Iuda mă voi milostivi și o voi mîntui prin Domnul Dumnezeuul lui Israel, și nu-i voi mîntui pe ei nici cu arcul, nici cu sabia, nici prin luptă, nici prin puterea cailor sau a călăreților (*Osea* 1, 7).

Renunțarea la cai este, ca și respingerea idolilor, semn de întoarcere adevărată la Dumnezeu:

Găsiți rugi de pocăință, întorceți-vă către Domnul și ziceți lui: „Iartă-ne orice fărădelege, ca să ne bucurăm de milostivirea ta și să plătim roada ticăloaselor noastre buze: Asiria nu ne va scăpa, noi nu ne vom mai sui pe cai și nu vom mai zice către lucrurile mîinilor noastre: «Tu ești Dumnezeuul nostru, căci numai la tine găsește orfanul milă»” (*Osea* 14, 3-4).

În lista ispitelor lui Israel folosirea calului este așezată între magie și idolatrie:

Și în ziua aceea, zice Domnul, voi nimici caii tăi din mijlocul tău și toate carele tale le voi distruge (*Mihei* 5, 9).

### Regăsim aceeași temă în *Psalmi*:

Aceștia în căruțe și aceștia pe cai, iar noi în numele Domnului Dumnezeului nostru ne vom mări.

Aceștia s-au împiedicat și au căzut, iar noi ne-am sculat și ne-am îndreptat (*Psalmi* 19, 8-9).

Mincinos este calul spre scăpare, și cu mulțimea puterii lui nu te va izbăvi (*Psalmi* 32, 17).

Nu te poți bizui pe cal atunci cînd vrei să fugi de mînia Domnului: Dumnezeu are alergători mai iuți atunci cînd dorește să-și aplice judecățile.

Ci ați zis: „Nu! Noi vom fugi călări pe cai!” Așa, fugiți! „Vom încăleca pe cai iuți ca vîntul!” Ei bine, veți fi urmăriți și mai repede!

O mie vor fugi de amenințarea unuia (*Isaia* 30, 16-17).

### Caii profetici

Calul nu poate fi îndepărtat cu ușurință. Chiar dacă animalul dispare sau este strivit de înfrîngerea lui, supra-realitatea lui magică dăinuie. Prorocii vor folosi deci tema calului fantastic pe care-l pun în contact cu elemente fundamentale precum focul, apa sau vîntul. Calul devine atunci simbolul multiplelor manifestări ale puterii divine.

Un cal de foc îl duce pe Ilie în cer despărțindu-l de ucenicul lui, Elisei.

Pe cînd mergeau ei așa pe drum și grăiau, deodată s-a ivit un car și cai de foc și, despărțindu-i pe unul de altul, a ridicat pe Ilie în vîfor la cer.

Iar Elisei se uita și striga: „Părinte, părinte, carul lui Israel și caii lui!” (*IV Regi* 2, 11-12).

Scena este elocventă. Ilie, înveșmîntat cu puterea Domnului, era fără îndoială „carul și cavaleria” lui Israel. Semnul cailor de foc și cel al carului incandescent arată originea divină a acestei puteri: Dumnezeu este un foc.

La moartea lui Elisei, regele Ioas îl va plînge pe proroc ca pe propriul său tată, numindu-l „carul lui Israel și călărețul lui” (*IV Regi* 13, 14).



În textele profetice de stil apocaliptic este frecventă apariția cailor fantastici.

În istoria lui Israel venirea „zilei Domnului” este precedată de intervenții fulgerătoare ale Domnului. După exil, ea se transformă în așteptarea ultimei zile de la sfârșitul veacurilor.

La Ioil intervenția fulgerătoare a Domnului este reprezentată de atacul unor cai. Această imagine este pusă în legătură cu focul mistuitor al mîniei divine:

[...] Căci vine ziua Domnului, iată ea este aproape:

Înainte lui merge mistuind focul, iar după el arde văpaia [...]

Cum sînt caili, așa le este chipul lor; și ca sprinteni călăreți, așa aleargă.

Se aud ca un duruit de care de război, care s-avîntă în goană pe creștetul munților, ca pîriitul flăcărilor care mistuie o miriște (Ioil 2, 1 și 3-5).

Avacum descrie atotputernicia Domnului înfruntînd elementele dezlănțuite. El o compară cu o cavalerie puternică care atacă mai ales în momentele de revărsări acvatice. Lumea fantastică și cea reală se întrepătrund: caili Domnului fac să tacă apele înfuriate ale mării. Ei sînt cei care i-au învins pe caili Faraonului.

Oare împotriva fluviilor aprinsu-și-a Domnul văpaia Sa?... Sau împotriva mării urgia ta, cînd tu încaleci caili tăi și te sui în carele tale de biruință?

Arcul tău se încordează! Săgețile tale sînt jurămintele pe care le-ai rostit [...]

Cu caili tăi cutreieri marea, puhoiul întinșelor ape (Avacum 3, 8-9 și 15).

Prorocul Zaharia prezintă cai și călăreți care sînt îngerii mesageri ai Domnului. Dumnezeu le-a dat sarcina de a cerceta lumea și chiar „adîncimea”, adică abisul haosului inițial, care a trebuit

să se supună legii Dumnezeuului creator.

Am avut o vedenie în timpul nopții, și iată un om călare pe un cal roșu; și stătea între mirți, într-un loc umbros, și în umbra lui cai roibi, murgi și albi.

Și am zis: „Cine sînt aceștia, Domnul meu?” Și mi-a răspuns atunci îngerul care grăia cu mine: „Îți voi arăta acum cine sînt aceștia”. Și omul care stătea între mirți a răspuns: „Aceștia sînt solii pe care i-a trimis Domnul ca să cutreiere pămîntul!” (Zaharia 1, 8-10).

Mai tîrziu, aceiași cai apar înhămați. Culorile lor variate: roșu, negru, alb, bălțat corespund celor patru puncte cardinale ale pămîntului. Ei sînt asimilați celor patru vînturi ale cerului. Îngerul spune cailor negri:

„Plecați și cutreierați pămîntul!” Și ei au cutreierat pămîntul.

Și a strigat către mine și mi-a grăit, zicînd: „Iată, cei ce se îndreaptă către ținutul cel de miazănoapte au potolit duhul meu în țara de la miazănoapte” (Zaharia 6, 7-8).

Duhul care se odihnește peste nord este puterea divină care-i va elibera pe exilații din Babilon. Acest Duh dăinuie, adică intră în sufletul poporului răscumpărat și-i va permite să materializeze marele semn al izbăvirii: reconstruirea templului din Ierusalim.

### Caii Apocalipsei

Apocalipsa, loc de întîlnire a tuturor simbolurilor biblice, investeste calul cu întreaga sa dimensiune fantastică și îl folosește pentru a prefigura venirea măreței Zile a Domnului.

Doar Mielul, Mesia, este în stare să rupă cele șapte peceti ale cărții care conține secretele judecării lumii. Caii se manifestă în cursul acestei revelații solemne:

Și am văzut cînd Mielul a deschis pe cea dintîi din cele șapte peceti, și am auzit pe una din cele patru ființe zicînd cu glas ca de tunet: Vino și vezi.

Și m-am uitat și iată un cal alb și cel care călărea pe el avea un arc; și i s-a dat lui cunună și a pornit ca un biruitor și ca să biruiască.

Cînd a deschis pecetea a doua, am auzit, zicînd, pe a doua ființă: Vino și vezi.

Și a ieșit alt cal, roșu ca focul; și celui care călărea pe el i s-a dat să ia pacea de pe pămînt, ca oamenii să se junghie între ei; și o sabie mare i s-a dat.

Și cînd a deschis pecetea a treia, am auzit pe a treia ființă, zicînd: Vino și vezi. Și m-am uitat și iată un cal negru și cel care călărea pe el avea un cîntar în mîna lui.

Și am auzit, în mijlocul celor patru ființe, ca un glas care zicea: Măsura de grîu un dinar, și trei măsuri de orz un dinar. Dar de untdelemn și de vin să nu te atingi.

Și cînd a deschis pecetea a patra, am auzit glasul ființei a patra, zicînd: Vino și vezi.

Și m-am uitat și iată un cal galben-vînat și numele celui care călărea pe el era: Moartea; și iadul se ținea după el (Apocalipsa 6, 1-8).

Primul cal este alb și este călărit de un călăreț cu o atitudine de învingător, pe cînd ceilalți doi sînt călăriți de niște ostași. Cel de-al patrulea duce în spinare moartea.

Lăcustele se aseamănă cu caili și invazia lor poate fi la fel de periculoasă ca un asalt de cavalerie. Transformate în animale fabuloase, ele devin, precum caili, ființe purtătoare de moarte, care ies direct din adîncurile iadului.

Iar înfățișarea lăcustelor era asemenea unor cai pregătiți de război. Pe capete aveau cununi ca de aur, și fețele lor erau ca fețele omenești.

Aveau păr ca femeile și dinții lor erau ca dinții leilor.

Aveau, apoi, platoșe ca platoșele de fier, iar vuietul aripilor lor era la fel cu vuietul unei

mulțimi de care și de cai, care aleargă la luptă.

Și aveau cozi și bolduri asemenea scorpiilor; și puterea lor e în cozile lor, ca să vatăme pe oameni cinci luni.

Și aveau ca împărat al lor pe îngerul adîncului, al cărui nume, în evreiește, este Abaddon, iar în elinește are numele Apollion (Apocalipsa 9, 7-11).

În același capitol, autorul Apocalipsei, înzestrat cu multă fantezie în crearea monștrilor compoziți, evocă niște cai cu capete de leu. Textul îi prezintă ca pe niște îngeri exterminatori.

Și așa am văzut, în vedenie, caili și pe cei ce ședeau pe ei; călăreții aveau platoșe ca fața focului și a iachintului și a pucioasei, iar capetele cailor semănau cu capetele leilor și din gurile lor ieșea foc și fum și pucioasă. De aceste trei plăgi: de focul și de fumul și de pucioasa, care ieșea din gurile lor, a fost ucisă a treia parte din oameni.

Pentru că puterea cailor este în gura lor și în cozile lor; căci cozile lor sînt asemenea șerpilor, avînd capete, și cu acestea vatămă (Apocalipsa 9, 17-19).

Calul alb care-l poartă pe Mesia victorios este descris în numeroase texte biblice. Unul dintre cele mai importante evocă sabia cuvîntului lui Dumnezeu care a semănat moartea printre egipteni, în toiul nopții pascale (Înțelepciunea lui Solomon 18, 14-16). „Oștile cerești” care formează cortegiul judecătorului eshatologic sînt și ele albe.

Și am văzut cerul deschis și iată un cal alb, și cel ce ședea pe el se numește Credincios și Adevărat și judecă și se războiește întru dreptate.

Iar ochii Lui sînt ca para focului și pe capul Lui sînt cununi multe și are nume scris pe care nimeni nu-l înțelege decît numai El.

Și este îmbrăcat în veșmînt stropit cu sînge și numele Lui se cheamă: Cuvîntul lui Dumnezeu.



Și oștile din cer veneau după El, călare pe cai albi, purtând veșminte de vison alb, curat.

Iar din gura Lui ieșea sabie ascuțită ca să lovească pe păgîni cu ea. Și El îi va păstori cu toiag de fier și va călca teascu vinului aprinderii miniei lui Dumnezeu, Atotțitorul (*Apocalipsa* 19, 11-15).

### Asinul, un anti-cal

În vremurile patriarhale asinul era încălecat de căpetenii și de oameni de rînd. Cînd Iacov își binecuvîntează fiii, îi compară cu niște animale. Deși Iuda este ca un leu, el are totuși și o asină cu un mînz care pasc între curpenii viei (*Facerea* 49, 11).

Tribul lui Isahar pare sortit corvezilor:

Isahar este ca asinul voinic, care odihnește între staule.

Văzînd că odihna e bună și ținutul său gras, își apleacă umerii sub povară și s-a făcut bărbat plătitor de bir (*Facerea* 49, 14-15).

Iată cum descrie Debora căpeteniile lui Israel:

Aceia călăreau pe asine murge,  
Sau ședeau în căruțe, sub coviltire de scoarțe scumpe,  
Și mergeau pe drum cîntînd.  
Și în rîndurile oștirii, ce tăbăra la fîntîni,  
Și-acolo răsuna lauda Domnului,  
Lauda căpeteniilor lui Israel.  
Atunci poporul Domnului ieșea în porți (*Judecătorii* 5, 10-11).

Nu știm despre judecătorul Iair decît că avea treizeci de fii care călăreau pe treizeci de asini. La fel și Abdon, care avea patruzeci de fii și treizeci de nepoți, care călăreau măgăruși (*Judecătorii* 10, 4 și 12, 13). Toți acești oameni nu par a fi prea războinici.

Solomon, desemnat de David, va fi uns rege. Unul din semnele succesu-

nii va fi animalul pe care-l călărește regele atunci cînd se îndreaptă spre locul ungerii.

Și așa au plecat preotul Tadoc, proorocul Natan, Benaia, fiul lui Iehoiada, Cheretieni și Peletieni și au pus pe Solomon călare pe catîrul regelui David și l-au dus pînă la Ghihon.

Și a luat preotul Tadoc cornul cu untdelemn sfînțit din cort și a miruit pe Solomon. Și s-a sunat din trîmbițe și tot poporul a strigat: „Trăiască regele Solomon!” (*III Regi* 1, 38-39).

Catîrul, hibrid al calului, este mai impunător decît asinul. El este mai indicat pentru transportul unor persoane de vază. Solomon a călărit un catîr și cu toate acestea el a fost primul care a organizat o cavalerie înzestrată cu care și cai (*III Regi* 10, 26).

Prorocul Zaharia subliniază diferența dintre asin, simbol al păcii, și cal, simbol al războiului:

Bucură-te foarte, fiică a Sionului, veselește-te, fiica Ierusalimului, căci iată împăratul tău vine la tine: drept și biruitor; smerit și călare pe asin, pe mînzul asinei.

El va nimici carele din Efraim, caii din Ierusalim și arcul de război va fi frînt. El va vesti pacea popoarelor și împărăția Lui se va întinde de la o mare pînă la cealaltă mare și de la Eufrat și pînă la marginile pămîntului (*Zaharia* 9, 9-10).

Matei va cita acest text cînd va descrie intrarea lui Iisus în Ierusalim, în ajunul Patimilor (*Matei* 21, 1-11). Acest fragment de text nu menționează însă că Iisus, „prinț al păcii”, este cel care a abolit carele și caii de război.

Mesia, călare pe asin, este o imagine vie păstrată de tradițiile iudaice și creștină. În tradiția creștină se insistă însă asupra primirii lui de către mulțimi care strigă „Osana”. Asinul devine astfel „cel care-l poartă pe Hristos”. Umi-

lul animal va fi asociat, în tradiția creștină, Mesiei purtător de pace.

## MIELUL ȘI ȚAPUL

### Mielul jertfei prin foc

Cînd Avraam își duce fiul pe muntele jertfei, Isac nu bănuiește că el a fost ales pentru a fi jertfit: [...] „Zis-a Isaac: «Iată foc și lemne avem; dar unde-i oaia pentru jertfă?»” (*Facerea* 22, 7).

Mielul este jertfa firească a unui popor de păstori. Trebuie să fie mascul (în textele rituale nu sînt menționate decît două oi folosite în „jertfele pentru vinovăție” (*Leviticul* 5, 6; *Numerii* 6, 14)). El trebuie să fie perfect ca tot ce este dăruit Domnului. Să ascultăm, în acest sens, invectiva lui Maleahi: „Și cînd aduceți jertfă un dobitoc orb, n-aveți nici o vină? Cînd aduceți, la jertfă, unul șchiop sau cu racilă, n-aveți nici o vină? Adu-l ocîrmuitorului tău: „va fi el mulțumit sau te va primi el bine?”” (*Maleahi* 1, 8).

Mielul de un an reprezintă deci inocența, viața în toată prospețimea ei, precum și deplina supunere. Berbecul este mai bătrîn, iar iedul mai zburdalnic.

Potrivit mai multor texte din *Leviticul* și din *Numerii*, jertfa mielului face parte din ritualul lui Israel.

### Mielul prorocilor

Pentru proroci blîndețea mielului simbolizează deplina supunere la cuvîntul divin. Ieremia, mistuit de cuvîntul divin, se plînge Domnului fără însă a-și renega dureroasa vocație:

Eu însă, ca un miel blînd, dus la junghiere, nici nu știam că ei urzesc gînduri rele im-

potriva mea, zicînd: „Să-i punem lemn otrăvit în mîncarea lui și să-l smulgem de pe pămîntul celor vii, pentru ca nici numele să nu i se mai pomenească” (*Ieremia* 11, 19).

Dar Ieremia cheamă mînia divină asupra celor netrebniți; și ei trebuie jertfiți; cei răi sînt numiți „oi” deoarece nu mai sînt nevinovați ca mieii și trebuie deci pedepsiți.

[...] Pentru ce calea necredincioșilor este cu izbîndă [...]

Pe mine însă mă cunoști, Doamne, mă vezi și cercetezi dacă inima mea este cu Tine. Osebește-i dară, ca pe niște oi de junghiat, și pregătește-i pentru ziua junghierii (*Ieremia* 12, 1 și 3).

În cea de-a patra cîntare pe care Isaia i-o înalță Mesiei, putem citi:

Toți umblăm rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea noastră, și Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărâdelegile noastre ale tuturor. Chinuit a fost, dar S-a supus și nu Și-a deschis gura Sa; ca un miel spre junghiere S-a dus și ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, așa nu Și-a deschis gura Sa (*Isaia* 53, 6-7).

Tăcerea lui Iisus, prelungire a prorociei, este elocventă. Cînd martorii vin să-l acuze pe Hristos în fața marelui preot:

Și sculîndu-se, arhiereul l-a zis: Nu răspunzi nimic la ceea ce mărturisesc aceștia împotriva Ta?

Dar Iisus tăcea (*Matei* 26, 62-63).

Și a intrat iarăși în pretoriu și l-a zis lui Iisus: De unde ești Tu? Iar Iisus nu i-a dat nici un răspuns.

Deci Pilat l-a zis: Mie nu-Mi vorbești? Nu știi că am putere să Te eliberez și putere am să Te răstignesc? (*Ioan* 19, 9-10).

Cînd Filip îl întîlnește pe eunucul reginei Etiopiei pe drumul Gazei, acesta tocmai citea, din cartea prorocului



Isaia, pasajul citat mai sus. Folosindu-se de acest text, apostolul îi vorbește slujitorului reginei despre Scriptura lui Iisus și, în cele din urmă, îl botează (*Fapte* 8, 26-40).

Mielul este deci jertfa adusă Domnului, victima inocentă care șterge păcatul. Mielul profetic este imaginea Mesiei, a mîntuitorului ce va să vină și a Slujitorului suferind.

Ioan Botezătorul, conștient de diferența dintre misiunea lui și cea a lui Iisus, prevede tot ce se va întîmpla:

A doua zi a văzut Ioan pe Iisus venind către el și a zis: iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii (*Ioan* 1, 29).

### Mielul pascal

Mielul de Paști a fost, la început, un animal, fără nici un defect, mascul, în vîrstă de un an, ales printre miei și iezi. Aflăm despre jertfa lui la începutul Ieșirii, după ce nenorociri mari lovesc Egiptul. Poporul condus de un Faraon încăpățînat trece printr-o ultimă încercare: moartea nou-născuților. Domnul îi vorbește lui Moise. Paștile este, mai întîi, mielul care-și dăruiește sîngele. Domnul poruncește:

După aceea să luați un mănunchi de isop și, muindu-l în sîngele strîns de la miel într-un vas, să ungeți pragul de sus și amîndoi ușorii ușii cu sîngele cel din vas, iar voi să nu ieșiți nici unul din casă pînă dimineata;

[...] Domnul va trece pe lîngă ușă și nu va îngădui pierzătorului să intre în casele voastre, ca să vă lovească (*Ieșirea* 12, 22-23).

Paștile înseamnă și marele ospăț dinainte de plecare, ritual de eliberare și amintire veșnică a minunii prin care Domnul și-a eliberat poporul din robie. După ce ajunge în Canaan, poporul lui Israel descoperă riturile agra-

re și sărbătorile renașterii vieții, adăugînd tradiției strămoșești noi practici precum cea a folosirii azimei. Porunca ospățului pascal rămîne însă cea a unui popor gata de plecare: „Să-l mîncăți însă așa: să aveți coapsele încinse, încălțămîntea în picioare și toiegele în mîinile voastre; și să-l mîncăți cu grabă, căci este Paștile Domnului” (*Ieșirea* 12, 11).

De-a lungul veacurilor, tradiția ebraică va stabili o legătură între sîngele legămîntului, al cărui semn este tăierea împrejur, și sîngele mielului pascal care permite renașterea lui Israel ca popor, ca un „popor de preoți”, adică un neam ales.

Prin identificarea lui Iisus cu mielul pascal, tradiția creștină se folosește de experiența religioasă a Ieșirii pentru a-și făuri propria concepție despre mîntuire.

Știind că nu cu lucruri stricăcioase, cu argint sau cu aur, ați fost răscumparați din viața voastră deșartă, lăsată de la părinți. Ci cu scumpul sînge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat și neprihănit (*I Petru* 1, 18-19).

Iisus este mielul ritual, neprihănit, fără pată, fără păcat. Puterea Lui de mîntuire o depășește pe cea a tuturor animalelor jertfite în vechile ritualuri: țapi, tauri și vaci roșcate. „Cu cît mai mult sîngele lui Iisus, care, prin Duhul cel veșnic, S-a adus lui Dumnezeu pe Sine, jertfă fără de prihană, va curăți cugetul vostru de faptele cele moarte, ca să slujiți Dumnezeului celui viu?” (*Evrei* 9, 14).

Sîngele lui Hristos, noul miel pascal, poate astfel să însuflească un popor sanctificat. „Iar voi sînteți semînție aleasă, neam sfînt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat

din întuneric, la lumina Sa cea minunată.” (*I Petru* 2, 9).

Prin faptele pe care le relatează, *Evangheliile* insistă asupra asimilării lui Hristos cu mielul pascal. Instituirea euharistiei are loc în seara primei zile a Azimelor, în momentul în care se „mă-nîncă Paștile”. Iisus este răstignit a doua zi de Paști, în momentul în care în templu erau jertfiți miei. După moarte, oasele Lui nu vor fi zdrobite ca cele ale mielului pascal (*Ieșirea* 12, 46).

Pavel va spune mai tîrziu: „Curățiți aluatul cel vechi, ca să fiți frămîntătură nouă, precum și sînteți fără aluat; căci Paștile nostru Hristos s-a jertfit pentru noi. De aceea să prăznuim nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutății și al viclesugului, ci cu azimele curăției și ale adevărului” (*I Corinteni* 5, 7-8).

Mielul pascal, imagine a lui Hristos suferind și triumfător, se regăsește în miezul Apocalipsei.

Atunci am văzut, la mijloc — între tron și cele patru ființe și bătrîni — stînd un Miel, ca înjunghiat, și care avea șapte coarne și șapte ochi, care sînt cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu, trimise în tot pămîntul (*Apocalipsa* 5, 6).

Iată cîntarea pe care i-o înalță Mielului lumea cerească:

Și cîntau o cîntare nouă, zicînd: Vrednic ești să iei cartea și să deschizi pecetea ei, căci ai fost înjunghiat și ai răscumpărat lui Dumnezeu, cu sîngele Tău, oameni din toată semînția și limba și poporul și neamul; Și i-ai făcut Dumnezeului nostru împărăție și preoți, și vor împărăți pe pămînt (*Apocalipsa* 5, 9).

Tema puterii de regenerare a sîngelui Mielului poate fi întîlnită de mai multe ori. Acest sînge este puterea martirilor:

Și ei l-au biruit prin sîngele Mielului și prin cuvîntul mărturiei lor și nu și-au iubit viața lor, pînă la moarte (*Apocalipsa* 12, 11).

Sîngele Mielului neprihănit are darul de a-i purifica radical pe oameni.

Iar unul dintre bătrîni a deschis gura și mi-a zis: Aceștia, care sînt îmbrăcați în veșminte albe, cine sînt și de unde au venit? [...] Aceștia sînt cei ce vin din strîmtorarea cea mare și și-au spălat veșmintele lor și le-au făcut albe în sîngele Mielului (*Apocalipsa* 7, 13-14).

Mielul își face apariția pe muntele Sion, înconjurat de o sută patruzeci și patru de mii de oameni care au pe frunte semnul răscumpărării. Ei sînt neprihăniți (*Apocalipsa* 14, 1-5).

În capitolul 21 al *Apocalipsei*, este descrisă nunta Mielului cu mireasa lui, Ierusalimul ceresc, cetatea de lumină.

Și cetatea nu are trebuință de soare, nici de lună, ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o și făclia ei este Mielul (*Apocalipsa* 21, 23).

### Capra și țapul

În ciuda temperamentului agitat care nu face din ea un model de supunere, capra a fost întotdeauna apreciată în țările cu pămînt mai sterp. Ea mănîncă orice și, fiind foarte sprintenă, se poate cocoța în locurile cele mai inaccesibile.

Caprele din *Biblie* au un păr lung și mătăsos din care se pot face țesături rezistente și moi. Din astfel de țesătură era confecționat cortul care, potrivit tradiției, acoperea jertfelnicul din deșert. „Apoi să faci covoare de păr de capră, ca să acoperi cortul” (*Ieșirea* 26, 7).

Părul mătăsos al caprelor inspiră o imagine unduioasă din *Cîntarea Cîntărilor*:



Cît de frumoasă ești tu, draga mea, cît de frumoasă ești! [...] pârul tău turmă de capre pare, ce din munți, din Galaad coboară (*Cîntarea Cîntărilor* 4, 1).

Un psalm care evocă splendorile creației situează locașul cerbului în „munții cei înalți” (*Psalmii* 103, 19) și, desigur, psalmul următor vorbește despre același animal:

Că cine este Dumnezeu afară de Domnul? Și cine este Dumnezeu afară de Dumnezeul nostru?

Dumnezeu cel ce mă-încinge cu putere, și a pus fără prihană calea mea.

Cel ce face picioarele mele ca ale cerbului și peste cele înalte mă pune (*Psalmii* 17, 34–36).

Dumnezeu este deci o fortăreață sau un vîrf inaccesibil. Credinciosul îl poate ajunge căci Domnul i-a dat sprinte-neala căpriorilor.

Țapul este prezentat în *Biblie* ca un animal ambiguu. Țapul domestic este cel care se află în fruntea turmei. Țapul atacă pentru a apăra caprele și iezi.

Țapul sălbatic nu are renume bun. Cuvîntul ebraic folosit pentru a-l desemna înseamnă în același timp și țap și demon, și poate chiar satir, dacă ne gîndim la un idol reprezentînd o față omenească cu trup de țap.

În „legea sfînteniei” din *Leviticul* se spune: „Ca să nu-și mai aducă ei jertfele lor la idolii după care umblă desfrînînd” (*Leviticul* 17, 7).

Se pare că prostituția rituală făcea parte din acest cult, inspirat probabil de puterea de procreație a acestui animal. Și în plus mirosul de țap nu se aseamănă cu cel de tămîie!

Se mai spunea și că țapul, animal sau demon, bîntuia printre dărîmături. Cînd, la porunca Domnului, Babilonul va fi distrus de mezi, țapi îndrăciți vor zburda în acele locuri:

[...] și bufnițele vor locui prin case, struții își vor face cuiburi acolo și oameni cu chip de țap vor juca în acel loc (*Isaia* 13, 21).

[...] Acolo zăbovi-vor năluci ce umblă noaptea și în acele locuri își vor găsi odihna (*Isaia* 34, 14).

Legătura stranie dintre țap și demoni se află poate la originea ceremoniei țapului jertfit lui Azazel. Acesta este ritualul țapului ispășitor.

Doi țapi sînt aduși la templu, primul, desemnat de soartă, va fi victima unei jertfe „pentru păcat”. Al doilea va fi obiectul unei practici care ține de magia de transfer și constă în trimiterea, de exemplu, a bolii unui om într-un animal.

[...] va aduce țapul cel viu.

Își va pune Aaron mîinile sale pe capul țapului celui viu și va mărturisi asupra lui toate nelegiuirile fiilor lui Israel, toate nedreptățile lor și toate păcatele lor; și, punîndu-le pe acestea pe capul țapului, îl va trimite cu un om anumit în pustie.

Și va duce țapul cu sine toate nelegiuirile lor în pămînt neumblat și omul va da drumul țapului în pustie (*Leviticul* 16, 20–22).

Trebuie subliniat că acest țap, pe viitor spurcat, nu mai poate fi jertfit Domnului, și cu atît mai puțin demonului Azazel. Este vorba de un act de magie albă. De fapt, acest ritual este o completare psihologică a jertfei „pentru păcat”.

Sentimentul culpabilității este persistent: un gest care antrenează inconștientul colectiv al unui popor poate arunca în străfundul inimii harul iertării deja acordate. Știindu-se iertat, Israel, prin intermediul copiei jertfei aduse, își trimite „la dracu” păcatele.

Rasa caprină nu va fi niciodată bine văzută în *Biblie*. La judecata de apoi Matei așază țapii și caprele la stînga Fiului Omului. Ei nu au săvîrșit acte

concrete de mizericordie. Vor fi trimiși în focul veșnic al diavolului și al îngerilor săi (*Matei* 25, 31–46).

## PORUMBELUL ȘI VULTURUL

Păsările sînt încărcate cu o bogată semnificație spirituală. În sprijinul acestei afirmații poate fi menționată uriașa pasăre călătoare, stăpînă peste întinderile mari, pe care vechile texte indiene o numesc *Hamsa*. Aceeași pasăre este numită de perși *Simorgh*, *Anga* de arabi, și *Jukneth* de rabini. Imagine sau simbol al divinității, ea poate fi și emblema sufletului în căutarea absolutului.

La botezul lui Iisus, Duhul Sfînt ia înfățișarea unui porumbel. Această apariție discretă din *Evangelii* devine un element iconografic obligatoriu în reprezentările Treimii, alte încercări în acest sens fiind imediat cenzurate.

### Porumbelul și turtureaua

La Matei (*Matei* 3, 16), în momentul în care Iisus este botezat, Ioan Botezătorul vede cum se deschide cerul și din el se scoboară Duhul Domnului cu chip de porumbel. La Marcu (*Marcu* 1, 10), Iisus este cel care constată apariția acestei păsări misterioase. Luca (*Luca* 3, 22) consideră că acest porumbel este materializarea Duhului Sfînt. Ioan (*Ioan* 1, 32) spune că Duhul, cu chip de porumbel, se scoboară și rămîne peste El. Ioan Botezătorul l-a numit pe Iisus „Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii”, făcînd poate o legătură între mielul neprihănit, care înlătură orice pată, și porumbel.

În ziua aducerii unui copil la templu, cei bogați trebuiau să aducă un miel pentru ardere de tot și un porumbel sau o turturea, jertfă pentru păcat

(*Leviticul* 12, 6). Maria și Iosif nu erau bogați, dar:

[...] cînd s-au împlinit zilele curățirii lor, după Legea lui Moise, L-au adus pe prunc la Ierusalim, ca să-L pună înaintea Domnului.

Precum este scris în legea Domnului, că orice întii-născut de parte bărbătească să fie închinat Domnului.

Și să dea jertfă, precum s-a zis în Legea Domnului, o pereche de turturele sau doi pui de porumbel (*Luca* 2, 22–24).

Mielul, puiul de porumbel, turtureaua sînt simboluri ale unei ființe lipsite de apărare.

Israel a fost învins, templul a fost pustiit, psalmul se înalță spre Domnul cerîndu-i să ia apărarea poporului său cel „fără de minte”:

Adu-ți aminte de aceasta: Vrăjmașul care a ocărit pe Domnul și poporul cel fără de minte a hulit numele Tău.

Să nu dai fiarelor sufletul ce te laudă pe Tine; sufletele săracilor Tăi să nu le uiți pînă în sfîrșit (*Psalmii* 73, 19–20).

Porumbelul și turtureaua pot fi înfilniți în *Cîntarea Cîntărilor*. Cîntecul turturelei vestește reîntoarcerea primăverii și se alătură cîntecelor închinete anotimpului care începe.

Iarna a trecut, ploaia a nceat.

Flori pe cîmp s-au arătat și-a sosit vremea cîntării, în țarină glas de turturea s-aude (*Cîntarea Cîntărilor* 2, 11–12).

Este vremea iubirii și mirele cheamă și el dulcea pasăre a viselor sale:

Porumbița mea, ce-n crăpături de stîncă, la loc prăpăstios te-ascunzi, arată-ți fața ta! Fă-mă glasul să-ți aud! Că glasul tău e dulce și fața ta e plăcută (*Cîntarea Cîntărilor* 2, 14).

Interpretarea tradițională a *Cîntării Cîntărilor* face din jocurile mirelui cu



mireasa lui simbolul iubirii Domnului pentru poporul său. Porumbelul, trăit în sălbăticie, reprezintă iubirea curată, adîncă, ce pecetluiește legămîntul Domnului cu oamenii.

În timpul Potopului, cînd apele încep să scadă și fac loc noroiului, Noe trimite păsări în recunoaștere. Primul care zboară este corbul, care nu găsește loc de odihnă. Nici porumbelul nu se poate odihni, dar se întoarce la Noe, în așteptarea unor zile mai bune.

Și așteptînd încă alte șapte zile, a dat iarăși drumul porumbelului din corabie.

Și porumbelul s-a întors la el spre seară, și iată avea în ciocul său o ramură verde de măsline. Atunci a cunoscut Noe că s-a scurs apa de pe fața pămîntului (*Facerea* 8, 10-11).

Înainte de a deveni simbolul păcii, porumbelul are multe alte semnificații. Pe de o parte, el anunță renunțarea Domnului la război și legămîntul cu oamenii sub semnul curcubeului. Pe de altă parte, el se întoarce la arcă atunci cînd dispare corbul. Credința-i îl face sol al înnoirii: ramura de măsline este verde, semn că Potopul nu a luat pămîntului puterea sa de rodire, ci l-a purificat și, într-un fel, l-a refăcut în apă.

Tocmai aici își află originea simbolică porumbelul, care plutește peste apele botezului.

### Vulturul

Vulturul este în mod incontestabil regele păsărilor. Păsările de pradă nu au renume bun atunci cînd sînt păsări de noapte în lumea întunericului, căci „bufnițele vor locui prin case, struții își vor face cuiburi acolo și oameni cu chip de țap vor juca în acel loc” (*Isaia* 13, 21).

Deși din punct de vedere ritual vulturul este spurcat, el are totuși un sta-

tut aparte. Zborul său falnic face din el o pasăre nobilă care poate reprezenta un neam străin trimis de Dumnezeu pentru a-l pedepsi pe Israel.

Trimite-va Domnul asupra ta popor din depărtare, de la marginea pămîntului: ca un vultur va veni poporul acela a cărui limbă tu nu o vei înțelege (*Deuteronomul* 28, 49).

Într-un foarte frumos text din aceeași carte, însuși Dumnezeu este asimilat cu regele păsărilor:

Atunci a statornicit hotarele neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu. Iar partea Domnului este poporul lui Iacov, Israel e partea lui de moștenire.

Găsitul-l-a în pămînt pustiu, în pustiu trist și cu urlete sălbătice, și l-a apărut, l-a îngrijit și l-a păzit, ca lumina ochiului său.

Întocmai ca vulturul care îndeamnă la zbor puii săi și se rotește pe deasupra lor, întinzîndu-și aripile, a luat pe Israel și l-a dus pe penele sale.

Domnul l-a povățuit și n-a fost cu el Dumnezeu străin.

El l-a așezat pe pămîntul înalt și l-a hrănit cu roada țarinilor. I-a dat să sugă miere din piatră și cu untdelemn din stîncă vîrtoasă l-a hrănit (*Deuteronomul* 32, 9-13).

Intervenția vulturului divin face posibilă ieșirea din Egipt, eliberarea lui Israel și pecetluirea unui legămînt care face din fugari un popor sfînt.

Ați văzut ce-am făcut Egiptenilor și cum v-am luat pe aripi de vultur și v-am adus la mine (*Ieșirea* 19, 4).

Viața vulturului este suficient de lungă pentru ca el să se poată regenera în mod periodic. În doi psalmi omul este prezentat în două ipostaze: abătut și renăscut. Symbolismul păsării exprimă bine aceste două stări:

Asemănatu-m-am cu pelicanul din pustie, ajuns-am ca bufnița din dărîmături.

Privegheat-am și am ajuns ca o pasăre singuratică pe acoperiș (*Psalmi* 101, 7-8).

Binecuvîntează, suflete al meu, pe Domnul și nu uita toate răsplățile lui. [...]

Pe cel ce umple de bunătați pofta ta; înnoiesse-vor ca ale vulturului tinereții tale (*Psalmi* 102, 2 și 5).

La Iezechiel, cele patru fiare au patru fețe fiecare, dintre care una de vultur care se potrivește cu trupurile lor înaripate (*Iezechiel* 1, 10-11).

În *Apocalipsa*, cea de-a patra fiară este un vultur în zbor (*Apocalipsa* 4, 7).

## LEUL, ȘARPELE ȘI MONȘTRII

### Leul

În vremurile biblice, în Palestina, erau mulți lei. Ei erau admirați și temuți.

*Pildele lui Solomon* spun despre leu: „Leul, viteazul printre dobitoace, care nu dă înapoi în fața nimănui” (*Pilde* 30, 30).

Iată dezlegarea ghicitorii despre leu spuse de Samson:

[...] „Ce e mai dulce ca mierea și ce e mai tare ca leul?” (*Judecătorii* 14, 18).

Un proverb spune:

Cei nelegiuîți fug fără ca nimeni să-i urmărească, iar dreptii stau ca un pui de leu la adăpost (*Pilde* 28, 1).

Saul și Ionatan erau mai curajoși decît leii (*II Regi* 1, 23). Omul viteaz are inimă de leu (*II Regi* 17, 10).

Putem înțelege astfel mai lesne sensul binecuvîntării lui Iacov, care-l numește pui de leu pe fiul său Iuda.

Pui de leu ești, Iudo, fiul meu! De la jaf te-ai întors [...] El a îndoit genunchii și s-a culcat ca un leu, ca o leoaică [...] Cine-l va deștepta? (*Facerea* 49, 9).

Aceeași referire la leu este făcută și atunci cînd Moise îl binecuvîntează pe Dan (*Deuteronomul* 33, 22).

Leul inspiră teamă din cauza fălcilor sale (*Ioil* 1, 6), atunci cînd iese din vizuina sa (*Ieremia* 4, 7; 5, 6; 25, 38; 49, 19). Răcnetul lui seamănă frică.

[...] „Precum leul și puiul de leu răcnește asupra prăzii și împotriva lor se adună toată ceata de păstori și nu se înfioară de strigătele lor, nici nu se tulbură de mulțimea lor” (*Isaia* 31, 4).

Ca el este Domnul Dumnezeu atunci cînd îl apără pe Israel împotriva agresorilor (*Isaia* 31, 4-9).

Psalmiștii se tem însă de alți lei: adversarii amenințatori și neiertători.

Doamne, Dumnezeul meu, în tine am nădăduit. Mîntuiește-mă de toți cei ce mă prigonesc, și mă izbăvește.

Ca nu cumva să răpească sufletul meu ca un leu, nefiind cine să mă izbăvească, nici cine să mă mîntuiască (*Psalmi* 7, 1-2).

Răufăcătorul folosește tactica leului:

Stă la pîndă în ascuns cu cei bogați ca să ucidă pe cel nevinovat; ochii lui spre cel sărac privesc.

Pîndește din ascunziș, ca leul din culcușul său; pîndește ca să apuce pe sărac, pîndește pe sărac ca să-l tragă la el (*Psalmi* 9, 28-29; vezi și *Psalmi* 16, 12; *Psalmi* 21, 13 și 17 și 23).

Combaterea și răpunerea unui leu este o faptă laudabilă; uneori este nevoie și de ajutorul Domnului.

Deci s-a dus Samson cu tatăl său și cu mama sa la Timna; iar cînd s-au apropiat de viile Timnei, iată un leu tînăr venea răcnind înaintea lor.

Atunci s-a pogorît peste el duhul Domnului și el a sfîșiat leul, ca pe un ied; și nu avea nimic în mînă. Și n-a spus tatălui său și mamei sale ce făcuse.



Și a venit și a vorbit cu femeia și aceasta a plăcut lui Samson (*Judecătorii* 14, 5-7).

Înainte de a se lupta cu Goliat, David îi spune lui Saul că a mai luptat împotriva fiarelor. Trebuie notat că, în acest caz, ursul este considerat mai periculos decât leul (vezi și *Amos* 5, 19).

David însă a zis către Saul: „Robul tău a păscut oile tatălui său, și când se întâmpla să vină leul sau ursul să ia vreo oaie din turmă, Atunci eu alergam după el și i-o luam din gura lui; iar dacă el se arunca asupra mea, eu îl apucam de coamă și-l loveam până-l ucideam” (*I Regi* 17, 34-35).

Dintre vitejii lui David, Benaia este renumit, căci a omorât un leu într-o groapă, într-o zi de iarnă (*II Regi* 23, 20).

În cursul împlinirilor profetice, leul intervine în calitate de unealtă a Domnului (*III Regi* 13, 24 și 28; 20, 36).

Un mare războinic poate fi numit „leu”. Astfel îl numește Estera pe Așuerus în rugăciunea ei:

[...] Împărate al dumnezeilor și stăpîne a toată stăpînirea, dăruiește gurii mele cuvînt de trecere înaintea leului acestuia (*Estera* 4, 17).

Măreția leului este imaginea demnității regești: la Iezechiel, în tînguirea regilor (*Iezechiel* 19, 1-9), se face apel la acest simbolism.

Iar tu, fiul omului, fă o tînguire pentru căpeteniile lui Israel și zi:

„Ce este mama ta? O leoaică! Ea a dormit între lei și între puii de leu și-a alăptat puii săi.

A crescut pe unul din puii săi, care s-a făcut leu, și a învățat să sfîșie prada, și a mîncat oameni.

Și auzind popoarele de dînsul, a fost prins în groapa lor și l-au adus în lanțuri în țara Egiptului” (*Iezechiel* 19, 1-4).

Pînă la urmă chiar și Dumnezeu va fi comparat cu un leu, Iezechia considerînd că boala lui este o pedeapsă divină.

(...) Zi și noapte tu-mi hărăzești rău; Strig pînă dimineața. Ca un leu (boala) îmi sfărîmă oasele mele! Zi și noapte tu mă chinuiești! (*Isaia* 38, 12-13).

Amos, care era crescător de vite, știe ce înseamnă răcnetul unui leu care amenință animalele. Vocea Domnului, asemănătoare cu a unui leu, poate vesti mari ravagii.

[...] Domnul va striga puternic din Sion și din Ierusalim își va da glasul său, jalnice fi vor pășunile păstorilor și uscat va fi vîrfurile Carmelului (*Amos* 1, 2).

Dar vocea care ceartă se poate transforma în Cuvînt divin. Răcnetul profetic exprimă ceea ce vestește corul:

Sună oare trîmbița în cetate fără ca poporul să nu se înpăimînte sau se împlină vreo nenorocire în cetate fără ca Domnul să nu o fi pricinuit?

Domnul nu face nimic fără să fi descoperit taina Sa prorocilor, slujitorilor Lui!

Dacă leul mugește, cine nu se va înfricoșa, și dacă Domnul grăiește, cine nu va proci? (*Amos* 3, 6-8).

Osea crede că Dumnezeu este mîniat pentru că Efraim încearcă să negocieze cu regele asirienilor. Mînia lui e comparată cu cea a unui pui de leu.

Cînd Efraim a văzut boala lui, iar Iuda rana lui, Efraim s-a îndreptat spre Asiria și a trimis soli către regele din Iareb. Acela însă n-a putut să-l tămăduiască și să-l vindece de rana lui;

Căci eu sînt ca un leu față de Efraim și ca un pui de leu față de casa lui Iuda. Eu, eu sfîșii și mă duc și nimeni nu poate să-i scape din mîna mea (*Osea* 5, 13-14; vezi și *Osea* 13, 8).

În capitolul 11 al aceleiași cărți, Dumnezeu strigă pentru a aduna poporul care „se desparte” de el. Domnul zice:

[...] Inima se zvîrcolește în mine, mila mă cuprinde!

Nu voi dezlănțui iuțimea mîniei mele, și nu voi prăpădi din nou Efraimul; [...] Merge-vor după Domnul; dar El va mugi ca un leu, și cînd El va mugi, alerga-vor zbuciumîndu-se toți cei dinspre apus;

Ei vor alerga tremurînd ca o pasăre din Egipt și ca un porumbel din țara Asiriei. Și îi voi sălășlui în casele lor, zice Domnul (*Osea* 11, 8-11).

Leul este evocat prin zicale uneori glumețe:

Cel leneș zice: „Afară este un leu, aș putea să fiu sugrumat în mijlocul ulițelor” (*Pilde* 22, 13).

Nu fi ca un leu în casa ta și nu necăji cu mînie pe casnicii tăi (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 4, 32).

Mai bine voiesc a locui cu leu și cu balaur, decât a locui cu femeia cea rea (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 25, 18).

## Șarpele

În vechile tradiții șarpele este considerat o ființă misterioasă. Caracterul lui supranatural poate face din el o divinitate sau un demon. Șarpele, *nāga*, este, în India, o vietate semidivină, iar în Persia, șarpele *Dahāka* este întruchiparea unui duh rău.

Pentru că este purtător de venin, șarpele este stăpîn peste otrăvuri. În zilele noastre, cele două reptile ale caduceului, răsucite pe un băț, sînt încă emblema medicilor, iar șarpele ridicat pe o cupă, cea a farmaciștilor.

Șarpele din *Facerea* este considerat „cel mai viclean” pentru că pare a cu-

noaște efectul otrăvitor al fructului oprit. El deschide ochii pentru a da voie minții să călătorească într-o zonă de luciditate periculoasă. Ispitind-o pe femeie, el picură în inima omului o altă otrăvă, cea a nesupunerii. Eva îi reamintește de interdicția divină de a mușca din fruct și de pedeapsa cu moartea pe care acest act îl poate atrage după sine, iar șarpele îi răspunde: „Nu, nu veți muri! Dar Dumnezeu știe că în ziua în care veți mîncă din el vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscînd binele și răul” (*Facerea* 3, 4-5).

Ochii bărbatului și cei ai femeii se vor deschide pentru a-și vedea goliciunea și fragilitatea. Sexul, parte vulnerabilă prin excelență, va fi ascuns: transparența firească a primei perechi va fi ascunsă de frică.

Pedeapsa șarpelui este totală. Necuratul va fi învins: va linge în veci din țărînă (*Miheia* 7, 17), umilit de-a pururi de cea pe care a împins-o pe drumul morții.

Zis-a Domnul Dumnezeu către șarpe: „Pentru că ai făcut aceasta, blestemat să fii între toate animalele și între toate fiarele cîmpului; pe pîntecetele tău să te tîrăști și țărînă să mîncîci în toate zilele vieții tale!

Dușmănie voi pune între tine și femeie, între sămînța ta și sămînța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcîiul” (*Facerea* 3, 14-15).

Cînd Isaia vestește noi ceruri și pămînt nou, șarpele se află și el printre fiarele care au făcut pace, dar nu mai este vătămător.

Lupul va paște la un loc cu mielul, leul va mîncă paie ca boul și șarpele cu țărînă se va hrăni. Nimic rău și vătămător nu va fi în muntele meu cel sfînt, zice Domnul! (*Isaia* 65, 25).

În *Ieșirea*, Domnul îi arată lui Moise că puterea lui este mai mare decât sim-



pla magie. Toiagul lui Moise se transformă în șarpe și din nou în toiag.

Zis-a Domnul către el: „Ce ai în mână?” Și el a răspuns: „Un toiag!”

„Aruncă-l jos!” îi zise Domnul. Și a aruncat Moise toiagul jos și s-a făcut toiagul șarpe și a fugit Moise de el.

Și a zis Domnul către Moise: „Întinde mâna și-l apucă de coadă!” Și și-a întins Moise mâna și l-a apucat de coadă și s-a făcut iar toiag în mâna lui.

Apoi a zis Domnul: „Așa să faci înaintea lor, ca să te creadă că ți s-a arătat Dumnezeu părinților lor, Dumnezeu lui Avraam, Dumnezeu lui Isaac și Dumnezeu lui Iacov!” (Leșirea 4, 2-5).

După acest miracol urmează un al doilea:

Zis-a Domnul iarăși: „Bagă-ți mâna în sân!” Și și-a băgat Moise mâna în sân; și când a scos-o din sân, iată mâna lui era albă ca zăpada de lepră.

Și i-a zis din nou Domnul: „Bagă-ți iarăși mâna în sân!” Și și-a băgat Moise iar mâna în sân; și când a scos-o din sân, iată, era iar curată, ca tot trupul său.

„Dacă nu te vor crede și nu vor asculta glasul semnului întâi, te vor asculta la săvârșirea semnului al doilea.

Iar de nu te vor crede nici după amîndouă semnele și nu vor asculta glasul tău, atunci să iei apă din fluviu și s-o verși pe uscat; apa luată din rîu se va face pe uscat sînge” (Leșirea 4, 6-9).

Îmbinarea unei minuni cu un ritual de vindecare nu este nicidecum întîmplătoare. Șarpele, emblemă a vindecării, se regăsește în episodul cu șarpele de aramă.

În tradiția preoților minunile săvîrșite de Moise și Aron sînt comparate cu tîlc cu cele ale vrăjitorilor egipteni. Toiagul lui Aron se transformă într-un șarpe imens care înghite reptile asemănătoare lui, create de vrăjitorii de la curtea Faraonului. Cuvîntul ebraic fo-

losit pentru a desemna aceste animale este *tannin*, care de fapt se referă la șerpi de mare, balauri sau monștri, ce întruhidează în general forțele răului. În drum spre pămîntul făgăduinței, poporul începe să-l critice pe Moise.

Atunci a trimis Domnul asupra poporului șerpi veninoși, care mușcau poporul, și a murit multime de popor din fiii lui Israel (Numerii 21, 6; vezi și Deuteronomul 8, 15).

Acești șerpi veninoși, numiți *saraph*, sînt renumiți pentru mușcăturile lor dureroase. Sîntem însă tentați să facem o apropiere între calificativul *saraph*, și substantivul la plural *seraphim*, adică serafimi. Termenul desemnează ființe cerești, care pot sta în apropierea Domnului. În viziunea lui Isaia, ei se află în templu, alături de Domnul.

În anul morții regelui Ozia, am văzut pe Domnul stînd pe un scaun înalt și măreț și poalele hainelor Lui umpleau templul. Serafimi stăteau înaintea Lui (Isaia 6, 1-2).

În vechea iconografie orientală apar ființe compozite, înaripate și cu trup de șarpe. Iată ce spune textul lui Isaia:

[...] fiecare avînd cîte șase aripi; cu două își acopereau fețele, cu două picioarele, iar cu două zburau (Isaia 6, 2).

Unul din serafimi ia cărbunele aprins, pentru purificarea prorocului, de pe jertfelnicul pentru parfumuri, situat într-un templu care nu se știe dacă este adevărat sau imaginar, fiind perceput în timpul unei viziuni.

Atunci unul din serafimi zbură spre mine, avînd în mîna sa un cărbune, pe care îl lua-se cu cleștele de pe jertfelnic.

Și l-a apropiat de gura mea și a zis: „Iată s-a atins de buzele tale și va șterge toate păcatele tale, și fărădelegile tale le va curăți” (Isaia 6, 6-7).

Răspunzători de foc și de curățire, serafimii sînt slujitori ai Domnului, ființe cerești binefăcătoare. Nu există nici o legătură între ei și șerpii „care ard” (*saraph*) ai deșertului, reptile pămîntești transformate în unelte ale miniei divine.

Înainte de a ajunge pe pămîntul Canaanului, poporul începe să cîrtească împotriva Domnului și a lui Moise. Pe-deapsa va fi mușcătura șerpilor „care ard”. Evreii se căiesc și-l roagă pe Moise să intervină pe lîngă Dumnezeu, pentru ca acesta să îndepărteze șerpii. Răspunsul Domnului este enigmatic: imaginea unui șarpe vindecător va aduce ușurarea dorită.

Domnul îi zice lui Moise:

Iar Domnul a zis către Moise: „Fă-ți un șarpe de aramă și-l pune pe un stîlp; și de va mușca șarpele pe vreun om, tot cel mușcat, care se va uita la el va trăi.”

Și a făcut Moise un șarpe de aramă și l-a pus pe un stîlp, și când un șarpe mușca vreun om, acesta privea la șarpele cel de aramă și trăia (Numerii 21, 8-9).

În povestire se insistă asupra faptului că Domnul însuși are inițiativa acestei fapte. Nu este vorba de o introducere la cultul unui zeu tămăduitor. În *Înțelepciunea lui Solomon* se subliniază acest detaliu și se dă întîmplării o interpretare spirituală.

Iar cînd a venit peste ei înfricoșata minie a fiarelor și se prăpădeau mușcați de șerpii cei cumpliți, aprinderea Ta n-a ținut pînă la urmă.

Ei au fost tulburați puțină vreme, ca să se îndrepteze, și au avut un semn de mîntuire, ca să-și aducă aminte de poruncile legii Tale;

Căci cel ce se întorcea către acest semn se vindeca, dar nu prin ceea ce vedea cu ochii, ci prin Tine, Mîntuitorul tuturor (*Înțelepciunea lui Solomon* 16, 5-7).

Cu toate acestea, din acea figură se putea naște o tentație idolatrică. Regele Iezechia, credincios Domnului mîniat, descoperă că șarpele de aramă, deși nu mai era decît o relicvă, devenise obiectul unui cult păgîn.

[...] Iezechia, fiul lui Ahaz, regele Iudei.

[...] a desființat înălțimile, a sfărîmat idolii, a tăiat dumbrăvile,

Și a stricat șarpele cel de aramă pe care-l făcuse Moise; chiar pînă în zilele acelea fiii lui Israel îl tîmîiau și-l numeau Nehuștan (*IV Regi* 18, 1, 3 și 4).

Ioan va menționa valoarea salvatoare a imaginii trimise de Domnul pentru a revela misterioasa „înălțare” a lui Iisus. El dă acestui cuvînt un dublu sens: înălțarea pe cruce și înălțarea în slavă.

Și cum Moise a înălțat șarpele în pustie, așa trebuie să se înalțe Fiul Omului.

Ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică (*Ioan* 3, 14-15).

Iisus include șarpele, împreună cu scorpia, pe o listă de ființe vătămătoare, de origine demonică. El zice: „Am văzut pe satana ca un fulger căzînd din cer” (*Luca* 10, 18).

Și întorcîndu-se către ucenicii Lui:

Iată, v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului, și nimic nu vă va vătăma (*Luca* 10, 19).

Iisus îi mustră pe scribi și pe farisei, demni urmași ai celor care i-au ucis pe proroci: „Șerpi, pui de vipere, cum veți scăpa de osînda gheenei?” (*Matei* 23, 33).

În bestiarul evanghelic șarpele se remarcă prin viclenie. Nu este vorba de o șiretenie nefastă, ci mai curînd de o mare prudență.



Iată Eu vă trimit pe voi ca pe niște oi în mijlocul lupilor; fiți dar înțelepți ca șerpii și nevinovați ca porumbeii (Matei 10, 16).

### Balaurul și monștrii

Oamenii au fără îndoială memoria ancestrală a marilor animale preistorice. Printre cele care au dăinuit, animale mari precum crocodilul sau hipopotamul, cetaceele, rechinii cu spini sau anaconda sud-americană au avut întotdeauna darul de a stârni spaima. Imaginația ca, de exemplu, cea a popoarelor mesopotamiene, deosebit de fecundă, poate da naștere unor ființe compozite. În demonologia canaaneană, vietățile fabuloase ieșite din mare și din imaginația marinarilor din Tir au îmbogățit lista monștrilor fabuloși.

Sălașurile acestor monștri sînt edificatoare: fundul mării, mlaștinile, deșerturile, ruinele și cimitirele care sînt, se pare, bîntuite de aceste vietăți fabuloase. Adîncimile pămîntului, peșterile adînci și, în *Biblie*, marele abis (*Tehom*) sînt considerate locuri stăpînite de demoni. Văzduhul, care aparține unor păsări de pradă, poate fi locuit și de monștri înaripați cu atît mai periculoși, cu cît sînt nevăzuți.

Cuvîntul ebraic care înseamnă balaur (*tannin*) este înrudit cu *tan* care înseamnă șacal. Acest animal a devenit, datorită strigătului său, vocea sinistră a deșertului, care anunță singurătatea, disperarea și apropierea morții.

Că ne-ai smerit pe noi în loc de durere și ne-a acoperit pe noi umbra morții (*Psalmii* 43, 21).

Anubis, zeul egiptean cu cap de șacal sau de cîine sălbatic, era zeul care însoțea sufletele morților și veghea ceremoniile funerare.

*Tannin* desemnează în același timp șarpele, balaurul și monstrul marin. Balaurul este de multe ori asociat cu Leviatan, monstrul fluvial pe care Iov îl asimilează cu crocodilul (în care Iezechiel vede un simbol al Egiptului).

Cei doi monștri acvatici sînt dușmanii Domnului:

În ziua aceea Domnul se va năpusti cu sabia sa grea, mare și puternică, asupra leviatanului, a șarpelui încolăcit, și va omorî balaurul cel din mare (*Isaia* 27, 1).

Lupta zeilor cu haosul, reprezentat prin monștri, este o temă străveche. Astfel este bătălia lui Tispak împotriva balaurului uriaș (vezi J. Bottero, *Lorsque les dieux faisaient les hommes*, Paris, 1989, pp. 464-469). Aceste lupte se dau în vremuri mitice, care pot fi cele ale începuturilor, dar, la fel de bine, cele ale luptei permanente a binelui împotriva răului. În textul ce urmează, lupta este situată într-un timp istoric: balaurul, ascuns în fundul abisului, este învins în momentul traversării Mării Trestilor, cînd Israel este dezrobît.

Ridică-te, scoală-te, îmbracă-te cu tărie, braț al Domnului! Înălță-te ca odinioară, ca în veacurile trecute! N-ai zdrobit tu pe Rahab și n-ai spintecat tu balaurul?

Nu ești tu, oare, cel ce ai secat marea și apele adîncului celui fără fund, cel ce adîncimile mării le-ai prefăcut în cărare largă pentru cei răscumparați ai tăi? (*Isaia* 51, 9-10).

Acest text este un exemplu pentru felul în care *Biblia* folosește mitul pentru a-l integra revelației. Puterea creatoare a Domnului este mereu activă în cîrmuirea și refacerea unui univers amenințat. Imaginarul oferă limbajul necesar pentru exprimarea realității. În acest fel putem descoperi sensul faptului brut.

Trecînd de la concret la fabulos, balaurul dobîndește aripi și devine cu

atît mai primejdios. Soarta Filisteii va fi din ce în ce mai grea.

„Nu te veseli întreagă Filistee, fiindcă a fost zdrobit toiagul care te lovea. Căci din rădăcina șarpelui va naște o viperă și din urmașii lui un șarpe zburător (*Isaia* 14, 29).

Balaurul zburător este unul din locuitorii deșertului. Poate că acest balaur era, la început, o cucuvea sau un liliac, amîndouă ființe nocturne necurate, locuitori ai unor dărîmături întunecoase. Păsările de pradă nocturne sînt imagini ale dezolării (*Psalmii* 101, 7). Liliacul este amintit într-un text deosebit ce-i aparține lui Isaia. Cînd vine Ziua Domnului, idolii vor fi aruncați acestor vietăți spurcate, în umbra unor peșteri înfricoșătoare.

Iar oamenii vor intra în scorburile stîncilor, în prăpăștiile și în crăpăturile pămîntului, de frica Domnului și de strălucirea slavei Lui, cînd va veni El ca să lovească pămîntul. În ziua aceea idolii de argint și de aur, pe care omul i-a făcut ca să li se închine, îi va părăsi ca să fie sălaș guzganilor și liliecilor (*Isaia* 2, 19-20).

Regele Babilonului, agresorul lui Israel, este comparat cu un vampir și cu un balaur.

Mîncatu-m-a și m-a ros Nabucodonosor, regele Babilonului; făcutu-m-a vas gol; înghițitu-m-a ca un dragon; umplutu-și-a pîntecele cu bunătățile mele și m-a aruncat (*Ieremia* 51, 34).

Cartea lui Daniel descrie bătălia și victoria prorocului împotriva marelui balaur. Acest monstru amintește de zeita babiloniană Tiamat care, în fruntea unei coaliții a forțelor haosului, s-a ridicat împotriva zeilor (vezi *Le Poème babylonien de la création*, în *Les Religions du Proche-Orient asiatique*, Paris, Fayard-Denoël, 1970, p. 42). Drept pedeapsă, Daniel este aruncat în groapa

cu lei. El scapă în mod miraculos și astfel regele este obligat să recunoască atotputernicia Domnului, Dumnezeu al lui Daniel (*Daniel* 6, 20-24).

În *Apocalipsa* balaurul este prezentat ca simbol al Satanei și al puterilor răului. Descrierea lui ilustrează atributele puterii sale.

Și alt semn s-a arătat în cer: iată un balaur mare, roșu, avînd șapte capete și zece coarne, și pe capete șapte cununi împărătești. Iar coada lui tîra a treia parte din stelele cerului și le-a aruncat pe pămînt. Și balaurul stătu înaintea femeii, care era să nască, pentru ca să înghită copilul, cînd îl va naște (*Apocalipsa* 12, 3-4).

Monstrul o urmărește pe femeia înveșmîntată cu soarele și încununată de stele, care trebuie să-l nască pe Mesia (*Apocalipsa* 12, 1-2 și 5-6). El este învins în cer de Mihail (*Apocalipsa* 12, 7-9). Aruncat pe pămînt, el continuă să o urmărească pe femeia care reușește să scape (*Apocalipsa* 12, 13-14 și 16). Își continuă lupta împotriva urmașilor femeii, împotriva celor care-i rămîn credincioși Domnului și lui Iisus (*Apocalipsa* 12, 17).

În capitolul următor, apare un monstru, vietate compozită, care reprezintă Imperiul Roman. Numele său de hulă amintește de numele divine ale ambițioșilor împărați romani.

Și am văzut ridicîndu-se din mare o fiară, care avea zece coarne și șapte capete și pe coarnele ei zece steme și pe capetele ei: nume de hulă.

Și fiara pe care am văzut-o era asemenea leopardului, picioarele ei erau ca ale ursului, iar gura ca a leilor. Și balaurul îi dădu fiarei puterea lui și scaunul lui și stăpînire mare (*Apocalipsa* 13, 1-2).

Această fiară nu are decît o dorință: a-i împinge pe oameni la hulă. Apare un miel, dar forma lui nevinovată este



înșelătoare căci el vorbește ca un balaur. El îi îndeamnă pe oameni să se închine fiarei. Acest miel îi reprezintă fără îndoială pe cei care, direct sau indirect, amăgesc oamenii pentru ca să se supună puterii nelegiuite a Romei.

Ființele compozite pot fi uneori de origine cerească: astfel sînt heruvimii care încadrează chivotul legămîntului (*leșirea* 25, 18-22). Ei joacă un rol însemnat și în vedeniile lui Iezechiel (*Iezechiel* 1, 4-25; 10, 1-22).

Heruvimii (*keroubim*) se aseamănă aici cu acei *karibu* asirieni. O formă omenească, înzestrată cu aripi, putea avea un cap de uliu. La Iezechiel heruvimii au patru fețe: de om, de leu, de taur și de vultur. Ca și serafimii, ei sînt legați de taina focului (*Iezechiel* 10, 2 și 7).

În cartea lui Daniel cele patru fiare uriașe (*Daniel* 7, 3-8) simbolizează succesiunea împăraților lumesti: imperiul neo-babilonian, cel al mezilor, al persilor și cel al grecilor. Prima fiară este un leu cu aripi de vultur, a doua

este doar un urs, a treia, un leopard cu patru aripi și patru fețe. Ultima fiară nu are nume, ea are zece coarne mari (dinastia Seleucizilor) și un corn mai mic „cu ochi ca ochii de om și gură care grăia lucruri mari” (aici poate fi recunoscut acel rege Antioh, celebru pentru nelegiuirile sale).

Symbolismul acestui capitol funcționează prin contrast. Animalele compozite reprezintă forțele răului, în acțiune în lumea întreagă: aspectul lor eterogen este semn de răutate. Pe lîngă ele, bătrînul așezat în mijlocul focului veșnic este o reprezentare a transcendenței. În același timp, regele cu înfățișare omenească reprezintă persoana care a reușit să desăvîrșească posibilitățile proprii sale esențe: el este omul perfect, un Adam revenit la starea lui inițială.

Viziunea lui Daniel va furniza autorului *Apocalipsei* mare parte din imaginile necesare descrierii luptelor eshatologice, premurgătoare victoriei lui Hristos, identificat cu Fiul Omului.

## IUBIREA LUI DUMNEZEU FAȚĂ DE POPORUL SĂU



### **Bucuriile și necazurile Legământului**

Gelozia  
Stăpînul și soțul  
Necazurile iubirii de Dumnezeu  
Legământul inimilor și trupurilor

#### **Minunile îndurării**

Freemătul măruntaielor  
Dumnezeu îl răscumpără pe om pentru ca el să se poată răscumpăra  
*Goel*

#### **Păstorul**

Dumnezeu este Marele Păstor  
Păstorii Marelui Păstor  
Păstorul cel bun

În vechi traduceri ale unui cunoscut pasaj din Isaia, Dumnezeul lui Israel era un „Dumnezeu ascuns”, autorii vrînd astfel să-i demonstreze transcendența. O versiune mai nouă ne prezintă un popor păgîn ingenuncheat în fața Domnului invocat la Ierusalim: „[...] Numai tu ai un Dumnezeu tare, și nu este altul, nici un dumnezeu afară de el. Cu adevărat tu ești Dumnezeu ascuns; Dumnezeul lui Israel este izbăvitor!” (*Isaia 45, 14-15*).

Un Dumnezeu care se ascunde nu este cu totul inaccesibil. El poate să dispară, să-și întoarcă fața pentru un timp, dar pînă la urmă tot și-o arată: mînia sa este trecătoare și el nu este decît îndurare. El nu-l obligă pe om să-l caute în condiții primejdioase:

N-am grăit acestea într-ascuns, undeva în vreun colț întunecos al pămîntului; și n-am zis fără rost neamului lui Iacov: „Căutați-Mă!” Eu sînt Domnul cel ce grăiește drept și spune adevărul! (*Isaia 45, 19*).

Aceste adevăruri care confirmă existența Dreptății increate sînt realități ale vieții omenesti, care pot deveni simboluri ale iubirii divine față de poporul său. Omul este o ființă patetică, animată de tendințe care se înfruntă într-o luptă neostenită. Acest patos nu este însă haos, nu înseamnă o agitație sterilă în neant. Vîltoarea pornirilor este ritmată de inimă, iar Domnul, la fel de bun cunoscător al trupului ca și al ini-

mii, nu poate să-și nege natura întrupată într-o ființă pe care a dorit-o carnală.

Mai mult încă, evoluția pasiunilor omenesti va fi aplicată redutabilului domeniu al antropomorfismului. Dumnezeul lui Israel își arată pe față pasiunile divine: gelozie, mînie, pocăință, iubire, iertare cu o dezinvoltură suverană. Nu este vorba de inconsecvență, ci de ivirea dureroasă a unui proiect. Pasiunile Domnului se angajează pe drumul Patimilor Fiului, Slujitor suferind de dragoste divină, capabil să distrugă moartea.

Iertării nu-i pasă de logica neiertătoare care trasează planurile oamenilor. Înțelepciunea sa include nebunia Crucii și incredibilele cotituri care se pierd în sinuozitățile inimii. La început este un mister. Ce fel de gelozie este aceea a Domnului, care-i înroșește fața, fără însă a o schimonosi ca cea a oamenilor roși de pizmă?

### **BUCURIILE ȘI NECAZURILE LEGĂMÎNTULUI**

#### **Gelozia**

Moise îl invocă pe Dumnezeu cu aceste cuvinte: „[...] Iahve, Iahve, Dumnezeu, iubitor de oameni, milostiv, îndelung-răbdător, plin de îndurare și de dreptate” (*Ieșirea 34, 6*).



Și îl roagă: „[...] să meargă Stăpînul în mijlocul nostru, căci poporul acesta e îndărătnic” (*Ieșirea* 34, 9).

Răspunsul divin va veni degrabă: „Căci nu trebuie să te închini la alt dumnezeu, fără numai Domnului Dumnezeu, pentru că numele lui este «Zelosul», Dumnezeu este zelos.” (*Ieșirea* 34, 14).

Cuvîntul ebraic „gelos” (tradus și prin zelos) este bogat în sensuri. El înseamnă în primul rînd roșeața care cuprinde obrazul, precum o țesătură pe care o înmoi într-o vopsea.

El poate însemna și rivalitate, și atunci se îmbină cu invidia. Este și pomire a iubirii și, în final, zel, care este supunere, aprobare, stîrnite de entuziasm, dar și de dorința de a trage toate foloasele de pe urma unei hotărîri.

În ebraică adjectivul „gelos” (zelos) are două forme: o simplă modificare vocalică îi permite să desemneze mai ales gelozia lui Dumnezeu care nu este propriu-zis o emoție, ci înflăcărarea naturii divine. Această gelozie este, în primul rînd, grija cu care Domnul își apără gloria în fața omenilor.

Armura spirituală cu care trebuie, după părerea lui Pavel, să se îmbrace omul ne trimite la o altă metaforă războinică referitoare, de data aceasta, la Dumnezeu el însuși. Gelozia se numără printre armele divine:

S-a îmbrăcat cu dreptatea ca și cu o platoșă și a pus pe capul Său coiful izbăvirii; S-a îmbrăcat cu răzbunarea ca și cu o haină și S-a înfășurat în gelozie ca într-o manta (*Isaia* 59, 17).

Imaginea înfricoșătoare a teascului însîngerat și a războinicului care confundă culesul viei cu răzbunarea este o continuare a evocării armelor miniei divine:

„Singur am călcat în teasc și dintre popoare nimeni nu era cu Mine; și am călcat întru mînia Mea, i-am strivit întru întăritarea Mea, încît sîngele lor a țîșnit pe veșmîntul Meu, și Mi-am pătat toate hainele Mele.

Căci o zi de răzbunare era sortită în inima Mea și anul răscumpărării sosise (*Isaia* 63, 3-4).

În *Deuteronomul*, mînia și gelozia divină sînt asimilate cu focul:

Luați seama și nu uitați legămîntul Domnului Dumnezeului vostru pe care l-a încheiat cu voi, și să nu vă faceți idoli, care ar închipui ceva, precum ți-a poruncit Domnul Dumnezeul tău.

Căci Domnul Dumnezeul tău este foc mistuitor, Dumnezeu zelos (*Deuteronomul* 4, 23-24; vezi și *Deuteronomul* 6, 14-15).

Odinioară Dumnezeu și-a însoțit poporul în deșert precum un păstor grijuliu. Israel, îndărătnic și necredincios, stîrnește gelozia divină:

Și s-au întors și au călcat legămîntul ca și părinții lor, întorsu-s-au ca un arc strîmb. Și L-au mîniat pe El pe înălțimile lor, și cu idoli lor L-au întăritat pe El (*Psalmi* 77, 63-64).

Răpit de Duh, Iezechiel este dus la Ierusalim, într-un loc foarte special: „[...] unde era așezat idolul geloziei care stîrnește gelozia” (*Iezechiel* 8, 3).

Puțin mai departe, la intrarea în Casa Domnului, prorocul vede femei care-l jelesc pe zeul primăverii, Tamuz, sau Adonis (*Iezechiel* 8, 14). Pedepsa fusese anunțată:

Așa-Mi voi sătura mînia, Îmi voi potoli urgia Mea cu ei și Mă voi răzbuna; și cînd se va săvîrși urgia Mea asupra lor, vor cunoaște că Eu, Domnul, am grăit în zelul Meu (*Iezechiel* 5, 13).

Această gelozie divină nu este o metaforă a iubirii conjugale trădate. Este

iubirea divină cu toată înflăcărarea ei, cu toată violența ei, o iubire exasperată, exacerbata de lipsa de căldură și de indiferența poporului ales.

Declarația cu care-și face intrarea Naum este răsunătoare:

Domnul este un Dumnezeu zelos, Domnul Se răzbună, El cunoaște mînia. Domnul Se răzbună pe potrivnicii Săi și împotriva dușmanilor Săi stă neînduplecat. Domnul este îndelung-răbdător și mult-milostiv, iar nepedepsit nimic nu lasă (*Naum* 1, 2-3).

Acest Dumnezeu transcendent are o fire pătimașă:

Așa grăiește Domnul Savaot: „Iubesc Sionul cu zel mare și cu patimă aprinsă îl doresc” (*Zaharia* 8, 2).

În *Cîntarea Cîntărilor* nu se vorbește direct de iubirea față de Dumnezeu, ci de echivalentul ei omenesc. Gelozia este culmea iubirii care-și arată astfel natura înflăcărata:

Că iubirea ca moartea e de tare și ca iadul de grozavă-i gelozia. Săgețile ei sînt săgeți de foc și flacăra ei ca fulgerul din cer (*Cîntarea Cîntărilor* 8, 6).

Dacă dragostea cade ca un trăsnet, gelozia este o vîlvătaie.

În ieșirile sale de gelozie, Domnul își apără slava și numele. Dar Sfîntul Nume al lui Dumnezeu înseamnă și Îndurare.

Israel cel necredincios este atacat de Sanherib. În ciuda distrugerilor provocate de năvălitori, poporul Domnului nu va fi complet nimicit și va putea astfel renaște. Zelul Domnului îl va păstra:

Și rămășița care va fi scăpat din casa lui Iuda își va înfige rădăcini în jos și va face roade în sus.

Că din Ierusalim va ieși o rămășiță și din muntele Sionului cei scăpați cu viață. Rîvna Domnului Savaot va face aceasta (*Isaia* 37, 31-32).

Așa grăiește Domnul punînd capăt lungii pribegii a poporului necredincios:

[...] pentru că ei s-au purtat cu necredincioșie înaintea Mea, am ascuns Eu față [...] De aceea așa zice Domnul Dumnezeu: Acum voi întoarce prizonierii lui Iacov, Mă voi îndura de toată casa lui Israel și voi fi zelos pentru numele Meu cel sfînt (*Iezechiel* 39, 23, 25).

Îngerul îi spune prorocului Zaharia:

„Așa zice Domnul Savaot: Sînt plin de zel față de Ierusalim și față de Sion; (...) Mă întorc iarăși către Ierusalim cu milostivire, templul Meu va fi rezidit [...] și funia de măsurat se va întinde peste Ierusalim!” (*Zaharia* 1, 14 și 16-17).

Dumnezeu are grijă de cei drepti. În *Înțelepciunea lui Solomon* este reluată tema armelor divine, dar, de această dată, armele sînt folosite pentru a-i apăra cu mare zel pe cei credincioși:

Însă cei drepti vor fi vii în veacul veacului și răsplata lor este la Domnul și Cel Atotputernic are grijă de ei.

[...] căci El îi va ocroti cu dreapta Sa și cu brațul Său, asemenea unui scut îi va acoperi.

El va face arme din mînia Sa (*Înțelepciunea lui Solomon* 5, 15-17).

Cei drepti își pun rîvna în slujba geloziei divine. Dorința lor fierbinte de a-l sluji este un zel care-i apără onoarea. Ilie este exemplul care ilustrează cel mai bine această intransigență inspirată. El zice:

„Cu rîvnă am rîvnit pentru Domnul Dumnezeu Savaot, căci fiii lui Israel au părăsit legămîntul Tău, au dărimat jertfelnicele Tale



și pe prorocii Tăi i-au ucis cu sabia: rămânând numai eu singur, dar caută să ia și sufletul meu!" (III Regi 19, 10; vezi și III Regi 19, 14).

Rîvna omului de a-l sluji pe Dumnezeu și lucrurile sfinte nu este o noțiune simbolică așa cum este gelozia — pasiune atribuită Domnului —, ci o virtute datorată religiei.

Totuși, zelul cu care Iisus îi izgonește pe negustorii din templu și interzice hamalilor să treacă pe o scurtătură, violînd astfel spațiul sacru, are o valoare simbolică și chiar profetică. El amintește că templul este centrul spiritual al lui Israel și nu un loc unde se face negoț.

[...] Luați acestea de aici. Nu faceți casa Tatălui Meu casă de negustorie.

Și și-au adus aminte ucenicii Lui că este scris: Rîvna casei Tale Mă mistuie (Ioan 2, 16-17, citat din Psalmii 68, 11).

Pavel consideră că practicile demonice pot întări mînia Domnului:

Nu puteți să beți paharul Domnului și paharul demonilor; nu puteți să vă împărțiți din masa Domnului și din masa demonilor.

Oare vrem să întărim mînia lui Dumnezeu? Nu cumva sîntem mai tari decît El? (I Corinteni 10, 21-22).

Pavel se simte plin de rîvnă față de credincioșii săi din Corint:

Căci vă rîvnesc pe voi cu rîvna lui Dumnezeu, pentru că v-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită (II Corinteni 11, 2).

### Stăpînul și soțul

Cuvîntul ebraic *baal* exprimă în primul rînd proprietatea, posesia, stăpînirea. Cel ce are o proprietate este *baal*. Arcașul este *baal* al săgeților. Soțul este

*baal* pentru soție. *Baal*-ul unui domeniu poate fi și un proprietar de pămînt. Dar acest domeniu este și locul în care o divinitate își exercită puterea, asemenea numeroșilor *baal* canaanei care vor constitui pentru Israel obiecte de ispită idolatrică. Puterea acestor divinități localizate este fragilă. *Baal*-ul unui izvor secăt nu mai are putere. La fel se întîmplă și cu un *baal* al cărui teritoriu este invadat de străini care introduc cultul unui alt Dumnezeu. Spre deosebire de *baal*, Dumnezeul lui Israel este numit „Domnul [*adōn*] a tot pămîntul”. „Iată chivotul legămîntului Domnului [*adōn*] a tot pămîntul va trece înaintea voastră peste Iordan” (Iosua 3, 11; vezi și Iosua 3, 13, unde Dumnezeu este numit Stăpînul). „Munții ca ceara s-au topit de fața Domnului, de fața Domnului a tot pămîntul” (Psalmii 96, 5; vezi și Zaharia 4, 14 și 6, 5; Miheia 4, 13).

Un cuvînt cu un sens foarte apropiat este *māchal*, care înseamnă putere asupra oamenilor. El alternează uneori cu *māloth*, putere regală. Dumnezeu, rege între regi, este stăpîn peste timp și spațiu:

Împărăția [*māloth*] Ta este împărăția tuturor veacurilor, iar stăpînirea [*māchal*] Ta din neam în neam. Credincios este Domnul întru cuvintele Sale și cuvios întru toate lucrurile Sale (Psalmii 144, 13).

Binecuvîntați pe Domnul toate lucrurile lui, în tot locul stăpînirii [*memchalah*] (Psalmii 102, 22).

În Cartea Cronicilor (Paralipomena), David preamărește puterea absolută a celui ce „împărătește peste toate” (*māchal bacol*).

A Ta este, Doamne, mărirea și puterea și slava și biruința și strălucirea; toate cîte sînt în cer și pe pămînt sînt ale Tale; a Ta este, Doamne, împărăția și Tu ești mai pre-

sus de toate, ca unul ce împărătești peste toate.

Bogăția și slava sînt de la fața Ta și Tu domnești peste toate; în mîna Ta este tăria și puterea și în puterea Ta stă să mărești și să întărești toate (I Paralipomena 29, 11-12).

În Apocalipsa este menționat de nouă ori „atotîitorul”, *Pantocrator*, atît de bine reprezentat în arta romanică, fie în picturile din abside, fie în sculpturile de pe timpanele ușilor bisericesti.

Eu sînt Alfa și Omega, zice Domnul Dumnezeu, Cel ce este, Cel ce era și Cel ce vine, atotîitorul (Apocalipsa 1, 8).

Pentru a exprima puterea lui Dumnezeu asupra lumii, Biblia a trebuit să se delimiteze de cuvîntul *baal*, prea compromis datorită divinităților păgîne. În schimb, în sensul omenesc al acestui cuvînt, soțul a fost obiectul unei transpuneri simbolice.

După profeți, Domnul este soțul, *baal*-ul poporului cu care s-a însoțit prin Legămîntul făcut cu patriarhii, și reînnoit prin Moise, pe Muntele Sinai.

În Israelul arhaic, soțul este stăpînul nevestei. Această supunere nu exclude dragostea, duioșia și purtarea atentă din partea soțului. Bărbatul, ale cărui drepturi sînt mai mari, are de asemenea și mari răspunderi. Conform Deuteronomului, „a fi bărbatul ei (*baal*)” înseamnă a-ți asuma căsătoria (Deuteronomul 21, 13). Femeile trebuie să-și cinstească bărbații și să nu-i nesocotească (Ester 1, 20). Soțul este cel care primește despăgubirea atunci cînd femeia este vătămată (Ieșirea 21, 22). Poligamia este permisă, alegerea soției sau arătarea unei preferințe este la latitudinea bărbatului, dar femeia este și ea apărută (Ieșirea 21, 10-11).

Adulterul este condamnat în Decalog (Ieșirea 20, 14; Deuteronomul 5, 18). Adulterul unui bărbat cu o femeie mă-

ritată este pedepsit prin lapidarea complicilor. Un bărbat ușuratic care se duce la femei nemăritate este cel mult prost văzut. Purtarea imorală a unei femei măritate este aspru pedepsită, dar *baal*-ul ei o poate ierta.

*Baal*-ul are dreptul să-și repudieze nevasta cu condiția să-i dea un act de divorț scris. Femeia singură, văduvă sau repudiată, poate fi răscumpărată. Cuvîntul *Goel*, adesea tradus prin „salvator”, înseamnă „răscumpărător”.

Chiar înainte ca Iisus să declare indisolubilă căsătoria (Matei 19, 3-9), se face simțit un curent favorabil monogamiei (Pilde 5, 15-19; Ecclesiastul 9, 9; Înțelepciunea lui Isus Sirah 26, 1-4; Pilde 31, 10-31). Povestea lui Tobia, de exemplu, este o poveste exemplară despre familia monogamă.

Acesta este idealul matrimonial al prorocilor dornici de a face din căsătorie simbolul unirii Domnului cu poporul său.

### Necazurile iubirii de Dumnezeu

Osea, unul din cei mai vechi profeți, a trăit în al treilea pătrar al secolului al VIII-lea î.Cr. Acest om al regatului de nord, numit Israel, dar și Iacob sau Efraim, va asista la decadența propriei țări. Asiria este în plină expansiune războinică, în timp ce Egiptul, cealaltă mare putere, este slăbit. Israel nu știe a cui protecție să aleagă și această ezitare îl va duce la un deznodămînt tragic.

Vizionarul Osea întrezărește semnele dezastrului și este în același timp și purtător de cuvînt al Domnului.

Mesajul nu este numai verbal, comportamentul profetic împletind de multe ori fapta cu vorba. Osea merge și mai departe, el transformă în simboluri detaliile cele mai intime ale vieții



sale matrimoniale. Această totală lipsă de pudoare nu este un simplu etalaj de detalii scabroase, ci însăși materia mesajului pe care-l transmite poporului necredincios. El dorește să demonstreze că nenorocirile lui Israel nu sînt cauzate de un destin absurd, ci sînt consecințele logice ale înșelării iubirii de Dumnezeu, ale necredinței unui popor care nesocotește legămîntul prin care există.

Identitatea exactă a femeii alese, diferită de numele simbolice care urmează, arată că această poveste nu este o parabolă, ci o împlinire adevărată.

Începutul cuvîntului Domnului către Osea. Și a grăit Domnul către Osea: „Ia-ți de nevastă o femeie desfrînată și ai copii de desfrînată! Căci iată a desfrînat pămîntul lui Israel, abătîndu-se de la Domnul”.

Atunci s-a dus el și și-a luat de soție pe Gomer, fiica lui Diblim, și ea a rămas însărcinată și i-a născut un fiu.

Și a zis Domnul către acesta: „Pune-i numele Izreel! Căci iată puțină vreme mai este și Eu voi răzbuna vîrsările de sînge ale lui Israel asupra casei lui Iehu și voi sfîrși regatul casei lui Israel.

Și atunci voi sfărîma arcul lui Israel în valea lui Izreel!”

Și ea a rămas însărcinată și a mai născut o fiică. Și i-a zis atunci Domnul: „Pune-i numele Lo-Ruhama (Cea ne iubită), căci de acum încolo nu voi mai avea milă de casa lui Israel, ca să-i iert păcatele.

Dar de casa lui Iuda Mă voi milostivi și o voi mîntui prin Domnul Dumnezeu lui Israel, și nu-i voi mîntui pe ei nici cu arcul, nici cu sabia, nici prin luptă, nici prin puterea cailor sau a călăreților”.

Și ea a întărcat-o pe Lo-Ruhama și a rămas însărcinată și a născut încă un fiu.

Și a zis: „Pune-i numele: Lo-Ami (Nu este poporul Meu), căci voi nu sînteți poporul Meu, iar Eu nu sînt Dumnezeu! vostru!” (Osea 1, 1-9).

Numele simbolic al copiilor introduce mesajul Domnului în care este

vorba de relațiile cu poporul său. Dumnezeu îi intenționează procesul. Poporul va fi pedepsit precum o femeie desfrînată.

Osîndiți pe mama voastră, învinuiți-o — că ea nu mai este femeia Mea, iar Eu nu mai sînt bărbatul ei — ca să lepede de la dînsa podoabele desfrînării ei și semnele destrăbălării dintre sînii ei;

Altfel Eu îi voi dezveli goliciunea ei și o voi înfățișa goală ca în ziua cînd s-a născut și o voi preface ca într-o pustie, ca un pămînt uscat și o voi prăpădi de sete.

Nu voi avea milă de fiii ei — că ei sînt copii de desfrînată.

De vreme ce mama lor a preadesfrînat, cea care i-a zămislit a săvîrșit lucruri rușinoase. Că ea a zis: „Duce-mă-voi după iubiții mei, cei care îmi dau pîine, apă, lînă și in, untdelemn și băuturi” (Osea 2, 4-7).

Falsa pocăință nu schimbă comportamentul pervers al necredinciosului. Pedepsa Domnului este sigură.

Și voi pustii via ei și smochinii ei, despre care ea zicea: „Acesta este darul pe care mi l-au dat iubiții mei.” Și-i voi preface în păduri și-i voi strica dobitoacele cele sălbatice.

Și o voi pedepsi pentru zilele de sărbătoare în cinstea lui Baal, căruia îi aducea tămîieri (Osea 2, 14-15).

Îndurarea divină poate însă nu numai ierta, ci și face dintr-o ființă decăzută un om cu totul nou. Dumnezeu reia de la început jocul dragostei: seducere, logodnă, naștere a celei pe care Domnul nu a condamnat-o nici odată definitiv.

Pentru aceasta, iată Eu o voi atrage și o voi duce în pustie și voi vorbi inimii ei; Și îi voi da viile ei de acolo și valea Acor o voi preface în poartă de nădejde; și ea va fi voioasă ca în vremea tinereții ei, ca în ziua cînd tu ai scos-o din pămîntul Egiptului.

Și va fi în vremea aceea — zice domnul — că ea Mă va numi: „bărbatul meu” și nu-Mi va mai zice: „Baalul (stăpînul) meu”.

Și voi scoate din gura ta numele Baalilor și nu vor mai fi chemați fiecare pe numele lor (Osea 2, 16-19).

Pustiul evocat aici amintește de cel al Ierusalimului. Este locul de naștere al poporului lui Israel și simbolul oricărei renașteri spirituale.

Trebuie subliniată și importanța acordată numelui. Cuvîntul *baal* poate da naștere unei confuzii: Domnul poate fi luat drept un *baal* printre divinitățile păgîne purtînd acest nume. Celălalt cuvînt folosit pentru soț, *ishi*, stabilește o distincție clară:

Și te voi logodi cu Mine pe vecie și te voi logodi Mie după dreptate și bunăcuviință întru bunătate și dragoste;

Și te voi logodi Mie întru credincioșie, ca să cunoști că eu sînt Domnul! (Osea 2, 21-22).

Cuvîntul tradus prin „dragoste” este *hesed*. Este dragostea trăită în cadrul Legămîntului. În ceea ce-l privește pe Dumnezeu, înseamnă nemărginita lui mărinimie și, în ceea ce-l privește pe om, evlavie concepută ca supunere iubitoare și înflăcărată.

Ezechiel va folosi aceeași temă pentru a povesti, în manieră simbolică, istoria Ierusalimului.

Prorocul folosește un limbaj foarte liber pentru a-l interpela și chiar șoca pe Israel. El evocă groaza stîrnită de trădarea orașului sfînt. Limbajul necuviincios dă putere simbolului. Tolănit în păcat, Israel moțăie. El trebuie trezit pentru a putea fi pocăit. Smuls din letargie, din decădere, poporul Domnului va descoperi măreția îndurării divine și forța puterii sale de regenerare.

Pasajele citate aici sînt prea puține pentru a ilustra întreaga bogăție a povestirii. Ele pot însă revela adevăratul

sens al unei povești uneori triviale, care dezvăluie lumea plină de iubire a Dumnezeului îndurării.

Prorocul amintește că Ierusalimul a fost mai întîi un oraș canaanean, după care a devenit capitala lui David și locul unde a fost așezat templul. Orașul mai păstrează probabil ceva din obîrșia lui păgînă care-l împinge la perversitate.

La nașterea ta, în ziua în care te-ai născut, nu ți s-a tăiat buricul și cu apă n-ai fost spălată pentru curățire și cu sare n-ai fost sărată, nici cu scutece înfășată.

Ochiul nimănui nu s-a înduișat spre tine, ca din milă de tine să-ți fi făcut vreuna din acestea; ci ai fost aruncată în cîmp din dispreț către viața ta, în ziua nașterii tale.

Și am trecut eu pe lîngă tine și te-am văzut zbătîndu-te în sîngele tău și ți-am zis: „Trăiește în sîngele tău!” Așa ți-am zis: „Trăiește în sîngele tău!”

Și te-am înmulțit ca pe iarba cîmpului; ai crescut, te-ai făcut mare și ai ajuns la o frumusețe desăvîrșită; ți s-a ridicat pieptul și ți-a crescut părul; dar erai goală, de tot goală.

Atunci am trecut eu pe lîngă tine și te-am văzut, și iată aceea era vremea ta, vremea iubirii. Atunci Mi-am întins eu poala mantiei Mele peste tine și am acoperit goliciunea ta, ți-am făcut un jurămînt, am făcut un legămînt cu tine, zice domnul Dumnezeu și tu ai fost a Mea (Iezechiel 16, 4-8).

Spălată, îmbrăcată, fetița s-a făcut o femeie deosebit de frumoasă.

Dar tu te-ai încrezut în frumusețea ta și, folosindu-te de renumele tău, ai început să te desfrînezi; ți-ai cheltuit desfrînarea ta cu tot trecătorul, dîndu-te pe tine lui.

Ai luat din hainele tale, ca să-ți faci locuri înalte în culori felurite, și te-ai desfrînat acolo, cum niciodată nu s-a întîmplat și nici nu va mai fi.

Ai luat lucrurile tale de găteală făcute din aurul Meu și din argintul Meu, pe care ți le-am dat Eu, și ți-ai făcut chipuri de bărbat și te-ai desfrînat cu ele (Iezechiel 16, 15-17).



Chipurile de bărbat erau înșelătorii idolatrice. Zeii cruzi cereau jertfe ome-nești:

Ai luat pe fiii tăi și pe fiicele tale pe care Mi le-ai născut Mie și i-ai adus lor jertfă spre mîncare. Dar puțin te-ai desfrînat tu oare? Ba tu și pe fiii Mei i-ai junghiat și i-ai dat lor, trecîndu-i prin foc (*Iezechiel 16, 20-21*).

Prorocul face apoi lista prostituțiilor necredinciosului. Egiptul, Asurul, Cal-dea au fost, rînd pe rînd, amanții ace-ței ființe nesățioase, cu inima învăpă-iată.

Perversiunea Ierusalimului era atît de mare încît ajunsese să inverseze or-dinea firească a lucrurilor:

Tuturor desfrînatelor se dau daruri; tu însă dădeai însăși daruri amanților tăi și îi cum-părai, ca să vină aceștia din toate părțile la tine și să se desfrîneze cu tine.

La tine desfrînările tale se petreceau în alt fel decît se întîmplă cu femeile: nu umblau bărbații după tine, ci tu dădeai daruri, iar ție nu ți se dădeau daruri, și de aceea tu te-ai purtat cu totul altfel decît altele (*Iezechiel 16, 33-34*).

Amanții prostituatei vor fi adunați de Domnul și transformați în călăi ca-re-o vor pedepsi pentru toate infami-ile. Aici povestirea simbolică urmează pas cu pas povestea nenorocirilor Ieru-salimului. Tema goliciunii este deose-bit de elocventă. După goliciunea copi-lului părăsit și salvat, după goliciunea provocatoare a prostituatei, urmează clipa goliciunii fatale, a rușinii insu-portabile, premergătoare morții:

De aceea ascultă, desfrînat, cuvîntul Dom-nului:

Așa zice Domnul Dumnezeu: Pentru că tu ți-ai vărsat astfel banii tăi și pentru că în desfrînările tale ți s-a descoperit goliciunea ta înaintea amanților tăi și înaintea tuturor oamenilor tăi nerușinați și pentru sîngele fiilor tăi, pe care tu i-ai dat lor.

Pentru toate acestea iată eu voi aduna pe toți amanții tăi cu care te-ai desfrînat tu și pe care i-ai iubit și pe toți aceia pe care i-ai urît, și-i voi aduna de pretutindeni împo-triva ta și voi descoperi înaintea lor goli-ciunea ta și vor vedea toată rușinea ta.

Te voi judeca cum se judecă femeile adul-tere și cele ce varsă sînge și te voi preda ur-giei și pismei;

Te voi da în mîinile acelor și ei vor dărîma casele tale de desfrînat, vor risipi locurile tale înalte, vor rupe de pe tine hainele tale, vor lua podoabele tale și te vor lăsa goală, de tot goală.

Voi strînge împotriva ta adunare și te vor ucide cu pietre și cu sabie te vor tăia.

Arde-vor casele tale cu foc și te vor judeca înaintea ochilor multor femei; așa voi pune capăt desfrînării tale și nu vei mai face da-ruri (*Iezechiel 16, 35-41*).

Sîrul invectivelor pare a fi nesfîrșit dar, dintr-o dată, este anunțată iertarea divină. Nici o vorbă despre vreo pocă-ință sau despre vreo penitență lăudabi-lă. Dumnezeu, din partea lui, nu a rupt niciodată legămîntul. El își amintește de pactul veșnic și, întorcîndu-se în timpul jalonat de groază și nenorociri, readuce totul la începuturi, cînd Israel era copil.

Că așa grăiește Domnul Dumnezeu: Mă voi purta cu tine, cum te-ai purtat tu, dis-prețuind jurămîntul prin ruperea legămîn-tului.

Dar Eu Îmi voi aduce aminte de legămîntul Meu încheiat cu tine în zilele tinereții tale și voi înnoi cu tine un așezămînt veșnic.

Și tu îți vei aduce aminte de căile tale și-ți va fi rușine cînd vei începe să primești la tine pe surorile tale, cele mai mari decît tine și pe cele mai mici decît tine și cînd Eu le voi da ție ca fiice, însă nu după așeză-mîntul tău.

Voi înnoi așezămîntul Meu cu tine și vei cunoaște că Eu sînt Domnul,

Ca să-ți aduci aminte și să te rușinezi, ca pe viitor să nu poți nici gura să-ți deschizi de

rușine, cînd îți voi ierta ceea ce ai făcut, zice Domnul Dumnezeu (*Iezechiel 16, 59-63*).

### Legămîntul inimilor și trupurilor

În capitolul 54 din *Isaia* este reluată, într-o nouă perspectivă, tema căsătoriei Domnului cu poporul său. Cetatea Ierusalimului este centrul comunității lui Israel, considerată drept soția Dom-nului; textul o prezintă într-o stare de părăsire, de văduvie, de infertilitate. Tema prostituției nu este abordată. To-tul începe printr-un strigăt de bucurie la întoarcerea rodniciei.

Veselește-te, cea stearpă, care nu nașteai, dă glas și strigă tu care nu te-ai zvîrcolit în dureri de naștere, căci mai mulți sînt fiii celei părăsite, decît ai celei cu bărbat, zice Domnul.

Lărgeste locul cortului tău și acoperămîn-tul sălașului tău întinde-l, nu cruța nimic! Lungește funiile și întărește țăruii! Căci tu te vei lăți la dreapta și la stînga și seminția ta va cuceri neamurile și cetățile cele pustiite le va umple de oameni (*Isaia 54, 1-3*).

Întîlnim și tema rușinii, dar aceasta nu este, ca la Iezechiel, pedeapsa neru-șinării. Rușinea este aici mai curînd teama unei femei dezorientate.

Adolescenta fără bărbat trăiește o stare de incertitudine greu de supor-tat, comparabilă cu situația poporului evreu în Egipt, înainte de ieșire. Fe-meia măritată, departe de soț, trăiește angoasa singurătății periculoase și ste-rile, comparabilă cu situația dureroasă a Israelului deportat în Babilon.

Nu te înfricoșa, căci nu vei rămîne de oca-ră; nu te rușina, căci tu nu vei avea de ce să te rușinezi; căci tu vei uita rușinea tinereții tale și de ocara văduviei tale nu-ți vei mai aduce aminte.

Căci bărbatul tău este Făcătorul tău, și nu-mele lui: Domnul Savaot și răscumpărăto-

rul tău este Sfîntul lui Israel: „Dumnezeul a tot pămîntul” se cheamă! (*Isaia 54, 4-5*).

Soțul îi spune soției: eu sînt Făcă-torul tău. În calitatea lui de creator, Dumnezeu poate recrea omul iremedi-abil stricat de păcat. Creatorul este și „Dumnezeul a tot pămîntul”; natura lui este diferită de cea a zeităților pă-gîne. Ca și la Iezechiel, renașterea so-ției se va face printr-o întoarcere la anii tinereții, la zilele Legămîntului abia fă-cut. Prietenia, bunătatea (*hēsed*) regă-site caracterizează acest pact de iubire.

Ca pe o femeie lăsată și cu inima întristată te cheamă Domnul. O femeie măritată în tinerețe ar putea să fie alungată? zice Dum-nezeul tău.

O clipă te-am părăsit, dar cu mari îndurări te iau lîngă mine.

Într-o izbucnire de minie, pentru o clipă mi-am întors fața de la tine, dar în îndu-rarea mea cea veșnică mă voi milostivi de tine, zice răscumpărătorul tău, Domnul (*Isaia 54, 6-8*).

*Cîntarea Cîntărilor* a constituit o ma-re problemă atît pentru conștiința evre-iască, cît și pentru cea creștină. Două orientări par a opune interpretările ace-ței cărți dedicate iubirii. Prima vede în acest text o alegorie a relațiilor dintre Domnul și poporul său, iar a doua, na-turalistă, nu vede în acest epitalam de-cît o laudă adusă iubirii trupești.

O lectură mai atentă ne face să ne întrebăm dacă aceste interpretări con-trare sînt contradictorii. În Antichitate și în multe civilizații sexualitatea nu este lipsită de o dimensiune sacră.

Oricum pentru Israel acest aspect religios este consacrat prin trimiterea la Legămîntul pe care Domnul îl face cu poporul său.

Iată ce zice Maleahi:

[...] Din pricină că Domnul a fost martor între tine și femeia tinereților tale, față de



care tu ai fost viclean, deși ea era tovarășa ta și femeia legământului tău. Oare nu i-a făcut El ca să fie o singură faptură cu trup și suflet? Și această faptură unică ce năzuiește ea? Urmași de la Dumnezeu! Păstrați-vă deci viața voastră; iar tu nu fi viclean cu femeia tinereților tale (*Maleahi 2, 14-16*).

Înțelepciunea este uneori prezentată drept însoțitoarea și paznica omului drept.

Cînd înțelepciunea se va sui la inima ta și știința va desfăta sufletul tău, Cînd buna chibzuială va veghea peste tine și înțelegerea te va păzi, [...] Ca să te scape de o femeie a altuia, de străina ale cărei cuvinte sînt ademenitoare, Care lasă pe tovarășul ei din tinerețe și uită de legământul Dumnezeului ei (*Pilde 2, 10-11 și 16-17*).

Tradiția evreiască tinde să personifice înțelepciunea identificînd-o cu prezența divină, *shekkinah*. Ea se transformă atunci în perechea feminină a omului evlavios, *hasid*, adică credincios Legământului sfînt. Acest pact este o legătură de dragoste care nu poate fi stricată, asemănător celui care ar trebui să-l lege pe bărbat de femeie.

În religia creștină această temă va fi admirabil reluată de către Pavel:

Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica, și s-a dat pe Sine pentru ea [...] Astfel dar, bărbații sînt datori să-și iubească femeile, ca pe înseși trupurile lor. Cel ce-și iubește femeia pe sine se iubește. Căci nimeni vreodată nu și-a urît trupul său, ci fiecare îl hrănește și îl încălzește, precum și Hristos Biserica. Pentru că sîntem mădulare ale trupului Lui, din carnea Lui și din oasele Lui. De aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și vor fi amîndoi un trup (*Efesenii 5, 25 și 28-31*; citat din *Facerea 2, 24*).

Și, dacă ne întoarcem la *Cîntarea Cîntărilor* putem pune capăt jocului interpretărilor contradictorii, repetînd ceea ce a fost pe bună dreptate spus: „sensul spiritual al Cîntării se află în sensul său literal”.

## MINUNILE ÎNDURĂRII

### Freemătul măruntaielor

Originea cuvîntului ebraic care este tradus prin „milă”, „compasiune” sau „îndurare” nu este foarte clară. Rădăcina *rlm* ne duce către sensul de „a fi blînd” sau „a fi mărinimos”. Substantivul *rêhem* desemnează sînul matern, iar pluralul *rahamim* exprimă sentimentul visceral de fraternitate și se referă inițial la o origine uterină identică.

Acest sens este foarte bine ilustrat de episodul în care Iosif își recunoaște fratele mai mic, Veniamin. „Dar s-a despărțat Iosif repede, pentru că inima sa ardea pentru fratele său și căuta să plîngă. Și intrînd în camera sa, a plîns acolo” (*Facerea 43, 30*).

Măruntaiele devin pînă la urmă locul emoțiilor profunde, al stării de dragoste, de exemplu.

Cînd mirele din *Cîntarea Cîntărilor* bate noaptea la ușa celei pe care o iubește și încearcă să deschidă încuetoarea camerei ei, mireasa se simte cuprinsă de emoție: „Iubitul mîna pe fereastră-a-ntins: și inima mi-a tresărit” (*Cîntarea Cîntărilor 5, 4*).

Trupul suferă și el, poate din părere de rău, poate de teama pedepsei.

Vezi, Doamne, cît sînt de strîmtorat, lăuntru meu arde! Inima mea se învîrtește în trupul meu, pentru că m-am răzvrătit foarte (*Plîngerii 1, 20*).

Ochii mei se sfîrșesc de plîns, lăuntru meu arde ca văpaia, măruntaiele mele fierb și

fierea mi se varsă pe pămînt din pricina zdrobirii fiicei neamului meu (*Plîngerii 2, 11*).

Ieremia este ars de cuvîntul Domnului. Clarviziunea lui îl face să trăiască dinainte teribila pedeapsă a poporului cu care se identifică.

Inima mea! Inima mea! Mă doare inima pînă în adînc! Tulburatu-s-a inima mea în mine și nu pot tăcea, că tu, suflete al meu, auzi glasul trîmbiței, auzi alarma de război (*Ieremia 4, 19*).

Dar Domnul nu este un Dumnezeu nepăsător. Profetul îi atribuie o inimă care vibrează la nenorocirile poporului său.

Dar Efraim nu este feciorul meu scump, un copil atît de alintat? Atunci cînd vorbesc de el, totdeauna cu dragoste mi-amintesc de el; pentru el mi se mișcă inima și voi avea milă de el, zice Domnul (*Ieremia 31, 20*).

Mînia lui Dumnezeu este o manifestare a dreptății sale, pe care însă nu o lasă să se reverse fără măsură.

Adma și Teboimul sînt două orașe distruse în timpul cataclismului care a ras Sodoma de pe fața pămîntului; soarta poporului ales de Domnul nu va fi însă aceeași.

O, cum te voi lăsa, Efraime! Cum te voi părăsi, Israele! Cum te voi trece cu vederea ca odinioară pe Adma și te voi face ca Teboimul! Inima se zvîrcolește în Mine, mila Mă cuprinde!

Nu voi dezlănțui iuțimea miniei Mele, și nu voi prăpădi din nou Efraimul; căci Eu sînt Dumnezeu atotputernic și nu om: Sfîntul în mijlocul tău și pentru întărirea miniei (*Osea 11, 8-9*).

Legătura Domnului cu poporul său poate foarte bine fi comparată cu legătura viscerală dintre o mamă și copilul său:

Oare femeia uită pe pruncul ei și de rodul pîntecelui ei n-are milă? Chiar cînd ea îl va uita, Eu nu te voi uita pe tine. Iată, te-am însemnat în palmele mele; zidurile tale sînt totdeauna înaintea ochilor mei! (*Isaia 49, 15-16*).

Uneori Domnul pare a se ascunde. Ceea ce este mai de temut este însă ca el să nu mai aibă îndurare.

Privește din ceruri și vezi, din locașul Tău sfînt și de slavă, unde este rîvna și puterea ta nesfîrșită, zbuciumul lăuntruului tău: și milostivirile tale?

Pentru mine, acestea au încetat! Că tu ești părintele nostru! Avraam nu știe nimic, Israel nu ne cunoaște. Tu, Doamne, ești tatăl nostru, Mîntuitorul nostru: acesta este numele Tău de totdeauna (*Isaia 63, 15-16*).

În schimb, „a-și închide inima” înseamnă a fi indiferent.

Iar cine are bogăția lumii acesteia și se uită la fratele său care este în nevoie și își închide inima față de el, cum rămîne în acela dragostea lui Dumnezeu? (*I Ioan 3, 17*).

Acest text al lui Ioan pare a aminti că iubirea de aproape, dacă nu este reală, este absolut iluzorie.

Regăsim această idee la originea perechii de cuvinte „duioșie și milă” care sînt cele două atribute ale lui Dumnezeu. Termenul de duioșie este egal cu mila pe care o resimți din punct de vedere fizic (termenul ebraic este *rahōm*); termenul de milă (*hanōn*) este prezentat în *Ieșire* ca o prescripție morală:

De vei lua zălog haina aproapelui tău, să i-l întorci pînă la asfințitul soarelui. Căci aceasta-i învelitoarea lui, aceasta-i singura îmbrăcăminte pentru goliciunea sa. În ce va dormi el? Deci de va striga către Mine, îl voi auzi, pentru că sînt milostiv (*Ieșirea 22, 26-27*).

Omul trebuie deci să se poarte ca Dumnezeu: „Vorbește la toată obștea



fiilor lui Israel și le zi: Fiți sfinți, că Eu, Domnul Dumnezeuul vostru, sînt sfînt" (*Leviticul* 19, 2).

În *Evangelie* se spune: „Fiți milostivi, precum și Tatăl vostru este milostiv" (*Luca* 6, 36).

În numeroase texte se spune că Dumnezeu este duioșie și milă (*Ieșirea* 34, 6; *II Paralipomena* 30, 9; *Psalmii* 102, 8–14; *Psalmii* 144, 8; *Ioel* 2, 13; *Iona* 4, 2).

Simbolismul măruntaielor Domnului este deosebit de important pentru revelația Domnului lui Israel. Mînia lui este un act care are un sfîrșit, pe cînd îndurarea este atitudinea lui permanentă, principala lui calitate, inima lui care bate fără încetare, vigilența dragăstoasă care dormitează sub cenușa păcatului și a pedepsei.

Ceea ce noi numim „atribut” este, în *Biblie*, o trăsătură a înfățișării divine. Vom vedea cum puterea de iertare și de reînnoire nu-i poate aparține decît Dumnezeului creator.

### Dumnezeu îl răscumpără pe om pentru ca el să se poată răscumpăra

Tema răscumpărării se bazează pe date sociologice și economice care făceau parte din structura vechilor popoare semitice. Legile sfinte ale lui Israel au acceptat sau respins anumite elemente ale dreptului cuturniar sau scris, dar prorocii au atribuit uneori o forță spirituală, o valoare mai profundă unor convenții garantate din punct de vedere legal.

Răscumpărarea și vînzarea sînt baza relațiilor economice, dar sclavul nu este o marfă ca oricare alta. Chiar dacă este răscumpărat, poate ajunge din nou sclav, dar poate fi și eliberat.

Paștile este sărbătoarea eliberării din sclavie. Acesta a fost mesajul Domnului către Moise:

[...] Eu sînt Domnul și am să vă scot de la munca cea grea a Egiptenilor, și am să vă izbăvesc din robia lor; am să vă izbăvesc cu braț înalt și cu pedepse mari; Am să vă primesc să-Mi fiți popor, iar Eu să vă fiu Dumnezeu (*Ieșirea* 6, 6–7).

Acest mesaj vestește eliberarea, dar și constituirea poporului lui Israel. Este un act de naștere.

Povestirile despre epoca patriarhală relatează faptele de vitejie ale triburilor și semnificația lor spirituală. Cu *Ieșirea* începe istoria unui popor a cărui structură organică este bazată pe credința într-un Dumnezeu care „intervine”: acesta creează poporul, îl educă, îl îndrumă în cadrul unui legămînt. „Cu mila Ta ai povățuit, și Tu ai izbăvit acest popor și Tu îl povățuiești cu puterea Ta, spre locașul sfînteniei Tale” (*Ieșirea* 15, 13).

*Ieșirea* pune în legătură misterul plecării din Egipt cu o prescripție rituală: închinarea întîi-născuților, jertfirea sau răscumpărarea lor. Cea de-a zecea plagă vestește moartea tuturor întîi-născuților de pe pămîntul Egiptului. Această soartă va fi rezervată oamenilor și animalelor, cu excepția întîi-născuților israeliți care vor fi cruțați.

Și va fi plîngere mare în tot pămîntul Egiptului, cum n-a mai fost și cum nu va mai fi. Iar la toți fiii lui Israel nici cîine nu va lătra, nici la om, nici la dobitoc, ca să cunoașteți ce deosebire face Domnul între Egipteni și Israeliti (*Ieșirea* 11, 6–7).

Sîngele mielului sacrificat pentru ospașul dinaintea mării plecări este folosit pentru însemnarea porților israeliților. Acest semn îi apără pe întîi-născuții poporului lui Dumnezeu de valul ucigaș ale cărui victime vor fi anima-

lele și copiii egiptenilor. Mielul îl răscumpără pe întîiul-născut.

În capitolul 13 din *Ieșirea* este stabilită legea referitoare la întîi-născuții bărbați. Ei îi aparțin Domnului și vor trebui sacrificați. Întîiul fiu al unui om va fi răscumpărat, adică înlocuit de o vită care va fi sacrificată. Acest dar al vieții la începutul ei este probabil un rit străvechi, dar povestirea biblică îi atribuie o semnificație istorică. Este astfel amintită cea de-a zecea plagă, trecerea fulgerătoare a Domnului cînd vrea să-și elibereze poporul, moartea întîi-născuților egipteni și răscumpărarea cu un miel.

Să fie dar aceasta semn la mîna ta și ca o tăbliță deasupra ochilor tăi, căci cu mîna tare ne-a scos Domnul din Egipt! (*Ieșirea* 13, 16).

Dumnezeu l-a răscumpărat pe Israel, sclav al Egiptului, omul trebuie să-și răscumpere fiul întîi-născut.

Termenul de răscumpărare are și un al treilea sens încărcat de o altă dimensiune spirituală. Este astfel revelată o concepție foarte specială despre proprietate.

*Leviticul* este foarte clar în privința proprietății asupra pămîntului.

Pămîntul să nu-l vindeți de veci, că pămîntul este al Meu; iar voi sînteți străini și venetici înaintea Mea.

În toate părțile stăpînirii voastre să îngăduiți răscumpărarea pămîntului (*Leviticul* 25, 23–24).

Dreptul de răscumpărare poate fi exercitat oricînd, restituția devenind însă obligatorie în anul jubileului, care are loc o dată la cincizeci de ani.

Să sfințiți anul al cincizecilea și să se vestească slobozenie pe pămîntul vostru pentru toți locuitorii lui. Să vă fie acesta an de slobozenie, ca să se întoarcă fiecare la mo-

șia sa; fiecare să se întoarcă la ogorul său (*Leviticul* 25, 10).

Dreptul de răscumpărare este valabil pentru case (*Leviticul* 25, 29–31). Dacă un om nevoiaș „se vinde” altuia, el nu trebuie considerat rob și obligația lui va lua sfîrșit în anul jubiliar; în acel an omul și familia lui își vor putea părăsi stăpînul după voia lor.

Pentru că ei sînt robii Mei, pe care Eu i-am scos din pămîntul Egiptului:

Să nu-i vinzi, cum se vînd robii, să nu-i stăpînești cu cruzime și să te temi de Dumnezeuul tău (*Leviticul* 25, 42–43).

Străinul se bucură și el de drept de răscumpărare și nu poate fi tratat în mod arbitrar (*Leviticul* 25, 47–53).

Concluzia acestui discurs legislativ este: „Să nu vă faceți idoli” (*Leviticul* 26, 1).

Este adevărat că textul se referă la idoli sub formă de statui, dar trebuie să ne gîndim că nu există idoli mai periculoși decît simțul de proprietate exclusivă, întărit de adorarea lui Mamonă, bogăția deificată. Cînd este stăpîn absolut peste un domeniu, omul are tendința de a se lua drept zeu, devenind astfel propriu-i idol.

Omul este un musafir și un străin pe pămînt, un trecător. Dumnezeu i-a dat suflarea și mijloacele de existență. Dumnezeu îl răscumpără pe om, eliberîndu-l de tot ceea ce poate să-l aservească, indiferent dacă este o constrîngere care vine din afară sau una care vine dinăuntru, provocată de pornirile sale greșite.

O dată răscumpărat de Domnul său, omul se poate răscumpăra pe sine însuși. Actului liber săvîrșit de Domnul îi corespunde cel al omului de el creat, care se pocăiește, se întoarce la Cel ce împărățește peste toate.



### Goel

Acest substantiv, derivat din verbul ebraic *gaal*, „a răscumpăra”, „a poseda”, are semnificația generală de „răscumpărător”. Nu trebuie exclusă din acest termen ideea de „răzbunător al singelui”, care are sarcina de a-l omorî pe ucigașul unui membru din familia sa, dar ale cărui drepturi sînt limitate în *Numerii* (*Numerii* 35, 9–34). Un sens deosebit face aluzie la legea leviratului — *levir* fiind un cuvînt latinesc care traduce cuvîntul ebraic care înseamnă „cumnat”.

De vor trăi frații împreună și unul din ei va muri, fără să aibă fiu, femeia celui mort să nu se mărite în altă parte după străin, ci cumnatul ei să intre la ea, să și-o ia soție și să trăiască cu ea.

Întîiul născut, pe care-l va naște ea, să poarte numele fratelui lui cel mort, pentru ca numele acestuia să nu se șteargă din Israel (*Deuteronomul* 25, 5–6).

În cazul în care fratele răposatului refuză, va fi făcut de rușine în cadrul unei ceremonii publice (*Deuteronomul* 25, 7–10): văduva îi va scoate o sandală din picior și va face din el un „descult”, adică un om a cărui minte șchioapătă mai mult decît trupul.

Motivele acestei practici sînt diverse. Situația văduvei este dificilă. Din punct de vedere afectiv singurătatea ei se poate transforma în izolare. Și, pe deasupra, în Orient, sterilitatea este suspectă, ba chiar rușinoasă. Soțul (*baal*) este în același timp protector și sursă de venituri.

În Israel cea mai importantă misiune a femeii este asigurarea descendenței masculine. Copilul născut din levirat va fi considerat întîiul născut al femeii însingurate prin moartea soțului.

Condiția pusă în text „dacă vor trăi frații împreună” arată că această legă-

tură de rudenie este și una economică. Dacă văduva s-ar remărita cu un străin, ar putea avea loc un partaj dezavantajos.

Oricum, fie că este vorba de „răzbunătorul singelui”, fie de *levir*, este sigur că misiunea de a rezolva problemele de familie complicate, de moarte sau de viață, îi revine *goel*-ului. În acest sens Dumnezeu, în mod simbolic, se va prezenta drept *goel*-ul lui Israel. Acest popor, pe care l-a zămislit și pe care l-a crescut precum un copil, a devenit familia lui: în această calitate el își asumă funcția de răzbunător, de răscumpărător și, în final, de soț.

În ceea ce privește răzbunarea, Dumnezeu dorește să-i dezobișnuiască pe oameni de spiritul de răzbunare care se traduce prin dezlănțuirea violenței. Dumnezeu își exercită dreptul de răzbunare asupra dușmanilor lui Israel, dar și asupra unui Israel răzvrătit, ca de exemplu regele Ahab (*IV Regi* 9, 7).

Dumnezeu interzice oamenilor dreptul de răzbunare: „Cel ce se răzbună, de la Domnul va afla pedeapsă (*Întelepțiunea lui Isus Sirah* 28, 1). Citînd *Deuteronomul* (*Deuteronomul* 32, 35–36), *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel* îi mustră pe apostatii care au nesocotit spiritul de grație:

Căci cunoaștem pe cel ce a zis: A Mea este răzbunarea; Eu voi răsplăti. Și iarăși: Domnul va judeca pe poporul Său. Înfricoșat lucru este să cădem în mîinile Dumnezeului celui viu (*Evrei* 10, 30–31).

*Goel* este răzbunătorul, dar și protectorul, apărătorul.

Din contextul psalmului următor nu reiese însă ideea de răzbunare:

Și vor bineplăcea cuvintele gurii mele și cugetul inimii mele înaintea ta pururea; Doamne, ajutorul meu și izbăvitorul meu (*Psalmi* 18, 15).

În *Cartea lui Iov* Domnul îl va apăra pe înțeleptul trecut prin grele încercări în lupta sa cu moartea atotputernică.

Dar eu știu că răscumpărătorul meu este viu și că el, în ziua cea de pe urmă, va ridica iar din pulbere această piele a mea ce se destramă.

Și afară din trupul meu voi vedea pe Dumnezeu (*Iov* 19, 25–26).

*Goel* se dovedește un martor ocular, un judecător binevoitor. El este Duhul Sfînt pe care Ioan îl numește Paraclet, avocat, asistent, consilier, dar și martor al adevărului împotriva imperiului minciunii (*Ioan* 14, 15–17 și 25–26; *Ioan* 15, 26–27; *Ioan* 16, 7–11).

Isaia folosește adesea nenumăratele funcții ale *goel* cînd vrea să arate iubirea lui Dumnezeu față de poporul său: răzbunător, apărător, eliberator al prizonierilor, sprijin al văduvelor.

Că Eu sînt Dumnezeul tău, Eu întăresc dreapta ta și îți zic ție: „Nu te teme, căci Eu sînt ajutorul tău!”

Nu-ți fie frică, vierme al lui Iacov, viermișor al lui Israel, Eu sînt ajutorul tău, zice Domnul, Mîntuitorul tău și Sfîntul lui Israel (*Isaia* 41, 13–14).

*Goel* este și apărătorul „săracilor”, al celor care nu au alt sprijin decît pe Dumnezeu.

Și acum așa zice Domnul, ziditorul tău, Iacove, și creatorul tău, Israele: „Nu te teme, căci Eu te-am răscumpărat și te-am chemat pe nume, al Meu ești! [...]

Că Eu sînt Domnul Dumnezeul tău, Sfîntul lui Israel, Mîntuitorul. Eu dau Egiptul preț de răscumpărare pentru tine, Etiopia și Saba în locul tău (*Isaia* 43, 1 și 3).

*Goel* cel sfînt este și creatorul poporului pe care îl mîntuiește răscumpărîndu-l (*Isaia* 43, 7 și 15).

Adu-ți aminte despre aceasta, Iacove, Israele, că tu ești sluga Mea! Te-am făcut să-Mi fii Mie slugă, Israele, Eu nu te voi uita!

Risipit-am păcatele tale ca pe un nor și fărădelegile tale ca pe o negură. Întoarce-te către Mine, că Eu te-am mîntuit [verbul *gaal*] (*Isaia* 44, 21–22).

Psalmul 129 (*De profundis*) este un strigăt de speranță în acel Dumnezeu care răscumpără greșelile poporului său.

Că la Domnul este mila și multă mîntuire la El.

Și El va izbăvi pe Israel din toate fărădelegile lui (*Psalmi* 129, 7–8).

Dumnezeul mîntuitor și creator își salvează poporul insuflîndu-i duhul său [...] „Vărsa-voi din Duhul Meu peste odrasla ta și binecuvîntarea Mea peste mlădițele tale” (*Isaia* 44, 3).

Isaia, ca și ceilalți mari proroci (Osea, Ieremia, Iezechiel), a reluat tema femeii necredincioase, pedepsită, umilită, dar pînă la urmă iertată din dragostea de neclintit a Domnului. Capitolul 54 încheie această lungă secvență printr-o referire la *goel*.

O clipă te-am părăsit, dar cu mari îndurări te iau lîngă Mine.

Într-o izbucnire de minie, pentru o clipă Mi-am întors fața de la tine, dar în îndurarea Mea cea veșnică Mă voi milostivi de tine, zice răscumpărătorul tău, Domnul (*Isaia* 54, 7–8).

Dragostea veșnică și iertătoare este *hēsed*, duiosia constantă a unui Dumnezeu care ține la legămîntul său cu oamenii — pe care îl menține în ciuda nelegiuirilor lor — și care-i face să renască pe partenerii lui inconstanți prin puterea sa creatoare. Iubirea Domnului este veșnic tînără. „O femeie măritată în tinerețe ar putea să fie alungată? zice Dumnezeul tău” (*Isaia* 54, 6).



Patimile omenești (gelozia, mînia, adulterul) și caracterul instinctual al îndurării formează un lanț care se întrețese cu simbolistica *goel*-ului (răzbunare, răscumpărare, ocrotire, apărare). Astfel se stabilesc legăturile dintre Dumnezeu și oameni și, dacă Domnul acceptă să joace un joc ce pare a fi prea omenesc, este pentru că el se află în inima creației sale. El care cercetează inimile și trupurile, știe foarte bine ce înseamnă o patimă, o înflăcărare din iubire, o hotărîre nebunească și imensa tristețe ce poate să-l cuprindă pe omul care trece drept înțelept. S-ar putea, de altfel, ca el să-și dezvăluie secretul libertății în toiul nesăbuiinței sale.

## PĂSTORUL

### Dumnezeu este Marele Păstor

Cînd Iacov îi binecuvîntează pe copiii lui Iosif, el îl invocă pe Domnul, păstorul lui Israel.

[...] Dumnezeu, înaintea căruia au umblat părinții mei: Avraam și Isaac, Dumnezeu cel ce m-a păscut de cînd sînt și pînă în ziua aceasta (*Facerea* 48, 15–16; vezi și *Psalzii* 79, 3).

În timpul Ieșirii, Dumnezeu este mai-marele păstorilor lui Israel. Moise și Aaron sînt păstorii care se supun poruncilor sale (*Psalzii* 76, 19).

Psalmul 94 relevă importanța glasului păstorului atunci cînd duce oile la păscut.

Veniți să ne închinăm și să cădem înaintea Lui și să plîngem înaintea Domnului, Celui ce ne-a făcut pe noi.

Că El este Dumnezeu nostru și noi poporul pășunii Lui și oile mîinii Lui.

Astăzi de veți auzi glasul Lui, să nu vă învîrtoșiți inimile voastre (*Psalzii* 94, 6–7).

Psalmul 22 se referă la simbolistica lumii pastorale.

Domnul mă paște și nimic nu-mi va lipsi. La loc cu pășune, acolo m-a sălășluit (*Psalzii* 22, 1–2).

Urmează tema odihnei care, în *Biblie*, este deosebit de bogată (vezi „*Odiha Domnului*”, p. 263). Aici, apele odihnei se opun apelor înfricoșătoare ale Mării Roșii și simbolizează pămîntul făgăduinței.

[...] la apa odihnei m-a hrănit. Sufletul meu l-a întors, povățuitu-m-a pe căile dreptății, pentru numele Lui (*Psalzii* 22, 2–3).

Purtarea păstorului alungă orice teamă:

Că de voi și umbla în mijlocul morții, nu mă voi teme de rele; că Tu cu mine ești. Toiagul Tău, și varga Ta, acestea m-au mîngîiat (*Psalzii* 22, 4).

Acest psalm, din care răzbate încrederea, este cîntarea unui obișnuit al templului, care află pacea într-o intimitate permanentă cu Domnul ce veghează asupra turmei lui precum un bun păstor.

Și mila Ta mă va urma în toate zilele vieții mele, ca să locuiesc în casa Domnului, într-o lungime de zile (*Psalzii* 22, 7).

Cînd trece prin greaua încercare a surghiunirii, prorocul deplînge lipsa Marelui Păstor.

[...] unde este Cel ce a scos din mare pe păstorul și turma Sa? Unde este Cel ce a pus în mijlocul ei duhul Său cel sfînt? (*Isaia* 63, 11).

Miheia vestește refacerea unui Ierusalim mai mare, putînd să primească pe toți israeliții risipiți și chiar alte neamuri asemănate cu fiare fascinate, dar

îmblînzite de Marele Păstor al lui Israel.

Paște poporul cu toiagul Tău, turma moștenirii Tale, cea care sălășluiește singură în pădure, în mijlocul Carmelului! Să pască în Vasan și în Galaad ca în zilele cele de altădată!

Ca în ziua cînd ai ieșit din țara Egiptului îți voi arăta lucruri minunate!

Vedea-vor neamurile și se vor rușina, cu toată puterea lor; pune-vor mîna la gură, iar urechile lor vor fi cuprinse de surzenie. Vor linge pulbere ca șerpilor, ca și tîrîtoarele pămîntului vor fi cuprinse de spaimă ieșind din ascunzișurile lor; vor veni tremurînd către Domnul Dumnezeu nostru și se vor înfricoșa de Tine (*Miheia* 7, 14–17).

### Păstorii marelui Păstor

Înainte ca poporul să pășească pe pămîntul Canaanului, Moise primește un avertisment. El va muri la intrarea în această țară atît de dorită. Aaron a murit deja. Prorocul se întoarce către Domnul și îi zice:

„Domnul Dumnezeu duhurilor și a tot trupul, să rînduiască peste obștea aceasta un om,

Care să iasă înaintea ei și care să intre înaintea ei, care să-i ducă și să-i aducă, ca să nu rămînă obștea Domnului, ca oile ce n-au păstor” (*Numerii* 27, 16–17).

Iosua va fi ales pentru a primi, în fața preotului Eleazar, „o parte din demnitatea” lui Moise, adică autoritatea de căpetenie, pentru a putea duce războaie, dar și pentru a veghea la unitatea poporului și la respectarea Legămîntului. În acest sens Judecătorul lui Israel poate fi numit „păstor”.

După moartea lui Samson, Samuel este cel care joacă rolul de judecător și de eliberator, fiind pe deasupra și înzestrat cu clarviziunea unui profet. După ce israeliții suferă o grea înfrîn-

gere și Chivotul este luat de filistenii, Samuel adună poporul la Mițpa pentru a-l sili să-și facă un examen de conștiință. Cultul falșilor zei trebuie eliminat și Domnul vine în grabă în ajutorul poporului său (*I Regi* 7, 2–6). Samuel este cu adevărat păstorul lui Israel.

Dar poporul vrea un rege. „[...] De aceea pune peste noi un rege, ca să ne judece acela, ca și la celelalte popoare!” (*I Regi* 8, 5).

Acest „ca și la celelalte popoare” este o ofensă adusă Domnului, care și-a călăuzit poporul dincolo de orizontul neamurilor, care-l înconjoară, separîndu-l de acestea.

Cu toate avertismentele lui Samuel, poporul se încăpățînează. Saul, primul rege, îl va vedea pe Samuel îndepărîndu-se de el (*I Regi*, 12). Dumnezeu îl va alunga pe Saul pentru nesupunere (*I Regi* 15, 10–31).

Samuel va alege un alt rege. Alegea lui David, ungerea lui sînt întemeiate. Un păstor trebuie să fie curajos pentru a-și putea apăra turma și, din acest punct de vedere, David este omul potrivit. Înainte de a-l înfrunta pe Goliath, David îi dovedește lui Saul calitățile sale de apărător al turmelor tatălui său.

„Robul tău a păscut oile tatălui său, și cînd se întîmpla să vină leul sau ursul să ia vreo oaie din turmă,

Atunci eu alergam după el și i-o luam din gura lui; iar dacă el se arunca asupra mea, eu îl apucam de coamă și-l loveam pînă-l ucideam.

Și urși și lei a ucis robul tău; și cu acest filistean netăiat împrejur se va întîmpla același lucru ca și cu aceia, pentru că hulește așa oștirea Dumnezeului Celui viu. Să mă duc dar și să-l lovesc, ca să spăl rușinea lui Israel? Căci cine-i oare acest filistean?” (*I Regi* 17, 34–36).



David dezvăluie originea curajului și forței lui: „Domnul Cel ce m-a scăpat de la lei și urși, mă va scăpa și din mâna acestui filistean!” (I Regi 17, 37).

În ziua ungerii lui David, triburile reunite ale lui Israel vor zice:

[...] Încă de ieri și de alaltăieri când Saul domnea peste noi, tu ai povățuit pe Israel și Domnul a zis către tine: tu vei paște pe poporul Meu Israel și tu vei fi povățuitorul lui Israel” (II Regi 5, 2).

A paște și a povățui poporul pot fi aluzii la ducerea unui război. Această proclamație mărește puterea lui David și, fără a face din el un proroc sau un preot, îl obligă să fie vigilent în materie de religie.

Trecerea de la păstorul David la regele David este foarte bine rezumată în concluzia unui psalm:

Și a ales pe David robul său și l-a luat pe el de la turmele oilor.

De lângă oile ce nasc l-a luat pe el, ca să pască pe Iacob, poporul Său și pe Israel, moștenirea Sa.

Și i-a păscut pe ei întru nerăutatea inimii lui și în priceperea mâinii lui i-a povățuit pe ei (Psalmii 77, 76-78).

Imaginea lui David rămîne luminoasă în tradiția biblică, în ciuda stîngăciilor guvernării sale și ale propriilor greșeli. Rugăciunea de mulțumire fierbinte de la sfîrșitul vieții sale ne dezvăluie figura unui rege recunoscător pentru puterea ce i-a dat-o Stăpînul veșnic.

A Ta este, Doamne, mărirea și puterea și slava și biruința și strălucirea [...]

[...] Dar de la Tine sînt toate și cele primite din mîna Ta Ți le-am dat Ție;

Căci călători sîntem noi înaintea ta și pribegi, ca toți părinții noștri (I Paralipomena 29, 11, 14 și 15).

[...] „Iată vād pe toți Israelii împrăștiați prin munți, ca oile ce n-au păstor. Și a zis

Domnul: ei n-au domn, să se întoarcă fiecare cu pace la casa sa” (III Regi 22, 17).

Felul de viață al lui David a păstrat întotdeauna o notă rurală. Păstorul regal al lui Israel nu l-a uitat pe micul păstor roșcovan din Betleem, care lupta cu praștia împotriva fiarelor și-și apăra cu vigilență turmele. Simplitatea aceasta a făcut din el un păstor pe placul lui Dumnezeu, un „om al lui Dumnezeu” (II Paralipomena 8, 14).

Dinastiile regale ale lui Israel și Iuda nu au mai avut alt păstor precum David. Chiar și Iosafat, regele Iudei, dornic să combată idolatria, se va înrudi, prin căsătorie, cu regele Ahab, soțul păgînei Izabela, care a fost în conflict cu prorocul Ilie. Cei doi suverani vor consulta într-o zi un adevărat proroc, pe Miheia, fiul lui Imla (a nu confunda cu Miheia din Moreșet, mai tardiv, unul din cei doisprezece „mici proroci” ai Bibliei). Miheia, fiul lui Imla, începe prin a se referi la Numerii:

„Iată vād pe toți Israelii împrăștiați prin munți, ca oile ce n-au păstor. Și a zis Domnul: ei n-au domn, să se întoarcă fiecare cu pace la casa sa” (III Regi 22, 17).

Cu alte cuvinte, regele lui Israel nu este un păstor. Prorocul îi va prezice, de altfel, o moarte nu prea glorioasă (III Regi 22, 28).

În mod ciudat, celălalt Miheia, cel din Moreșet, contemporan cu Isaia (740 î.Cr.) va fi cel care va relua tema păstorului, dar într-o nouă perspectivă. Este o prezicere mesianică care anunță venirea unui personaj ce va asuma funcția de păstor. Acest prinț, ale cărui origini se pierd în negura vremurilor, va fi un fel de nou David. El se va naște din „aceea ce trebuie să nască”, va fi întruchiparea păcii și, în această nouă ordine, va împăca ceea ce pare antagonic: pe Israel cu celelalte neamuri.

Și tu, Betleeme Efrata, mic ești între miile lui Iuda, din tine va ieși stăpînitor peste Israel, iar obîrșia lui este dintru început, din zilele veșniciei.

Pentru aceasta îi va lăsa pînă în vremea cînd aceea ce trebuie să nască va naște. Atunci rămășița fraților săi se va întoarce la fiii lui Israel.

El va fi voinic și va paște poporul prin puterea Domnului, întru slava numelui Domnului Dumnezeului său și toți vor fi fără de grijă, iar el va fi mare, pînă la marginile pămîntului.

Și el însuși va fi pacea noastră! (Miheia 5, 1-4).

Această venire se va lovi de împotrivirea unora și altora, dar „șapte păstori și opt căpetenii”, adică mulți susținători ai noii ordini, îi vor respinge cu sabia pe toți ațîțătorii la război, ca de exemplu Asur (Miheia 5, 4-5).

Tema păstorului este dezvoltată pe larg în capitolul 34 din *Iezechiel*. Este o amplă critică a păstorilor lui Israel, regi și căpetenii, dar prorocul condamnă și oile lăsînd astfel să se întrevadă judecata finală. Totul se termină printr-o promisiune mesianică a păstorului ideal. Putem distinge mai multe faze:

— Critica și judecata păstorilor. Păstori îi vād de ei, uită de hrana oilor, nu le îngrijesc pe cele mai slabe, bolnave sau rănite. Animalele, tratate cu violență, nesupravegheate, se risipesc. Vitele dispărute nu sînt căutate. Păstori vor fi pedepsiți; li se va lua turma și astfel oile vor scăpa de niște păstori care s-au transformat în fiare (*Iezechiel* 34, 2-10).

— Intervenția Domnului. Dumnezeu hotărăște să păstorească el însuși turma. El va face toate muncile stîinii (*Iezechiel* 34, 11-16). Iisus se referă la acest text atunci cînd spune că el este bunul Păstor.

— Judecata turmei. Dumnezeu judecă oile între ele, apoi berbecii și țapii

între ei. Domnul arată egoismul celor tari. Cei puternici și cei bogați îi calcă în picioare pe cei slabi. Dincolo de metafora pastorală, putem discerne critica pe care prorocul o face unei societăți bazate pe nedreptate. Domnul ia apărarea celor slabi (*Iezechiel* 34, 17-22).

— Perspectiva mesianică:

Voi pune peste ele un singur păstor, care le va paște; voi pune pe robul Meu David; el le va paște și el va fi păstorul lor.

Iar Eu Domnul, le voi fi Dumnezeu, iar robul Meu David va fi prinț între ei (*Iezechiel* 34, 23-24).

Restul capitolului este o descriere a vremurilor eshatologice. Și aici noua ordine exclude violența, garantează liniștea, rodnicia. Foametea și maltratarea vor dispărea.

Și voi, oile Mele, sînteți turma pe care o pasc, iar Eu sînt Dumnezeul vostru, zice Domnul Dumnezeu (*Iezechiel* 34, 31).

În a doua parte din *Zaharia* imaginea păstorului este tratată într-un mod cu totul special. Simbolul se manifestă ca o alegorie mimată, ca un gest profetic care întărește cuvîntul.

Acest text scoate în relief ambiguitatea temei păstorului. Este adevărat că păstorul își iubește oile, le îngrijește și le apără, uneori cu riscul propriei vieți. Dar este tot atît de adevărat că un păstor poate tăia un animal în folosul lui sau pentru o măcelărie.

Importanța jertfelor sîngeroase din *Vechiul Testament*, micul devenit arhetipul victimei sacrificiului, ritualul tăierii au ca scop introducea primei teme a lui Zaharia: junghierea.

Această temă este deosebit de violentă. Păstorul cioban este pus în situația de a crește o turmă de oi sortite căsăpirii. Victimele sălbăticiei vor de-



veni imaginea unei lumi care se lasă să alunece pe panta propriei violențe.

Așa zice Domnul Dumnezeuul meu: „Paște oile de junghiat”,

Căci cel care le cumpără le junghie și nu au nici o vină, iar vânzătorul lor zice: „Binecuvântat să fie Domnul, căci, iată, m-am îmbogățit”, și păstorii lor nu le cruță.

„Și Eu nu Mă voi mai îndura de locuitorii țării, zice Domnul. Iată că Eu voi da pe oameni, pe fiecare în mâinile vecinului său și ale regelui său, și vor pustii țara și nu-i voi scăpa din mâinile lor.”

Și m-am făcut cioban peste oile de junghiat din pricina neguțătorilor de oi (*Zaharia 11, 4-7*).

Alegoria se lămurește. Mai-marele peste păstori se desparte de cele trei ajutoare ale sale (poate trei preoți), dar răul este pretutindeni, de partea păstorilor ca și de cea a turmelor.

[...] Și-am luat două toiege. Pe unul l-am numit: „Îndurare”, iar pe celălalt: „Legământ” și am început să pasc turma.

Și într-o lună am stîrpit pe cei trei păstori, căci sufletul Meu prinsese scîrbă de ei și sufletul lor nu Mă mai putea suferi pe Mine.

Și am grăit: „Nu vă mai pasc! Cea care este de murit să moară, cea de pierit să piară, iar oile care vor mai rămîne să se sfîșie între ele!” (*Zaharia 11, 7-9*).

Primul toiag frînt înseamnă eșecul înțelegerii între popoare. Neguțătorii par că se bucură în fața constatării acestei triste realități.

Atunci am luat toiagul Meu „Îndurare” și l-am frînt, ca să stric legământul pe care l-am încheiat cu toate popoarele.

El a fost stricat în acea zi, iar neguțătorii de oi, care luau seama la Mine, au înțeles că acesta a fost cuvîntul Domnului (*Zaharia 11, 10-11*).

Ruperea celui de-al doilea toiag înseamnă sfîrșitul bune înțelegeri dintre

Iuda și Israel. Prorocul renunță și căpeteniile îi fixează o simbrerie derizorie, luînd astfel în derîdere cuvîntul Domnului.

Și le-am zis: „Dacă socotiți cu cale, dați-Mi simbria, iar dacă nu, să nu Mi-o plătiți.” Și Mi-au cîntărit simbria Mea treizeci de arginți.

Atunci a grăit Domnul către Mine: „Aruncă-l olarului prețul acela scump cu care Eu am fost prețuit de ei”. Și am luat cei treizeci de arginți și i-am aruncat în vistieria templului Domnului, pentru olar.

Apoi am rupt toiagul cel de al doilea: „Legământ”, ca să stric frăția dintre Iuda și Israel (*Zaharia 11, 12-14*).

Dar Domnul îl pune pe proroc să se îmbrace în păstor nebun pentru a evoca păstorul tiran care va pune mîna pe putere.

Și a zis Domnul către mine: „Ia lucrurile unui păstor nebun;

Căci, iată, eu voi ridica un păstor nebun în această țară care nu va umbla după oaia cea pierdută și care nu va căuta pe cea rătăcită și pe cea rănită nu o va vindeca și nu va hrăni pe cea sănătoasă, ci va mînca pe cea grasă și îi va smulge unghiile.

Vai de ciobanul rău, care lasă turma în părăsire! Sabia să lovească brațul lui și ochiul lui cel drept! Brațul lui să se usuce cu totul, iar ochiul să rămînă orb de tot!” (*Zaharia 11, 15-17*).

Concluzia acestei demonstrații profetice se află în capitolul 13. Sabia judecării lovește această lume nebună, nu pentru a o distruge, ci pentru a o purifica prin foc și a o reclădi pe această nouă temelie.

Sabie, deșteaptă-te împotriva păstorului Meu, împotriva tovarășului Meu, zice Domnul Savaot. Voi bate păstorul și se vor risipi oile, și Îmi voi întoarce mîna Mea împotriva celor mici.

Și în toată țara, zice Domnul, două treimi vor pieri și vor muri, iar cealaltă treime va fi lăsată acolo.

Iar pe aceasta a treia o voi pune în foc; îi voi curăți ca pe argint și îi voi încerca cum se încearcă aurul. Ei vor chema numele Meu și Eu îi voi asculta; și Eu voi zice: „Acesta este poporul Meu”, și el va răspunde: „Domnul este Dumnezeuul meu!” (*Zaharia 13, 7-9*).

Capitolele din *Zaharia* au fost puncte de sprijin biblice pentru gîndirea primilor creștini, începînd cu evangheliștii.

Prețuirea prorocului la treizeci de arginți, preț de răscumpărare al unui sclav (*Zaharia 11, 12*), se regăsește și la Matei (*Matei 26, 15*). Fraza „[...] Voi bate păstorul și se vor risipi oile” (*Zaharia 13, 7*) este citată de același evanghelist (*Matei 26, 31*).

Pe de altă parte, cel „străpuns” (*Zaharia 12, 10*) este un personaj misterios a cărui moarte este salvatoare. Ioan vede în el presimțirea lui Hristos răstignit (*Ioan 19, 36*). Același apostol vorbește despre apa care țîșnește din coasta lui Hristos, acest episod putînd avea o legătură cu începutul capitoului 13 din *Zaharia*:

În vremea aceea va fi un izvor cu apă curgătoare pentru casa lui David și pentru locuitorii Ierusalimului, pentru curățirea de păcat și de orice altă întinare (*Zaharia 13, 1*).

Regăsim în *Isaia* convergența simbolică dintre păstor și miel:

Toți umblam rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea noastră, și Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărădelegile noastre ale tuturor [...]

[...] ca un miel spre junghiere S-a adus [...] așa nu și-a deschis gura Sa [...]

Scăpat de chinurile sufletului Său, va vedea rodul ostenețelor Sale [...]

Pentru aceasta Îi voi da partea Sa printre cei mari și cu cei puternici va împărți prada (*Isaia 53, 6-7 și 11-12*).

Prin această convergență păstorul care suferă pentru turma sa este identificat cu mielul jertfei.

Iată concluzia *Epistolei către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel*:

El a intrat o singură dată în Sfînta Sfintelor, nu cu sînge de țapi și de viței, ci cu însuși sîngele Său, și a dobîndit o veșnică răscumpărare (*Evrei 9, 12*).

### Păstorul cel bun

În *Noul Testament* Iisus este prezentat drept păstorul prin excelență.

Una din principalele îndatoriri ale Păstorului cel bun este de a avea grijă de cei mici.

Vedeți să nu disprețuiți pe vreunul din aceștia mici, că zic vouă: Că îngerii lor, în ceruri, pururea văd fața Tatălui Meu, Care este în ceruri.

Căci Fiul Omului a venit să mîntuiască pe cel pierdut.

Ce vi se pare? Dacă are un om o sută de oi și se rătăcește una dintre ele, nu lasă, oare, în munți pe cele nouăzeci și nouă și, ducîndu-se, caută pe cea rătăcită?

Și dacă se întîmplă să o găsească, adevăr grăiesc vouă că se bucură de ea mai mult decît de cele nouăzeci și nouă, care nu s-au rătăcit.

Astfel nu este vrere înaintea Tatălui vostru, Cel din ceruri, ca să piară vreunul dintr-aceștia mici (*Matei 18, 10-14*).

Lungul text al lui Ioan despre Păstorul cel bun are două părți. Prima descrie siguranța care trebuie să domnească într-o adevărată stîină. Iisus este bunul păstor care poate fi recunoscut după glas. Acest glas este cel al lui Dumnezeu care poate să cheme pe fiecare om după nume și să-i ducă pe toți pe drumul cel drept. Pentru a-i lămuri mai bine pe evreii care-l ascultă, Iisus folosește și alte cuvinte. El spune că este ușa prin care se ajunge la izbăvire.



Adevărat, adevărat zic vouă. Cel ce nu intră pe ușa, în staulul oilor, ci sare pe aiurea, acela este fur și tâlhar.

Iar cel ce intră prin ușa este păstorul oilor. Acestuia, portarul îi deschide și oile ascultă de glasul lui, și oile sale le cheamă pe nume și le mână afară.

Și când le scoate afară pe toate ale sale, merge înaintea lor, și oile merg după el, căci cunosc glasul lui.

Iar după un străin, ele nu vor merge, ci vor fugi de la el, pentru că nu cunosc glasul străinilor.

Această pildă le-a spus-o Iisus, dar ei n-au înțeles ce înseamnă cuvintele Lui.

A zis deci iarăși Iisus: Adevărat, adevărat zic vouă: Eu sînt ușa oilor.

Toți cîți au venit mai înainte de Mine sînt furi și tâlhari, dar oile nu i-au ascultat.

Eu sînt ușa: de va intra cineva prin Mine, se va mîntui; și va intra și va ieși și pășune va afla.

Furul nu vine decît ca să fure și să junghie și să piardă. Eu am venit ca viață să aibă și din belșug să aibă (Ioan 10, 1-10).

În partea a doua Iisus spune că el este păstorul cel bun care-și dă viața pentru oile lui. Această temă cunoaște de aci înainte două variațiuni cu totul noi. Legătura dintre turma de credincioși și Iisus este asemănătoare cu cea care-L leagă pe Iisus de Tatăl Său. Pe de altă parte, conform prezicerilor pro-rociilor, care prevesteau extinderea universală a iertării, Iisus vorbește despre oile care se află în afara staulului Israelului și care sînt chemate și ele în rîndurile celor care au fost răscumparați.

Eu sînt păstorul cel bun. Păstorul cel bun își pune viața pentru oile Sale.

Iar cel plătit și cel care nu este păstor, și ale cărui oi nu sînt ale lui, vede lupul venind și

lasă oile și fuge; și lupul le răpește și le risipește.

Dar cel plătit fuge, pentru că este plătit și nu are grijă de oi.

Eu sînt păstorul cel bun și cunosc pe ale Mele și ale Mele Mă cunosc pe Mine.

Precum Mă cunoaște Tatăl și Eu cunosc pe Tatăl. Și viața Mea o pun pentru oi.

Am și alte oi, care nu sînt din staulul acesta. Și pe acelea trebuie să le aduc, și vor auzi glasul meu și va fi o turmă și un păstor (Ioan 10, 11-16).

În *Întîia Epistolă Sobornicească a Sfîntului Apostol Petru*, pe marginea acestei învățături este stabilit felul în care trebuie să se poarte capii comunității creștine.

Pe preoții cei dintre voi îi rog ca unul ce sînt împreună preot și martor al patimilor lui Hristos și părtăș al slavei celei ce va să se descopere:

Păstoriți turma lui Dumnezeu, dată în paza voastră, cercetînd-o nu cu silnicie, ci cu voie bună, după Dumnezeu, nu pentru cîștig urît, ci din dragoste;

Nu ca și cum ați fi stăpîni peste Biserici, ci pilde făcîndu-vă turmei.

Iar cînd Se va arăta Mai-Marele păstorilor, veți lua cununa cea nevestejită a mării (I Petru 5, 1-4).

Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel se termină printr-o invocație:

Iar Dumnezeuul păcii, Cel ce, prin sîngele unui testament veșnic, a sculat din morți pe Păstorul cel mare al oilor, pe Domnul nostru Iisus,

Să vă întărească în orice lucru bun, ca să faceți voia Lui (Evrei 13, 20-21).

## INIMA, TRUPUL



## Inima

Inteligența care pornește din inimă

Inimă în *Psalmi*

Inimă împărțită și reîntregită

Convertirea inimii

Tăierea împrejur a inimii

Vestirea unei inimi noi

Inima lui Hristos și inima creștinului

## Trupul

Gîtul și cerbicea

Spatele și fața

Umerii

Brațul lui Dumnezeu

Mîna lui Dumnezeu și mîna oamenilor

Coapsele, mijlocul

Acoperămîntul mijlocului

Despuierea mijlocului sau a coapselor

Șalele, rărunchii, centre ale vieții emoționale

Oasele și măduva

Învierea oaselor

Trupul lui Iisus și trupul Bisericii

## INIMA

Pentru occidentali cuvîntul „inimă” evocă mai ales viața afectivă. Inima poate fi îndrăgostită, dar poate fi și sensibilă, caritabilă sau curajoasă. Omul poate avea o inimă de aur sau de piatră, poate fi lipsit de inimă sau poate avea o inimă bună.

În *Biblie* inima este o realitate mai amplă care include toate formele de viață intelectuală, afectele, emoțiile și înconștientul unde se înrădăcinează toate activitățile mentale.

Această dimensiune profundă este evocată în *Psalmi*:

[...] inima mea încremenită înăuntrul meu (*Psalmi* 142, 4).

Dumnezeu se coboară în adîncurile inimii omenesci: „Că iată adevărul ai iubit; cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii tale, mi-ai arătat mie” (*Psalmi* 50, 7).

Păcătoșii cred că-și pot ascunde greșelile.

Grăit-au ca să ascundă curse; spus-au: „Cine ne va vedea pe noi?”

Ca să pătrundă înăuntru omului și în adîncimea inimii lui (*Psalmi* 64, 5 și 7).

## Inteligența care pornește din inimă

Adîncit în disperare, Iov evocă persecutorii care îl chinuie fără încetare: „pentru că Tu ai luat priceperea din inima lor” (*Iov* 17, 4).

Această pricepere nu este doar „inteligența rațională”; cuvîntul ebraic *sekel*, tradus astfel, poate fi întîlnit și în alt context. Este vorba de dorința pe care David, ajuns la bătrînețe, o exprimă către fiul său Solomon — viitorul rege va trebui să ducă la bun sfîrșit construirea templului:

Să-ți dea ție Domnul minte și înțelepciune [*sekel*] și să te pună peste Israel! Să păzești legile Domnului Dumnezeului tău! (*I Paralipomena* 22, 12).

Într-o scrisoare de răspuns către regele Solomon, regele Tirului, căruia acesta dîntîi îi cerea ajutor pentru ridicarea templului, spune:

[...] „Binecuvîntat fie Domnul Dumnezeu lui Israel, cel ce a făcut cerul și pămîntul și a dat regelui David fiu înțelept [*înzestrat cu sekel*], cu minte și pricepere, care are de gînd să înalțe casă Domnului și casă regală pentru sine” (*II Paralipomena* 2, 12).

Ființa înțeleaptă este o inimă înzestrată cu această calitate. Cuvîntul *na-bôn*, care înseamnă aici înțelept, derivă dintr-un verb care înseamnă „a discerne”.

Înțelepciunea sălășluiește în inima celui înțelept (*Pilde* 14, 33).

Inima înțeleaptă caută știința (*Pilde* 15, 14). O inimă pricepută dobîndește știință (*Pilde* 18, 15).



Această înțelepciune nu este deci pur cerebrală, ea se pierde în adâncurile spiritului:

O apă adâncă este sfatul în inima omului, iar omul deștept știe s-o scoată (*Pilde* 20, 5).

Înțelepciunea care-l stăpânește pe om primește lumina Domnului și harul de a se conforma voinței sale, exprimat prin poruncile sale:

Părăsiți neînțelepciunea și umblați pe calea priceperii! [...]

Începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu și priceperea este știința celui sfânt (*Pilde* 9, 6 și 10).

Pavel le va spune filipenilor că mintea face eforturi imense pentru a găsi pacea: „Și pacea lui Dumnezeu, care covârșește orice minte, va găsi inimile voastre” (*Filipeni* 4, 7).

În inima omului pot fi aflate rădăcinile prostiei și ale nebuniei.

Inima nebunului este ca un vas spart și nici o știință nu va ține [...]

Ca o casă în ruine este înțelepciunea prostului și știința nebunului, cuvinte fără rost [...].

Inima nebunului este în gura lui, iar gura înțeleptului este în inima lui (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 21, 15, 20 și 28).

În *Biblie*, nebunul nu este doar un om fără minte, el este și o inimă care ocolește adevărul Domnului:

Zis-a cel nebun în inima sa: „Nu este Dumnezeu!” Stricatu-s-au și urîți s-au făcut întru îndeletnicirile lor (*Psalzii* 13, 1 și 3).

Și i-a ajutat să iasă din calea fărădelegii lor, căci pentru fărădelegile lor au fost umiliți. [...] și s-au apropiat de porțile morții (*Psalzii* 106, 17–18).

Omul fără minte cade repede pradă nebuniei:

Nebunia este o bucurie pentru omul fără minte, iar cel înțelept merge pe calea dreptății (*Pilde* 15, 21).

Cel fărădelege este prins în lațurile fărădelegilor lui și de funiile păcatelor lui este înfășurat.

El va muri în păcatele lui și de mulțimea nebuniei lui va pieri (*Pilde* 5, 22–23).

Înțeleptul Ben Sirah este capabil să descrie într-un singur proverb transformarea trufiei în nebunie. Grandomania, egocentrismul pot duce la o în-singurare morbidă:

Potîrnice închisă în coșniță, așa este inima trufașului (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 11, 32).

În învățăturile sale despre ce este spurcat și ce nu este spurcat, Iisus spune:

Nu este nimic din afară de om care, intrînd în el, să poată să-l spurce. Dar cele ce ies din om — acelea sînt care îl spurcă [...]

Că nu intră în inima lui, ci în pîntece (*Marcu* 7, 15 și 19).

Și mai spune Iisus:

Căci dinăuntru, din inima omului, ies cugelele cele rele, desfrînările, hoțiile, uciderile, Adulterul, lăcomiile, vicleniile, înșelăciunea, nerușinarea, pizma, hula, trufia, ușurătatea.

Toate aceste rele ies dinăuntru și spurcă pe om (*Marcu* 7, 21–23).

### Inima în *Psalmi*

În *Vechiul Testament* inima poate fi îndărătnică (*Psalzii* 100, 5), rănită (*Psalzii* 101, 5), curată (*Psalzii* 93, 15).

Precum ceara, ea se topește în mijlocul pîntecelui (*Psalzii* 21, 15). Inima se

poate tulbura (*Psalzii* 54, 4). Ca iarba se usucă inima rănită (*Psalzii* 101, 5).

Învățăturile sfinte îl apără pe om de împietrirea inimii:

Înmulțitu-s-a asupra mea nedreptatea celor mîndri, iar eu cu toată inima mea voi cerceta poruncile Tale.

Închegatu-s-a ca grăsimea inima lor, iar eu cu legea Ta m-am desfătat (*Psalzii* 118, 69–70).

Inima răvășită îți poate întuneca mintea:

De aceea s-a bucurat inima mea și rărunchii mei s-au potolit.

Că eram fără de minte și nu știam; ca un dobitoc eram înaintea Ta (*Psalzii* 72, 21–22).

Inima poate fi tulburată (*Psalzii* 108, 21).

Dumnezeu poate vindeca inimile zdrobite (*Psalzii* 147, 3). Jertfa unei inimi frînte de durere sau de păcat este pentru Dumnezeu o ocazie de a rezidi această inimă întru milostenia lui:

Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit, inima înfrîntă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi [...]

Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule, și duh drept înnoiește întru cele dinăuntru ale mele (*Psalzii* 50, 18 și 11).

O inimă rănită este o inimă prigonită pe care Dumnezeu o va salva:

Vrăjmașul prigonește sufletul meu și viața mea o calcă în picioare; [...]

Mîhnit e duhul în mine și inima mea încremenită înăuntrul meu [...]

Scapă-mă de vrăjmașii mei, că la Tine alerg, Doamne (*Psalzii* 142, 3–4 și 9).

De multe ori s-au luptat cu mine, din tinerețile mele și nu m-au biruit (*Psalzii* 128, 2).

Sufletul nostru a scăpat ca o pasăre din cursa vînătorilor; cursa s-a sfărîmat și noi ne-am izbăvit (*Psalzii* 123, 7).

O inimă frîntă este și o inimă cuprinsă de neliniște. În aceeași măsură ca povara păcatului celorlalți, conștiința propriilor greșeli strînge inima psalmistului. Fericirea liniștită a celui rău este un scandal, o chestiune arzătoare:

Amuțit-am și m-am smerit și nici de bine n-am grăit și durerea mea s-a înnoit.

Înfierbîntatu-s-a inima mea înăuntrul meu și în cugetul meu se va aprinde foc (*Psalzii* 38, 3–4).

De fapt psalmul ar trebui citat în întregime. Constatarea nimicniciei ființei omenești în fața lui Dumnezeu l-ar putea împinge pe acest om la descurajare.

Conștient de acest pericol, Dumnezeu va lărgi inima captivă, va lumina ochii credinciosului său și-l va împiedica să-și supraevalueze dușmanii:

În necaz am chemat pe Domnul și m-a auzit și m-a scos întru desfătare.

Domnul este ajutorul meu, nu mă voi teme de ce-mi va face mie omul.

Domnul este ajutorul meu și eu voi privi cu bucurie pe vrăjmașii mei [...]

Înconjuratu-m-au ca albinele fagurele, dar s-au stins ca focul de spini și în numele Domnului i-am înfrînt pe ei (*Psalzii* 117, 5–7 și 12; vezi și *Psalzii* 17, 20).

Concluzia Psalmului celui care respectă Legea este:

Pe calea poruncilor Tale am alergat, cînd ai lărgit inima mea [...]

Și am umblat întru lărgime, că poruncile Tale am căutat (*Psalzii* 118, 32 și 45).

Eliberarea inimii este opera Cuvîntului divin. Acest Cuvînt nu vine însă din afară; el izbucnește din adîncul ini-



mii precum un izvor și vine din inconstient.

[...] la aceasta și noaptea mă îndeamnă inima mea [...]

Pentru aceasta s-a veselit inima mea și s-a bucurat limba mea (*Psalmii* 15, 7 și 9).

Gîndit-am la zilele cele de demult și de anii cei veșnici mi-am adus aminte și cugetam; Noaptea în inima mea gîndeam și se frămînta duhul meu ... (*Psalmii* 76, 5-6).

Acest murmur se întoarce ca o rugă la Domnul:

Și vor bineplăcea cuvintele gurii mele și cugetul inimii mele înaintea Ta pururea; Doamne, ajutorul meu și izbăvitorul meu (*Psalmii* 18, 15).

Cuvîntul divin, aproape imperceptibil, poate să amuțească vocea păcatului, deoarece:

Zis-a călcătorul de lege întru sine, cînd păcătuiește, nu este frică de Dumnezeu înaintea ochilor lui (*Psalmii* 35, 1).

Această voce suflă păcătoșilor:

[...] spus-au: „Cine ne va vedea pe noi?” Iscodit-au fărădelegi și au pierit cînd le iscodeau.

Ca să pătrundă înăuntru omului și în adîncimea inimii lui (*Psalmii* 63, 5-7).

Inima purificată prin Cuvîntul radical al Domnului se ridică spre Dumnezeu precum peregrinul care urcă spre Ierusalim:

Dorește și se sfîrșește sufletul meu după curțile Domnului; inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu cel viu (*Psalmii* 83, 2).

Fremătînd de bucurie, ea înalță o laudă spre cer:

Cuvînt bun răspuns-a inima mea; grăi-voi cîntarea mea împăratului (*Psalmii* 44, 1).

## Inima împărțită și reîntregită

După psalmi legea divină este principiul unității interioare:

Pe călcătorii de lege am urît și legea Ta am iubit (*Psalmii* 118, 113).

Inima omului este împărțită de voință în nenumărate proiecte. Dacă se abate nenorocirea, dacă pierde elanul, inima se face fărîmițe:

Zilele mele s-au scurs, socotințele mele s-au sfărîmat și la fel dorințele inimii mele (*Iov* 17, 11).

Nebunia păcatului fărîmițează inima. Sminteala fabricantului de idoli macină conștiința acestui falsificator spiritual:

[...] se ia la întrecere cu meșterii aurari și argintari și face ce fac făurarii în aramă și, ca mare cinste pentru el, ține să facă chipuri amăgitoare.

Inima lui este cenușă (*Înțelepciunea lui Solomon* 15, 9-10).

Inima omului este ambiguă:

Sfatul inimii ți-l întărește, că nu-ți este ție mai credincios altul decît acela [...]

Semnul schimbării inimii este fața și se arată în patru chipuri: binele și răul, viața și moartea (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 37, 17 și 21).

Atitudinea corectă față de Dumnezeu exclude duplicitatea:

Nu fi neîncredător în temerea de Domnul și să nu te apropii de El cu inimă îndoită (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 1, 27).

În *Paralipomena* înțîlnim un avertisment adresat, se pare, de David fiului său: „Și tu, Solomon, fiul meu, cunoaște pe Dumnezeu tatălui tău și-l slujește din toată inima și din tot sufletul” (*I Paralipomena* 28, 9).

Pavel consideră că aceia care doresc să se dedice în întregime Domnului trebuie să evite căsătoria, pentru că prin ea inima omului este împărțită între slujirea Domnului și dragostea dăruită femeii (*I Corinteni* 7, 32-36).

Iată cum îl vede Iacov pe omul a cărui inimă este împărțită:

Să ceară însă cu credință, fără să aibă nici o îndoială, pentru că cine se îndoiește este asemenea cu valul mării, mișcat de vînt și aruncat înapoi și încolo.

Să nu gîndească omul acela că va lua ceva de la Dumnezeu.

Bărbatul îndoielnic este nestatornic în toate căile sale (*Iacov* 1, 6-8).

[...] sfînțiți-vă inimile, voi cei îndoielnici. Pătrundeți-vă de durere. Întristați-vă și vă jeliți (*Iacov* 4, 8-9).

Apostolul crede că cei cu inimi împărțite sînt, de exemplu, oamenii care își judecă frații, sau bogătașii cărora nu le pasă de sărăcie săvîrșind astfel mari nedreptăți.

Constatînd cît de împărțită-i este inima, omul se întreabă de unde-i poate veni unitatea. Găsim, în *Psalmi*, un răspuns la această întrebare:

Din cer a privit Domnul, văzut-a pe toți fiii oamenilor.

Din locașul Său, cel gata, privit-a spre toți cei ce locuiesc pămîntul.

Cel ce a zidit îndeosebi inimile lor, cel ce pricepe toate lucrurile lor (*Psalmii* 32, 13-15).

Traducerea grecească propune „cel ce a zidit îndeosebi inimile lor” atrăgînd astfel atenția asupra caracterului personal al fiecărui om. Putem de asemenea gîndi că inimile împărțite sînt izvoare ale discordiei. Înțelegerea poate să nu fie decît o convenție, pacea adevărată presupunînd unitatea ini-

milor dată, garantată și reînnoită prin fapta divină.

Expresia „din (cu) toată inima (mea)” se regăsește în formule precum:

Cu toată inima Te-am căutat pe Tine [...] Rugatu-m-am feței Tale, din toată inima mea (*Psalmii* 118, 10 și 58).

Nu trebuie uitată cea mai importantă dintre porunci:

Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeuul nostru este singurul Domn.

Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toată puterea ta (*Deuteronomul* 6, 4-5).

*Evangelia* va lega în mod explicit acest precept de cel al iubirii semenului nostru. Împărtășania creștinească va fi cea a inimilor care se regăsesc întru Domnul și între ele: „Iar inima și sufletul mulțimii celor ce au crezut erau una” (*Fapte* 4, 32).

În *Psalmi* rugăciunea pentru regăsirea unității inimii este stăruitoare:

Povățuiește-mă, Doamne, pe calea Ta și voi merge întru adevărul Tău; veselească-se inima mea, ca să se teamă de numele Tău (*Psalmii* 85, 10).

Inima reîntregită este o inimă îndreptată și *Psalmii* vor preaslăvi mereu pe cei cu inima dreaptă: ei privesc spre fața Domnului (*Psalmii* 10, 7). Judecățile Domnului bucură inimile celor drepti (*Psalmii* 18, 9). Ei intră în alaiul Domnului (*Psalmii* 93,15). Lumina se arată inimilor drepte (*Psalmii* 111, 4).

## Convertirea inimii

Legămîntul dintre Creator și făptura sa este un act de iubire. Oamenii trebuie să-l caute pe Domnul cu toată inima (*Deuteronomul* 4, 29), „să-și lipească inimile de Domnul” (*I Regi* 7, 3), să-l



iubească din toată inima (*Deuteronomul* 6, 5).

Dar poporul lui Israel cu greu se ține de acest legământ. Atunci Dumnezeu le vestește prorocilor că are de gând să schimbe inima poporului său, pe care-l compară cu o soție necredincioasă:

Pentru aceasta, iată Eu o voi atrage și o voi duce în pustie și voi vorbi inimii ei (*Osea* 2, 16).

Isaia declară că orice conversiune începe printr-o constatare: inima este îmbăcșită de necredință care culminează cu adorarea idolilor. Oamenii au ajuns să se roage, pentru eliberarea lor, la acele bucăți de lemn sculptate!

Ei nu-și dau seama și nici nu pricep că ochii lor sînt închiși și nu pot să vadă și inima lor este împietrită și nu pot să înțeleagă.

Cu toate acestea el nu-și face socoteală în inima sa, că este simplu și fără pricepere, și nu zice: „Jumătate l-am pus pe foc și am copt pîine, pe cărbuni am fript carne și am mîncat-o, iar cu cealaltă jumătate care a mai rămas, voi face un idol urîcios și mă voi închina la un trunchi de copac”.

El se hrănește cu năluci, inima lui înșelată l-a dus la rătăcire. El nu-și mîntuiește sufletul său și nu zice: „oare ce am eu în mîna mea nu este o momeală?” (*Isaia* 44, 18-20).

Prorocul lansează Babilonului un ultim avertisment:

Și tu îți închipuiai: „Fi-voi pe veci stăpînă!”, dar niciodată n-ai cugetat și de sfîrșit nu ți-ai adus aminte! (*Isaia* 47, 7).

Inima este prezentată ca fiind și facultatea discernămîntului. Această descoperire va deschide calea spre mîntuire.

[...] urechile celor care aud vor fi băgătoare de seamă.

Inima celor uşuratici va judeca sănătos și limba celor gîngavi va grăi iute și deslușit (*Isaia* 32, 3-4).

Dar inima omului eliberat nu trebuie să uite de frica risipită: „Inima ta își va aduce aminte de aceste vremuri de groază” (*Isaia* 33, 18).

Ea trebuie, de asemenea, să privească și să cerceteze misterul fecundității noului Israel renăscut:

Atunci tu vei zice în inima ta: „Cine mi i-a născut pe aceștia? Pierdusem copiii mei și eram stearpă” (*Isaia* 49, 21).

### Tăierea împrejur a inimii

Tăierea împrejur era, în vremurile de demult, o operație inițiativă avînd drept scop pregătirea unui băiat pentru o viață sexuală normală. În acest sens, operația constituia un act premergător căsătoriei.

Practica rituală a tăierii împrejur dobîndește în *Biblie* un sens metaforic important care atribuie inimii, organelor senzoriale și facultăților spirituale ceea ce odinioară nu privea decît sexul.

Prorocul Ieremia asigură că mîntuirea se află în cunoașterea de Dumnezeu (*Ieremia* 9, 24). A-l cunoaște pe Dumnezeu înseamnă și a fi capabil de iubire: există deci o tăiere împrejur spirituală datorită căreia îl poți iubi pe Dumnezeu. Obiceiul tăierii împrejur era probabil, la origine, un ritual de pubertate care a dobîndit în Israel valoarea de apartenență la poporul lui Dumnezeu. Israel înrăit în necredință are „inima netăiată împrejur”: „căci toate aceste popoare sînt netăiate împrejur, iar casa lui Israel toată este cu inima netăiată împrejur” (*Ieremia* 9, 26).

În *Deuteronomul* se vorbește mereu de iubirea Domnului pentru poporul

său și de iubirea pe care o așteaptă în schimb:

Dar numai pe părinții tăi i-a primit Domnul și i-a iubit [...]

Deci să tăiați împrejur inima voastră și de acum înainte să nu mai fiți tari la cerbice (*Deuteronomul* 10, 15-16).

În final, această operație este un har dumnezeiesc:

Va tăia Domnul împrejur inima ta și inima urmașilor tăi, ca să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău, ca să trăiești (*Deuteronomul* 30, 6).

[...] tăiați-vă împrejur pentru Domnul și lepădați învîrtoșarea inimii voastre, ca nu cumva să izbucnească mînia Mea ca focul (*Ieremia* 4, 4).

Urechea poate și ea să nu fie „tăiată împrejur” și atunci ea nu mai aude vocea Domnului:

[...] Că iată urechea lor este netăiată împrejur și nu pot să ia aminte; și iată, cuvîntul Domnului a ajuns de rîs la ei și nu găsesc în el nici o plăcere (*Ieremia* 6, 10).

Buzele pot fi și ele lipite. Așa își explică Moise greutatea de a vorbi: „Cum, dar, mă va asculta Faraon? Și apoi eu sînt și gîngav” (*Ieșirea* 6, 12 și 30).

Netăierea împrejur a inimii înseamnă orgoliu. Un act de smerenie poate evita umilința pedepsei. Dumnezeu vestește:

Atunci își vor mărturisi fărădelegile lor și fărădelegile părinților lor, cum au săvîrșit ei nelegiuiri împotriva mea și au pășit împotriva mea.

Pentru care și eu am venit cu mînie asupra lor și i-am dus în pămîntul vrăjmașilor lor; atunci se va supune inima lor cea netăiată împrejur și vor suferi ei pentru nelegiuirile lor (*Leviticul* 26, 40-41).

Mai tîrziu, la Iezechiel, formula „netăiat împrejur la inimă și netăiat îm-

prejur la trup” va fi folosită pentru a-l desemna pe străin, pe cel care nu-l cunoaște pe Dumnezeu și care nu ar trebui lăsat să intre în templu (*Iezechiel* 44, 7). Astfel putem înțelege mînia celor care-l ascultă pe Ștefan spunîndu-le:

Voi cei tari în cerbice și netăiați împrejur la inimă și la urechi, voi pururea stați împotriva Duhului Sfînt (*Fapte* 7, 51).

### Vestirea unei inimi noi

Metaforei inimii tăiate împrejur de Dumnezeu i se alătură o alta: cea a inimii care este o tablă pe care Domnul își scrie legea.

Inima este în primul rînd însemnată de păcat:

„Păcatul lui Iuda este scris cu condei de fier, cu vîrf de diamant este săpat pe lespezea inimii lor și pe coarnele jertfelnicilor lor” (*Ieremia* 17, 1).

Dar în ziua noului Legământ, Domnul zice:

[...] voi pune legea Mea înăuntrul lor și pe inimile lor voi scrie și le voi fi Dumnezeu, iar ei Îmi vor fi popor (*Ieremia* 31, 33).

Atunci membrii comunității lui Israel nu vor mai fi nevoiți să reamintescă fraților lor că porunca divină este cunoașterea lui Dumnezeu.

Cu toate acestea, *Pildele lui Solomon* îi reamintesc lui Israel:

Mila și adevărul să nu te părăsească; leagă-le împrejurul gîtului tău, scrie-le pe tabla inimii tale (*Pilde* 3, 3 și 7, 3).

Pînă la urmă totul depinde de inima fiecăruia. Într-o inimă de piatră nu pot fi scrise decît porunci împietrite, pe cînd o inimă vie transformă învățăturile legii într-o realitate tonică, vie. Inima reînnoită a omului bate în același



ritm cu cea a Domnului și inima Domnului intră în rezonanță cu cea a oamenilor.

Dumnezeu îi dă omului o inimă cu care el să-l cunoască:

Le voi da inimă ca să Mă cunoască pe Mine că Eu sînt Domnul și ei vor fi poporul Meu, iar Eu voi fi Dumnezeul lor, că se vor întoarce la Mine cu toată inima lor" (Ieremia 24, 7).

Iar Iezechiel, după ce a povățuit „Lepădați de la voi toate păcatele voastre cu care ați greșit și vă faceți o inimă nouă și un duh nou" (Iezechiel 18, 31), anunță că însuși Dumnezeu va fi autorul acestei transformări radicale:

Vă voi da inimă nouă și duh nou vă voi da; voi lua din trupul vostru inima cea de piatră și vă voi da inimă de carne (Iezechiel 36, 26).

### Inima lui Hristos și inima creștinului

Religia lui Hristos se arată prietenoasă. Preceptele vechii legi nu sînt abolite, ele nu mai sînt rigide, devin mai ușoare, fără însă a-și pierde rigoarea. Voința divină dobîndește un trup și o inimă în sufletul omenesc al Cuvîntului întrupat, venit pentru a salva și nu pentru a judeca.

Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi.

Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sînt blind și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre. Căci jugul Meu e bun și povara Mea este ușoară (Matei 11, 28-30).

Vestirea odihnei întru inima lui Hristos amintește de un text al lui Ieremia: „Opriti-vă de la căile voastre! Priviți și întrebați de căile celor de demult, de calea cea bună și mergeți pe dînsa și

veți afla odihnă sufletelor voastre" (Ieremia 6, 16).

Această refacere a inimii este prezentă în povestea ucenicilor care mergeau la Emaus cu inima frîntă și, după întîlnirea cu Iisus, își simt inima din nou înflăcărată. Blîndețea și umilînța inimii lui Hristos nu sînt decît transparenta care ușurează venirea focului Cuvîntului:

[...] Oare nu ardea în noi inima noastră, cînd ne vorbea pe cale și cînd ne făcea Scripturile? (Luca 24, 32).

Plin de blîndețe și cu inima smerită, Iisus își inaugurează predicile printr-un discurs care începe cu proclamarea Ferișirilor. Trei dintre frazele rostite cu această ocazie fac parte din misterul inimii (Matei 5, 3-11).

„Ferișiti cei săraci cu duhul". Duhul (sau inima, în versiunea franceză) este aici centrul persoanei. Cel sărac cu duhul este cel care, prin alegere sau chiar prin condiție, este lipsit de toate bunurile care asigură puterea. Cei săraci din punct de vedere material sînt preferații lui Dumnezeu, iar cei care au optat pentru sărăcie sînt deschiși harului.

„Ferișiti cei blînzi". Cei care nu sînt violenți renunță la puterea forței, sfarmă lanțurile primejdioase ale agresivității nemăsurate și se alătură făuritorilor păcii, lăudați și ei în predică.

„Ferișiti cei curați cu inima". Regăsim de data aceasta inimile unite, simbiotic, preamărite în psalmi și de proci. Inimile curate sînt și inimile drepte care nu cunosc întortocherile și ocolișurile minciunii.

În Ferișiri cunoaștem ființe simple și adevărate. Această stare a inimii este opera lui Dumnezeu, preamărit de psalm.

Că iată adevărul ai iubit; [...]

Inimă curată zidește întru mine (Psalmii 50, 7 și 11).

Pavel face frecvente referiri la inimă. Inima crede că Iisus a înviat din morți pentru a-i mîntui pe oameni; credința inimii face dreptate (Romani 10, 9-10). Credința luminează ochii inimii (Efeseni 1, 18). Inimile creștinilor se umplu de un duh nou, duhul Fiului care strigă „Avva, Părinte!" (Galateni 4, 6). Pacea Domnului va păzi inimile credincioșilor (Filipeni 4, 7).

Petru consideră că adevărata podoabă a femeii nu sînt hainele, ci starea inimii:

Podoaba voastră să fie nu cea din afară: împletirea părului, podoabele de aur și îmbrăcarea hainelor scumpe.

Ci să fie omul cel tainic al inimii, întru neștiințioasa podoabă a duhului blînd și liniștit, care este de mare preț înaintea lui Dumnezeu (I Petru 3, 3-4).

Ioan nu vorbește prea mult despre duh și totuși întîlnim la el o apropiere simbolică deosebit de sugestivă:

Iar în ziua cea din urmă — ziua cea mare a praznicului — Iisus sta între ei și a strigat, zicînd: Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea.

Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura: rîuri de apă vie vor curge din pîntecele lui.

Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe care aveau să-l primească acei ce cred în El. Căci încă nu era (dat) Duhul, pentru că Iisus încă nu fusese preaslăvit (Ioan 7, 37-39).

Acest text ne trimite la altele, ca de exemplu cel al lui Isaia (Isaia 55, 1), sau cele care vestesc revărsarea duhului (Zaharia 14, 8; Isaia 58, 11; Ioil 3, 1-5).

Inima lui Iisus este evocată după moartea sa, cînd este străpuns de sulița unui soldat: „Ci unul dintre ostași cu sulița a împuns coasta Lui și îndată a ieșit sînge și apă" (Ioan 19, 34).

Textul vorbește de coastă și nu de inimă, dar identificarea simbolică a trupului lui Iisus cu templul din Ierusalim (Ioan 2, 21) ne trimite în mod firesc la templul întrezărit de Iezechiel: „[...] și iată de sub pragul templului curgea o apă spre răsărit; [...] și apa curgea de sub partea dreaptă a templului pe partea de miazăzi a jertfelnicului" (Iezechiel 47, 1).

În Apocalipsa, cel care este Alfa și Omega, începutul și sfîrșitul, rostește cuvintele următoare: „[...] Celui ce însetează îi voi da să bea, în dar, din izvorul apei vieții" (Apocalipsa 21, 6).

Setea, izvorul, inima și templul sînt deci simbolurile care împreună revelează misterul inimii lui Hristos și al Duhului, pe care-l răspîndește precum un flux de viață nouă.

## TRUPUL

### Gîtul și cerbicea

Gîtul este partea cea mai vulnerabilă a corpului omenesc: este locul unde poți fi ușor ucis, locul unde se pune lanțul prizonierilor, locul unde se pun coliere drept podoabe, loc de mîngîiere și de dezmiardare. Gîtul ține capul și felul în care-ți ții capul indică o inimă umilă sau semeată, supusă sau răzvrătită.

Înjunghierea este un act prin care se săvîrșește un sacrificiu: prin secționarea vaselor, trupul se golește de sînge. Sîngele este principiul vieții și nu-i aparține decît lui Dumnezeu: el trebuie să curgă pe jos precum o libație. Victimele jertfelor sînt înjunghiate. Se spune despre cel care aduce jertfa: „Apoi să junghie vițelul, înaintea Domnului, iar preoții, fiii lui Aaron, să aducă sîngele și să stropească cu sînge împrejur jert-



felnicul de la ușa cortului adunării" (*Leviticul* 1, 5).

Același procedeu este folosit și pentru animalele mai mici; cât despre păsări li se frînge gîtul pentru ca apoi să li se smulgă capul (*Leviticul* 1, 5).

În timpul războiului sfînt împotriva amaleciților, prorocul Samuel îl înjunghie pe regele acestora: „[...] Și a tăiat Samuel pe Agag înaintea Domnului în Ghilgal" (*I Regi* 15, 33).

A înjunghia, a oferi sîngele victimelor divinității, face parte din războiul sfînt, așa cum era conceput în Orientul Mijlociu și în Egipt; în cazul egiptenilor însă, masacrul prizonierilor la ordinul Faraonului capătă o formă atît de hieratică încît am putea crede că are doar valoare simbolică.

În timpul domniei lui Artaxerxe (430 î.Cr.) a avut loc marea revanșă a iudeilor persecutați:

Iar ceilalți Iudei, care se aflau în țările regelui, s-au adunat, ca să-și apere viața lor și să fie netulburați de vrăjmașii lor. Aceștia au omorît din dușmanii lor șaptezeci și cinci de mii (*Estera* 9, 16).

Textul grecesc, mai modest, menționează doar cincisprezece mii de victime.

A frînge gîtul unui animal spurcat, ca măgarul, de exemplu, este un mod de a respecta legislația înfiilor născuți fără a oferi o jertfă prin înlocuire: „Pe tot înfiul născut de la asină să-l răscumperi cu un miel; iar de nu-l vei răscumpăra, îi vei frînge gîtul" (*Ieșirea* 13, 13). Dar cerbicea încordată devine simbolul spiritului de revoltă și al lipsei de inteligență spirituală:

De aceea știi astăzi că nu pentru dreptatea ta îți dă Domnul Dumnezeuul tău să moștenești acest pămînt bun, — că ești popor tare la cerbice (*Deuteronomul* 9, 6).

Deci să tăiați împrejur inima voastră și de acum înainte să nu mai fiți tari la cerbice; (*Deuteronomul* 10, 16).

Că eu cunosc îndărătnicia ta și cerbicia ta; (*Deuteronomul* 31, 27).

Această expresie este foarte des întâlnită în *Biblie*:

Nici să nu vă mai țineți de acum tari la cerbice, ca părinții voștri (*II Paralipomena* 30, 8).

Fiindcă eu știu că tu ești tare la cerbice ca un drug de fier și fruntea îți este de aramă (*Isaia* 48, 4).

„A întoarce spatele cu îndărătnicie” poate fi un refuz al cerințelor divine:

Dar ei n-au voit să ia aminte, ci au întors spatele cu îndărătnicie și și-au astupat urechile ca să nu audă; (*Zaharia* 7, 11; vezi și *Neemia* 9, 16-17).

Voi cei tari în cerbice și netăiați împrejur la inimă și la urechi, [...] (*Fapte* 7, 51).

A-și întări cerbicea înseamnă a nu se supune jugului. Acest jug poate fi cel al Domnului cu care acesta își duce poporul la mîntuire. Cerbicea plecată este atunci semn de credință și de încredere. Astfel este jugul înțelepciunii:

Și îți vor fi obezile ei acoperămînt de tărie și lanțurile ei podoabă de mărire. Că podoabă de aur este în ea și legăturile ei fire de iachint (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 6, 30-31).

Supuneți cerbicea voastră sub jug, și să primească sufletul vostru învățătură (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 51, 33).

Prorocii folosesc des imaginea cerbicei și a jugului (*Isaia* 9,3; 10, 27; 58, 6). Pentru Ieremia însă, un jug material devine ceva accesoriu al gestului profetic:

Așa mi-a zis Domnul: fă-ți cătușă și jug și le pune pe grumaz (*Ieremia* 27, 2).

Capitolele 27 și 28 descriu eforturile prorocului Ieremia asistat de prorocul Anania. Această lungă psihodramă spirituală ajunge la o concluzie importantă. Domnul va pune un jug de lemn pe grumazul întărit al lui Israel. Cînd se va pocăi, cînd își va da seama că această constrîngere a fost o pedeapsă meritată, jugul va fi frînt și el își va redobîndi libertatea. Pentru neamurile îndărătnice Dumnezeu are un jug de fier care nu lasă nici o speranță de eliberare.

Fiarele sclaviei se atîrnă de gît. Aceasta a fost soarta lui Iosif, vîndut de frații săi:

Smeritu-l-au, punînd în obezi picioarele lui, prin fier a trecut sufletul lui (*Psalmii* 104, 18).

Pedeapsa celor hrăpăreți va fi precum un lanț atîrnat de gît ce-i va obliga să-și plece capul trufaș:

Pentru aceasta așa zice Domnul: Iată că Eu pun la cale pentru neamul acesta o nenorocire, de care nu veți putea să vă feriți grumazul vostru și nu veți mai călca mîndri; căci vremurile rele sînt (*Miheia* 2, 3).

Iată cum preaslăvește Isaia eliberarea Ierusalimului:

Deșteaptă-te, scoală-te, îmbracă-te cu puterea ta, Sioane, [...] Scutură-te de pulbere, scoală-te, Ierusalime robit, dezleagă funiile de pe grumazul tău, robită fiică a Sionului! (*Isaia* 52, 1-2).

Osea, dimpotrivă, consideră că jugul pe care Dumnezeu îl atîrnă de gîtul lui Israel nu este o servitute, ci un simbol al cooperării dintre Domnul și făptura sa. În acest fel omul poate ara cîmpul Dreptății. Cînd mîndria îl îndeamnă să muncească singur, nedreptatea devine cîmpul lui de bătaie.

Și Efraim este o junincă învățată la jug, căreia îi plăcea să treiere grîul pe arie. Dar eu

am pus jug pe gîtul ei frumos; am înjugat pe Efraim, Iuda va ara pămîntul, Iacov va trage grapa.

Semănați-vă fapte bune, căci numai așa veți secera milostivire (*Osea* 10, 11-12).

În *Cartea lui Iov* găsim adînci cugețări despre forța animalelor. Bivolul sălbatic nu-și lasă gîtul legat cu o funie. El se încrede în puterea grumazului său și atunci cînd are și coarne, ele devin, datorită gîtului, arme periculoase. „A ridica cornul” este, în *Biblie*, o expresie care înseamnă a-și arăta puterea :

Va voi bivolul sălbatic să se bage la tine slugă și să petreacă noaptea lingă ieseale tale?

Poți tu să-l legi cu funia de gît [...]? (*Iov* 39, 9-10).

Ce să mai spunem de Leviatan?

[...] voi vorbi despre mădularele lui și despre tăria lui [...]

Puterea lui e adunată în grumazul lui și înaintea lui țîșnește groaza (*Iov* 41, 12 și 22).

Omul nu este un animal și nici o sălbăticiune; la el încordarea gîtului este neînsemnată, căci gîtul și cerbicea îi sînt fragile. Preamărirea acestei slăbiciuni poate deveni un gest de dragoste.

În *Cîntarea Cîntărilor* gîtul este un obiect erotic: fragmentul ce urmează este încărcat de un simbolism complex în care se întîlnesc înhămarea calului regelui și înfrumusețarea gîtului prin podoabe:

Cu-n telegar înhămat la carul lui Faraon te aseamăn eu, draga mea!

Frumoși se văd obrajii tăi, așezați între cercei și gîtul tău împodobit cu șire de mărghăritare (*Cîntarea Cîntărilor* 1, 8-9).

Albeața gîtului este și ea subliniată: „Gîtul tău, stîlp de fildeș [...]” (*Cîntarea Cîntărilor* 7, 5).



După cum își ține o femeie gâtul putem afla că e bogată și semeată sau stăpinită de o dorință aprigă de seducție:

Și mai zice Domnul: „Pentru că fiicele Sionului sînt atît de mîndre și umblă cu capul pe sus și cu priviri obraznice [...] Domnul va pleșuvi creștetul capului fiicelor Sionului, Domnul va descoperi goliciunea lor” (Isaia 3, 16-17).

Rolul colierului este ambiguu. În multe colectivități el apără împotriva nenorocirii sau a deochiului. Puterea lui magică poate fi însă înlocuită de darul lui de a sublinia frumusețea (Iudita 10, 4).

În acest caz el devine una din verigile lanțului iubirii care înrobește:

[...] tu mi-ai robit inima numai c-o privire-a ta și colanu-ți de la sîn (Cîntarea Cîntărilor 4, 9).

Colanul poate fi un însemn al puterii: el înlocuiește lanțul sclaviei la gâtul lui David: „Și și-a scos Faraon inelul din degetul său și l-a pus în degetul lui Iosif, l-a îmbrăcat cu haină de vison și i-a pus lanț de aur împrejurul gâtului lui” (Facerea 41, 42).

Dar colierul poate fi și o podoabă idolatrică. Dumnezeu, prin vocea lui Osea, reamintește vremea cînd Israel, pe care-l numește soția lui, îi era necredincios.

Și o voi pedepsi pentru zilele de sărbătoare în cinstea lui Baal, căruia îi aducea tămîieri, atunci cînd se gătea cu inețele sale și își pune podoabele și se ducea după iubirii ei, iar pe Mine m-a dat uitării (Osea 2, 15).

Autorul Psalmului 72 este scandalizat de bunăstarea necredincioșilor. Perversitatea îi face să se creadă superiori condiției umane:

Că n-au necazuri pînă la moartea lor și tari sînt cînd lovesc ei.

De osteneți omenești n-au parte și cu oamenii nu sînt biciuiți. Pentru aceea îi stăpînește pe ei mîndria și se îmbracă cu nedreptatea și silnicia (Psalmii 72, 4-6).

De multe ori duiosia ne împinge să ne punem brațul în jurul gâtului ființei iubite sau iertate. Lacrimile însoțesc adesea acest gest care apropie inimile, în dorința de a le uni.

Apoi căzînd el (Iosif) pe grumajii lui Veniamin, fratele său, a plîns, și Veniamin a plîns și el pe grumazul lui. După aceea a sărutat pe toți frații săi și a plîns cu ei (Facerea 45, 14-15; vezi și Tobit 11, 11-13).

Acest gest poate fi uneori fals. Prima soție a lui Samson nu ezită să se prefacă pentru a obține răspuns la enigma spusă de soțul ei:

Și a plîns femeia lui Samson înaintea lui, zicînd: „Tu mă urăști și nu mă iubești; [...] Și a plîns ea înaintea lui șapte zile, cît a ținut ospățul la ei. În sfîrșit în ziua a șaptea i-a dezlegat-o căci ea îl ruga stăruitor (Judecătorii 14, 16-17).

În parabola fiului risipitor, Iisus dezvăluie misterul iertării lui Dumnezeu printr-o inversare a ordinii firești a lucrurilor: tatăl aleargă înaintea fiului pentru a-l readuce în sînul familiei, în spațiul dragostei paterne care era încă vie. Această mișcare spontană a trupului și a inimii omenești revelează transcendența milostivirii:

Și încă departe fiind el, l-a văzut tatăl său și i s-a făcut milă și, alergînd, a căzut pe grumazul lui și l-a sărutat (Luca 15, 20).

### Spatele și fața

Există în *Ieșirea* un episod care dezvăluie relațiile pe care omul le poate avea cu Dumnezeu. Se spune despre Moise: „Domnul însă grăia cu Moise

față către față, cum ar grăi cineva cu prietenul său” (*Ieșirea* 33, 11).

În timpul acestei conversații Moise îl roagă pe Domnul să se arate în persoană („arată-Te să Te văd ca să cunosc și să aflu bunăvoință în ochii Tăi” — *Ieșirea* 33, 13) poporului lui Israel. Dumnezeu ascuns ar putea deveni atunci, în mod concret, conducătorul și călăuză acestei comunități care a pornit la drum în noaptea de Paști, care este și noaptea credinței obscure. Domnul acceptă, iar Moise zice:

[...] „Arată-mi slava Ta!”

Zis-a domnul către Moise: „Eu voi trece pe dinaintea ta toată slava Mea, voi rosti numele lui Iahve înaintea ta, și pe cel ce va fi de miluit îl voi milui, și cine va fi vrednic de îndurare, de acela mă voi îndura”.

Apoi a adăugat: „Fața Mea însă nu vei putea s-o vezi, că nu poate vedea omul fața Mea și să trăiască.”

Și iarăși a zis Domnul: „Iată aici la Mine un loc: șezi pe stîncă aceasta;

Cînd va trece slava Mea, te voi ascunde în scobitura stîncii și voi pune mîna Mea peste tine pînă voi trece;

Iar cînd voi ridica mîna Mea, tu vei vedea spatele Meu, iar fața Mea nu o vei vedea!” (*Ieșirea* 33, 18-23).

În loc să vadă fața, ochii lui Dumnezeu, Moise îi vede spatele și simte mîna Domnului pînă ce acesta trece. Sensul este clar; prezența Domnului nu se manifestă decît prin viziunea urmelor sale de dragoste, prin creația sa, prin istoria mîntuirii. Spatele este aici dîra de har rămasă în urma trecerii lui Dumnezeu. Cel care dorește să-l vadă pe Dumnezeu venind vrea să-i impună propriul program. Dumnezeu este liber și faptele sale nu se fac văzute decît în prezent, ele nu sînt niciodată viitoare. O dată trecute, ele nu se șterg; bogăția lor, care dăinuie, poate fi văzută. Ceea ce a fost tradus prin „iată aici

la Mine un loc” se referă la prepoziția ebraică *et* care exprimă toate sensurile apropierei. Este deci vorba de un loc unde se poate manifesta prezența divină. Acest loc se aseamănă cu un post de observație. Moise trebuie să se posteze pe stîncă precum o sentinelă. Poziția încovoiată din peșteră este, dimpotrivă, o așteptare pasivă. La ieșirea din această stare prorocul va putea descoperi urmele Domnului.

Prin acest text, unic în felul lui, viziunea spatelui lui Dumnezeu a devenit un subiect nepuizabil de reflecție teologică și spirituală.

Expresia „a întoarce spatele” este foarte des înlocuită în *Biblie* cu „a se abate de la”.

Într-un sens total diferit de cel întîlnit în pasajul din *Ieșire*, citat mai înainte, Domnul își arată spatele pentru a-și manifesta mînia:

[...] și nu fața, ci spatele îl voi întoarce spre ei în ziua necazului lor (*Ieremia* 18, 16).

Această hotărîre este un răspuns la comportamentul instabil al necredinciosului Israel:

[...] căci au zis lemnului:

„Tu ești tatăl meu!” Și pietrei i-au grăit: „Tu m-ai născut!”, și nu și-au întors spre Mine fața, ci spatele, iar la vreme de nevoie vor zice: „Scoală și ne izbăvește!” (*Ieremia* 2, 27).

Și Domnul mai spune:

Pentru că tu M-ai lăsat, zice Domnul, și te-ai întors înapoi, de aceea-Mi voi întinde mîna Mea asupra ta și te voi pierde, că M-am saturat miluindu-te (*Ieremia* 15, 6).

Prorocul Iezechiel, însoțit de un trimis al Domnului, este obligat să constate cultele păgîne care dezonoarează templul. Unii plîng moartea lui Adonis, iar evreii dezorientați se întorc spre răsărit pentru a se închina soarelui.



Apoi m-a dus cu duhul în curtea cea dinăuntru a casei Domnului și iată la ușa casei Domnului, între pridvor și jertfelnic, stăteau vreo douăzeci și cinci de oameni cu spatele spre casa Domnului, iar cu fețele spre răsărit și se închinau spre răsărit la soare (*Iezechiel 8, 16*).

Mai târziu Pavel îi va aminti pe cei „care se întorc de la adevăr” (*Tit 1, 14*).

Expresia „a arunca înapoia sa/a arunca la spate” este folosită în cazul unor realități pe care le respingi. Regele Ieroboam îl respinge pe Domnul, iar Domnul spune: „[...] căci te-ai dus și ți-ai făcut alți dumnezei și chipuri turnate, ca să Mă întăriți la mînie, iar pe Mine M-ai aruncat înapoia ta” (*III Regi 14, 9*).

Neemia relatează povestea lui Israel. El amintește de comportamentul nestatornic al poporului care, abia instalat în pămîntul făgăduinței, începe să se abată de la calea spirituală cea dreaptă:

Dar ei s-au ridicat și s-au răzvrătit împotriva Ta; au aruncat legea Ta la spate; pe prorocii Tăi care-i îndemneau să se întorcă la Tine i-au ucis (*Neemia 9, 26*).

Cînd vrea să-și arate îndurarea, Dumnezeu poate și el arunca la spate păcatele oamenilor. Iezechia spune în rugăciunea lui:

Tu mă vindeci și-mi dai viață! Iată că boala mea se schimbă în sănătate. Tu ai păzit viața mea de adîncul mistuitor! Tu ai aruncat înapoia Ta toate păcatele mele! (*Isaia 38, 17*).

Cine grăiește nedreptăți în spatele lui Dumnezeu este mîndru sau răzvrătit:

Și am zis celor fără de lege: „Nu faceți fără-delege!”, și păcătoșilor: „nu înălțați fruntea!

Nu ridicați la înălțime fruntea voastră, să nu grăiți nedreptate împotriva lui Dumnezeu” (*Psalmii 74, 4-5*).

Pentru a-i învăța pe tineri să fie ascultători și respectuoși trebuie să-i faci să-și plece grumazul. În acest scop Ben Sirah închipuie niște metode destul de aspre:

Cel ce iubește pe fiul său îl bate, ca mai pe urmă să se bucure de el.

Pleacă grumazul lui la tinerete și bate-l pînă este prunc, ca nu cumva, încăpățînîndu-se, să nu te asculte (*Înțelepciunea lui Isus Sirah 30, 1 și 12; vezi și Înțelepciunea lui Isus Sirah 7, 24*).

Falsul prieten poate să se plece în fața ta:

Și de se va smeri să umble plecat, fii cu luare aminte și te păzește de el (*Înțelepciunea lui Isus Sirah 12, 13*).

Unii par a fi sortiți să ducă poveri: fie că sînt sclavi sau negustori, sufletul le este modelat de spatele mereu încovoiat sub greutate. Așa se spune despre tribul lui Isahar.

Isahar este ca asinul voinic [...] Văzînd că odihna este bună și ținutul său gras, își apleacă umerii sub povară și s-a făcut bărbat plătitor de bir (*Facerea 49, 14-15*).

Spatele este deci partea corpului care duce povara. Spatele simbolizează sufletul zdrobit de durere:

Spatele mi-au lovit păcătoșii, întins-au nelegiuirea lor;

Dar Domnul cel drept a tăiat grumajii păcătoșilor (*Psalmii 128, 3-4*).

Călcatul peste spatele sau cerbicea prizonierilor pentru a-i umili era un gest de victorie. Dușmanii lui Israel învins îi strigă:

[...] Pleacă-te la pămînt ca să trecem! Așa că spatele tău va fi ca un drum și ca o cale pentru trecători! (*Isaia 51, 23; vezi și Iosua 10, 24*).

În cea de-a treia cîntare a slujitorului bolnav, cel drept se supune încercărilor prin care trece:

Domnul Dumnezeu mi-a deschis urechea, dar eu nu m-am împotrivit și nici nu m-am dat înapoi.

Spatele l-am dat spre băta și obrazii mei spre palmuri, și fața mea nu am întors de la rușinea scuipărilor (*Isaia 50, 5-6*).

Vom auzi aceleași vorbe în relatările patimilor lui Hristos:

Și au scuipat în obrazul Lui, bătîndu-L cu pumnii, iar unii îi dădeau palme, Zicînd: Proorocește-ne, Hristoase, cine este cel ce Te-a lovit (*Matei 26, 67*).

## Umerii

Umerii au o semnificație simbolică proprie.

Veșmintele marelui preot îl transformau pe șeful cultului în figură simbolică. Efodul, principala piesă a veșmîntului, era ținut pe umeri de încheietori împodobite cu două pietre purtînd fiecare numele a cîte șase triburi ale lui Israel:

Aceste două pietre să le pui încheietori la efod. Pietrele acestea vor fi spre pomenirea fiilor lui Israel, și Aaron va purta numele fiilor lui Israel spre pomenire înaintea Domnului, pe amîndoi umerii săi (*Ieșirea 28, 12*).

Evoluția veșmintelor sacre în Israel este semnificativă. Efodul nu a fost la început decît o bucată de pînză de in care amintea de goliciunea rituală a vechilor preoți orientali (precum actualul veșmînt al brahmanilor indieni; vezi *Ieșirea 20, 26; I Regi 22, 18; II Regi 6, 14*). În capitolul 28 din *Ieșirea* este descrisă înveșmîntarea preotului cu un echipament liturgic greoi, încărcat cu semnificații împrumutate de la diverse

tradiții. Floarea de aur a hirotonisirii este, la origine, un simbol regal. Ea este plasată pe chidar (*Ieșirea 28, 36-37*), dar semnificația ei este cu totul diferită (*Ieșirea 28, 38*), clopoței veșmîntului amintesc de cei care se pun pe hainele șamanilor (*Ieșirea 28, 33-35*). Putem astfel înțelege explicația din *Înțelepciunea lui Solomon*:

Căci în veșmîntul preoțesc, lung pînă la glezne, era toată lumea, și numele slăvite ale părinților erau săpate pe cele patru șiruri de pietre scumpe, iar măreția ta: pe diadema de pe cap (*Înțelepciunea lui Solomon 18, 24*).

Această măreție este fără îndoială chiar numele lui Dumnezeu.

Vedem cum se conturează încetul cu încetul un simbolism organic. Universul se prezintă ca o formă omească, evocată și de muntele Sinai. Poporul se adună pe umerii muntelui, și, chiar în vîrf, Moise își poate apropia capul de acest organism cosmic care este Domnul Dumnezeu, învăluit în propria-i transcendență, așa cum creștele munților de multe ori dispar în nori.

Trebuind să care bagaje grele (corțuri, mărfuri, etc.), popoarele nomade au și animale de povară pentru a le transporta. Desemnarea leviților (*Numerii 3 și 4*) a permis specializarea funcțiilor legate de cult și sanctuar. Revenirea la hamalic dobîndește o deosebită valoare simbolică.

Fiii lui Cahat, care constituiau un clan al leviților, aveau îndatorirea de a transporta Chivotul Mărturie și toate obiectele sfinte necesare cultului. Ei nu puteau atinge încărcătura, dar umerii lor susțineau pîrghiile pentru purtat chivotul (*Numerii 4, 1-20*).

Și Moise, luînd carele și boii, le-a dat leviților: [...]



Iar fiilor lui Cahat nu le-a dat, pentru că slujba lor era de a duce lucrurile sfinte, pe care trebuia să le poarte pe umeri (*Numerii* 7, 6 și 9).

Avem de-a face cu o inversare a simbolismului. În lumea păgînă zeii erau duși pentru că nu erau decît niște obiecte inerte:

Și veți vedea în Babilon dumnezei de argint și de aur și de lemn, purtați pe umeri și care insuflă teamă neamurilor. Păziți-vă! [...]

Neavînd picioare, sînt purtați pe umeri, arătînd neputința lor rușinoasă oamenilor (*Epistola lui Ieremia* 1, 3-4 și 25).

Pîrghiile cu ajutorul cărora fiii lui Cahat poartă chivotul au funcția de a întrerupe tensiunea sacră a cărei putere este ucigătoare (vezi și povestea lui Uza din *II Regi* 6, 6-8).

Umărul duce uneori o greutate apăsătoare; sclavia este o apăsare. În vremurile Ieșirii, Dumnezeu a intervenit pentru a pune capăt robiei poporului său:

Luat-am sarcina de pe umerii lui, că mîinile lui au robît la coșuri (*Psalmi* 80, 5).

Întîlnim același simbol la Isaia atunci cînd vestește întoarcerea din pribegie:

Căci jugul ce-l apasă, și toiagul ce-l lovește, și nuiua ce-l strîmtora, Tu le vei sfărîma, ca în zilele lui Madian (*Isaia* 9, 3).

Dumnezeu se măsoară cu Asiria și toiagul lui este mai tare decît cel al dușmanului:

Domnul Savaot ridică-va asupra lor un bici, [...] sau cum și-a ridicat toiagul asupra mării, [...]

În vremea aceea va ridica povara de pe umerii tăi și jugul de pe grumajii tăi (*Isaia* 10, 26-27; vezi și *Isaia* 14, 25).

Haina, semn al puterii (*Isaia* 3, 6-7), va acoperi umerii Domnului păcii care va readuce dreptatea pe pămînt:

Căci prunc s-a născut nouă, un fiu s-a dat nouă, a cărui stăpînire e pe umărul lui (*Isaia* 9, 5).

Cheile casei lui David stau pe umerii lui Eliachim, sluga cea credincioasă, simbol al Mesiei:

Și îi voi pune pe umeri cheile casei lui David: și dacă el va deschide, nimeni nu va închide, și dacă el va închide, nimeni nu va deschide (*Isaia* 22, 22).

Această povară este semn de onoare și de putere.

Nu trebuie omisă splendida imagine a întoarcerii exilaților:

Așa zice Domnul Dumnezeu: „Iată voi ridica mîna mea către neamuri și către popoare voi înălța steagul meu. Ele vor aduce pe feciorii tăi pe brațe și pe fiicele tale pe umeri le vor purta (*Isaia* 49, 22).

Un reflex al acestei imagini se regăsește în parabola oii celei pierdute: „Și găsind-o, o pune pe umerii săi, bucurîndu-se“ (*Luca* 15, 5).

Umerii duc uneori poveri care pot fi prețioase. Una din ele este înțelepciunea: „fiindcă tot aurul din lume pe lîngă ea nu e decît nisip“ (*Înțelepciunea lui Solomon* 7, 9).

Isus Sirah îl sfătuiește pe cel care vrea să învețe să fie înțelept:

Supune umărul tău și o poartă pe ea [înțelepciunea] și să nu-ți fie greu de legăturile ei (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 6, 26).

Spre deosebire de înțelepciune, acumularea prescripțiilor legale este pusă sub semnul întrebării, dat fiind că cei care le impun sînt primii care nu le respectă: „Că leagă sarcini grele și cu anevoie de purtat și le pun pe umerii oa-

menilor, iar ei nici cu degetul nu voiesc să le miște“ (*Matei* 23, 4).

### Brațul lui Dumnezeu

Brațul lui Dumnezeu este sfînt. Sfințenia divină este în primul rînd misterul Atotputernicului.

Acest mister se manifestă în faptele divine, benefice sau punitive, uimitoare. Dumnezeu uimește și prin aceasta își arată sfințenia. Brațul lui Dumnezeu este emblema puterii sale, puterea lui de intervenție grandioasă. Sfințenia Domnului se manifestă prin semnele slavei sale:

Cîntați Domnului cîntare nouă, că lucruri minunate a făcut Domnul. Mîntuindu-l-a pe el dreapta Lui și brațul cel sfînt al Lui (*Psalmi* 97, 1-2).

Dumnezeu își arată mîntuirea, brațul:

Izbucniți în chiote de veselie, dărăpănături ale Ierusalimului, că Domnul mîngîie pe poporul Său, răscumpărat-a Ierusalimul. Descoperit-a Domnul brațul Său cel sfînt în ochii tuturor popoarelor și toate marginile cele îndepărtate ale pămîntului vor vedea mîntuirea Dumnezeului nostru (*Isaia* 52, 9-10).

Brațul acesta este și al unui războinic. El arată puterea divină tuturor celor care nu-i simt forța persuasivă.

Regii Moabului și Canaanei simt puterea brațului divin cînd Israel ajunge în pămîntul făgăduinței:

Frică și groază va cădea peste ei. Și de măreția brațului Tău, Ca pietrele vor încremeni (*Ieșirea* 15, 16).

Cea mai însemnată faptă a brațului Domnului rămîne însă trecerea Mării Roșii. Brațul lui Dumnezeu se manifestă și se prelungește prin mîna lui Moise.

Domnul este:

Cel care dreapta lui Moise a călăuzit-o cu brațul Său slăvit. Cel ce a despicat apele înaintea lor ca să-și facă un nume veșnic (*Isaia* 63, 12).

Puterea acestui braț este cheazășia Legămîntului:

Juratu-s-a Domnul pe dreapta Lui și pe brațul Lui cel tare: „Nu voi mai da de aici înainte grîul spre hrană vrăjmașilor tăi (*Isaia* 62, 8).

Măreției cuvîntului divin îi răspunde greutatea brațului:

Și Domnul va face să răsunе glasul Său măreț și va prăvăli brațul Său în aprinderea mîniei Sale (*Isaia* 30, 30).

Acest braț este unealta dreptății divine:

Dreptatea Mea este aproape, vine mîntuirea Mea și brațul Meu va face dreptate popoarelor (*Isaia* 51, 5).

Printr-un abil transfer al simbolului, prorocul face din brațul judecătorului brațul unui păstor plin de dragoste pentru oile sale:

Că Domnul Dumnezeu vine cu putere și brațul Lui supune tot. Iată că prețul biruinței Lui este cu El și rodul izbînzii merge înaintea Lui.

El va paște turma Sa ca un păstor și cu brațul Său o va aduna. Pe miei îi va purta la sînul Său și de cele ce alăptează se va griji (*Isaia* 40, 10-11).

Puterea brațului divin are darul să-l întărească pe om. În *Psalmi* se face o asociere între acest har și ungerea regelui, tînărul David fiind în stare să-și arate forța înainte chiar de a avea o armată la dispoziția sa.

Aflat-am pe David, robul Meu; cu untdelemnul cel sfînt al Meu l-am uns pe el;



Pentru că mîna Mea îl va ajuta și brațul Meu îl va întări (*Psalmii* 88, 20–21).

Dintotdeauna acest braț și-a apărut poporul:

Dumnezeu este liman din vremi străvechi; căci cu brațul Lui cel veșnic El te sprijină [...].  
[...] scutul și ajutorul tău, sabia și slava ta (*Deuteronomul* 33, 27 și 29).

Brațul lui Dumnezeu ne sugerează imaginea unui războinic care se înarmează din cap pînă-n picioare pentru a apăra dreptatea. Pavel va folosi această imagine cînd enumeră armele unui creștin (*Efesenii* 6, 13–17; *I Tesaloniceni* 5, 8). În fața dezordinii care domnește în lume, Dumnezeu:

[...] s-a mirat că nimeni nu mijlocește. Atunci brațul Lui îi vine în ajutor, și dreptatea Sa a fost sprijinul său.  
S-a îmbrăcat cu dreptatea ca și cu o platoșă și a pus pe capul Său coiful izbăvirii (*Isaia* 59, 16–17).

Din adîncul disperării, în clipele cele mai grele ale istoriei sale, Israel invocă brațul milostiv al Domnului și, încă o dată, îl cheamă în ajutor pe Domnul păstor:

[...] să intre înaintea Ta suspinul celor ferecați.  
După marea brațului Tău, păzește pe fiii celor omorîți [...]  
Iar noi, poporul Tău și oile pășunii Tale, mărturisim-ți-vom Ție, în veac, din neam în neam vom vesti lauda Ta (*Psalmii* 78, 11, 12 și 14).

Tema brațului Domnului este reluată de mai multe ori în *Noul Testament*.

Maria cîntă:

Și mila Lui în neam și în neam, spre cei ce se tem de El.  
Făcut-a tărie cu brațul Său, risipit-a pe cei mîndri în cugetul inimii lor.

Coborît-a pe cei puternici de pe tronuri și a înălțat pe cei smeriți.  
Pe cei smeriți i-a umplut de bunătăți și pe cei bogați i-a scos afară, deșerti.  
A sprijinit pe Israel, slujitorul Său, și și-a adus aminte de mila Sa (*Luca* 1, 50–54).

Cînd, cu sufletul tulburat, Iisus își vestește patimile, Ioan îi amintește de neîncrederea evreilor:

Și deși a făcut atîtea minuni înaintea lor, ei tot nu credeau în El,  
Ca să se îplinească cuvîntul proorocului *Isaia*, pe care l-a zis: Doamne, cine a crezut în ceea ce a auzit de la noi? Și brațul Domnului cui s-a descoperit? (*Ioan* 12, 37–38; *Isaia* 53, 1).

În *Isaia*, această întrebare introduce cea de-a patra cîntare a Slujitorului suferind, cel „fără chip și fără frumusețe”, disprețuit de toți, obișnuit cu suferința, neluat în seamă de nimeni.

Aceasta este evoluția simbolului brațului divin. De la un braț războinic și justițiar se ajunge la brațul protector al îndurării. Revelația brațului Domnului se sfîrșește în umilința și umilirea Crucii. Atunci se ivesc cele două brațe încrucișate ale lui Hristos, imagine înșingherată a brațelor lui Dumnezeu ducînd mieii din staulul său, primindu-i pe păcătoși și deschizîndu-se lumii fapturilor sale.

Înțeleptul Ben Sirah a găsit cuvinte potrivite pentru a revela dimensiunea acestui mister:

Să cădem în mîinile Domnului, și nu în mîinile oamenilor.  
Că precum este slava Lui, așa este și mila Lui (*Înțelepciunea lui Sirah* 2, 19–20).

### Mîna lui Dumnezeu și mîna oamenilor

Expresia „mîna Ta cea puternică și brațul Tău cel întins” atrage atenția

asupra acțiunilor direct benefice ale lui Dumnezeu. Ele îl arată pe Dumnezeu în toată splendoarea ființei sale.

Chiar străinul, care nu-i din poporul Tău Israel, de va veni pentru numele Tău din pămînt depărtat,  
Căci ei au să audă de numele Tău cel mare și de mîna Ta cea puternică și de brațul Tău cel întins, și el va veni și se va ruga la templul acesta (*III Regi* 8, 41–42 și *II Paralipomena* 6, 32).

Generația Iesirii a simțit și trebuie să-și aducă mereu aminte de „mîna cea tare și brațul cel înalt” ale Domnului (*Deuteronomul* 7, 19). Există o expresie foarte asemănătoare care dovedește și ea puterea absolută a Creatorului.

Eu am făcut pămîntul și pe om și viețuitoarele cele de pe fața pămîntului cu puterea Mea cea mare și cu brațul Meu cel puternic și l-am dat cui am vrut (*Ieremia* 27, 5 și 32, 17).

Dumnezeu domnește peste poporul său și, „cu mîna puternică și brațul cel întins”, pedepsește, iartă, adună și readuce în sînul Legămîntului. Creația, cîrmuirea, izbăvirea și judecata sînt diverse feluri de a se manifesta ale aceleiași puteri divine (*Iezechiel* 20, 33–44).

Mîna Domnului, la capătul brațului întins, nu e niciodată prea scurtă. Dumnezeu are un braț destul de lung pentru a-și putea arăta voința. Dumnezeu îl liniștește pe Moise spunîndu-i: „Dar, oare, mîna Domnului e scurtă? Acum vei vedea de se va împlini sau nu cuvîntul Meu” (*Numerii* 11, 23; vezi și *Isaia* 50, 2).

În timpul războiului de cucerire, mîna Domnului distruge generația răzvrătită din deșert (*Deuteronomul* 2, 15). Ea îi pedepsește pe idolatri (*Judecătorii* 2, 15), dar și pe Filistenii (*I Regi* 7, 13). Ea se abate asupra Așdodenilor (*I Regi* 5, 6).

Supărarea Noeminei este mare căci ea este văduvă și are două fete văduve cărora le spune: „[...] mie-mi pare foarte rău de voi, căci mîna Domnului m-a apăsă” (*Rut* 1, 13).

Iov simte că mîna Domnului îl apăsă fără încetare:

Depărtează mîna Ta de deasupra-mi și nu mă mai tulbura cu groaza Ta (*Iov* 13, 21).

Prorocii cunosc foarte bine mîna Domnului: ea a „fost peste Ilie” (*III Regi* 18, 46), „s-a atins de Elisei” (*IV Regi* 3, 15) și a vegheat asupra oricui era „cărturar iscusit și cunoscător al legii” (*I Ezdra* 7, 6).

Iată mărturia lui Iezechiel despre puterea mîinii Domnului:

Mîna Domnului a fost peste mine, seara, încă înainte de a veni acest fugar; iar dimineața, cînd a venit acesta la mine, Domnul îmi deschisese gura și nu mai eram mut, ci mi se deschisese gura (*Iezechiel* 33, 22).

Mîna Domnului se alătură duhului prorocului provocîndu-i acestuia o viziune în care va asista, într-o vale, la învierea oaselor uscate (*Iezechiel* 37, 1).

Om credincios știe că Domnul ține în mînă suflarea tuturor ființelor sale (*Daniel* 5, 23). Dumnezeu nu-și uită copiii în suferință și-i spune lui Sion:

Oare femeia uită pe pruncul ei și de rodul pîntecelui ei n-are ea milă? Chiar cînd ea îl va uita, Eu nu te voi uita pe tine.  
Iată, te-am însemnat în palmele Mele (*Isaia* 49, 15–16).

Mîinile Domnului, pe care stă scrisă speranța fără de sfîrșit, se vor întrupa în mîinile lui Hristos răstignit. Ele vor fi martorii Învierii. Iisus îi spune lui Toma: [...] „Adu degetul tău încoace și vezi mîinile Mele” (*Ioan* 20, 27).



Psalmistul își încredințează duhul în mâinile Domnului:

Scoate-mă-vei din cursa aceasta pe care mi-au ascuns-o mie, că Tu ești apărătorul meu.

În mâinile Tale îmi voi da duhul meu; izbăvit-m-ai, Doamne, Dumnezeuul adevărului (Psalmii 30, 4-5).

Isus își încredințează sufletul în mâinile Tatălui (Luca 23, 46). Tot așa, Ștefan înainte de a muri (Fapte 7, 59).

Mîna omului poate fi și ea întărită:

Și au prăznuit sărbătoarea azimelor șapte zile cu bucurie, pentru că îi înveselise Domnul [...] ca să le întărească mîinile la zidirea casei Domnului Dumnezeului lui Israel (1 Ezdra 6, 22).

În timpul leșirii, mîna oamenilor lui Dumnezeu, Moise și Aaron, este prelungită cu toiagul Domnului care face legătura între faptele oamenilor și puterea divină. În cazul multora dintre plăgile Egiptului, toiagul, mîna întinsă sau anumite mișcări ale mîinii (aruncarea cenușii, ridicarea ei către cer) acționează ca instrumente ale voinței divine (Leșirea 7-10).

Trecerea Mării Roșii rămîne însă marea minune. Puterea lui Dumnezeu se transmite prin mîna și toiagul lui Moise, iar acesta devine astfel căpetenia comunității.

Iar tu ridică-ți toiagul și-ți întinde mîna asupra mării și o desparte, și vor trece fiii lui Israel prin mijlocul mării, ca pe uscat (Leșirea 14, 16).

Același toiag va despica în deșert piatra pentru ca din ea să fișnească apă de băut pentru poporul însetat (Leșirea 17, 5).

În timpul luptei cu Amalec, Moise își ia toiagul pe deal deși aici mîinile au rolul cel mai important:

Cînd își ridică Moise mîinile, biruia Israel; iar cînd își lăsa el mîinile biruia Amalec.

Dar obosind mîinile lui Moise, au luat o piatră și au pus-o lîngă el, și a șezut pe piatră; iar Aaron și Or îi sprijineau mîinile, unul de o parte și altul de altă parte. Și au stat mîinile lui ridicate pînă la asfințitul soarelui.

Și a zdrobit Iosua pe Amalec și tot poporul lui cu ascuțitul sabiei (Leșirea 17, 11-13).

Mîinile prorocului acționează precum un steag de luptă divin și, drept recunoștință, locul victoriei se numește „Domnul este scăparea mea” (Leșirea 17, 15).

Mîinile preoților vor fi și ele considerate drept prelungiri ale mîinii Domnului, iar punerea mîinii pe capul unei jertfe înainte de a fi înjunghiată înseamnă a-și însuși această jertfă, a o primi în numele Domnului:

Să aduci apoi vițelul înaintea cortului adunării și să-și pună Aaron și fiii lui mîinile pe capul vițelului, înaintea Domnului [...] Să junghii vițelul înaintea Domnului (Leșirea 29, 10-11; vezi și Leviticul 3 și 4).

În tradiția lui Israel există multe gesturi religioase făcute cu mîna. A întinde mîna înseamnă a invoca o divinitate, a te adăposti în ea. Acest gest poate fi unul păgîn:

De am fi uitat numele Dumnezeului nostru și am fi întins mîinile noastre spre dumnezeu străin,  
Oare, Dumnezeu n-ar fi cercetat acestea?  
Că el știe ascunzișurile inimii (Psalmii 43, 22-23).

Dar același gest îl poate întoarce pe om către Dumnezeu:

În ziua necazului meu pe Dumnezeu am căutat, cu mîinile mele, noaptea înaintea lui și n-am slăbit (Psalmii 76, 2).

Strigat-am către Tine, Doamne, toată ziua, întins-am către Tine mîinile mele (Psalmii 87, 10).

Psalmul 123 îl evocă pe credincios privind către Dumnezeu, minunat de mîinile sale poruncitoare care sînt în același timp izvor de îndurare și de binecuvîntare:

Către Tine, Cel ce locuiește în cer, am ridicat ochii mei.

Iată, precum sînt ochii robilor la mîinile stăpînilor lor, precum sînt ochii slujnicei la mîinile stăpînei sale, așa sînt ochii noștri către Domnul Dumnezeuul nostru, pînă ce Se va milostivi spre noi (Psalmii 122, 1-2).

Mîinile întinse pot astfel să se des-tindă, să se facă mai ușoare și să se înal-te spre Dumnezeu:

Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămîia înaintea Ta, ridicarea mîinilor mele, jertfă de seară (Psalmii 140, 2).

A bate din palme înseamnă a înălța laude cu tot trupul. La început acest gest era dedicat regelui. Mai tîrziu, toate popoarele sînt îndemnate să recunoască în acest fel autoritatea Domnului:

Toate popoarele bateți din palme, strigați lui Dumnezeu cu glas de bucurie.  
Că Domnul este preainalt, înfricoșător, împărat mare, peste tot pămîntul (Psalmii 46, 1-2).

Dumnezeu îi poruncește prorocului Iezechiel să bată din palme, dar această bătaie nu mai este veselă, ci scandează cîntecul de război al Domnului care-și va abate sabia peste poporul necredincios. Această sabie va fi cea a „ucigașului babilonian”.

Dar tu, Fiul Omului, proorocește și lovește palmele una de alta și loviturile sabiei se vor îndoi și se vor întrei: asta-i sabia măcelului (Iezechiel 21, 14).

Tot printr-o bătaie de palme poate fi evitată sau limitată o nenorocire, dar, în acest caz, mîna trebuie să bată pieptul în semn de recunoștință pentru dreptatea judecării: „Iar eu voi bate din palme și-mi voi potoli mînia” (Iezechiel 21, 17).

Pieptul poate fi bătut și în semn de recunoaștere a unei vini (Înțelepciunea lui Isus Sirah 38, 17; Matei 11, 17; 24, 30; Luca 18, 13; 23, 27; 23, 48).

Punerea mîinilor era la început un semn de investitură. Acest gest nu trebuie confundat cu hirotonirea preotului, care presupune ungerea, investirea și înmînarea unor embleme — de exemplu, hoșenul — marelui preot. Moise îi investeste pe Aaron și pe fiii lui, inaugurînd astfel tradiția sacerdotală (Leviticul 8, 1-13).

În schimb, tot poporul lui Israel își pune mîinile pe leviți consacrîndu-i ca „să facă ei slujbă Domnului”; această consacrare este veșnică și se referă la întregul trib. „Să se apropie leviții înaintea Domnului și fiii lui Israel să-și pună mîinile pe leviți” (Numerii 8, 10).

Cînd Isus își pune mîinile pe cineva, mîna Domnului, împreună cu mîna omului prin trupul lui Isus, face minuni.

Isus răspunde de multe ori la astfel de rugămîni:

Și l-au adus un surd, care era și mut, și l-au rugat ca să-și pună mîna peste el. Și luîndu-l din mulțime, la o parte, și-a pus degetele în urechile lui și, scuipînd, S-a atins de limba lui (Marcu 7, 32-33).

Isus stă de vorbă cu ucenicii lui Ioan Botezătorul și „pe cînd le spunea acestea, iată un dregător, venind l s-a închinat, zicînd: Fiica mea a murit de curînd, dar, venind, pune mîna Ta peste ea și va fi vie” (Matei 9, 18; Marcu 5, 23).



Rugămintea nu este întotdeauna formulată, ea este implicită din partea celor care vin la El: „Dar apunînd soarele, toți cîți aveau bolnavi de felurite boli îi aduceau la El; iar El, punîndu-și mîinile pe fiecare dintre ei, îi făcea sănătoși” (Luca 4, 40).

Mîna lui Iisus îl atinge pe lepros nu numai pentru a-l purifica, nu numai pentru a-l vindeca, ci și pentru a șterge o pată legală prin care era exclus din societate. Iisus nu se teme de contactul cu cel bolnav. De fapt, mîna lui înlocuiește un ritual magic complicat, practicat în vremuri îndepărtate, pentru alungarea demonului leprei (Matei 8, 3; vezi și Leviticul 14, 1-9).

Iisus nu-și pune mîna pe cei posedati de demon, ci le vorbește, îi ceartă (Marcu 1, 25; 5, 8; 9, 25). Nu se știe exact ce a făcut pentru a-l vindeca pe demonizatul mut (Matei 12, 22), dar evreii îl acuză de a fi în legătură cu Beelzebul, căpetenia demonilor. Iisus le dovedește cît de lipsită de temei este această acuzație (Luca 11, 17-19), și spune: „Iar dacă Eu, cu degetul lui Dumnezeu, scot pe demoni, iată a ajuns la voi împărăția lui Dumnezeu” (Luca 11, 20).

Matei vorbește de Duh în loc de degetul lui Dumnezeu (Matei 12, 28).

Degetul lui Dumnezeu simbolizează puterea divină activă. Moise întinde toiagul și lovește praful de pe jos pentru a stîrni un nor de țințari care-i vor chinui pe egipteni: Atunci „au zis magii către Faraon: «Acesta-i degetul lui Dumnezeu!»” (Ieșirea 8, 19).

Legea a fost scrisă cu degetul lui Dumnezeu. Moise zice:

[...] Atunci mi-a dat Domnul două table de piatră, scrise cu degetul lui Dumnezeu; pe acelea erau scrise toate cuvintele, pe care vi le-a grăit Domnul pe munte, din mijlocul focului, în ziua adunării (Deuteronomul 9, 10).

Iar psalmistul se minunează cînd privește „cerurile, lucrul mîinilor Tale” (Psalmii 8, 3).

Nu putem uita apariția halucinantă care a tulburat ospățul lui Belșatar:

În aceeași clipă au ieșit degetele unei mîini de om, care au scris în fața sfeșnicului celui mare pe tencuiala peretelui palatului regal, și regele văzu vîrfurile degetelor mîinii care a scris (Daniel 5, 5).

În ritualul descris în Leviticul, preotul își moaie degetul în sîngele jertfei pentru a stropi, a însemna coarnele jertfelnicului etc. (Leviticul 4, 6; 4, 17). Pentru a-l sfinți preot pe Aaron, Moise îi pune sînge pe vîrfurile urechii drepte, pe degetul cel mare al mîinii drepte și pe degetul cel mare al piciorului drept (Leviticul 8, 23).

Același gest îndeplinit de un deget muiat în ulei face parte din ritualul de purificare a leproșilor (Leviticul 14, 17). Legătura simbolică ungere-ulei-Duh ne-ar putea ajuta poate să înțelegem echivalența deget-Duh la Luca și Matei.

Degetul mare de la mîna și cel de la picior, părți importante ale corpului, pot fi tăiate atunci cînd un rege trebuie nimicit: aceasta a fost soarta lui Adoni-Bezec (Judecătorii 1, 5-7).

Mîna lui Dumnezeu este deci simbolul puterii și îndurării lui. Puterea ei este transmisă preotului și prorocului. Cît despre muritorul de rînd, dacă vrea să meargă mîna în mîna cu Domnul, el trebuie să-și păstreze mîna în legătură directă cu inima:

Iar de va fi la tine sărac vreunul din frații tăi, în vreuna din cetățile tale, de pe pămîntul tău pe care ți-l dă Domnul Dumnezeu, să nu-ți învîrtozezi inima, nici să-ți închizi mîna ta înaintea fratelui tău cel sărac. Ci să-i deschizi mîna ta și să-i dai împrumuturi potrivite cu nevoia lui și cu lipsa ce suferă (Deuteronomul 15, 7-8).

## Coapsele, mijlocul

Partea din corp desemnată prin termenii „coapse” și „mijloc” include nu numai aparatul renal, ci și zona pelvi-ană și spațiul ocupat de aparatul genital.

În această zonă este localizată în primul rînd puterea, care trebuie să fie garantată de o coloană vertebrală solidă, susținută de mușchi lombari și abdominali deosebit de bine dezvoltati. O astfel de construcție se întîlnește la hipopotamul Behemot:

Vezi ce putere are în coapsele lui și ce tărie are în mușchii de pe pîntece (Iov 40, 16).

A lovi coapsele unui dușman înseamnă a-l distruge:

Binecuvîntează, Doamne, puterea lui și lucrul mîinilor lui fie-ți plăcut; lovește coapsele celor ce se ridică împotriva lui și celor ce-l urăsc, ca să nu se poată împotrivi (Deuteronomul 33, 11).

Mijlocul care-l ajută pe om să stea în picioare poate și să-l împingă să se ridice împotriva lui Dumnezeu. A zdrobi mijlocul înseamnă a zdrobi trufia. Așa vor păți cei care se vor răzvrăti și se vor lăsa duși de înfumurare. Dumnezeu nu-și va găsi liniștea:

[...] pînă nu va zdrobi mijlocul celor nemilostivi.

Și neamurilor va răsplăti cu pedeapsă, pînă ce va strica mulțimea batjocoritorilor și sceptrele nelegiuitorilor le va zdrobi (Întelepțiunea lui Isus Sirah 35, 20-21).

Mijlocul în care se concentrează puterea poate fi încins cu arme de oștean: „[...] Ioab era îmbrăcat cu hainele sale ostășești și încins cu sabia, care atîrna la sold în teaca ei” (II Regi 20, 8).

De mijloc poate fi legat veșmîntul atunci cînd trebuie să călătorești sau să

alergi: „Iar mîna Domnului a fost peste Ilie, și încingîndu-și mijlocul, a alergat înaintea lui Ahab, pînă la Izreel” (III Regi 18, 46).

A avea coapsele încinse înseamnă a fi pregătit pentru a primi porunca Domnului, semnalul de plecare.

Iată ce le spune Domnul celor adunați la masa de Paști, înainte de Ieșire:

Să-l mîncăți însă așa: să aveți coapsele încinse, încălțămînta în picioare și toiegele în mîinile voastre; și să-l mîncăți cu grabă, căci este Paștile Domnului (Ieșirea 12, 11).

Dușmanul lui Israel stă mereu la pîndă. La un simplu semn al lui Dumnezeu, el se repede la atac, fără să-și dea seama că este de fapt instrumentul pedepsei pe care Domnul vrea să o aplice poporului său:

Nimeni din ai [ai dușmanului] lui nu va obosi, nici va boli, nu va dormita, nici va adormi; nimeni nu-și va descinge brîul (Isaia 5, 27).

Să fie mijloacele voastre încinse și făcliile voastre aprinse;

Și voi fiți asemenea oamenilor care așteaptă pe stăpînul lor cînd se va întoarce de la nuntă, ca, venind și bătînd, îndată să-i deschidă (Luca 12, 35-36).

Coapsele încinse pot fi și ale unei persoane cu multă voință, precum femeia harnică și virtuoasă prezentată în cartea Pildelor:

Ea își încinge cu putere coapsele sale și își întărește brațele sale.

Ea simte că bun e cîștigul ei (Pilde 31, 17-18).

## Acoperămîntul mijlocului

Acoperămîntul mijlocului poate dezvălui starea de spirit a celui care-l poartă. Cei îndoliați își smulgeau hainele



de pe ei și se încingeau cu o bucată de pânză groasă de in, cu un „sac”.

Aceasta este prima reacție a lui Iacov când primește vestea falsă a morții lui Iosif: „Atunci și-a rupt Iacov hainele sale, și-a acoperit cu sac coapsele și a plîns pe fiul său zile multe” (*Facerea* 37, 34).

Ritualul de doliu se poate lesne transforma în gest de pocăință.

În *Cartea Iuditei* evreii practică această asceză în timp ce îl imploră pe Dumnezeu să-i scape de Olofern. Sacul devine un simbol atât de important încît cu el sînt acoperite și turmele ba chiar și jertfelnicul (*Iudita* 4, 10–14). La fel se pocăiesc și Ninivitenii, împreună cu regele lor, după ce aud mustrarea lui Iona (*Iona* 3, 5–6).

Acest act este lesne de înțeles. Coapsele trebuie pedepsite căci ele îl ajută pe om să se răzvrătească împotriva lui Dumnezeu.

Cingătoarea de piele pe care o poartă Ilie și Ioan Botezătorul (*IV Regi* 1, 8; *Matei* 3, 4) este însoțită de o haină din păr de cămilă. S-ar putea ca asemenea îmbrăcăminte să fi fost preluată de la străvechii șamani care se îmbrăcau adesea cu piei de animale. Această presupunere este întărită de faptul că unii proroci, mai neînsemnați, foloseau și tehnici extatice, care țineau de un comportament marginalizant. Înfațișarea exterioară diferită a „oamenilor Domnului” din vremurile străvechi dovedește că ei sînt slujitorii Cuvîntului.

### Despuieră mijlocului sau a coapselor

Începutul Cărții lui *Miheia* lasă să se întrevadă condamnarea solemnă a lui Israel cel necredincios. Domnul își începe acțiunea purificatoare prin a reduce totul la nimic. Orașul Samaria se

află la originea revoltei lui Israel și el va fi în primul rînd distrus:

Pentru aceasta voi preface Samaria într-o grămadă de pietre adunate de pe cîmp, cînd se sădește via; voi prăvăli în vale pietrele ei și temeliile ei le voi dezveli (*Miheia* 1, 6).

Prorocul se află în aceeași stare de goliciune cînd își începe tînguirea:

Din această pricină mă voi tîngui și voi urla, voi merge desculț și gol; voi scoate urlete ca șacalii și țipete ca struții (*Miheia* 1, 8).

Pocăința poate atrage o stare extatică de totală golire semnalată de goliciunea fizică (a se vedea episodul șamanic din *I Regi* 19, 18–24). Această goliciune nu este impudică, ea se explică prin dorința de a nu-i ascunde nimic lui Dumnezeu, mai ales ceea ce vine din sediul misterios al impulsurilor și dorințelor, numit în *Biblie* „mijloc” sau „coapse”.

Dumnezeule, Tu ai cunoscut nepriceperea mea și greșelile mele de la Tine nu s-au ascuns (*Psalmi* 68, 7).

Există în *Isaia* o amplă descriere a eficacității dezgolirii din motive de pocăință. Prorocul se adresează femeilor din Ierusalim care trebuie să înțeleagă că mîndria lor atrage pedeapsa întregii țări:

Tremurați nepăsătoarelor, înfiorați-vă încrezătoarelor, scoateți îmbrăcăminte, dezbrăcați-vă, încingeți-vă peste mijloc. Bateți-vă în piept și plîngeți pentru țarinele cele frumoase și rodnicia viilor (*Isaia* 32, 11–12).

Isaia descrie cîmpiile pustiite și liniștea de moarte care plutește deasupra orașului:

Palatul va fi pustiu, cetatea cea zgomoasă, părăsită, colina și turnul de streajă,

pustiite, prefăcute pe vecie în vizuini, loc de zburdare pentru asini și pășune pentru turme (*Isaia* 32, 14).

Dar pocăința atrage iertarea Domnului. Goliciunea trupului, mijlocul în-cins cu cingătoarea ascezei pregătesc reîntoarcerea Duhului care face să ro-dească și care reclădește:

Pînă cînd se va turna din duhul cel de sus și pustiul va fi ca o grădină cu pomi și grădina va fi socotită ca o pădure [...] Atunci poporul meu va locui într-un loc de pace, în sălașuri de nădejde și în adăposturi fără grijă (*Isaia* 32, 15 și 18).

Din cu totul altă perspectivă, *Isaia*, la cererea Domnului, se arată gol în fața Cuvîntului care cere prorocilor săi să-l sprijine prin gesturi insolite. Domnul zice: „[...] Du-te și dezbracă sacul de pe coapsele tale și descaltă încălțămintele tale” (*Isaia* 20, 2).

Domnul lămurește că această goliciune este cea a numeroșilor egipteni și etiopieni făcuți prizonieri de regele Asiriei. Israel a greșit atunci cînd a făcut, împotriva voinței regelui, alianță cu o armată învinsă și condamnată la rușinea despuierii totale.

Coapsele reprezintă și puterea genitală a bărbatului, dar, în afara sexului, mai înseamnă și urmașii față de care Dumnezeu manifestă o grijă deosebită, atunci cînd este vorba de patriarhi, preoți sau regi.

Apoi Dumnezeu îi mai zise: [...] Sporește și te înmulțește! Popoare și mulțime de neamuri se vor naște din tine și regi vor răsări din coapsele tale (*Facerea* 35, 11).

David nu va zidi templul Domnului:

[...] Ți-ai pus în gînd să zidești casă numelui Meu; e bine că ți-ai pus asta la inimă.

Însă nu tu vei zidi templul, ci fiul tău care va ieși din coapsele tale, acela va zidi casă numelui Meu (*III Regi* 8, 18–19).

*Biblia* nu folosește termeni exacti pentru organele genitale (în afară de *Deuteronomul* 23, 1). Discreția verbală este legată de rușinea păcatului originar din povestirea Creației (*Facerea* 2, 25; 3, 10–11).

Acest sentiment este mai curînd o teamă, deoarece sexul este puternic datorită fecundității sale, dar și fragil. Nu trebuie să uităm puterea pe care cei din vechime o atribuiău privirii, ale cărei efecte puteau fi uneori distrugătoare.

[...] dușmanul meu aruncă asupra-mi săgețile ochilor săi;  
[...] în batjocură m-au lovit peste obraji

spune Iov (*Iov* 16, 9). Înțelegem de asemenea de ce Ham, strămoșul Canaaneilor, este blestemat de către Noe, tatăl său, pentru că i-a văzut goliciunea:

Dar Sim și Iafet au luat o haină și, punînd-o pe amîndoi umerii lor, au intrat cu spatele înaintea și au acoperit goliciunea tatălui lor, și fețele lor, fiind întoarse înapoi, n-au văzut goliciunea tatălui lor (*Facerea* 9, 23).

Această povestire are drept scop explicarea stării de servitute la care vor fi supuși Canaaneii cînd țara le va fi cucerită de Israel. „Păcatul originar” al lui Ham este un act de impudică. Pudora nu este doar o reținere, ci un precept în care sînt incluse o concepție sacră a sexualității și o teamă de puterea magică a privirii.

„A descoperi goliciunea” cuiva înseamnă a îndeplini actul sexual. Această expresie poate fi înțilnită de douăzeci și opt de ori în capitolele 18 și 20 ale *Leviticului*, care se îngrijește de morală sexuală și mai ales de respectarea interdicției incestului. „Goliciunea fe-



meii fratelui tău să n-o descoperi, că-i goliciunea fratelui tău" (*Leviticul* 18, 16).

Goliciunea cuiva poate fi arătată pentru a-l umili. Termenul ebraic *éreyah*, care înseamnă goliciune, este folosit și pentru a desemna rușinea. De asemenea, cuvântul rușine, dezonoare, desemnat prin cuvântul *hérepah*, are și o conotație sexuală.

Transpunerea în plan simbolic a sexualității înfrînă de rușine va fi unul din laitmotivele profetice. Din acest motiv necredința idolatrică a lui Israel va fi asimilată cu prostituția și condamnată.

Capitolul 16 din *Iezechiel* povestește în termeni direcți povestea simbolică a Ierusalimului care este aici Israelul: gol și părăsit la naștere, Ierusalimul a fost luat și îmbrăcat de Domnul care s-a însoțit cu el prin legământ.

Această soție s-a prostituat, la propriu și la figurat, prin diverse culte idolatrice, iar Domnul zice:

Pentru toate acestea iată eu voi aduna pe toți amanții tăi cu care te-ai desfrînat tu și pe care i-ai iubit și pe toți aceia pe care i-ai urât, și-i voi aduna de pretutindeni împotriva ta și voi descoperi înaintea lor goliciunea ta și vor vedea toată rușinea ta (*Iezechiel* 16, 37; vezi și *Osea* 2, 12).

Rușinea de goliciune va fi pedeapsa Babilonului (*Isaia* 47, 2-3).

Acceași temă, dar văzută din altă perspectivă, este abordată în *Apocalipsa* (*Apocalipsa* 3, 18; 16, 15).

Furios că Ionatan îl apără pe David, Saul proferă insulte dezgustătoare la adresa acestuia: „[...] Fiu netrebnic și neascultător! Oare nu știu eu că te-ai împrietenit cu fiul lui Iesei, spre rușinea ta și batjocura mamei tale?” (*I Regi* 20, 30).

„Coapsele”, sediu al sexualității, constituie o parte frământată a corpului omenesc în care se înfruntă forțe con-

tradictorii, elanul fecundității și sterpaciunea iubirii depravate. Ele generează un sentiment confuz, un amestec de teamă și rușine, un fel de labirint în care conștiința riscă să se piardă.

### Șalele, răunchii, centre ale vieții emoționale

Șalele, punct de întâlnire al unor emoții amestecate și contradictorii, sînt locul unde se manifestă această activitate răscolitoare:

Că șalele mele s-au umplut de ocări și nu este vindecare în trupul meu. Necăjitu-m-am și m-am smerit foarte; răcnit-am din suspinarea inimii mele (*Psalmi* 37, 7-8).

Sentimentul persecuției se face resimțit în străfundul trupului:

[...] Și de dorul acesta măruntaiele mele tînjesc în mine. Iar dacă ziceți: Cum îl vom urmări și ce pricină de proces găsi-vom noi în el? (*Iov* 19, 27-28).

Aceste atacuri își găsesc ecou în *Psalmi* care răspund printr-o imprecăție amenințătoare la adresa trupurilor dușmanilor celui drept:

Să se întunece ochii lor, ca să nu vadă și spinarea lor pururea o gîrbovește (*Psalmi* 68, 27).

Răunchii pot fi străpuși de persecuție. Durerea violentă poate provoca amortirea sufletului:

De aceea s-a bucurat inima mea și răunchii mei s-au potolit. Că eram fără de minte și nu știam; ca un dobitoc eram înaintea ta. Dar eu sînt pururea cu tine (*Psalmi* 72, 21-22).

Această imagine este folosită și de Iov care se întreabă însă dacă străpun-

gera nu era voită de Dumnezeu. El strigă:

Mi-era destul de bine, dar El m-a sfărîmat. M-a luat de ceafă și m-a făcut praf și a aruncat asupra-mi toate săgețile Sale; În jurul meu se învîrtesc săgețile Sale; El îmi străpunge răunchii fără milă, El varsă pe pămînt fiera mea (*Iov* 16, 12-13).

Interogația referitoare la identitatea persecutorului (dușmanii, Dumnezeu el însuși) își găsește răspunsul într-o intuiție mistică surprinzătoare. Misterul lui Dumnezeu se dedublează. Iov i-l opune Dumnezeului judecător, pe martorul, apărătorul.

Cînd interiorul trupului este atins, omului nu-i mai rămîne decît să sufere și să plîngă. Apărătorul divin (Paracletul) sare în ajutorul unei conștiințe întunecate de lacrimi:

Iar acum martorul meu este în ceruri și Cel ce dă pentru mine bună mărturie este sus în locurile înalte. Prietenii mei își bat joc de mine, dar ochiul meu varsă lacrimi înaintea lui Dumnezeu. O, de-ar fi îngăduit omului să stea de vorbă cu Dumnezeu, cum stă de vorbă un om cu prietenul său (*Iov* 16, 19-21).

Coapsele omului pot tremura de groază. Așa se întîmplă cu locuitorii orașului Ninive asediat:

[...] Inimi frînte, genunchi care se încovoie, coapse care tremură de groază, fețe îngălbenite de spaimă (*Naum* 2, 11).

Răunchii freamătă uneori de mînie, precum cei ai lui Matatia cînd vede un rege păgîn constrîngîndu-l pe un evreu să aducă jertfe unui idol: „Și a văzut Matatia și s-a aprins de rîvnă și i s-au cutremurat răunchii și, dînd drumul dreptei sale mîini, a alergat și l-a junghiat pe jertfelnic” (*I Macabei* 2, 24).

Răunchii pot tresări de bucurie:

Fiul meu, dacă inima ta e plină de înțelepciune, și inima mea se va bucura. Răunchii mei vor tresări de bucurie, cînd buzele tale vor grăi ceea ce este drept (*Pilde* 23, 15-16).

Cînd spune că Dumnezeu cercetează inimile și răunchii, *Biblia* se referă la faptul că știința divină ajunge nu numai la secrete pe care omul le crede numai ale lui, ci și la ceea ce scapă conștiinței lui.

Dumnezeu a urmărit dezvoltarea embrionului. Importanța acordată răunchilor decurge dintr-o realitate fiziologică, dezvoltarea lor fiind primul stadiu al acestei evoluții:

Că tu ai zidit răunchii mei, Doamne, tu m-ai alcătuit în pîntecele maicii mele (*Psalmi* 138, 13).

Creatorul l-a înzestrat pe Domnul cu o deosebită cunoaștere a ordinii morale:

[...] Cel ce cerci inimile și răunchii, Dumnezeu drept (*Psalmi* 7, 9).

Inima omului este mai vicleană decît orice și foarte stricată! Cine o va cunoaște!

Eu, Domnul, pătrund inima și încerc răunchii, ca să răsplătesc fiecăruia după roada faptelor lui (*Ieremia* 17, 9-10).

Această cunoaștere va fi evocată de-a lungul întregii *Biblie*: „[...] Eu sînt cel care cercetez răunchii și inimile” (*Apocalipsa* 2, 23).

### Oasele și măduva

Fiindu-i milă de bărbat care trăiește singur, Dumnezeu hotărăște să-i dea un ajutor care să-i fie și soție.

Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; și dacă a adormit, a luat una din coastele lui și a plinit locul ei cu carne.



Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o la Adam. Și a zis Adam: „Iată aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată din bărbatul său” (*Facerea 2, 21-23*).

În ebraică se spune cam așa „a clădit această coastă ca pe o femeie” astfel încât această operație se aseamănă în oarecare măsură cu cea efectuată de un tâmplar de vapoare care ia drept gabarit ansamblul coastelor (grinzile care formează osatura transversală, de rezistență, a bordajului unei nave) unui alt vas.

Cînd anunță că este rudă cu Iacov, Laban spune: „Tu ești din oasele mele și din carnea mea” (*Facerea 29, 14*).

Această expresie va fi foarte des folosită (*Judecătorii 9, 2; II Regi 5, 1; 19, 13-14*).

În *Cartea lui Iov* se vorbește des despre oase și despre faptul că starea măduvii indică vîrsta omului:

Oasele lui sînt încă pline de vlaga tinereții [...] Unul moare în plinătatea puterii sale, [...] Cînd gălețile îi sînt pline de lapte și vasele pe care le sugă, pline cu măduvă (*Iov 20, 11; 21, 23-24*).

Oasele ascunse în țesuturile organice simbolizează secretul conștiinței individuale. Puterea de pătrundere a apei, și mai ales cea a uleiului, dovedesc cît de permeabilă este această zonă intimă. Nimic nu este mai insidios decît răutatea:

Și s-a îmbrăcat cu blestemul ca și cu o haină, și a intrat ca apa înăuntrul lui și ca untdelemnul în oasele lui (*Psalmi 108, 17; vezi și Psalmii 138, 15*).

Există în oase o sensibilitate deosebită care acționează asupra stării psihologice a individului:

Cutremur m-a apucat și fiori mi-au scuturat toate oasele (*Iov 4, 14*).

Focul pătrunde în oasele omului. El se manifestă mai întîi ca un soi de febră. În toiul disperării, Iov se simte ars pe dinafară și pe dinăuntru:

Pielea s-a făcut pe mine neagră și oasele mele sînt arse de friguri (*Iov 30, 30*).

Iată cum este descrisă în *Psalmi* spaima în fața unei nenorociri:

Că am tăcut, îmbătrînit-au oasele mele [...] și am căzut în suferință cînd ghimpele tău mă împunge (*Psalmi 31, 3-4*).

Că s-au stins ca fumul zilele mele și oasele mele ca uscăciunea s-au făcut (*Psalmi 101, 4*).

O, voi trecătorilor, priviți și vedeți dacă este vreo durere ca aceea care mă copleșește și cu care Domnul m-a umplut de ne-  
caz în ziua întăririi miniei lui.  
Foc a trimis de sus peste oasele mele și m-a smerit (*Plîngerii 1, 12-13*).

Dar focul din oase poate fi și de altă natură: el poate fi Cuvîntul Domnului care-l invadează pe proroc:

De aceea mi-am zis: „Nu voi mai pomeni de El și nu voi mai grăi, în numele Lui!”, dar iată era în inima mea ceva, ca un fel de foc aprins, închis în oasele mele, și eu mă sileam să-l înfrînez și n-am putut (*Ieremia 20, 9*).

Atunci cînd nenorocirea îl cuprinde în întregime pe om, *Psalmi* spun că oasele sînt „tulburate” (*Psalmi 6, 2*), „risipite” (*Psalmi 21, 14*), „nu este pace în oasele mele de la fața păcatelor mele” (*Psalmi 37, 3*).

În *Pildele lui Solomon* se spune că „pornirea pătimașă este ca un car în oase” și „un duh fără curaj usucă oasele” (*Pilde 14, 30; 17, 22*). Limba răbdă-

toare înmoaie asprimea și înlătură piedicile:

Prin răbdare se poate îndupleca un judecător și o limbă dulce zdrobește oase (*Pilde 25, 15*).

În schimb, înțeleptul Ben Sirah spune că „lovitura limbii frînge oasele” (*Înțelepciunea lui Isus Sirah 28, 18*).

Psalmistul restabilește speranța spunînd că „oasele”, adică străfundurile ființei umane pot resimți o imensă bucurie. După încercările pedepsei și ale umilirii cerute de pocăința liber conștientă, oasele renasc:

Auzului meu vei da bucurie și veselie; bucură-se-vor oasele cele smerite (*Psalmi 50, 9*).

### Învierea oaselor

Vechii evrei nu practicau incinerarea corpurilor. Arderea de viu a unui vinovat nu se făcea decît în cazuri extrem de grave (*Facerea 38, 24; Leviticul 20, 14; Leviticul 21, 9*). Corpurile erau înhumate sau îngropate în peșteri, aceste morminte colective aparținînd unei familii sau unui clan. Prin oase era menținută într-o oarecare măsură prezența defunctului: Iosif dorește să participe, după moarte, la marea călătorie a leșirii:

La urmă a jurat Iosif pe fiii lui Israel, zicînd: „Dumnezeu are să vă cerceteze, dar voi să scoateți oasele mele de aici!” (*Facerea 50, 25*).

Moise va lua oasele (*Ieșirea 13, 19*) care vor fi îngropate în țara făgăduinței, la Sichem (*Iosua 24, 32*), iar Ben Sirah va conchide:

Nici unul nu s-a făcut [...] pe pămînt [...] ca Iosif ce s-a făcut bărbat povătuitor fraților, întărire poporului, iar oasele lui s-au ascuns cu grijă (*Înțelepciunea lui Isus Sirah 49, 16-17*).

Cuvîntul „ascuns” este probabil o aluzie la marele respect pe care poporul îl purta osemintelor patriarhului. Nu este exclus ca mormîntul său să fi devenit un loc tradițional de reculegere.

Și oasele celor doisprezece proroci să odrăslească din locul lor!

Și a mîngîiat pe Iacov, și i-a mîntuit pe ei cu credința nădejdiei (*Înțelepciunea lui Isus Sirah 49, 11-12*).

Oasele omenilor sfinți păstrează o putere misterioasă care lasă să se întrezărească o posibilă înviere:

Apoi a murit Elisei și l-au îngropat, iar anul următor au intrat în țară cete de Moabiți.

Dar iată, odată, cînd îngropau un mort, s-a întîmplat ca cei ce-l îngropau să vadă o ceată de acestea și, sperîindu-se, au aruncat mortul în mormîntul lui Elisei. Căzînd acela, s-a atins de oasele lui Elisei și a înviat și s-a sculat pe picioarele sale (*IV Regi 13, 20-21*).

Regele reformator Iosia folosește o metodă radicală în vederea purificării spirituale a locuitorilor regatului său. Pentru a desființa lăcașurile de cult idolatric, el arde pe jertfelnicele acestora oseminte omenești, fiind știut că oamenii și lucrurile care se atingeau de oase erau spurcate.

Ajuns în fața unui monument funerar și aflînd că este mormîntul unui proroc, Iosia poruncește: „Lăsați-l în pace; nimeni să nu atingă oasele lui». Și au păstrat oasele lui și oasele prorocului care venise din Samaria” (*IV Regi 23, 18*).

Acest respect al oaselor lasă să se întrezărească speranța unei vieți dincolo de moarte: oasele par a conserva o putere latentă, o forță vitală care, fără să fie clar formulată, este prezentă în rituri și anumite convenții sociale.



Un text al lui Ieremia întărește această idee: profanarea mormintelor este culmea dezastrului și a înfrîngerii:

„În vremea aceea, zice Domnul, oasele regilor lui Iuda și oasele căpeteniilor lui, oasele preoților și proorocilor și oasele locuitorilor Ierusalimului se vor arunca din mormintele lor.

Și vor fi aruncate înaintea soarelui și a lunii și înaintea întregii oștiri cerești, pe care ei le-au iubit și cărora au slujit și pe urma cărora s-au închinat. Nimeni nu le va aduna, nici le va îngropa, ci vor zăcea ca gu noiul pe pământ” (Ieremia 8, 1-2).

Idolatrii cunosc deci o a doua moarte, radicală, dezonorantă. Deducem astfel că, potrivit tradiției iudaice, se considera că oasele îngropate cu grijă, după obiceiurile religioase, sînt în stare să asigure supraviețuirea, dacă nu chiar învierea.

Marea frescă a oaselor uscate iar apoi înviate, descrisă de Ieremias (Ieremias 37, 1-14), este fără îndoială o alegorie. Dar alegoria nu se poate sprijini decât pe o realitate. Certitudinea că în oase există o viață latentă sau cel puțin materialul necesar unei învieri este baza tîlcului metaforic al acestui text. El ar putea fi formulat astfel: așa cum rămășițele omenesci păstrează o disponibilitate pentru viață, tot așa în rămășițele poporului lui Israel, ales și încercat de Domnul, există capacitatea de a primi Duhul însuflețitor, creator al unui popor înnoit:

Așa grăiește Domnul Dumnezeu oaselor acestora: Iată Eu voi face să intre în voi Duh și veți învia.

Voi pune pe voi vine și carne va crește pe voi; vă voi acoperi cu piele, voi face să intre în voi Duh și veți învia și veți ști că Eu sînt Domnul (Ieremias 37, 5-6).

În această perspectivă oasele trebuie respectate. Ele nu trebuie zdrobite.

În ritualul primitiv al Paștilor există o poruncă referitoare la victimă: „și oasele să nu le zdrobiți” (Ieșirea 12, 46; Numerii 9, 12).

Această poruncă este reluată și lămurită în *Psalmi* cînd sînt menționate oasele lui Hristos deja mort:

Aproape este Domnul de cei umiliți la inimă, și pe cei smeriți cu duhul îi va mîntui. Multe sînt necazurile dreptilor, și din toate acelea îi va izbăvi pe ei Domnul. Domnul păzește toate oasele lor, nici unul din ele nu se va zdrobi (*Psalmi* 33, 17-19).

Și, din aproape în aproape, aflăm că cel drept poate avea inima zdrobită, dar că oasele îi vor fi cruțate. Dumnezeu nu-l ferește pe credincios de suferință, dar îi păstrează ceea ce *Biblia* numește oase, adică partea cea mai adîncă a ființei, care poate deveni un teren propice reînvierii.

Deci au venit ostașii și au zdrobit fluierile celui dintîi și ale celui alt, care era răstignit împreună cu El. Dar venind la Iisus, dacă au văzut că și murise, nu l-au zdrobit fluierile. [...] Căci s-au făcut acestea, ca să se îplinească Scriptura: Nu l se va zdrobi nici un os (*Ioan* 19, 32-33 și 36).

### Trupul lui Iisus și trupul Bisericii

Unitatea organică a trupului omenesc îi permite lui Pavel să dezvăluie plinătatea misterului lui Hristos. Iisus și Biserica lui sînt un tot. Apostolul se folosește de comparația cu trupul pentru a demonstra că Hristos este principiul de coerență al diferiților membri ai Bisericii. Acești membri sînt diferiți prin natură și funcții, dar diversitatea lor constituie o bogăție. Diferențele ar putea da naștere unor schisme dacă Duhul Domnului nu ar asigura coeziunea acestui popor nou.

Căci precum trupul unul este, și are mădule multe, iar toate mădulele trupului, multe fiind, sînt un trup, așa și Hristos. Pentru că într-un Duh ne-am botezat noi toți, ca să fim un singur trup, fie Iudei, fie Elini, fie robi, fie liberi, și toți la un Duh ne-am adăpat (*I Corinteni* 12, 12-13).

Pavel demonstrează apoi interdependența organică dintre toate membrele:

Și nu poate ochiul să zică mîinii: N-am trebuință de tine; sau, iarăși capul să zică picioarelor: N-am trebuință de voi (*I Corinteni* 12, 21).

Mădulele corpului omenesc sînt fiecare mai mult sau mai puțin vrednice de cinste, dar unitatea lor vitală este adevărată.

Și dacă un mădular suferă, toate mădulele suferă împreună: și dacă un mădular este cinstit, toate mădulele se bucură împreună (*I Corinteni* 12, 26).

Diversitatea funcțională a mădulelor acestui corp este evidentă:

Iar voi sînteți trupul lui Hristos și mădule (fiecăre) în parte.

Și pe unii i-a pus Dumnezeu în Biserică: întîii apostoli, al doilea prooroci, al treilea învățători; apoi pe cei ce au darul de a face minuni; apoi darurile vindecărilor, ajutoarele, cîrmuirile, felurile limbilor (*I Corinteni* 12, 27-28).

Epistolele către Efeseni și Coloseni se completează în vederea aprofundării acestei taine. Hristos este Cuvîntul cel veșnic, cap al întregii creații, deoarece este unit cu Tatăl dintru început. Dar Cuvîntul, prin întruparea și manifestarea lui întru Iisus, este și capul Bisericii.

Și Care este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut, mai întîi născut decât toată făptura. Pentru că în Aceasta au fost făcute toate, [...] Toate s-au făcut prin El și pentru El.

El este mai înainte decît toate și toate prin El sînt așezate.

Și El este capul trupului, adică al Bisericii (*Coloseni* 1, 15-18).

Pavel proclamă supremația lui Hristos asupra lumii îngerilor și a ființelor nevăzute. Pentru confirmarea acestei preeminențe, el citează Psalmul 8.

Și toate le-a supus sub picioarele Lui și, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii. Care este trupul Lui, împlinirea Celui ce plinește toate întru toți (*Efesenii* 1, 22-23).

Așa cum armonia funcțiilor trupesti dovedește sănătatea corpului fizic, tot așa pacea care domnește între membrii Bisericii dezvăluie unitatea sa cu totul divină.

Și pacea lui Hristos, întru care ați fost chemați, ca să fiți un singur trup, să stăpînească în inimile voastre; și fiți mulțumitori (*Coloseni* 3, 15).

Pavel speră în reconcilierea dintre evrei și păgîni, dintre aceștia și Dumnezeu. Doar Iisus este capabil de acest miracol.

Căci El este pacea noastră, El care a făcut din cele două lumi — una, adică a surpat peretele din mijloc al despărțiturii. Desființînd vrăjmășia în trupul Său, legea poruncilor și învățăturilor ei, ca, întru Sine, pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou și să întemeieze pacea.

Și să-i împăce cu Dumnezeu pe amîndoi, uniți într-un singur trup, prin cruce, omorînd prin ea vrăjmășia (*Efesenii* 2, 14-16).

Pavel reia tema Trupului mistic al lui Hristos atunci cînd le comunică Efesenilor principiul esențial al moralei conjugale.

Supuneți-vă unul altuia, întru frica lui Hristos.

Femeile să se supună bărbaților lor ca Domnului,



Pentru că bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este capul Bisericii, trupul său, al cărui mîntuitor și este.

Ci precum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților lor, întru toate (Efeseni 5, 21-24).

Pavel face apoi aluzie la baia de curățire a logodnicei, în care vede o imagine a botezului. Pornind de la aceasta, el face o paralelă surprinzătoare între unirea dintre bărbat și femeie și unirea lui Hristos cu Biserica Lui.

Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica, și S-a dat pe Sine pentru ea.

Ca s-o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvînt, și ca s-o înfățișeze Sineși, Biserică slăvită, neavînd pată sau zbîrcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfîntă și fără de prihană.

Astfel dar, bărbații sînt datori să-și iubească femeile, ca pe înseși trupurile lor. Cel ce-și iubește femeia pe sine se iubește.

Căci nimeni vreodată nu și-a urît trupul său, ci fiecare îl hrănește și îl încălzește, precum și Hristos Biserica.

Pentru că sîntem mădulare ale trupului Lui [...]

Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică (Efeseni 5, 25-32).

## MUNCA OAMENILOR



Olarul, oala, lutul

Ziditorii

Piatra

Lucrarea lemnului

Gravarea pietrei

Pecetea

Țesutul și vălul

Dumnezeu este creatorul lumii. Verbul ebraic *bara* desemnează această activitate cu totul divină. Se mai spune despre el că „face” și atunci este folosit cuvântul *ma'aseh*, care înseamnă „munca lui Dumnezeu”. Acest termen foarte concret înseamnă și „muncile oamenilor” care vor deveni astfel simbolurile creației. Dumnezeu îl face pe om din lut (*Facerea* 2, 7), confecționează cerul și agață, cu propriile-i degete, luna și stelele. Opera inițială a Domnului va fi continuată prin munca omului care „iese la lucrul său și la lucrarea sa până seara” (*Psalmi* 103, 24). Se spune că munca câmpului a fost creată de Dumnezeu (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 7, 16).

Biblia vorbește despre diversele meserii ale omului. Ea nu se mulțumește doar să le descrie, ci le și folosește ca simboluri încărcate cu forță spirituală. Activitatea meseriașului, condițiile sale de muncă și rezultatul efortului său devin imagini deosebit de semnificative.

Lista meseriilor enumerate aici nu este completă, dar cuprinde esențialul acestei poetici inspirate de munca de zi cu zi.

Simbolistica agriculturii este abordată în capitolul „Pământul” (p. 83).

## OLARUL, OALA, LUTUL

Tema olarului este deosebit de bogată în aspecte care semnalează legătura dintre ființă și Creatorul ei.

Iată cum descrie Isus Sirah munca meseriașului:

Tot așa olarul, șezînd la lucrul său și învîrtînd cu picioarele sale roata,  
Pururea are grijă de lucrul său, ca lucrarea lui să fie multă.

Cu mîinile sale va închipui lutul și sub picioarele sale va îndupleca vîrtoșia lutului. Inima sa o va da ca să săvîrșească netezirea și privegherea lui ca să curețe cuptorul (*Înțelepciunea lui Isus Sirah*, 38, 37–40).

Și acum, Doamne, Tu ești tatăl nostru, noi sîntem lutul și Tu ești olarul, toți lucrul mîinilor Tale sîntem! (*Isaia* 64, 7).

Ca lutul olarului, așa sînt în mîna Lui; toate căile Lui, după bună plăcerea Lui.

Așa sînt oamenii în mîna Celui ce i-a făcut (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 33, 14–15).

Înțeleptul Elihu îi spune lui Iov:

Înainteai lui Dumnezeu eu sînt la fel cu tine, și eu ca și tine am fost frămîntat din lut [...]

Duhul lui Dumnezeu este Cel ce m-a făcut și suflarea Celui Atotputernic este dătătorea vieții mele (*Iov* 33, 6 și 4).

Dar acest lut este fragil.

„Un om poate să fie drept în fața lui Dumnezeu?” [...]

Dacă El nu se încrede în slujitorii Săi [...],  
Cu cît mai vîrtoș celor ce locuiesc în locuințe de lut, a căror obîrșie este în țărînă și pe care îi strivește ca pe o molie.

[...] sînt zdrobiți, pier pe vecie fără să-i scape nimeni (*Iov* 4, 17 și 19–20).



Pavel crede că bogăția darurilor de la Dumnezeu, zestre uimitoare, nu ar trebui să-l împingă pe om la mândrie. El nu este decât un vas fragil alături de care puterea harului divin apare în toată splendoarea ei: „Și avem comoara aceasta în vase de lut, ca să se învedereze că punerea covârșitoare este a lui Dumnezeu și nu de la noi” (II Corinteni 4, 7).

Dar omul este slab și în stare să se răzvrătească:

Oare olarul poate fi socotit drept lut? Lucrul poate oare zice despre lucrător: „Nu m-a făcut el!” Vasul zice oare despre olar: „El nu pricepe?” (Isaia 29, 16; vezi și 45, 9).

Una din cele mai groaznice forme de răzvrătire este cultul idolilor. Olarul poate să creeze aceste chipuri amăgitoare. Mai întâi este descris felul în care înțelege el să se folosească de meșteșugul său:

Apoi cu nelegiuită trudă, din același pământ, tot el scoate un deșert chip de idol, el care, cu puțin mai înainte, din pământ a fost făcut și după puțin se va întoarce iarăși de unde a fost luat, când se va cere să dea sufletul cu care este dator.

[...] ci se ia la întrecere cu meșterii aurari și argintari și face ce fac făurarii în aramă și, ca mare cinste pentru el, ține să facă chipuri amăgitoare.

Inima lui este cenușă și nădejdea lui mai slabă ca pământul și viața lui mai mică în cinste decât lutul (Înțelepciunea lui Solomon 15, 8-10).

Israel răzvrătit va fi spart:

Ca un vas de lut, care este așa de spart și zdrobit fără de milă, încât între cioburile lui nu se află măcar unul cu care să iei foc din vatră sau să scoți apă din fântână (Isaia 30, 14).

La porunca Domnului, Ieremia trebuie să îndeplinească o faptă profetică uimitoare:

Apoi să spargi oala înaintea ochilor bărbaților acelora, care vor merge cu tine, și să le zici:

„Iată ce zice Domnul Savaot: Voi sfărâma poporul acesta și cetatea aceasta, așa cum am sfărâmat vasul olarului, care nu mai poate fi făcut la loc (Ieremia 19, 10-11).

Strigătul din Plîngerile lui Ieremia confirmă amenințarea:

Feciorii Sionului, cei mai de seamă altădată, cîntăriți cu aur, cum au ajuns să fie socotiți ca vasele de lut, lucru de mîna de olar! (Plîngerile 4, 2; vezi și Psalmii 2, 9; Ieremia 48, 38; Apocalipsa 2, 27).

Olarii calcă în picioare argila pentru a o afîna. Acest gest devine imaginea judecării divine:

El a călcat în picioare pe satrapi ca pe noroi, cum calcă olarul lutul (Isaia 41, 25).

Dar Dumnezeul-olar care poate sparge oalele, adică oamenii revoltați, poate face și altele noi; nu le drege, ci le face din nou. Tema olarului dezvăluie aici atotputernicia îndurării.

Cuvîntul care a fost de la Domnul către Ieremia și i-a zis:

„Scoală și intră în casa olarului și acolo îți voi vesti cuvintele mele!”

Și am intrat eu în casa olarului și iată acesta lucra cu roata, și vasul pe care-l făcea olarul din lut s-a stricat în mîna lui; dar olarul a făcut dintr-însul alt vas, cum a crezut că-i mai bine să-l facă.

Și a fost cuvîntul Domnului iarăși către mine și mi-a zis: „Casa lui Israel, au nu pot să fac și Eu cu voi, ca olarul acesta, zice Domnul?”

Iată, ce este lutul în mîna olarului, aceea sînteți și voi în mîna Mea, casa lui Israel!

Dacă voi zice cîndva despre un popor, sau despre un rege, că-l voi dezrădăcina, îl voi sfărâma și-l voi pierde;

Și dacă poporul acela, despre care am zis Eu acestea se va întoarce de la faptele lui

cele rele, atunci voi îndepărta răul ce gîndeam să-i fac (Ieremia 18, 1-7).

Frumosul text al lui Pavel despre „vasele milei” reia textele lui Isaia mai sus citate (Isaia 29, 16; 45, 9), dar se referă și la Înțelepciunea lui Solomon (Înțelepciunea lui Solomon 12, 12; 15, 7).

Dar omule, tu cine ești care răspunzi împotriva lui Dumnezeu? Oare făptura va zice Celui ce a făcut-o: De ce m-ai făcut așa? Sau nu are olarul putere peste lutul lui, ca din aceeași frămîntătură să facă un vas de cinste, iar altul de necinste?

Și ce este dacă Dumnezeu, voind să-și arate mînia și să facă cunoscută puterea Sa, a suferit cu multă răbdare vasele miniei sale, gătite spre pieire, și ca să arate bogăția slavei Sale către vase ale milei, pe care mai dinainte le-a gătit spre slavă?

Adică pe noi, pe care ne-a și chemat, nu numai dintre Iudei, ci și dintre păgîni (Romani 9, 20-24).

Tema spargerii oalelor și a refacerii lor o completează pe cea a împietririi inimii. Biblia spune că Dumnezeu împietrește inima omului care rămîne nemîșcat în situația lui de păcătos (vezi, de exemplu, Ioan 12, 40 și Romani 9, 18). Mîntea încremenită, inima împietrită trebuie sparte pentru a fi refăcute de Duhul Domnului care are harul de a reînnoi radical o ființă păcătoasă, acesta este sensul Psalmului 50, numit și *Miserere*.

## ZIDITORII

Biblia a atribuit activității meșterului ziditor, celei a breslelor de meseriași și celei a simplilor muncitori o bogată semnificație simbolică. Nu trebuie uitat nici cel care comandă lucrarea. Între Dumnezeu și David se stabilește un contract. David va clădi o

casă de cedru pentru Domnul și Dumnezeu va clădi o casă, o dinastie pentru David.

Dumnezeu zice: „pentru ce nu-mi faceți casă de cedru?” (II Regi 7, 7).

De fapt David hotărăște construirea și fiul său, Solomon, o va realiza. „Acela va zidi casă numelui meu” (II Regi 7, 13).

Dumnezeu promite stabilitate casei lui David: „Casa ta va fi neclintită, regatul tău va rămîne veșnic înaintea ta” (II Regi 7, 16).

Iar cînd se roagă, David spune: „[...] Tu, Doamne Savaot, Dumnezeul lui Israel, ai descoperit robului Tău, zicînd: Îți voi face casă” (II Regi 7, 27).

Datorită acestui contract, Ierusalimul dobîndește o valoare deosebită. Templul și orașul sînt legate în mod organic prin acest contract sfînt. Pelerinii care urcă la Ierusalim percep această unitate divină:

Stăteau picioarele noastre în curțile tale, Ierusalime!

Ierusalimul cel ce este zidit ca o cetate, ale cărei porți sînt strîns unite (Psalmii 121, 2-3).

Dumnezeu își iubește orașul sfînt pentru că el l-a întemeiat:

Temelia Sionului pe munții sfinți.

Domnul iubește porțile Sionului, mai mult decât toate locașurile lui Iacob (Psalmii 86, 1).

Privește Sionul, cetatea sărbătorilor noastre, ochii tăi să vadă Ierusalimul, loc de liniște, cort bine-înfîpt, ai cărui țărûși nu se pot scoate, ale cărui frînghii nu se pot desface (Isaia 33, 20).

Dumnezeu este șef de șantier al acestui oraș, așa cum el este singurul paznic de încredere al lucrărilor făcute de om:

De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc (Psalmii 126, 1).



Meșterul este cel care se îngrijește de structură:

Că precum meșterul casei celei noi se cade să poarte grijă de toată așezarea, iar cel ce se apucă a o înfrumuseța și a o zugrăvi trebuie să caute cele ce sînt spre podoabă, așa trebuie a socoti și despre noi (*II Macabei 2, 30*).

Calitatea unei case noi depinde categoric de temelia ei. Două frumoase texte profetice condamnă construcțiile întemeiate pe nedreptate.

Ieremia îl acuză pe regele Ioiachim că reprezintă o religie care nu se ocupă de purtarea omului:

Vai de cel care își zidește casa din nedreptate și își face încăperi din fărâdelegi, care silește pe aproapele său să-i lucreze degeaba și nu-i dă plata lui, și care zice: „Am să-mi fac casă mare și odăi încăpătoare, am să fac ferestre, am să le căptușesc cu cedru și am să le vopsesc cu roșu!”

Vei fi tu, oare, rege, fiindcă ai patima cedrului? (*Ieremia 22, 13-15*).

Iar Avacum:

Vai de cei ce strîng cîștiguri nelegiuite pentru casa lor și își așază sus de tot cuibul, ca să scape de mînia nenorocirii! Prin sfaturile tale ai hărăzit rușine casei tale, ai nimicit multe popoare și de aceea vei ispăși cu sufletul tău!

Căci strigă piatra cea din zid și grinda din cîpriorii casei îi răspunde.

Vai de cel ce zidește cetatea cu vărsări de sînge și o întemeiază pe fărâdelegi! (*Avacum 2, 9-12*).

Casa înțelepciunii este diferită: în ea masa este mereu întinsă pentru cei care o caută, dar și pentru cei care o nesocotesc.

Înțelepciunea și-a zidit casă și și-a tăiat șapte stîlpi,

A înjunghiat vite, și-a pregătit vinul și a întins masa sa.

Ea a trimis slujnicele sale să strige pe vîrfurile dealurilor cetății:

„Cine este neînțelept să intre la mine!” Și celor lipsiți de buna chibzuială le zice:

„Veniți și mîncăți din pîinea mea și beți din vinul pe care eu l-am amestecat.

Părăsiți neînțelepciunea și umblați pe calea priceperii!” (*Pilde 9, 1-6*).

Iisus reia tema lui Ieremia referitoare la nevoia unei practici care să permită înrădăcinarea cuvîntului Domnului în adîncul inimii. Imaginea ziditorului este aici grăitoare:

Oricine vine la Mine și aude cuvintele Mele și le face, vă voi arăta cu cine se aseamănă:

Asemenea unui om care, zidindu-și casă, a săpat, a adîncit și i-a pus temelia de piatră, și venind apele mari și puhoiul izbind în casa aceea, n-a putut s-o clintească, fiindcă era bine clădită pe piatră.

Iar cel ce aude, dar nu face, este asemenea omului care și-a zidit casa pe pămînt fără temelie, și izbind în ea puhoiul de ape, îndată a căzut și prăbușirea acelei case a fost mare (*Luca 6, 47-49*).

Mulțimile care-l urmează pe Iisus par mîinate de un viu entuziasm. Iisus le previne că prețul ce vor trebui să-l plătească este mare: renunțarea totală, care cere o matură gîndire. Această idee se regăsește în pilda despre zidirea turnului:

Că cine dintre voi vrînd să zidească un turn nu stă mai întîi să-și facă socoteala cheltuielii, cu ce să-l isprăvească?

Ca nu cumva, punîndu-i temelia și nepuținîd să-l termine, toți cei care vor vedea să înceapă a-l lua în rîs,

Zicînd: Acest om a început să zidească, dar n-a putut isprăvi (*Luca 14, 28-30*).

Pavel folosește des metafora zidirii cînd evocă activitatea sa apostolică.

Luîndu-și rămas-bun de la bătrînii din Efes, el le spune:

Și acum vă încredințez lui Dumnezeu și cuvîntului harului Său, cel ce poate să vă zidească și să vă dea moștenire între toți cei sfințiți (*Fapte 20, 32*).

El s-a dedicat creștinării păgînilor la îndemnul Duhului Sfînt.

Rîvnind astfel să binevestesc acolo unde Hristos nu fusese numit, ca să nu zidesc pe temelie străină (*Romani 15, 20*).

Metafora construcției își va dobîndi adevărata dimensiune în *Epistola către Corinteni a Sfîntului Apostol Pavel*:

După harul lui Dumnezeu, cel dat mie, eu, ca un înțelept meșter, am pus temelia; iar altul zidește. Dar fiecare să ia seama cum zidește.

Căci nimeni nu poate pune altă temelie, decît cea pusă, care este Iisus Hristos.

Iar de zidește cineva pe această temelie: aur, argint, pietre scumpe, lemne, fîn, trestie, Lucrul fiecăruia se va face cunoscut; îl va vădi ziua (Domnului). Pentru că în foc se descoperă, și focul însuși va dovedi ce fel este lucrul fiecăruia.

Dacă lucrul cuiva pe care l-a zidit va rămîne, va lua plată.

Dacă lucrul cuiva se va arde și el va fi păgubit, iar el se va mîntui, dar așa ca prin foc.

Nu știți, oare, că voi sînteți templu al lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?

De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica Dumnezeu pe el, pentru că sfînt este templul lui Dumnezeu, care sînteți voi (*I Corinteni 3, 10-17*).

## PIATRA

Piatra este materialul prețios, durabil, care poate fi ornamentat. Prorocii

au făcut din ea un simbol important care va fi utilizat și în *Noul Testament*.

Piatra despre care vorbește Isaia în fragmentul următor este un granit egiptean, „o piatră de încercare”. Pentru că era foarte compact era folosit la fabricarea buiandrugilor și a grinzilor portante. Putea fi folosit și ca piatră unghiulară sau de temelie, purtînd o inscripție care desfida astfel timpul.

Pentru aceasta așa zice Dumnezeu: „Pus-am în Sion o piatră, o piatră de încercare, piatra din capul unghiului, de mare preț, bine pusă în temelie; cel care se va bizui pe ea, nu se va clătina!

Și voi face judecata dreptar și dreptatea cumpănă. Și grindina va lua la vale adăpostul minciunii și potop de ape peste limanul ei!” (*Isaia 28, 16-17*).

Aluzia la instrumentele de măsură sugerează poate și o altă funcție a pietrei de încercare: ea este punctul de reper al implantării edificiului, originea „liniilor de credință” după care trebuie să se orînduiască șantierul (Vezi *Zaharia 2, 5* unde această operație este făcută de un înger).

Ieremia îi prorocește Babilonului venirea unei vremi cînd el nu va mai fi un instrument de distrugere în mîinile Domnului, ci va fi, la rîndul lui, zdrobit de mînia divină și transformat într-o grămadă de pietriș.

„Nimeni nu va lua din tine pietre de pus în capul unghiului, nici pietre de temelie, ci veșnic vei fi pustiu”, zice Domnul (*Ieremia 51, 26*).

Zaharia crede că piatra pe care o primește preotul Iosua este o piatră prețioasă de pe un veșmînt preoțesc. Cei șapte ochi sunt probabil cele șapte litere ebraice care înseamnă „închinat Domnului”, sugerînd vigilența Domnului, apărător al preoților și al poporului. Dar piatra poate fi și piatra



unghiulară, principiu al noului templu și reper al tuturor măsurilor.

Iată piatra pe care am pus-o înaintea lui Iosua; pe această piatră sînt șapte ochi; iată că eu voi săpa sculptura ei (*Zaharia* 3, 9).

Adresîndu-se lui Zorobabel, guvernatorul Ierusalimului, Zaharia pare a vorbi despre două pietre: prima este piatra din vîrfu stîncii pe care este construit templul: „[...] Și el va smulge piatra din vîrf în strigătele mulțimii: «Har, har, peste ea!»” (*Zaharia* 4, 7).

A doua piatră, cea care poate fi ținută în mînă, este piatra de temelie cîntată de Isaia (*Isaia* 28, 16). „Ei se vor bucura văzînd cumpăna zidarului în mîna lui Zorobabel” (*Zaharia* 4, 10).

Tema greșelii zidarilor a fost dezvoltată într-un psalm și în *Noul Testament*.

Piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta s-a făcut în capul unghiului. De la Domnul s-a făcut aceasta și minunată este în ochii noștri (*Psalmii* 117, 22-23).

Simțîndu-se respins de marii preoți și de farisei, Iisus le explică: „De aceea vă spun că împărăția lui Dumnezeu se va lua de la voi și se va da neamului care va face roadele ei” (*Matei* 21, 43).

Cu aceste cuvinte se încheie pilda lucrătorilor celor răi din Evangheliile lui Matei, Marcu și Luca. Cel din urmă mai spune: „Oricine va cădea pe această piatră va fi sfărîmat, iar pe cine va cădea ea îl va zdrobi” (*Luca* 20, 18).

Versetul din Psalmul 117 este din nou citat de Petru atunci cînd se adresează sinedrului (*Fapte* 4, 11). În prima epistolă a aceluiasi apostol este citat *Isaia* 28, 16 și psalmul mai sus amintit. Petru folosește și aluzia lui Isaia la piatra vie, „care ia la vale”. Edificiul la care se referă este un edificiu spiritual, o comunitate sacerdotală, misionară.

Fiecare membru al acestei Biserici este o piatră vie.

Apropiați-vă de El, piatra cea vie, de oameni într-adevăr neluată în seamă, dar la Dumnezeu aleasă și de preț; Și voi înșivă, ca pietre vii, să fiți zidiți casă duhovnicească, spre preoție sfîntă, ca să aduceți jertfe duhovnicești, plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos (*I Petru* 2, 4-5).

Toate aceste pietre vii, legate împreună de Hristos, formează cetatea spirituală care este opera lui Dumnezeu. Din vremuri îndepărtate credința îl mîna pe Abraham către orașul sfînt.

Prin credință a locuit vremelnice în pămîntul făgăduinței, ca într-un pămînt străin, locuind în corturi cu Isaac și cu Iacov, cei dimpreună moștenitori ai aceleiași făgăduinți.

Căci aștepta cetatea cu temelii puternice, al cărei meșter și lucrător este Dumnezeu (*Evrei* 11, 9-10).

*Apocalipsa* se încheie cu viziunea cetății cerești:

Și am văzut cetatea sfîntă, noul Ierusalim, pogorîndu-se din cer de la Dumnezeu, gătită ca o mireasă, împodobită pentru mirele ei (*Apocalipsa* 21, 2).

Piatra este transfigurată: „Lumina ei era asemenea cu piatra cea de mare preț, cu piatra de iaspis, limpede cum e cleștarul” (*Apocalipsa* 21, 11). Pentru simbolistica pietrelor prețioase vezi p. 28.

## LUCRAREA LEMNULUI

În cartea lui Iosua, „tăietorii de lemne” sînt tratați precum cărătorii de apă, meseria lor așezîndu-i într-o clasă inferioară, apropiată de cea a sclavilor. Iosua îi va pedepsi cu o astfel de mun-

că pe locuitorii mincinoși ai Ghibeonului (*Iosua* 9, 19-27).

În schimb, cei ce taie lemne în pădure sînt muncitori adevărați. Profesia lor se bucură de o jurisdicție pentru accidente de muncă (*Deuteronomul* 19, 5). Pomii fructiferi sînt și ei protejați (*Deuteronomul* 20, 19).

Dulgherii, tîmplarii și ebeniștii sînt deținătorii unei înțelepciuni practice. Dibăcia lor este consfințită de intervențiile lor în construirea sau reconstruirea Casei Domnului, a templului. Lemnarul însă poate fi tentat de idolatrie.

Lemnarul întinde sfoara, face un semn cu plumbul. El lucrează cu sculele lui și măsoară cu compasul. El face lucrul lui după chipul unui om, după frumoasa înfățișare a unui pămîntean, ca să fie așezat într-o casă.

El și-a tăiat un cedru, sau a luat chiparos sau stejar, pe care și-i alesese dintre copacii pădurii, sau a plantat un cedru pe care ploaia l-a făcut să crească.

Omul se slujește de ei pentru aprins focul și îi ia să se încălzească. El îi arde ca să coacă pîinea, ba mai mult, face și un dumnezeu și se închină la el, face un idol pe care îl cinstește.

El a ars jumătate din lemne, pe jeratic el a fript carne pe care o mănîncă și se satură. Se mai încălzește și zice: „Mi-e cald! Simt vîpaia lui!”

Și cu ce a rămas, el face un dumnezeu, un idol pe care îl cinstește și căruia i se închină și căruia se roagă zicînd: „Izbăvește-mă, că tu ești dumnezeul meu!”

Ei nu-și dau seama și unii nu pricep că ochii lor sînt închiși și nu pot să vadă și inima lor este împietrită și nu pot să înțeleagă.

Cu toate acestea el nu-și face socoteală în inima sa, că este simplu și fără pricepere, și nu zice: „Jumătate l-am pus pe foc și am copt pîinea, pe cărbuni am fript carne și am mîncat-o, iar cu cealaltă jumătate care a mai rămas, voi face un idol urîcios și mă voi închina la un trunchi de copac”.

El se hrănește cu năluci, inima lui înșelată l-a dus la rătăcire. El nu-și mîntuiește sufletul său și nu zice: „oare ce am eu în mîna mea nu este o momeală?” (*Isaia* 44, 13-20; vezi și *Înțelepciunea lui Solomon* 13, 11-19).

Cînd Legea interzice cultul chipurilor, ea se referă mai ales la cele ciorplite, dar nu le exclude pe cele modelate sau turnate în bronz. Pictura care întărește asemănarea cu chipul omesc nu face decît să accentueze pericolul idolatriei.

Că datinile neamurilor sînt deșertăciune: aceia taie un lemn din pădure și mîinile meșterului îl lucrează cu toporul;

Apoi îl îmbracă cu argint și cu aur, îl înțărăsc cu cuie și cu ciocanul, ca să nu se cîntească. Așa sînt dumnezeii neamurilor. Stau ca un stîlp strunjit și nu grăiesc, sînt purtați pentru că nu pot merge. Nu vă temeți de ei, că nu pot face rău, dar nici bine nu sînt în stare să facă” (*Ieremia* 10, 3-5).

Vai de cel care zice lemnului „Deșteaptă-te!” și pietrei mute: „Trezește-te!” (*Avacum* 2, 19).

Dulgherii care construiesc corăbii sînt considerați niște meseriași înțelepți, iar marinarul care se lasă în seama lemnului trebuie să fie însoțit de credința în Dumnezeu pe tot timpul călătoriei sale.

Altul voind să meargă pe apă și să călătorească prin cumplitele valuri se roagă la un lemn mai subred decît luntrea care îl poartă. Această luntre a fost născocită de pofta de cîștig și a întruchipat-o agerimea lucrătorului.

Ci, o, Părinte, pronia Ta o cîrmuiește, Tu, care ai deschis cărări în mare și drum nerătăcitor în volbura valurilor.

Și cu aceasta arătat-ai că poți să izbăvești din orice primejdie, așa încît cineva, chiar fără să aibă știința corăbierului, să poată porni pe mare. Tu nu voiești ca prea înțeleptele Tale lucrări să rămîna deșarte, de aceea, oamenii, încredințîndu-și viața unui lemn de tot slab,



Trec prin valuri pe o plută și scapă de moarte.

Iar de mult, când au pierit trufașii uriași, nădejdea întregii lumi a scăpat într-o barcă și barca, îndrumată de mîna Ta, a lăsat omenirii sămînța urmașilor.

Și binecuvîntat este lemnul care slujește la o trebuință binecuvîntată.

Dar idolul făcut de mîna omenească este blestemat, și el și acel ce l-a făcut: acesta pentru că l-a făcut, iar idolul pentru că, stricăcios fiind, i s-a zis Dumnezeu.

Că Dumnezeu urăște deopotrivă și pe nelegiuiți și nelegiuirea lor (*Înțelepciunea lui Solomon* 14, 1-9).

Securea nu este decît o unealtă în mîna celui care o mînuiește. Asiria greșeste când își închipuie că este independentă și victorioasă, căci ea de fapt este cîrmuită și călăuzită de înțelepciunea lui Dumnezeu.

Oare securea este ea măreață față de cel ce o ridică sau ferăstrăul se înalță împotriva celui ce-l mînuiește? (*Isaia* 10, 15).

După înfrîngerea de la Carchemis (605 î.Cr.), Egiptul este invadat de Nabucodonosor. Asaltul este comparat cu năvălirea unei armate de tăietori de lemne care doboară toți copacii din pădure. Această „despuiere” a țării mai poate însemna și rușinea unei fete când este dezbrăcată.

[...] vin cu oștire și tăbărăsc asupra lui cu topoarele, ca tăietorii de lemne;

Taie pădurea lui, zice Domnul, căci sînt nenumărați, sînt mai mulți decît lăcustele și nu mai au număr.

Filica Egiptului batjocorită e dată pe mîna poporului de la miazănoapte (*Ieremia* 46, 22-24).

Securea era și o armă de război. Ea poate fi întîlnită în panoplia idolilor fără viață: „Altul ține-n dreapta sabie sau secure, dar n-ar putea să se apere de război și de hoți” (*Epistola lui Ieremia* 1, 13).

Ioan Botezătorul vorbește de securea judecării Domnului. Ea îi amenință pe păcătoșii înrăiți care se cred apărați pentru că sînt fiii lui Avraam. Prorocul consideră însă că nu este de ajuns să faci parte din familia patriarhală.

Faceți deci roade vrednice de pocăință. Și să nu credeți că puteți zice în voi înșivă: Părinte avem pe Avraam, căci vă spun că Dumnezeu poate și din pietrele acestea să ridice fiii lui Avraam.

Acum securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc (*Matei* 3, 8-10 și *Luca* 3, 8-9).

## GRAVAREA PIETREI

Cel ce sapă în piatră se numără printre cei trei meseriași despre care Isus Sirah vorbește pe larg. El se referă în special la arta săpării, sau a gravării unor motive pe peceti confectionate din gema.

La fel, cel ce sapă săpături de peceti; gîndul lui este cum să schimbe chipurile. Inima sa o va sili, ca să asemenea desenul și privegherea lui, ca să săvîrșească lucrul (*Înțelepciunea lui Solomon* 38, 31-32).

În capitolul din *Ieșirea* consacrat obiectelor rituale ca efodul sau hoșenul, se spune că ele trebuie să fie prevăzute cu pietre săpate. Aceste intalii îl reprezintă pe poporul lui Israel pe care preotul trebuie să-l poarte mereu în minte. Rozeta de aur este semnul investirii acestui slujitor al lui Dumnezeu. Ea are și o piatră care amintește de caracterul sacru al funcției sale (*Ieșirea* 28 și 39).

Săparea materializează deci amintirea unor acte spirituale. Se spune că primele table ale Legii sînt săpate de însăși mîna lui Dumnezeu.

După aceea Moise, întorcîndu-se, s-a pogo-rit din munte, cu cele două table ale legii în

mînă, scrise pe amîndouă părțile lor — pe o parte și pe alta erau scrise. Tablele acestea erau lucrul lui Dumnezeu, și scrierea era scrierea lui Dumnezeu, săpată pe table (*Ieșirea* 32, 15-16).

După răzvrătirea care a dus la închinarea înaintea vitelului de aur, Moise sparge tablele Legii. În ziua reînnoirii Legămîntului, la porunca Domnului, prorocul va săpa pe alte table de piatră cele zece porunci ale Legii (*Ieșirea* 34, 28).

Tratatele consfințind alianțe erau uneori săpate pe table de aramă (*I Macabei* 8, 22; *I Macabei* 14, 26 și 48).

Dumnezeu îi poruncește lui Isaia să sape vorbele sale pe două table. Unul din documente va fi sigilat și păstrat, dobîndind astfel valoare juridică.

Acum, du-te, scrie acestea pe o tablă și trece-le într-o carte, ca să fie pentru mai tîrziu mărturie veșnică (*Isaia* 30, 8).

Memoria păcatelor este păstrată în același fel:

„Păcatul lui Iuda este scris cu condei de fier, cu vîrf de diamant este săpat pe lespezea inimii lor și pe coarnele jertfelnicilor lor (*Ieremia* 17, 1).

Iezechiel vede zugrăvite pe pereți reprezentări ale păcatelor săvîrșite în sanctuar (*Iezechiel* 8, 10) și ale fantasmelor Oholibe, care simbolizează Ierusalimul (*Iezechiel* 23, 14).

Dar Dumnezeu iartă căci nu-și poate uita poporul pe care el și l-a ales: „Iată, te-am însemnat în palmele Mele; zidurile tale sînt totdeauna înaintea ochilor Mei!” (*Isaia* 49, 16).

Noul Legămînt vestit de Ieremia presupune o adeziune profundă la Legea Domnului: „voi pune legea Mea înăuntrul lor și pe inimile lor voi scrie și le voi fi Dumnezeu, iar ei Îmi vor fi Popor” (*Ieremia* 31, 33).

Acțiunea de „a săpa” sau de „a scrie” poate aminti și de tablele de ceară, sugerînd o pătrundere blîndă și adîncă a mesajului astfel formulat. Textul lui Ieremia este reluat în *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel* (*Evrei* 8, 8-12).

Nu se știe exact ce reprezintă pietricica albă din *Apocalipsa*. Ea este poate bila albă a unui vot pozitiv.

[...] Biruitorului îi voi da din mana cea ascunsă și-i voi da lui o pietricică albă și pe pietricică scris un nume nou, pe care nimeni nu-l știe, decît primitorul (*Apocalipsa* 2, 17).

Numele desemnează ființa. Noul nume este o participare la slava lui Hristos. Pietricica astfel însemnată reprezintă dreptul de trecere spre viața veșnică.

Această slavă înseamnă o integrare în însăși structura cetății cerești.

Pe cel ce biruiește îl voi face stîlp în templul Dumnezeului Meu și afară nu va mai ieși și voi scrie pe el numele Dumnezeului Meu și numele cetății Dumnezeului Meu al noului Ierusalim, care se pogoară din cer, de la Dumnezeul Meu și numele Meu cel nou (*Apocalipsa* 3, 12).

## PECETEA

Meșterul care sapă în piatră făurește peceti. Simbolismul biblic al acestui obiect este foarte bogat. Pecetea este un semn care dovedește legitimitatea unui obiect. El certifică originea unui document și comunică autoritatea celui care semnează, puterea legislativă sau judiciară, hotărîrea puterii militare, valoarea unei scrisori de credit.

Pecetea este și un sigiliu care apără un secret de orice indiscreție. Pecetea este un obiect personal iar desenul de



pe ea este emblema persoanei care se folosește de ea.

Marele paharnic al regelui Asiriei era și păstrătorul sigiliului (*Tobit* 1, 22).

Un sac de bani dat în păstrare este pecetluit (*Tobit* 9, 5). Regina Izabela pune pecetea regală pe o scrisoare de condamnare la moarte (*III Regi* 21, 8-10). Regele Artaxerxe le dă Esterei și lui Mardoheu o scrisoare în alb pecetluită cu inelul său care să asigure protecția evreilor (*Estera* 8, 7-12).

Pecetea împreună cu stema și veșmîntul trebuiau transmise în vederea garantării puterii (*I Macabei* 6, 15).

Fiind un însemn al puterii, se cuvine analizată puterea simbolică pe care o degajă pecetea.

Pentru Iov libertatea Domnului este totală:

El poruncește soarelui și soarele nu se mai ridică. El pune pecetea lui asupra stelelor (*Iov* 9, 7).

Pasajul următor are o putere poetică excepțională: imaginea centrală este aurora, adesea înfățișată în chip de căpetenie de oști care-și desfășoară puterea (*Ioil* 2, 2). Ea va lupta împotriva beznei, a „noptii celor răi”. Ea va scutura pămîntul așa cum se scutură o pătură infestată de insecte parazite. Curățat, pămîntul primește supus pecetea lui Dumnezeu. Din context răzbate provocarea pe care Domnul i-o lansează lui Iov.

Ai poruncit tu dimineții vreodată în viața ta, și i-ai arătat aurorei care este locul ei, Ca să apuce pămîntul de colțuri și să scuture pe nelegiuiți de pe pămînt?

În revărsatul zorilor, pămîntul se face roșu ca roșiile peceti și ia culori ca de veșmînt. Cei răi rămîn fără noaptea (prielnică lor) și brațul ridicat este frînt (*Iov* 38, 12-15).

Deci aici pecetea este semnul distinctiv pe care Dumnezeu îl face crea-

ției sale și Biblia este plină de căutări ale urmelor divine prin lume. Pecetea Domnului îi poartă și energia, adică puterea iubirii, forța de a lupta împotriva răului, activitatea subtilă și bogată a Duhului.

Iată cum este evocată, în *Cîntarea Cîntărilor*, pecetea iubirii:

Ca pecete pe sînul tău mă poartă, poartă-mă pe mîna ta ca pe o brătară. Că iubirea ca moartea e de tare și ca iadul de grozavă-i gelozia. Săgețile ei sînt săgeți de foc și flacăra ei ca fulgerul din cer (*Cîntarea Cîntărilor* 8, 6).

Pecetea, obiect prețios și personal, putea fi afirmată la gît, dar semnificația acestui fragment este probabil destul de simplă. Cînd îmbrățișează, brațele permit alăturarea inimilor. Îubirea este ațîtată de această apropiere dragăstoașă precum focul într-o vatră. Cei doi îndrăgostiți își pun unul altuia o pecete care simbolizează comunicarea lor înflăcărată.

Dragostea evocată în acest cînt are un caracter absolut: ea pecetluiește un pact definitiv, așa cum moartea pecetluiește sfîrșitul unei vieți.

Ca umbra de trecătoare este viața noastră și sfîrșitul ei e fără înapoiere, că s-a pecetluit și nimeni nu mai vine înapoi (*Înțelepciunea lui Solomon* 2, 5).

Această afirmație nu poate fi contrazisă oferind astfel hedoniștilor ocazia de a trage concluzii dezastruoase.

Nenumăratele semnificații ale pecetii ne trimit cu gîndul în nenumărate direcții. Întîlnim, de exemplu, la Isus Sirah afirmații ca acestea:

Milostenia domnului prețuiește la Domnul ca un inel cu pecete și binefacerile omului El le păstrează ca lumina ochiului (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 17, 17).

Pecetea gurii este salvatoare:

Cine va da pază gurii mele, și peste buzele mele pecete de înțelepciune, ca să nu cad din pricina ei și să nu mă piardă limba mea! (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 22, 30).

Pecete de preț este glasul cîntăreților:

Ca un inel cu piatră scumpă pe podoabă de aur este întocmirea cîntăreților la ospățul vinului.

Pecete de smarald cu meșteșug de aur este glasul cîntăreților la vinul cel dulce (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 32, 6-7).

Zorobabel este prezentat ca un personaj mesianic, simbolizat de un inel cu pecete (*Agheu* 2, 23). Iată ce spune Isus Sirah despre această calitate a guvernatorului Ierusalimului:

Cum vom mări pe Zorobabel? Că și el este ca o pecete în mîna dreaptă (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 49, 13).

În această perspectivă mesianică, Ioan declară că Iisus poartă pecetea Tatălui:

Lucrați nu pentru mîncarea cea pieritoare, ci pentru mîncarea ce rămîne spre viața veșnică și pe care o va da vouă Fiul Omului, căci pe El L-a pecetluit Dumnezeu-Tatăl (*Ioan* 6, 27).

Pavel reia și el tema pecetii. Teza lui este următoarea: Avraam și-a dovedit credința înainte de a fi fost tăiat împrejur, pentru că, într-adevăr, pecetea nu se pune decît pe un document scris.

[...] I s-a socotit lui Avraam credința ca dreptate.

Dar cum i s-a socotit? Cînd era tăiat împrejur sau cînd era netăiat împrejur? Nu cînd era tăiat împrejur, ci cînd era netăiat împrejur.

Iar semnul tăierii împrejur l-a primit ca pecete a dreptății pentru credința lui din vremea netăierii împrejur (*Romani* 4, 9-11).

Există pericolul confundării semnului cu semnificația. Semnele credinței și, în special, tainele bisericești se referă la o realitate spirituală ce nu trebuie uitată, nici ascunsă de lucrul care o reprezintă. Un semn, fie el și scripitor, trebuie să fie transparent pentru a lăsa să se vadă ceea ce Ioan numește „lucrările lui Dumnezeu”.

Corintenii sînt pentru Pavel „pecetea apostoliei” sale (*I Corinteni* 9, 2).

Pavel spune că există o legătură între pecete și ungere, căci amîndouă lasă urme:

Iar Cel ce ne întărește pe noi împreună cu voi în Hristos și ne-a uns pe noi este Dumnezeu,

Care ne-a și pecetluit pe noi și a dat arvuna Duhului, în inimile noastre (*II Corinteni* 1, 21-22).

Pecetea lui Dumnezeu este pusă de Sfîntul Duh:

[...] ați fost pecetluiți cu Sfîntul Duh al făgăduinței,

Care este arvuna moștenirii noastre (*Efesenii* 1, 13-14).

Sfîntul Duh este un Duh al bucuriei. Orice păcat se termină prin tristețe și ură. Formula folosită pentru a exprima aceste adevăruri este uimitoare: „Să nu întristați Duhul cel Sfînt al lui Dumnezeu, întru care ați fost pecetluiți pentru ziua rîscumpărării” (*Efesenii* 4, 30).

Pavel face o legătură între pecete și temelia edificiului spiritual al Bisericii. Inscripția de pe prima piatră este un cuvînt a cărui energie garantează soliditatea și integritatea construcției. „Însă temelia cea tare a lui Dumnezeu stă neclintită, avînd pecetea aceasta: Cunoscut-a Domnul pe cei ce sînt ai Săi” (*II Timotei* 2, 19).

În *Apocalipsa*, revelația are loc după ce sînt înlăturate cele șapte peceti. Sin-



gur Hristos, Mielul înjunghiat, este vrednic să le deschidă.

[...] Vrednic ești să iei cartea și să deschizi pecețile ei, căci ai fost înjunghiat și ai răscumpărat lui Dumnezeu, cu sîngele Tău, oameni din toată seminția și limba și poporul și neamul (*Apocalipsa* 5, 9).

Cei aleși poartă pecetea Viului Dumnezeu (*Apocalipsa* 7, 2-3; 9, 4).

## ȚESUTUL ȘI VĂLUL

Se pare că torsul era, în Israel, o ocupație femeiască (*Ieșirea* 35, 25). Oare bărbații păstrasera pentru ei meșteșugul țesătoriei? Este foarte posibil, dar femeia virtuoasă și harnică din *Pildele lui Solomon* țese și vinde cămăși (*Pilde* 31, 24), femeia bătrînului Tobit pare a fi la fel de pricepută în ale țesutului (*Tobit* 2, 11). Familii întregi se ocupau cu țesutul, precum cei din casa lui Asbeia care fabricau o pînză de in numită vison (*I Paralipomena* 4, 21). Țesătorul putea fi și vopsitor.

Era interzis țesutul fibrelor amestecate. Această interdicție face parte dintr-o lege generală care interzice orice amestec. Este probabil o interdicție străveche născută din teama interferenței dintre sacru și profan. Separarea strictă a celor două categorii este unul din principiile fundamentale ale Legii „[...] cu haină țesută din felurite torturi: de lînă și de in, să nu te îmbraci” (*Leviticul* 19, 19; *Deuteronomul* 22, 11).

Țesutul este un simbol al organizării corpului. Imaginea țesătorului o completează pe cea a olarului.

Adu-ți aminte că m-ai făcut din pămînt și că mă vei întoarce în țărînă [...] M-ai îmbrăcat în piele și în carne, m-ai țesut din oase și din vine (*Iov* 10, 9 și 11).

Se spune în *Psalmi*:

Că Tu ai zidit rărunchii mei, Doamne, Tu m-ai alcătuit în pîntecele maicii mele (*Psalmi* 138, 13).

Țesutul este și imaginea vieții:

Zilele mele au fost mai grabnice ca suveica și s-au isprăvit, fiindcă firul s-a terminat (*Iov* 7, 6).

Iezechia simte că i se apropie moartea:

Casa mea este smulsă și dusă departe de mine, ca o colibă de ciobani. Ca un țesător, El întocmește pînza vieții mele, El mă desparte de meșteșugul meu! (*Isaia* 38, 12).

Pentru a-i condamna pe nelegiuiți, Isaia le descrie faptele în termeni mențiți să frapeze. Mai întîi spune că ei clocesc ouă de viperă, iar apoi:

[...] urzesc pînză de păianjen [...] Din pînza lor veșminte nu se pot face și cu lucrul făcut de mîna lor nu se acoperă, căci lucrul lor este lucru rău (*Isaia* 59, 5-6).

Tema vălului dă naștere unei imagini a orbirii.

Că Domnul a turnat peste voi un duh de toropeală. El a închis ochii voștri, profetilor, și capetele voastre, văzătorilor, le-a acoperit cu văl (*Isaia* 29, 10).

Imaginea este întărită printr-o a doua: cea a cărții pe care nu o poți citi, pentru că este pecetluită sau dată cuiva care nu știe carte (*Isaia* 29, 10-12).

Vălul este și semn de doliu. David se îndoliază în ziua în care fuge dinaintea lui Abesalom.

Iar David s-a dus în muntele Eleonului și, mergînd, plîngea; capul îi era acoperit și picioarele desculțe. Și toți oamenii care erau cu el își acoperiseră fiecare capul și mergeau plîngînd (*II Regi* 15, 30).

David va relua acest rit de doliu la moartea lui Abesalom (*II Regi* 19, 1-2).

Cînd descoperi un izvor sec, decepția este atît de mare încît îți acoperi fața (*Ieremia* 14, 2-4). Simțind că i se apropie căderea, Aman își acoperă fața (*Estera* 6, 12).

În clipa morții lui Iisus catapeteasma templului se sfîșie de sus pînă jos (*Matei* 27, 51; *Marcu* 15, 38; *Luca* 23, 45). Această catapeteasmă este perdeaua care despărțea Sfînta Sfintelor de restul templului (*Ieșirea* 26, 36-37). În *Epistola către Evrei* a Sfîntului Apostol Pavel

se spune că, prin moartea lui, Iisus ne-a deschis calea către Dumnezeu (*Evrei* 6, 19-20; 9, 3 și 6-12). Vălul sfîșiat devine astfel simbolul accesului la iertare al lumii păgîne. *Apocalipsa* este deopotrivă cartea ridicării vălului care ascunde taina și a celui semnificînd doliul: „Și va șterge orice lacrimă din ochii lor și moarte nu va mai fi; nici plîngere, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi, căci cele dintîi au trecut” (*Apocalipsa* 21, 4).



ODIHNA DOMNULUI



**Sabatul (ziua a șaptea)**  
Simbolistica răgazului  
Semnificația multiplă a sabatului  
Iisus și sabatul

**Locurile de odihnă**  
Pământul  
Templul

**Tema odihnei în Psalmi**  
Odihna ca sursă de inspirație pentru psalmiști  
Psalmul 94 și Epistola către Evrei a Sfintului Apostol Pavel

**Apocalipsa**

Există tentația de a face din odihnă opusul muncii. Este adevărat că omul trebuie să-și reîmprospăteze puterile după muncă. Această destindere îl înviorază, îl reface și nimeni nu poate să se lipsească de ea fără a se expune unor riscuri. Tema odihnei Domnului și a odihnei întru Domnul dobândește însă în *Biblie* o semnificație mult mai importantă decât această simplă necesitate fizică. Odihna întru Domnul devine o problemă de credință, de fidelitate față de o practică ce-și regăsește în sine propria recompensă, în sensul unei anumite experiențe a fericirii depline. Odihna se transformă într-o clipă de participare la viața divină. Ceea ce spune psalmul într-un context războinic poate fi extins la orice activitate umană: „Îndeletniciți-vă și cunoașteți că Eu sînt Dumnezeu (*Psalmii* 45, 10).

## SABATUL (ZIUA A ȘAPTEA)

### Simbolistica răgazului

A nu munci este, în zilele noastre, prilej de neliniște. Cuvîntul „șomaj” devine o obsesie. A avea răgaz, sau cum spune *Biblia* latină *vacare* (care a dat în franceză cuvîntul *vacances*), poate însemna desigur și lene (*Ieșirea* 5, 17), dar poate însemna și „a avea răgaz pentru a te dedica unui lucru”. Se spune, de exemplu, în *Paralipomena*:

„Apoi a poruncit el (Iezechia) și popului din Ierusalim să dea preoților și leviților întreținerea hotărîtă, pentru ca ei să fie mai cu trageră de inimă la împlinirea legii Domnului” (*II Paralipomena* 31, 4).

Cuvîntul ebraic tradus aici prin „a fi cu trageră de inimă” sugerează că timpul rupt de la ocupațiile materiale poate deveni momentul prielnic unei evoluții spirituale.

Diaconatul se naște astfel din dorința apostolilor de a avea răgaz pentru a propovădui cuvîntul lui Dumnezeu.

Drept aceea, fraților, căutați șapte bărbați dintre voi, cu nume bun, plini de Duh Sfînt și de înțelepciune, pe care noi să-i rînduim la această slujbă.

Iar noi vom stăruî în rugăciune și în slujirea cuvîntului [...]

Și cuvîntul lui Dumnezeu creștea, și se înmulțea foarte numărul ucenicilor în Ierusalim și mulțime de preoți se supuneau credinței (*Fapte* 6, 3-4 și 7).

Că este vorba de *Tora* sau de cuvîntul lui Dumnezeu, disponibilitatea dobîndită prin eliberarea de o preocupare materială deschide calea harului Domnului.

După efortul depus în timpul activității sale de creație, Domnul se odihnește: „Acesta-i semn veșnic între Mine și fiii lui Israel, pentru că în șase zile a făcut Domnul cerul și pămîntul, iar



în ziua a șaptea [*shabat*] a încetat și s-a odihnit" (*Leșirea* 31, 17).

Această imagine vine în continuarea celei care prezintă însuflețirea ca „suflare de viață în nări” (*Facerea* 2, 2; 7, 22).

A se odihni poate însemna și a face o pauză după un drum istovitor (*II Regi* 16, 14), dar însuși Dumnezeu, după ce-i supune pe credincioși unei istovitoare purificări, îi lasă să se odihnească pe cei de el încercați.

Că ne-ai cercetat pe noi, Dumnezeule, cu foc ne-ai lămurit pe noi, precum se lămu-rește argintul.

[...] pus-ai necazuri pe umărul nostru;  
[...] trecut-am prin foc și prin apă și ne-ai scos la odihnă (*Psalmlui* 65, 9–11).

Ultimul vers vorbește deci de odihna care reface puterile ființei oboseite de încercarea prin care a trecut.

### Semnificația multiplă a sabatului

Munca istovește și omul trebuie să se odihnească, să-și refacă forțele pentru a-și putea continua opera.

În ziua de sabbat:

Să nu faci în ziua aceea nici un lucru; nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici robul tău, nici roaba ta, nici boul, nici asinul tău, sau alt dobitoc al tău, nici străinul tău care se află la tine, ca să se odihnească robul tău și roaba ta, și asinul tău, cum te odihnești și tu (*Deuteronomul* 5, 14).

În șase zile să-ți faci treburile tale, iar în ziua a șaptea să te odihnești, ca să se odihnească și boul tău și asinul tău, și să se liniștească fiul roabei tale și străinul (*Leșirea* 23, 12).

Răgazul este deci total, el se extinde asupra spațiului și asupra timpului.

Cît despre anul sabatic, acesta era anul în care evreii lăsa pământul ne-

lucrat, să se odihnească (*Leviticul* 25, 1–5).

Această instituție nu are doar valoare fizică sau socială. Sabbatul este un moment religios și odihna pe care o impune este de natură divină.

Trebuie „să-ți aduci aminte” de sabbat (acest verb are o bogată încărcătură spirituală: îți amintești de Domnul, de binefacerile sale și de cerințele sale). Această zi trebuie să fie „sfințită”, adică trăită ca un timp sfânt, diferit de cel cotidian. Dumnezeu „binecuvîntează” ziua a șaptea, făcînd din ea un izvor de daruri spirituale. El o sfințește ca pe ceva ce este rezervat uzului său personal (*Leșirea* 20, 8–11).

Sabbatul este ziua adunării cînd Israel își poate regăsi unitatea profundă, garantată de Domnul el însuși. „Șase zile să lucrați, iar ziua a șaptea este ziua odihnei, adunare sfîntă a Domnului” (*Leviticul* 23, 3).

Sabbatul este și ziua libertății: atunci este amintită și retrăită eliberarea lui Israel, cînd a ieșit din Egipt părăsind astfel condiția de sclav.

Timpul ritualizat devine simbol activ al unui eveniment istoric. El nu trimite înapoi la trecut, ci aduce în prezent un fapt străvechi încărcat cu har divin.

Adu-ți aminte că ai fost rob în pămîntul Egiptului și Domnul Dumnezeuul tău te-a scos de acolo cu mînă tare și cu braț înalt, și de aceea ți-a poruncit Domnul Dumnezeuul tău să păzești ziua odihnei și să o ții cu sfințenie (*Deuteronomul* 5, 15).

Sabbatul, mai mult decît oricare altă sărbătoare a Israelului, este o sărbătorire veselă. Este bucuria Prezenței. Dumnezeu este aici pentru a da sau a ierta. Diferența între jubilație și lamentație de pocăință dispăre în contact cu Domnul milosteniei. În hora sărbătorilor

anotimpurilor, vremea recoltei este un moment de veselie. Bucuria se revarsă din inima lui Israel și-i copleșește pe cei mai umili, chiar și pe străini, atît de ușor excluși.

Să te veselești înaintea Domnului Dumnezeului tău, tu, fiul tău și fiica ta, robul tău și roaba ta, levitul din cetățile tale și străinul, orfanul și văduva care vor fi în mijlocul tău (*Deuteronomul* 16, 11).

Acest respect al egalității, această toleranță care exclude orice spirit de constrîngere au drept explicație, ca și în ziua de sabbat, marea Amintire: „Adu-ți aminte că ai fost rob în Egipt; ține dar și păzește poruncile acestea” (*Deuteronomul* 16, 12).

Israel a împins și mai departe reflecția asupra sabbatului, înainte de leșire, ajungînd la marele mister al Facerii care are un început, un cap (*berochit*), dar și un sfîrșit.

Și a sfîrșit Dumnezeu în ziua a șasea lucrarea Sa, pe care a făcut-o; iar în ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut.

Și a binecuvîntat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că într-însa S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut și le-a pus în rînduială (*Facerea* 2, 2–3).

De cîte ori Dumnezeu săvîrșește o operă divină, el își oferă Legămîntul garantat de o lege.

Astfel se întîmplă la sfîrșitul Potopului cînd curcubeul este semnul acestui pact (*Facerea* 9, 8–17). Eliberarea popoului lui Israel se face prin Legămîntul încheiat pe muntele Sinai (*Leșirea* 19 și 20). Păcatele lui Israel i-au adus marea pedeapsă a robiei, dar cînd exilații se întorc, Legămîntul este reînnoit (*Ieremia* 31, 31–33) și declarat veșnic (*Isaia* 55, 3).

Sabbatul este semnul de legătură dintre popor și Domnul său.

Să păzească deci fiii lui Israel ziua odihnei, prăznuind ziua odihnei din neam în neam, ca un legămînt veșnic.

Acesta-i semn veșnic între Mine și fiii lui Israel (*Leșirea* 31, 16–17).

De asemenea le-am dat și zilele Mele de odihnă, ca să fie semn între Mine și ei, ca să cunoască ei că Eu sînt Domnul, sfințitorul lor (*Iezechiel* 20, 12).

Legămîntul inițial dintre Dumnezeu și Adam se referă la regulile ce trebuie respectate în Paradis. El răspunde dorințelor primului om și formulează cerințele divine. A respecta acest legămînt înseamnă a participa la odihna lui Dumnezeu.

După șase zile de muncă și de trudă, sabbatul oferă credinciosului un timp prin care poate lua parte la odihna sfîntă. Sărbătoarea de la sfîrșitul săptămînii își dobîndește astfel întreaga dimensiune: omul, răpus de condiția lui de muncitor, își găsește un nou suflu, un supliment provizoriu de suflet care-i permite să-și continue drumul pe urmele Stăpînului său.

Această viziune va fi confirmată de tradiția lui Israel care va face din ziua de sabbat un moment de adîncă bucurie spirituală, simbolul adevărat al unei desfătări concepute ca acces la odihna Domnului creator.

Dacă îți vei opri piciorul tău în ziua de odihnă și nu-ți vei mai vedea de treburile tale în ziua Mea cea sfîntă, ci vei socoti ziua de odihnă ca desfătare și vrednică de cinste, ca sfînțită de Domnul, și vei cinsti-o, fără să mai umbli, fără să te mai îndeletnicești cu treburile tale și fără să mai vorbești deșertăciuni,

Atunci vei afla desfătarea ta în Domnul. Eu voi duce carul tău pe culmile cele mai înalte ale țării și te voi bucura de moștenirea tatălui tău Iacov, căci gura Domnului a grăit acestea (*Isaia* 58, 13–14).



Sabatul este deci o instituție cu o înaltă valoare spirituală. Ca orice rit însă depinde de calitatea sufletului celui care îl practică. Primul capitol din *Isaia* este un adevărat rechizitoriu la adresa celebrărilor ipocrite la care inima nu participă.

Nu mai aduceți daruri zadarnice! Tămâierile-mi sînt dezgustătoare; lunile noi, zilele de odihnă și adunările de la sărbători nu le mai pot suferi. Însăși prăznuirea voastră e nelegiuire! (*Isaia* 1, 13-14).

După dărîmarea templului, în timpul leșirii, sabatul va dobîndi o importanță mărită pentru poporul lipsit de sărbătorile sale obișnuite; regulile devin din ce în ce mai severe și complicate. Pînă la urmă ele se vor transforma într-o povară greu de respectat.

În vremea lui Iisus această povară va fi adesea impusă de oameni care, tocmai ei, nu o duc.

Zicînd: Cărturarii și fariseii au stat în scaunul lui Moise;

Deci toate cîte vă vor zice vouă, faceți-le și păziți-le; dar după faptele lor nu faceți, că ei zic, dar nu fac.

Că leagă sarcini grele și cu anevoie de purtat și le pun pe umerii oamenilor, iar ei nici cu degetul nu voiesc să le miște (*Matei* 23, 2-4).

Dimpotrivă, povara lui Iisus este ușoară. Pentru umerii scăpați de greutate nejustificate, ea este o adevărată odihnă.

Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi.

Luati jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre. Căci jugul Meu e bun și povara Mea este ușoară (*Matei* 11, 28-30).

### Iisus și sabatul

Iisus a zis: „Dar mai lesne e să treacă cerul și pămîntul, decît să cadă din

Lege un corn de literă” (*Luca* 16, 17). Deci nu a contestat valoarea spirituală a sabatului. El face însă o distincție între această instituție divină și noianul de detalii și interdicții care i-au ascuns progresiv sensul. Sabatul este sărbătoarea libertății redobîndite.

Într-o zi de sîmbătă ucenicii mănîncă niște boabe de grîu, stîrnind mirarea fariseilor. Iisus răspunde amintind de David care a mîncat pîinea pentru punerea înainte, pe care numai preoții aveau voie să o mănînce. „Și le zicea lor: Sîmbăta a fost făcută pentru om, iar nu omul pentru sîmbătă. Astfel că Fiul Omului este domn și al sîmbetei” (*Marcu* 2, 27-28).

„Fiul Omului” este un titlu mesianic care conferă puterea de a judeca și, în cazul prezent, de a discerne între ceea ce este folositor și deșertăciunea unor restricții omenești.

Iisus amintește că un copil poate fi tăiat împrejur într-o zi de sabat (*Ioan* 7, 23), că vitele pot fi duse la adăpat într-o zi de sabat, că un bou sau un asin căzut într-o fîntînă trebuie scos de acolo chiar dacă este sabat (*Luca* 13, 15 și 14, 5). Poate fi amintită și hotărîrea lui Matatia de a continua războiul în ziua de sabat (*I Macabei* 2, 41).

Explicația radicală pe care o dă Iisus pentru a-și justifica atitudinea față de sabat poate fi găsită în *Sfînta Evanghelie după Ioan*. Pentru el, miracolele sînt adesea mari acte simbolice care-și dezvăluie secretele încetul cu încetul.

La scîldătoarea Vitezda, Iisus va vindeca un slăbănog care era bolnav de treizeci și opt de ani. El îi spune: „[...] Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă. Și îndată omul s-a făcut sănătos, și și-a luat patul și umblă. Dar în ziua aceea era sîmbătă” (*Ioan* 5, 8-9).

Evreii încearcă să-l împiedice pe cel vindecat să-și ducă patul, deoarece le-

gea sabatului interzicea ducerea oricărei poveri în acea zi. Ei îl acuză pînă la urmă pe Iisus care răspunde: „[...] Tatăl meu pînă acum lucrează; și Eu lucrez” (*Ioan* 5, 17).

Urmează o lungă predică despre opera Tatălui și despre cea a Fiului lui Dumnezeu. Dacă Dumnezeu s-a odihnit în cea de-a șaptea zi, opera lui vie este neîntreruptă: el își păstrează, cîrmuiește și duce mai departe creația. El poate să învie morții.

Opera Fiului este dedicată răspîndirii slavei Tatălui Său, voința Lui este aceeași cu a Sa. Minunile lui Iisus sînt semnul înviorării lumii, ele sînt săvîrșite într-o zi de sabat, sărbătorindu-se astfel libertatea redobîndită, adică eliberarea omului de cea mai groaznică sclavie, cea a morții. Această aparentă ruptură a sabatului îi dezvăluie de fapt întreaga dimensiune a misterului.

## LOCURILE DE ODIHNA

### Pămîntul

Dramaticei ieșiri din Egipt îi corespunde începutul odihnei în pămîntul făgăduinței, după lunga rătăcire prin deșert. Ajuns în Transiordania, Moise poruncește oștirii să treacă fluviul iar poporului să aștepte. „Pînă cînd Domnul Dumnezeu va da liniște fraților voștri, ca și vouă, și pînă cînd își vor primi și ei în stăpînire pămîntul, pe care Domnul Dumnezeu vostru li-l va da peste Iordan” (*Deuteronomul* 3, 20).

Cuvîntul *menûhah*, tradus prin „odihnă”, este un termen concret care înseamnă „loc de odihnă”. De la rădăcina acestui cuvînt s-au format altele care înseamnă „loc-franc”, unde nu se plătesc taxe, scutit de orice servitute. Este un loc unde oamenii se liniștesc și se pot bucura de libertate (*Iosua* 1, 13 și

15). Această liniște trebuie însă folosită pentru a-și aminti de Dumnezeu, de iubirea lui și pentru a-i respecta întocmai poruncile.

Acum Domnul Dumnezeu vostru a liniștit pe frații voștri, cum le vorbise.

Dar să vă siliți a împlini cu grijă poruncile și legea pe care v-a dat-o Moise, sluga Domnului: de a iubi pe Domnul Dumnezeu vostru, de a umbla în toate căile Lui, de a păzi poruncile Lui, de a vă lipi de El și de a-I sluji din toată inima voastră și din tot sufletul vostru” (*Iosua* 22, 4-5).

Odihna fizică devine astfel simbolul refacerii spirituale și al stabilirii în credință, locul unde sufletul se reface prin grija lui Dumnezeu.

### Templul

La sfîrșitul perioadei Judecătorilor, care coincide cu cea a începutului regalității, vîltoarea în care se găsește antrenat chivotul, luat și restituit de filistenii, dus de colo-colo, creează o stare de instabilitate în Israel. Trebuie să i se găsească un loc de ședere stabil, să i se ofere odihna. Acesta este prețul odihnei spirituale a poporului.

Psalmul 131, cîntat pentru a sărbători strămutarea chivotului, începe printr-o urare a lui David

Nu voi intra în locașul casei mele, nu mă voi sui pe patul meu de odihnă.

Nu voi da somn ochilor mei și genelor mele dormitare și odihnă tîmplelor mele, Pînă ce nu voi afla loc Domnului, locaș Dumnezeului lui Iacob (*Psalmii* 131, 3-5).

Actul de a oferi Domnului odihnă pămîntească este încărcat de consecințe. El deschide perspectiva mesianică. Perpetuarea stirpei lui David, pînă la venirea succesorului său supranatural, se bazează pe odihna Domnului.



Scoală-Te, Doamne, întru odihna Ta, Tu și chivotul sfințirii Tale.

Preoții Tăi se vor îmbrăca cu dreptate și cuvioșii Tăi se vor bucura.

Din pricina lui David, robul Tău, să nu întorci fața unsului Tău.

Juratu-S-a Domnul lui David adevărul și nu-l va lepăda: „Din rodul pîntecelui tău voi pune pe scaunul tău (Psalmii 132, 8-11).

*Cartea Cronicilor, sau Paralipomena*, începe cu lista cîntăreților dinainte de construirea templului: „Iată aceia pe care David i-a pus căpetenii peste cîntăreți în casa Domnului, în timpul cînd a așezat în ea chivotul legii” (I Paralipomena 6, 31).

Pentru a îndemna poporul la construirea templului, al cărui șef de șantier este Solomon, David spune:

Au nu-i cu voi Domnul Dumnezeuul vostru care v-a dăruit pace din toate părțile, pentru că El a dat în mîinile mele pe locuitorii țării și s-a supus țara înaintea Domnului și înaintea poporului Său?

Așadar îndreptați-vă inima voastră și sufletul vostru, ca să caute pe Domnul Dumnezeuul vostru! (I Paralipomena 22, 18-19).

David nu va construi el însuși templul pentru că a luptat în războaie și a vărsat mult sînge (I Paralipomena 22, 8), dar Domnul îi spune:

Iată însă ție ți se va naște un fiu; acela va fi pașnic și Eu îi voi da liniște din partea tuturor vrăjmașilor dimprejur; de aceea numele lui va fi Solomon. Și voi da lui Israel în zilele lui pace și liniște. El va zidi casă numelui Meu (I Paralipomena 22, 9-10).

Cînd nu se mai aude zgomotul armelor, cînd poporul se odihnește, se odihnește și Dumnezeu în templul său. Odihna Domnului nu înseamnă însă încetarea activității sale: în sanctuar se odihnește slava, iradiind energie divină, principiu și rezultat al oricărui act creator și roditor.

În ziua sfințirii templului, Solomon își încheie astfel ruga: „Bindecuvîntat fie Domnul Dumnezeu care a dat odihnă poporului său Israel, precum a grăit!” (III Regi 8, 56).

Într-o prorocie despre templu (folosită de Ștefan în predica sa), Isaia pune din nou sub semnul întrebării nevoia unui sanctuar material închinat Domnului.

Așa zice Domnul: „Cerul este scaunul Meu și pămînt așternut picioarelor Mele! Ce fel de casă Îmi veți zidi voi și ce loc de odihnă pentru Mine?”

„Toate acestea mîna Mea le-a făcut și sînt ale Mele”, zice Domnul (Isaia 66, 1-2; și Eapte 7, 49-50).

Mai tîrziu, în timpul revoltei macebeilor, rugăciunea lui Isus Sirah se va îndrepta către Ierusalim, punctul fix ce călăuzește credința lui Israel.

Miluieste, Doamne, poporul, care se cheamă cu numele Tău, și pe Israel, pe care cu întîiul-născut l-ai asemănat. Milostivește-Te spre Ierusalim, cetatea sfințului Tău locaș, cetatea odihnei Tale (Înțelepciunea lui Isus Sirah 36, 14-15).

Templele din Ierusalim au trecut prin multe greutăți care au culminat cu tragicul sfîrșit din anul 70 d.Cr. Templul distrus este, în inima evreului, o rană care se traduce printr-un sentiment de exilare. Odihna Domnului încă se mai află la capătul unui drum dureros.

Pacea și respectarea Legămîntului depind una de alta. Răzvrătirea, abaterile de la credință, depravarea tulbură această pace, pacea oamenilor și cea a lui Dumnezeu.

Astfel apare și tema „oboselii lui Dumnezeu”.

Isaia îi spune regelui Ahaz că Dumnezeu este obosit de temerile sale și de lipsa lui de credință.

[...] Ascultați voi cei din casa lui David! Nu vă ajunge să obosiți pe oameni, de veniți să obosiți și pe Domnul meu? (Isaia 7, 13).

Voi obosiți pe Domnul cu vorbele voastre. Și mai ziceți: „Cum îl obosim?” — Cînd ziceți: „Cel ce face rău este bun înaintea Domnului și de unii ca aceștia are el plăcere!” (Maleahi 2, 17).

Deși Dumnezeu și-a îndemnat mereu poporul la odihnă, Israel uită de acest gest divin. Domnul spune poporului său:

Poporul Meu! Ce ți-am făcut și cu ce te-am împovărat? Răspunde-Mi!

Eu sînt Cel ce te-am scos din țara Egiptului și din casa robiei te-am răscumpărat (Miheia 6, 3-4).

Dumnezeu este obosit de atîta nerecunoștință. Înviniurile aduse de Domnul poporului său, din Miheia, vor fi reluate în versetele rostite în liturgia de Vinerea Mare, ca un ecou la vorbele lui Iisus, obosit de neîncrederea celor care-l ascultă: „O, neam necredincios și îndărătnic, pînă cînd voi fi cu voi?” (Matei 17, 17).

## TEMA ODIHNEI ÎN PSALMI

### Odihna ca sursă de inspirație pentru psalmiști

Dacă templul este locul în care se odihnește chivotul și locul de odihnă pentru Domnul, el este și un locaș de pace, meditație și refacere spirituală, departe de grijile vieții. Poetii inspirați care au compus Psalmii au văzut în templu o locuință misterioasă, secretă precum „locul cel ascuns” al unui cort fragil, solidă precum stîncă pe care se înalță o cetate.

Una am cerut de la Domnul, pe aceasta o voi căuta: Să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieții mele.

Ca să văd frumusețea Domnului și să cercetez locașul Lui.

Că Domnul m-a ascuns în cortul Lui în ziua necazurilor mele; m-a acoperit în locul cel ascuns al cortului Lui.

Pe piatră m-a înălțat (Psalmii 26, 7-10).

Că mai bună este o zi în curțile Tale decît mii (Psalmii 83, 11).

Că a ales Domnul Sionul, și l-a ales ca locuință Lui.

„Aceasta este odihna Mea în veacul veacului. Aici voi locui, că l-am ales pe el (Psalmii 131, 13-14).

Neliniștea îl chinuie și-l urmărește pe om. El poate găsi alinarea Domnului oricînd și oriunde. Inima strînsă de teamă se poate deschide.

Cînd Te-am chemat, m-ai auzit, Dumnezeule dreptății mele! Întru necaz m-ai desfătat! (Psalmii 4, 1).

Noaptea, credinciosul este urmărit de teamă, dar Domnul veghează asupra lui:

Mîniați-vă, dar nu greșiți; de cele ce ziceți în inimile voastre, întru așternuturile voastre, vă căiți. [...]

Cu pace, așa mă voi culca și voi adormi, că Tu, Doamne, îndeosebi întru nădejde m-ai așezat (Psalmii 4, 4 și 8).

Zi și noapte prezența Domnului întreține o bucurie care este adevărata odihnă.

Bindecuvînta-voi pe Domnul, Cel ce m-a înțeleptit; la aceasta și noaptea mă îndeamnă inima mea.

Văzut-am mai înainte pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este ca să nu mă clatin.

Pentru aceasta s-a veselit inima mea și s-a bucurat limba mea, dar încă și trupul meu va sălășlui întru nădejde (Psalmii 15, 7-9).



De mi-am adus aminte de Tine în așternutul meu, în dimineți am cugetat la Tine, că ai fost ajutorul meu.

Și întru acoperământul aripilor Tale mă voi bucura. Lipitu-s-a sufletul meu de Tine și pe mine m-a sprijinit dreapta Ta (*Psalmii* 62, 7-8).

Nici un vrăjmaș nu se poate atinge de cel apărat de aripa Domnului:

Cel ce locuiește în ajutorul Celui prea înalt, întru acoperământul Dumnezeului cerului se va sălășlui.

Va zice Domnului: „Sprijinitorul meu ești și scăparea mea; Dumnezeul meu, voi nădăjdui spre Dînsul” [...]

Cu spatele te va umbri pe tine și sub aripile Lui vei nădăjdui [...]

Nu te vei teme de frica de noapte, de săgeata ce zboară ziua (*Psalmii* 90, 1-2 și 4-5).

Păzește-mă, Doamne, ca pe lumina ochilor; cu acoperământul aripilor Tale, acoperă-mă (*Psalmii* 16, 8).

Psalmul 130 vorbește despre sufletul curat de copil, despre calea umilinței și a deplinei încrederi.

Doamne, nu s-a mîndrit inima mea, nici nu s-au înălțat ochii mei, nici n-am umblat după lucruri mari, nici după lucruri mai presus de mine, Dimpotrivă, mi-am smerit și mi-am domolit sufletul meu, ca un prunc înțărcat de mama lui, ca răsplată a sufletului meu (*Psalmii* 130, 1-2).

În Psalmul 54 este folosită simbolistica strigătului. Este un strigăt întru ajutor al războinicului încolțit. El poate fi și cel al unui om strivit de o povară prea grea, pe care Domnul o ia asupra lui.

[...] și Domnul m-a auzit pe mine. [...] Izbăvi-va cu pace sufletul meu de cei ce se apropie de mine, că mulți erau împotriva mea. [...]

Aruncă spre Domnul grija ta și El te va hrăni; nu va da în veac clintirea dreptului (*Psalmii* 54, 18, 20 și 25).

Psalmul bunului Păstor este prin excelență psalmul înălțat odihnei. Verbul „a hrăni” este justificat prin simbolul apei. Odihna nu este o destindere, ci o renaștere pentru cei frînți de oboseală.

Domnul mă paște și nimic nu-mi va lipsi. La loc cu pășune acolo m-a sălășluit; la apa odihnei m-a hrănit. Sufletul meu l-a întors (*Psalmii* 22, 1-3).

Exemplul următor nu este luat din *Psalmi*, dar ilustrează bine secvența simbolică odihnă-apă-renaștere.

Locul de odihnă și cu apă este cel unde Iisus o înfîlnește pe femeia samariteancă.

Deci a venit la o cetate a Samariei, numită Sihar, aproape de locul pe care Iacov l-a dat lui Iosif, fiul său; Și era acolo fîntîna lui Iacov. Iar Iisus, fiind ostenit de călătorie, s-a așezat lîngă fîntînă și era ca la al șaselea ceas (*Ioan* 4, 5-6).

Odihna lui Iisus va fi ocazia unei mari revelații: una este odihna pe care o găsești lîngă o fîntînă și alta este cea a omului care descoperă „izvor de apă curgătoare spre viața veșnică”. Setea este o neliniște a trupului ușor de potolit. Neliniștea sufletului este căutarea odihnei veșnice. Inima neliniștită nu-și găsește pace decît întru Domnul, va spune Sfîntul Augustin.

#### Psalmul 94 și Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel

Acest psalm face parte din liturgia de adorare. El amintește de măreția Domnului creator iar apoi îi îndeamnă pe credincioși să se închine în fața marelui Păstor. Dumnezeu ia atunci cuvîntul și spune că turma nu există de-

cît prin vocea păstorului ei. Oile surde sînt sortite pierzaniei.

Experiența Ieșirii, a mersului prin deșert, răzvrătirea lui Israel și pedeapsa care a urmat, „nu intrară întru odihna mea”, ar trebui să rămînă vii în conștiința poporului ales. „O, de l-ați auzi glasul.”

Iar Domnul zice:

[...] să nu vă învîrtoșiți inimile voastre, Ca în timpul cercetării, ca în ziua ispitirii în pustie.

Unde M-au ispitit părinții voștri, M-au ispitit și au văzut lucrurile Mele.

Patruzeci de ani am urît neamul acesta și am zis: „Pururea rățăcesc cu inima”.

Și ei n-au cunoscut căile Mele, că M-am jurat întru mînia Mea: „Nu vor intra întru odihna Mea” (*Psalmii* 94, 8-12).

Argumentația din *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel* este subtilă. Se pare că în timpul Facerii, Dumnezeu și-a desăvîrșit opera, de vreme ce are răgaz și se odihnește. Dar generația răzvrătită din deșert nu a acceptat odihna sfîntă pe care i-o pregătise Domnul. El hotărăște un nou „azi” care să fie cel al pocăinței și al supunerii. Acest moment deosebit ne permite să înțelegem comportamentul Domnului. Astfel, poporul reînnoit, poporul Domnului, se va putea bucura de odihna divină.

Să ne temem, deci, ca nu cumva cîtă vreme ni se lasă făgăduința să intrăm în odihna Lui, să pară că a rămas pe urmă cineva dintre voi.

Pentru că și nouă ni s-a binevestit ca și ace-lora, dar cuvîntul propovăduirii nu le-a fost lor de folos, întrucît nu s-a unit cu credința pentru cei care l-au auzit.

Pe cînd noi, fiindcă am crezut, intrăm în odihnă, după cuvîntul grăit: M-am jurat întru mînia Mea: nu vor intra întru odihna Mea, măcar că lucrurile erau săvîrșite de la întemeierea lumii.

Căci undeva, despre ziua a șaptea, a zis astfel: Și s-a odihnit Dumnezeu în ziua a șaptea de toate lucrurile Sale.

Iar aici încă o dată: Nu vor intra întru odihna Mea!

Deci, de vreme ce rămîne ca unii să intre în odihnă, iar aceia cărora mai dinainte li s-a binevestit, pentru nesupunerea lor, n-au intrat.

Dumnezeu hotărăște din nou o zi, astăzi rostind prin gura lui David, după atîta vreme, precum s-a zis mai sus: Dacă veți auzi astăzi glasul Lui, nu învîrtoșiți inimile voastre,

Căci dacă Iosua i-ar fi odihnit, Dumnezeu n-ar mai fi vorbit, după acestea, de o altă zi de odihnă.

Drept aceea, s-a lăsat altă sărbătoare de odihnă poporului lui Dumnezeu.

Pentru că cine a intrat în odihna lui Dumnezeu s-a odihnit și el de lucrurile lui, precum Dumnezeu de ale Sale.

Să ne silim deci, ca să intrăm în acea odihnă, ca nimeni să nu cadă în aceeași pildă a neascultării (*Evrei* 4, 1-11).

## APOCALIPSA

În *Apocalipsa*, odihna Domnului este rezervată celor aleși.

Și nu au odihnă nici ziua nici noaptea cei ce se închină fiarei și chipului ei și oricine primește semnul numelui ei [...]

Și am auzit un glas din cer, z cînd: scrie: Fericiți cei morți, cei ce de acum mor întru Domnul! Da, grăiește Duhul, odihnească-se de ostenele lor, căci faptele lor vin cu ei (*Apocalipsa* 14, 11 și 13).



FAPTA PROFETICĂ



### **Gesta primilor proroci**

Cînd Israel era copil  
Ghedeon și problema regalității  
Samson nazireul  
De la Samuel la Ilie  
Ilie  
Elisei

### **Fapta simbolică în cărțile profetice**

Osea  
Isaia  
Ieremia  
Iezechiel

### **Faptele lui Hristos**

Prorocul este omul cuvîntului, dar ar fi greșit să credem că mesajul lui se transmite doar prin limbajul articulat. Prorocii se manifestă și prin faptă, a cărei menire nu este întotdeauna de a sublinia discursul, ci uneori de a-l înlocui iar alteori de a-l pregăti în mod imperativ. Mînuirea unui obiect, spargerea lui, felul straniu de a se îmbrăca sau a umbla gol, purtarea unui jug sînt acte ciudate, dar nu nebunești. Ele au un sens care este mai întîi ascuns, dar apoi dezvăluit și confirmat de cuvîntul lui Dumnezeu sau de evenimente. Actul enigmatic duce la revelarea unei realități de alt ordin: lumea văzută de Dumnezeu, cîrmuită de voința lui atotputernică și milostivă.

Mai profundă decît un gest anume, gestică unei persoane, comportamentul său obișnuit sau excepțional, îi dezvăluie trăirea intimă, „existența în lume”, dar și „existența întru Dumnezeu”. În acest mod, anumite vieți tăcute pot avea o dimensiune profetică, ele sînt deja locuite de Dumnezeu care vine. Prorocul activ care îndeamnă, transmite prorocii și dă semnale își continuă prorocirea tăcut și pe ascuns atunci cînd suferă pentru cuvînt. Înainte de a fi hărțuit de oameni, Ieremia a fost hărțuit de Dumnezeu. Prins în această dublă constrîngere, el devine slujitorul suferind a cărui existență apare, totodată, ca un semn de pedeapsă și de iertare.

Fapta profetică se deosebește radical de fapta magică. Fapta magică săvîrșită de om este o încercare de a exercita o presiune asupra forțelor superioare, fie ele demonice sau sfinte. Telul este formula incantatorie. Prin fapta magică omul își măsoară puterile cu un zeu sau cu un demon. Adversarul poate fi și un alt vrăjitor sau chiar acea realitate nedeterminată care se numește fatalitate ori destin. Magicianul, care poate acționa singur sau împreună cu asociați, este oricum un războinic angajat într-un conflict.

Fapta profetică, dimpotrivă, nu este nici un spectacol și nici o demonstrație pedagogică. Ea emană o forță proprie. Ea este cuvînt, în sensul semitic al termenului, adică energie dublată de semnificație. Cuvîntul profetic este impregnat cu forța Cuvîntului divin. Inițiativa este a Domnului care își alege prorocii și îi însuflețește cu *ruah*, Duhul său. Omului i se cere o atitudine de totală smerenie. Cuvîntul profetic este opusul cuvîntului magic: el nu are drept scop supunerea unei forțe superioare, deoarece el însuși se supune cuvîntului Domnului. Dacă i se întîmplă să se opună puterilor infernale, o face datorită virtuții divine ce sălășluiește în el.

Formula care însoțește fapta profetică sau care o justifică nu este o invocatie sau o rugăciune, ci un oracol. Ea nu



se ridică la Dumnezeu, ci vine dinspre el, iese din gura lui.

Fapta profetică se naște din împreunarea activă dintre Dumnezeu și om. Dumnezeu își exprimă voința și le dă oamenilor posibilitatea de a o îndeplini. Prorocul trebuie să fie bun „conductor” al acestui mesaj și al acestui har. O asemenea colaborare poate îmbrăca forme diferite. *Biblia* arată că prorocul își păstrează personalitatea, deși este un instrument al activității divine. Temperamentul omului lui Dumnezeu, în concordanță cu spiritul epocii în care trăiește, joacă un rol în transmiterea mesajului divin. În acest fel vor apărea, de-a lungul secolelor, diferite forme de pedagogie divină, adaptate timpurilor și locurilor.

## GESTA PRIMILOR PROROCI

### Cînd Israel era copil

Ieșirea din Egipt a fost o adevărată naștere, dar poporul copil, capricios din fire, avea nevoie de un proroc precum Moise pentru a-l crește și a-l însoți pînă la sfîrșitul călătoriei. Se spune în *Deuteronomul* că Moise a fost cel mai mare proroc.

De atunci nu s-a mai ridicat în Israel proroc asemenea lui Moise pe care Dumnezeu să-l fi cunoscut față către față, nici să săvîrșească toate semnele și minunile cu care Domnul l-a trimis în pămîntul Egiptului asupra lui Faraon și asupra tuturor dregătorilor lui și asupra a tot pămîntul lui (*Deuteronomul* 34, 10).

Prima calitate a lui Moise este desigur supunerea în fața voinței Domnului. Ţelul întregii sale existențe este realizarea planului de salvare al Domnului. Drept răsplată, Domnul îl înzestrează cu o putere fantastică, simbo-

lizată prin toiagul care, la poruncă, se transformă într-un șarpe, și mîna care se acoperă de lepră (*Ieșirea* 4, 1-17). Acest toiag, această mîna pot face mari minuni.

Moise se exprimă greu și, prin urmare, nu se pricepe să vorbească în public. Dumnezeu va găsi o cale pentru a vorbi cu poporul său. El vorbește „față către față” cu prorocul său care transmite mesajul divin lui Aaron, un orator priceput. Dar Domnul știe că nu orice se poate rezolva prin cuvînt. Faraonul cu inimă de piatră, poporul lui Israel cu inimă schimbătoare au nevoie de semne și atunci toiagul fermecat este indispensabil: „Toiagul acesta, [...] ia-l în mîna ta, căci cu el ai să faci minuni” (*Ieșirea* 4, 17).

Aceste semne dovedesc voința divină și puterea Domnului. Ele sînt urmate de aprobarea unui popor adesea răzvrătit. Plăgile Egiptului, traversarea Mării Roșii, apa îndulcită sau scoasă din piatră în mod miraculos, mana și prepelițele sînt exemple celebre ale acestei activități profetice excepționale.

Iosua, urmașul lui Moise, se dovedește a fi o bună călăuză, o adevărată căpetenie politică și militară. În cartea în care îi este descrisă cariera se vorbește din ce în ce mai puțin despre calitățile sale profetice. Momente, precum cel al traversării Iordanului și luarea Ierihonului, rămîn niște fapte excepționale în descrierea amănunțită a unei cuceriri.

În *Judecătorii* apar din nou figuri harismatice precum prorocița Debora care, de sub palmierul ei, îl judeca pe Israel, și a cărei cîntare este binecunoscută. Ghedeon și Samson sînt personaje care, fără a fi proroci în sensul obișnuit al cuvîntului, posedă totuși o dimensiune profetică. La ei acest dar se manifestă mai mult prin fapte și gesturi decît prin vorbe.

### Ghedeon și problema regalității

Pe fundalul poveștii lui Ghedeon este prezentată o comunitate de israeliți în curs de sedentarizare. După existența pastorală a nomadului, viața de agricultor îi dă poporului lui Dumnezeu rădăcini pămîntești, dar țara Canaanului este și pămîntul divinităților păgîne și locul de baștină al idolatriei. La nord, tribul lui Manase intră în contact cu zeități agrare, precum zeul Baal și echivalentul lui feminin, zeita Așera. Aceste divinități cer un cult al fecundității și serbări orgiastice care se află în contradicție cu legea Domnului. Este, pentru Dumnezeul lui Israel, o ocazie de a-și manifesta gelozia.

Cultura țării Canaanului este tentantă pentru Israel și din alt motiv: sistemul regal oferă garanții pentru proprietatea asupra pămîntului. Fără îndoială că, la puțin timp înainte de nașterea lui Ghedeon, familia lui își dorea un rege. Dar o astfel de pretenție avea o evidentă consecință religioasă: alegerea unui rege însemna a-l depozeda pe Dumnezeu de titlul său de rege. În acel caz religia și politica intrau într-un conflict periculos.

Vocația lui Ghedeon, fiul lui Ioas, este transmisă sub forma unui apel solemn al lui Dumnezeu, de către un mesager ceresc. Salutul de început este straniu: deși îngerul Domnului se adresează unui om care treieră grîul, el îi vorbește de pe acum ca unei căpetenii de oaste: „Domnul e cu tine, voi-nicule!” (*Judecătorii* 6, 12).

Pe vremea aceea o căpetenie de oaste harismatică posedă și o anumită putere profetică. Mai tirziu, prorocii nu vor mai avea răspunderi militare, dar vor continua să se comporte ca niște războinici și vor avea curajul să

rostească vorbe potrivnice care au puterea sabiei și a focului.

Ghedeon se arată neîncercător iar atitudinea sa față de înger nu este de supunere imediată: „[...] din Egipt ne-a scos pe noi Domnul. Acum însă ne-a părăsit Domnul și ne-a dat în mîinile Madianiților” (*Judecătorii* 6, 13).

Domnul îi răspunde și-l asigură că are puterea de a-i învinge pe madianiți. Ghedeon nu se lasă însă convins: „[...] Doamne, cum să izbăvesc eu pe Israel? Iată neamul meu e cel mai sărac din seminția lui Manase, iar eu sînt cel mai mic în casa tatălui meu” (*Judecătorii* 6, 15).

Dumnezeu îl încurajează și-i promite ajutorul său nemijlocit. Și totuși Ghedeon încă se îndoiește de toate aceste vorbe. Cine vorbește? Oare această voce nu este o iluzie?

Zis-a Ghedeon către dînsul: „De am aflat eu trecere în ochii tăi, arată-mi un semn, ca să-mi dovedești cele ce-mi vorbești: Să nu te duci de aici, pînă nu mă voi întoarce la Tine și-mi voi aduce darul meu și Ți-l voi da” (*Judecătorii* 6, 17-18).

Ghedeon este fără îndoială foarte neîncercător (neîncrederea este una din calitățile esențiale ale unui războinic). După ce jertfa va fi fost arsă în fața lui de un foc ieșit din piatră, acest semn va căpăta mai multă însemnătate decît cuvîntul. Este experiența prezenței Domnului și a fidelității sale fără cusur. Ghedeon își manifestă astfel spaima: „Vai de mine, Stăpîne Doamne, că am văzut pe îngerul Domnului față către față!” (*Judecătorii* 6, 22).

Dar Domnul îl liniștește pe loc:

Zis-a Domnul: „Pace ție. Nu te teme, căci nu vei muri!”

Și a făcut acolo Ghedeon un jertfelnic Domnului și l-a numit: „Iahvê-Șalom”. Și se află acesta și astăzi în Ofra lui Abiezer (*Judecătorii* 6, 23-24).



Dumnezeu îi cere lui Ghedeon să distrugă jertfelnicul lui Baal și să taie copacul cel sfânt care o reprezintă pe zeita Așera. Din nefericire jertfelnicul fusese ridicat de tatăl lui Ghedeon.

Ghedeon pune la cale un atac nocturn pentru distrugerea jertfelnicului lui Baal. Ridică în locul lui un altar pe care aduce o jertfă în cinstea Domnului.

Dimineata, locuitorii cetății vor să-l pedepsească cu moartea pe Ghedeon, dar tatăl lui, Ioas, răspunde: „Să se judece singur Baal cu dînsul, pentru că i-a stricat jertfelnicul” (*Judecătorii* 6, 32).

Pentru a putea lupta împotriva unor adversari care erau proprii lui compatrioți și chiar propria-i familie, Ghedeon trebuia investit și înzestrat cu o forță extraordinară.

Pentru a putea ridica toate triburile sale împotriva Madianiților, Ghedeon are nevoie de un semn. Povestea lîinii care se imbibă cu rouă pe cînd pămîntul din jur rămîne uscat este o primă minune pe care Domnul i-o acordă pentru a deveni credibil. În continuare neîncercător, dar de data aceasta în eventualii săi aliați, Ghedeon îi cere Domnului confirmarea printr-un nou semn.

Apoi iarăși a zis Ghedeon către Domnul: „Să nu te mîinii pe mine, dacă am să mai zic o dată și dacă am să mai fac numai o încercare cu lîina: să fie uscată numai lîina, iar încolo peste tot locul să fie rouă”. Și a făcut așa Dumnezeu în noaptea aceea: a fost uscăciune numai pe lîină, iar încolo, peste tot locul a fost rouă (*Judecătorii* 6, 39-40).

Forța lui Ghedeon, căpetenie de oști, izvorăște deci dintr-o experiență spirituală inițială. Este inspirat de Dumnezeu atunci cînd reduce numărul ostașilor săi (*Judecătorii* 7, 1-8), cînd descoperă un semn într-un vis (*Judecă-*

*torii* 7, 13-15), cînd pune la cale strategia cu făcliile puse în oale (*Judecătorii* 7, 16-22).

Sfîrșitul vieții lui Ghedeon este marcat de o dilemă care-l va frămînta mult timp pe Israel: poporul lui Israel poate avea un conducător care să poarte titlul de rege? Oare Dumnezeu nu este singurul rege?

Adoptarea de către Israel a unei vieți sedentare a permis constituirea marilor proprietăți și, o dată cu ele, dorința proprietarilor de a avea un regim politic stabil, asemănător cu cel din regatele vecine. Sistemul harismatic al judecătorilor pare aleatoriu.

După aceea au zis israeliții către Ghedeon: „Domnește peste noi tu și fiul tău și fiul fiului tău, pentru că ne-ai izbăvit din mîinile Madianiților!”

Iar Ghedeon le-a zis: „Nici eu nu voi domni peste voi, nici fiul meu nu va domni peste voi, ci Domnul să domnească peste voi!” (*Judecătorii* 8, 22-23).

Oare acest refuz a fost definitiv? S-ar putea crede că nu. Textul ni-l prezintă în continuare pe Ghedeon ducînd o viață de rege (*Judecătorii* 8, 30-32). Poate a devenit un rege neînsemnat peste cîteva triburi de munteni. Pericolul regalității era că, în acest fel, regele putea fi atras de idolatrie. Incredibilul efod pe care-l face (*Judecătorii* 8, 27), nașterea fiului său Abimelec care va accepta să fie rege și va sfîrși într-un mod lamentabil (*Judecătorii* 9), întoarcerea poporului la idoli (*Judecătorii* 8, 33), întretin ambiguitatea stîrnită de întrebarea: oare Israel poate avea un rege fără a uzurpa un titlu care este în realitate divin?

### Samson nazireul

Samson este diferit de Ghedeon prin faptul că e nazireu. Nazireul, fie el bă-

bat sau femeie, a făcut legămînt să nu bea vin sau băuturi fermentate; trebuie să-și lase părul să crească și să nu aibă nici un contact cu morții. La început era vorba de o consacrare care să-l înzestreze pe om cu o puternică energie războinică.

Samson nu a ales această cale, el este consacrat printr-un legămînt făcut de mama lui, disperată din cauza sterilității. Regăsim aici tema „alegerii lui Dumnezeu” care înseamnă cu harul său nașterea unui om (vezi nașterea lui Samuel — *I Regi* 1).

Samson nu duce un război sfînt, dar îndeplinește o serie de fapte care au drept scop manifestarea forței divine pe care o posedă. Filistenii vor cunoaște efectele unei astfel de demonstrații.

Povestea leului pe care-l sfîșie cu propriile-i mîini și cea a ghicitorii spuse Filistenilor, cea a vulpilor purtătoare de făclii ce le vor incendia recoltele, duc pînă la urmă la un masacru al dușmanilor (*Judecătorii* 14 și 15, 1-8).

Prins de către Filistenii și legat cu funii noi, el se va elibera:

Dar cînd s-a apropiat el de Lehi, Filistenii l-au întîmpinat cu strigăte. Atunci s-a pogorît peste el duhul Domnului și funiile care erau peste mîinile lui s-au făcut ca niște cîlți arși de foc și au căzut legăturile de pe mîinile lui.

Iar el găsind o falcă sănătoasă de asin și, întinzîndu-și mîna, a luat-o și a ucis cu ea o mie de oameni (*Judecătorii* 15, 14-15).

Pentru Samson, însetat, Dumnezeu face să țîșnească apă dintr-o stîncă (*Judecătorii* 15, 18-19).

La Gaza, importantă fortăreață a Filistenilor, el smulge porțile cetății și le duce pînă la Hebron, la o distanță de șaptezeci de kilometri (*Judecătorii* 16, 1-3).

Toate aceste demonstrații de forță se îndreaptă către o faptă de vitejie finală.

Trădat de Dalila care i-a aflat secretul puterii — calitatea de nazireu materializată prin părul său cel lung —, cade prizonier. Este adus la templul lui Dagon pentru a distra mulțimea:

Și a mișcat Samson din loc doi stîlpi din mijloc pe care era întemeiată casa, sprijinindu-se de ei, în unul cu mîna dreaptă și în celălalt cu stînga.

Și a zis Samson: „Mori, suflete al meu, cu Filistenii!” Apoi s-a sprijinit cu toată puterea și s-a prăbușit casa peste frunțașii Filistenilor și peste tot poporul ce era în ea. Și cei pe care i-a ucis Samson la moartea sa au fost mai mulți decît toți cei pe care-i ucisese în viața sa (*Judecătorii* 16, 29-30).

Povestea lui Samson nu este deci una de război. Această epopee vrea să demonstreze că puterea care-l salvează pe Israel vine de la însuși Domnul. Focul care țîșnește din stîncă pentru a accepta jertfa lui Ghedeon, apa care țîșnește din crăpătura din peșteră pentru a-i potoli setea lui Samson, confirmă faptul că Dumnezeu este stîncă lui Israel. Judecătorii lui Israel nu sînt doar militari eliberatori, ei sînt purtători ai semnelor Prezenței. Regăsim aici unul din sensurile posibile ale misteriosului nume al lui Dumnezeu „IHWH”: «El este și El va fi».

### De la Samuel la Ilie

Samuel s-a născut ca fruct al harului divin dăruit Anei, femeia stearpă. El este, ca și Samson, nazireu din naștere, deși acest titlu nu este menționat (*I Regi* 1, 11). Ruga Anei s-a ridicat din sanctuarul de la Șilo. Samson va fi dat la Șilo pentru a sluji o formă nomadă a unui cult străvechi. După decăderea sanctuarului de la Șilo, în persoana lui Samuel se stabilește o legătură între funcția profetică și cea sacerdotală. Se naște astfel un „profetism cultural”. Cultul trece prin supunerea la vechile



reguli liturgice, dar activitatea profetică cere o totală disponibilitate față de duhul lui Dumnezeu, față de *ruah* al Domnului. Saul și David vor frecventa grupuri de *nebiim*. Un *nabi* este un om al lui Dumnezeu, care aparține unui grup în cadrul căruia găsește atmosfera și practicile favorabile unor anumite forme de extaz. Excesele acestor manifestări sînt temperate de exercitarea cultului. Aceste grupuri sînt conduse de niște „părinți” care sînt și consilieri oraculari ai regilor. În interiorul acestor comunități, apar și dispar asceti după transmiterea unui mesaj divin. Numele lor nu este întotdeauna menționat în *Biblie*.

Samuel este proroc, judecător și mijlocitor pentru Israel (*I Regi* 7, 2-6). Cînd poporul cere un rege, prorocul este nemulțumit de această dorință deoarece el vede în aceasta sfîrșitul unui sistem în care puterea nu era acordată de către Dumnezeu oamenilor decît pe timp limitat. Judecătorii faptelor oamenilor erau atunci aleși sau consacrați datorită calităților lor excepționale. Bătrînii lui Israel se adună și îi cer lui Samuel:

„Tu ai îmbătrînit, iar fiii tăi nu-ți urmează căile. De aceea pune peste noi un rege, ca să ne judece acela, ca și la celelalte popoare!”

Cuvîntul acesta însă n-a plăcut lui Samuel cînd i-au zis: „Dă-ne rege, ca să ne judece!” Și s-a rugat Samuel Domnului.

Și a zis Domnul către Samuel: „Ascultă glasul poporului în toate cîte îți grăiește; căci nu pe tine te-au lepădat, ci M-au lepădat pe Mine, ca să nu mai domnesc Eu peste ei. Cum s-au purtat ei cu Mine din ziua aceea, cînd i-am scos din Egipt, pînă astăzi, părăsindu-Mă și slujind la dumnezei străini, așa se poartă și cu tine (*I Regi* 8, 5-8).

Expresia „ca și la celelalte popoare” este grăitoare. Bătrînii nu mai percep diferența care face din Israel „un po-

por aparte și parte a lui Dumnezeu”. Regalitatea dinastică pare a exclude alegerea lui Dumnezeu. Această orbire este o predispoziție la deviația spirituală.

Samuel face un tablou al înrobirii poporului atunci cînd va fi supus regelui. Această stare jalnică va revela, prin contrast, măreția vechilor instituțiilor, cînd supunerea în fața lui Dumnezeu era principiul libertății.

Din semănăturile și din viile voastre va lua zeciuială și va da oamenilor săi și slugilor sale.

Din robii voștri, din roabele voastre, din cei mai buni feciori ai voștri și din asinii voștri va lua și-i va întrebuița la treburile sale. Din oile voastre va lua a zecea parte și chiar voi veți fi robii lui.

Veți suspina atunci sub regele vostru, pe care vi l-ați ales, și atunci nu vă va răspunde Domnul (*I Regi* 8, 15-18).

Poporul se încapățînează și Dumnezeu îl lasă în voia sortii sale. Cu toată nemulțumirea ce-l stăpînește, Samuel rămîne pînă la capăt un intermediar:

Și eu de asemenea nu-mi voi îngădui să fac înaintea Domnului păcatul de a înceta a mă ruga pentru voi și vă voi povățui pe căi bune și drepte. Decît numai să vă temeți de Domnul și să-I slujiți Lui cu adevărat, din toată inima voastră (*I Regi* 12, 23).

Pe timpul lui David, fapta profetică cea mai importantă săvîrșită de prorocul Natan este folosirea unei parabole. Este vorba de fapt de o poveste-capcană care trebuie să-l surprindă pe rege și să-i trezească conștiința. Pentru că David îl ucisese pe Urie pentru a o lua pe Batșeba, nevasta lui.

Atunci a trimis Domnul pe Natan proorocul la David și a venit acela la el și i-a zis: „Erau într-o cetate doi oameni: unul bogat și altul sărac.

Cel bogat avea foarte multe vite mari și mărunte.

Iar cel sărac n-avea nimic decît numai o singură oiță, pe care el o cumpărase de mică și o hrănise și ea crescuse cu copiii lui. Din piinea lui mîncase și ea și se adăpase din ulcica lui, la sînul lui dormise și era pentru el ca o fiică.

Dar iată că a venit la bogat un călător, și gazda nu s-a îndurat să ia din oile sale sau din vitele sale, ca să gătească cină pentru călătorul care venise la el, ci a luat oița săracului și a gătit-o pe aceea pentru omul care venise la el”.

Atunci s-a miniat David cumplit asupra acelui om și a zis către Natan: „Precum e adevărat că Domnul este viu, tot așa-i de adevărat că omul care a făcut aceasta este vrednic de moarte;

Pentru oaie el trebuie să întoarcă împătrit, pentru că a făcut una ca aceasta și pentru că n-a avut milă”.

Atunci Natan a zis către David: „Tu ești omul care a făcut aceasta (*II Regi* 12, 1-7).

Drept pedepsă pentru această crimă, copilul lui David și al Batșebelei va muri.

La sfîrșitul domniei lui Solomon, prorocul Ahia presimte schisma care va împărți poporul lui Dumnezeu în două regate: Israel la nord și Iuda la sud. El își rupe haina pentru a semnaliza această ruptură spirituală.

În acel timp i s-a întîmplat lui Ieroboam să iasă din Ierusalim; și l-a întîlnit în drum proorocul Ahia din Șilo, care avea pe el o haină nouă. În cîmp erau numai ei amîndoi.

Și a luat Ahia de pe el haina cea nouă, a rupt-o în douăsprezece bucăți,

Și a zis lui Ieroboam: „Ia-ți pentru tine zece bucăți; căci așa grăiește Domnul Dumnezeu lui Israel: Iată, eu rup regatul din mîna lui Solomon și-ți dau ție zece seminții,

Iar două seminții îi vor rămîne lui, pentru robul Meu David și pentru cetatea Ierusalimului, pe care am ales-o dintre toate semințiile lui Israel (*III Regi* 11, 29-32).

Cînd Ieroboam, regele Israelului, creează un cult care face concurență celui celebrat la Ierusalim, el hotărăște ca Betelul să fie unul din cele două centre ale acestei noi practici. El nescotește astfel poruncile *Deuteronomului* în legătură cu probleme esențiale. Un „om al lui Dumnezeu” va interveni și va manifesta voința Domnului prin două semne răsunătoare. În acest caz comportamentul prorocului nu anunță un eveniment: el este prilej imediat pentru intervenția divină.

Iată însă un om al lui Dumnezeu a venit, după cuvîntul Domnului, din Iuda la Betel, în timpul cînd Ieroboam se afla la jertfelnic, ca să tîmîieze.

Și a grăit înaintea jertfelnicului cuvîntul Domnului și a zis: „Jertfelnice, jertfelnice, așa zice Domnul: iată că i se va naște casei lui David un fiu, numele lui, Iosia, și va jertfi pe tine pe preoții înălțimilor care tîmîiază acum înaintea ta și va arde pe tine oase de oameni!”

Și a arătat în acea zi un semn, zicînd: „Iată semnul după care se va cunoaște că Domnul a grăit aceasta: iată acest jertfelnic se va despica, și cenușa care este pe el se va împrăstia!”

Cînd regele Ieroboam a auzit cuvîntul omului lui Dumnezeu care l-a grăit în gura mare în fața jertfelnicului de la Betel, și și-a întins mîna lui de la jertfelnic, zicînd: „Puneți mîna pe el!”, i-a înlemnit mîna care o întinsese asupra lui și nu putea să o întoarcă înapoi.

Și jertfelnicul s-a despica și cenușa de pe jertfelnic s-a împrăstiat, după semnul care l-a dat omul lui Dumnezeu prin cuvîntul Domnului (*III Regi* 13, 1-5).

Cînd Iosafat, regele Iudei, se duce la Ahab, regele Israelului, pentru a-i cere să se alieze cu el în lupta împotriva unui dușman comun, Iosafat îi cere lui Ahab să-l consulte pe Domnul prin intermediul prorocilor săi. Patru sute de proroci se adună pentru a anunța



rezolvarea pozitivă a conflictului. Aceștia sînt însă profeți mincinoși care organizează o ședință de autosugestie. Unul dintre ei flutură, în mod simbolic, coarne de fier pentru a prevesti victoria regilor.

Apoi regele lui Israel și Iosafat, regele Iudei, s-au așezat, fiecare în tronul său, îmbrăcați în haine domnești pe locul dinaintea porții Samariei, și toți proorocii prooroceau înaintea lor.

Iar Sedechia, fiul lui Chenaana, și-a făcut niște coarne de fier și a zis: „Așa zice Domnul: cu acestea vei împunge pe Sirieni pînă ce vor muri”.

Și toți proorocii au proorocit aceeași, zicînd: „Să te duci împotriva Ramot-Galaadului, că vei izbuti. Domnul îl va da în mîna regelui” (III Regi 22, 10-12).

Prorocul Miheia din Imla nu este mincinos. El îi prevestește contrariul regelui lui Israel: bătălia va fi pierdută și Ahab, regele Israelului, va fi ucis. Mai marele prorocilor mincinoși îl maltratează pe Miheia din Imla care va fi întemnițat la porunca regelui.

Dar Ahab își va pierde viața în pofida stratagemei înjositoare folosite în timpul bătăliei. Săgeata rătăcită care-l lovește pare a fi dirijată de voința Domnului (III Regi 22, 34-35).

## Ilie

În *Cartea a Treia a Regilor* activitatea prorocului Ilie ocupă un loc aparte. El este un om al lui Dumnezeu, un ascet care se cunoaște după haină. Umblă îmbrăcat cu o mantie din păr de capră și este încins cu un brîu de piele. În timpul cumplitei secete trimise de Domnul din cauza greșelilor regelui Ahab, el duce un timp o viață de pustnic, hrănit fiind de un corb (III Regi 17, 2-6).

Cînd pîriul seacă, Domnul îl trimite la o văduvă, la Sarepta. O găsește

adunînd cîteva vreascuri ca să gătească ultima mîncare pentru ea și fiul ei; nu mai are hrană și moartea ei se apropie. Prorocul cere de mîncare și prorocște în fața femeii uimite:

Căci așa zice Domnul Dumnezeul lui Israel: „Făina din vas nu va scădea și untdelemnul din urcior nu se va împuțina pînă în ziua cînd va da Domnul ploaie pe pămînt!”

Și s-a dus ea și a făcut așa, cum i-a zis Ilie; și s-a hrănit ea și el și casa ei o bucată de vreme.

Căci făina din vas n-a scăzut și untdelemnul din urcior nu s-a împuținat, după cuvîntul Domnului, grăit prin Ilie (III Regi 17, 14-16).

Băiatul văduvei cade grav bolnav. Femeia crede că această nenorocire este pedeapsă pentru o greșală mai veche. Prețul de plătit, după moartea bărbatului ei, ar fi deci moartea fiului. Ea se mînie și tonul ei este aproape de imprecție.

Și a zis ea către Ilie: „Ce ai avut cu mine, omul lui Dumnezeu? Ai venit la mine ca să-mi pomenesti păcatele mele și să-mi omori fiul?”

Iar Ilie a zis: „Dă-mi pe fiul tău!” Și l-a luat din brațele ei și l-a supt în foisor unde ședea el și l-a pus pe patul său.

Apoi a strigat Ilie către Domnul și a zis: „Doamne Dumnezeul meu, oare și văduvei, la care locuiesc, îi faci rău, omorînd pe fiul ei?”

Și suflînd de trei ori peste copil, a strigat către Domnul și a zis: „Doamne Dumnezeul meu, să se întoarcă sufletul acestui copil în el!”

Și a ascultat Domnul glasul lui Ilie; și s-a întors sufletul copilului acestuia în el și a înviat.

Și a luat Ilie copilul și s-a pogorît cu el din foisor în casă și l-a dat mamei sale și a zis Ilie: „Iată copilul tău e viu!”

Atunci a zis femeia către Ilie: „Acum cunosc și eu că tu ești omul lui Dumnezeu și

cu adevărat cuvîntul lui Dumnezeu este în gura ta!” (III Regi 17, 18-24).

Însuși Hristos evocă minunea de la Sarepta. El acordă acestui episod un sens care nu este atît de clar exprimat în *Cartea Regilor*: milostenia Domnului se revarsă asupra păgînilor, cînd Israel se află în stare de revoltă.

Și adevărat vă spun că multe văduve erau în zilele lui Ilie, în Israel, cînd s-a închis cerul trei ani și șase luni, încît a fost foamete mare peste tot pămîntul.

Și la nici una dintre ele n-a fost trimis Ilie, decît la Sarepta Sidonului, la o femeie văduvă (Luca 4, 25-26).

Mai tîrziu, cînd evangheliștii au început să povestească minunile lui Iisus, ca înmulțirea pîinilor și învierea fiului văduvei lui Nain, ei păstrau, în adîncul lor, amintirea faptelor lui Ilie (Luca 7, 11-17).

Astfel gîndeau, de altfel, și contemporanii lui Iisus: „Și cînd se ruga El deosebi, erau cu El ucenicii, și i-a întrebă, zicînd: Cine zic mulțimile că sînt Eu? Iar ei, răspunzînd, au zis: Ioan Botezătorul, iar alții Ilie, iar alții că a înviat un prooroc din cei vechi” (Luca 9, 18-19).

Astfel înțelegea Iisus să reînnoade legăturile cu tradiția profetică. Minunile Lui aveau însă o semnificație mai mare decît cele ale lui Ilie. Ele erau mai mult decît miracole profetice, erau semne ale împărăției cerurilor și confirmarea adevăratelor sale nume: Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului și Mesia.

În timpul domniei lui Ahab și a soției sale Izabela, Ilie va săvîrși o mare faptă profetică. Amenințat de invazia păgînă, el organizează, pe muntele Carmel, o întrecere în puteri a prorocilor. Prorocii idolilor sînt numeroși. Patru sute cincizeci pentru Baal și patru sute pentru Așera, perechea lui feminină.

Poporul asistă, împărțit între cele două convingeri religioase. „Pînă cînd veți schiopăta de amîndouă picioarele?” Dacă Domnul este Dumnezeu, urmați Lui! Și dacă este Baal, urmați aceluia” (III Regi 18, 21). Ilie afirmă: „Prooroc al Domnului am rămas numai eu singur” (III Regi 18, 22).

Prorocii se înfruntă, luptîndu-se mai întîi prin invocații. Ar fi normal să credem că adevăratul Dumnezeu răspunde la acest apel printr-un foc aruncat pe una din jertfe. Arma prorocilor idolatri este transa obținută prin strigăte și invocații.

Iar pe la amiază, Ilie a început să rîdă de ei și zicea: „Strigați mai tare, că doară-i Dumnezeu! Poate sta de vorbă cu cineva, sau este în călătorie, sau poate doarme; strigați tare să se trezească!” (III Regi 18, 27).

Plini de elan, falșii proroci își însoțesc strigătele cu scarificări. Practicile lor spectaculoase nu sînt însă răsplătite cu nici un răspuns.

Ilie începe prin a repara altarul lui Israel.

Atunci a zis Ilie către popor: „Apropiați-vă de mine!” Și s-a apropiat tot poporul de el. Și a făcut jertfelnicul domnului ce fusese dărîmat;

A luat Ilie douăsprezece pietre, după numărul semînțiilor fiilor lui Iacov, către care zisese Domnul: „Israel va fi numele tău!” Și a zidit din pietrele acelea jertfelnic în numele Domnului (III Regi 18, 30-32).

În aceste vremuri de schismă care împarte triburile poporului lui Dumnezeu, cele douăsprezece pietre ale altarului sînt încărcate cu o mare semnificație: două pentru regatul Ierusalimului „Iuda”, zece pentru regatul de la nord, „Israel”. Prorocul Semaia lansase deja apelul la unitate (III Regi 12, 22-24). Acest altar prefigurează unita-



tea, el va fi sfințit prin focul Domnului lui Israel (*III Regi* 18, 38).

Acesta este cu siguranță cel mai mare gest profetic săvârșit de Ilie. Nu mai e vorba doar de o unitate tactică, de o alianță politică și militară, ca cea încheiată de Ahab și Iosafat (*III Regi* 22). Ilie demonstrează că trebuie reînnoit cât mai repede legământul Domnului cu poporul său, pactul spiritual care este principiul unității sale.

Ilie fuge într-un deșert care seamănă cu cel din *Ieșirea*. Este încurajat de o pîine care cade din cer. El merge timp de patruzeci de zile (ca cei patruzeci de ani de rătăcire a poporului, după ieșirea lui din Egipt). Ajunge la muntele Horeb (locul primului legământ) unde are dreptul, precum Moise, la o teofanie (*III Regi* 19, 1-13). Dumnezeu zice:

„Ce faci aici, Ilie?”

Iar el a zis: „Cu rîvnă am rîvnit pentru Domnul Dumnezeu Savaot, că au părăsit fiii lui Israel legământul Tău, au dărimat jertfelnicele Tale, și pe proorocii Tăi i-au ucis cu sabia; numai eu singur am rămas, dar caută să ia și sufletul meu!” (*III Regi* 19, 13-14).

Dumnezeu anunță o mare epurare în Israel dar și menținerea unei rămășițe din care va renaște un nou popor (*III Regi* 19, 15-18).

Minunile care punctează activitatea lui Ilie sînt legate de manifestarea lui Dumnezeu prin foc. Domnul este un foc mistuitor atunci cînd arde de tot jertfa adusă pe jertfelnicul de pe muntele Carmel (*III Regi* 18, 38). Înainte de a se arăta lui Ilie sub forma unei adieri de vînt, Domnul arată că are puterea focului (*III Regi* 19, 12). Focul lui Dumnezeu lovește cele două trupe formate din cincizeci de oameni fiecare și pe căpeteniile lor, trimise de regele Ohozia: regele păcătuse cerînd sfatul lui

Baal-Zebub, idolul Ecronului (*IV Regi* 1, 9-12). Urcarea la cer a lui Ilie are loc pe un car înhamat cu cai de foc (*IV Regi* 2, 11).

Ilie este o ființă învăpăiată, cu o înflăcărare cu adevărat divină. Puterea și semnificația tulburătoare ale faptelor sale vin din perfecta lor adaptare la cerințele Domnului. El nu este o căpetenie de oști, nici un om politic obișnuit: el vrea unitatea Israelului. Această unitate este cea mai bună dovadă concretă a unicității lui Dumnezeu. Dorința lui este o patimă, confirmată de dialogul de pe Horeb: „[...] Și a fost către el un glas care i-a zis: «Ce faci aici, Ilie?» Iar el a zis: «Cu rîvnă am rîvnit pentru Domnul Dumnezeul Savaot»” (*III Regi* 19, 13-14).

Această vîlvătaie de iubire este admirabil evocată de Isus Sirah:

Și s-a sculat proorocul Ilie ca focul și cuvîntul lui ca făclia ardea (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 48, 1).

Pe cerul profetic Elisei apare precum coada acestei comete fulgerătoare.

Mantia lui Ilie, cu care își acoperă fața cînd apare Domnul pe muntele Horeb (*III Regi* 19, 13), va deveni simbolul transiterii puterii profetice. Sacrificiul făcut de Elisei, arderea uneltelor muncii sale agricole sînt semne ale unei rupturi definitive de viața profană.

Atunci a plecat Ilie de acolo și a găsit pe Elisei, fiul lui Șafat, arînd; acesta avea douăsprezece perechi de boi la pluguri și la perechea a douăsprezecea era el însuși. Și Ilie a trecut pe lîngă el aruncîndu-i mantia. Atunci a lăsat Elisei boii și a alergat după Ilie, zicînd: „Lasă-mă să merg să sărut pe tatăl și pe mama mea și voi veni după tine!” Iar el a zis: „Du-te și vino înapoi, că ce-am făcut e făcut!”

Plecînd de la el, a luat o pereche de boi, a junghiat-o și, făcînd foc cu plugul boilor, a

fript carnea lor, și a împărțit-o la oameni și au mîncat-o. Iar el s-a sculat și s-a dus după Ilie și a început să-i slujească (*III Regi* 19, 19-21).

În momentul înălțării lui Ilie la cer, mantia lui strînsă ia forma toiagului lui Moise (*Ieșirea* 14, 16) și despică apele Iordanului în calea prorocului (*IV Regi* 7, 7-8).

Elisei dorește să fie moștenitorul spiritual al prorocului. El îi cere să-i transmită duhul său îndoit, adică partea rezervată nou-născuților. Răspunsul lui Ilie nu este evaziv: dacă Elisei are darul clarviziunii, el va vedea cum se înalță Ilie la cer. Singur Dumnezeu poate dărui unui om calitatea de proroc (*IV Regi* 2, 9-10).

Elisei va fi uns de Ilie (*III Regi* 19, 16). Este unica mențiune de ungere a unui proroc.

## Elisei

Elisei și discipolii săi reprezintă profetismul din nord. Deși dau dovadă de curaj, proiectul lor nu are măreția intransigentă și pătimășă a viziunii lui Ilie. Acesta din urmă era un nou Moise, obsedat de unitatea Israelului și de misterul legământului.

Cu toate acestea Elisei este un adevărat proroc și faptele sale sînt importante. El este un adevărat *nabi* care însuflețește o confrerie. Are nevoie de un cîntăreț care să-l ajute să atingă gradul de conștiință necesar transiterii unui mesaj al Domnului (*IV Regi* 3, 15). El este capabil și de minuni: înmulțește uleiul unei văduve disperate (*IV Regi* 4, 1-7). Povestea învierii fiului femeii din Șunem seamănă foarte mult cu învierea înfăptuită de Ilie (*IV Regi* 4, 8-37 și *III Regi* 17, 17-24). El drege o fiertură în care fuseseră aruncate ierburi otrăvitoare (*IV Regi* 4, 38-41). Po-

vestea înmulțirii pîinilor de orz ne trimite la minunea lui Iisus (*IV Regi* 4, 42-44 și *Matei* 14, 13-21). Vindecarea lui Neeman leprosul (*IV Regi* 5, 1-19) va fi amintită de Hristos (*Luca* 4, 27). Întîmplarea cu toporul care iese la suprafață este interesantă deoarece ne descrie construcția unui *ashram*, adăpost în care maestrul își propagă învățăturile spirituale (*IV Regi* 6, 1-7).

Povestea atacului regelui din Aram și a felului în care a fost respins seamănă cu o povestire fantastică despre vrăjitori. În cazul acesta însă puterea supranaturală vine de la Dumnezeu care poate deschide ochii sau poate să-i orbească. Pentru a se apăra, prorocul va provoca, în numele Domnului, o iluzie periculoasă.

Ori de cîte ori regele din Aram plănuiește un atac împotriva lui Israel, regele Israelului află de veste: Elisei, care-l vede pe Domnul, transmite informația suveranului său. Regele din Aram crede atunci că există un trădător printre apropiații lui. Aceștia însă protestează amintind de puterile lui Elisei. Regele hotărăște să asedieze în timpul nopții locuința prorocului. Dimineata slujitorul omului lui Dumnezeu este înmărmurit: orașul este încercuit de dușmani. Își pierde capul, dar Elisei îl liniștește, căci are o metodă radicală pentru a se apăra. El spune omului îngrozit:

„Nu te teme, pentru că cei ce sînt cu noi sînt mai numeroși decît cei ce sînt cu ei.”

Și s-a rugat Elisei și a zis: „Doamne, deschide-i ochii ca să vadă!” Și a deschis Domnul ochii slujitorului și acesta a văzut și iată tot muntele era plin de cai și care de foc împrejurul lui Elisei (*IV Regi* 6, 16-17).

La rugămîntea lui Elisei oastea siriană este lovită de orbire. Prorocul le



propune asediatorilor să-i ducă pînă la omul pe care-l caută și, fără nici o greutate, îi duce în Samaria unde se afla regele Israelului. Aici iluzia se risipește și armata dușmană este încercuită de forțele lui Israel. Regele îl întreabă pe Elisei: „Să-i ucid, părinte?” Elisei îl sfătuiește să le dea de mîncat și de băut. Această milostenie ușor ironică îi determină pe sirieni să renunțe la planul lor de agresiune (IV Regi 6, 18–23).

Cu puțin timp înainte de a muri, Elisei mai îndeplinește o faptă profetică. Prin tragerea cu arcul el poate să prezică victoria lui Ioas, regele Israelului, asupra sirienilor (IV Regi 13, 14–19).

După moartea sa, oasele omului lui Dumnezeu pot înfăptui minuni.

Apoi a murit Elisei și l-au îngropat, iar în anul următor au intrat în țară cete de Moabiți.

Dar iată, odată, cînd îngropau un mort, s-a întîmplat ca cei ce-l îngropau să vadă o ceață de acestea și, sperîindu-se, au aruncat mortul în mormîntul lui Elisei și a înviat și s-a sculat pe picioarele sale (IV Regi 13, 20–21).

## FAPTA SIMBOLICĂ ÎN CĂRȚILE PROFETICE

### Osea

Începutul cărții lui Osea este cu adevărat scandalos. Unii au vrut să vadă în această istorisire o povestire „pur simbolică”, adică o ficțiune. Ei se bazează pe numele copiilor: fata născută dintr-o căsătorie dubioasă se numește „Cea neiubită”, iar băiatul „Nu este poporul meu”. Alții argumentează că totuși numele femeii este Gomer, care este un nume propriu, iar Izrel, un nume de loc.

Este totuși mai normal să ne gîndim că Osea s-a folosit de experiența per-

sonală pentru a construi acest scenariu inspirat. „Femeia desfrînată” despre care se vorbește ar fi în acest caz doar o femeie înclinată spre necredință.

Cînd Duhul lui Dumnezeu, *ruah*, se pogoară asupra unui proroc, el îi cuprinde trupul și sufletul. Omul lui Dumnezeu care are misiunea de a întruhipa Cuvîntul divin poate găsi în întîmplările proprii existențe un mijloc de a efectua această transpunere în plan sensibil. Viața emoțională, patosul uman, dobîndesc atunci o semnificație neprevăzută. Ceea ce este surprinzător în această evocare a mizeriilor iubirii omenesti și abrupt în formularea lor devine un mijloc de expresie la înălțimea mesajului transmis. Ceea ce prorocul vrea să facă auzit este strigătul de dragoste al lui Dumnezeu pentru poporul său.

Începutul cuvîntului Domnului către Osea. Și a grăit Domnul către Osea: „Ia-ți de nevastă o femeie desfrînată și ai copii de desfrînată! Căci iată a desfrînat pămîntul lui Israel, abătîndu-se de la Domnul.”

Atunci s-a dus el și și-a luat de soție pe Gomer, fiica lui Diblaim, și ea a rămas însărcinată și i-a născut un fiu.

Și a zis Domnul către acesta: „Pune-i numele Izreel! Căci iată puțină vreme mai este și eu voi răzbuna vîrsările de sînge ale lui Israel asupra casei lui Iehu și voi sfîrși regatul casei lui Israel.

Și atunci voi sfărîma arcul lui Israel în valea lui Izreel!”

Și ea a rămas însărcinată și a mai născut o fiică. Și i-a zis atunci Domnul: „Pune-i numele Lo-Ruhamă (Cea neiubită), căci de acum încolo nu voi mai avea milă de casa lui Israel, ca să-i iert păcatele.

Dar de casa lui Iuda mă voi milostivi și o voi mîntui prin Domnul Dumnezeu lui Israel, și nu-i voi mîntui pe ei nici cu arcul, nici cu sabia, nici prin luptă, nici prin puterea cailor sau a călăreților.”

Și ea a întărcat pe Lo-Ruhamă și a rămas însărcinată și a născut încă un fiu.

Și a zis: „Pune-i numele: Lo-Ami (Nu este poporul meu), căci voi nu sînteți poporul meu, iar eu nu sînt Dumnezeuul vostru!” (Osea 1, 2–9).

Osea nu se teme de contraste. Simbolurile pot avea o semnificație contradictorie, dar ele descriu foarte bine paradoxul unui om sfîșiat între răzbu-nare și iertare. Deșertul poate însemna la fel de bine condamnarea ca și regenerarea.

Femeia necredincioasă este condamnată:

[...] și o voi preface într-o pustie, ca un pămînt uscat și o voi prăpădi de sete (Osea 2, 5).

Dar este și întinerită:

Pentru aceasta, iată eu o voi atrage și o voi duce în pustie și voi vorbi inimii ei; Și îi voi da viile ei de acolo și valea Acor o voi preface în poartă de nădejde; și ea va fi voioasă ca în vremea tinereții ei, ca în ziua cînd tu ai scos-o din pămîntul Egiptului (Osea 2, 16–17).

Simțim în aceste texte că prorocul s-a implicat în cuvîntul pe care îl rostește. El are experiența nesiguranței vieții afective și a clocotului emoțiilor. Mesajul lui dezvăluie purtarea unui Dumnezeu care trece de la mînie la milă, printr-un soi de conversiune spre el însuși, printr-o „întoarcere” la firea lui profundă, care este dragoste creatoare și regeneratoare.

### Isaia

Darul prorocirii nu este numai o funcție a omului lui Dumnezeu, ea se extinde asupra întregii sale existențe și chiar a familiei. Într-o mărturie solemnă în fața unor martori, Isaia se declară în întregime în slujba Domnului.

Voi aștepta deci pe Domnul care își ascunde fața sa de la casa lui Iacov și voi nădăjdui întru el.

Iată eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu spre semne și minuni în Israel, din partea Domnului Savaot, care locuiește în muntele Sionului (Isaia 8, 17–18).

O extraordinară scenă ni-l prezintă pe Isaia ținînd de mîină un simbol profetic viu, pe fiul său Șear-Iașub, nume care înseamnă „rămășița se va întoarce”. Ei se află în fața regelui Ahaz. Copilul reprezintă renașterea poporului răscumpărat într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat.

Și a grăit Domnul către Isaia, zicînd: „Ieși întru întîmpinarea lui Ahaz, tu și Șear-Iașub, fiul tău, la capătul canalului lacului cel de sus, pe drumul țarinii nălbitorului, Și îi vei zice: „Ia aminte, fii liniștit și nu te teme și inima ta să nu se slăbească din pricina acestor doi tăciuni care fumegă: de iuțimea mîniei lui Rețin și a lui Aram și a fiului lui Remalia (Isaia 8, 17–18).

Isaia, împreună cu soția lui pe care o numește „prorocița”, vor avea un alt fiu al cărui nume este la fel de simbolic (Isaia 8, 1–4).

Scurtul capitol 20 al cărții lui Isaia este închinat unei fapte profetice dintre cele mai insolite: la porunca Domnului, prorocul trebuie să umble gol și desculț timp de trei ani.

În vremea aceea a grăit Domnul prin mina lui Isaia, fiul lui Amos, zicînd: „Du-te și dezbracă sacul de pe coapsele tale și descălță încălțămintele tale.” Și a făcut așa și mergea gol și desculț.

Și a zis Domnul: „Precum a umblat robul meu Isaia gol și desculț vreme de trei ani, ca semn de prevestire pentru Egipt și pentru Etiopia (Isaia 20, 2–3).

În vremea aceea regele Iezechia se aliase cu o ligă ce încerca să țină piept expansionismului asirian. Orașul Aș-



dod era ținta acestui efort. În cadrul acestei coaliții, Faraonul etiopian Shabaka, care a trimis o armată pentru a elibera orașul, nu a putut să împiedice cucerirea lui de către asirieni, în 711. Prin fapta lui inspirată, Isaia vrea să-l retragă pe rege din această aventură. Prin goliciunea lui, el vrea să-i sugereze lipsurile la care vor fi expuși prizonierii egipteni și etiopieni capturați după acest dezastru.

În acest caz, fapta profetică nu este doar prevestirea unei întâmplări. Această mimică are drept scop să precipite venirea a ceea ce ea reprezintă. Pentru Domnul, orice mijloc, destinat stimulării imaginației regelui și a poporului, este bun. Caracterul insolit al goliciunii exercită o adevărată fascinație, dar este o grea încercare pentru proroc, el putând fi luat drept nebun. Prorocirea nu este lucru ușor iar Cuvântul Domnului este o grea povară.

## Ieremia

Cingătoarea este primul obiect mînit de Ieremia în scopul de a face din ea un suport pentru un oracol divin. În *Biblie* acest obiect vestimentar a fost de multe ori investit cu o semnificație mai amplă decît utilizarea lui practică.

Cingătoarea, cu care poate fi suflecă o haină lungă, te ajută la muncă. „A-ți încinge mijlocul” înseamnă a te apuca de treabă; „a avea mijlocul încins” înseamnă a fi în plină activitate” (*Luca* 12, 35).

Cingătoarea acoperă și apără rinichii, considerați drept un însemnat centru vital. Cingătoarea în jurul coapselor este semn de putere, de fericire, de vitalitate. O simplă frîghie este semn de tristețe, de doliu și de robie. Iov spune despre Dumnezeu:

El destramă puterea împăraților și pune cingătoare de frîghie în jurul coapselor lor (*Iov* 12, 18).

Mîndria femeilor din Ierusalim erau parfumurile și veșmintele. Dar iată că vine vremea încercării.

Atunci va fi loc de miresme: putreziciune, și în loc de cingători: frîghie (*Isaia* 3, 24).

Cît despre cel rău care iubește blestemul:

Să-i fie lui ca o haină cu care se îmbracă și ca un brîu cu care pururea se încinge (*Psal-mii* 108, 18).

Se spune însă despre gloriosul urmaș al lui David:

Dreptatea va fi ca o cingătoare pentru răunchii lui și credincioșia ca un brîu pentru coapsele lui (*Isaia* 11, 5).

Putem astfel înțelege sensul ultimelor cuvinte ale Domnului, la sfîrșitul episodului brîului din Ieremia. Dumnezeu s-a legat de Israel care a vrut să-l facă podoaba lui de glorie. Nu mică-i este dezamăgirea: necredința poporului iubit a făcut din el o cîrpă plină de rușine.

Că precum e brîul aproape de coapsele omului, așa am apropiat Eu de Mine toată casa lui Israel și toată casa lui Iuda, zice Domnul, ca să-Mi fie poporul Meu, numele Meu, lauda Mea și slava Mea, dar ei n-au ascultat (*Ieremia* 13, 11).

Un vas fragil de lut, un urcior sau o oală devine obiectul semnificativ într-o altă revelație zguduitoare a lui Ieremia.

Dumnezeu îl trimite pe Ieremia la olar.

Cuvîntul care a fost de la Domnul către Ieremia și i-a zis:

„Scoală și intră în casa olarului și acolo îți voi vesti cuvintele mele!”

Și am intrat eu în casa olarului și iată acesta lucra cu roata, și vasul pe care-l făcea olarul din lut s-a stricat în mîna lui; dar olarul a făcut dintr-însul alt vas, cum a crezut că-i mai bine să-l facă.

Și a fost cuvîntul Domnului iarăși către mine și mi-a zis: „Casa lui Israel, au nu pot să fac și Eu cu voi ca olarul acesta, zice Domnul?”

Iată, ce este lutul în mîna olarului, aceea sînteți și voi în mîna Mea, casa lui Israel! (*Ieremia* 18, 1-5).

Oamenii, aceste vase care sînt opera Domnului, pot fi însă plini de mînia lui.

De aceea, spune-le cuvîntul acesta: așa zice Domnul Dumnezeul lui Israel: tot urciorul se umple de vin. Și ei toți vor zice: au doară noi nu știm că tot urciorul se umple de vin? Iar tu să le spui: așa zice Domnul: Iată, Eu voi umple cu vin pînă la îmbătare pe toți locuitorii țării acesteia, pe regii care sed pe scaunul lui David, pe preoți, pe prooroci și pe toți locuitorii Ierusalimului, Și-i voi zdrobi pe unii de alții, pe părinți și pe fii laolaltă, zice Domnul. Nu-i voi cruța și nu-i voi milui, nici îmi va fi milă a-i pierde (*Ieremia* 13, 12-14).

După cîtva timp, pentru a sublinia înfricoșătorul mesaj pe care îl va adresa poporului său, Dumnezeu îi dă în mînă prorocului un vas fragil cerîndu-i să facă ce vrea cu el. Locul acțiunii este valea Ben-Hinom, la Poarta Olăriei, unde se afla un jertfelnic pentru ardere de tot, pe care erau închinați copii lui Baal.

Așa a zis Domnul: „Mergi și cumpără o oală de lut la olar; ia cu tine pe cei mai bătrîni din popor și din căpeteniile preoților și ieși în valea Ben-Hinom, care este la Poarta Olăriei.

Acolo să rostești cuvintele pe care ți le voi spune și să zici:

„Regi ai lui Iuda și locuitori ai Ierusalimului, ascultați cuvîntul Domnului! Așa grăiește Domnul Savaot, Dumnezeul lui Israel: iată voi aduce așa strîmtoare asupra locului acestuia, încît, auzind cineva, să-i țină urechile (*Ieremia* 19, 1-3).

Urmează o enumerare a tuturor păcatelor și fărădelegilor lui Israel. Dumnezeu urăște vorbele idolatrice care duc la jertfirea copiilor. Acest rechizitoriu se încheie cu o evocare a antropofagiei la care se vor deda pervertiții înnebuniți de spaimă.

Se dă porunca distrugerii oalelor și mesajul Domnului este următorul:

Apoi să spargi oala înaintea ochilor bărbaților acelora, care vor merge cu tine, și să le zici:

„Iată ce zice Domnul Savaot: Voi sfărîma poporul acesta și cetatea aceasta, așa cum am sfărîmat vasul olarului, care nu mai poate fi făcut la loc, și-i voi îngropa în Tofet din pricina lipsei de loc pentru îngropare. Așa voi face cu locul acesta, zice Domnul, și cu locuitorii lui, și voi face cetatea aceasta ca Tofetul (*Ieremia* 19, 10-12).

Ieremia va repeta amenințarea Domnului în curtea templului (*Ieremia* 19, 14-15).

Ieremia este în dezacord cu alți proroci. El spune că jugul lui Nabucodonosor trebuie acceptat căci regele Babilonului este, în momentul acela, instrumentul de care Dumnezeu se folosește pentru a-l pedepsi pe Israel. Ieremia materializează această robie punîndu-și un jug în jurul gîtului. El este de părere că Iuda, împreună cu alte neamuri, trebuie să accepte această dominație temporară pentru a evita nenorociri și mai mari.

„Așa mi-a zis Domnul: fă-ți cătușe și jug și le pune pe grumaz;

Trimite la fel regelui lui Iuda și regelui Moabului, regelui fiilor lui Amon, regelui Tirului și regelui Sidonului, prin solii care au venit în Ierusalim la Sedechia, regele Ierusalimului (*Ieremia* 27, 2-3).

Mesajul Domnului dovedește că regele Babilonului nu este decît un bici



în mâinile sale. Dominația sa nu va fi însă veșnică (*Ieremia 27, 5-7*).

Există însă cineva care-l contrazice pe Ieremia. Prorocul Anania este sigur că pacea va fi curînd restabilită și că peste puțină vreme surghiuniții se vor întoarce. Peste doi ani, spune el, Domnul va frînge jugul regelui Babilonului. Deportatii se vor întoarce încărcati cu obiecte furate din templu. Împlind fapta cu vorba, Anania scoate jugul de la gîtul lui Ieremia și-l rupe. Ieremia pleacă, dar, nu peste multă vreme, Domnul îi vorbește:

„Mergi și spune lui Anania: Așa zice Domnul: tu ai sfărîmat un jug de lemn și voi face în locul lui altul de fier, Că așa zice Domnul Savaot, Dumnezeul lui Israel: Jug de fier voi pune pe grumazul tuturor acestor popoare, ca să muncească ele la Nabucodonosor, regele Babilonului, și ca să-i slujească, ba și fiarele cîmpului le voi da lui!” (*Ieremia 28, 12-14*).

Ieremia îl acuză pe Anania de amăgirea poporului. Îl anunță că i se apropie sfîrșitul și, într-adevăr, Anania va muri în același an.

O altă faptă simbolică a lui Ieremia anunță renașterea Iudei. Este vorba de cumpărarea, cu acte în regulă, a unei țărini în clipa în care începe asediul Ierusalimului. Este o faptă nesăbuită deoarece dezastrul iminent pare a închide orice perspectivă de viitor. De multe ori însă, în ordinea profetică, nonsensul este plin de semnificație. Ieremia face cu sfințenie toate demersurile administrative în vederea acestei achiziții și pune bine documentul (*Ieremia 32, 9-15*).

Urmează o îndelungă rugă a lui Ieremia care se încrede în Dumnezeu, dar nu înțelege prea bine sensul actului pe care l-a făcut (*Ieremia 32, 17-25*). Domnul explică motivul inevitabilului dezastru: orașul va fi cucerit și incen-

diat datorită nebuniei idolatrice a locuitorilor săi care au ajuns chiar să jertfească copii în ardere de tot (*Ieremia 32, 27-35*). Dumnezeu anunță viitoarea renaștere a lui Israel. Convertirea oamenilor va fi urmată de schimbarea inimilor.

Și le voi da o inimă și o cale, ca să se teamă de Mine în toate zilele vieții, spre binele lor și spre binele copiilor lor după ei. Voi încheia cu ei legămînt veșnic, după care Eu nu Mă voi mai întoarce de la ei, ci le voi face bine și voi pune frica Mea în inima lor, ca ei să nu se mai abată de la Mine. Mă voi bucura să le fac bine și-i voi sădi tare în pămîntul acesta din toată inima Mea și din tot sufletul Meu (*Ieremia 32, 39-41*).

Concluzia oracolului divin explică pe deplin gestul neobișnuit al prorocului.

Și vor cumpăra țarină în țara aceasta, de care să ziceți: „Aceasta-i pustietate fără oameni și fără vite și este dată în mîna Caldeilor”.

Vor cumpăra țărini pe argint și le vor scrie în zăpisi și-l vor pecetlui și vor chema martori; cumpăra-vor țarine în pămîntul lui Veniamin și în împrejurimile Ierusalimului, prin cetățile lui Iuda și prin cetățile din munți, prin cetățile din cîmp, prin cetățile de la miazăzi, că voi întoarce pe robii lor, zice Domnul (*Ieremia 32, 43-44*).

Povestea lui Ieremia și a Recabiților pare la început absurdă: el îi invită să bea vin în templu, deși tradiția lor religioasă le interzicea să bea orice băutură fermentată. Refuzul lor îndelung motivat va fi dat drept exemplu Israelitelor necredincioși. Ei (Recabiții) au spus: „[...] Noi nu bem vin, pentru că Ionadab, fiul lui Recab, tatăl nostru, ne-a dat poruncă, zicînd: Să nu beți vin nici voi, nici fiii voștri în veac!” (*Ieremia 35, 6*).

Interdicția de a bea vin făcea parte dintr-o atitudine mai generală. Recabiții nu acceptau nici agricultura. Ei voiau să păstreze o viață nomadă, ca pe vremea vîrstei de aur a credinței, cînd Domnul își călăuzea poporul prin deșert. Acești Israeliti considerau că sedentarizarea și contactul cu populațiile agricole din Canaan erau un fel de contaminare idolatrică. Oracolul divin care explică tîlcul acestui episod acordă o înaltă apreciere atitudinii Recabiților și Dumnezeu se plînge de necredința poporului său. „Deoarece fiii lui Ionadab, fiul lui Recab, împlinesc porunca pe care le-a dat-o tatăl lor, iar poporul meu nu mă ascultă” (*Ieremia 35, 16*).

Cînd Ieremia fuge în Egipt, el păstrează în minte cuvîntul Domnului. El îi poruncește să însemneze dinainte locul unde Nabucodonosor își va așeza tronul, atunci cînd va domni peste Egipt și îl va devasta.

Iar la Tahpanhes a fost cuvîntul Domnului către Ieremia, zicînd:

„La în mâinile tale niște pietre mari și le ascunde în lut frămîntat, la intrarea casei lui Faraon, în Tahpanhes, înaintea ochilor Iudeilor și să le zici:

„Așa grăiește Domnul Savaot, Dumnezeul lui Israel: Iată, eu voi trimite și voi lua pe Nabucodonosor, regele Babilonului, robul meu, și voi așeza tronul lui pe aceste pietre, ascunse de mine, și își va întinde el pe ele cortul său cel minunat.

El va veni și va lovi țara Egiptului” (*Ieremia 43, 8-11*).

În realitate, regele Babilonului a invadat Egiptul în timpul unei campanii în 568-567 î.Cr., în timpul faraonului Amasis.

Ieremia știe de asemenea că și Babilonul va cădea. El descrie toate nenorocirile acestei căderi înainte ca ele să se împlinească. La porunca lui Ieremia, un

oarecare Seraia va face, la timpul potrivit, un gest simbolic în vederea grăbirii distrugerii trufăsei cetăți, și Babilonul se va cufunda.

Și a zis Ieremia către Seraia: „Cînd vei ajunge la Babilon, caută să citești toate cuvintele acestea și să zici:

„Doamne, tu ai grăit de locul acesta că-l vei pierde așa încît să nu rămînă într-însul nici om, nici animal, ci să fie pustietate veșnică.”

Și după ce vei isprăvi de citit cartea aceasta, leagă o piatră de ea și arunc-o în mijlocul Eufratului și zi:

„Așa se va cufunda Babilonul și nu se va mai ridica din acea nenorocire, pe care o voi aduce asupra lui și se va istovi” (*Ieremia 51, 61-64*).

## Iezechiel

Fapta se întîlnește cu vorba în incredibila înviere a oaselor uscate. Ea reprezintă renașterea poporului lui Israel. Această nouă viață este condiționată de refacerea unității. Schisma de odinioară era preludiul dislocării, iar unificarea este condiția acestei renașteri.

Fost-a iarăși către mine cuvîntul Domnului și mi-a zis:

„Iar tu, fiul omului, ia-ți un toiag și scrie pe el: «Lui Iuda și fiilor lui Israel, care sînt uniți cu el.» Și să mai iei un toiag și să scrii pe el: «Lui Iosif.» Acesta este toiagul lui Efraim și a toată casa lui Israel, care este unită cu el.

Apoi să le apropii unul de altul încît ele să fie în mîna ta ca un singur toiag” (*Iezechiel 37, 15-17*).

Domnul dezvăluie prorocului său semnificația acestei fapte pentru ca el să o transmită poporului și spune, în încheiere:

Iar în țara aceasta, pe munții lui Israel, îi voi face un singur neam și un singur rege va fi rege peste toți; nu vor mai fi două



neamuri și în viitor nu se vor mai împărți în două regate (*Iezechiel 37, 22*).

Regele despre care se vorbește este de fapt David care va fi simbolul și păzitorul unității redobândite al cărei garant va fi Domnul legământului (*Iezechiel 37, 24-28*).

Cartea lui Iezechiel este jalonată de numeroase fapte profetice. Stilul poeziei este de multe ori exuberant, impregnat uneori de un suprarrealism agresiv. Astfel, comunicarea cu Domnul „față către față” (*Isaia 6, 6-7* și *Ieremia 1, 9*) se transformă la Iezechiel într-o faptă stranie care se situează la limita dintre real și ireal. O mână flutură o carte în care sunt anunțate o sumă de nenorociri.

Apoi mi-a zis: „Fiul omului, mănâncă ceea ce ai dinainte, mănâncă această hîrtie și mergi de grăiește casei lui Israel!” Atunci eu mi-am deschis gura și acela mi-a dat să mănînc cartea aceea, și mi-a zis: „Fiul omului, hrănește-ți pîntecele și-ți satură lăuntrul tău cu această carte pe care ți-o dau eu!” Și eu am mîncat-o și era în gura mea dulce ca mierea (*Iezechiel 3, 1-3*).

Domnul înmulțește semnele adresate poporului său pe care-l numește neam de răzvrătiți. El îi poruncește lui Iezechiel o manevră complicată în care privirea are un rol important.

„Și tu, fiul omului, ia-ți o cărămidă și pune-o înaintea ta și sapă pe ea o cetate, Ierusalimul.

Apoi rînduiește asediu împotriva ei, fără întărituri și ridică val și tabără rînduiește împotriva ei; de jur-împrejurul ei așază berbeci de spart zidul.

Apoi ia o tablă de fier și o pune ca un zid de fier între tine și cetate și întoarce-ți fața spre ea, ca și cum ea ar fi împresurată, iar tu cel care o împresori. Aceasta va fi un semn pentru casa lui Israel (*Iezechiel 4, 1-3*).

Prorocul trebuie apoi să se culce pe o parte și pe cealaltă, punînd pe una nelegiuirile lui Israel și pe alta ale lui Iuda și purtîndu-le cît va sta culcat pe fiecare parte (*Iezechiel 4, 4-8*). El trebuie apoi să mănînce mîncare de asediat, e condamnat să înghită o hrană dezgustătoare (*Iezechiel 4, 9-17*).

A-ți rade capul și barba însemna a te supune tratamentului aplicat prizonierilor. Părul ars precum cetatea asediată sau luat de vînt precum deportații prevestește grozăvia masacrelor sau a captivității (*Iezechiel 5, 1-5*).

Bătutul din palme sau din picior sînt semne de bucurie. Prorocul trebuie să se bucure de căderea Ierusalimului care înseamnă sfîrșitul grozăviilor care se petreceau în el (*Iezechiel 6, 11*).

În ajunul surghiunirii, Iezechiel trebuie să facă un semn la adresa regelui și a poporului. Domnul îi cere să-și facă bagajele ca și cum ar pleca în exil.

Tu însă, fiul omului, fă-ți toate cele de trebuință pentru pribegie și pleacă ziua, sub ochii lor, și pribegeste sub ochii lor din loc în loc, poate vor înțelege că sînt un neam de răzvrătiți.

Lucrurile tale să le scoți cum se scot lucrurile la vreme de pribegie, ziua, în ochii lor, iar tu pleacă seara în ochii lor, cum se pleacă în surghiun (*Iezechiel 12, 3-4*).

O a doua prevestire a nenorocirilor viitoare este nemiloasă pentru proroc. Domnul îi va lua nevasta și el nu are voie să poarte doliu.

„Fiul omului, iată eu printr-o lovitură îți voi lua mîngîierea ochilor tăi; dar tu nu te tîngui și nu plînge, și nici lacrimile să nu-ți curgă;

Suspînă în ascuns și plîngere pentru morți să nu faci; pune-ți turbanul pe cap și încălțămintea în picioare; barba să nu ți-o acoperi și pîine de la străini să nu mănînci” (*Iezechiel 24, 16-17*).

Vecinii sînt uimiți de această încălcare a riturilor de doliu, dar Iezechiel le răspunde cu vorbele Domnului:

Spune casei lui Israel: Așa grăiește Domnul Dumnezeu: Iată locașul meu cel sfînt, mîndria puterilor voastre, bucuria ochilor voștri și dragostea sufletelor voastre, îl voi da spre pîngărire, iar fiii și fiicele voastre, pe care i-ați părăsit, vor cădea de sabie; și veți face și voi ceea ce fac Eu: bărbiile nu le veți acoperi și pîine de la străini nu veți mîncă;

Turbanele voastre le veți avea pe cap și încălțămintele voastre în picioare; nu vă veți tîngui, nici nu vă veți plînge, ci vă veți stinge pentru păcatele voastre și veți suspina unul către altul (*Iezechiel 24, 21-23*).

## FAPTELE LUI HRISTOS

Iisus a spus despre Ioan Botezătorul: „[...] Între cei născuți din femei, nimeni nu este mai mare decît Ioan; dar cel mai mic în împărăția lui Dumnezeu este mai mare decît el” (*Luca 7, 28*). Dacă Iisus are o legătură cu mesajul profetic, atunci vorbele lui sînt de o altă natură. El este Fiul care vorbește despre Tatăl, și faptele lui sînt în perfectă concordanță cu el (*Ioan 5, 20*).

Minunile săvîrșite de Iisus sînt semne ale Împărăției care va să vie. Această Împărăție este prezentă, în fapte, întru Fiul lui Dumnezeu pe pămînt; puterea ei se face simțită și în credința care se naște încet în inima apostolilor și în cea a ucenicilor. Minunile, vindecările, exorcismele și învierile nu sînt însoțite de formula: „Așa grăiește Domnul Dumnezeu.” Predicile lui Iisus îi aparțin, fiind în același timp în perfectă conformitate cu voința Tatălui. Duhul care îi îndemna pe proroci pune stăpînire pe natura lui umană, îl trimite în deșert, îl face să tresară și îi stimulează imaginația de om.

Dintre toate lucrările lui Iisus unele ne trimit mai mult decît altele la faptele profetice de odinioară. Este cazul unor minuni precum înmulțirea pîinilor, pescuitul miraculos sau potolirea furtunii. Cînd Iisus usucă smochinul, gîndul ne duce pe loc la faptele săvîrșite de Ieremia sau Iezechiel.

La Marcu, ca și la Matei, fapta se desfășoară în doi timpi. La Marcu, cea de-a doua parte este mai lungă și conține bogate învățăminte despre rugăciune.

Și a doua zi ieșind [Iisus] din Betania, au flămînzit.

Și văzînd de departe un smochin care avea frunze, a mers acolo, doar va găsi ceva în el; și, ajungînd la smochin, n-a găsit nimic decît frunze. Căci nu era timpul smochinelor.

Și, luînd cuvîntul, [Iisus] i-a zis: De acum înainte, rod din tine nimeni în veac să nu mănînce. Și ucenicii lui auzeau aceasta (*Marcu 11, 12-14*).

Blestemul pare nepotrivit deoarece nu este vremea smochinelor. Căutarea fructelor pare a fi un pretext. Uscarea pomului este adevărată și la fel de semnificativă ca cea a vrejului lui Iona (*Iona 4, 7*). Minunea este aici un îndemn la credința care nu șovăie. Dar credința nu se poate adînci decît prin rugăciune.

Dimineața, a doua zi, trecînd pe acolo, au văzut smochinul uscat din rădăcini.

Și Petru, aducîndu-și aminte, I a zis: Învățătorule, iată smochinul pe care l-ai blestemat s-a uscat.

Și, răspunzînd, Iisus le-a zis: Aveți credință în Dumnezeu.

Adevărat zic vouă că oricine va zice acestui munte: Ridică-te și te aruncă în mare, și nu se va îndoi în inima lui, ci va crede că ceea ce spune se va face, fi-va lui orice va zice.



De aceea vă zic vouă: Toate câte cereți, rugându-vă, să credeți că le veți primi și le veți avea.

Iar când stați de vă rugați, iertați orice aveți împotriva cuiva, ca și Tatăl vostru Cel din ceruri să vă ierte vouă greșelile voastre (*Marcu 11, 20-25; vezi și Matei 21, 20-22*).

Sensul faptei lui Iisus este limpede: un pom trebuie să dea fructe iar spiritul unui om nu poate rodi decât prin credință, care trebuie verificată însă prin practicarea iubirii de aproapele său.

## UNTDELEMNUL ȘI UNGEREA



## Untdelemnul

### Ungerea

## UNTDELEMNUL

Untdelemnul ocupă un loc însemnat între produsele pământului care dovedesc mărinimia Domnului.

*Deuteronomul* se adresează lui Israel amintindu-i că această binecuvântare pămîntească este legată de fidelitatea sa față de poruncile Domnului. „Te va iubi, te va binecuvînta, te va înmulți și va binecuvînta rodul pîntecelui tău, rodul pământului tău, pîinea ta, vinul tău, untdelemnul tău (*Deuteronomul* 7, 13).

Untdelemnul nu este doar un produs alimentar, folosirea lui în medicină, în parfumerie și mai ales întrebuintarea lui sacră îi conferă o amplă semnificație simbolică.

Regele Iezechia își etalează bogățiile în fața trimișilor: untdelemnul se află printre lucrurile prețioase: „Ascultînd Iezechia pe trimiși, le-a arătat cămările sale, argintul, aurul, aromatele, mirurile cele scumpe și toată casa sa de arme și tot ce se afla în vistieriile sale” (*IV Regi* 20, 13).

Un alt text al *Deuteronomului* atrage atenția asupra pericolelor îndestulării. Cînd poporul lui Dumnezeu nu mai vede în acest belșug o binecuvîntare cerească, el se îngrașă la trup și spiritul i se îngreunează.

Domnul l-a povățuit și n-a fost cu el Dumnezeu străin.

El l-a așezat pe pământul înalt și l-a hrănit cu roada țarinilor. l-a dat să sugă miere din

piatră și cu untdelemn din stîncă vîrtoasă l-a hrănit.

L-a nutrit cu unt de vacă și cu lapte de oi, cu grăsimea mieilor, a berbecilor de Vasan, a țapilor și cu grîu gras; [...]

A mîncat Iacov, s-a îngrașat Israel și s-a făcut îndărătnic; îngrașatu-s-a, îngroșatu-s-a și s-a umplut de grăsime; a părăsit pe Dumnezeu cel Ce l-a făcut și a disprețuit cetatea mîntuirii sale (*Deuteronomul* 32, 12-15).

Untdelemnul poate fi o hrană bogată mai ales cînd e folosită la fabricarea pîinii. La porunca Domnului, Ilie se duce la Sarepta. Acolo o femeie trebuie să-l hrănească dar, din cauza secetei, merindele-i sînt pe sfîrșite. Ilie cere totuși să i se frămînte o turtă cu untdelemn și acest lucru va fi posibil căci prorocul va pronunța aceste cuvinte:

Făina din vas nu va scădea și untdelemnul din urcior nu se va împuțina pînă în ziua cînd va da Domnul ploaie pe pământ! (*III Regi* 17, 14).

Seminția lui Așer locuia în regiunile fertile ale Haifei și ale Carmelului. Această seminție a fost favorizată cînd Moise a binecuvîntat diferitele triburi ale lui Israel.

[...] Binecuvîntat să fie între fii Așer, iubit să fie de frații lui și să-și afunde în untdelemn piciorul lui (*Deuteronomul* 33, 24).

Iov evocă vremea pe cînd era prosper astfel:



Iar picioarele mele se scaldau în lapte și stinca aspră izvora pentru mine pîraie de untdelemn (*Iov 29, 6*).

În ziua sfințirii sale Aaron are în mîini mai multe daruri, printre care o turtă cu untdelemn (*Ieșirea 29, 23*). În timpul jertfei prinosului vegetal, turtele trebuie să fie nedospite, dar frămîntate cu untdelemn. Pîinea coaptă în tigaie trebuie frămîntată cu untdelemn. Înainte de a fi dăruită, pîinea se rupe iar apoi se toarnă untdelemn peste bucăți (*Leviticul 2, 4-10*). Untdelemnul face deci parte din acea ofrandă care duce către Dumnezeu o parte din lumea vegetală.

Într-un inventar al lucrurilor trebuincioase pentru rînduiala cultului găsim două soiuri de untdelemn: „[...] untdelemn pentru candelă, aromate pentru mirul de uns” (*Ieșirea 25, 6*).

După recolta măslinelor, cel mai bun untdelemn va fi folosit pentru sfeșnicul de pe altar, care trebuie să ardă neconținut.

„Poruncește fiilor lui Israel să-ți aducă untdelemn de măslină, curat și limpede, pentru candelă, ca să ardă sfeșnicul neconținut, înaintea perdelei din cortul adunării (*Leviticul 24, 2-3*).

Uleiul curat, extras la prima stoarcere, nu riscă să se carbonizeze și să stingă flacăra, așa cum s-ar putea întâmpla cu un ulei de calitate inferioară. Unul din fiii lui Aaron are sarcina de a veghea asupra sfeșnicului (*Numerii 4, 16*).

Uleiul este semn de bucurie, dar adevărata bucurie este fructul dreptății și al corectitudinii. Iată de ce un rege pămîntean care a fost uns poate fi, pe pămînt, reflexul Domnului, al Împăratului cel veșnic.

Scaunul tău, Dumnezeule, în veacul veacului, toiag de dreptate toiagul împărăției tale.

Iubit-ai dreptatea și ai urît fărădelegea; pentru aceasta te-a uns pe tine, Dumnezeul tău, cu untdelemnul bucuriei, mai mult decît pe părtașii tăi (*Psalmii 44, 8-9*).

(Acest text este citat în *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel: Evrei 1, 9*; vezi și *Isaia 61, 3*; *Pilde 27, 9*).

Untdelemnul poate fi și simbolul blîndeței, dar poate uneori desemna un ipocrit periculos de mîeros.

Muiatu-s-au cuvintele lor mai mult decît untdelemnul, dar ele sînt săgeți (*Psalmii 54, 24*).

Prorocul Samuel ținea mirul regal într-un corn (*I Regi 16, 1*). Probabil că era un recipient folosit în timpul călătoriilor, însă cuvîntul „corn” este adesea folosit pentru a sugera forța sau autoritatea. Într-un psalm cornul și uleiul sînt evocate împreună pentru a descrie acțiunea însuflețitoare a lui Dumnezeu.

Și se va înălța puterea mea ca a inorogului și bătrînețile mele unse din belșug (*Psalmii 91, 10*).

Blestemul pătrunde în inima celui rău așa cum uleiul se strecoară în trup.

Și s-a îmbrăcat cu blestemul ca și cu o haină, și a intrat ca apa înăuntrul lui și ca untdelemnul în oasele lui (*Psalmii 108, 17*).

Mirul redă imaginea fericirii:

Iată acum ce este bun și ce este frumos, decît numai a locui frații împreună! Ca mirul pe cap, care se pogoară pe barbă, pe barba lui Aaron, care se pogoară pe marginea veșmintelor lui (*Psalmii 132, 1-2*).

Iezechiel ilustrează înfierea lui Israel de către Dumnezeu prin descrierea înfierii unui copil găsit. Printre îngriji-

rile acordate sugarului, ungerea cu mir îi conferă o demnitate care va fi confirmată de hainele scumpe și de podoabe (*Iezechiel 16, 9*).

Simbolul untdelemnului este mult folosit în *Noul Testament*. Pilda celor zece fecioare care-l așteaptă pe soț nu este o laudă adusă vigilenței fizice: toate fetele adorm. Povestirea dorește să demonstreze nevoia unei stări de veghe mai profunde care necesită și prevedere: trebuie să fii gata. Uleiul ilustrează această stare de spirit; candelarele fecioarelor prevenite sînt pline, ele sînt pregătite (*Matei 25, 1-13*).

Detaliile povestirii despre femeia păcătoasă care toarnă mir pe picioarele lui Iisus sînt deosebit de importante. Mirul ce-i udă picioarele lui Iisus este de mare preț. În acea vreme cel mai ieftin mir se putea folosi la riturile de întîmpinare. Iisus face o comparație între aceste două atitudini. El se adresează lui Simon, gazda lui, dar observația este destinată de fapt fariseilor. Aceștia îi reproșează lui Iisus că s-a lăsat atins de o păcătoasă. „Cu untdelemn capul Meu nu l-ai uns; ea însă cu mir Mi-a uns picioarele” (*Luca 7, 46*).

Cînd bunul samaritean îngrijește rănitul, el îi toarnă vin pe răni pentru a le dezinfecța, dar și untdelemn pentru a alina durerile (*Luca 10, 34*; vezi și *Isaia 1, 6*).

În timpul misiunii lor, cei Doisprezece practică exorcisme și tămăduiesc: „[...] și ungeau cu untdelemn pe mulți bolnavi și-i vindecau” (*Marcu 6, 13*).

Aici ungerea cu untdelemn nu este un leac, ci un gest cu valoare spirituală. La Iisus gestul, precum atingerea cu mîinile sau contactul unui trup suferind cu El, putea avea efecte miraculoase.

În *Epistola Sobornicească a Sfîntului Apostol Iacov* înțîlnim ungerea cu unt-

delemn la îngrijirea bolnavilor, dar aici fapta este întărită de „rugăciunea credinței”, despre care se spune că ar fi adevărata salvare a bolnavului.

Este vreunul dintre voi în suferință? Să se roage. Este cineva cu inimă bună? Să cînte psalmi.

Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungîndu-l cu untdelemn, în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mîntui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica, și de va fi făcut păcate se vor ierta lui (*Iacov 5, 13-15*).

## UNGHEREA

Masajul prin care se aplică un balsam medical, frecția înviorătoare a războinicilor și a oamenilor care practică munci fizice este o tradiție străveche. Uleiurile intră în piele și introduc în corp esențe sau ingrediente pătrunzătoare care au puterea de a domoli o durere sau de a stimula organismul.

În *Biblie* ungerea este un act spiritual care are două aspecte: ungerea sfințește și dăruiește celui uns puterea de a trăi această nouă stare. Ea stabilește și o diferență care se manifestă prin interdicții și reguli.

De-a lungul revelației biblice sensul ungerii a evoluat și s-a îmbogățit pentru a deveni una din ideile principale ale istoriei poporului lui Dumnezeu.

Piatra absoarbe untdelemnul, dar piatra unsă nu mai este o bucată de stîncă, ci un stîlp sfînt. La Betel, Iacov și-a pus la căpătîi o piatră obișnuită pe care ungerea a transformat-o în monument (*Facerea 28, 16-19*). Acest stîlp este un reper spiritual la care Domnul se va referi mai tîrziu pentru a-l înștiința pe patriarh despre venirea lui: „Eu sînt Dumnezeu Cel ce ți s-a arătat în Betel, unde mi-ai turnat untdelemn



pe stîlp și unde mi-ai făcut făgăduință" (*Facerea* 31, 13).

Este astfel inaugurată tradiția potrivit căreia trebuie unse altarele, edificiile și obiectele de cult.

Mirul este sfînt. El se prepară într-un mod anume și trebuie ferit de orice uz profan.

Să iei din cele mai bune mirodenii: cinci sute sicli de smirnă aleasă; jumătate ca aceasta, adică două sute cincizeci sicli de scortîșoară mirositoare; două sute cincizeci sicli trestie mirositoare;

Cinci sute sicli casie, după ciclul sfînt, și untdelemn de măsline un hin;

Și să faci din acestea mir pentru ungere sfîntă, mir alcătuit după meșteșugul făcătorilor de aromate: acesta va fi mirul pentru sfînta ungere (*Ieșirea* 30, 22–25).

Același lucru se va întîmpla și cu parfumurile care, răspîndite de aer și nu de uleiuri, vor sfînti spațiul așa cum ungerea sfîntește lucrurile și oamenii (*Ieșirea* 30, 34–38).

Ritualul hirotonisirii lui Aaron și a fiilor lui este o ceremonie complexă.

Apoi să aduci pe Aaron și pe fiii lui la intrarea cortului adunării și să-i speli cu apă. Și luînd veșmintele sfînte, să îmbraci pe Aaron, fratele tău, cu hitonul și cu meilul, cu efodul și cu hoșenul, și să-l încingi peste efod;

Să-i pui pe cap mitra iar la mitră să prinzi diadema sfînteniei.

Apoi să iei untdelemn de ungere și să-i torni pe cap și să-l ungi (*Ieșirea* 29, 4–7).

În *Leviticul*, Moise este prezentat ungînd altarul și toate accesoriile liturgice înainte de a purcede la ungerea lui Aaron (*Leviticul* 8, 10–12). După ritul uleiului urmează o ungere sau o stropire cu sînge (*Ieșirea* 29, 19–20; *Leviticul* 8, 30). Această investitură îi abilitază pe preoți să-și practice funcțiile sacre. Din clipa în care marele preot are asu-

pra lui „mirul sfînt de ungere al Dumnezeului lui” el este obligat să respecte reguli de viață foarte stricte:

Marele preot din frații tăi, pe capul căruia s-a turnat mirul de ungere și care este sfînt, ca să se îmbrace cu veșmintele sfînte, să nu-și descopere capul său, nici să-și sfîșie hainele;

Și nici de un mort să nu se apropie, nici chiar de tatăl său sau de mama sa să nu se atingă.

De locașul sfînt să nu se depărteze, ca să nu necinstească locașul Dumnezeului său, căci mirul sfînt de ungere al Dumnezeului lui este asupra lui. Eu sînt Domnul (*Leviticul* 21, 10–12).

O ungere cu untdelemn și cu sînge este practică și în cazul purificării leproșilor. Untdelemnul este atunci unul obișnuit și este dus de cel care se prezintă la rit pentru a fi purificat (*Leviticul* 14, 10–18 și 21–29).

Prorocul este chemat de Dumnezeu. Chemarea lui este scoasă în evidență de niște semne care uneori cu greu îl conving chiar și pe viitorul proroc. Acest lucru i se întîmplă lui Ieremia (*Ieremia* 1, 6). În *Biblie* nu există decît o singură referire la ungerea unui proroc: cea a lui Elisei. Dumnezeu îi zice lui Ilie:

Pe Iehu, fiul lui Nimși, să-l ungi rege peste Israel; iar pe Elisei, fiul lui Șafat din Abel-Mehola, să-l ungi proroc în locul tău!

Cine va fugi de sabia lui Hazael, pe acela să-l omoare Iehu, iar cine va scăpa de sabia lui Iehu, pe acela să-l omoare Elisei (*III Regi* 19, 16–17).

Cînd Ilie îl înfilnește pe Elisei, el practică un fel de investitură aruncîndu-și mantia pe umerii omului ales de Dumnezeu. *Biblia* nu menționează o ungere cu untdelemn, dar aceasta nu este exclusă (*III Regi* 19, 19).

În Israel cele trei funcții, cea sacerdotală, cea profetică și cea regală sînt, în mod normal, distincte. Se pare însă că, la început, pe vremea lui Samuel, ele se interferau.

Samuel este proroc, dar are și o parte din puterea moștenită de la foștii judecători. El îndeplinește și acte sacerdotale. Saul și David, care au fost unși regi, au momente de inspirație profetică și intervin în jertfe.

Ungerea îi dă regelui puteri militare și politice, dar mai face din el și păzitorul credinței lui Israel.

Unsul Domnului este „suflarea vieții” poporului său (*Plîngerii* 4, 20). Dumnezeu îi insuflă suveranului puterea care-i permite să săvîrșească judecăți divine.

Domnul din înălțimea cerului va tuna peste vrăjmașii săi, el va judeca marginile pămîntului, drept fiind, el va da tărie regilor noștri și fruntea unsului său o va înălța (*I Regi* 2, 10).

Această tărie este o formă de manifestare a *ruah*, Duhul Domnului. În ziua în care David este ales rege, însuși Domnul își desemnează unsul dintre toți fiii lui Iesei.

Și a trimis Iesei și au adus pe acela. Acela era bălan, cu ochi frumoși și plăcut la față. Atunci Domnul a zis: „Scoală de-l miruiește, căci acesta e!”  
Și a luat Samuel cornul cu mir și l-a miruit în mijlocul fraților lui, și a odihnit duhul Domnului asupra lui David din ziua aceea și după aceea (*I Regi* 16, 12–13).

Persoana regelui este sfîntă pentru că el este unsul lui Dumnezeu. David refuză să ridice mîna asupra lui Saul pentru că, deși decăzut, el rămîne o ființă aleasă (*I Regi* 24, 7).

Bunăvoința Domnului față de unsul său se extinde asupra întregii dinastii a regelui.

De aceea te voi lăuda printre popoare și voi da slavă numelui tău.

Cel ce dă biruință strălucită regelui său, Și face milă cu unsul său, David, Și cu urmașii lui din veac în veac (*II Regi* 22, 50–51).

Cu toate acestea un rege necredincios, deși uns, nu scapă de mînia lui Dumnezeu:

Dar tu ai lepădat, ai defăimat și ai aruncat pe unsul tău.

Stricat-ai legămîntul robului tău, batjocorit-ai pe pămînt sfîntenia lui (*Psalmi* 88, 37–38).

În pofida abaterilor și greșelilor regilor lui Israel, Isaia salută venirea unui nou David. Atunci darurile Duhului nu vor fi doar puterea, curajul și simțul politic, ci și calități deosebite ale inteligenței și inimii.

O mlađiță va ieși din tulpina lui Iesei și un lăstar din rădăcina lui va da.

Și se va odihni peste el Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al bunei-credințe (*Isaia* 11, 1–2).

Acest text pare a prevesti un viitor rege; ungerea Duhului rămîne privilegiul seminției regale a lui David.

Perspectiva aceasta pălește însă cînd apare Cyrus, un personaj misterios, o figură care-l întruchipează pe Israel. Pentru Isaia personajul misterios este o „slugă”.

Iată sluga mea pe care o sprijin, alesul meu, întru care binevoiește sufletul meu. Pus-am peste el duhul meu și el va propovădui popoarelor legea mea (*Isaia* 42, 1).

Pentru Matei, unsul Domnului este Iisus Hristos. Această identificare este în concordanță cu restul textului lui Isaia care deschide perspectiva unei izbăviri universale. Este un sprijin ce



se adresează celor slăbiți, care se sting precum o feștilă ce fumegă, și tuturor popoarelor lumii care-și așteaptă legea de la această slugă discretă, investită cu puterea Duhului. Aici insulele reprezintă toate neamurile lumii (Matei 12, 15-21).

Cirus, regele persilor, l-a învins pe Belșatar, rege al Babilonului, eliberându-i pe evrei, în 538 î.Cr. După Isaia, această faptă eroică îi dă dreptul la titlul de „uns al Domnului”.

Și am zis despre Cyrus: „El este păstorul meu, el va împlini toate voile mele.” Și despre Ierusalim am zis: „Să fie rezidit și templul să fie ridicat din temelii!” [...]

Așa zice Domnul unsului său Cyrus, pe care îl ține de mîna lui cea dreaptă, ca să doboare neamurile înaintea lui și ca să dezlege cingătorile regilor (Isaia 44, 28 și 45, 1).

În cea de-a treia parte a cărții lui Isaia, darul Duhului nu este legat de David sau de dinastia care se trage din Iesei. Un nou personaj, la fel de misterios ca cel evocat mai înainte, devine la rîndul său depozitarul Duhului. Și el va avea urmași. Iată cuvîntul Domnului:

Iată, acesta este legămîntul Meu cu ei, zice Domnul: „duhul Meu care odihnește peste tine, și cuvintele Mele pe care le-am pus în gura ta, să nu se depărteze de gura ta, nici din gura urmașilor tăi și nici din gura urmașilor urmașilor tăi, zice Domnul, de acum și pînă în veac!” (Isaia 59, 21).

Duhul Domnului este peste mine, că Domnul m-a uns să binevestesc săracilor, m-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiesc celor robiți slobozire și celor prinși în război libertate; Să dau de știre un an de milostivire al Domnului și o zi de răzbunare a Dumnezeului nostru (Isaia 61, 1-2).

Acest personaj aduce o iertare așa cum putea face odinioară un mare pre-

ot în momentul sfințirii (Numerii 35, 25). Din clipa ungerii preotul era investit cu puteri regale.

Lamentația cu care se încheie cartea lui Avacum preaslăvește puterea Domnului și înflăcărarea lui războinică, de-a dreptul regească.

Soarele și luna opritu-s-au în locuința lor; ca să facă lumină, săgețile Tale pornesc și fulgerele lăncilor Tale fără încetare scapără. Cu minie Tu pășești pe pămînt și întru urgie Tu calci în picioare popoarele! Ieșit-ai ca să dezrobești poporul Tău, ca să izbăvești pe unsul Tău; doborît-ai acoperișul casei celui fără de lege și temeliiile ei le-ai dezvelit pînă jos la piatră. Sela (Oprire) (Avacum 3, 11-13).

S-ar părea că aici unsul este Israel, popor ales de Dumnezeu, popor regal și sacerdotal. „Îmi veți fi împărăție preoțească și neam sfînt!” (Ieșirea 19, 6).

Acest popor care și-a restabilit legăturile cu Domnul este însemnat cu o ungere de bucurie. Venirea purtătorului de cuvînt al acestei restaurații are un țel:

Să mîngîii pe cei întristați; celor ce jelesc Sionul, să le pun pe cap cunună în loc de cenușă, untdelemn de bucurie în loc de veșminte de doliu, [...] Și voi, voi veți fi numiți preoți ai Domnului (Isaia 61, 3 și 6).

Dumnezeu a căutat îndelung printre oamenii lui Israel un sprijin pentru Duhul său. Regii pămînteni l-au dezamăgit. Prorocii au dispărut în vîltoarele surghiunului. Marele preot, înzestrat cu puteri regale, devine astfel unsul prin excelență, în măsura în care trăiește, gîndește și acționează în simbioză cu poporul ales. Mesianismul se transformă atunci în așteptarea unei ființe excepționale, înzestrată cu calități cu adevărat divine și capabilă să sădeas-

că printre oameni Duhul care poate transfigura omenirea sluțită de păcat.

Făgăduința mesianică se săvîrșește întru Iisus Hristos. Cînd este botezat în Iordan de Ioan Botezătorul, pogorîrea Duhului Sfînt este ca o ungere publică a lui Hristos.

Și în zilele acelea, Iisus a venit din Nazaretul Galileii și s-a botezat în Iordan, de către Ioan.

Și îndată, ieșind din apă, a văzut cerurile deschise și Duhul ca un porumbel coborîndu-se peste El.

Și glas s-a făcut din ceruri: Tu ești Fiul Meu cel iubit, întru Tine am binevoit.

Și îndată duhul L-a mînat în pustie (Marcu 1, 9-12).

Petru spune în *Faptele Sfinților Apostoli*:

Voi știți cuvîntul care a fost în toată Iudeea, începînd din Galileea, după botezul pe care l-a propovăduit Ioan,

Adică despre Iisus din Nazaret: cum a uns Dumnezeu cu Duhul Sfînt și cu putere pe acesta care a umblat făcînd bine și vindecînd pe toți cei asupriți de diavolul, pentru că Dumnezeu era cu el (Fapte 10, 37-38).

Luca reproduce rugăciunea primei comunități creștine. În ea este menționat un psalm care-l evocă pe Unsul Domnului. Pentru primii creștini acest uns este Hristosul Iisus.

Iar ei auzind, într-un cuget au ridicat glasul către Dumnezeu și au zis: [...]

„Ridicatu-s-au regii pămîntului și mai-marii s-au adunat laolaltă împotriva Domnului și împotriva unsului Lui, Căci asupra Sfîntului Tău Fiu Iisus, pe care Tu L-ai uns, s-au adunat laolaltă, cu adevărat, în cetatea aceasta, și Irod și Pontius

Pilat cu păgînii și cu popoarele lui Israel” (Fapte 4, 24 și 26-27; citat din Psalmii 2, 2).

Pavel crede că ungerea vine de la Dumnezeu. Duhul care L-a marcat pe Iisus de-a lungul drumului său pămîntesc, îl va marca și pe creștin. Duhul, putere a lui Dumnezeu cel nevăzut, cunoaște căi tainice care duc la inima omului, așa cum uleiurile pătrund în piele prin pori. Mai tîrziu, botezul creștin va fi pecetluit printr-o ungere cu mir care va dovedi acest mister.

Iar Cel ce ne întărește pe noi împreună cu voi în Hristos și ne-a uns pe noi este Dumnezeu,

Care ne-a și pecetluit pe noi și a dat arvuna Duhului, în inimile noastre (II Corinteni 1, 21-22).

Ioan, în predica sa de după Cină, repetă cuvintele lui Iisus care asigură că Duhul îi va duce mai departe învățăturile:

Iar cînd va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul; căci nu va vorbi de la Sine, ci cîte aude va vorbi și cele viitoare vă va vesti.

Acela Mă va slăvi, pentru că din al Meu va lua și vă va vesti (Ioan 16, 13-15).

Această afirmație este reluată în *Întîia Epistolă Sobornicească a Sfîntului Apostol Ioan*:

Iar voi, ungere aveți de la Cel Sfînt și știți toate [...]

Cît despre voi, ungerea pe care ați luat-o de la El rămîne întru voi și n-aveți trebuință ca să vă învețe cineva, ci precum ungerea Lui vă învață despre toate și învățătura aceasta adevărată este și nu este minciună, rămîneți întru El, așa cum v-a învățat (I Ioan 2, 20 și 27).



ZGOMOTELE, STRIGĂTELE,  
SUNETUL INSTRUMENTELOR



### Zgomotele și sunetele

Vuietul apelor mari  
Glasul tunetului  
Zgomotele  
Strigătul, aclamația și cântarea  
Bocetul

### Sunetul instrumentelor muzicale

Trîmbița de alarmă sau cornul (*shofarul*)  
Trîmbițele de argint  
Instrumentele cu coarde

## ZGOMOTELE ȘI SUNETELE

### Vuietul apelor mari

Apele subterane ale Abisului (*Tehōm*) simbolizează, în *Biblie*, o putere potrivnică. Este una din temele des întâlnite în *Psalmi*.

Adînc pe adînc cheamă în glasul căderilor apelor tale.

Toate talazurile și valurile tale peste mine au trecut (*Psalmi* 41, 9-10).

Zgomotul apei dezlănțuite este la fel de înspăimîntător ca și mișcarea valurilor.

Această forță de temut nu are decît un stăpîn: pe Domnul Dumnezeu.

[...] încins fiind cu putere; cel ce tulburi adîncul mării și vuietul valurilor ei.

Tulbura-se-vor neamurile. Și se vor spăimînta cei ce locuiesc marginile, de semnele lui (*Psalmi* 64, 7-8).

Aici putem observa deja o transpunere simbolică. Mulțimea apelor înseamnă mulțimea oamenilor. Semnele sînt manifestări ale puterii lui Dumnezeu asupra unor forțe care omenește nu pot fi domolite.

Vuietul apelor mari poate crește, Domnul rămîne neclintit.

Ridicat-au rîurile Doamne, ridicat-au rîurile glasurile lor,

Ridica-vor rîurile valurile lor, de glasuri de ape multe.

Minunate sînt înălțările mării; minunat este, întru cele înalte Domnul (*Psalmi* 92, 4-6).

David îl slăvește pe Domnul care l-a salvat din mîinile dușmanilor ce se năpusteau asupra lui precum un torent pustiitor. Belial este înfățișat aici ca o putere necurată: izvorul unui rîu subteran devine val al morții.

Cuprinsu-m-au durerile morții, și rîurile fărădelegii m-au tulburat (*Psalmi* 17, 5).

Dar suflarea lui Dumnezeu, răzbind din glasul lui iritat, usucă rîul ucigaș.

Și s-au arătat izvoarele apelor și s-au descoperit temeliiile lumii.

De certarea Ta, Doamne, de suflarea duhului miniei Tale (*Psalmi* 17, 17-18 vezi și *II Regi* 22, 14-16).

În *Iezechiel*, freamătul aripilor celor patru Ființe care i se înfățișează pro-rocului este comparat cu vuietul apelor mari, cu cel al unei mulțimi, cu cel al unei oștiri. „Auzcam filfîitul aripilor lor, ca un vuiet de ape mari, ca glasul Celui Atotputernic — zgomot strașnic, ca zgomotul dintr-un lagăr ostășesc“ (*Iezechiel* 1, 24).

Freamătul aripilor este comparat și cu glasul Domnului atunci cînd vorbește (*Iezechiel* 10, 5).

Venirea slavei Domnului este ca glasul de ape mari (*Iezechiel* 43, 2).



Cînd Iisus domolește furtuna care răscolește lacul Tiberiada, el îi vorbește vîntului care a stîrnit vuietul apelor, așa cum ar vorbi unui demon urlător: „Taci! încetează! Și vîntul s-a potolit și s-a făcut liniște mare” (*Marcu 4, 39*).

Vuietul mării este unul din semnele ce prevestesc manifestarea slavei Fiului Omului.

Și vor fi semne în soare, în lună și în stele, iar pe pămînt spaimă și nedumerire din pricina vuietului mării și al valurilor. Iar oamenii vor muri de frică și de așteptarea celor ce au să vină peste lume, căci puterile cerurilor se vor clătina. Și atunci vor vedea pe Fiul Omului pe nori cu putere și cu slavă multă (*Luca 21, 25-27*).

Cînd, în *Apocalipsa*, se arată Mielul, vuietul apelor se transformă în glas al oceanului, care vibrează ca un corn și se integrează într-o simfonie instrumentală.

Atunci am auzit sunet din cer, ca vuiet de ape multe și ca bubuitul unui tunet puternic, iar glasul pe care l-am auzit ca glasul celor ce cîntă cu alăutele lor. Și cîntau o cîntare nouă (*Apocalipsa 14, 2-3*).

### Glasul tunetului

În Psalmul 76 asistăm la un duel între vuietul apelor mari și glasul tunetului, unealtă a puterii divine.

Văzutu-Te-au apele, Dumnezeule, văzutu-Te-au apele și s-au spăimîntat și s-au tulburat adîncurile, vuiet mare de ape. Glas au dat norii că săgețile Tale trec. Glasul tunetului Tău în vîrtej, luminat-au fulgerele Tale lumea, clătinau-s-a și s-a cutremurat pămîntul.

În mare este calea Ta și cărările Tale în ape multe și urmele Tale nu se vor cunoaște. Povățuit-ai ca pe niște oi pe poporul Tău, cu mîna lui Moise și a lui Aaron (*Psalmii 76, 15-19*).

În Israel, în anotimpul secetos, tunetul se face rar auzit. Tunetul ce răsună în timpul discursului lui Samuel are o semnificație deosebită.

„Acum sculați-vă și priviți la lucrul cel mare pe care-l va face Domnul înaintea ochilor voștri:

Nu e acum oare secerișul grîului? Dar eu voi striga către Domnul, și El va trimite trăsnet și ploaie și veți afla și veți vedea cît de mare e păcatul pe care l-ați făcut voi înaintea ochilor Domnului, cînd ați cerut rege”.

Și a strigat Samuel către Domnul, și a trimis Domnul tunete și ploaie în ziua aceea; și teama de Domnul și de Samuel cuprinse tot poporul (*I Regi 12, 16-18*).

În timpul Ieșirii, cînd poporul lui Dumnezeu ajunge pe Sinai, se aud zgomote înfricoșătoare, bubuituri și sunete ca de trîmbiță.

Iar a treia zi, cînd s-a făcut ziuă, erau tunete și fulgere și nor des pe muntele Sinai și sunete de trîmbițe foarte puternice. Și s-a cutremurat tot poporul din tabără (*Ieșirea 19, 16*).

Se stabilește apoi o stranie comunicare.

De asemenea și sunetul trîmbiței se auzea din ce în ce mai tare; și Moise grăia, iar Dumnezeu îi răspundea cu glas (*Ieșirea 19, 19*).

Psalmul răspunde ca un ecou:

Întru necaz M-ai chemat și te-am izbăvit, te-am auzit în mijlocul furtunii, și te-am cercat la apa certării (*Psalmii 80, 6*).

În tunet se deslușește vocea Domnului:

Atunci a rostit Domnul înaintea lui Moise toate cuvintele acestea și a zis: „Eu sînt Domnul Dumnezeul tău, care te-a scos din pămîntul Egiptului și din casa robiei” (*Ieșirea 20, 1-2*).

Evoluția sunetului, trecerea de la zarva accentuată de sunetul trîmbiței la glasul tunetului și transformarea acestuia din urmă în limbaj articulat, anunță emergența unui cuvînt transcendent, cu adevărat divin.

Iov îl aude pe Elihu spunîndu-i:

Ascultați bubuitul glasului Său și tunetul care iese din gura Sa.

Peste toată întinderea cerului El azvîrle fulgerul Său și fulgerul Său ajunge pînă la marginile pămîntului.

În urma fulgerului, vine un muget prelung: El tună cu glasul Lui zguduitoare, El nu mai împiedică fulgerele cît timp glasul Lui răsună.

Dumnezeu cu tunetul Său săvîrșește minuni, El face lucruri mari pe care noi nu putem să le pricepem (*Iov 37, 2-5*; vezi și *Iov 40, 9*).

În Psalmul 28, dedicat în întregime vocii răsunătoare a lui Dumnezeu, este descrisă mai ales vibrația tunetului care cutremură pămîntul pînă-n temelii.

Glasul Domnului peste ape; Dumnezeu slavei a tunat; Domnul peste ape multe.

Glasul Domnului întru tărie, glasul Domnului întru mare cuviință;

Glasul Domnului sfărîmă cedrii și va zdrobi Domnul cedrii Libanului.

Și-i va fărîmița pe ei ca pe vițelul Libanului, iar cel iubit ca puiul de rinocer.

Glasul Domnului, cel ce varsă para focului. Glasul Domnului, cel ce cutremură pustiul și va cutremura Domnul pustiul Cadeșului.

Glasul Domnului cel ce îndoaie cedrii și va descoperi dumbrăvile (*Psalmii 28, 3-9*).

Tunetul Domnului poate să-și arate puterea și să emită judecăți.

Domnul din înălțimea cerului va tuna peste vrăjmașii Săi, El va judeca marginile pămîntului, drept fiind, El va da tărie regiilor noștri și fruntea unsului Său o va înălța (*I Regi 2, 10*).

Ioan, care ne vorbește despre agonia lui Iisus la Ghetsemani, descrie teama lui Iisus în ceasul patimilor. Atunci cînd strigă: „Părinte, preaslăvește-Ți numele”, el generează o teofanie care se manifestă printr-o voce pe care unii o confundă cu tunetul. Iisus explică mesajul Părintelui său ceresc și vestește Judecata de Apoi.

Acum sufletul Meu e tulburat, și ce voi zice? Părinte, izbăvește-Mă pe Mine de ceasul acesta! Dar pentru aceasta am venit în ceasul acesta.

Părinte, preaslăvește-Ți numele! Atunci a venit glas din cer: Și L-am preaslăvit și iarăși Îl voi preaslăvi.

Iar mulțimea care sta și auzea zicea: A fost tunet! Alții ziceau: Înger I-a vorbit!

Iisus a răspuns și a zis: Nu pentru Mine s-a făcut glasul acesta, ci pentru voi.

Acum este judecata acestei lumi; acum stăpînitorul lumii acesteia va fi aruncat afară. Iar Eu, cînd voi fi înălțat de pe pămînt, îi voi trage pe toți la Mine (*Ioan 12, 27-32*).

Tunetul, ba chiar cele șapte tunete, însoțesc prorociile Apocalipsei (*Apocalipsa 4, 5; 10, 3-4*).

Acest tunet este în același timp și o voce:

Și am văzut cînd Mielul a deschis pe cea dintîi din cele șapte peceti, și am auzit pe una din cele patru ființe, zicînd cu glas ca de tunet: Vino și vezi.

Și m-am uitat și iată un cal alb (*Apocalipsa 6, 1-2*).

### Zgomotele

Imaginația fertilă a profeților ușurează trecerea de la reprezentările picturale la evocările acustice. La Ioil totul începe printr-o năvălire comparabilă cu o invazie de lăcuste sau de alte insecte dăunătoare (*Ioil 1, 2-12*). Profilul lăcustei seamănă cu cel al calului: este vorba chiar de un atac de cavalerie ase-



mănător celor întreprinse de asirieni sau de egipteni. Dar această invazie ne trimite la „Ziua Domnului”, când Judecata cerească este înfăptuită de o oștire necunoscută, înfricoșătoare și omniprezentă. Textul următor descrie admirabil trecerea de la vizual la sonor:

Sunați din trâmbiță în Sion, strigați din răsuputeri în muntele cel sfânt al Meu, ca să se cutremure toți locuitorii țării! Căci vine ziua Domnului, iată ea este aproape: [...] Pământul este înaintea lui ca grădina raiului, iar după trecerea lui: pustie înfricoșată, căci nimic nu scapă din fața lui. Cum sînt caii, așa le este chipul lor; și ca sprinteni călăreți, așa aleargă. Se aud ca un duruit de care de război, care s-avîntă în goană pe creștetul munților, ca pîriitul flăcărilor care mistuie o miriște (*Ioil* 2, 1 și 3-5).

Se spune despre cal în *Cartea lui Iov*:

[...] de departe soarbe cu nările bătălia, tunetul poruncilor căpitanilor și strigătele războinice (*Iov* 39, 25).

În *Iezechiel*, descrierea pustiirii Tirului de către Nabucodonosor este bogată în imagini sonore.

[...] de zgomotul călăreților, al carelor și al roților se vor cutremura zidurile tale, când va intra el pe porțile tale, cum se intră într-o cetate sfărîmată (*Iezechiel* 26, 10).

Ecoul acelei larme ucigașe se va face auzit pînă în cele mai îndepărtate re-gate. Uimiți, regii vor răspunde printr-o lamentație scandată pe un ritm de 3+2.

Așa cum zice Domnul Dumnezeu Tirului: „De zgomotul căderii tale și de geamătul răniților tăi, când se va face măcelul în tine, nu se vor cutremura oare insulele?” Se vor pogori toți stăpînitorii mării de pe tronurile lor, își vor scoate purpurile și își vor dezbrăca hainele lor cele brodate; cu groază se vor îmbrăca, vor ședea la pămînt

și vor tremura fără încetare și vor fi uimiți din cauza ta.

Vor ridica plîngere împotriva ta și-ți vor zice: „Cum ai pierit tu, cel locuit de stăpînitorii mării, cetate vestită, care erai tare pe mare și tu și locuitorii tăi, care aduceai groază asupra tuturor celor care locuiau pe uscat!

Acum, în ziua căderii tale, s-au cutremurat insulele; insulele de pe mare sînt îngrozite de sfîrșitul tău” (*Iezechiel* 26, 15-18).

Iar toți cîrmacii din Tir, vestita cetate de la malul mării, își exprimă sonor jalea iar apoi se tînguie prelung.

De strigătul cîrmacilor tăi se vor cutremura împrejurimile.

Pogori-se vor din corăbiile lor toți vîslașii, corăbierii și toți cîrmacii mării vor sta pe uscat;

Vor plînge pentru tine cu mare glas, presărîndu-și capetele lor cu cenușă și tăvălindu-se în pulbere;

Își vor tunde pentru tine părul pînă la piele, cu sac se vor îmbrăca și vor plînge după tine cu plîngere mare de durerea inimii (*Iezechiel* 27, 28-31).

Uimirea în fața dărimăturilor, rămășițe ale pedepsei cerești, poate fi uneori exprimată printr-un simplu fluierat (*III Regi* 9, 8). Zgomotul poate fi însoțit de o clătinare a capului. Păcatul lui Israel l-a mîniat pe Dumnezeu.

[...] ca să-și facă țara grozăvie și batjocură veșnică,

Încît tot cel ce va trece prin aceasta să se mire și să clatine din cap (*Ieremia* 18, 14-15; vezi și *Plîngeri* 2, 15).

Aceeași reacție în fața Edomului pustiit (*Ieremia* 49, 17). Fluierăturile nu înseamnă batjocură, ci spaimă (*Iezechiel* 27, 35-36).

Dumnezeu poate și el fluiera, fie pentru a chema năvălitorii, care vor fi uneltele mîniciei sale, fie pentru a-și adu-

na poporul iertat și răscumpărat (*Zaharia* 10, 8).

Există și zgomote care stîrnesc spaima sau teama. Cu puțin timp înainte de a muri, Atalia aude zgomote și sunete care-i prevestesc uciderea.

Auzind Atalia glasul poporului ce alerge, s-a dus în casa Domnului.

Cînd se uită ea, iată regele stătea la locul de sus, după obicei, iar lîngă rege stăteau cîntăreții și trâmbițașii și tot poporul țării se veselea și suna din trâmbițe. Atunci Atalia și-a rupt veșmintele sale și a strigat: „Vînzare, vînzare!” (*IV Regi* 11, 13-14).

Acceași situație se regăsește în Iov:

Nelegiuitul se chinuiește în toate zilele vieții sale și de-a lungul anilor hărăziți celui tiran.

Glasuri îngrozitoare fac larmă în urechile lui (*Iov* 15, 20-21).

Blestemele din *Levitic* se îndreaptă și împotriva celor care nu cinstesc sabbatul. Nesupușii vor fi risipiți, nimiți.

Celor ce vor rămîne dintre voi le voi trimite în inimi frica în pămîntul vrăjmașilor lor, pînă și freamătul frunzei ce se clatină îi va pune pe fugă, și vor fugi ca de sabie și vor cădea cînd nimeni nu-i va alunga (*Leviticul* 26, 36).

În a sa splendidă descriere a bătrîneții, autorul *Ecclesiastului* recurge la evocări sonore. Oare sunetele se înăbușă? Oare urechea se face mai slabă?

[...] se domolește huruitul morii și te scoli la ciripitul de dimineață al păsării și se potolesc toate cîntărețele;

Și te temi să mai urci colina și spaimele pîndesc în cale [...], fiindcă omul merge la locașul său de veci și bocitoarele dau tîrcoale pe uliță (*Ecclesiastul* 12, 4-5).

Iată cum evocă nebunia același înțelept:

Că precum este pîriitul spinilor sub căldare, tot așa este și rîsul celui nebun (*Ecclesiastul* 7, 6).

Pînă și pereții au urechi:

Chiar în gîndul tău nu blestema pe rege și în cămara unde dormi nu defăima pe cel puternic; căci păsările cerului pot să ducă un cuvînt și neamul celor înaripate să dea vorba ta pe față (*Ecclesiastul* 10, 20).

Iezechiel vede cum trupurile prind din nou formă și aude cum se produce această misterioasă metamorfoză:

[...] iată s-a făcut un sunet și o mișcare și oasele au început să se apropie, fiecare os la încheietura sa (*Iezechiel* 37, 7).

Pentru autorii biblici sugerarea zgomotelor este o artă foarte bine stăpînită. Acest procedeu stilistic este mînuit cu măiestrie de proroci în scrierile lor.

În capitolul 29 din *Isaia*, asediul Ierusalimului nu este numai o descriere, ci și o evocare aproape magică. Răzbat din text sunete care subliniază momentele unei drame în trei acte. Ariel este Ierusalimul și astfel se naște un joc de cuvinte despre ariel care înseamnă și focul mistuitor în care idolatrii ardeau victime omenești.

Orașul asediat se va prăbuși în gemete.

Vai ție, Ariele, Ariele, cetate în care a trăit David! Treacă an de an, șirul de praznice să se sfîrșească!

Apoi voi impresura Arielul, și el va plînge și va geme! Tu îmi vei fi ca Arielul!

Ca David voi tăbări asupra ta, te voi încon-jura cu valuri și voi ridica întărituri împo-triva ta (*Isaia* 29, 1-3).

Iată acum tabloul unui oraș fantomă din care se ridică un glas ca o nălucă. Viziunea este învăluită într-un nor de pulbere pentru a accentua efectul fantastic.



Tu vei fi doborât la pământ și de acolo se va auzi glasul tău; graiurile tale din pulbere se vor auzi; glasul tău va fi ca o nălucă ce iese din pământ și din colb spusele tale ca un murmur vor părea.

Mulțimea vrăjmașilor tăi va fi ca pulberea mărunță, ceata asupritorilor ca pleava care zboară (Isaia 29, 4-5).

Această atmosferă apăsătoare și sinistru contrastează cu intervenția scînteietoare a lui Dumnezeu:

Domnul Savaot ce va cerceta cu tunet, cutremur și zgomot mare, uragan și vijelie și flăcări de foc mistuitor!

Și ca un vis, ca o vedenie de noapte va fi mulțimea de popoare luptătoare împotriva lui Ariel, care se vor război cu el, cu cetatea lui și de jur împrejur o vor strînge (Isaia 29, 6-7).

### Strigătul, aclamația și cîrtirea

Uneori, în fața învălmășelii lumii și a obidirii poporului Său, Domnul păstrează îndelung tăcerea. Intervențiile lui pot fi însă răsunătoare; el poate striga ca un războinic care pornește la atac.

Domnul iese ca un viteaz, ca un războinic își ațîță rîvna lui; strigă puternic, un strigăt de război. Împotriva vrăjmașilor lui el luptă ca un viteaz! (Isaia 42, 13).

Poate striga ca cineva care pune la cale o răzbunare singeroasă.

De aceea proorocește asupra lor toate cuvintele acestea și le zice: „Domnul va striga cu putere de sus și din locașul sfîințeniei Sale Își va ridica glasul Său; va striga cu putere împotriva pășunii Sale; va striga, ca cei ce calcă în teasc, tuturor celor ce locuiesc pe pământ.

Zgomotul va ajunge pînă la marginea pământului, căci Domnul deschide procesul neamurilor; intră la judecată tot trupul, pe cei nelegiuți îi va da sabiei, zice Domnul” (Ieremia 25, 30-31).

Domnul poate scoate strigătul de război (*teruah*).

De aceea, iată vin zile, zice Domnul, cînd în Raba, cetatea fiilor lui Amon, se va auzi strigăt de război, și aceasta va fi prefăcută în movilă de dărîmături (Ieremia 49, 2).

Strigătul de război este o izbucnire sălbatică, menită să îmbărbăteze ostașii și să descurajeze dușmanii. Este strigătul care va dărîma întăriturile Ierihonului.

[...] Cînd vor suna din trîmbița de alarmă și cînd veți auzi sunetul de trîmbiță, atunci tot poporul să strige cu glas tare deodată și cînd vor striga ei zidurile cetății se vor prăbuși. Atunci tot poporul să năvălească în cetate, plecînd fiecare din partea unde se află (Iosua 6, 5).

Alaiul care se învîrte în jurul Ierihonului poartă chivotul legămîntului. Această preumblare liturgică se termină printr-un strigăt de război, transformat mai apoi în aclamații rituale care însoțesc aducerea chivotului.

Iar dacă a sosit chivotul legii Domnului în tabără, tot Israelul a ridicat strigăt așa de mare, încît s-a cutremurat pământul (I Regi 4, 5).

Așa a adus David și tot poporul chivotul Domnului cu strigăte și cu sunete de trîmbiță (II Regi 6, 15).

Strigătul de război se integrează astfel în sărbătoarea „amintirii” și a „osanelor”, zi rituală de odihnă.

Și a grăit Domnul cu Moise și a zis:

„Spune fiilor lui Israel: în luna a șaptea, ziua întâi a lunii să vă fie zi de odihnă, sărbătoarea trîmbițelor și adunare sfîntă să aveți;

Nici o muncă să nu faceți, ci să aduceți ardere de tot Domnului” (Leviticul 23, 23-25; vezi și Numerii 29, 1-2).

Aclamații se auzeau mai ales cînd erau unși regii sau cînd se preamărea împărăția Domnului Dumnezeu (I Regi 10, 24; Psalmi 97, 6-8).

Osanele se regăsesc și în Psalmi; ele însoțesc jertfa și sînt întărite prin sunete de goarne și trîmbițe.

[...] am jertfit în cortul Lui jertfă de laudă. Îl voi lăuda și voi cînta Domnului (Psalmii 26, 11).

[...] Fericit este poporul care cunoaște strigăt de bucurie;

Doamne, în lumina feței Tale vor merge (Psalmii 88, 15-16).

Lăudați-L pe El în chimvale bine răsunătoare; lăudați-L pe El în chimvale de strigare (Psalmii 150, 5).

În Biblie cîrtirea ocupă un loc important, dar traduceri mențin în jurul acestui cuvînt o ambiguitate care nu se întîlnește în textul iudaic.

Există două rădăcini distincte din care s-au format două cuvinte cu sensuri foarte diferite: *telulah* care înseamnă „răzvrătire” și *hagot* care înseamnă „meditație”. Confuzia în jurul cuvîntului „cîrtire” se datorește faptului că răzvrătitul își spune necazurile pe șoptite, dar și un evreu care meditează emite sunete șoptite.

Cîrtirea este, în primul rînd, expresia nu prea curajoasă a unui dezacord. Este freamătul unei răzmerițe mocnite care se poate transforma oricînd în revoltă fățișă.

În capitolul 16 din *Ieșirea* poporul cîrtește împotriva lui Moise și a lui Aaron: fiii lui Israel se tem că vor muri de foame în deșert.

Atunci au zis Moise și Aaron către toată adunarea fiilor lui Israel: „Diseară veți cunoaște că Domnul v-a scos din pământul Egiptului.

Și dimineața veți vedea slava Domnului, că El a auzit cîrtirea voastră împotriva lui Dumnezeu; iar noi ce sîntem de cîrtiți împotriva noastră?”

Și a mai zis Moise: „Cînd Domnul vă va da diseară carne să mîncăți și dimineață pîine să vă saturați, din aceea veți afla că a auzit Domnul cîrtirea ce ați ridicat asupra Lui. Căci noi ce sîntem? Cîrtirea voastră nu-i împotriva noastră, ci împotriva lui Dumnezeu” (*Ieșirea* 16, 6-8).

Dumnezeu arată că această cîrtire este îndreptată indirect împotriva lui, prin mijlocirea lui Moise și a lui Aaron.

De la cîrtire la bănuială, de la bănuială la părăsirea credinței nu este decît un pas. Prima generație a peregrinilor deșertului va fi condamnată: cîrtelile lor s-au transformat în proteste vehemente, adică în păcate de necredință.

Și a mai grăit Domnul cu Moise și cu Aaron și a zis:

„Pînă cînd această obște rea va cîrti împotriva Mea? Cîrtirea, cu care fiii lui Israel cîrtesc împotriva Mea, o aud.

Deci, spune-le: Viu sînt Eu, zice Domnul! După cum ați zis în auzul Meu, așa voi face cu voi:

În pustia aceasta vor cădea oasele voastre și voi toți cei numărați, de la douăzeci de ani în sus, care ați cîrtit împotriva Mea, oricît veți fi la număr,

Nu veți intra în pământul pentru care ridicîndu-Mi mîna, M-am jurat să vă așez” (Numerii 14, 26-30).

Numai Caleb scapă de acest blestem. El și Moise au „mers” cu Domnul.

Și [...] a stat împotriva vrăjmașului, a oprit poporul de la păcat și a potolit clocotirea răutății (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 46, 10).

În *Sfînta Evanghelie după Ioan* discursul lui Iisus despre pîinea vieții suscită murmure. Neîncrederea vine mai întîi de la evrei.



Deci Iudeii murmurau împotriva Lui, fiindcă zisese: Eu sînt pîinea ce s-a coborît din cer.

Și ziceau: Au nu este Acesta Iisus, Fiul lui Iosif, și nu știm noi pe tatăl Său și pe mama Sa? Cum spune El acum: M-am coborît din cer?

Iisus a răspuns și le-a zis: Nu murmurăți între voi.

Nimeni nu poate să vină la Mine, dacă nu-l va trage Tatăl Care M-a trimis, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi (Ioan 6, 41-44).

Cînd, mai tîrziu, Iisus își dezvoltă discursul într-o perspectivă mai euharistică, mulți dintre discipolii lui se alătură și ei corului murmurilor.

Deci mulți din ucenicii Lui, auzind, au zis: Greu este cuvîntul acesta! Cine poate să-l asculte?

Iar Iisus, știind în Sine că ucenicii Lui murmură împotriva Lui, le-a zis: Vă smintește aceasta?

Dacă veți vedea pe Fiul Omului, suindu-se acolo unde era mai înainte?

Duhul este cel ce dă viață; trupul nu folosește la nimic. Cuvintele pe care vi le-am spus sînt duh și sînt viață.

Dar sînt unii dintre voi care nu cred (Ioan 6, 60-64).

Cîrtirea sau murmurul (*hağōt*) poate avea și un caracter pozitiv. Este vorba în acest caz de o incantație rostită încet sau de „concertul temperat” care însoțește meditația (*higayun*). Acest murmur este mereu prezent în *Psalmi* contemplativi.

Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor [...]

Ci în legea Domnului e voia Lui, și la legea Lui va cugeta ziua și noaptea (*Psalmi* 1, 1-2).

Gura mea va grăi înțelepciune și cugetul inimii mele pricepere (*Psalmi* 48, 3).

De mi-am adus aminte de Tine în așternutul meu, în dimineți am cugetat la Tine (*Psalmi* 62, 7).

Bucura-se vor buzele mele cînd voi cînta Tie și sufletul meu pe care l-ai mîntuit. Încă și limba mea toată ziua va rosti dreptatea Ta [...] (*Psalmi* 70, 26-27).

Și voi cugeta la toate lucrurile Tale și la faptele Tale mă voi gîndi (*Psalmi* 76, 12).

Un frumos exemplu de rugăciune șoptită este cea pe care Ana o înalță Domnului în sanctuarul de la Șilo.

Și fiindcă Ana vorbea în inima sa, iar buzele ei numai se mișcau, dar glasul nu i se auzea (*I Regi* 1, 13).

### Bocetul

„Vai” este o interjecție care exprimă regretul sau doliul. Prin *ekah!* se pune dureros întrebarea „pentru ce?” sau „de ce?” Acesta este titlul în ebraică al *Plîngerilor lui Ieremia*; adverbul se poate traduce și prin interjecția „vai!”. „Vai, vai, fratele meu!” sau „Vai, vai, sora mea!” erau strigătele cu care începea plîngerea, act principal al doliului (*III Regi* 13, 30). Prinții și regii erau pomeniți cu titlurile lor. Fiul mort era pomenit pe numele lui, iar cînd era vorba de fiul unic sau de întîiul născut, strigătele deveneau și mai sfîșietoare (*Zaharia* 12, 10). Acest doliu putea fi comparat numai cu cel pricinuit de marile nenorociri, mai ales cînd acele nenorociri erau răsplata pentru necredința lui Israel.

Iar în ziua aceea, zice Domnul Dumnezeu, [...]

Preface-voi praznicile voastre în jelire și toate cîntările voastre în tînguire; pe toate coapsele voi pune sac și pleșuve vor fi toate capetele; voi întezi jalea ca pentru cel unul-născut (*Amos* 8, 10).

A nu se jeli la căpătîiul unui mort înseamnă a-l trata precum un animal. Astfel grăiește Ieremia despre nedreptul rege Ioachim.

[...] nu-l vor plînge, zicînd: „Vai fratele meu!” sau: „Vai, sora mea!” Nu-l vor plînge, zicînd: „Vai, doamne!” sau: „Vai, cinstea ta!”

Ci el va fi îngropat ca un asin: îl vor tîrî și-l vor arunca departe peste porțile Ierusalimului (*Ieremia* 22, 18-19).

Bărbații și femeile stăteau în locuri separate atunci cînd plîngeau un mort (*Zaharia* 12, 12-14).

Amos arată cum a fost pedepsit Israel pentru a se fi dedat răului. Moartea și-a făcut datoria.

Pentru aceasta așa grăiește Domnul Dumnezeu Savaot atotîitorul: „În toate piețele plînsul va fi și pe toate ulițele se va auzi strigînd: vai! vai! Plugarul va fi îndemnat la jale și la tînguire lîngă cei ce știu să se bocească

Și în toate viile va fi bocet, că Eu trec prin mijlocul tău” zice Domnul (*Amos* 5, 16-17).

Miheia se jeluiește din pricina unor sate din apropierea Ierusalimului. Năvălitorii amenință capitala lui Iuda. Sunetul de jale se alătură zbieretelor animalelor hăituite, urletului și țipătului (*yātal*).

Din această pricină mă voi tîngui și voi urla, voi merge desculț și gol; voi scoate urlete ca șacalii și țipete ca struții;

Căci rana ei este fără de leac, ajuns-a pînă în Iuda, atins-a porțile poporului meu, pînă la Ierusalim (*Miheia* 1, 8-9).

Iar Ieremia prevestește:

Iată, iese leul din desișul său și pierzătorul popoarelor se apropie; plecat-a din locul său, ca să pustiască pămîntul tău; cetățile tale vor fi stricate și fără locuitori.

De aceea încingeți-vă cu sac, plîngeți și vă tînguiți, că iuțimea miniei Domnului nu se va abate de la voi (*Ieremia* 4, 7-8).

Măcelul pricinuit de exilul la Babilon îl inspiră pe Ieremia cînd scrie celebrele *Plîngeri*; aceeași sursă de inspira-

ție va fi folosită și de Matei atunci cînd descrie uciderea pruncilor.

Așa zice Domnul: „Glas se aude în Rama, bocet și plîngere amară. Rahila își plînge copiii și nu vrea să se mîngîie de copiii săi, pentru că nu mai sînt” (*Ieremia* 31, 15 și *Matei* 2, 18).

Moabul va fi pustiit.

De aceea voi plînge pe Moab și voi striga pentru Moabul întreg; voi suspina după oamenii din Chir-Heres.

Plînge-te-voi pe tine, via din Sibma; plînge-te-vom pe tine, lazer (*Ieremia* 48, 31-32).

Gemetele sună precum fluierul: „De aceea inima mea geme pentru Moab, ca un fluier” (*Ieremia* 48, 36).

Descriindu-și nenorocirea, Iov recurge spontan la evocări sonore. Trecerea de la urlet la plîngere, însoțită de instrumente muzicale acordate în moduri funebre, redă admirabil starea de doliu.

[...] m-am ridicat în adunare și am strigat. Am ajuns frate cu șacalii, am ajuns tovarăș cu struții.

Pielea s-a făcut pe mine neagră și oasele mele sînt arse de friguri.

Astfel harfa mea a ajuns instrument tînguirii și flautul meu glasul bocitoarelor (*Iov* 30, 28-31).

Strigătul către Dumnezeu este o rugă venită din străfundul disperării.

Apoi, după trecere de vreme multă, a murit regele Egiptului, de care fugise Moise. Fiii lui Israel însă gemeau sub povara muncilor și strigau și strigarea lor din muncă s-a suit pînă la Dumnezeu (*Ieșirea* 2, 23).

Domnul aude strigătul săracului ce-și va petrece noaptea fără acoperiș. „[...] Deci de va striga către mine, îl voi auzi, pentru că sînt milostiv” (*Ieșirea* 22, 27).

În culmea disperării, strigătul se face răcnet.



Dumnezeu meu, Dumnezeu meu, ia aminte la mine, pentru ce m-ai părăsit? [...] Dumnezeu meu, striga-voi ziua și nu vei auzi, și noaptea și nu Te vei gândi la mine (Psalmii 21, 1-2).

Că am tăcut, îmbătrânit-au oasele mele, când strigam toată ziua (Psalmii 31, 3).

[...] ca o sarcină grea apăsă-au peste mine. Necăjitu-m-am și m-am smerit foarte; răcnit-am din suspinarea inimii mele (Psalmii 37, 4 și 8).

Strigătul este deci manifestarea spontană a durerii; bocetul este continuarea sa mai sofisticată. Strigătul care se transformă în vorbe eliberează încărcătura de teamă acumulată în urma dispariției bruște a celui drag. Bocetul tempează violența strigătului și izbucnirea nestăpânită a durerii. Acest bocet era numit *qināh*, iar cel rostit de David pentru a-i plînge pe Saul și pe Ionatan este cu siguranță cel mai vechi și cel mai frumos.

„Podoaba ta, Israele, a fost doborâtă pe înălțimile tale! Cum au căzut vitejii!

Nu vestiți în Gat și nu dați de știre pe ulițele Ascalonului, ca să nu se bucure fiicele Filistenilor, ca să nu prăznuiască fiicele celor nețâiați împrejur!

Munților Ghelboa, să nu mai cadă pe voi nici rouă, nici ploaie; și să nu mai fie pe voi țărini roditoare, căci acolo a fost doborât scutul celor războinici [...]

Fiicele lui Israel, plîngeți pe Saul, cel ce v-a îmbrăcat în purpură cu podoabe și v-a pus pe haine podoabe de aur!

Cum au căzut vitejii în toiul luptei! Ucis a fost Ionatan pe înălțimile tale, Israele!

Frate Ionatane, întristat sînt după tine, căci tu mi-ai fost foarte scump și iubirea ta a fost pentru mine mai presus de iubirea femeiască!

Cum au căzut cei viteji! Pierit-a arma de război!” (II Regi 1, 19-21 și 24-27).

În Israel bocetul fusese ridicat la rang de instituție. Profesioniști, băr-

bați, dar mai ales femei, îl compuneau, îl executau și îl adaptau personalității celui dispărut. Când era vorba de doliu național, bocetul dobîndea, ca în *Ieremia*, caracter de prorocie, de oracol al Domnului.

Așa zice Domnul Savaot: „Gîndiți-vă și chemați bocitoare ca să bocească; trimiteți după ele meștere în asemenea lucru, ca să vină!”

Să se grăbească dar a înălța o cîntare de jale pentru noi, ca să curgă lacrimi din ochii noștri și din genele noastre să curgă apă.

Căci glas de plîngere se aude din Sion, zicînd: „Cît sîntem de ruinați și de cumplit batjocoriți, că trebuie să părăsim țara, pentru că locuințele noastre au fost dărîmate!

Așadar, femei ascultați cuvîntul Domnului și să ia aminte urechea voastră la cuvîntul gurii lui! Învățați pe fiicele voastre a boci și una pe alta să se învețe cîntece de bocet, Că iată moartea intră pe ferestrele noastre și dă năvală în casele noastre, ca să piardă pe copiii din uliță și pe tinerii din piețe; Și vor cădea trupurile oamenilor ca gunoiul aruncat pe ogor și ca snopi în urma secerătorului, și nu va fi cine să le strîngă” (Ieremia 9, 17-22).

Trecerea de la doliul individual la cel colectiv este deosebit de interesantă. Această transformare dă un sens nou bocetului. Folosit individual, el are scopul de a domoli suferința în timp ce bocetul colectiv este o chemare la convertire. Simpla înmormîntare devine întoarcere la Dumnezeu și dăruire a sufletului îndurerat.

## SUNETUL INSTRUMENTELOR MUZICALE

### Trîmbița de alarmă sau cornul (*shofar*)

În Psalmul 150 credincioșii sînt îndemnați la laudă și sînt enumerate

principalele instrumente folosite de-a lungul acestei rugăciuni.

Lăudați pe Domnul între sfinții Lui; lăudați-L pe El întru tăria puterii Lui.

Lăudați-L pe El în glas de trîmbiță; lăudați-L pe el în psaltire și în alăută.

Lăudați-L pe El în timpane și în horă; lăudați-L pe El în strune și organe.

Lăudați-L pe El în chimvale bine răsunătoare; lăudați-L pe El în chimvale de strigare (Psalmii 150, 1 și 3-5).

Unele instrumente au un simbolism foarte bogat.

Trîmbița de alarmă, *shofar*, este o trîmbiță făcută dintr-o coarnă de berbec (Iosua 6, 5). Este un instrument special, al cărui sunet nu e întotdeauna muzical. Uneori are puteri magice. Frecvența joasă a vibrațiilor sale evocă vuietul haosului, zdruncinarea din temelii care precede distrugerile și metamorfozele. Este mugetul unui monstru primitiv, răgetul unei fiare nevăzute. Acest sunet are puteri neobișnuite, înfricoșătoare, transcendente.

Revelația de pe muntele Sinai este însoțită de un sunet de trîmbiță ce se înalță dintr-un cor de voci misterioase și culminează cu un tunet, în care Moise recunoaște glasul Domnului.

Iar a treia zi, cînd s-a făcut ziuă, erau tunete și fulgere, și nor des pe muntele Sinai și sunet de trîmbițe foarte puternic. Și s-a cutremurat tot poporul în tabără. De asemenea și sunetul trîmbiței se auzea din ce în ce mai tare; și Moise grăia, iar Dumnezeu îi răspundea cu glas (Ieșirea 19, 16 și 19).

Trîmbița de alarmă dă semnalul întoarcerii din robie.

În vremea aceea, trîmbița cea mare va trîmbița și cei care se pierduseră în pămîntul Asiriei [...] vor veni (Isaia 27, 13).

Pentru Zaharia trîmbița de alarmă sună în ziua slobozirii robilor.

[...] și Domnul Dumnezeu va suna din trîmbiță și va înainta în vijelia de la miazăzi (Zaharia 9, 14).

Acesta este Mesia călare pe asin, stăpînul păcii, înarmat însă cu trîmbița cea de temut, cea care odinioară îndemna oștile lui Israel la luptă.

Psalmul 46 descrie biruința lui Dumnezeu vestită cu glas de trîmbiță mare, strigătul de luptă (*teruah*) prefăcîndu-se astfel în strigăt de izbîndă.

Suitu-s-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trîmbiță.

Cîntați Dumnezeului nostru, cîntați; cîntați împăratului nostru, cîntați (Psalmii 46, 5-6).

Legătura dintre strigătul de luptă și sunetul trîmbiței de alarmă este străveche, ea amintind de luarea Ierihonului (Iosua 6, 5), de asaltul condus de Ghedeon (Judecătorii 7, 18 și 22), de atacul împotriva Moabului (Amos 2, 2).

Sunetul trîmbiței de alarmă este profetic: el prevestește o nenorocire sau o pedeapsă.

Strigă din toate puterile și nu te opri, dă drumul glasului să sune ca o trîmbiță, vestește poporului meu păcatele sale și casei lui Iacov fărădelegile sale (Isaia 58, 1).

Sună din trîmbiță! Vrășmașul vine ca un vultur asupra casei Domnului!... Pentru că ei au călcat legămîntul cu mine, împotriva legii mele păcătuit-au laolaltă (Osea 8,1).

Trîmbița anunță mînia cerească care se transformă în năvală (Ieremia 4, 5 și 19; 42, 14). Trîmbița cheamă popoarele la înfrățire în lupta împotriva Babilonului (Ieremia 51, 27).

Cornul și trîmbița erau vestitoare de război și dădeau semnalul de începere a luptei (Osea 5, 8). Alarma sună (Amos 3, 6). În timpul luptei trîmbița întărește caii (Iov 39, 25).



Trîmbița este unda emisă de glasul Domnului. În această calitate, ea răsună în timpul slujbei, pentru a sublinia caracterul sacru al actului care se săvîrșește. Trîmbița sună cînd Solomon este uns rege (*III Regi* 1, 34 și 39).

Trîmbița de alarmă și trîmbițele de argint răsună cînd regele Asa îndeamnă mulțimea să se lege cu jurămînt de Dumnezeu. „Și s-au legat ei cu jurămînt către Domnul cu glas tare și cu strigăte mari și în sunetul trîmbițelor și al buciurilor” (*II Paralipomena* 15, 14).

Sunetul trîmbiței de alarmă este și semnal de adunare, este sunetul care cheamă soborul lui Israel. Trîmbița vestește marea zi a Ispășirii (numită mai tîrziu Yom Kippur) menită să țină trează conștiința lui Israel. În *Leviticul*, trîmbița anunță anul Jubileelor.

Să trîmbițezi cu trîmbița [...] în ziua curățirii să trîmbițai cu trîmbița în toată țara voastră.

Să sfințiți anul al cincizecilea și să se vestească slobozenie pe pămîntul vostru pentru toți locuitorii lui (*Leviticul* 25, 9–10).

Iată două situații în care trîmbița cea mare exprimă stări de spirit diametral opuse. În primul text, trîmbița îndeamnă poporul la pocăință. Prezența copiilor și a sugarilor pare nepotrivită, dar este, de fapt, semnificativă: dincolo de conștiințele individuale, importantă este conversiunea conștiinței colective. Solidaritatea în fața lui Dumnezeu este una din trăsăturile caracteristice ale religiei lui Israel.

Sfîșiați inimile, și nu hainele voastre, și întorceți-vă către Domnul Dumnezeu vostru, căci El este milostiv și îndurat, încet la mînie și mult milostiv și-i pare rău de răul pe care l-a trimis asupra voastră.

O, de v-ați întoarce și v-ați pocăi, ar rămîne de pe urma voastră o binecuvîntare, un pri-

nos și o jertfă cu turnare pentru Domnul Dumnezeu vostru!

Sunați din trîmbiță în Sion, gătiți postiri sfinte, prăznuiți sărbătoarea cea pentru toți! Adunați poporul, vestiți o adunare sfîntă, strîngeți laolaltă pe bătrîni, aduceți copiii și pruncii care sug la sîn; să iasă mirele din camera lui și mireasa din iatacul ei!

Între tindă și altar să plîngă preoții, slujitorii Domnului, și să zică: „Milostivește-Te, Doamne, către poporul Tău și nu face de ocară moștenirea Ta ca să-și bată joc de ea neamurile!” Pentru ce să se spună printre neamuri „Unde este Dumnezeu lor?” (*Ioil* 2, 13–17).

Trîmbița fariseilor fățarnici și înfurmurați nu este auzită la fel de Dumnezeu. Milostenia pe care o vestește este menită să atragă atenția mulțimii, dovedind astfel un egoism care-l poate duce pe om la întinarea lucrurilor sfinte. Iisus spune:

Luați aminte ca faptele dreptății voastre să nu le faceți înaintea oamenilor ca să fie văzuți de ei; altfel nu veți avea plată de la Tatăl vostru Cel din ceruri.

Deci, cînd faci milostenie, nu trîmbița înaintea ta, cum fac fățarnicii în sinagogi și pe ulițe, ca să fie slăviți de oameni; adevărat grăiesc vouă; își iau răsplata lor.

Tu însă, cînd faci milostenie, să nu știe stînga ta ce face dreapta ta, Ca milostenia ta să fie într-ascuns și Tatăl tău, care vede în ascuns, îți va răsplăti fie (*Matei* 6, 1–4).

Cînd înfățișează Judecata Fiului Omului, Matei folosește trîmbița cea mare, al cărei sunet se aseamănă cu cel al *shofar*-ului. Sunetul ei se face auzit în cele patru colțuri ale lumii, adunîndu-i pe cei aleși, pe cei de bună credință.

Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului și vor plînge toate neamurile pămîntului și vor vedea pe Fiul Omului ve-

nind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă.

Și va trimite pe îngerii Săi, cu sunet mare de trîmbiță, și vor aduna pe cei aleși Lui din cele patru vînturi, de la marginile cerurilor pînă la celelalte margini (*Matei* 24, 30–31).

Pavel amintește și el de trîmbița Judecății de Apoi. Toți ne vom schimba „Deodată, într-o clipeală de ochi la trîmbița cea de apoi. Căci trîmbița va suna și morții vor învia nestrîcacioși, iar noi ne vom schimba” (*I Corinteni* 15, 52) și „Pentru că însuși Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului și întru trîmbița lui Dumnezeu, se va pogorî din cer, și cei morți întru Hristos vor învia întîi” (*I Tesaloniceni* 4, 16).

În *Apocalipsa* vocea revelației se aseamănă cu sunetul unei trîmbițe de alarmă (*Apocalipsa* 1, 10; 4, 1). Cei șapte îngeri preaslăvesc clipele dramatice ale ultimelor bătălii eshatologice (*Apocalipsa* 8–11).

Ci, în zilele cînd va grăi al șaptelea înger, — cînd va fi să trîmbițeze — atunci săvîrșită este taina lui Dumnezeu, precum bine a vestit robilor Săi, proorocilor (*Apocalipsa* 10, 7).

### Trîmbițele de argint

Trîmbițele de argint sînt foarte diferite de trîmbițele cele mari. Ele sînt descrise amănunțit în *Numerii* (*Numerii* 10, 1–10). Preoții, fiii lui Aaron, sînt singurii care au dreptul să sune din ele. În Antichitate exista credința că aceste instrumente aveau puterea de a chema zeii și de a alunga demonii. Cu toate acestea, în cartea citată, ele dau, ca și trîmbița de alarmă, semnalul adunării poporului.

În acest caz, sunetul trebuie să fie continuu. Semnalul de plecare, care este transpunerea instrumentală a stri-

gătului de război, poate fi un tril prelung. Același sunet va fi folosit înainte de începerea luptei, pentru a cere milostenia Domnului.

Cînd veți merge la război, în pămîntul vostru, împotriva vrăjmașilor, care năvălesc asupra voastră, să sunați alarma cu trîmbița și veți fi pomeniți înaintea Domnului Dumnezeu vostru și veți fi izbăviți de vrăjmașii voștri (*Numerii* 10, 9).

Trîmbițele de argint sînt folosite pentru a reda bucuria în cazul unor sărbători, nopțile cu lună nouă, de exemplu, sau în timpul unor acte liturgice. Rațiunea mai profundă a acestor manifestări sonore este mereu aceeași, dorința oamenilor de a fi pomeniți înaintea Domnului Dumnezeu.

În ziua voastră de bucurie, la sărbătorile voastre și la lunile noi ale voastre, să trîmbițați din trîmbițe la arderile de tot ale voastre și la jertfele voastre de împăcare, și prin aceasta veți fi pomeniți înaintea Dumnezeului vostru. Eu sînt Domnul Dumnezeu vostru (*Numerii* 10, 10).

### Instrumentele cu coarde

Instrumentele cu coarde precum *kinnōr*-ul și *nēbel*-ul făceau parte, probabil, din categoria harpelor. Le vom putea distinge mai ușor dacă-l numim pe primul „psaltire” sau „harpă” și pe al doilea „lăută” sau „țiteră”. *Kinnōr*-ul era poate mai sofisticat iar *nēbel*-ul mai ușor de mînuit.

Aceste instrumente de origine populară erau probabil construite de meșteri locali. Ele erau folosite de cîntăreți pentru a însoți stările de transă ale prorocilor rătăcitori, care-l vor convinge pe Saul să se alăture extazului lor. Samuel spune:

După aceea vei ajunge la muntele lui Dumnezeu, unde e garda de pază a Filistenilor,



acolo-s căpeteniile filistene; și când vei intra acolo în cetate, vei întâlni o ceată de prooroci pogorîndu-se de pe înălțime, iar înaintea lor cîntă din psaltire și din timpan, și din fluier și din harpă, iar ei proorocesc (*I Regi* 10, 5).

Aceste instrumente cu coarde, însoțite de fluier și timpan, puteau influența psihismul și aveau puterea unor droguri care modificau stările de conștiință. Saul va intra în transă împreună cu dervii. Se spune, în text, că Duhul Sfînt se pogoară asupra lui astfel încît regele care a fost uns să primească, precum Judecătorii, harul unei căpetenii politice și militare.

Muzica are uneori influență și asupra spiritului:

Atunci a luat Mariam proorocița, sora lui Aaron, timpanul în mîna sa, și au ieșit după dînsa toate femeile cu timpane și dănuind.  
[...] „Să cîntăm Domnului, căci cu slavă s-a preamărit!  
Pe cal și pe călăreț în mare i-a aruncat!” (*Ieșirea* 15, 20–21).

Dorind să-i arate regelui lui Iuda cît îl prețuiește, Elisei îi cere Domnului o prorocie. Pentru a atinge starea de luciditate necesară comunicării cu Dumnezeu, prorocul cheamă în ajutor un cîntăreț.

„Acum însă chemați-mi un cîntăreț!” Și dacă a început acesta a cînta, s-a atins mîna Domnului de Elisei,  
Și acesta a zis; „Așa grăiește Domnul” (*IV Regi* 3, 15).

Dar, ca să ne întoarcem la Saul și la starea lui de extaz, se pare că această întîmplare a trezit oarecare neîncredere față de rege (*I Regi* 10, 27).

O astfel de neîncredere este firească. Nesupunerea regelui îi atrage dizgrația (*I Regi* 15, 26). Atunci, potrivit tex-

tului biblic, mintea lui Saul este tulburată de un duh rău. Vindecarea îi va fi adusă, în mod ciudat, de harpă (*kinnōr*).

Atunci s-a depărtat de la Saul duhul Domnului și-l tulbura un duh rău, trimis de Domnul.

Și au zis slugile lui Saul: „Iată un duh rău trimis de Domnul, te tulbură.

Să poruncească dar domnul nostru slugilor sale care sînt înaintea ta și să caute un om, iscusit la cîntarea din harpă, și când va veni asupra ta duhul cel rău trimis de la Dumnezeu, atunci acela, cîntînd cu mîna sa, te va liniști” (*I Regi* 16, 14–16).

Este chemat David, iscusit în mînuirea acestui instrument. El își pune măiestria în slujba regelui căzut în dizgrație.

Iar când duhul cel trimis de Dumnezeu era peste Saul, David, luînd harpa, cînta și lui Saul îi era mai ușor și mai bine și duhul cel rău se depărta de el (*I Regi* 16, 23).

Instrumentele cu coarde se transformă într-o adevărată orchestră care salută readucerea triumfală a chivotului legămîntului.

Iar David și toți fiii lui Israel cîntau înaintea Domnului din tot felul de instrumente muzicale de lemn de chiparos, din harpe, din psaltire, din timpane, din fluier și din chimvale (*II Regi* 6,5).

Deși se vorbește despre instrumente din lemn de chiparos, pentru a înnobila *kinnōr*-ul și *nēbel*-ul, hărăzite templului Domnului și casei regelui, va fi ales un lemn mai prețios

Și a făcut regele din acest lemn roșu balustrade pentru templul Domnului și pentru casa regelui, și de asemenea chitare și harpe pentru cîntăreți. Niciodată nu i s-a adus lui atît lemn roșu, nici nu s-a mai văzut pînă în ziua de azi (*III Regi* 10, 12).

Instrumentul astfel înnobilit este folosit de-acum înainte pentru a cînta lauda Domnului.

Lăudați pe Domnul în alăută, în psaltire cu zece strune cîntați-i Lui (*Psalmii* 32, 2).

Expresia „cîntați numele Domnului” arată în același timp dorința de a mulțumi pentru mila divină, cît și voinea de a lăuda cu glas tare atotputer-nicia și îndurarea Domnului prin *tōdah*, care înseamnă exprimarea vocală și instrumentală a slavei lui. Aceasta este tema principală a psalmilor numiți „împărătești”, care îl proclamă pe Dumnezeu unic împărat.

Cîntați Domnului cîntare nouă, cîntați Domnului tot pămîntul.

Cîntați Domnului, binecuvîntați numele Lui, binevestiți din zi în zi mîntuirea Lui.

[...] Spuneți între neamuri că Domnul a împărțit;

Pentru că a întărit lumea care nu se va clinti, judeca-va popoare întru dreptate (*Psalmii* 95, 1–2 și 9–10).

Între freamătul inimii și cel al corzilor se stabilește o stranie rezonanță, un fel de murmur comun (*hagōt*).

Bine este a lăuda pe Domnul și a cînta numele Tău, preainalte;

A vesti dimineața mila Ta și adevărul Tău în toată noaptea,

În psaltire cu zece strune, cu Cîntece din alăută (*Psalmii* 91, 1–3).

Ziua și noaptea, zorile și amurgul dau naștere unor stări sufletești pe care muzica le poate exprima (precum *rāga* în India). Autorul Psalmului 56 iese dintr-o noapte de coșmaruri în care era încolțit de dușmani periculoși.

[...] Și a izbăvit sufletul meu din mijlocul puilor de lei.

Fiii oamenilor dinții lor sînt arme și săgeți și limba lor sabie ascuțită (*Psalmii* 56, 5–6).

Dar Domnul îl ocrotește pe psalmist cu „aripile Sale”; o lumină se arată la răsărit, cîntărețul deșteaptă muzicanții și instrumentele, asemenea unui harpist care acordează și face preludii înainte de a începe să cînte.

Gata este inima mea, Dumnezeule, gata este inima mea! Cînta-voi și Te voi lăuda întru slava mea.

Deșteaptă-te slava mea! deșteaptă-te psaltire și alăută! Deștepta-mă-voi dimineața (*Psalmii* 56, 10–11).

Într-unul din textele lui Isaia este invocată harpa (*kinnōr*) atunci cînd Ierusalimul asistă la distrugerea țării Moabului:

Pentru aceasta, Moabiții se tînguiesc pentru Moab [...]

Nici bucurie, nici veselie prin grădini, [...] nici cîntece, nici chiote! [...]

Pentru aceasta lăuntru meu se mișcă pentru Moab ca o harfă și inima mea pentru Chir-Heres (*Isaia* 16, 7 și 10–11).

Cînd instrumentele tac, ele se transformă în imagini ale îndolierii și durerii celor surghiuniți.

La rîul Babilonului, acolo am șezut și am plîns, cînd ne-am adus aminte de Sion.

În sălcii, în mijlocul lor, am atîrnat harpele noastre.

Că acolo cei ce ne-au robit pe noi ne-au cerut nouă cîntare, zicînd: „Cîntați-ne nouă din cîntările Sionului!”

Cum să cîntăm cîntarea Domnului în pămînt străin?

De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea!

Să se lipească limba mea de grumazul meu, de nu voi pune înainte Ierusalimul, ca început al bucuriei mele (*Psalmii* 136, 1–6).

Harpa (*kinnōr*) apare la un moment dat într-un context uimitor: femeia desfrînată, uitată de toți, rățăcește pe străzi cîntînd refrene cunoscute pentru a-și



putea duce traiul. Această imagine populară este folosită pentru a ilustra căderea Tirului.

Și va fi în ziua aceea că Tirul va fi uitat șaptezeci de ani, ca în zilele unui singur rege, și la sfârșitul celor șaptezeci de ani Tirul va fi așa cum se află în cântecul desfrînatei:

„Ia chitara, dă ocol cetății, tu, desfrînată! Cîntă mai bine, reia cîntările ca lumea să-și aducă aminte de tine!” (*Isaia 23, 15-16*).

Din dragoste pentru poporul său, Dumnezeu reface raiul. Bucuria și mulțumirea se împletesc cu muzica omni-prezentă:

Iar Domnul va mîngîia Sionul, și dărîmăturilor lui le va da nădejde. El va preface pustia lui în rai și pămîntul lui neroditor în grădina Domnului; bucurie și veselie va fi acolo, mulțumire și glas de cîntec! (*Isaia 51, 3*).

## BUCURIA ȘI SĂRBĂTOAREA. DANSUL ȘI TIMPANUL



**Bucuria, rod al harului**

A te bucura din plin  
Starea de ușurință

**Taina dansului**

Timpanul  
Dansul

Sufletul nostru poate fi uneori cuprins de o trainică fericire, dar bucuria este o stare care trebuie de obicei împărtășită cu ceilalți.

Sărbătoarea este în același timp spațiul și timpul bucuriei. În ea timpul își pierde puterea distrugătoare, iar spațiul îngust al vieții de zi cu zi se lărgeste. Sărbătoarea este trăirea credinței, iar muzica și dansul participă la acest concert de preamărire a vieții sufletești și trupești.

## BUCURIA, ROD AL HARULUI

### A te bucura din plin

Dumnezeu este pentru credincios izvorul bucuriei: el se bucură din plin întru Domnul.

Și să se veselească toți cei ce nădăjduiesc întru Tine, în veac se vor bucura și le vei fi lor sălaș, și se vor lăuda cu Tine, toți cei ce iubesc numele Tău (*Psalmii* 5, 11).

Bucura-mă-voi întru Domnul, sălta-va de veselie sufletul meu întru Dumnezeul Meu, că m-a îmbrăcat cu haina mântuirii (*Isaia* 61, 10).

La începutul și sfârșitul *Bibliei*, două femei se bucură în același fel. Prima este Ana, care, după ce a fost mult timp stearpă, îl va naște pe Samuel.

[...] Bucuratu-s-a inima mea întru Domnul, înălțată a fost fruntea mea de Domnul Dumnezeul meu și gura mea s-a deschis larg asupra vrăjmașilor mei, căci m-am bucurat de izbăvirea Ta.

Nimeni nu e sfânt ca Domnul (*I Regi* 1, 1-2).

A doua este Maria, mama lui Iisus:

Și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mîntuitorul meu,  
Că a căutat spre smerenia roabei Sale (*Luca* 1, 47-48).

Inima omului se bucură și ea:

Iar eu spre mila Ta am nădăjduit, bucurase-va inima mea de mîntuirea Ta (*Psalmii* 12, 6).

Această bucurie îl învăluie pe om.

Fiul meu, dacă inima ta e plină de înțelepciune, și inima mea se va bucura,  
Rărunchii mei vor tresări de bucurie, cînd buzele tale vor grăi ceea ce este drept (*Pilde* 23, 15-16).

Bucuria întru Domnul se răsfrînge asupra întregii creații.

Domnul împărățește! Să se bucure pămîntul, să se veselească insulele multe (*Psalmii* 96, 1).

Să se veselească cerurile și să se bucure pămîntul, clătească-se marea și toate cele ce sînt întru ea; să se bucure cîmpiile și toate cele ce sînt pe ele.



Atunci se vor bucura toți copacii pădurii (Psalmii 95, 11-12).

Mila dumnezeiască este cinstită printr-o sărbătoare. Parabola oii rătăcite se termină prin strigătul de bucurie al păstorului, al cărui sens profund este subliniat de Iisus:

[...] Bucurați-vă cu Mine, că am găsit oaia cea pierdută.

Zic vouă: Că tot așa va fi bucurie în cer pentru un păcătos care se pocăiește, decât pentru nouăzeci și nouă de drești, care au nevoie de pocăință (Luca 15, 6-7).

Tatăl sărbătorește întoarcerea fiului rătăcitor:

Și aduceți vițelul cel îngrășat și-l junghiați și, mîncînd, să ne veselăm (Luca 15, 23).

Iar fiul cel mare, refuzînd să ia parte la sărbătoare, nu e de acord cu iertarea fratelui său.

Iar fiul cel mare era la țarină. Și cînd a venit și s-a apropiat de casă, a auzit cîntece și jocuri.

Și, chemînd la sine pe una dintre slugi, a întrebato ce înseamnă aceasta.

Iar ea i-a spus: Fratele tău a venit, iar tatăl tău a junghiat vițelul cel îngrășat, pentru că l-a primit sănătos.

Și el s-a mîniat și nu voia să intre: dar tatăl lui, ieșind, îl ruga (Luca 15, 25-28).

Fiul cel mare rostește vorbe de ocară iar tatăl îi spune:

Fiule, tu totdeauna ești cu mine și toate ale mele ale tale sînt.

Trebuia însă să ne veselăm și să ne bucurăm, căci fratele tău acesta mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat (Luca 15, 31-32).

Isaia descrie bucuria biruinței Ierusalimului.

Veselește-te pustie însetată, să se bucure pustia și ca crinul să înflorească.

Și vor înflori și se vor bucura pustiile Iordanului și mărirea Libanului se va da ei și cinstea Carmelului (Isaia 35, 1-2).

Apocalipsa lui Isaia descrie ultima judecată a lui Dumnezeu. Parabola ospățului încearcă să redea bucuria celor drești de a fi fost mîntuiți.

Și Domnul Savaot va pregăti în muntele acesta pentru toate popoarele un ospăț de cărnuri grase, un ospăț cu bune vinuri, [...] Și Domnul Dumnezeu va șterge lacrimile de pe toate fețele [...]

Și se va zice în ziua aceea: Iată Dumnezeul nostru în care nădăjduiam ca să fim mîntuiți. Iată Domnul, în care am nădăjduit, să ne bucurăm și să ne veselăm de mîntuirea lui (Isaia 25, 6 și 8-9).

Cei săraci, ale căror drepturi au fost batjocorite, cunosc și ei bucuria.

Cei smeriți se vor bucura întru Domnul și cei săraci se vor veseli de Sfîntul lui Israel (Isaia 29, 19).

În Sfînta Evanghelie după Luca, Iisus se bucură de revelația făcută pruncilor. Apostolii trebuie să-și păstreze mereu copilăria spirituală. „Și s-au întors cei șaptezeci (și doi) cu bucurie, zicînd: Doamne, și demonii ni se supun în numele Tău” (Luca 10, 17).

Iisus confirmă izbînda asupra Satanei, dar precizează:

Dar nu vă bucurați de aceasta, că duhurile vi se pleacă, ci vă bucurați că numele voastre sînt scrise în ceruri.

În acest ceas, El s-a bucurat în Duhul Sfînt și a zis: Te slăvesc pe Tine, Părinte, Doamne al cerului și al pămîntului, că ai ascuns acestea de cei înțelepți și de cei pricepuți și le-ai descoperit pruncilor (Luca 10, 20-21).

Iisus arată că adevărata seminție a lui Avraam este cea care se va cunoaște prin bucuria de a-l fi văzut. Celor care nu-l cred le spune: „Avraam, părintele

vostru, a fost bucuros să vadă ziua Mea și a văzut-o și s-a bucurat” (Ioan 8, 56).

Cînd Pavel descrie bucuria păgînilor care vor fi mîntuiți, el folosește vorbele din Deuteronomul.

Iar neamurile să slăvească pe Dumnezeu pentru mila Lui, precum este scris (Romani 15, 9).

El citează textul vechi care sună astfel:

Veseliți-vă, ceruri, împreună cu El și vă închinați Lui, toți îngerii lui Dumnezeu! Veseliți-vă, păgîni, împreună cu poporul Lui și să se întărească toți fiii lui Dumnezeu! (Deuteronomul 32, 43).

Suspînul, vibrația, tresărirea pot precede atît bucuria, cît și durerea.

*Fahad* („a suspina”, „a se zbuciuma”) este un verb ebraic care exprimă mai întotdeauna frica, teama. Cu toate acestea, la Isaia, acest cuvînt poate exprima bucuria inimii. Astfel grăiește prorocul către Ierusalim:

Atunci vei vedea, vei străluci și inima ta se va zbuciuma și se va lărge (Isaia 60, 5).

Termenul grecesc folosit pentru „a suspina” înseamnă și „a certa” și „a amenința”. I se atribuie de asemenea sensul de „a se mînia”, „a se indigna” sau „a fi tulburat”, „a fi mîhnit”.

Suspînul lui Iisus la mormîntul lui Lazăr exprimă în primul rînd o stare de tulburare în fața durerii Mariei și a Martei. Tremurul său lăuntric se explică poate și prin prezența evreilor care amintesc, pe un ton ironic, de vindecarea celui născut-orb. Necredința obligă la un număr sporit de semne. S-ar putea ca Iisus, nevoit să facă minuni, să se fi aflat într-o stare de hiperestezie fizică, în care cunoaște „în Sine puterea ieșită din El” (Marcu 5, 30). El știe

că această înviere va însemna o mare contradicție, prin îmbinarea credinței cu teama de moarte. Zbuciumul lui exprimă o bucurie nețărmată, dar și groaza de Patimile care se apropie. „[...] a suspinat cu duhul și s-a tulburat întru sine. Și a zis: Unde l-ați pus? [...] Deci suspînînd iarăși Iisus întru Sine, a mers la mormînt” (Ioan 11, 33-34 și 38).

În Biblie, bărbați și femei vibrează de frică, de teamă, de neliniște, de groază și de mînie, dar și din dragoste.

Cuvînt bun răspuns-a inima mea; grăi-voi cîntarea mea împăratului (Psalmii 44, 1).

Acești oameni pot fi tulburați și de o milă care-i apropie de adîncurile fără sfîrșit ale milosteniei cerești. Omul este dator să mediteze pentru a nu mai fi supus doar simțurilor. Ceea ce este tradus de multe ori prin „pat” este de fapt o rogojină sau un simplu așternut.

Să știți că minunat a făcut Domnul pe cel cuvios al său; Domnul mă va auzi cînd voi striga către Dînsul.

Mîniați-vă, dar nu greșiți; de cele ce ziceți în inimile voastre, întru așternuturile voastre, vă căiți (Psalmii 4, 3-4).

### Starea de ușurință

Ceea ce se traduce adesea prin „a tresări” ar trebui să fie mai curînd tradus prin „a se bucura din plin”. Adevărata bucurie face să tresară trupul și sufletul. Așa tresare pruncul, cel care va fi Ioan Botezătorul, în pîntecele mamei lui.

Iar cînd a auzit Elisabeta salutarea Mariei, pruncul a săltat în pîntecele ei și Elisabeta s-a umplut de Duh Sfînt (Luca 1, 41 și 44).

Tot în Sfînta Evanghelie după Luca, se spune că fericirea va fi urmată de o bucurie neobișnuită.



Fericiți veți fi când oamenii vă vor urî pe voi și vă vor izgoni dintre ei, și vă vor bat-jocori și vor lepăda numele vostru ca rău din pricina Fiului Omului.

Bucurați-vă în ziua aceea și vă veseliți, că, iată, plata voastră multă este în cer; pentru că tot așa făceau proorocilor părinții lor (Luca 6, 22-23).

Iar când Petru vindecă, în apropierea Porții Frumoase, un olog din naștere, mulțimea rămîne uimită de reacția tămăduitorului. „[...] îndată fluierul picioarelor și gleznele lui s-au întărit. Și sărind, a stat în picioare și umbla, și a intrat cu ei în templu, umblînd și sărind și lăudînd pe Dumnezeu” (Fapte 3, 7-8).

Omul poate simți cum bucuria îi alină sufletul și-i ușurează trupul. Dragostea îi dă aripi.

I-auzi glasul celui drag! Iată-l vine, săltînd peste coline, trecînd din munte-n munte. Ca o gazelă e iubitul meu sau e ca un pui de cerb (Cîntarea Cîntărilor 2, 8-9).

În *Biblie* este adesea lăudată sprinte-neala alergătorilor. „[...] Asael însă era sprinten de picior, ca o căprioară de cîmp” (II Regi 2, 18).

După moartea lui Abesalom, David așteptă cu nerăbdare vești de la fiul său. Pîndarul îl recunoaște pe cel dintîi vestitor după felul său de a alerga (II Regi 18, 27).

Din *Cartea Cronicilor*, numită *Paralipomena*, aflăm:

Din Gaditeni au trecut la David, în cetatea din pustie, oameni curajoși, războinici și înarmați cu scut și sulită, cu fața lor ca fața leului și iuți ca și căprioarele din munți (I Paralipomena 12, 8).

Dușmanii, când aleargă, sînt iuți ca păsările de pradă.

Prigonitorii noștri erau mai iuți decît vulturii de pe cer; umblau după noi prin munți, în pustie ne pîdeau (Plîngerii 4, 19).

Totuși în *Biblie* caracterul athletic al alergării nu este prețuit:

[...] nici în cel iute la picior bunăvoința lui. Bunăvoința Domnului este în cei ce se tem de el (Psalmii 146, 10-11).

Povestea tînărului David se desfășoară sub semnul ușurinței, din care răsare o armonie spirituală.

În vîltoarea luptei cu fiarele (I Regi 17, 34-37), David știe că, deși împovărat de o platoșă de șaiszeci de kilograme, trebuie să înfrunte dușmanul (I Regi 17, 5). Eliberat de armura sa greoaie, David se simte din nou ușor și poate mînu cu dibăcie arma sa atît de simplă, praștia. Această ușurință îi va permite tînărului să folosească o tactică ce-i va asigura victoria. „Așa a biruit David pe Filistean, cu praștia și cu piatra, lovînd pe Filistean și ucigîndu-l; sabie nu se afla în mîna lui David” (I Regi 17, 50).

Povestirea urmărește să-i învețe pe fiii lui Israel ce este un război sfînt: atunci cînd intervine Domnul, greutatea armelor nu mai contează. Ușurința, lepădarea de armură devin simbolul unei deschideri totale în fața voinței cerești, atunci cînd ea este dispusă să fie alături de credincioși.

Dansul lui David înaintea chivotului legămîntului poate părea ciudat și chiar necuviincios.

Iar David și toți fiii lui Israel cîntau înaintea Domnului din tot felul de instrumente muzicale de lemn de chiparos, din harpe, din psaltire, din timpane, din fluier și din chimvale (II Regi 6, 5).

Felul lui de a se manifesta era departe de a fi liturgic. Era de fapt expresia unei bucurii populare, uneori puțin vulgară.

Mai tîrziu, David se comportă ca un preot în timpul slujbei: aduce jertfe, binecuvîntează, îmbrăcat în haina li-

turgică, efodul de in. În această ținută își va continua performanțele coregrafice.

Și David sărea cît putea înaintea Domnului și era îmbrăcat cu efod de in (II Regi 6, 14).

Uimită, soția lui David îi reproșează acest spectacol. Regele îi răspunde cu asprime.

Dar cînd s-a întors David ca să binecuvînteze casa sa, atunci Micol, fiica lui Saul, i-a ieșit întru întîmpinare și l-a salutat zicînd: „Cum s-a preaslăvit astăzi regele lui Israel, dezgolindu-se astăzi înaintea ochilor roabelor și robilor săi, cum se dezgolește un om deșert!”

„Înaintea Domnului voi juca — zise David către Micol; — binecuvîntat este Domnul, Cel ce m-a preferat tatălui tău și casei lui întregi, întărindu-mă cîrmuitor al poporului Domnului, Israel; cînta-voi și voi juca înaintea Domnului.

Și încă și mai mult mă voi înjosi și voi fi încă și mai mic în ochii tăi, iar înaintea slujnicilor de care grăiești tu, voi fi în cinste.” Și Micol, fiica lui Saul, n-a avut copii pînă în ziua morții ei (II Regi 6, 20-23).

Pentru că a disprețuit cultul chivotului Legămîntului, Micol va fi steapă și astfel umilită în fața celorlalte femei.

Această poveste uimitoare seamănă cu cea a duelului cu Goliat. David lea-pădă hainele domnești așa cum s-a despuiat și de greoiul scut și de armele sale de rege. Ușurința populară cu care se mișcă alternează cu gravitatea gesturilor sale sacerdotale. Se pare că spontaneitatea era una din caracteristicile credinței lui David. Deși în aparență ciudată, această poveste are un tîlc adînc.

Cuvîntul „ușurință” este sinonim, în *Biblie*, cu inconștiență, nestatornicie, iresponsabilitate, necredință. O mîna fantomatică scrie pe zid un cuvînt care-l înspăimîntă pe regele Baltazar:

„Techel: l-a cîntărit în cîntar și l-a găsit ușor” (Daniel 5, 27).

Există însă și o altă ușurință, cea a adierii care vestește prezența Domnului atunci cînd grăiește către Ilie (III Regi 19, 12).

Ușurința jugului lui Iisus are altă explicație: Iisus este cel care înlătură constrîngerile impuse de exegeții și propovăduitorii Legii și poruncile sîcîitoare prin care se materializează cerințele spirituale ale Domnului.

Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi.

Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre. Căci jugul Meu e bun și povara Mea este ușoară (Matei 11, 28-30).

Într-unul din psalmi, săltărețul David mărturisește că ușurința i-a fost hărăzită de Dumnezeu pentru a putea trece peste greutățile vieții.

Căci cu tine mă voi izbăvi de ispită, și cu Dumnezeul meu voi trece zidul (Psalmii 17, 32 și II Regi 22, 30).

Ușurarea sufletească a omului se răsfrînge asupra lumii întregi. Miracolul izbăvirii și, în primul rînd, cel al părăsirii Egiptului, par a fi ușurat lumea de o anumită povară.

La ieșirea lui Israel din Egipt, a casei lui Iacob dintr-un popor barbar, Ajuns-a Iuda sfințirea lui, Israel stăpînirea lui.

Marea a văzut și a fugit și Iordanul s-a întors înapoi. Munții au săltat ca berbecii și dealurile ca miei oilor.

Ce-ți este ție, mare, că ai fugit? și ție Iordane, că te-ai întors înapoi?

Munților, că ați săltat ca berbecii și dealurilor, ca miei oilor?

De fața Domnului s-a cutremurat pămîntul, de fața Dumnezeului lui Iacob,



Care a prefăcut stînca în iezer, iar piatra în izvoare de apă (*Psalmii* 113, 1-8).

Pămîntul freamătă de bucuria care a cuprins inimile. Acest freamăt va putea, în alte cazuri, să se prefacă în dureri ale facerii.

În *Isaia* durerile sînt inutile (*Isaia* 26, 17-18), în timp ce pentru Pavel sînt izvor de bucurii (*Romani* 8, 22-24). Aceleași idei va fi reluată de Iisus în învățăturile către ucenicii săi: adevărata bucurie nu poate fi cunoscută decît prin durere. După ce copilul vede lumina zilei, femeia nu se simte ușurată, ci bucuria ei se situează la alt nivel: a putut da viață unui om.

Adevărat, adevărat zic vouă că voi veți plînge și vă veți tîngui, iar lumea se va bucura. Voi vă veți întrista, iar întristarea voastră se va preface în bucurie.

Femeia, cînd e să nască, se întristează, fiindcă a sosit ceasul ei; dar după ce a născut copilul, nu-și mai aduce aminte de durere, pentru bucuria că s-a născut om în lume. Deci și voi acum sînteți triști, dar iarăși vă voi vedea și se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi (*Ioan* 16, 20-22).

În *Biblie* povara strămoșească pe care o duce omenirea este rodul păcatului de a fi încălcat voința Domnului. De la început a existat însă și harul ca forță capabilă să schimbe soarta. Datorită lui, răul își pierde caracterul ireversibil și poate fi mai lesne îndreptat.

A merge alături de Domnul, a te duce înaintea lui, a fugi din cazarmă sau din închisoare sînt dovezi ale iubirii lui ce poate cuprinde întreaga omenire. Fuga devine simbolul grăitor al acestei ușurințe; este o formă veselă de ascultare care te ajută să înaintezi pe drumul trasat de Dumnezeu.

*Isaia* (*Isaia* 52, 7) și *Naum* (*Naum* 2, 1) admirau frumusețea picioarelor și ținuta în fugă a vestitorului păcii și al izbăvirii.

Aceste texte au fost reluate de Pavel atunci cînd vorbește de credință „[...] Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc cele bune!” (*Romani* 10, 15).

Același Pavel căruia îi este deosebit de dragă imaginea alergătorului (*I Corinteni* 9, 24), o folosește pentru a face un bilanț al propriei vieți: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrșit, credința am păzit” (*II Timotei* 4, 7).

Buna Vestire este harul pe care Dumnezeu îl pogoară asupra omenirii. O răscumpără și-i dăruiește harul său pentru a o face părtaşă la puterea lui creatoare și milostivă.

Folosind un ton asemănător celui din psalm (*Psalmi* 17, 33-34), prorocul Avacum grăiește:

Domnul, stăpînul meu, este tăria mea; el face picioarele mele ca ale căprioarelor, pe culmi poartă pașii mei! (*Avacum* 3, 19).

## TAINA DANSULUI

### Timpanul

Ritmul stă la temelia muzicii; în marea descriere a orchestrei sfinte (*I Paralipomena* 15, 16-21) se spune că ritmul era dat de o țiteră care cînta în octavă. Percuția era asigurată de țimbale mînuite cu măiestrie de Etan.

Se pare că acest tablou muzical este mai recent deoarece nu sînt menționate instrumentele muzicale mai populare, dintre care timpanul era cel mai apreciat.

În *Ieșirea*, cîntarea lui Moise este transpusă de sora lui Aaron în muzică și dans, timpanul ocupînd, în acest caz, un loc privilegiat. „Atunci a luat Miriam proorocița, sora lui Aaron, timpanul în mîna sa și au ieșit după dînsa toate femeile cu timpane și dăntuind” (*Ieșirea* 15, 20).

În *Judecătorii*, fiica lui Ieftae nu se îndoiește de soarta cumplită ce o așteaptă. „După aceea a venit Ieftae în Mițpa la casa sa, și iată fiica sa îi ieși în întîmpinare cu timpane și jocuri” (*Judecătorii* 11, 34).

Ieftae repurtase o victorie asupra Amoniților. Drept mulțumire, făgăduise să jertfească prima persoană ce-i va ieși în cale. Ieftae își va împlini făgăduința.

Timpanul indică ritmul instrumentelor cu coarde și al fluierelor folosite în muzica ce-i impinge în transă pe prorocii rățăcitori și chiar pe Saul (*I Regi* 10, 5).

Femeile care cîntă izbînda lui David cel victorios nu folosesc decît timpane și chimvale. Aceste laude zgomotoase îl mînie pe regele Saul.

Dar cînd se întorceau ei, după izbînda lui David asupra Filisteanului, femeile din toate cetățile lui Israel ieșeau în întîmpinarea regelui Saul, cu cîntări și jocuri, cu timpane de sărbătoare și cu chimvale; și jucînd, femeile strigau și ziceau: „Saul a biruit mii, iar David zeci de mii!” (*I Regi* 18, 6-7).

Timpane, fluier și chimvale însoțesc dansul lui David în fața chivotului legămîntului (*II Regi* 6, 5).

Locuitorii îl întîmpină pe Olofern în sunete de tamburină. Muzica nu-l îmbîlînește însă pe fiorosul conducător al oștilor lui Nabucodonosor: templele vor fi distruse (*Iudita* 3, 7).

Iudita, sărbătorită ca o adevărată salvatoare a poporului lui Israel, primește în dar toate bunurile lui Olofern. Cîntecul triumfal este însoțit de timpan.

Și toate femeile din Israel alergau s-o vadă și o binecuvîntau, iar în cinstea ei s-au prins în horă. Și ea a luat ramuri în mîna și le-a dat femeilor care o însoțeau.

Și s-a încununat cu ramuri de măslin, atît ea cît și însoțitoarele ei. Și ea mergea în fruntea poporului și conducea corul femeilor. Și toți bărbații lui Israel, cu arme și încununați, o însoțeau în cîntare de laudă.

Atunci Iudita a început să cînte această cîntare de laudă în tot Israelul, iar tot poporul cînta după ea această cîntare de laudă.

Și Iudita a zis: „Lăudați pe Dumnezeul meu, în tobe, cîntați Domnului cu chimvale, uniți pentru El psalmul cu cîntarea, înălțați și chemați numele Lui” (*Iudita* 15, 12-14 și 16, 1).

Un cortegiu de nuntași, cu mirele în frunte, însoțiti de timpane (instrument numit uneori tobă sau harfă) și glas de muzici, este atacat cu sălbăticie de Ionatan care dorește să răzbune moartea lui Iuda Macabeul (*I Macabei* 9, 39-42). „Și s-a întors nunta în plîngere și glasul muzicilor în jale” (*I Macabei*, 41).

Timpanul, muzica sînt simbolul bunăstării prostești a ticăloșilor. Această manifestare îl scandalizează pe Iov.

Ei cîntă din tobă și din harfă și se desfată la sunetele flautului (*Iov* 21, 12).

Alteori timpanul deschide concertul cîntecelor de laudă a Domnului.

Cîntați psalmi și bateți din timpane; cîntați dulce din psaltire și din alăută! (*Psalmii* 80, 2).

Timpanul poate stîrni o stare de excitare nervoasă. El scandează chef și mugetele bețivilor (*Isaia* 5, 12). Iar cînd timpanul nu mai cîntă, bucuria culesului viilor este doar o tristă amintire.

Via tînjește, vițele sale sînt bolnăvicioase, cei cu inima veselă suspină.

Glasul cel plin de veselie al lirei a încetat, chiotele zgomotoase nu mai sînt, încetat glasul harpei.

La cîntec nu se mai bea, și amar e vinul pentru băutor (*Isaia* 24, 7-9).



La întoarcerea sa după amara robie în Babilon, poporul lui Israel este mîngîiat de sunetul timpanului. Iată ce grăiește Domnul către fecioara lui Israel:

Din nou te voi pune în rînduială, fecioara lui Israel, din nou te vei înfrumuseța cu timpanele tale, și vei ieși la hora celor ce se veselesc;

Din nou vei lua viile de pe dealurile Samariei (*Ieremia* 31, 4-5).

### Dansul

Poporul lui Israel a îndrăgit dintotdeauna dansul: deși este mereu menționat corul femeilor însoțit de timpan, bărbații dansau și ei.

Cinstirea vițelului de aur era însoțită de dansuri păgîne (*Ieșirea* 32, 19).

Nu se știe dacă schimonoselile lui Samson în fața Filistenilor erau însoțite și de un dans grotesc (*Judecătorii* 16, 25). Oricum David nu se sfiește să danseze în public.

Cînd călcau strugurii în teasc, mișcările culegătorilor erau ritmate de strigăte voioase. La sărbătoarea culesului se dansa: fetele lui Șilo se aflau în via ca să danseze atunci cînd au fost răpite de fiii lui Veniamin (*Judecătorii* 21, 21). Pe vremea lui Iisus, de Sărbătoarea Corturilor se mai dansa încă în fața bisericii; cu acea ocazie puteau fi văzuți dansînd împreună, cu torțe aprinse în mînă, oameni de vază și muritori de rînd.

În ebraică verbul *shāraq* înseamnă în același timp „a rîde”, „a se juca”, „a se zbungui”. El este folosit și pentru a desemna un joc în care se întîlnesc muzica, cîntecul și dansul (*I Regi* 18, 7).

Cînd David strigă: „Înaintea Domnului mă veselesc”, el știe că actul său are valoare de dar religios. Prorocii lui Baal dansau în fața altarului zeului lor (*III Regi* 18, 26). Psalmii merg pe urmele lui David.

Și dreptii să se bucure și să se veselească înaintea lui Dumnezeu, să se desfăteze în veselie (*Psalmii* 67, 3).

Într-unul din psalmi li se cere credincioșilor să cînte în cinstea Domnului un cîntec nou și, în același timp: „Să laude numele lui în horă” (*Psalmii* 149, 3).

Oasele zdrobite simbolizează distrugerea totală. Dar Dumnezeu îl poate crea din nou pe om, smulgîndu-l din neantul în care îl aruncă păcatul.

Auzului meu vei da bucurie și veselie; bucura-se-vor oasele cele smerite (*Psalmii* 50, 9).

Acest dans al oaselor nu este dansul macabru al evului mediu terorizat de stafii. Este o mișcare care seamănă mai curînd cu freamătul oaselor auzit de Iezechiel, atunci cînd înfățișează izbăvirea poporului lui Israel ca pe un nou act de creație. „[...] Iată s-a făcut un sunet și o mișcare și oasele au început să se apropie, fiecare os la încheietura sa” (*Iezechiel* 37, 7).

Dansul anunță sfîrșitul durerii, încheierea unui doliu.

Schimbă-te-ai plîngerea mea întru bucurie, rupt-ai sacul meu și m-ai încins cu veselie. Ca slava mea să-Ți cînte Ție și să nu mă mîhnesc; Doamne, Dumnezeul meu, în veac Te voi lăuda! (*Psalmii* 29, 11-12).

Nietzsche, care nu voia să creadă decît într-un Dumnezeu ce dansează și poate astfel să nimicească demonul greutății, uitase probabil sau nu cunoștea textul lui Sofonie unde Dumnezeu este înfățișat dansînd de bucurie în mijlocul poporului său răscumpărat și repus în drepturi.

Domnul Dumnezeuul tău este în mijlocul tău ca un izvor puternic. El se va bucura foarte de tine și în dragostea Lui va tresălta și va cînta de bucurie pentru tine (*Sofonie* 3, 17).

## BOALA, MOARTEA ȘI ÎNVIEREA



**Boala și moartea în *Vechiul Testament***  
 Boala unui întreg popor  
 Psalmii omului bolnav  
 Un rege în pragul morții. Treptele morții  
 Imaginile morții, *șeol*  
 Umbra morții  
 Boala lui Iov și lumina izbăvirii  
 Povestea lui Tobit și a Sarei

**Iisus tămăduitorul**  
 Iisus împotriva Satanei  
 Credința tămăduitoare  
 Simbolistica bolilor  
 Medicul stă la masă cu bolnavii

**Iisus în suferință**  
 Cel Drept își jertfește viața pentru izbăvirea lumii  
 Dialogul lui Isaia cu *Evanghelia*

**Taina Învierii**  
 Vestirea Patimilor și a Învierii  
 Semnul lui Iona  
 Întâiul-născut dintre cei morți  
 Ospățul celor înviați

## BOALA ȘI MOARTEA ÎN *VECHIUL TESTAMENT*

Există în medicina modernă o ramură numită semiologie, care se ocupă cu simptomele și semnele bolilor în vederea identificării și vindecării lor. Uneori cauzele bolilor nu sînt evidente și, printre factorii lor determinanți, cel psihic este adesea cel mai important, ba chiar hotărîtor. Medicina psihosomatică se menține însă în granițele științei deoarece perspectiva medicală, chiar dacă mai largită, nu depășește ordinea firească.

Pentru șamani factorul supranatural este primordial. Forțele obscure și supușii lor, demonii și vracii cei răi, sînt adevăratele cauze ale bolii. Cel care tămăduiește, făcînd și el parte din această ordine invizibilă și de temut, poate înlătura cu ușurință boala. El a ales tabăra binelui și va trebui deci să învețe a citi semnele răului care-l chinuie pe bolnavul său, pentru a afla cauza atacului malefic și a-l vindeca. Actul vindecării ia uneori forma unei lupte.

Acest dublu caracter, științific și magic, conferă *Bibliei* un loc aparte. Există boli naturale ca cele ce apar o dată cu înaintarea în vîrstă. Altele sînt accidentale, dar boala poate veni și de la Dumnezeu, ca pedeapsă nu întotdeauna mortală. În acest ultim caz păcatul stă la originea bolii.

În *Biblie* omul este conceput ca un tot a cărui unitate este asigurată de inimă. O inimă întreagă asigură coezi-

unea organismului uman. Inima împărțită poate fi cauza bolii, considerată ca o distrugere a unui întreg trupesc. Păcatul, semn al rupturii dintre om și Dumnezeu, este deci prima cauză a bolii.

Ei au părăsit pe Domnul, tăgăduit-au pe sfîntul lui Israel, întorsu-i-au spatele. Pe unde să mai fiți loviți voi, cei ce mereu vă răzvrătiți? Tot capul vă este numai răni și toată inima slăbănogită.

Din creștet pînă în tălpile picioarelor nu-i nici un loc sănătos: totul e numai plăgi, vînații și răni pline de puroi, necurățate, nemuiate cu untdelemn și nelegate (*Isaia* 1, 4-6).

Dar, la ora izbăvirii:

Nimeni dintre locuitori nu va zice: „Sînt bolnav!” Poporul care-l locuiește va dobîndi iertarea păcatelor (*Isaia* 33, 24).

### Boala unui întreg popor

Drama necredinței lui Israel va fi înfățișată de proroci ca boala și vindecare. Necredința lui Israel este simbolizată de boli infecțioase și degenerative. Molipsirea venea de la contactul cu credințele idolatrice. Mai tirziu, agentul patogen va fi întruchipat de Satana, însoțit de oastea lui credincioasă de răzvrătiți. Al doilea tip de boală este mai curînd de natură traumatică. Loviturile și rănile provocate de mînia



cerească lasă urme, dar nu betșuguri: Dumnezeu își va vindeca poporul nu numai de urmele lăuate de această terapie de șoc, dar și de boala sa cronică, necredința, izvor al tuturor nenorocirilor lui Israel.

Lepădarea de credință, pedeapsa și vindecarea sînt tema unei proclamații profetice. Iată cum evocă Isaia strălucirea tămăduirii cerești.

Și luna va străluci ca soarele, iar soarele străluci-va de șapte ori mai mult — ca lumina a șapte zile — în ziua cînd Domnul va lega rana poporului Său și va tămădui vînătăile de pe trupul lui (Isaia 30, 26).

Dumnezeul mîniei a lovit, Domnul îndurării vindecă; el nu dorește nimicirea omenirii. Așa grăiește Domnul:

Fiindcă nu vreau să cert întotdeauna și să stărui în mînie, căci înaintea Mea ar cădea în nesimțire duhul și sufletele pe care le-am creat.

Pentru fărădelegea sa, o clipă M-am întăritat și, stînd ascuns, l-am lovit întru mînia Mea. Și el răzvrătit mergea pe calea inimii sale!

Văzut-am căile sale și îl voi vindeca, îl voi povățui, îl voi odihni și îl voi mîngîia (Isaia 57, 16–18).

În capitolul 58 al cărții sale, Isaia descrie adevărata experiență religioasă, cea care înseamnă dreptate și grijă față de cei săraci. Această dragoste reală dă sens tuturor practicilor legale și rituale.

Atunci lumina Ta va răsări cu zorile și tămăduirea Ta se va grăbi (Isaia 58, 8).

Pentru Ieremia, boala cronică a lui Israel are un nume: apostazie sau lepădarea de credință (Ieremia 3, 22). Această boală fără de sfîrșit dă naștere unei stări de groază.

Așteptăm pacea și iată nu-i nici un bine; așteptăm timpul vindecării, și iată groaza.

[...] umblu posomorît și groaza m-a cuprins.

Au doară nu mai este balsam în Galaad? Au doară nu mai este acolo doctor? De ce dar nu se vindecă fiica poporului meu?

O, cine va da capului meu apă și ochilor mei izvoare de lacrimi, ca să plîng ziua și noaptea pe cei loviți ai fiicei poporului meu? (Ieremia 8, 15; 21–22 și 9, 1).

Omul nu poate trăi dacă se îndepărtează de izvorul divin. Hrănite cu ape tulburi, corpul și spiritul se îmbolnăvesc.

Tu, Doamne, ești nădejdea lui Israel! Toți cei care Te părăsesc se vor rușina, că Tu ai zis: „Cei ce se depărtează de Mine vor fi scriși pe pulbere, pentru că au părăsit pe Domnul, izvorul apei celei vii.”

Vindecă-mă, Doamne, și voi fi vindecat (Ieremia 17, 13–14).

Rănilile și bolile sînt trimise de un Dumnezeu care vrea să-și încerce poporul. Cei care au părăsit izvorul apei celei vii vor fi siliți să bea apă otrăvită.

[...] ne dă să bem apă cu fiere, pentru că am greșit înaintea Domnului (Ieremia 8, 14).

Învățătura este aspră; rănilile aduse par de nevindecat ca și necredința lui Israel.

Că așa zice Domnul: rana ta e de nevindecat și plaga ta e dureroasă.

Nimeni nu se îngrijește de pricina ta, ca să-ți vindece rana, și leac vindecător nu este pentru tine.

Toți prietenii tăi te-au uitat și nu te mai caută; că Eu te-am lovit ca pe un vrăjmaș, cu pedeapsă crudă pentru mulțimea fărădelegilor tale, pentru că se înmulțiseră păcatele tale.

De ce te plîngi de rana ta? Durerea ta este de nevindecat (Ieremia 30, 12–15).

Cei care au fost, fără știrea lor, unelte mîniei lui Dumnezeu vor fi nimiciți. Atunci Israel va fi vindecat.

și îți voi lega rănilile și te voi vindeca (Ieremia 30, 17).

Le voi lega rănilile ca să-i vindec și le voi descoperi belșug de pace și de adevăr (Ieremia 33, 6).

Balsamul de Galaad, binecunoscut pentru virtuțile sale, nu va putea vindeca Egiptul; cît despre Babilon, el este deja sortit pieirii.

Căzut-a fără de veste Babilonul, și s-a zdrobit. Plîngeți-l și aduceți balsam pentru rănilile lui, că poate se va vindeca!

Am voit să vindecăm Babilonul, dar nu s-a vindecat! (Ieremia 51, 8–9).

Osea compară păcatul lui Israel cu o plagă, iar pedeapsa lui Dumnezeu se poate asemăna cu rosătura unei molii.

Iar eu sînt ca o molie pentru Efraim, ca un car pentru casa lui Iuda.

Cînd Efraim a văzut boala lui, iar Iuda rana lui (Osea 5, 12–13).

Dumnezeu vrea să-i vindece pe fiii lui Israel, dar se lovește de fărădelegile lor. Ei uită că El își aduce aminte de toate răutățile (Osea 7, 1–2). Iertarea Domnului va fi însă mai presus.

Tămădui-voi urmele căderii lor de la credință, îi voi iubi din toată inima Mea, căci mînia Mea s-a depărtat de la ei.

Fi-voi ca roua pentru Israel; ca liliacul să înflorească (Osea 14, 5–6).

### Psalmii omului bolnav

Fiul lui Israel poate cunoaște atît boala care afectează spiritul acestui popor, cît și durerile osîndeii. El își trăiește drama personală, legată de Dumnezeu, față de care își recunoaște greșelile și de la care așteaptă vindecarea. Psalmii cuprind rugile și strigătele unor ființe care se simt lovite în suflet și trup.

Psalmul 6 este o mărturisire. În el bolnavul își recunoaște greșelile și vorbește despre tulburarea ce i-a cuprins inima și oasele, în speranța de a dobîndi astfel iertarea divină. El se folosește de un argument în aparență derizoriu: „Dacă eu dispar, Doamne, va dispărea unul din cei care Te urmează și Te laudă.”

Una din temele care revin atunci cînd este descrisă boala este obsesia vrăjmașilor, sentimentul de a fi încolțit de dușmani ascunși care sînt poate, și ei, oameni, dar pot fi tot atît de bine și întunecate forțe ale răului.

Miluieste-mă, Doamne, că neputincios sînt; vindecă-mă, Doamne, că s-au tulburat oasele mele;

Și sufletul meu s-a tulburat foarte [...] Ostenit-am întru suspinul meu, spăla-voi în fiecare noapte patul meu, cu lacrimile mele așternutul meu voi uda.

Tulburatu-s-a de supărare ochiul meu, îmbătrînit-am între toți vrăjmașii mei.

Depărtați-vă de la mine toți cei ce lucrați fărădelegea (Psalmii 6, 2–3 și 6–8).

Bolnavul vindecat este cel ce a fost scos din iad și readus la bucuriile vieții.

Înălța-Te-voi, Doamne, că m-ai ridicat și n-ai veselit pe vrăjmașii mei împotriva mea. Doamne, Dumnezeul Meu, strigat-am către Tine și m-ai vindecat.

Doamne, scos-ai din iad sufletul meu, mîntuitu-m-ai de cei ce se pogoară în groapă. Schimbat-ai plîngerea mea întru bucurie, rupt-ai sacul meu și m-ai încins cu veselie (Psalmii 29, 1–3 și 11).

Este apoi invocat un Dumnezeu violent și tămăduitor, care seamănă tulburarea în mințile oamenilor.

Dumnezeule, lepădatu-ne-ai pe noi și ne-ai doborît; miniatu-Te-ai și Te-ai milostivit spre noi.

Cutremurat-ai pămîntul și l-ai tulburat pe el; vindecă sfărîmăturile lui, că s-a cutremurat.



Arătat-ai poporului Tău asprime, adăpatune-ai pe noi cu vinul umilinței (*Psalmii* 59, 1-3).

Viața trăită în suferință se aseamănă cu o experiență a morții.

Că s-a umplut de rele sufletul meu și viața mea de iad s-a apropiat.

Socotit am fost cu cei ce se pogoară în groapă; ajuns-am ca un om neajutorat, între cei morți slobod.

Ca niște oameni răniți ce dorm în mormînt, de care ți-ai mai adus aminte și care au fost lepădați de la mîna ta (*Psalmii* 87, 3-5).

Psalmul 102 este străbătut de mila și puterea regeneratoare a lui Dumnezeu; omul este prezentat ca o ființă plăpîndă (*Psalmul* 102, 15-20) care însă nu va fi părăsită de Dumnezeu:

Pe Cel ce curățește toate fărădelegile tale, pe Cel ce vindecă toate bolile tale;

Pe Cel ce izbăvește din stricăciune viața ta, pe Cel ce te încununează cu milă și îndurări;

Pe Cel ce umple de bunătați pofta ta; înnoie-vor ca ale vulturului tinerețile tale (*Psalmii* 102, 3-5).

Dumnezeu este cel care vindecă trupurile și sufletele.

Cînd va zidi Ierusalimul, Domnul va aduna și pe cei risipiți ai lui Israel;

Cel ce vindecă pe cei zdrobiți cu inima și leagă rănile lor (*Psalmii* 146, 2-3).

### Un rege în pragul morții. Treptele morții

Boala și vindecarea regelui Iezechia sînt povestite în cărțile Regilor (*IV Regi* 20, 1-11) și, ceva mai pe scurt, în *Isaia* (*Isaia* 38, 1-8 și 21-22). Cartea prorocului reproduce și textul cîntării regelui, poem în zece versete (*Isaia* 38, 10-20).

Isaia îl vestește pe rege că este atins de o boală necruțătoare. Aflînd că va

muri, Iezechia amintește cît de credincios i-a fost întotdeauna lui Dumnezeu. Atunci prorocul îl anunță că mai are un răgaz de cincisprezece ani. *Isaia* spune că ar fi indicată punerea unor turte de smochine pe bubele regelui: suveranul este vindecat.

Prima parte a cîntării este formată din patru tablouri:

— Auzind că i s-a întocmit „foaia de drum” pentru împărăția morților, regele se tînguiește.

Atunci eu am zis: Mă duc la amiaza zilelor mele, la porțile iadului voi fi ținut pentru restul anilor mei.

Nu voi mai vedea pe Domnul în pămîntul celor vii; și nu voi mai privi oamenii printre cei ce locuiesc în lume (*Isaia* 38, 10-11).

— Viața este asemuită cu o pînză care este ruptă.

Casa mea este smulsă și dusă departe de mine, ca o colibă de ciobani. Îmi simt firul vieții tăiat ca de un țesător care m-ar rupe din țesătura lui. De dimineață pînă seara, Tu ai sfîrșit cu mine.

Strig pînă dimineața. [...] (*Isaia* 38, 12-13).

— Sînt invocate pe rînd fiara și pasărea nevinovată.

[...] Ca un leu (boala) îmi sfărîmă oasele mele! Zi și noapte Tu mă chinuiești! Țip cumplit ca o rîndunică, gem ca o porumbiță (*Isaia* 38, 13-14).

— Ruga fierbinte devine amară.

Ochii mei slăbesc, uitîndu-se în sus. Doamne, sînt în mare cumpănă, nu mă lăsa! Ce să mai grăiesc! El mi-a dat de știre și a făcut! Sfîrși-voi firul vieții mele, aducîndu-mi aminte de amărăciunea sufletului meu! (*Isaia* 38, 14-15).

— Prorocul aduce o veste de la Dumnezeu.

Doamne! Așa este viața, viața sufletului meu; Tu mă tîmăduiești și-mi dai viață! (*Isaia* 38, 16).

Bucuria lui Iezechia este o ușurare, care decurge dintr-o teribilă certitudine: în moarte, cei vii sînt ruși de Dumnezeu. Ținutul morții este un loc asupra căruia nu domnește Dumnezeu.

Că iadul nu Te va lăuda și moartea nu Te va preaslăvi; cei ce se pogoară în mormînt nu mai nădăjduiesc în credincioșia Ta.

Cel viu, cel viu Te laudă, ca mine astăzi; părinții învață pe copiii lor credincioșia Ta (*Isaia* 38, 18-19).

Drept mulțumire, regele înalță, în casa Domnului, fierbinți cîntări de laudă.

Domnul să ne mîntuiască și vom cînta din harpă în toate zilele vieții noastre, înaintea casei Domnului! (*Isaia* 38, 20).

Ritmul lamentației, caracterizată printr-o structură asimetrică, este înlocuit de muzica veselă a laudelor armonizate.

Cîntarea lui Iezechia dovedește o experiență spirituală a morții, caracterizată prin impresii psihologice și senzații trupesti. Potrivit *Vechiului Testament*, nimeni nu s-a întors din ținutul morților unde se află toți cei ce au pășit peste pragul șeol-ului. Alții, precum Iezechia, bolnavi fiind, știau că vor trebui să treacă prin acea poartă. Ei au renăscut la viață printr-o minune sau o intervenție divină.

Ana, viitoarea mamă a lui Samuel, vedea în propria-i sterilitate o situație tot atît de amenințătoare ca și o boală mortală.

Domnul omoară și învie; El pogoară în iad și iarăși scoate (*I Regi* 2, 6).

Dumnezeu cel viu spune că el este stăpînul vieții și al morții.

Vedeți, vedeți, dar, că Eu sînt și nu este alt Dumnezeu afară de Mine: Eu omor și înviez, Eu rănesc și tîmăduiesc, și nimeni nu poate scăpa din mîna Mea!

Eu ridic la cer mîna Mea și Mă jur pe dreapta Mea și zic: Viu sînt Eu în veac! (*Deuteronomul* 32, 39-40).

Dumnezeu este stăpînul pedepsei și al tîmăduirii.

„Veniți să ne întoarcem către Domnul, căci numai El, după ce ne-a rănit ne tîmăduiește, iar după ce ne-a bătut ne leagă rănile noastre.

Și după două zile din nou ne va da viață, iar în ziua a treia ne va ridica iarăși și vom trăi în fața Lui (*Osea* 6, 1-2).

Iona povestește cum a trecut pragul șeol-ului (*Iona* 2, 7). Despre același lucru se vorbește și în Psalmul 102, mai înainte citat.

Experiența Dumnezeului învierii nu este numai cea a unui stăpîn binevoitor care redă sănătate bolnavilor. Ea este și experiența unui Dumnezeu al „strălucirii și al nemuririi”. Înainte de a înfățișa învierea din morți, *Biblia* a perceput puterea unui Dumnezeu capabil să întrerupă o coborîre inexorabilă în moarte.

*Cartea lui Baruh* este mai întîi o meditație asupra vieții și a morții. Urmează, pe marginea deportării poporului lui Israel în Babilon, reflecții despre viață, supraviețuire, moarte și o posibilă înviere.

Cele două texte sînt corelate într-un mod semnificativ. Primul vorbește despre zece morți, adevărate cadavre, care nu-l mai pot vedea pe Domnul și deci nu-i mai pot înălța laude dătătoare de viață. Ceilalți, sînt cei pe jumătate morți, săraci îngenunchați sub povara soartei care le este potrivnică. Insetați de slava lui Dumnezeu și de dreptatea lui, ei sînt mai vii decît mulți



oameni îndestulați, nepăsători în fața împărăției Domnului.

Și deschide ochii Tăi, Doamne, și vezi că nu cei morți care sînt în iad, de la care s-a luat duhul din cele dinăuntrul ale lor, vor da mărire și dreptate Domnului.

Ci sufletul cel mîhnit peste măsură, cel ce merge gîrbovit și fără putere, ochii cei slăbiți și sufletul cel flămînd Îți vor da slavă și dreptate, Doamne (*Baruh* 2, 17-18).

Rugăciunea morților evocată de celălalt text nu este a unor înviați, ci a surghiuniților lui Israel. Ei sînt vii din moment ce pot ridica osanale, iar pocăința în timpul încercării i-a ajutat să treacă de la starea de bieți osîndiți la cea de săraci înaintea lui Dumnezeu. Astfel începe să se contureze speranța într-o revenire, într-o „înviere” colectivă.

Doamne atotîitorule, Dumnezeul lui Israel, auzi rugăciunea celor ce au murit ai lui Israel, și a fiilor celor care au păcătuit înaintea Ta, care n-au ascultat glasul Tău, Dumnezeul lor, și s-au lipit de noi relele (*Baruh* 3, 4).

Imaginea oaselor uscate care învie este, pentru Iezechiel, viziunea renașterii din robie, ca dintr-o moarte, a poporului lui Israel (*Ezdra* 37).

Dumnezeu nu iubește moartea.

[...] De ce să muriți voi, casa lui Israel? Căci Eu nu voiesc moartea celui ce moare, zice Domnul Dumnezeu; întorceți-vă deci și trăiți! (*Iezechiel* 18, 31-32).

Simbolismul ospățului deschide perspectiva unei vieți veșnice la care au drept toate neamurile. Moartea trebuie să dispară (*Isaia* 25, 6-8 și 26, 19). Mesajul Învierii din *Noul Testament* se va referi la acest text (*I Corinteni* 15, 54).

Tema ospățului este reluată în *Pilde lui Solomon*. Gazdă este Înțelepciunea (*Pilde* 9, 1-6), în timp ce Nebunia îi îm-

bie pe cei lipsiți de buna-chibzuială; ospățul se va ține în acest caz în *șeol*, iar oaspeți sînt umbrele celor răposăți:

Și celui lipsit de buna-chibzuială îi zice: „Apa furată e mai plăcută și pîinea tăinuită are gust mai bun.”  
Și omul nu știe că acolo sînt numai umbre, iar cei pe care-i pofteste se află în adîncurile iadului (*Pilde* 9, 16-18).

### Imaginile morții, *șeol*

Cînd se spune că moartea „a venit de sus” înseamnă că mîna Domnului a intervenit în mod excepțional. Doi îngeri distrug Sodoma (*Facerea* 19, 12-26). Pierzătorul este îngerul exterminator care lovește întîi-născuții egipteni (*Ieșirea* 12, 23).

Îngerul morții îl lovește pe Israel.

Și și-a întins îngerul Domnului mîna asupra Ierusalimului, ca să-l pustiască; dar i s-a făcut milă Domnului și a zis îngerului care ucidea poporul: „Destul! oprește-ți acum mîna!” Îngerul Domnului se afla atunci la aria lui Aravna (Ornan) Iebuseul (*II Regi* 24, 16).

Pe vremea regelui Iezechia îngerul morții lovește și în tabăra Asirienilor (*II Regi* 19, 35). În *Înțelepciunea lui Solomon*, povestea morții primilor-născuți egipteni este reluată și îmbogățită, iar fantasticul este pus în slujba groazei. Îngerul este aici purtătorul cuvîntului și al mîniei divine:

Cuvîntul Tău cel atotputernic a purces din înaltul cer și din scaunele împărătești, ca un cumplit războinic, în mijlocul aceluia pămînt hotărît pieirii,  
Și aducînd — ca o sabie ascuțită — porunca Ta cea fără schimbare, stătea și umplea toate de moarte și ajungea pînă la cer, reze-mîndu-se de pămînt (*Înțelepciunea lui Solomon* 18, 15-16).

Ieremia descrie în termeni cutremurători lucrarea cumplitului secerător:

Că iată moartea intră pe ferestrele noastre și dă năvală în casele noastre, ca să piardă pe copiii din uliță și pe tinerii din piețe; Și vor cădea trupurile oamenilor ca gunoiul aruncat pe ogor și ca snopii în urma secerătorului, și nu va fi cine să-i strîngă (*Ieremia* 9, 21-22).

Moartea personificată este așezată în sălașe subterane, devenind astfel păstorul cel întunecat al celor dispăruți:

Ca niște oi în iad sînt puși, moartea îi va paște pe ei.  
Și-i vor stăpîni pe cei dreپți, și ajutorul cel nădăjduiau din slava lor se va învechi în iad (*Psalzii* 48, 14-15).

Cuvîntul „slavă” este folosit aici pentru a-l desemna pe zeul lor sau poate pe Dumnezeu. Domnul, cel plin de viață și care dă viață în jur, nu domnește peste ținutul morții.

În *Osea* personificarea morții este în mare parte înlocuită de un artificiu retoric: prosopopeea. Domnul cheamă moartea și-i poruncește să-și adune slugile: boala, războiul și chiar forțele demonice, pentru a-l putea pedepsi pe Israel.

[...] Unde este, moarte, biruința ta? Unde-ți sînt chinurile tale? Mila stă ascunsă departe de ochii Mei!...

Efraim să tot crească printre trestii; vîntul de la răsărit va veni, suflarea Domnului se va ridica din pustie care-i va seca izvoarele și îi va usca fîntînile (*Osea* 13, 14-15).

Apostolul Pavel va folosi aceeași prosopopee inversîndu-i înțelesul. La întrebarea: „Unde îți este, moarte, biruința ta? Unde îți este, moarte, boldul tău?”, el va răspunde: „Moartea a fost înghițită de biruință” (*I Corinteni* 15, 54-55).

În afară de aceste personificări mai există și marele simbol al morții, care este adîncul. Este groapa, este hăul, este lumea din străfunduri, este gunea apelor. Vechile morminte palestinene din fundul peșterilor aveau în preajma lor o adîncitură în care erau așezate oasele morților. De această adîncitură se leagă cuvîntul groapă care a dobîndit un sens abstract, mai vast, pentru a fi în cele din urmă folosit la desemnarea morții.

Iată, de exemplu, cum este întrebuintat acest cuvînt în *Isaia*. Deși foarte orgolios, regele Babilonului este aruncat rușinos în moarte, și, mai departe, în adîncul decăderii.

Și acum, tu te pogori în iad, în cele mai de jos ale adîncului!

Și numai tu ești azvîrlit departe de mormîntul tău, ca o ramură fără de preț, ca rămășițele celor care au fost uciși cu lovituri de sabie, zvîrliți pe pietre de mormînt, ca un hoit călcat în picioare (*Isaia* 14, 15 și 19).

Regăsim aceeași viziune despre moarte și în *Psalmi*.

Ce folos ai de sîngele meu de mă pogor în stricăciune? Oare, Te va lăuda pe tine țărîna, sau va vesti adevărul Tău? (*Psalzii* 29, 9).

Pusu-m-au în groapa cea mai de jos, întru cele întunecate și în umbra morții (*Psalzii* 87, 6).

A săpa o groapă înseamnă a întinde o cursă ucigașă.

[...] că sapă groapă ca să mă prindă (*Ieremia* 18, 21).

Sălașul morților, *șeol*, are gură nesătulă. Ea îi amenință pe mai-marii lui Iuda, nepăsători de greșelile lor.

De aceea și iadul și-a mărit de două ori lăcomia lui, căscat-a gura sa peste măsură: acolo se vor coborî mărirea Sionului și gloatele sale, chiotele de veselie (*Isaia* 5, 14).



Trei lucruri nu se pot sătura, ba și al patrulea care nu zice niciodată: destul. Iadul, pîntecele sterp, pămîntul care nu e sătul de apă și focul care nu zice niciodată: destul! (*Pilde* 30, 15-16).

Se spune despre cuceritorul însetat de izbînzii, aducător de moarte și lipsit de scrupule, că:

[...] ține gura lui căscată ca iadul și nu se satură ca moartea (*Avacum* 2, 5).

Starea răposatilor, adînciți în moarte, este jalnică. Isaia îi proroceste regelui Babilonului care va fi primirea ce i se va face în *șeol*.

Șeolul (iadul) se mișcă în adîncurile sale, ca să iasă întru întîmpinarea ta. Pentru tine el deșteaptă umbrele, pe toți stăpînitorii pămîntului; el ridică de pe jîlțurile lor pe toți împărații pămîntului.

Toți iau cuvîntul și îți zic: „Și tu ești slab ca noi și te asemeni nouă.”

În iad s-a pogorît mărirea ta în cîntecul harfelor tale. Sub tine se vor așterne viermii și viermii vor fi acoperămîntul tău.

Cum ai căzut tu din ceruri, stea strălucitoare, fecior al dimineții! (*Isaia* 14, 9-12).

Influențat probabil de mitologia antică, Iezechiel lasă să se înțeleagă că eroii morți ar putea avea parte de onoruri. Nu însă și cei care nu au fost tăiați împrejur, prinții păgîni, aruncați în adîncurile *șeol*-ului. „Nu trebuia oare să zacă și ei printre vitejii căzuți dintre cei netăiați împrejur” [...] (*Iezechiel* 32, 27).

În *șeol* țărîna este giulgiul celor pe care moartea i-a prefăcut în umbre.

În țărîna morții m-ai pogorît (*Psalzii* 21, 16).

Oare, te va lăuda pe tine țărîna (*Psalzii* 29, 9).

Legătura cu Dumnezeu este întreruptă

Că nu este întru moarte cel ce Te pomeneste pe Tine (*Psalzii* 6, 5).

Oare, va spune cineva în mormînt mila Ta și adevărul Tău în locul pierzării?

Oare, se vor cunoaște întru întuneric minunile Tale și dreptatea Ta în pămînt uitat? (*Psalzii* 87, 12-13).

Se spune uneori despre morți că dorm (*Psalzii* 12, 4), dar acest somn pare să fie mai curînd amorfizarea caracteristică unei stări larvare.

### Umbra morții

Umbra poate simboliza timpul care trece, care măsoară lungimea unei vieți și roade vlaga unei ființe.

Noaptea este prielnică atacului morții.

Vai! Ziua-i pe sfîrșite și iată se lasă umbrele serii.

Dar sculați-vă și hai să mergem noaptea și să stricăm palatele ei (*Ieremia* 6, 4-5).

Pentru înțeleptul Ecclesiast, umbra este simbolul morții care vine.

Adu-ți aminte de Ziditorul tău în zilele tinereții tale, înainte ca să vină zilele de restriște și să se apropie anii despre care vei zice: „N-am nici o plăcere de ei...”

Înainte ca să se întunece soarele și lumina și luna și stelele și ca norii să mai vină după ploaie;

[...] fiindcă omul merge la locașul său de veci și bocitoarele dau fircoale pe uliță (*Ecclesiastul* 12, 1-2 și 5).

Iar pentru Iov, slăbiciunea omului este lucru sigur:

Omul născut din femeie are puține zile de trăit, dar se satură de necazuri.

Ca și floarea, el crește și se vestejește și ca umbra el fuge și e fără durată (*Iov* 14, 1-2 vezi și *Iov* 8, 9).

*Psalzii* reiau aceeași temă:

Zilele mele ca umbra s-au plecat și eu ca iarba m-am uscat (*Psalzii* 101, 12).

Omul cu deșertăciunea se aseamănă, zilele lui ca umbra trec (*Psalzii* 143, 4).

Înainte de a începe ridicarea Templului, înțeleptul David declară că orice dar vine de la Dumnezeu. Omul este sărac și nu este stăpîn pe propria-i viață. El este „în trecere” precum o umbră.

Căci călători sîntem noi înaintea ta și pribegi, ca toți părinții noștri; ca umbra sînt zilele noastre pe pămînt și nimic nu-i statornic (*Paralipomena* 29, 15).

Simbolistica omului fragil este dublată de cea a umbrei de nepătruns: Bezna. Odinioară o eclipsă de soare sau de lună stîrnea panică. Norii grei de furtună înspăimîntau. Peșterile erau adînci, întunecoase și amenințătoare. Sufletele erau apăsate mereu de aceeași teamă: cea a neîntoarcerii luminii. Cu timpul, în *Biblie*, umbra deasă a devenit „umbra morții”.

Pe drumul său, omul credincios întîmpină multe piedici, dar bunul Păstor, Dumnezeu, îl călăuzește.

Că de voi și umbla în mijlocul morții, nu mă voi teme de rele; că Tu cu mine ești. Toiagul Tău, și varga Ta, acestea m-au mîngîiat (*Psalzii* 22, 4-5).

Într-un alt psalm este strigată mirarea în fața unei încercări nemeritate.

[...] pașii noștri nu s-au abătut de la calea Ta. Că ne-ai smerit pe noi în loc de durere și ne-ai acoperit pe noi umbra morții (*Psalzii* 43, 20-21).

În schimb, peregrinii din deșert, rătăciți de păcat, sînt readuși de Dumnezeu pe calea cea dreaptă și izbăviți de umbra morții.

Sedeau în întuneric și în umbra morții, ferecați de sărăcie și de fier;

Pentru că au amărit cuvintele Domnului și sfatul Celui preainalt au întăritat, El a umilit întru osteneală inima lor; slăbit-au și nu era cine să le ajute.

Dar au strigat către Domnul în necazurile lor și din nevoile lor i-a mîntuit pe ei.

Și i-a scos pe ei din întuneric și din umbra morții și legăturile lor le-a rupt (*Psalzii* 106, 10-14).

Isaia amintește de întunericul în care fuseseră aruncate ținuturile lui Israel pe vremea tiranului Tiglat-Pileser, în 732. Bezna este aducătoare de spaimă și disperare (*Is* 8, 22-23). Iertarea Domnului coboară precum o lumină ieșită învingătoare din încrîncenarea cu umbra morții.

Poporul care locuia întru întuneric va vedea lumină mare și voi cei ce locuiați în latura umbrei morții lumină va străluci peste voi (*Isaia* 9, 1).

Această lumină izvorăște din regele nou-născut, purtător de haruri deosebite.

Căci prunc s-a născut nouă, un fiu s-a dat nouă, a cărui stăpînire e pe umărul lui și se cheamă numele lui (*Isaia* 9, 5).

Influențe ale acestor texte se regăsesc la Luca; el povestește cum Zaharia salută nașterea lui Iisus, urmaș al lui David și răsărit al Luminii.

Prin milostivirea milei Dumnezeului nostru, cu care ne-a cercetat pe noi Răsăritul cel de Sus,

Ca să lumineze pe cei care șed în întuneric și în umbra morții și să îndrepte picioarele noastre pe calea păcii (*Luca* 1, 78-79).

### Boala lui Iov și lumina izbăvirii

Pentru a exprima cuvîntul Domnului, *Biblia* folosește numeroase genuri literare. *Cartea lui Iov* este unică în felul ei prin conținut și formă. Prin conținut,



datorită faptului că reia o serie de întrebări legate de existența lui Dumnezeu și a omului, de relațiile dintre ei. Prin formă, datorită prezenței permanente a simbolurilor în gândirea și cuvintele celor care sînt puși să vorbească. Autorul cărții nu folosește imaginile pentru a lumina ideile; imaginile, sau mai curînd elementele vieții reale, stau la baza gândirii și constituie materia exprimării. Această discuție tipic orientală se desfășoară pas cu pas, ritmul ei asemănîndu-se cu cel al unui război de țesut. Trama poetică se intersectează cu firul ideilor, iar prin firul de aur, cel al harului divin, Domnul își dezvăluie laturi nebănuite ale frumuseții sale, ale puterii înnoitoare a iubirii sale. Este aruncată o lumină nouă asupra tainei suferinței, a bolii și a morții.

Prologul lui Iov este teatral. Cortina se ridică și putem vedea un tablou al curții Domnului. Acest Dumnezeu este liberal, îngăduie curtenilor săi să aibă un spirit de contradicție, un spirit lumesc care se bucură atunci cînd seamănă dezordine și resimte o mare ciudă față de tot ce se dovedește a fi în concordanță cu voința divină.

În urma acestei duble provocări, Iov este supus mai multor încercări: după ce-i fusese îngăduit să-i nimicească familia, Dușmanul, Satana, cere și este lăsat să se atingă de carnea lui.

Cu puțin timp înainte, Dumnezeu îl laudase pe Iov.

Dar Satan răspunse Domnului și zise: „Cojoc pentru kojoc! Că tot ce are omul dă pentru viața lui.

Dar ia întinde-ți și atinge-te de osul și de carnea lui! Să vedem dacă nu te va blestema în față!”

Și Domnul zise către Satan: „Îl dau în puterea ta! Numai nu te atinge de viața lui” (Iov 2, 4-6).

Iov este cuprins de o spaimă imensă și consideră că ar fi fost mai bine pentru el să nu se fi născut sau să fi murit la naștere.

Piară ziua în care m-am născut și noaptea care a zis: un prunc de parte bărbătească s-a zămislit!

Ziua aceea să se facă întuneric și Domnului din cer să nu-i pese de ea și lumina să n-o mai lumineze.

Bezna și umbra morții s-o cotopească, norii s-o învăluiască și toate negurile s-o înspăimînte!

Întunericul să cuprindă noaptea aceea și să nu mai fie pusă în zilele anului și în socoteala lunilor să nu mai intre! (Iov 3, 3-6).

Pentru ce dă Dumnezeu lumina vieții celui nenorocit și zile celor cu sufletul amărît? Celor ce așteaptă moartea, și ea nu vine, și care scormonesc după ea mai mult ca după o comoară;

Celor ce se bucură cu bucurie mare și sînt plini de fericire, fiindcă au găsit un mormînt (Iov 3, 20-22).

Conform textului, Iov a fost lovit cu „tumoare”, care era probabil o inflamație cu ulceratii. El este astfel nevoit să suporte, în afară de suferințele fizice, chinuri morale cauzate de izolare, condiție obligatorie pentru toți leproșii (Iov 2, 7). Boala este descrisă în mai multe locuri.

Dacă mă culc, zic: Cînd va veni ziua; dacă mă scol, mă întreb: Cînd va veni seara? Și sînt năpădit de fel de fel de arătări pînă la asfințit.

Trupul meu e plin de păduchi și de solzi de murdărie, pielea mea crapă și se zbîrcește (Iov 7, 4-5).

Dumnezeu i-a dat lui Iov o boală care-i slăbește rezistența nervoasă. Îl izolează și-l transformă într-una din acele fiare singuratice care urlă în deșert sau printre dărîmături.

Și cum sufletul meu se topește în mine, zile de amărăciune mă cuprind.

Noaptea oasele mele sînt ca sfredelite și nervii mei nu știu de odihnă.

Cu o putere năpraznică, Dumnezeu mă ține de haină și mă strînge de gît ca gulerul cămășii.

Mi-a dat brînci în noroi și am ajuns să fiu la fel cu praful și cu cenușa [...].

Măruntaiele mele au fierț în clocote fără încetare; zilele de jale grea mi-au sosit înainte. Am umblat înnegrit la față, dar nu de soare, m-am ridicat în adunare și am strigat.

Am ajuns frate cu șacalii, am ajuns tovarăș cu struții.

Pielea s-a făcut pe mine neagră și oasele mele sînt arse de friguri.

Astfel harfa mea a ajuns instrument tînguiri și flautul meu glasul bocitoarelor (Iov 30, 16-19 și 27-31).

Viața psihică a lui Iov este tulburată de boală. Ideea persecuției îl obsedează, îl încolțește. Sînt folosite imagini din viața războinicilor pentru a sublinia această stare de spirit.

Pentru că săgețile Celui Atotputernic stau înfipte în mine și duhul meu bea veninul lor, de aceea spaimile lui Dumnezeu vin cete-cete împotriva mea (Iov 6, 4).

Mi-era destul de bine, dar El m-a sfărîmat. M-a luat de ceafă și m-a făcut praf și a aruncat asupra-mi toate săgețile Sale;

În jurul meu se învîrtesc săgețile Sale; El îmi străpunge rărunchii fără milă, El varsă pe pămînt fierea mea.

El mă dărîmă bucată cu bucată și năvălește asupra mea ca un războinic.

Am cusut un sac pe trupul meu și am vîrît în țărînă capul meu.

Chipul meu s-a înroșit de plîns și umbra morții s-a sălășluit în pleoapele mele (Iov 16, 12-16).

Mînia lui Dumnezeu îl năpădește pe bolnav:

Aprins-a împotriva mea mînia Sa și m-a luat drept dușmanul Său.

Hoardele Sale sosesc grămadă, își fac drum pînă la mine și pun tabără de jur împrejurul cortului meu (Iov 19, 11-12).

Imaginile din lumea armelor sînt înlocuite cu cele din lumea vînătorii. Iov se simte hăituit. Dumnezeu este fiara. Păcătos sau nu, nimeni nu-i poate scăpa.

Dacă sînt vinovat este amar de mine și dacă sînt drept nu citez să ridic capul, ca unul ce sînt sătul de ocară și sînt apăsător de necazuri,

Și astfel fără vlagă cum sînt, Tu mă vînezi ca un leopard și iar și iar Te arăți minunat față de mine.

Tu înnoiești dușmănia Ta împotriva mea. Tu sporești mînia Ta asupra-mi ca niște oști primenite care se luptă cu mine (Iov, 10, 15-17).

Precum orice felină, acest leopard își chinuie prada. Iov nu poate spera decît într-o clipă de răgaz.

Nu sînt oare zilele mele destul de puține? Dă-Te la o parte ca să pot să-mi vin puțin în fire,

Mai înainte ca să plec spre a nu mă mai întoarce din ținutul întunericului și al umbrelor morții,

Țara de întuneric și neorînduială unde lumina e totuna cu bezna (Iov 10, 20-22).

Cu carnea răscolită și spiritul chinuit, Iov cugetă dezamăgit la soarta omului. De la naștere omul se îndreaptă spre moarte. Nu are decît o speranță: ca Domnul să-și întoarcă o clipă privirea de la el. Și atunci va putea răsufla puțin înainte de a se îndrepta spre săvîrșire, care este sfîrșitul vieții și moartea oricărei speranțe.

Cine ar putea să scoată ceva curat din ceea ce este necurat? Nimeni!

Deoarece zilele lui sînt măsurate și știi socoteala lunilor lui și i-ai pus un hotar peste care nu va trece.



Întoarce-Ți privirea de la el, ca să aibă puțin răgaz, să se poată bucura ca simbriașul la sfârșitul zilei (de muncă).

[...] La fel și omul se culcă și nu se mai scoală; și cât vor sta cerurile, el nu se mai deșteaptă și nu se mai trezește din somnul lui (Iov 14, 4-6 și 12).

*Cartea lui Iov* s-ar putea opri aici. Autorul însă a hotărât să-și ducă gândurile mai departe. Se îndoiește asupra tezei conform căreia suferința omenească este o pedeapsă, consecință directă a păcatului și a bolii. El constată că există nenumărați credincioși încercați de durere și tot atât de mulți netrebniți prosperi. El hotărăște să i se adreseze în public lui Dumnezeu și să-i ceară socoteală pentru această nedreptate.

El nimicește pe cel desăvârșit și pe cel viclean.

Dacă o nenorocire aduce moartea deodată, ce-i pasă Lui de deznădejdea celor fără de vină.

Dacă o țară a încăput pe mîna unui om viclean, El acoperă fața judecătorilor săi. Și dacă nu El, cine atunci? (Iov 9, 22-24).

Ieremia condamnă și el reușita nemeritată a celor răi.

Prin aceasta s-au ridicat și s-au îmbogățit ei, s-au făcut groși și grași și în rele au trecut orice măsură (Ieremia 5, 28).

Începutul capitolului 24 din *Cartea lui Iov* este o condamnare severă a nedreptăților sociale: cei săraci sînt maltratați, siliți la munci istovitoare, flămînzi și goi; copiii nu sînt nici ei cruțați (Iov 24, 1-11).

Pentru toate acestea, Iov îl face vinovat pe Dumnezeu.

În cetate, muribunzii se vaită și sufletul celor răniți cere ajutor; dar Dumnezeu n-aude rugăciunea lor! (Iov 24, 12).

Iov se simte condamnat. Este de două ori acuzat: pentru greșelile ome-

nești obișnuite, dar și pentru faptul că hulește. Nu este oare rușinos ca un om să se ridice împotriva lui Dumnezeu pentru a-i cere socoteală și a-l învinui de nedreptate? Iov vrea dreptate, știind de la început că vrea un lucru imposibil.

Dacă e vorba de putere, El este cel puternic. Dacă e vorba de judecată, cine mă va apăra?

Oricîtă dreptate aș avea, gura mea mă va osîndi și dacă sînt fără cusur ea mă scoate greșit.

Sînt oare desăvârșit? Eu singur nu mă cunosc pe mine [...].

Dacă zic: vreau să-mi uit suferința, să-mi schimb înfățișarea și să fiu voios,

Sînt năpădit de teama chinurilor mele, știind bine că Tu nu mă vei scoate nevinovat.

Dacă sînt vinovat, de ce să mă mai trudes zadarnic? (Iov 9, 19-21 și 27-29).

Iov nu se oprește aici. Își duce mai departe gândurile. Vor fi dezvoltate, într-un cadru juridic, trei teme: cea a arbitrilor, cea a martorului și cea a Răscumpărătorului.

Iov și-ar dori un arbitru care să-l poată pune în legătură cu Dumnezeu. Acest mediator ar putea înlesni dialogul cu puterea transcendentă. Cum să i te adresezi unui Dumnezeu ascuns, care nu apare, ba chiar refuză să se prezinte?

Căci Dumnezeu nu este un om ca mine, ca să stau cu El de vorbă și să mergem împreună la judecată.

Între noi nu se află un al treilea care să-și pună mîna peste noi amîndoi,

Și care să depărteze varga sa de deasupra capului meu, așa încît groaza Lui să nu mă mai tulbure;

Atunci așa aș vorbi și nu m-aș mai teme de El. Dar nu este așa și eu sînt singur cu mine însumi (Iov 9, 32-35).

Iov va cere acum un martor. Ne aflăm în fața enigmelor capitolului 16.

Iov declară că este ținta lui Dumnezeu: sîngele i se scurge și este pe moarte (Iov 16, 6-17). Știe că în cer există un martor, numit în ebraică: „cel care-și menține afirmațiile în pofida oricăror aparențe”. În cazul lui Iov, fața lui chinată de durere poate fi rezultatul unei pedepse și deci al unui păcat.

M-ai acoperit cu zbîrcituri, care toate mărturisesc împotriva mea; neputința mea ea însăși mă dă de gol și birfitorul stă împotriva mea (Iov 16, 8).

Misteriosul martor poate salva onoarea postumă a victimei. Strigătul singelui, care se ridică din pămînt, trebuie să fie auzit.

Pămîntule, nu ascunde sîngele meu și să nu fie nici un loc nestrăbătut de bocetele mele. Iar acum martorul meu este în ceruri și cel ce dă pentru mine bună mărturie este sus în locurile înalte.

Prietenii mei își bat joc de mine, dar ochiul meu varsă lacrimi înaintea lui Dumnezeu. O, de-ar fi îngăduit omului să stea de vorbă cu Dumnezeu, cum stă de vorbă un om cu prietenul său (Iov 16, 18-21).

Textul conține o contradicție evidentă: Dumnezeu în fața căruia Iov se jeluiește este apărătorul omului împotriva lui Dumnezeu. Nenumărate comentarii au încercat să dezlege această enigmă. Se uită prea des că acest text este un prelung strigăt de durere și că, în toiul chinului, cel care se tînguie nu mai ține seama de contradicții. Poate chiar această contradicție este cea care transformă strigătul într-o încercare de apropiere de transcendența divină sau, cel puțin, într-o străfulgerare de luciditate superioară, în care lucruri ireconciliabile pot să se unească. Misticii au întrezărit uneori această taină paradoxală.

Evocarea martorului nu-l împiedică pe Iov să piardă orice speranță.

Mai pot să nădăjduiesc? Împărăția morții este casa mea, culcușul meu l-am întins în inima întinericului.

Am zis mormîntului: tu ești tatăl meu; am zis viermilor: voi sînteți mama și surorile mele!

Atunci unde mai este nădejdea mea și cine a văzut pe undeva norocul meu?

El s-a rostogolit pînă în fundul iadului și împreună cu mine se va cufunda în țărînă (Iov 17, 13-16).

După ce a fost căutat un arbitru sau un martor, este rîndul Răscumpărătorului, al lui *Goel*, să apară și, împreună cu el, speranța, mai mare ca oricînd.

Dar eu știu că răscumpărătorul meu este viu și că el, în ziua cea de pe urmă, va ridica iar din pulbere această piele a mea ce se destramă.

Și afară din trupul meu voi vedea pe Dumnezeu.

Pe El Îl voi vedea și ochii mei Îl vor privi, nu ai altuia. Și de dorul acesta măruntaiele mele tînjesc în mine (Iov 19, 25-27).

*Goel*, care la început era răzbunătorul singelui risipit, s-a transformat cu timpul în cel care răscumpără sau eliberează. Răscumpărarea din moarte era un vis mai vechi.

Și nici preț de răscumpărare sufletului său. Se va osteni în veac și va viețui fără de sfîrșit? (Psalmii 48, 8-9).

Răscumpărarea din moarte trebuia percepută nu ca o dobîndire a nemuririi, ci ca o amîinare a neiertătoarei plăți (Isaia 38, 16).

Răscumpărarea este văzută de Iov într-un mod diferit; răscumpărătorul său este viu, întotdeauna prezent în clipa în care trupul este nimicit, redat țărînei. Iov îl va vedea cu ochii lui pe Dumnezeu în propriu-i trup. Îl va vedea în sfîrșit pe Atotstăpînitorul care nu voia să se arate la judecată, care se mulțumea să-și facă simțită în furtună



prezența inefabilă (*Iov* 38, 1). Dincolo de simbolul răscumpărării se ascunde ideea Învierii care, asemenea Facerii lumii, este o faptă liberă a lui Dumnezeu. Omul nu are dreptul la nemurire. Dacă vreodată, după moarte, se ridică din nou la viață, va fi din mila Domnului, care este viu și care este și Dumnezeu celor vii (*Marcu* 12, 26–27). Discuțiile despre justiție și legi par inutile. Năzuințele lui Iov și ale oamenilor, în general, sînt zadarnice. Dumnezeu, care împlinește dorințele prietenului ce doarme (*Psalmii* 126, 2), l-a copleșit pe Iov în toiul suferinței cu cea mai strălucitoare revelație din *Vechiul Testament*.

### Povestea lui Tobit și a Sarei

Povestea bătrînului Tobit și a căsătoriei lui Tobia, fiul său, cu Sara este scrisă după exil, către anul 200 î.Cr. Seamănă cu o nuvelă și vădește preocuparea pentru ca ea să fie cît mai cunoscută. Ilustrează principiile înțelepciunii după care trebuie să se călăuzească o familie iudaică.

Este desigur o operă de ficțiune, dar care evocă veridic viața Iudeilor deportați și uneori cea a familiilor care au fost despărțite.

La Ninive, oraș din actualul Irak, bătrînul Tobit suferă de o boală accidentală. Orbirea lui pare nedreaptă: ea a lovit un om care a fost credincios lui Dumnezeu și milos față de semenii. Încercarea dureroasă prin care trece ar putea fi un prilej de revoltă, dar el se arată pe deplin supus voinței Domnului. Soția lui Tobit — care joacă același rol ca și soția lui Iov — nu vede lucrurile cu aceiași ochi. „Unde-ți sînt milosteniile și faptele tale cele bune? Toată lumea știe ce ți-au adus” (*Tobit* 2, 14).

Concluzia ambiguă lasă să se înțeleagă că faptele bune ale lui Tobit nu

au nici o valoare, el fiind probabil vinovat de păcate ascunse pentru care trebuie să plătească prin boală.

Întristat de această insultă, Tobit își transformă geamătul în rugă:

„Drept ești Tu, Doamne, și toate lucrurile Tale sînt drepte și căile Tale sînt milă și adevăr, și Tu ești judecătorul lumii! Adu-Ți aminte de mine și caută spre mine: nu mă pedepsi pentru păcatele mele și pentru greșelile mele și ale părinților mei (*Tobit* 3, 2–3).

Mîhnit la culme, rănit de vorbele nedrepte, Tobit nu mai vrea să trăiască:

Fă deci cu mine ceea ce binevoiești! Poruncește să mi se ia duhul, ca să mă desfac și să mă întorc în pămînt, fiindcă mi-i mai bine să mor decît să trăiesc, căci mi s-au făcut învinuiri nedrepte și sînt cumplit de amărît! (*Tobit* 3, 6).

În aceeași zi, la Ecbatana (azi în Iran), Sara, fiica lui Raguel, este insultată de slujnică. Această femeie își disprețuiește stăpîna care a fost măritată de șapte ori și de șapte ori Asmodeu i-a omorît bărbații înainte de consumarea căsătoriei. Numele de Asmodeu se înrudește cu un cuvînt ebraic care înseamnă „cel care face rău, cel care ucide”. Puterea lui nu pare a fi la fel de mare ca cea a marelui înger al morții. El se mulțumește doar să distrugă în chip pervers căsniciile, izvor firesc al vieții.

Slujnica crede că Sara face parte din tagma demonilor. „[...] Da, tu ești cea care ți-ai ucis bărbații? Căci, iată, ai fost dată în căsătorie la șapte, și n-ai avut noroc de nici unul!” (*Tobit* 3, 8)

Sara se gîndește o clipă să-și ia zilele, dar apoi se întoarce către Dumnezeu.

„Binecuvîntat ești Tu, Doamne Dumnezeu meu, și binecuvîntat să fie numele Tău cel sfînt și slăvit în veci! Binecuvînteze-Te pe Tine toate făpturile Tale în veci!

și acum către Tine, Doamne, îmi întorc ochii și fața mea și mă rog. Ia-mă de pe pămîntul acesta și nu-mi da să mai aud ocări! (*Tobit* 3, 11–13).

Dar dacă Sarei îi este scris să trăiască, ea trebuie să se spele de ocara care i-a fost adusă, trebuie să scape de atacurile lui Asmodeu, care-i pătează numele și face din ea fie o ucigașă, fie o femeie stearpă, situații amîndouă la fel de rușinoase.

Iar dacă Tu nu binevoiești să faci să mor, atunci binevoiește a căuta spre mine și a mă milui, ca să nu mai aud ocări! (*Tobit* 3, 15).

Adversarul lui Asmodeu este îngerul Rafael al cărui nume înseamnă „leac al lui Dumnezeu”. Puterea sa de vindecare nu este magică: Dumnezeu l-a înzestrat cu propriile-i puteri tămăduitoare. El folosește practici de exorcism obișnuite în acele vremuri: mirosul de pește afumat alungă demonul care cade în cursa întinsă de Rafael (*Tobit* 8, 3). Fierea era în mod curent folosită în vindecarea bolilor de ochi (*Tobit* 11, 10–12).

Vindecarea operată de Rafael este o binefacere fizică pentru Tobit și una morală pentru Sara, dar și o victorie împotriva duhurilor rele. Autorul cărții este influențat de concepțiile demonologice ale epocii. Asimilarea lui Satana cu îngerul morții este întîlnită în numeroase texte, precum cel care urmează, referitor la Facere:

Iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mîncîci, căci în ziua în care vei mîncă din el, vei muri negreșit! (*Facerea* 2, 17).

Dumnezeu a zidit pe om spre nestricăciune și l-a făcut după chipul ființei Sale. Iar prin pizma diavolului moartea a intrat în lume și cei ce sînt de partea lui vor ajunge s-o cunoască (*Înțelepciunea lui Solomon* 2, 23–24).

Peste ani, Iisus le va spune dușmanilor săi:

Voi sînteți din tatăl vostru diavolul și vreți să faceți poftele tatălui vostru. El, de la început, a fost ucigător de oameni [...] (*Ioan* 8, 44).

Petru va spune, la rîndul său:

Fiți treji, privegheați. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă, răcnind ca un leu, căutînd pe cine să înghită (*I Petru* 5, 8).

Tema înlănțuirii lui Satana (*Tobit* 8, 3) se regăsește în literatura apocaliptică extra-biblică. În *Apocalipsa*, diavolul este înlănțuit pe o mie de ani (*Apocalipsa* 20, 2). Este apoi dezlegat pentru a putea aduna în jurul lui toate forțele răului pe care focul coborît din cer le va distruge (*Apocalipsa* 20, 7–10). Pînă la urmă chiar și moartea va fi nimicită (*Apocalipsa* 20, 14).

În ordinea nefastă, Asmodeu are o misiune specială: distrugerea legăturii rodnice a căsătoriei printre credincioșii întru Dumnezeu. Telul lui final este nimicirea poporului ales.

Căsătoria răspunde îndemnului inițial al lui Dumnezeu: „[...] Fiți rodnici și vă înmulțiți” (*Facerea* 1, 28). Dar în vremurile în care oamenii decăzuți sînt amenințați de forțele răului, legătura căsniciei este și o pavază împotriva dezordinii pe care o poate provoca dorința. Acestea sînt probabil gîndurile apostolului Pavel cînd îi sfătuiește pe oameni: „Nici nu dați loc diavolului” (*Efesenii* 4, 27).

Sau, altă dată:

Vreau deci ca văduvele tinere să se mărite, să aibă copii, să-și vadă de case, și să nu dea potrivnicului nici un prilej de ocară. Căci unele s-au și abătut, ca să se ducă după Satana (*I Timotei* 5, 14–15).

Cartea lui Tobit dezvăluie o nouă dimensiune a căsătoriei. Iov și Tobit par



a fi fost căsătoriti dacă nu cu zgripturoaice, cel puțin cu femei slabe care șovăie în fața suferinței. În schimb, căsătoria dintre Sara și Tobia cel tânăr se bazează pe experiența slăbiciunii umane în fața forțelor răului. Legătura lor este întărită de victoria dragostei consfințită și vindecată de Dumnezeu, prin persoana trimisului său înțergesc. Dragostea se arată încă o dată mai tare decât moartea, atunci când credința Domnului se aliază cu ea pentru a o feri de nestatornicie.

Cântarea lui Tobit, cu care se încheie cartea, confirmă acest adevăr:

„Binecuvîntat este Dumnezeu cel veșnic viu și binecuvîntată este împărăția Lui. Căci El pedepsește și miluiește, pogoară pînă la iad și iarăși înalță, și nu-i nimeni care ar scăpa din mîna Lui! (Tobit 13, 1-2).

## IISUS TĂMĂDUITORUL

### Iisus împotriva Satanei

Iisus nu este un tămăduitor profesionist. El nu aleargă după faimă și nici după puterea pe care i-ar putea-o da această practică. Puterea pe care o are de la Tatăl Său din ceruri se manifestă prin acte de milostenie care sînt în același timp semne ale venirii Împărăției Cerurilor. Instaurarea acestei Împărății înseamnă și o victorie asupra Satanei, considerat stăpînul lumii și numit adesea „cel rău”.

[...] Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfînțească-se numele Tău;  
Vie împărăția ta; [...]  
[...] ci ne izbăvește de cel rău (Matei 6, 9-10 și 13).

Oamenii suferă, iar durerile pricinuite de boală sînt, pentru contemporanii lui Iisus, urmări ale păcatului propriu sau moștenit (Ioan 9, 2). Satana se ma-

nifestă la cei care suferă de anumite boli nervoase sau sînt demonizați.

Vindecarea unei femei infirme în ziua de sabbat este prezentată ca o luptă împotriva Satanei

Și învăța Iisus într-una din sinagogi sim-băta

Și iată o femeie care avea de optsprezece ani un duh de neputință și care era gîrbo-vă, de nu putea să se ridice în sus nicide-cum;

Iar Iisus, văzînd-o, a chemat-o și i-a zis: Fe-meie ești dezlegată de neputința ta.

Și și-a pus mîinile asupra ei, și ea îndată s-a îndreptat și slăvea pe Dumnezeu (Luca 13, 10-13).

Mai-marele sinagogii protestează spunînd că această vindecare nu este binevenită într-o zi de sîmbătă. Iisus însă îi reamintește că nu e zi în care să nu fie nevoie ca dobitoacele să fie îngrijite și, cu atît mai mult, oamenii. El spune:

Dar aceasta, fiică a lui Avraam fiind, pe care a legat-o, iată de optsprezece ani, nu se cuvenea, oare, să fie dezlegată de legătura aceasta, în ziua sîmbetei? (Luca 13, 16).

Spre deosebire de medicul care ține boala la distanță, pentru a o putea vindeca mai ușor, Iisus se dăruiește total actului vindecării, știind că tămăduirile sînt o formă de victorie împotriva duhului răului. Referințele (Isaia 53, 4) la patimile Slujitorului sînt edificatoare.

Și făcîndu-se seară, au adus la El mulți demonizați și a scos duhurile cu cuvîntul și pe toți cei bolnavi i-a vindecat. Ca să se împlinescă ceea ce s-a spus prin Isaia proorocul, care zice: Acesta neputințele noastre a luat și bolile noastre le-a purtat (Matei 8, 16-17).

Intervenția demonului într-o boală se materializează de multe ori printr-o

acțiune inhibitoare a funcțiilor fiziologice și senzoriale. Iată ce povestește Matei despre un om demonizat, orb și mut.

Atunci au adus la El pe un demonizat, orb și mut, și l-a vindecat, încît cel orb și mut vorbea și vedea.

Mulțimile toate se mirau zicînd: Nu este, oare, Acesta, Fiul lui David?

Fariseii însă, auzind, ziceau: Acesta nu scoate pe demoni decît cu Beelzebul, căpetenia demonilor (Matei 12, 22-24).

Văzînd că fariseii încearcă să răstăl-măcească faptele, Iisus îi aruncă în propria lor cursă.

Cunoscînd gîndurile lor, Iisus le-a zis: Orice împărăție care se dezbină în sine se pus-tiește, orice cetate sau casă care se dezbină în sine nu va dăinui.

Dacă Satana scoate pe Satana, atunci s-a dezbinat în sine; dar atunci cum va dăinui împărăția lui?

Și dacă Eu scot pe demoni cu Beelzebul, feciorii voștri cu cine îi scot? De aceea ei vă vor fi judecători (Matei 12, 25-27).

Această întîmplare relatată de Evan-ghelie este deosebit de importantă pentru înțelegerea misterului cristic.

Pavel spune despre Iisus că s-a „go-lit” pe Sine pentru a lua înfățișarea unui om (Filipeni 2, 6-7). Spre deosebire de oameni pe care înfumurarea îi face să fie prea mulțumiți de ei înșiși, Iisus este pregătit pentru a primi Duhul Sfînt întru care va boteza (Marcu 1, 8). Îndemnat de Sfîntul Duh, el va declara război Satanei (Marcu 1, 8). Prin acest Duh Sfînt care este degetul lui Dumnezeu (Luca 11, 20), el va reuși să-i alunge pe demoni.

Împărăția cerurilor este supunerea lumii Duhului Sfînt întrupat de Iisus. Alungarea demonilor și vindecările îl lipsesc pe Satana de puteri, în special de cele dătătoare de moarte: demența și boala sînt semne ale împărăției morții.

Cel care va atribui demonului ceea ce vine de la Duhul Sfînt va fi aspru pedepsit de Iisus.

De aceea vă zic: Orice păcat și orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta (Matei 12, 31).

Din închisoare Ioan Botezătorul îl întreabă pe Iisus: „Tu ești cel ce vine sau să așteptăm pe altul?” (Matei 11, 3). Drept răspuns, Iisus evocă puterea lui Dumnezeu, așa cum fusese prorocită de Isaia (Isaia 42, 18-19).

Și Iisus, răspunzînd, le-a zis: Mergeți și spuneți lui Ioan cele ce auziți și vedeți: Orbii își capătă vederea și schiopii umblă, leproșii se curățesc și surzii aud, morții în-viază și săracilor li se binevestește (Matei 11, 4-5).

Săracii primesc vestea cea bună a dezrobirii lor prin venirea Împărăției lui Dumnezeu. Iisus trimite șaptezeci de ucenici care să vestească venirea Împărăției și să răspîndească semnele sale, între care vindecarea bolnavilor este unul dintre cele mai grăitoare.

Și în orice cetate veți intra și vă vor primi, mîncăți cele ce vă vor pune înainte.

Și vindecați pe bolnavii din ea și ziceți-le: S-a apropiat de voi împărăția lui Dumnezeu (Luca 10, 8-9).

Ucenicii trebuiau într-adevăr să ducă un război împotriva Necuratului:

Și s-au întors cei șaptezeci (și doi) cu bucurie, zicînd: Doamne, și demonii ni se supun în numele Tău.

Și le-a zis: Am văzut pe Satana ca un fulger căzînd din cer.

Iată, v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăj-mașului, și nimic nu vă va vătăma.

Dar nu vă bucurați de aceasta, că duhurile vi se pleacă, ci vă bucurați că numele voastre sînt scrise în ceruri (Luca 10, 17-20).



### Credința tămăduitoare

Bolnavii vin la Iisus cu sufletul deschis (*Marcu 1, 40; Matei 8, 2*). Sutașul din Capernaum manifestă o credință curată și deplină față de care Iisus exclamă, plin de admirație: „[...] Adevărat grăiesc vouă: Nici în Israel n-am găsit atîta credință” (*Matei 8, 10*).

Uneori credința ia forma unui simplu gest, ca cel al femeii care atinge pe furiș haina lui Iisus. Vindecarea este imediată. Iisus îi spune: „[...] Fiică, credința ta te-a mîntuit, mergi în pace și fii sănătoasă de boala ta!” (*Marcu 5, 34*).

Alteori bolnavii trebuie să răspundă la întrebări:

Trecînd Iisus pe acolo, doi orbi se țineau după El și strigau și ziceau: Miluiește-ne pe noi, Fiule al lui David.

După ce a intrat în casă, au venit la El orbi și Iisus i-a întrebat: Credeți că pot să fac Eu aceasta? Zis-au Lui: Da, Doamne! Atunci s-a atins de ochii lor, zicînd: După credința voastră, fie vouă! (*Matei 9, 27-29*).

Mai-marele unei sinagogi, Iair, a cărui fiică este pe moarte, îl cheamă pe Iisus. Pe drum el află de moartea fetei pe care toată lumea începuse să o jelească. Iisus îl îmbărbătează pe Iair: „[...] Nu te teme. Crede numai” (*Marcu 5, 36*).

Copila se însănătoșește. Orbul Bartimeu își recapătă vederea tot datorită credinței (*Marcu 10, 51-52*).

Credința poate prinde rădăcini și în sufletul unui păgîn. Cea pe care Matei o numește „cananeianca” auzise despre Iisus. Plină de încredere, vine la el să-i ceară vindecarea fiicei ei chinuită de demon. Nu se lasă descurajată de un prim refuz al lui Iisus și-i spune vorbe care îl conving: „Atunci, răspunzînd, Iisus i-a zis: «O, femeie, mare este credința ta; fie ție cum vrei.» Și

s-a tămăduit fiica ei în ceasul acela” (*Matei 15, 28*).

Se întîmplă uneori ca un om să recunoască cît de slabă îi este credința. El cere ajutor. Acesta este omul care i-l aduce lui Iisus pe fiul său epileptic și chinuit de demoni. „Iar Iisus i-a zis: «De poți crede, toate sînt cu putință celui ce crede.» Și îndată strigînd tatăl copilului, a zis cu lacrimi: Cred, Doamne! Ajută necredinței mele” (*Marcu 9, 23-24*).

Ucenicii recunosc nereușita încercărilor lor de a vindeca un lunatic.

Atunci, apropiindu-se ucenicii de Iisus, I-au zis deosebi: de ce noi n-am putut să-l scoatem?

Iar Iisus le-a răspuns: Pentru puțină voastră credință. Căci adevărat grăiesc vouă: Dacă veți avea credință cît un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo, și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință.

Dar acest neam de demoni nu iese decît numai cu rugăciune și cu post (*Matei 17, 19-21*).

Iisus vorbește despre credința tămăduitorului. Bobul de muștar devine simbolul Împărăției cerești (*Matei 13, 31-32*). El insistă asupra forței generative a acestei bobite: asemenea ei este și credința care poate duce la rezultate surprinzătoare și poate determina vindecări imposibile.

Abținerea de la mîncare și rugăciunea amintesc de postul ținut de Iisus în deșert pe cînd se lupta cu Satana. Golit de cele lumești, copleșit de credință, omul poate să-l învingă pe Necuratul aducător de neazuri și boli.

Credința bolnavilor în pragul vindecării se aseamănă cu cea a ucenicilor lui Iisus: este credința celor „modești” în Împărăția Cerurilor ce va să vină „[...] Te slăvesc pe Tine, Părinte, Doamne al cerului și al pămîntului, că

ai ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit pruncilor” (*Matei 11, 25*).

Modestia spiritului înseamnă umilință și sărăcie a inimii. Cei înzestrați cu aceste calități se pot supune pe deplin voinței Domnului. Cine a fost înzestrat cu haruri, chiar cu cel de a-îgoni pe demoni, nu este neapărat ucenic al lui Hristos.

Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri.

Mulți Îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne, au nu în numele Tău am prorocit și nu în numele Tău am scos demoni și nu în numele Tău minuni multe am făcut? Și atunci voi mărturisi lor: Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtați-vă de la mine cei ce lucrați fărădelegea (*Matei 7, 21-23*).

Iisus știe care este credința bolnavului și care este cea a tămăduitorului.

Credința bolnavilor este strigătul celor săraci. Boala este un neajuns care se cuibărește în trup. Credința bolnavului înseamnă încredere deplină, deschisă lucrării Duhului Sfînt. Doar Duhul Sfînt este în stare să rupă legăturile demonice. Credința tămăduitorului este de mai multe feluri. Poate fi credința în propriile-i puteri: clarviziune sau magnetism, putere de descîntec, formule considerate folositoare. Existau, pe vremea lui Iisus, confrerii de tămăduitori și locuri cu virtuți tămăduitoare vestite (*Ioan 5, 2-3*). Credința tămăduitorului poate fi și convingerea că Dumnezeu i-a încredințat haruri folositoare și atunci mintea îi poate fi tulburată de orgoliu.

Credința adevăraților ucenici ai lui Iisus este credința pruncilor. Ea poate face minuni datorită îmbinării fericite dintre aspirațiile omului și voința divină. În acest fel îndurarea care se așter-

ne asupra trupurilor bolnave este semn prevestitor al Împărăției cerurilor.

### Simbolistica bolilor

În Antichitate, cuvîntul lepră era folosit pentru a desemna diferite boli infecțioase care rodeau carnea. Din teama de a fi contaminați, cei sănătoși îi declarau pe cei bolnavi spurcați și îi excludeau din viața socială.

Povestea lui Neeman, căpetenie de oști, bolnav de lepră, dovedește că vindecarea lui nu s-a datorat scăldatului în Iordan, ci umilinței și supunerii sale. După ce își învinge revolta, el se supune ordinului prorocului Elisei care-i spune: „[...] Du-te și te scaldă de șapte ori în Iordan, că ți se va înnoi trupul tău și vei fi curat!” (*IV Regi 5, 10*).

Neeman a fost deci vindecat prin credință. Iisus îl va lăuda în fața dușmanilor care gîndeau în sinea lor: „Doctore, vindecă-te de tine însuși!” (*Luca 4, 23*). Dar Iisus le răspunde: „Și mulți leproși erau în Israel în zilele prorocului Elisei, dar nici unul dintre ei nu s-a curățat, decît Neeman Sirianul” (*Luca 4, 27*).

Pentru că a înșelat și a fost zgîrcit, servitorul lui Elisei, Ghiezi, se îmbolnăvește de lepră. Boala este în acest caz fructul otrăvit al păcatului, aducînd cu ea suferință și izgonire (*IV Regi 5, 20-27*).

Cuprins de milă, Iisus tămăduiește un lepros și îl trimite la un preot pentru ca acesta să consemneze vindecarea. Leprosul vindecat nesocotește voința lui Iisus și proclamă minunea (*Marcu 1, 40-45*).

Vindecarea celor zece leproși este și ea semnificativă dintr-un anumit punct de vedere. După ce au fost văzuți de preot, doar unul dintre ei, samaritea-



nul, un străin care nu era bine văzut, se întoarce la Iisus pentru a-l preaslăvi (Luca 17, 11-19).

Vindecarea paralicilor este prilej de învățături deosebite. La Capernaum se face o spărtură în acoperișul casei în care se afla Iisus, pentru a putea lăsa în jos patul în care zăcea bolnavul și a-l înfățișa. Iisus îi spune doar: „[...] Fiule, iertate îți sînt păcatele tale!” (Marcu 2, 5). Scribii care se aflau la fața locului gîndeau că Iisus hulește, căci doar Dumnezeu poate ierta păcatele. Iisus le află gîndurile ascunse și le spune:

Ce este mai ușor a zice slăbănogului: Iertate îți sînt păcatele, sau a zice: Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă?

Dar, ca să știți că putere are Fiul Omului a ierta păcatele pe pămînt, a zis slăbănogului:

Zic ție: Scoală-te, ia-ți patul tău și mergi la casa ta.

Și s-a sculat îndată și, luîndu-și patul, a ieșit înaintea tuturor, încît erau toți uimiți și slăveau pe Dumnezeu, zicînd: Asemenea lucruri n-am văzut niciodată (Marcu 2, 9-12).

Această vindecare are o dublă semnificație. Un miracol văzut de toți este dovada unei fapte care practic nu poate fi verificată — iertarea păcatelor. Dar Iisus vindecă, în fața tuturor, cauza bolii, care este păcatul. Ucenicii lui Iisus erau și ei partizanii acestei doctrine. Puterea lui nu se poate asemăna cu cea a unui simplu tămăduitor sau a unui făcător de minuni, ea este o putere cu adevărat divină.

Vindecarea paralicului la scăldătoare de la Vitezda este înfățișată de Ioan ca încărcată de un simbolism deosebit. Întîmplarea se petrece la o scăldătoare vestită pentru virtuțile ei tămăduitoare. În acel loc se afla sanctuarul unui zeu vindecător, Serapis; potrivit tradiției evreiești, clocotul apelor era semnul unei intervenții angelice. Primul

care reușea să sară în acel moment în scăldătoare era vindecat. Numai că paralticul, ținut la pat de treizeci și opt de ani, nu era în stare de o astfel de săritură, neavînd deci acces la vindecare și la iertare din partea Domnului (sau a zeilor!). Iisus va face pentru el un lucru nemaivăzut. Puterea lui face să pălească faima terapeuților din acele locuri. Cu toate acestea, fiind săvîrșită într-o zi de sîmbătă, fapta lui este considerată de evrei un păcat.

Iisus, văzîndu-l pe acesta zăcînd și știînd că este așa încă de multă vreme, i-a zis: Voești să te faci sănătos?

Bolnavul l-a răspuns: Doamne, nu am om, ca să mă arunce în scăldătoare, cînd se tulbură apa; că, pînă cînd vin eu, altul se coboară înaintea mea.

Iisus i-a zis: Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă.

Și îndată omul s-a făcut sănătos, și și-a luat patul și umbla (Ioan 5, 6-9).

Fapta lui Iisus nu se supune poruncilor Legii strămoșești. Iisus însă nu se opune Legii; vindecarea are altă dimensiune, cea a misiunii sale divine pe pămînt.

Pentru aceasta Iudeii prigoneau pe Iisus și căutau să-L omoare, că făcea acestea sîmbăta.

Dar Iisus le-a răspuns: Tatăl Meu pînă acum, lucrează; și Eu lucrez (Ioan 5, 16-17).

Minunea săvîrșită este o ușurare pentru trupul paralizat, dar și o eliberare pentru inima apăsată de cerințele Legii. Iisus a venit pe pămînt ca să desăvîrșască Legea și nu pentru a o scoate din uz (Matei 5, 17). A desăvîrși Legea înseamnă a-i reda adevăratul înțeles. Dincolo de cuvinte, actul vindecării se aseamănă cu vorbele devenite fapte ale prorocilor, cu gesturile lor, cu purtarea lor încărcată de mesajul divin. Vindecarea săvîrșită de Iisus

are o semnificație mai profundă decît faptele prorocilor, datorită simbiozei permanente dintre Fiul și Tată. Prin ea se manifestă, într-o altă ordine, toată splendoarea milosteniei divine. Aceasta este adevărata desăvîrșire a Legii. Iisus a redat vederea mai multor orbi. Vindecarea orbului din naștere este cea mai grăitoare. Este un semn premergător al revelației lui Iisus ca Lumină a lumii (Ioan 9, 5). Importanța acestei minuni a fost prezentată mai sus, la p. 22, „Lumina călăuzește lucrările omului”.

### Medicul stă la masă cu bolnavii

Iisus este în aceeași măsură medicul păcătoșilor și tămăduitorul bolnavilor. Nu-i este teamă să stea în preajma celor pe care „curații” îi consideră spurcați. Această calitate este subliniată în clipa în care Levi, zis Matei, simte chemarea.

Și trecînd, a văzut pe Levi al lui Alfeu, șezînd la vamă, și i-a zis: Urmează-Mi. Iar el sculîndu-se, l-a urmat.

Și cînd ședea El în casa lui Levi, mulți vameși și păcătoși sedeau la masă cu Iisus și cu ucenicii Lui. Că erau mulți și-l urmau. Iar cărturarii și fariseii, văzîndu-L că mănîncă împreună cu vameșii și păcătoșii, ziceau către ucenicii Lui: De ce mănîncă și bea Învățătorul vostru cu vameșii și cu păcătoșii?

Dar, auzînd, Iisus le-a zis: Nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi. N-am venit să chem pe drepti, ci pe păcătoși la pocăință (Marcu 2, 14-17).

Zaheu coboară în grabă din pomul care-i servește drept post de observație, pentru a-l întîmpina pe Iisus care vine să-l viziteze. Il primește cu mare bucurie, deși pentru evrei cine intra în casa unui păcătos era păcătos el însuși. Simpla prezență a lui Iisus îl împinge pe Zaheu la pocăință.

Iar Zaheu, stînd, a zis către Domnul: Iată, jumătate din averea mea, Doamne, o dau săracilor și, dacă am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit (Luca 19, 8).

Iisus nu face altceva decît să constate vindecarea:

[...]Astăzi s-a făcut mîntuire casei acesteia, căci și acesta este fiul lui Avraam.

Căci Fiul Omului a venit să caute și să mîntuiască pe cel pierdut (Luca 19, 9-10).

Poftit fiind la masa păcătoșilor, Iisus cere să fie invitați și cei săraci, cei neputincioși și cei șchiopi. Iisus merge într-o sîmbătă la masa unui fariseu după ce vindecă un bolnav de idropică (Luca 14, 1-6). Dar El nu se mulțumește cu atît.

Zis-a și celui ce-L chemase: cînd faci prînz sau cină, nu chema pe prietenii tăi, nici pe frații tăi, nici pe rudele tale, nici vecinii bogati, ca nu cumva să te cheme și ei, la rîndul lor, pe tine, și să-ți fie ca răsplată.

Ci, cînd faci un ospăț, cheamă pe săraci, pe neputincioși, pe șchiopi, și fericit vei fi că nu pot să-ți răsplătească. Căci ți se va răsplăti la învierea dreptilor (Luca 14, 12-14).

Musafirii nesocotesc parabola, nu vin la masa la care erau poftiți, iar gazda se înfurie. Vor veni însă cei săraci și cei neputincioși și se vor așeza la ospăț. Minia nu este un semn de supărare; ea este întruchiparea energiei dreptății divine care, într-o perspectivă eshatologică, va da naștere, la momentul potrivit, discernămîntului ce se impune. Stăpînul spune slugii:

Ieși îndată în piețele și ulițele cetății, și pe săraci, și pe neputincioși, și pe orbi, și pe șchiopi adu-i aici.

Și a zis sluga: Doamne, s-a făcut precum ai poruncit și nu mai este loc.



Și a zis stăpînul către slugă: Ieși la drumuri și la garduri și silește să intre, ca să mi se umple casa.

Căci zic vouă: Nici unul din bărbații aceia care au fost chemați nu va gusta din cina mea (*Luca 14, 21-24*).

Situația se repetă în pilda bietului Lazăr care zace, bolnav și singur, la poarta omului bogat. Lazăr cel sărac va fi dus în sinul lui Avraam (*Luca 16, 19-31*).

Păgînii și străinii se vor alătura celor săraci și celor șchiopi la marele ospăț ceresc. Iisus îl vestește cînd va lăuda credința sutașului.

Nici în Israel n-am găsit atîta credință. Și zic vouă că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în împărăția cerurilor (*Matei 8, 10-11*).

## IISUS ÎN SUFERINȚĂ

### Cel Drept își jertfește viața pentru izbăvirea lumii

Matei relatează nenumăratele vindecări ce au marcat începutul misiunii lui Iisus. El conferă acestor fapte un sens mai profund, citîndu-l pe prorocul Isaia (*Isaia 53, 4*): „[...] Acesta neputințele noastre a luat și bolile noastre le-a purtat” (*Matei 8, 17*).

În a patra cîntare a Slujitorului (*Isaia 52, 12-53*), Isaia descrie suferința izbăvitoare a unei ființe misterioase. Tradiția evreiască o consideră o figură alegorică: este poporul lui Israel umilit, strivit de exod și, în final, răscumpărat și preaslăvit.

Potrivit Sfîntului Ioan Botezătorul (*Ioan 1, 29*) și apoi interpretării creștine, acest Slujitor în suferință este Iisus Hristos care, prin patimile sale și prin Învierea sa, a întemeiat Biserica, sobor

al celor care au fost răscumpărați. Există două chei biblice care confirmă această interpretare. Prima este procedeul substituției prin sacrificiu care a călăuzit viața culturală a lui Israel încă de la începuturi. Un berbec îl înlocuiește pe Isaac în clipa în care trebuia să fie jertfit de către Avraam. Sîngele mielului devine pavăză împotriva ingerului morții (*Ieșirea 12, 7 și 13*). Orice nou-născut trebuie sacrificat, dar el poate fi răscumpărat (*Ieșirea 13, 13*). Un țap, purtător al păcatelor lui Israel, va fi sacrificat în deșert în ziua împăcării (*Leviticul 16*). În cele din urmă Isaia desemnează o ființă omenească ca posibilă victimă a „jertfei împăcării”.

Dar a fost voia Domnului să-l zdrobească prin suferință. Și fiindcă și-a dat viața ca jertfă pentru păcat, va vedea pe urmașii săi, își va lungi viața și lucrul Domnului în mîna lui va propăși (*Isaia 53, 10*).

A doua cheie este procedeul „reducerii” care se întîlnește de-a lungul întregii istorii a lui Israel. Marele popor ales se împrăștiase pînă ajunge o mînă de oameni ce supraviețuiesc prin voia Domnului. Această mînă de oameni ajunge pînă la urmă să fie unul singur, care va fi instrumentul reînnoirii. Acest om drept este o ființă nevinovată a cărui viață este prețuită de Dumnezeu. Viața lui poate fi folosită pentru răscumpărarea milei divine, așa cum reiese din tocmeala lui Avraam cu Domnul, atunci cînd Sodoma trebuie salvată (*Geneza 18, 22-32*). Cei puțini dar credincioși vor da naștere unui popor reînnoit pentru ca Israel să nu aibă soarta Sodomei (*Isaia 1, 9*). În cea de-a patra cîntare a Slujitorului, din cei credincioși nu a mai rămas decît unul (*Isaia 53, 10-11*). Cel Drept va fi, în per-

spectiva mesianică, odrasla legitimă a lui David.

Iată vin zile, zice Domnul, cînd voi ridica lui David Odraslă dreaptă și va ajunge rege și va domni cu înțelepciune; va face judecată și dreptate pe pămînt (*Ieremia 23, 5*).

Cuvîntul „odraslă” se întîlnește și la Zaharia (*Zaharia 3, 8; 6, 12*).

Procedeul reducerii este regăsit și în două texte deosebit de importante ale lui Pavel. Primul este un apel insistent:

Rugămu-vă, deci, în numele lui Hristos, împăcați-vă cu Dumnezeu!

Căci pe El, care n-a cunoscut păcatul, L-a făcut pentru noi păcat, ca să dobîndim, întru El, dreptatea lui Dumnezeu (*II Corinteni 5, 20-21*).

Al doilea text este o predică pe care Pavel o rostește pentru a explica păgînilor vorbele Evangheliei:

Hristos ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcîndu-Se pentru noi blestem; pentru că scris este: Blestemat este tot cel spînzurat pe lemn (*Galateni 3, 13*).

Aceste două texte au drept fundal jertfa din ziua Împăcării. La intrarea în sanctuar un ied era jertfit pentru Domnul, iar altul îi era destinat diavolului Azazel. În primul text, Pavel îl identifică pe Iisus cu victima sacrificată în Templu; acest sacrificiu este însă „unic” deoarece Iisus este identificat cu păcatul, pentru ca păcatul să fie nimicit o dată cu moartea lui. Cel de-al doilea text îl pune pe Iisus în postura de ied jertfit lui Azazel, demonul blestemat. Prin Iisus, blestemul este trimis înapoi celui vinovat de decăderea omenirii. Omul astfel eliberat de această constrîngere mortală regăsește lumina binecuvîntării ce i-a fost dată lui Avraam pentru a o revărsa asupra întregii omeniri.

Efectul de reducere prin care Iisus devine cel Drept care moare pentru

ceilalți se regăsește în două texte ale lui Ioan. Cel de-al doilea text este o repetare a primului și insistă asupra importanței acestei afirmații. Văzînd că fariseii ezită, arhiereul lor intervine cu fermitate:

Iar Caiafa, unul dintre ei, care în anul acela era arhiereu le-a zis: Voi nu știți nimic; Nici nu cugetați că vă este mai de folos să moară un om pentru popor, decît să piară tot neamul.

Dar acesta n-a zis-o de la sine, ci, fiind arhiereu al anului acela, a proorocit că Iisus avea să moară pentru neam, și nu numai pentru neam, ci și ca să adune laolaltă pe fiii lui Dumnezeu cei împrăștiați (*Ioan 11, 49-52*).

Iar cînd Iisus este dus la Anna, so-crul lui Caiafa, Ioan spune:

Și Caiafa era cel ce sfătuisese pe Iudei că este de folos să moară un om pentru popor (*Ioan 18, 14*).

### Dialogul lui Isaia cu Evanghelia

În *Noul Testament* este adesea citat Isaia. Citirea creștinească a textelor despre Slujitorul suferind și, în special, cîntul al patrulea (*Isaia 52, 13-53, 12*) se caracterizează printr-o coerență de-a dreptul biblică. Alternanța textelor din *Vechiul Testament* și din *Noul Testament* scoate în evidență această legătură.

Persoana Slujitorului este paradoxală: batjocorit de oameni, slăvit de Dumnezeu, prorocul spune:

Iată că sluga mea va propăși, și va sui, mare se va face și se va înălța pe culmile slavei! (*Isaia 52, 13*).

Petru afirmă în fața locuitorilor Ierusalimului:

Dar voi v-ați lepădat de Cel sfînt și drept și ați cerut să vă dăruiască un bărbat ucigaș.



Iar pe începătorul vieții L-ați omorât, pe care însă Dumnezeu L-a înviat din morți și ai cărui martori sîntem noi (*Fapte 3, 14-15*).

Iisus vestește sfîrșitul împărăției Sataanei:

Acum este judecata acestei lumi; acum stăpînitorul lumii acesteia va fi aruncat afară. Iar Eu, cînd voi fi înălțat de pe pămînt, îi voi trage pe toți la Mine (*Ioan 12, 31-32*).

Isaia descrie apariția omului suferinței:

Precum mulți s-au spăimîntat de el — așa de schimonosită îi era înfățișarea lui, și chipul lui atît de fără asemănare cu oamenii (*Isaia 52, 14*).

Iisus batjocorit este arătat mulțimii:

Deci a ieșit Iisus afară, purtînd cununa de spini și mantia purpurie. Și le-a zis Pilat: Iată omul!

Cînd L-au văzut deci arhierii și slujitorii au strigat, zicînd: Răstignește-L! Răstignește-L! (*Ioan 19, 5-6*).

Crucea este pusă în centrul mesajului lui Pavel: „Însă noi propovăduim pe Hristos cel răstignit: pentru Iudei, sminteală; pentru păgîni, nebulie” (*I Corinteni 1, 23*).

Isaia descrie uimirea păgînilor atunci cînd cel umilit este preamărit:

Tot așa va fi pricină de uimire pentru multe popoare; regii își vor astupa gura, că acum văd ceea ce nu li s-a spus, și ceea ce n-au auzit, înțeleg (*Isaia 52, 15*).

Pavel reia spusele lui Isaia pentru a sublinia că s-a adresat doar păgînilor:

Rîvnind astfel să binevestesc acolo unde Hristos nu fusese numit, ca să nu zidesc pe temelie străină,

Ci precum este scris: Căroră nu li s-a vestit despre El, aceia Îl vor vedea; și cei ce n-au auzit Îl vor înțelege (*Romani 15, 20-21*).

Isaia știe că vestește lucruri uluitoare:

Cine va crede ceea ce noi am auzit și brațul Domnului cui se va descoperi? (*Isaia 53, 1*).

Ioan citează același verset, dar face aluzie la neîncrederea celor care-l înconjurau pe Iisus:

Și, deși a făcut atîtea minuni înaintea lor, ei tot nu credeau în El, Ca să se împlinească cuvîntul proorocului Isaia, pe care l-a zis: Doamne, cine a crezut în ceea ce a auzit de la noi? Și brațul Domnului cui s-a descoperit? (*Ioan 12, 37-38*).

Pavel citează și el același pasaj, dar se referă la lipsa de încredere a celor care-i ascultă predica (*Romani 10, 16*).

Iată acum descrierea Slujitorului ingenuncheat și batjocorit:

Crescut-a înaintea lui ca o odraslă, și ca o rădăcină în pămînt uscat; fără chip și fără frumusețe, ca să ne uităm la el, și fără înfățișare, ca să ne fie drag.

Disprețuit era și cel din urmă dintre oameni: om al durerilor și cunoscător al suferinței, unul înaintea căruia să-ți acoperi fața; disprețuit și desconsiderat (*Isaia 53, 2-3*).

Marcu menționează defăimarea ce însoțește suferința lui Iisus (*Marcu 9, 12*).

Textul care merită din plin să fie pus alături de tabloul decăderii Slujitorului este desigur imnul din *Epistola către Filipeni a Sfîntului Apostol Pavel*.

Ci s-a deșertat pe Sine, chip de rob luînd, făcîndu-se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflîndu-se ca un om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-se pînă la moarte — și încă moarte pe cruce (*Filipeni 2, 7-8*).

În următoarele versete misterul înlocuirii este ușor de perceput: nevinovatul poartă suferințele, durerile, povara păcatului și pedeapsa nelegiuirilor.

Dar el a luat asupra-și durerile noastre și cu suferințele noastre s-a împovărat. Și noi

îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu.

Dar el fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mîntuirea noastră și prin rănile lui noi toți ne-am vindecă (*Isaia 53, 4-5*).

Pavel crede că Iisus a salvat omenirea identificîndu-se cu slăbiciunile sale. Prin el este învinsă ura, fruct otrăvit al păcatului. Iisus și-a însușit păcatul nostru (*II Corinteni 5, 21*). S-a făcut blestem pentru noi (*Galateni 3, 13*). A fost vîndut pentru păcatele noastre (*Romani 4, 25*). Hristos este pacea noastră, căci, prin Crucea lui, a ucis ura (*Efesenii 2, 14-18*).

Textul următor folosește simbolul turmei rătăcite și pe cel al mielului nevinovat și supus.

Toți umblăm rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea noastră, și Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărădelegile noastre ale tuturor. Chinuit a fost, dar s-a supus și nu și-a deschis gura Sa; ca un miel spre junghiere s-a adus și ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, așa nu și-a deschis gura Sa (*Isaia 53, 6-7*).

Petru folosește și el imaginea turmei rătăcite al cărei păstor este Iisus.

Pentru că erați ca niște oi rătăcite, dar v-ați întors la Păstorul și la Păzitorul sufletelor voastre (*I Petru 2, 25*).

Slujitorul rupt de pămîntul celor vii are parte și de umilința unui mormînt nedemn.

Întru smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat și neamul Lui cine îl va spune? Că s-a luat de pe pămînt viața Lui! Pentru fărădelegile poporului Meu a fost adus spre moarte. Mormîntul Lui a fost pus lîngă cei fără de lege și cu cei făcători de rele, după moartea Lui, cu toate că nu săvîrșise nici o nedrept-

tate și nici înșelăciune nu fusese în gura Lui (*Isaia 53, 8-9*).

Iisus este și el îngropat în mormîntul unui om bogat (*Matei 27, 57-60*). Spre deosebire de bogații evocați de Isaia, Iosif din Arimateea, ucenic al lui Iisus, era bun și curajos. Rușinea se transformă aici în onoare.

Prorocul îl prezintă pe Slujitor ca pe o victimă omenească a unei jertfe de ispășire.

Dar a fost voia Domnului să-L zdrobească prin suferință. Și fiindcă Și-a dat viața ca jertfă pentru păcat, va vedea pe urmașii Săi, Își va lungi viața și lucrul Domnului în mîna Lui va propăși (*Isaia 53, 10*).

În prima sa epistolă, Ioan spune despre Iisus:

[...] avem mijlocitor către Tatăl, pe Iisus Hristos cel drept.

El este jertfa de ispășire pentru păcatele noastre, dar nu numai pentru ale noastre, ci și pentru ale lumii întregi (*I Ioan 2, 1-2*).

Pavel spune despre Iisus: „Pe care Dumnezeu L-a rînduit (jertfă de) ispășire, prin credința în sîngele Lui” (*Romani 3, 25*). În *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel*, Iisus este marele preot care, prin sîngele său, își ispășește poporul de păcat (*Evrei 9, 12-14; 2, 17-18*).

Pentru a săvîrși fapta mîntuirii, Iisus se supune voinței Tatălui: „[...] Mîncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine și să săvîrșesc lucrul Lui” (*Ioan 4, 34*).

Iar în clipa agoniei spune: „[...] Părintele Meu, dacă nu este cu putință să treacă acest pahar, ca să nu-l beau, făcă-se voia Ta” (*Matei 26, 42*).

Suferințele Slujitorului vor da roade bogate.

Scăpat de chinurile sufletului Său, va vedea rodul ostenețelor Sale și de mulțumire



se va sătura. Prin știința Lui, Dreptul, Sluga Mea, va îndrepta pe mulți, și fărădelegile lor le va lua asupra Sa. Pentru aceasta Îi voi da partea Sa printre cei mari și cu cei puternici va împărți prada, ca răsplată că Și-a dat sufletul Său spre moarte și cu cei făcători de rele a fost numărat. Că El a purtat fărădelegile multora și pentru cei păcătoși Și-a dat viața (Isaia 53, 11-12).

În *Noul Testament*, Cel Drept a devenit numele lui Hristos (Fapte 3, 13-14; 7, 52; 22, 14; Romani 5, 18).

Izbînda lui Iisus cunoaște o răsplată măreață: mulțimea celor izbăviți (Apocalipsa 7, 9).

Scripturile care vorbesc despre suferințele Slujitorului sînt împlinite întru Iisus (Luca 22, 37).

Hristos a purtat păcatele noastre în trupul Său, pe cruce (I Petru 2, 24).

Iisus este mijlocitorul (Luca 23, 34; Evrei 7, 25).

Portretul Slujitorului suferind, din a patra cîntare a lui Isaia, poate fi completat cu următoarele cuvinte, extrase din cîntarea a treia:

Spatele l-am dat spre băta și obrajii Mei spre palmui, și fața Mea nu am întors de la rușinea scuipărilor (Isaia 50, 6).

Patimile după Matei ne fac să ne gîndim la pasajul precedent (Matei 26, 67 și 27, 30).

## TAINA ÎNVIERII

### Vestirea Patimilor și a Învierii

Iisus s-a hotărît tîrziu să le vorbească ucenicilor săi despre taina Patimilor. După Marcu, vestea este dată pentru prima oară între momentul în care Petru își dă seama că Iisus Hristos este Mesia (Marcu 8, 27-30) și Schimbarea la față (Marcu 9, 2-10).

Și a început să-i învețe că Fiul Omului trebuie să pătimească multe și să fie defăimat de bătrîni, de arhieriei și de cărturari și să fie omorît, iar după trei zile să învieze. Și spunea acest cuvînt pe față. Și luîndu-l Petru de o parte, a început să-L dojenească. Dar El, întorcîndu-se și uitîndu-se la ucenicii Săi, a certat pe Petru și i-a zis: Mergi, înapoia Mea, satano! Că tu nu cugești cele ale lui Dumnezeu ci cele ale oamenilor (Marcu 8, 31-33).

Aici Iisus își spune „Fiul Omului”. Daniel (Daniel 7, 13) consideră că această denumire este folosită pentru a desemna o ființă omenească de obîrșie cerească, împărat veșnic, menit să judece și să distrugă mîrșavele regate ale răului. Biruința lui Iisus urmează după o luptă și o moarte vremelnică, care duc la înviere. Vestirea Patimilor este însoțită de un avertisment solemn: Ori care ucenic al lui Hristos trebuie să-și riște viața pentru a-l urma „[...] Ori cine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie” (Marcu 8, 34).

Vestirea Învierii este legată de revelația Crucii. După cea de-a doua vestire, ucenicii se arată mirați și neliniștiți (Marcu 9, 30-32).

Iisus, în fruntea ucenicilor, se îndreaptă spre Ierusalim. Teama îi cuprinde pe toți. Iisus îi adună pe cei doisprezece pentru a-i preveni pentru a treia oară.

Și erau pe drum, suindu-se la Ierusalim, iar Iisus mergea înaintea lor. Și ei erau uimiți și cei ce mergeau după El se temeau. Și luînd la Sine, iarăși pe cei doisprezece, a început să le spună cele ce aveau să I se întîmple:

Că, iată, ne suim la Ierusalim și Fiul Omului va fi predat arhieriei și cărturarilor; și-L vor osîndi la moarte și-L vor da în mîna păgînilor.

și-L vor batjocori, și-L vor scuipa și-L vor biciui, și-L vor omori, dar după trei zile va învia (Marcu 10, 32-34).

Cea de-a patra vestire a Patimilor este pilda lucrătorilor la vie (Marcu 12, 1-12). Capitolul 13 din Marcu are un ton profetic (Marcu 13, 1-23), chiar apocaliptic, atunci cînd vestește judecata lumii de către Fiul Omului (Marcu 13, 24-27).

Patimile lui Iisus înseamnă lupta hotărîtoare împotriva duhurilor răului. Învierea Fiului Omului coincide cu facerea unei lumi noi. Este lumea dreptății divine, în care Cel Drept este înfățișat ca Primul-născut dintre acești oameni noi.

În finalul pasajului apocaliptic, Marcu povestește pilda smochinului care aduce o notă de destindere:

Învățați de la smochin pilda: cînd mlădița lui se face fragedă și înfrunzește, cunoașteți că vara este aproape.

Tot așa și voi, cînd veți vedea împlinindu-se aceste lucruri, să știți că Fiul Omului este aproape, lingă uși (Marcu 13, 28-29).

Împărăția lui Dumnezeu apare atunci ca primăvara după o iarnă grea. Este vremea unei înnoiri veșnice. Totul renaște întru Hristos cel înviat.

### Semnul lui Iona

Cîtiva saducheii și cîtiva farisei se apropie de Iisus în dorința de a vedea un semn care să certifice caracterul divin al misiunii sale și să justifice titlul său mesianic. Ei vor de fapt o minune, un semn de la cer (Matei 16, 1). Iisus le răspunde:

Neam viclean și desfrînat cere semn, dar semn nu i se va da, decît semnul lui Iona prorocul.

Că precum a fost Iona în pîntecele chitului trei zile și trei nopți, așa va fi Fiul Omului în inima pămîntului trei zile și trei nopți.

Bărbații din Ninive se vor scula la judecată cu neamul acesta și-i vor osîndi, că s-a pocăit la propovăduirea lui Iona, iată aici este mai mult decît Iona (Matei 12, 39-41).

Supunerea locuitorilor din Ninive la vorbele lui Iona, pocăirea lor grabnică este evocată într-un text asemănător din Luca (Luca 11, 29-32). Matei insistă asupra celor trei zile și trei nopți petrecute de Iona în pîntecele monstrului marin, făcînd astfel aluzie la punerea în mormînt și Învierea lui Iisus.

Semnul lui Iona este tainic, dar nu de nepătruns. Povestea acestui proroc, chiar dacă fantastică, conține un important mesaj spiritual. Ea evocă încolțirea cuvîntului divin într-un om la început reticent. Această transformare treptată are loc într-un spirit uimit, într-atît de speriat încît alege fuga.

În toiul furtunii, culcat în fundul corăbiei, Iona doarme: „[...] Dar Iona se coborîse în fundul corăbiei, se culcase și adormise. Atunci s-a apropiat de el căpitanul corăbiei, și i-a zis: «Pentru ce dormi? Scoală-te și strigă către Dumnezeul tău»” (Iona 1, 5-6).

Iona se ascunde în continuare în pîntecele monstrului, în miezul răbdării lui Dumnezeu, în străfundurile milosteniei sale fără de margini. Din fundul mării, el laudă puterea lui Dumnezeu care-l aruncă pe om în abis, în groapa morții și tot el îl ridică. Coborîrea în frică este ca un înec (Iona 2, 7).

Încetul cu încetul, spiritul și trupul, prăbușite în disperare, îi sînt cuprinse de puterea cuvîntului divin. Peștele care înghițise o epavă aruncă o ființă vie pe pămînt (Iona 2, 11). Prin forța sa, Cuvîntul a risipit teama: îndrăzneala și credința prorocului îi vor convinge pe locuitorii din Ninive.

Pentru primii creștini imaginea lui Iona aruncat de pește era simbolul Învierii. Străvechile cuvinte: „și [...] a



înviat a treia zi, după Scripturi" (*I Corinteni* 15, 4) se referă poate la Iona. Imaginile paleocreștine ale aceluiași proroc, înfățișat ca semnul Învierii, în catacombe sau pe sarcofage, par a confirma această ipoteză.

### Întîiul-născut dintre cei morți

Tot întîiul-născut îi aparține lui Dumnezeu.

„Să-mi sfințești pe tot întîiul-născut, pe tot ce se naște întîi la fiii lui Israel, de la om pînă la dobitoc, că este al meu" (*Ieșirea* 13, 2).

Întîiul-născut al unui animal poate fi răscumpărat cu un altul care va fi jertfit. Dar „toți întîi-născuții din fiii tăi să-i răscumperi" (*Ieșirea* 34, 20). Doar fiii au drept de moștenire, iar întîiul-născut primește parte dublă din bunurile părintești și devine capul familiei (*Deuteronomul* 21, 17).

La porunca lui Dumnezeu, Moise trebuie să-i spună Faraonului: „[...] Israel este fiul meu, întîi-născutul meu. Îți zic dar: lasă pe fiul meu să mi se închine" (*Ieșirea* 4, 22-23).

Israel este deci numit „întîi-născut".

Miluieste, Doamne, poporul, care se cheamă cu numele Tău, și pe Israel, pe care cu întîiul-născut l-ai asemănat (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 36, 14).

[...] că eu sînt părintele lui Israel și Efraim este întîiul meu născut (*Ieremia* 31, 9).

Prin antiteză, Iov vorbește despre foamete (sau ciură) ca despre „întîiul-născut al morții". Iar despre cel nelegiuit spune:

Lîngă bunătățile lui el moare de foame, și nenorocirea lui stă gata lîngă el.

Boala mușcă din trupul lui. Primul născut al morții roade mădularele lui (*Iov* 18, 12-13).

În aceeași cîntare Pavel menționează de două ori faptul că Iisus este întîiul-născut. Iisus Hristos este „întîiul-născut dintre toate ființele". Apostolul confirmă astfel atotputernicia Fiului iubit de tată și rolul celui care este asimilat cu înțelepciunea creatoare a lui Dumnezeu (*Pilde* 8, 22).

Pavel mai spune și că Iisus este „întîiul-născut din morți". Superioritatea lui vine în acest caz din ordinea noii creații, începută prin Înviere. El este principiul acestei noi ordini.

Și Care este chipul lui Dumnezeu Celui nevăzut, mai întîi născut decît toată făptura. Pentru că în Aceasta au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pămînt, cele văzute și cele nevăzute [...]

Și El este capul trupului, adică al Bisericii, Cel ce este începutul, întîiul născut din morți, ca să fie El Cel dintîi întru toate (*Coloseni* 1, 15-16 și 18).

În *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel*, cuvîntul „întîiul-născut" pare a fi preamărirea lui Iisus după Patimi, intrarea lui în împărăția cerească, care este centrul noii creații.

Și iarăși, cînd aduce în lume pe Cel întîi născut, El zice: Și să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu (*Evrei* 1, 6).

Pavel folosește des cuvîntul „pîrgă" pentru a desemna întîia faptă a lui Dumnezeu. Este prevestirea unei prezențe, încă neîmplinită, care se va desăvîrși în viitor. Este sfințirea întregului prin parte, exprimată atît de bine prin simbolismul aluatului dospit.

Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri pînă acum. Și nu numai atît, ci și noi, care avem pîrgă Duhului, și noi înșine suspinăm în noi, aș-

teptînd înfierea, răscumpărarea trupului nostru (*Romani* 8, 22-23).

Iar dacă este pîrgă (de făină) sfîntă, și frămîntătura este sfîntă; și dacă rădăcina este sfîntă, și ramurile sînt (*Romani* 11, 16).

În ordinea Învierii, Iisus este Primul și Principiul:

Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură (a învierii) celor adormiți.

Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților.

Căci, precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia.

Dar fiecare în rîndul cetei sale: Hristos începătură; apoi cei ai lui Hristos, la venirea Lui (*I Corinteni* 15, 20-23).

### Ospățul celor înviați

Ospățul nu este numai prilej de a minca, el este momentul cel mai însemnat al sărbătorii, cel în care se manifestă spiritul împărtășaniei; iată motivul pentru care ospățul a devenit simbolul indiscutabil al Învierii.

Pentru poporul lui Israel, tradiția rituală prevedea sacrificii ale împărtășaniei, conform cărora o parte din jertfă era oferită Domnului, iar restul era împărțit cu bucurie între participanții la ospăț.

*Ieșirea* ne spune că Împăcarea s-a încheiat cu o teofanie și un banchet.

Apoi s-a suit Moise și Aaron, Nadab, Abiud și șaptezeci dintre bătrînii lui Israel.

Și au văzut locul unde stătea Dumnezeu lui Israel; sub picioarele Lui era ceva, ce se mîna cu un lucru de safir, curat și limpede ca seninul cerului.

Dar El n-a întins mîna sa împotriva aleșilor lui Israel, iar ei au văzut pe Dumnezeu, apoi au mîncat și au băut (*Ieșirea* 24, 9-11).

Ospățul însoțit de jertfă avea loc pe înălțimi, de multe ori în afara orașului.

Locul era amenajat și prevăzut adesea cu o încăpere care adăpostea masa cu care se încheia ritualul sacrificiului (*I Regi* 9, 11-14).

La Isaia, Domnul Savaot este cel care pregătește un ospăț vesel pentru „toate neamurile". De notat că nu este vorba aici de moarte și lacrimi ca în *Epistola către Corinteni a Sfîntului Apostol Pavel* (*I Corinteni* 15, 54) și în *Apocalipsă* (*Apocalipsa* 21, 4).

Și Domnul Savaot va pregăti în muntele acesta pentru toate popoarele un ospăț de cărnuri grase, un ospăț cu bune vinuri, cărnuri grase cu măduvă, vinuri bune, limpezite!

Și în muntele acesta el va da la o parte vălul care învăluie toate popoarele și perdeaua care acoperă toate neamurile.

El va înlătura moartea pe vecie! Și Domnul Dumnezeu va șterge lacrimile de pe toate fețele și rușinea poporului Său o va îndepărta de pe pămînt, căci Domnul a grăit! (*Isaia* 25, 6-8).

Masa festivă este menționată și în Scripturi. La nunta din Cana se bea un vin ivit dintr-o minune (*Ioan* 2, 1-11). Pentru a sărbători întoarcerea fiului risipitor este sacrificat vițelul cel gras (*Luca* 15, 32). Iisus înmulțește pîinile și peștele (*Marcu* 6, 31-44).

Predica despre pîinea vieții ne dezvăluie existența unei hrane cerești (*Ioan* 6, 25-50) și ne introduce în tainele euharistice (*Ioan* 6, 51-59).

În timpul Cinei, după ce toți ucenicii au băut din pahar, Iisus spune:

Și vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viței pînă în ziua aceea cînd îl voi bea cu voi, nou, în împărăția Tatălui Meu (*Matei* 26, 29).

După Înviere, Iisus apare la două ospete. Primul este cel al ucenicilor, la Emaus:



Și când a stat împreună cu ei la masă, luând El pâinea, a binecuvîntat și, frîgînd, le-a dat lor.

Și și-au deschis ochii lor și L-au cunoscut; Și El s-a făcut nevăzut de la ei.

Și au zis unul către altul: Oare nu ardea în noi inima noastră, când ne vorbea pe cale și când ne tilcuia Scripturile? (*Luca 24, 30-32*).

Pe malul Mării Tiberiadei, Iisus își invită ucenicii la prînz:

Iisus le-a zis: Veniți de prînziți. Și nici unul din ucenici nu îndrăznea să-L întrebe: Cine ești Tu?, știind că este Domnul.

Deci a venit Iisus și a luat pâinea și le-a dat lor, și de asemenea și peștele.

Aceasta este, acum, a treia oară când Iisus s-a arătat ucenicilor, după ce s-a sculat din morți (*Ioan 21, 12-14*).

Cînd Iisus a spus: „[...] bateți și vi se va deschide” (*Matei 7, 7*), el se refe-

rea la rugăciune. Iisus, la rîndul Lui, bate la ușa bisericii din Laodiceea pentru a cina împreună cu cei care ascultă glasul lui Dumnezeu.

Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine (*Apocalipsa 3, 20*).

Această masă prevestește grandioasa cină prilejuită de nunta Mielului.

[...] Aliluia! pentru că Domnul Dumnezeuul nostru, Atotîitorul, este împărat.

Să ne bucurăm și să ne veselim și să-I dăm slavă, căci a venit nunta Mielului și mireasa Lui s-a pregătit.

Și i s-a dat ei să se înveșmînteze cu vison curat, luminos, căci visonul sînt faptele cele drepte ale sfinților.

Apoi mi-a zis: Scrie: Fericiți cei chemați la cina nunții Mielului! (*Apocalipsa 19, 6-9*).

## CORTUL, CHIVOTUL LEGĂMÎNTULUI, PRIMELE JERTFELNICE



### Cortul și coliba

Cortul, adăpost și simbol al interiorității  
Cortul, jertfelnic al deșertului  
Coliba și sărbătoarea *Sukkōt* (sau a corturilor)

### De la deșert la primele sanctuare

Chivotul legământului (sau al mărturiei)  
Drumul Chivotului  
Ghilgal, poartă către pământul făgăduinței  
Vadul, o trecătoare spirituală  
Splendoarea și decăderea orașului Silo

## CORTUL ȘI COLIBA

### Cortul, adăpost și simbol al interiorității

Cortul este adăpostul nomadului. Pe vremea patriarhilor, în lista descendenților lui Cain, putem citi: „Ada a născut pe Iabal; acesta a fost tatăl celor ce trăiesc în corturi, la turme” (*Facerea* 4, 20).

Cortul era adesea făcut dintr-o țesătură de păr de capră, de culoare brună, aproape neagră. Frumoasa din *Cîntarea Cîntărilor* își aseamănă culoarea pielii cu cea a formelor întunecate risipite prin deșert:

Neagră sînt, fete din Ierusalim, dar frumoasă, ca sălașurile lui Cedar, ca și corturile lui Solomon (*Cîntarea Cîntărilor* 1, 4).

Deși nomad, beduinul este un om al interiorului, care stă cu plăcere în cort, mai ales dacă are păstori care să-i îngrijească turmele. Vinătorul însă este omul spațiilor deschise și iscusința cu care mînuie armele face din el un războinic. Această diferență este demonstrată de fiii lui Isaac: „Copiii aceștia au crescut și a ajuns Isav om iscusit la vînătoare, trăind pe cîmpii; iar Iacov era un om liniștit, trăind în corturi” (*Facerea* 25, 27).

Cortul este un loc de taină care ascunde secrete, în primul rînd pe cele ale iubirii: „Și a adus-o Isaac în cortul mamei sale Sarra și a luat pe Rebeca și

aceasta s-a făcut femeia lui și a iubit-o” (*Facerea* 14, 67).

Cortul este un adăpost la ora înfrîngerii: „Și s-au lovit Filistenii cu Israelitii și au fost înfrînți aceștia, și a fugit fiecare în cortul său” (*I Regi* 4, 10).

Este însă un adăpost nesigur, ba chiar o capcană, pentru Sisera (*Judecătorii* 4, 17-22). Ioab, refugiat în cortul-jertfelnic al Domnului, nu scapă de pedeapsa lui Solomon (*III Regi* 2, 28-34).

Cortul are o influență asupra stării de spirit a celui care locuiește în el. În textele ulterioare cuvîntul cort va dobîndi sensul mai larg de „locuință”.

Că mai bună este o zi în curțile tale [...] mai virtos decît a locui în locașurile păcătoșilor (*Psalmii* 83, 11).

Casa celor fără de lege va fi distrusă, iar cortul celor drepti va înflori (*Pilde* 14, 11).

[...] cortul celor răi se va nărui (*Iov* 8, 22).

De dimineață pînă seara sînt zdrobiți, pier pe vecie fără să-i scape nimeni. Mor, dar nu mor de prea multă înțelepciune (*Iov* 4, 20-21).

Bolnav fiind, regele Iezec ia constată cît de fragil îi este trupul:

Atunci eu am zis: Mă duc la amiaza zilelor mele, [...]

Casa mea este smulsă și dusă departe de mine, ca o colibă de ciobani (*Isaia* 38, 10 și 12).



După moarte, cortul celui care s-a dus este considerat spurcat, atît el, cît și cei care pătrund în el. Căci: „Tot vasul descoperit, care nu este legat la gură și n-are capac pe el, este necurat” (*Numerii* 19, 15). Iar cel care va avea sarcina de a primeni locuința, va trebui: „[...] să stropească din ea (apă de izvor) casa, lucrurile și oamenii cîți sînt acolo” (*Numerii* 19, 18).

Prorocul Isaia folosește simbolul cortului pentru a vesti întoarcerea și iertarea lui Israel. Poporul lui Dumnezeu, împutinat și sterilizat din cauza captivității, va fi eliberat din închisoare. Atunci se va umfla, se va rotunji precum o femeie însărcinată: cortul lui Israel va trebui deci să se mărească.

Veselește-te, cea steapă, care nu nașteai, dă glas și strigă tu care nu te-ai zvîrcolit în dureri de naștere, căci mai mulți sînt fiii celei părăsite, decît ai celei cu bărbat, zice Domnul.

Lărgeste locul cortului tău și acoperămintul sălașului tău întinde-l, nu cruța nimic! Lungește funiile și întărește țărșii! Căci tu te vei lăți la dreapta și la stînga și seminția ta va cuceri neamurile și cetățile cele pustiite le va umple de oameni (*Isaia* 54, 1-3).

Osea întrezărește împăcarea Domnului cu poporul său necredincios. El își închipuie vremea păcii restabilite ca pe o întoarcere la vîrsta de aur a lui Israel, cînd poporul locuia în corturi întinse în deșert, și cînd Dumnezeu el însuși se arăta într-un jertfelnic care era un simplu cort.

Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, din pămîntul Egiptului și pînă acum. Te voi face să mai locuiești în corturi ca în zilele de sărbătoare (*Osea* 12, 10).

Autorul psalmilor îl închipuie pe Dumnezeu locuind într-un cort în care-și adăpostește supușii.

În soare și-a pus locașul său; și el e ca un mire ce iese din cămara sa. Bucura-se-va ca un uriaș, care aleargă drumul lui (*Psalmii* 18, 5-6).

Cortul descris în psalmul următor este mai curînd un mare acoperiș de pînză care apără de arșița soarelui.

[...] Dumnezeuul meu, măritu-Te-ai foarte. Întru strălucire și în mare podoabă Te-ai îmbrăcat, cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină.

Cel ce întinzi cerul ca un cort (*Psalmii* 103, 1-3).

Cortul nomadului, adăpost și loc de taină, poate deveni simbolul întîlnirii omului cu Dumnezeu.

Doamne, cine va locui în locașul Tău (*Psalmii* 14, 1).

Locui-voi în locașul Tău în veci; acoperimă-voi cu acoperămintul aripilor Tale (*Psalmii* 60, 4).

[...] m-a acoperit în locul cel ascuns al cortului lui.

[...] am jertfit în cortul lui jertfă de laudă. Îl voi lauda și voi cînta Domnului (*Psalmii* 26, 9 și 11).

În *Cartea înțelepciunii lui Solomon*, corpul este prezentat ca un înveliș carnal care constituie o povară pentru spirit. Cortul oferă aici o imagine insolită.

Gîndurile muritorilor sînt șovăielnice și cugetările noastre sînt cu greșală.

Căci trupul cel putrezitor îngreuiază sufletul și locuința cea pămîntească împovărează mintea cea plină de grijă (*Înțelepciunea lui Solomon* 9, 14-15).

Pavel, care construia corturi (*Fapte* 18, 3), ne încredințează că trupurile noastre sînt vase de lut în care păstrăm comorile revelației divine (*II Corinteni* 4, 7). În aceeași epistolă, apostolul suprapune două imagini: cea a locuinței,

care este un cort, și cea a îmbrăcămînții pe care o purtăm. Materialul din care este confecționat cortul face posibilă comparația lui cu o haină.

Căci știm că, dacă acest cort, locuința noastră pămîntească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mînă, veșnică, în ceruri.

Căci de aceea și suspinăm, în acest trup, dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră cea din cer.

Dacă totuși vom fi găsiți îmbrăcați, iar nu goi.

Că noi, cei ce sîntem în cortul acesta, suspinăm îngreuiată de vreme ce dorim să nu scoatem haina noastră, ci să ne îmbrăcăm cu cealaltă, pe deasupra, ca ceea ce este muritor să fie înghițit de viață (*II Corinteni* 5, 1-4).

În prologul *Evangheliei* sale, Ioan spune:

Și Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr (*Ioan* 1, 14).

Expresia „ridicarea cortului” a fost aleasă deoarece este probabil o aluzie la Templul din Ierusalim care a înlocuit cortul din deșert, loc al manifestării slavei divine (*Ieșirea* 40, 34-35).

Iisus își va compara trupul cu templul veșnic (*Ioan* 2, 19; *Matei* 26, 61). A se vedea și p. 395, „Iisus și Templul”.

### Cortul, jertfelnic al deșertului

Cortul este un adăpost, un loc în care fiecare își trăiește viața, dar este în același timp un spațiu ideal pentru a sta de vorbă. În el se spun povești din vremuri de demult. În corturile poporului lui Israel s-au povestit viețile patriarhilor, s-a vorbit despre Dumnezeu, despre Dumnezeul lui Avraam.

Cuvîntul ebraic *ohel mo'ed* desemnează un cort special, sfînt. Este Cortul Întîlnirii sau al Adunării. Este locul întîlnirii cu Dumnezeu, al unei întîlniri de taină, în cazul lui Moise.

Iar după ce intra Moise în cort, se pogora un stîlp de nor și se oprea la intrarea cortului și Domnul grăia cu Moise.

Domnul însă grăia cu Moise față către față, cum ar grăi cineva cu prietenul său. După aceea Moise se întorcea în tabără; iar tînărul său slujitor Iosua, fiul lui Navi, nu părăsea cortul (*Ieșirea* 33, 9 și 11).

Această întîlnire este atît de specială încît, din gelozie, Mariam, prorocița, îi spune lui Aaron că Domnul vorbește și cu ei, nu numai cu Moise. Dumnezeu însă va tranșa această problemă.

Moise însă era omul cel mai blind dintre oamenii de pe pămînt.

Atunci a zis Domnul fără de veste către Moise și către Aaron și către Mariam: „Ieșiți cîteși trei la cortul adunării.” Și au ieșit tustrei.

Atunci s-a pogorît Domnul în stîlpul cel de nor, a stat la ușa cortului și a chemat pe Aaron și pe Mariam și au ieșit amîndoi.

Apoi a zis: „Ascultați cuvintele Mele: De este între voi vreun proroc al Domnului, Mă arăt lui în vedenie și în somn vorbesc cu el. Nu tot așa am grăit și cu robul Meu Moise, — el este credincios în toată casa Mea:

Cu el grăiesc gură către gură, la arătare și aievea, iar nu în ghicituri, și el vede fața Domnului. Cum de nu v-ați temut să cîrțiți împotriva robului Meu Moise?” (*Numerii* 12, 3-8).

Cortul este deci locul în care se manifestă oracolul, prin vorbe deschise, care nu trebuie ajutate de simțirea omenească. Vorbe limpezi fără urmă de aluzie sau mister. În text se insistă asupra smereniei lui Moise. Nu este vorba doar de modestie, ci de o receptivitate deplină la Cuvîntul divin. Legătura strînsă dintre Moise și Domnul se regăsește în apropierea dintre popor



și prorocul său. „Acolo mă voi pogori eu însumi la fiii lui Israel și se va sfînti locul acesta de slava mea. Voi sfînti cortul adunării și jertfelnicul” (*Ieșirea* 29, 43–44).

Caracterul unic al profetismului lui Moise a fost subliniat de tradiția iudaică. „De atunci nu s-a mai ridicat în Israel proroc asemenea lui Moise pe care Dumnezeu să-l fi cunoscut față către față” (*Deuteronomul* 34, 10).

Dialogul tainic al Domnului cu Moise se transformă Cortul într-un loc al tăcerii. Domnul se ascunde și-și ascunde discipolul în taina Cortului său (*Psalmi* 60, 4).

Cortul țesut și întins în deșert va rămîne de-a pururi simbolul spațiului interior al inimii contemplative. De la Moise la cei mai mari mistici încoace, și pentru totdeauna, Cortul păstrează secretul Cuvîntului tainic.

Cortul îi este Domnului loc de proroci și casă. Cuvîntul ebraic *miskān*, care înseamnă locuință, era folosit la început pentru a desemna cortul. Un text străvechi, cel al prorociei lui Valaam, folosește în paralel cele două cuvinte.

Cît sînt de frumoase sălașurile tale, Iacove, corturile tale, Israele! (*Numerii* 24, 5).

Dumnezeu își face simțită prezența în cort prin greutatea slavei sale. Norul de fum al slavei plutește asupra locuinței (*Numerii* 14, 10), și uneori se întinde asupra întregii comunități (*Numerii* 16, 19). Această manifestare este legată de dialogul lui Moise cu Domnul. O anumită neclaritate a limbajului, datorată neconcordanței dintre semn și semnificat face ca în *Ieșirea* să se spună: „Iar după ce intra Moise în cort, se pogora un stîlp de nor și se oprea la intrarea cortului și Domnul grăia către Moise” (*Ieșirea* 33, 9).

Uneori, totuși, Domnul se retrage cuprins de mînie (*Numerii* 12, 9).

Potrivit tradiției stabilite de preoți, prezența divină în Cortul Întîlnirii capătă un caracter permanent, confirmat de obiectele de cult.

Apoi să pui acest capac deasupra la chivot, iar în chivot să pui legea ce-ți voi da. Acolo, între cei doi heruvimi de deasupra chivotului legii, Mă voi descoperi ție și-ți voi grăi de toate, cîte am poruncit prin tine fiilor lui Israel (*Ieșirea* 25, 21–22).

Pe masa cu daruri se va afla în permanență Pîinea pentru punerea înainte, care este pîinea lui Dumnezeu. „Iar pe masă să pui pîinile punerii înainte, care se vor afla pururea înaintea mea” (*Ieșirea* 25, 30).

Marele sfeșnic, numit *menorah*, nu trebuie să se stingă niciodată. „Să poruncești fiilor lui Israel să-ți aducă untdelemn curat pentru luminat, stors din măsline, ca să ardă sfeșnicul în toată vremea, în cortul adunării” (*Ieșirea* 27, 20).

Potrivit tradiției preoților, jertfelnicul din deșert este un premurgător al templului. Este vorba probabil de o revizuire mai recentă a istoriei vechi a poporului ales. Indiferent de dificultățile întîmpinate în alcătuirea *Bibliei*, un lucru rămîne cert: la început, poporul lui Israel a fost vizitat în mod excepțional de Dumnezeu; mai tîrziu el a simțit nevoia unei prezențe permanente a Domnului. Strigătului lui Dumnezeu i-a corespuns profunda experiență a unei apropieri, izvor de iubire și credință. Tradiția ebraică va numi această apropiere *sekkinah*. Evoluția Cortului Întîlnirii este simbolul acestui progres spiritual.

#### Coliba și sărbătoarea Sukkot (sau a corturilor)

Coliba se deosebește de cort. Ea nu este o locuință, ci doar un adăpost. Coliba are o notă de provizorat, fiind ast-

fel legată de Providență, care-l călăuzește pe om pe drumul său și-l ajută să meargă pînă la capăt. Iată de ce coliba a devenit, în mod simbolic, o referire la *Ieșire*.

Coliba a devenit importantă datorită sărbătorii colibelor, numită *Sukkōt*. La început a fost o sărbătoare a recoltei care se ținea la finele anului (*Ieșirea* 23, 16). Recolta care se prăznuia era cea de toamnă.

În *Leviticul*, *Sukkōt* era sărbătoarea colibelor sau a adăposturilor provizorii, o sărbătoare asemănătoare cu cea a recoltei, dar cu un sens nou. Explicația se găsește probabil în faptul că țărani făceau, în livezi, colibe în care stăteau pentru a-și păzi fructele ajunse la maturitate. Urma apoi un soi de pelerinaj la templu unde erau oferite cele mai frumoase roade. „Din ziua a cincisprezecea a lunii a șaptea începe sărbătoarea corturilor; șapte zile să sărbătorești în cinstea Domnului” (*Leviticul* 23, 34).

Prin bucuria pe care o stîrnea, *Sukkōt* era o sărbătoare deosebit de dragă poporului lui Israel. Această sărbătoare din luna a șaptea marca sfîrșitul secetei. Participanții la procesiune fluturau crengi verzi, îndreptate spre cer în semn de rugăciune pentru ploaia care urma să vină.

În ziua a cincisprezecea a lunii a șaptea, cînd vă strîngeți roadele pămîntului, să sărbătoriți sărbătoarea Domnului șapte zile: în ziua întîi este odihnă și în ziua a opta iară-i odihnă.

În ziua întîi să luați ramuri de copaci frumoși, ramuri de finici, ramuri de copaci cu frunze late și sălcii de rîu și să vă veseliți înaintea Domnului Dumnezeului vostru, șapte zile (*Leviticul* 23, 39–40).

Colibele paznicilor cîmpurilor se vor transforma în construcții rituale provizorii. Atunci sărbătoarea recoltei se va transforma în memorialul *Ieșirii*:

Să locuiți șapte zile în corturi; tot Israelitul băștinaș să locuiască în corturi, Ca să știe urmașii voștri că în corturi am așezat eu pe fiii lui Israel, care i-am scos din pămîntul Egiptului. Eu sînt Domnul Dumnezeuul vostru (*Leviticul* 23, 42–43).

Prin sărbătoare poporul se întoarce la „acele vremuri”. „Acele vremuri” nu sînt istorice, din moment ce te poți întoarce la ele nu numai prin memorie, dar și printr-o participare a întregii ființe. „Acele vremuri” sînt pentru Israeliti vremurile deșertului, ale nașterii și creșterii poporului ales, dar și ale unei dureroase ucenicii a statorniciei în iubirea divină.

*Sukkōt* este o întoarcere la „acele vremuri”, iar această întoarcere este renaștere.

Întors din captivitate, poporul lui Israel regăsește cu bucurie Sărbătoarea Corturilor (*I Ezdra* 3, 4; *Neemia* 8, 14–18).

Simbolismul colibei este o trimitere la lumea sedentarului, dar și la cea a nomadului, la coliba țaranului care-și păzește recolta, dar și la cortul ridicat în grabă în deșert de cel surghiunit. Geniul israelit a știut să suprapună aceste două niveluri de semnificație în sinul aceleiași sărbători.

## DE LA DEȘERT LA PRIMELE SANCTUARE

### Chivotul legămîntului (sau al mărturiei)

La început s-a numit chivotul mărturiei. Această mărturie este și legea solemnă materializată prin cele două Table ale Legii pe care Dumnezeu i le-a dat lui Moise (*Ieșirea* 31, 18) și păstrate într-o cutie care este în același timp răclă și lectică (*Ieșirea* 25, 13–16). Cortul



care adăpostea acest obiect sacru era numit Cortul mărturiei.

Chivotul este sfânt deoarece îi aparține Domnului. Conform legilor vremurilor de atunci, a pronunța numele unui lucru echivala cu a pune stăpînire pe el.

Și, David, cu tot poporul care era cu el, a pornit la Baalat în Iuda, ca să aducă chivotul Domnului asupra căruia este chemat numele Domnului Savaot Cel ce șade pe heruvimi (*II Regi 6, 2*).

Chivotul era făcut din două părți distincte. Prima era corpul tronului în sine: în *Ieșirea* se insistă asupra elementelor care permiteau transportul său. Faptul că era ușor de purtat constituie elementul principal al simbolismului său: Dumnezeu merge alături de Israel și iese la luptă alături de oștile sale.

Chivotul legii să-l faci de lemn de salcîm: lung de doi coți și jumătate, larg de un cot și jumătate și înalt de un cot și jumătate.

Să-l fereci cu aur curat, și pe dinăuntru și pe dinafară. Sus, împrejurul lui, să-i faci cunună împletită de aur.

Apoi să torni pentru el patru inele de aur și să le prinzi în cele patru colțuri de jos ale lui: două inele pe o latură și două inele pe cealaltă latură.

Să faci pîrghii de lemn de salcîm și să le îmbraci cu aur.

Și să vîri pîrghiile prin inelele de pe laturile chivotului, încît cu ajutorul lor să se poarte chivotul.

Pîrghiile să fie neconținut în inelele chivotului.

Iar în chivot să pui legea, care ți-o voi da (*Ieșirea 25, 10-16*).

A doua parte a chivotului, „scaunul îndurării”, era mai mult decît un capac. Este un loc de odihnă pentru puterea divină. Heruvimii reprezintă spațiul gol în care se află Domnul și pe care nici o imagine nu îl poate reprezenta.

Să faci și capac la chivot, de aur curat, lung de doi coți și jumătate, și lat de un cot și jumătate

Apoi să faci doi heruvimi de aur, și să-i faci dintr-o bucată, ca și cum ar răsări din cele două capete ale capacului;

Să pui un heruvim la un capăt și un heruvim la celălalt capăt al capacului.

Și heruvimii să-i faci ca și cum ar ieși din capac, heruvimii aceștia să fie cu aripile întinse pe deasupra capacului, acoperind cu aripile lor capacul, iar fețele să și le aibă unul spre altul: spre capac să fie fețele heruvimilor.

Apoi să pui acest capac deasupra la chivot, iar în chivot să pui legea ce-ți voi da.

Acolo, între cei doi heruvimi de deasupra chivotului legii, Mă voi descoperi ție și-ți voi grăi de toate cîte am poruncit prin tine fiilor lui Israel (*Ieșirea 25, 17-22*).

Scaunul îndurării, în ebraică *kepporeth*, este un capac (*kapar* înseamnă a acoperi); Ziua Ispășirii era numită pe atunci *Yôm Hakkipurim*, iar în zilele noastre *Yôm Kippour*. Ceea ce acoperi nu mai poate fi văzut. Ziua Ispășirii este ziua în care Domnul șterge păcatele poporului său.

În *Leviticul* este descrisă Ziua Ispășirii. Ea începe printr-o poruncă a Domnului.

Și a zis Domnul către Moise: „Spune lui Aaron, fratele tău, să nu intre oricînd în locașul sfînt de după perdea, înaintea curățitorului celui de pe chivotul legii, ca să nu moară, că deasupra capacului Mă voi arăta în nor (*Leviticul 16, 2*).

Trecerea dincolo de perdea era primejdioasă și trebuia să fie precedată de o serie de acte liturgice. Trebuiau aduse jertfe, al căror sînge era răspîndit dinaintea și peste scaunul îndurării (*Leviticul 16, 14-15*).

Ziua Ispășirii devine astfel singura zi cînd marele preot trecea dincolo de perdea, se așeza în fața scaunului îndurării pentru a se înfățișa Domnului

și a obține iertarea generală a păcatelor poporului său (*Înțelepciunea lui Isus Sirah 50, 5*).

*Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel*, în care diversele părți ale sanctuarului de la Ierusalim sînt numite „corturi”, descrie astfel această ceremonie.

Astfel fiind întocmite aceste încăperi, preoții intrau totdeauna în cortul cel dintîi, săvîrșind slujbele dumnezeiești; În cel de al doilea însă numai arhiereul, o dată pe an, și nu fără de sînge, pe care îl aducea pentru sine însuși și pentru greșelile poporului (*Evrei 9, 6-7*).

Chivotul, loc al manifestării prezenței divine, este însoțit de alte două simboluri ale aceleiași prezențe: așternutul de picioare și tronul.

Și a trimis poporul la Șilo, de au adus de acolo chivotul legii Domnului Savaot, cel ce șade pe heruvimi (*I Regi 4, 4*).

Simbolul așternutului de picioare reprezintă înțîlnirea Domnului cu lumea pe care a făcut-o, iar tronul, mărirea sa atotputernică. Chivotul este locul ales pentru înțîlnire. Cînd David își exprimă intenția de a clădi Domnului un templu, el spune:

Ascultați-mă, fraților și poporul meu! Am avut la inima mea gînd să zidesc casă de odihnă pentru chivotul legămîntului Domnului și așternut picioarelor Dumnezeului nostru (*I Paralipomena 28, 2*).

Chivotul este desigur menționat și în *Psalmi*:

Domnul împărățește: să tremure popoarele; șade pe heruvimi: să se cutremure pămîntul.

Domnul în Sion este mare [...]

Înălțați pe Domnul Dumnezeu nostru și vă închinați așternutului picioarelor lui, că sfînt este! (*Psalmi 98, 1-2* și *5* vezi și *131, 7*).

## Drumul chivotului

În *Numerii*, chivotul este prezentat mergînd în fruntea Israelitilor care părăsesc Sinaiul. I se atribuie chiar rolul de călăuză.

Plecînd ei de la muntele Domnului, au mers trei zile; iar chivotul legii Domnului a mers înaintea lor cale de trei zile, ca să aleagă pentru ei loc de odihnă.

Norul Domnului îi umbrea ziua, cînd plecau de la popas.

Cînd se ridica chivotul, ca să plece la drum, Moise zicea: „Scoală, Doamne, și să se risipească vrăjmașii Tăi și să fugă de la fața Ta cei ce te urăsc pe Tine!”

Iar cînd se oprea chivotul, el zicea: „Întoarce-te, Doamne, la miile și la zecile de mii ale lui Israel!” (*Numerii 10, 33-36*).

Spre deosebire de nor, chivotul este pavază pentru popor, dar și izvor de curaj și de avînt războinic atunci cînd armatele lui Israel se luptă în războaiele poruncite de Domnul. Orice inițiativă îndrăzneată a unor suflete răzvrătite este sortită nereușitei. Domnul nu sprijină astfel de încercări.

Moise însă le-a zis: „Pentru ce călcați porunca Domnului? Nu veți izbuti.

Nu vă duceți, căci Domnul nu este între voi” [...]

Dar ei au îndrăznit să se urce pe vîrfurile muntelui; iar chivotul legii Domnului și Moise n-au părăsit tabăra.

Atunci s-au suit Amaleciții și Canaaneii care trăiau la muntele acela, și i-au înfrînt, și i-au gonit pînă la Horma, și s-au întors la tabără (*Numerii 14, 41-41 și 44-45*).

În timpul războaielor sfînte duse pe pămîntul Canaanului, chivotul apare ca un obiect încărcat cu o energie periculoasă. Puterea lui este îndreptată împotriva Filistenilor (*I Regi 5*) și asupra locuitorilor din Betșemeș (*I Regi 6, 13-19*).



Leviții nu aveau voie să atingă chivotul: unul din ei, încercînd să-l țină pentru ca să nu se răstoarne, este ucis pe loc.

Uza și-a întins mîinile sale spre chivotul Domnului ca să-l sprijine, și s-a apucat de el, căci boii îl povîrniseră.

Domnul însă S-a miniat pe Uza și l-a lovit Dumnezeu chiar acolo pentru îndrăzneala lui și a murit el acolo lîngă chivotul Domnului.

Atunci s-a întristat David că a lovit Domnul pe Uza și locul acesta și pînă astăzi se cheamă uciderea lui Uza (*II Regi 6, 6-8*).

Drumul chivotului este ușor de urmărit. Mai întîi la Ghilgal (*Iosua 4, 19*), apoi la Ierihon (*Iosua 6*), la Ai (*Iosua 7, 6*), în Ghibeea (*Judecătorii 20, 27*). În tinerețea lui Samuel, chivotul este păstrat la Șilo (*I Regi 3, 3*). După ce a fost răpit de Filistenii iar apoi restituit Israelitilor, este păstrat la Betsemeș și apoi la Chiriat-Iearim. De acolo va fi luat de David, dus la Ierusalim și adăpostit într-un cort (*2 Regi 6*). Solomon îl va așeza în locul cel mai sfînt din templul său (*III Regi 6, 19; 8, 1-9*).

În prima parte a drumului, două momente sînt importante: trecerea către Ghilgal și oprirea la Șilo.

Vîltoarea năvălirilor va duce la dispariția chivotului din Templu. Nu se știe dacă a fost furat de faraonul She-shonq (910 î.Cr.), de regele Ioas al Israelului (780 î.Cr.), sau de Nabucodonosor, care a cucerit Ierusalimul în anul 587 î.Cr.

Mai tîrziu, Ieremia va constata că poporul Israelului a uitat de chivot. Ierusalimul renăscut îl va înlocui și va deveni tronul Domnului.

Cînd vă veți înmulți și veți ajunge mult roditori pe pămînt, în zilele acelea, zice Domnul, nu se va mai zice: „O, chivotul așezămîntului Domnului.” Nimeni nu se va mai gîndi la el, nimeni nu-și va mai aduce

aminte de el, nimănui nu-i va mai părea rău de el, nimeni nu va mai face altul.

În vremea aceea Ierusalimul se va numi tronul Domnului și toate popoarele se vor aduna acolo pentru numele Domnului și nu se vor mai purta după îndărătnicia inimii lor celei rele (*Ieremia 3, 16-17*).

Isaia spunea că Domnul nu se arată numai celor aleși:

Așa zice Domnul: „Cerul este scaunul meu și pămîntul așternut picioarelor mele!” (*Isaia 66, 1*).

Iezechiel are o viziune în care slava dumnezeiască se întoarce în noul Templu, pe care-l numește casă. Această locuință înlocuiește scaunul îndurării al chivotului dispărut.

Și mi-a zis glasul: „Fiul omului, acesta este locul tronului Meu și locul pe care-Mi pun tîlpile picioarelor Mele, unde voi locui veșnic în mijlocul fiilor lui Israel” (*Iezechiel 43, 7*).

### Ghilgal, poartă către pămîntul făgăduinței

Traversarea Iordanului sub protecția chivotului legămîntului și sosirea la Ghilgal sînt momente încărcate de semnificație. Potrivit spuselor lui Iosua, trecerea rîului este o adevărată minune, anunțată de însuși Domnul și pregătită prin diverse ritualuri. Iosua spune poporului: „Sfîniți-vă pentru dimineață, că mîine are să facă Domnul minuni între voi” (*Iosua 3, 5*).

Iar Domnul grăiește către Iosua:

„În ziua aceasta voi începe a te preamări înaintea ochilor tuturor fiilor lui Israel, ca să cunoască ei că, precum am fost cu Moise, așa am să fiu și cu tine. Tu însă să poruncești preoților care poartă chivotul legămîntului și să zici: „Îndată ce veți intra în mijlocul apelor Iordanului, să vă opriți în Iordan!” (*Iosua 3, 7-8*).

De îndată ce purtătorii chivotului se apropie de rîu, apele din amonte se transformă într-un perete iar mai jos, albia rîului seacă: calea spre pămîntul făgăduinței este deschisă.

Preoții care duceau chivotul legămîntului Domnului stăteau ca pe uscat în mijlocul Iordanului, cu picioarele neudate; iar fiii lui Israel au mers ca pe uscat, pînă ce tot poporul a trecut prin Iordan (*Iosua 3, 17*).

O a doua povestire descrie ridicarea unui memorial al traversării, întru slăvirea Domnului „făcător de vaduri”. Douăsprezece pietre sînt luate chiar din locul unde stăteau picioarele celor care duceau chivotul, în mijlocul albiei secate. Doisprezece oameni, reprezentînd cele douăsprezece triburi ale lui Israel, poartă acești bolovani. După marea traversare, cînd chivotul a ajuns la mal, poporul se îndreaptă spre Ghilgal. În amintirea faptei lui Moise (*Ieșirea 24, 4*), Iosua poruncește așezarea acestor pietre în cerc, pe locul care adăpostise un sanctuar păgîn. Ghilgal înseamnă „cerc sfînt de pietre”.

Iar cele douăsprezece pietre pe care le luaseră ei din Iordan, le-a așezat Iosua în Ghilgal.

Și a zis fiilor lui Israel: „Cînd vă vor întreba fiii voștri mîine și vor zice: ce înseamnă aceste pietre?”

Să spuneți fiilor voștri: Israel a trecut prin Iordanul acesta, ca pe uscat” (*Iosua 4, 20-22*).

Ghilgal este, fără îndoială, locul unde se arată căpetenia oștirii Domnului. Această apariție se aseamănă cu teofaniile care marchează întemeierea unui sanctuar.

Aflîndu-se însă Iosua aproape de Ierihon, a căutat cu ochii săi și iată stătea înaintea lui un om; acela avea în mînă o sabie goală. Și apropiindu-se Iosua de dînsul, i-a zis: „De-ai noștri ești sau ești dintre dușmanii noștri?”

Iar acela a răspuns: „Eu sînt căpetenia oștirii Domnului și am venit acum!” Atunci Iosua a căzut cu fața la pămînt, s-a închinat și a zis către acela: „Stăpîne, ce poruncești slugii tale?”

Zis-a către Iosua, căpetenia oștirii Domnului: „Scoate-ți încălțămîntea din picioare, că locul pe care stai tu acum este sfînt!” Și a făcut Iosua așa (*Iosua 5, 13-15*).

Ghilgal este locul unde ia sfîrșit ieșirea. Primul Paști este sărbătorit în țara Canaanului, iar poporul, îndestulat cu roadele acestui pămînt, vede cum ia sfîrșit timpul manei din cauza căreia s-a aflat în deșert (*Iosua 5, 10-12*).

Tot la Ghilgal sînt tăiați împrejur fiii lui Israel (*Iosua 5, 2-9*). În fața acestui sanctuar se pecetluiește, „prin Domnul, Dumnezeu al lui Israel”, alianța cu Gabaoniții.

La Ghilgal este înscăunat Saul rege „înaintea Domnului” (*I Regi 11, 15*). Tot aici el va fi înlăturat de Samuel (*I Regi 13, 7-15*). În același loc, tribul lui Iuda îl întîmpină pe David, a cărui coroană va fi disputată de Iuda și Israel (*II Regi 19, 41-42*).

### Vadul, o trecătoare spirituală

De multe ori rîurile folosesc drept granițe. În vechea Palestină, Iordanul și afluenții săi, Iabocul și Arnonul, care se varsă direct în Marea Moartă, au constituit linii de demarcație teritorială. Vadurile erau locuri de trecere, dar și puncte strategice, locuri unde se iscau dispute și se duceau bătălii. Iată ce spune regele Amonitilor: „Israel, cînd venea din Egipt, a luat pămîntul meu de la Arnon pînă la Iaboc și Iordan. Întoarce-mi-l dară cu pace și mă voi re-trage” (*Judecătorii 11, 13*).

Cu prețul sacrificiului propriei fiice, Ieftae din Galaad găsește puterea necesară pentru a trece granița cu



Amoniții și a-i învinge (*Judecătorii* 11, 29–40). În timpul războiului cu Efraimiții, Ieftae va trece vadul Iordanului pentru a duce bătălia la bun sfârșit (*Judecătorii* 12, 5).

Dincolo de semnificația politică sau geografică, trecerea vadului poate avea și una spirituală. Acest lucru este dovedit în episodul în care poporul Domnului traversează Iordanul, în drum spre Ghilgal.

Nu trebuie uitată trecerea Iabocului de către Iacov. Acest moment al istoriei patriarhale este deosebit de misterios.

Pe drumul de întoarcere către țara sa, Iacov aude mereu glasul Domnului spunându-i: „Întoarce-te în țara părinților tăi, în patria ta, și Eu voi fi cu tine!” (*Facerea* 31, 3).

Așa înțelegea Domnul cel fără de seamă să fie mereu alături de poporul său în drumurile pe care le făcea. „După aceea Iacov s-a dus în calea sa. Și căutând, el a văzut oștirea lui Dumnezeu tăbărită, căci l-au întâmpinat îngerii lui Dumnezeu. Iacov însă când i-a văzut, a zis: «Aceasta este tabăra lui Dumnezeu!» Și a pus locului acela numele Mahanaim, adică două tabere” (*Facerea* 32, 1–2).

Iacov este pierit de frică. Se teme să nu se întâlnească cu fratele său Esau. Noaptea, el își ajută familia, încărcată cu toată averea, să treacă vadul. El rămâne singur.

Dar s-a sculat noaptea și luând pe cele două femei ale sale, și pe cele două roabe, și pe cei unsprezece copii ai săi, a trecut Iabocul prin vad. Iar după ce i-a luat și i-a trecut râul, a trecut și toate ale sale.

Rămânând Iacov singur, s-a luptat Cineva cu dînsul pînă la revărsatul zorilor.

Văzînd însă că nu-l poate răpune Acela, S-a atins de încheietura coapsei lui și i-a vătămat lui Iacov încheietura coapsei, pe cînd se lupta cu el.

Și i-a zis: „Lasă-Mă să plec, că s-au ivit zorile!” Iacov i-a răspuns: „Nu Te las pînă nu mă vei binecuvînta.”

Și l-a întrebat Acela: „Care îți este numele?” Și el a zis: „Iacov!”

Zisu-i-a Acela: „De acum nu-ți va mai fi numele Iacov, ci Israel te vei numi, că te-ai luptat cu Dumnezeu și cu oamenii și ai fost mai tare!”

Și a întrebat și Iacov, zicînd: „Spune-mi și Tu numele Tău!” Iar Acela a zis: „Pentru ce întrebă de numele Meu? El e minunat!” Și l-a binecuvîntat acolo.

Și a pus Iacov locului acela numele Peniel, adică fața lui Dumnezeu, căci și-a zis: „Am văzut pe Dumnezeu în față și mîntuit a fost sufletul meu!” (*Facerea* 32, 22–30).

Tradiția mistică atribuie nenumărate semnificații acestei întâmplări. La prima citire, textul biblic este foarte clar: descrie o inițiere care începe prin eliberarea de frică. Cel care răspunde în mod curajos unui atac, își învinge teama. Lupta lîngă vad încheie rătăciră în lumea fricii. Iacov pășește acum pe un alt pămînt, cel al încrederii. S-a înfruntat cu Dumnezeu, dar din această ciocnire a fișnit scînteia luminii. Domnul „prezent pe cîmpul de luptă” își dezvăluie fața, se arată celui care a știut să-i țină piept.

Iosua, care a făcut la Ghilgal un cerc din douăsprezece pietre, își motivează gestul prin trecerea Iordanului, dar această învățătură are rădăcini mai adînci care ajung pînă la trecerea Mării Roșii, la ieșirea din Egipt.

„Căci Domnul Dumnezeul vostru a secat apele Iordanului înaintea lor, pînă ce le-au trecut, cum făcuse Domnul Dumnezeul vostru și cu Marea Roșie, pe care a secat-o Domnul Dumnezeul nostru înaintea noastră, pînă ce am trecut-o, Ca să cunoască toate neamurile pămîntului că puterea Domnului este mare și ca voi să vă temeți de Domnul Dumnezeul vostru, în toată vremea” (*Iosua* 4, 23–24).

Simbolismul vadului este folosit și la descrierea întoarcerii din captivitate, concepută ca o nouă leșire.

Domnul va seca limba de mare a Egiptului și mîna Lui va amenința groaznic Eufurul, și-l va împărți în șapte riuri și se va putea trece pe jos.

Atunci se va croi un drum pentru rămășița din poporul său (*Isaia* 11, 15–16).

Ne aflăm în fața unei maniere biblice de a trata evenimentele. Un fapt istoric dobîndește o semnificație nouă în raport cu semnificația anterioară. Valoarea sacră a unui loc se încarcă cu o altă formă a sacralului. Semnificațiile simbolice se suprapun în funcție de o nouă experiență religioasă.

Atunci cînd Ilie se îndreaptă către locul de unde se va înălța, mantia lui strînsă amintește de toiagul lui Moise. Cu ea lovește apele Iordanului care se dau la o parte. Ilie și Elisei vor trece ca pe uscat (*IV Regi* 2, 8).

### Splendoarea și decăderea orașului Șilo

Șilo este un oraș care se află la șaisprezece kilometri de Betel. Se spune că aici a așezat Iosua cortul adunării. „Atunci s-a adunat toată obștea fiilor lui Israel la Șilo și au așezat acolo cortul adunării” (*Iosua* 18, 1).

Este începutul împărțirii țării între cele șapte triburi, operațiune care seamănă cu o tragere la sorți în prezența Domnului.

[...] Dar Iosua a dat [...] astfel de poruncă: „Duceți-vă și cutreierați țara, descrieți-o și vă întoarceți la mine, și eu vă voi arunca aici sorții înaintea Domnului, în Șilo.”

[...] și a împărțit Iosua acolo țara fiilor lui Israel în părțile ce li se cuveneau (*Iosua* 18, 8 și 10; vezi și *Iosua* 19, 51).

La Șilo se adună fiii lui Israel pentru a discuta despre un jertfelnic suspect (*Iosua* 22, 9–12).

Cei din tribul lui Veniamin, învinși într-un război tribal, sînt blestemați: nu vor avea voie să se căsătorească cu fiicele lui Israel, pentru a înlocui soțiile ucise în timpul războiului. Ei primesc însă un sfat în secret.

Mergeți și pîndiți din vîi, Și băgați de seamă cînd vor ieși fetele din Șilo să joace la hore, atunci să ieșiți din vîi și să vă luați femei din fetele din Șilo și mergeți în pămîntul lui Veniamin (*Judecătorii* 21, 20–21).

În acest fel a putut să renască semînția lui Veniamin.

La începutul *Cărții întâi a Regilor* jertfelnicul din Șilo este un templu (*I Regi* 1, 3, 7 și 9). Acest templu este casa Domnului (*I Regi* 1, 7 și 24), numită *hekal*, adică „palat” al Domnului (*I Regi* 3, 3), casă a lui Dumnezeu (*Judecătorii* 18, 31).

Tinerele dansatoare răpite de cei din tribul lui Veniamin celebrău probabil una din sărbătorile pelerinajului, numită în ebraică *hāg*, adică „a te învîrți în cerc”. Existau trei pelerinaje: de sărbătoarea azimelor, de sărbătoarea secerișului și, în sfîrșit, de sărbătoarea strîngerii roadelor, toamna.

De trei ori în an să-Mi prăznuiești:

Să ții sărbătoarea azimelor. Șapte zile să mănînci azime în timpul lunii lui Aviv cum ți-am poruncit, căci în acea lună ai ieșit din Egipt; să nu te înfățișezi înaintea Mea cu mîna goală.

Să ții sărbătoarea secerișului și strîngerii celor dintîi roade ale tale, pe care le-ai semănat în țarina ta, și sărbătoarea strîngerii roadelor toamna, cînd aduni de pe cîmp munca ta (*Ieșirea* 23, 14–16).

*Cartea întâi a Regilor* începe cu o evocare a pelerinajului la Șilo.



Era în vremea aceea un om la Ramataim-Tofim, în muntele Efraim, cu numele Elcana [...].

Omulele acela avea două femei: numele uneia era Ana și numele celeilalte era Penina. Penina avea copii, iar Ana nu avea copii.

Omulele acela se ducea în fiecare an din cetatea sa, la Șilo, să se închine și să aducă jertfă Domnului Savaot; acolo însă erau preoți ai Domnului cei doi fii ai lui Eli; Ofni și Finees (I Regi 1, 1-3).

La început, cei doi fii ai lui Eli se purtau ca doi derbedei. Când se ardea carnea jertfelor ei luau cele mai bune bucăți. Ajunseseră chiar să nesocotească regula liturgică potrivit căreia grăsimea jertfei trebuia arsă înaintea Domnului, ea conținând, aproape în aceeași măsură ca sângele, elementele esențiale ale vieții, care aparțin Domnului. Aceasta era o greșală gravă.

Iar dacă cineva zicea: „Lasă să ardă mai înții grăsimea, cum se cuvine, apoi îți vei lua cât îți va pofti sufletul”, atunci el răspundea: „Ba nu, dă-mi chiar acum, iar de nu, voi lua cu de-a sila” (I Regi 2, 16).

Vorbe despre această purtare ajunseră la urechile bătrînului Eli, completînd astfel tabloul decăderii fiilor săi.

[...] auzea de toată purtarea fiilor săi față de întreg Israelul și că se culcau cu femeile celor ce se adunau la ușa cortului adunării (I Regi 2, 22).

Cînd Ofni și Finees ating culmea perversiunii, apare trimisul Domnului, prorocul care vestește apropierea morții celor doi vinovați. Mesajul lui nu se limitează la anunțul pedepsei. El îi va spune lui Eli:

[...] dar toți urmașii casei tale vor muri la mijlocul anilor lor.

Și iată un semn pentru tine, care se va petrece cu cei doi fii ai tăi, Ofni și Finees: amîndoi vor muri în aceeași zi.

Și-mi voi pune un preot credincios. Acela se va purta după inima mea și după sufle-

tul meu; și casa lui o voi întări și va umbla el înaintea unsului meu în toate zilele (Regi 2, 33-35).

Această prorocie se va realiza și va fi mult timp amintită în povestirile biblice. În timpul unei lupte împotriva Filistenilor, cei doi preoți ticăloși sînt uciși. Învingătorii iau cu ei chivotul legămîntului. La această veste, Eli cade mort. În text se spune că a murit „căci era bătrîn și greoi” (I Regi 4, 17), greoi probabil din cauza grăsimii furate de la Domnul.

În Cartea a treia a Regilor povestea blestemului ce s-a abătut asupra preoților din casa lui Eli este reluată și amplificată. Abiatar a încercat să susțină un contracandidat la tronul lui Solomon. Izgonirea preotului mîrșav este percepută de autorul biblic ca o urmare a blestemului divin.

Iar lui Abiatar preotul, regele a zis: „Să pleci la Anatot, la moșia ta; căci și tu ești vrednic de moarte; dar acum nu te voi omorî, căci ai purtat chivotul Domnului Dumnezeu înaintea lui David tatăl meu, și ai suferit și tu ce a suferit tatăl meu.”

Și l-a îndepărtat Solomon pe Abiatar de la preoția Domnului, ca să se împlinească cuvîntul Domnului care l-a grăit pentru casa lui Eli în Șilo (III Regi 2, 26-27).

În tradiția lui Israel această întîmplare nu este episodică. Decăderea orașului Șilo are consecințe de lungă durată. Poporul lui Israel era îndreptățit să se întrebe dacă Domnul rupsesse legămîntul cu poporul lui.

Auzit-a Dumnezeu și s-a mâniat și a urgisit foarte pe Israel

A lepădat cortul Său din Șilo, locașul Lui, în care a locuit printre oameni.

Și a robît tăria lor și frumusețea lor a dat-o în mîinile vrăjmașului.

Și a dat sabiei pe poporul Său, și de moștenirea Lui n-a ținut seama (Psalmii 77, 65-68).

Povestea lui Ieremia aruncă o lumină nouă asupra acestei drame. Prorocul s-a născut la Anatot, locul unde fusese mazilit Abiatar. Era el oare apăsător de povara străvechiului blestem potrivit căruia preoții din acel ținut nu aveau voie să slujească în templul din Ierusalim timp de trei sute de ani? Această ascendență, afectată de trei sute de ani de interdicții, nu-l pregătea pe tînărul Ieremia pentru o chemare divină la fel de puternică și de directă ca cea care-i fusese adresată tînărului Samuel în sanctuarul din Șilo. Cu toată această ascendență, paralizată de respingerea divină și de mînia regească, Ieremia apare ca o ființă cu totul nouă.

Înainte de a te urzi în pîntece, te-am cunoscut, și înainte de a ieși din pîntece, te-am sfințit și te-am rînduit proroc pentru popoare (Ieremia 1, 5).

În Psalmul 77 este vestită întoarcerea Domnului la poporul său.

Și s-a deșteptat Domnul ca cel ce doarme, ca un viteaz amețit de vin  
Și a lovit din spate pe vrăjmașii Săi, ocară veșnică le-a dat lor (Psalmii 77, 71-72).

Un nou templu va șterge urmele sanctuarului rușinii de la Șilo.

Și a zidit locașul Său cel sfînt, ca înălțimea cerului; pe pămînt l-a întemeiat pe el în veac (Psalmii 77, 75).

Ieremia întrevide și el această revenire. Pămîntul pe care îl cumpără la Anatot, ținutul blestemat, simbolizează răscumpărarea divină a lui Israel reșezat pe teritoriul său.

Voi încheia cu ei legămînt veșnic, după care Eu nu Mă voi mai întoarce de la ei, ci le voi face bine și voi pune frica Mea în inima lor, ca ei să nu se mai abată de la Mine.

Mă voi bucura să le fac bine și-i voi sădi tare în pămîntul acesta din toată inima Mea și din tot sufletul Meu (Ieremia 12, 40-41).



TEMPLUL



### Templul vechiului Legământ

Stîlpul și altarul  
Templul din Ierusalim  
Casa Domnului și casa regală  
Templul, pol al credinței lui Israel  
și lumină a popoarelor  
Templul izvor

### Templul în Noul Testament

Iisus și Templul  
Templul creștinilor

## TEMPLUL VECHIULUI LEGĂMÎNT

### Stîlpul și altarul

Cortul și Chivotul Legământului sînt obiecte mobile ale unui popor în pîrbe-gie. În vremurile de demult patriarhii rătăceau precum beduinii și călătorii caravanelor, trecînd prin lăcașe de cult în care erau cinstite felurite divinități.

Pentru Avram și urmașii lui, înainte de stabilirea poporului în Egipt, aceste peregrinări fără sfîrșit erau tot atîtea ocazii de întîlniri cu Domnul, care se arătase și făcuse un legământ.

Aceste întîlniri se petrec după același „scenariu”: teofanie, cuvînt divin, ridicarea unui jertfelnic și, uneori, a unui stîlp de piatră, un fel de stelă rustică pe care însă *Biblia* nu o menționează cu plăcere deoarece cuvîntul folosit pentru a o desemna, *masebah*, era folosit și în riturile păgîne.

Avram și neamul său au părăsit Haranul:

[...] și au ajuns în Canaan.

Apoi a străbătut Avram țara aceasta de-a lungul, pînă la locul numit Sichem, pînă la stejarul Mamvri. Pe atunci trăiau în țara aceasta Canaanenii.

Acolo s-a arătat Domnul lui Avram și i-a zis: „Țara aceasta o voi da urmașilor tăi.” Și a zidit Avram acolo un jertfelnic Domnului care i se arătase.

De acolo a pornit el spre muntele, care e la răsărit de Betel, și și-a întins acolo cortul așa, încît Betelul era la apus, iar Hai la răsărit. A zidit acolo un jertfelnic Domnului

și s-a închinat Domnului celui ce i se arătase.

Apoi s-a ridicat Avram și de acolo s-a îndreptat spre miazăzi (*Facerea* 12, 5-9).

Avraam va mai ridica un altar, în circumstanțe dramatice, atunci cînd Domnul îi cere să-l jertfească pe Isac, fiul său (*Facerea* 22).

Isac îl întîlnește pe Domnul la Beer-Șeba (*Facerea* 26, 23-25). Acest moment, ca și episodul cu Avraam și Abimelec (*Facerea* 21, 22-23) sînt plasate sub semnul apei. Isac zidește un altar, dar, în loc să ridice un stîlp, sapă un puț.

Plecînd de la Beer-Șeba, Iacov îl aude în vis pe Domnul confirmînd promisiunea făcută lui Avraam și lui Isaac. El a ales pietre pentru a-și reze-ma capul și din cea mai mare a făcut un stîlp: de atunci acel loc a devenit „Casa Domnului” și a fost numit Betel.

Iar cînd s-a deșteptat din somnul său, Iacov a zis: „Domnul e cu adevărat în locul acesta și eu n-am știut!”

Și spăimîntîndu-se Iacov, a zis: „Cît de înfricoșător este locul acesta! Aceasta nu e alta fără numai casa lui Dumnezeu, aceasta e poarta cerului!”

Apoi s-a sculat Iacov dis-de-dimineată, a luat piatra ce și-o pusese căpătîi, a pus-o stîlp și a turnat pe vîrfurile ei untdelemn.

Iacov a pus locului aceluia numele Betel, căci înainte cetatea aceea se numea Luz (*Facerea* 28, 16-19).



La Sichem, pe locul unui vechi sanctuar, Iacov ridică un altar Dumnezeului lui Israel (*Facerea* 33, 18–20). Numele de Betel va fi întâlnit și mai târziu, când Iacov va ridica și acolo un stîlp pe care-l va unge, după ce Domnul i se va fi arătat (*Facerea* 35, 14).

Despicarea jertfelnicului din Betel, anunțată de un proroc, simbolizează condamnarea purtării lui Ieroboam, regele necredincios și, în special, urgia rupturii dintre Israel și Iuda (*I Regi* 13, 1–5).

În *Judecătorii*, un înger îi dezvăluie lui Ghedeon chemarea. Ea este confirmată printr-un semn izbitor (*Judecătorii* 6, 11–21). Ghedeon strigă:

„Vai de mine, Stăpîne Doamne, că am văzut pe îngerul Domnului față către față!”  
Zis-a Domnul: „Pace ție. Nu te teme, căci nu vei muri!”

Și a făcut acolo Ghedeon un jertfelnic Domnului și l-a numit: „Iahvè-Șalom.” Și se află acesta și astăzi în Ofra lui Abiezer (*Judecătorii* 6, 22–24).

Zidirea aceluia altar este materializarea unui „Amin”. Este un monument spiritual născut dintr-o mărturisire de credință în Domnul, o credință activă deoarece, la ordinul Domnului, Ghedeon se va duce îndată să dărîme jertfelnicul lui Baal (*Judecătorii* 6, 25–32).

În confruntarea dintre Ilie și prorocii lui Baal și Așera, omul lui Dumnezeu poruncește reconstruirea unui altar închinat Domnului. El fusese dărîmat de păgîni. Cele douăsprezece pietre simbolice ale tradiției străbune (*Ieșirea* 24, 4) sînt adunate aici pentru a constitui un altar. Acest altar este o mărturie a unității lui Israel, pe care poporul necredincios încearcă să-l dezbină prin îndepărtări de la credință și schisme.

A luat Ilie douăsprezece pietre, după numărul semințiilor fiilor lui Iacov, către care zisese Domnul: „Israel va fi numele tău!”

Și a zidit din pietrele acelea jertfelnic în numele Domnului (*III Regi* 18, 31–32).

În timpul unei epidemii de ciumă, David hotărăște să aducă o jertfă de împăcare. El cumpără de la Aravna lebuseul o arie mai ridicată, pe care să poată zidi un jertfelnic. Pe acest loc se va ridica mai târziu Templul lui Solomon.

Și a ridicat David acolo jertfelnic Domnului și a adus arderi de tot și jertfe de împăcare. Și s-a milostivit Domnul asupra țării și a încetat moartea în Israel (*II Regi* 24, 25).

Probabil că înainte de a folosi pietrele pentru înălțarea unui altar, Israelii aduceau jertfe pe lespezi mari. Când, după captivitate, chivotul legământului revine la Betșemeș, este adusă o jertfă.

Carul însă a venit în țarina lui Iosua din Betșemeș și s-a oprit acolo: și se afla acolo o piatră mare; carul a fost făcut lemne, iar vacile s-au adus ardere de tot Domnului, (*I Regi* 6, 14).

Mai complicat, altarul putea fi construit din cărămizi de lut sau din pietre necioplite (*Deuteronomul* 27, 6; *Iosua* 8, 30–31). Cioplirea era considerată o rană, o schimonosire a lucrării Domnului. „Iar de-mi vei face jertfelnic de piatră, să nu-l faci de piatră cioplită; că de vei pune dalta pe ea, o vei spurca” (*Ieșirea* 20, 25).

Grija de a folosi, întru slujirea Domnului, lucruri în stare naturală sau animale care nu au fost puse la muncă este o preocupare sfîntă (*Numerii* 19, 2; *Deuteronomul* 21, 3–4; *I Regi* 6, 7).

De la Templul lui Solomon pînă la cel al lui Iezechiel forma jertfelnicelor pentru ardere s-a schimbat foarte mult, nu numai din punctul de vedere al formei, cît și din cel al materialelor întrebunțate: lemn, bronz, aur.

Altarul lui Iezechiel este complet nou prin faptul că este constituit din trei platforme suprapuse care amintesc de un zigurat babilonian. Baza este numită „sînul pămîntului”, iar a doua platformă „muntele Domnului”. În vîrf se află platforma pentru jertfă care are coarne la cele patru colțuri. Acest altar are o semnificație cosmică și este în legătură cu esența cultului străvechi.

Altarul rămîne, oricare i-ar fi forma, locul în care se aduc jertfe: păsări, vite și chiar vegetale. Jertfa de parfumuri necesită un altar special, construit dintr-un material prețios. Acesta este probabil altarul despre care vorbește Isaia.

Atunci unul dintre serafimi zbură spre mine, avînd în mîna sa un cărbune, pe care-l luase cu cleștele de pe jertfelnic.

Și l-a apropiat de gura mea și a zis: „Iată s-a atins de buzele tale și va șterge toate păcatele tale, și fărădelegile tale le va curăți” (*Isaia* 6, 6–7).

Altarul nu era numai un obiect funcțional. În jurul lui era organizată viața religioasă a Templului. Datorită căldurii pe care o emana, reprezenta ceea ce lampa sau sfeșnicul reprezentau pentru lumină: o prezență permanentă.

[...] Rînduiala arderii de tot este aceasta: arderea de tot să rămînă pe vatra jertfelnicului toată noaptea pînă dimineața și focul jertfelnicului să ardă pe el și să nu se stingă (*Leviticul* 6, 9 vezi și *II Macabei* 1, 18–36).

Jertfelnicul este și „lăcașul Domnului”. Prezența divină este legată de vechile teofanii (*Ieșirea* 12, 7; 26, 24–25).

Altarul este centrul polarizator al obștii lui Israel, este steagul lui (*nissi*). Originea acestei denumiri date jertfelnicului se regăsește în *Ieșirea*. Poporul, răscolit de un vînt de neînțelegeri și de

răzvrătiri, își va regăsi unitatea după victoria asupra Amaleciților.

Atunci a făcut Moise un jertfelnic Domnului și i-a pus numele „Domnul este scăparea mea!”

Căci zicea: „Pentru că mi-au fost mîinile ridicate spre scaunul Domnului, de aceea va bate domnul pe Amalec din neam în neam!” (*Ieșirea* 17, 15–16).

Altarul este prevăzut cu patru coarne: „În cele patru colțuri ale lui să faci coarne. Coarnele să fie ca răsărite din el și să-l îmbraci cu aramă” (*Ieșirea* 27, 2).

Simbolismul coarnelor nu poate fi înțeles decît după examinarea multiplelor sale referințe. În *Biblie*, coarna este simbol al puterii. Această semnificație este des întâlnită: cretanii vād în cele două piscuri ale muntelui Ida coarnele Minotaurului; coifurile germanice erau împodobite cu coarne; șamanii se îmbrăcau cu plăcere cu piei de animale cu coarne cu tot.

Și totuși semnificația biblică a coarnelor este mai complexă. Coarnele altarului sînt frecate cu sîngele victimei (*Levitic* 4, 18). Coarna este legată și de ungere: ea este un recipient pentru mir (*I Regi* 16, 1). Sunetul emis de coarna de berbec este cel de trîmbiță care are, ca și cel al scoicii, puteri supranaturale. În *Biblie*, sunetul trîmbiței este considerat magic (*Ieșirea* 19, 16; *Leviticul* 25, 9; *Iosua* 6, 4). Omul amenințat cu moartea se ascunde în jertfelnic, se apucă cu mîinile de coarnele lui, făcînd astfel din Domnul un refugiu (*III Regi* 2, 28).

Altarul este, în cele din urmă, un intermediar între Dumnezeu și oameni. Victimele arse dispar din lumea vizibilă pentru a trece, sub formă de dar, în lumea invizibilă a Domnului. Răspunsul divin este binecuvîntarea care aduce prosperitate și fertilitate, dar și



iertare. În acest fel legământul este reînnoit prin chivot, care îi este mărturie din ascunzișul său din preasfântul *debir*.

### Templul din Ierusalim

Nu trebuie căutat în templul din Ierusalim un simbolism cosmic, așa cum au făcut unii gânditori ai iudaismului, Părinții Bisericii sau teologii din Evul Mediu. Templul este un monument care păstrează memoria unui lung drum spiritual. Chivotul legământului este martorul tăcut și strălucitor al intervențiilor Domnului în istoria lui Israel. Jertfele și sărbătorile preaslăvesc prezența lui Dumnezeu în mijlocul popoului său.

Cînd cortul din deșert dispăre, David ridică altul. El păstrează astfel legătura dintre jertfelnicul din *Ieșirea* și templul a cărui zidire o hotărăște. „Și au adus chivotul Domnului și l-au pus la locul lui, în mijlocul cortului, pe care-l făcuse pentru el David” (*II Regi* 6, 17).

Cînd Solomon sfințește templul, chivotul legământului, cortul și toate lucrurile sfinte pătrund în Templu, ca aduse de suflul Domnului, care și-a însoțit poporul din Egipt și pînă la Ierusalim, și l-a așezat în loc de odihnă.

Atunci a adunat Solomon pe bătrînii lui Israel, pe căpeteniile semințiilor și pe toți capii de familie ai fiilor lui Israel, la Solomon, în Ierusalim, ca să aducă chivotul cu legea Domnului din cetatea lui David, adică din Sion.

Și s-au adunat la regele Solomon toți israeliții în zilele sărbătorilor din luna Etanim, care este a șaptea lună.

Iar după ce au venit toți bătrînii lui Israel, au ridicat preoții chivotul.

Și au dus chivotul Domnului și cortul adunării și toate lucrurile sfinte, care au fost în

cort; acestea le-au adus preoții și leviții (*III Regi* 8, 1-4).

Domnul pune stăpînire pe templul său așa cum făcuse și odinioară în cortul întîlnirii, în deșert.

Cînd preoții au ieșit din locașul sfînt, un nor a umplut casa Domnului.

Și n-au putut preoții să stea la slujbă, din pricina norului, căci slava Domnului umpluse casa Domnului (*III Regi* 8, 10-11).

Atunci Solomon a zis: „Domnul a spus că binevoiește să locuiască în întuneric.

Eu ți-am zidit templul pentru locuință, în care tu să petreci în veci” (*III Regi* 8, 12-13).

Întunericul menționat aici se aseamănă cu cel care învăluia revelația de pe Horeb. „Cuvintele acestea le-a grăit Domnul către toată adunarea voastră, pe munte, din mijlocul focului, al norului, al întunericului” (*Deuteronomul* 5, 22).

Domnul împărățește! Să se bucure pămîntul, să se veselească insule multe.

Nor și negură împrejurul lui (*Psalmi* 96, 1-2).

Solomon a ridicat un palat Domnului, dar caracterul sacru al acestuia îi este atribuit de întunericul ce domnește în el. Desigur, *cella* din templele păgîne adăpostea în umbră idolul; aici însă întunericul este nimbul întunecat al unui Dumnezeu care se ascunde pentru a-și face simțită transcendența în inima prezenței sale.

În ziua sfințirii templului, Solomon exclamă:

Oare adevărat să fie că Domnul va locui cu oamenii pe pămînt? Cerul și cerul cerurilor nu te încap, cu atît mai puțin această casă pe care am zidit-o numelui Tău (*III Regi* 8, 27).

Iar Isaia:

Cu adevărat Tu ești Dumnezeu ascuns; Dumnezeul lui Israel este izbăvitor! (*Isaia* 45, 15).

După *Ieșire*, cînd templul este re-clădit, prorocul devine neliniștit și se simte obligat să reamintească că Domnul este nesfîrșit.

Așa zice Domnul: „Cerul este scaunul Meu și pămîntul așternut picioarelor Mele! Ce fel de casă Îmi veți zidi voi? (*Isaia* 66, 1).

Domnul se teme ca templul să nu devină un loc al echivocului; prin vocea prorocului său grăiește adevăruri usturătoare.

Cel ce junghie un bou și în același timp omoară un om, cel ce jertfește o oaie și în același timp rupe gîtul unui cîine [...] toți aceștia și-au ales căi nelegiuite și în uriciunile lor trăiește sufletul lor (*Isaia* 66, 3).

Întregul capitol este o critică violentă la adresa ipocritilor de tot soiul. Cei umili, care respectă cuvîntul Domnului sînt lăudați. Jertfelnicele, riturile, pot fi prost folosite. Domnul laudă curățenia sufletească și nu vrea să se lase dominat de templu.

La ușa templului, Ieremia se răstește la Iudei. Invecivele sale au ca scop înlăturarea unor oameni care nu vor să se supună poruncilor Domnului sau nu le înțeleg.

Cuvîntul ce a fost de la Domnul către Ieremia: Stai în ușa casei Domnului și rostește acolo cuvîntul acesta și zi:

Ascultați cuvîntul Domnului, toți bărbații lui Iuda, care intrați pe această poartă ca să vă închinați Domnului!

Așa zice Domnul Savaot, Dumnezeul lui Israel: Îndreptați-vă căile și faptele voastre și vă voi lăsa să trăiți în locul acesta! Nu vă încredeți în cuvintele mincinoase care zic: „Acesta este templul Domnului. Templul Domnului, templul Domnului.”

Iar dacă vă veți îndrepta cu totul căile și faptele voastre, dacă veți face judecată cu dreptate între om și pîrîșul lui;

Dacă nu veți strîmtora pe străin; pe orfan și pe văduvă, nu veți vărsa sînge nevinovat în locul acesta și nu veți merge după alți dumnezei spre pieirea voastră,

Atunci vă voi lăsa să trăiți în locul acesta și pe pămîntul acesta, pe care l-am dat părinților voștri din neam în neam.

Iată, vă încredeți în cuvinte mincinoase, care nu vă vor aduce folos.

Cum? Voi furați, ucideți și faceți adulter; jurați mincinos, tîmîiați pe Baal și umblați după alți dumnezei, pe care nu-i cunoașteți,

Și apoi veniți să vă înfățișați înaintea Mea în casa Mea, asupra căreia s-a chemat numele Meu, și ziceți: „Sîntem izbăviți”, ca apoi să faceți iar toate ticăloșiile acelea?

Casa aceasta, asupra căreia s-a chemat numele Meu, n-a ajuns ea, oare, în ochii voștri peșteră de tilhari? (*Ieremia* 7, 1-11).

În încheiere, Ieremia spune: „Mergeti deci la locul meu din Silo, unde făcusem altădată să locuiască numele Meu, și vedeți ce-am făcut Eu cu el” (*Ieremia* 7, 12).

Mînia lui Iisus împotriva negustorilor din templu repetă, în vorbe și în fapte, prorocirea Domnului rostită prin glasul lui Ieremia.

### Casa Domnului și casa regală

Capitolul 7 din *Cartea a doua a Regilor* ne dă o cheie pentru o mai bună înțelegere a misterului templului.

Textul se folosește de dubla semnificație a cuvîntului „casă”: Casa Domnului este templul, iar casa lui David este dinastia întemeiată de acesta. Cele două sensuri sînt folosite în două afirmații contradictorii:

— nu David este cel care va zidi Casa Domnului,

— Domnul este cel care va clădi casa lui David.



Pacea a fost restabilită și David locuiește în palatul său. Bunăstarea nu-l împiedică să fie frământat de îndoieli.

A zis regele către prorocul Natan: „Iată eu locuiesc în casă de cedru, iar chivotul Domnului stă în cort” (*II Regi 7, 2*).

Prorocul Natan, martor al acestor îndoieli, îl îndeamnă pe rege să construiască templul. În timpul nopții însă, Domnul îi spune care-i sînt adevăratele gînduri despre David și proiectul său. Important pentru Domnul este să fie alături de popor, fie sub un cort de pînă, fie sub un acoperiș de lemn de cedru.

Mergi și spune robului meu David: așa grăiește Domnul: Tu oare ai să-mi zidești casă pentru locuința Mea, Cînd Eu n-am locuit în casă din timpul în care am scos pe fiii lui Israel din Egipt și pînă astăzi, ci am trecut din cort în cort? Pe oriunde am umblat cu toți fiii lui Israel, spus-am Eu, oare, măcar o vorbă cuiva din seminții, căruia i-am încredințat să păstoriească poporul Meu Israel și zisu-i-am oare: pentru ce nu-Mi faceți casă de cedru? (*II Regi 7, 5-7*).

Urmează marea revelație. Domnul care a desemnat Judecătorii și a așezat poporul lui Israel pe pămîntul Canaanului, îi va dărui un regat lui David, primul domnitor dintr-o dinastie care confirmă promisiunea divină. Dacă regii sînt necredincioși, vor fi pedepsiți, dar Domnul se ține de cuvînt. Zidirea templului lui Solomon este dovada acestei hotărîri divine.

Iată Domnul îți vestește că-ți va întări casa, iar cînd se vor împlini zilele tale și vei răposa cu părinții tăi, atunci voi ridica după tine pe urmașul tău, care va răsări din coapsele tale și voi întări stăpînirea sa. Acela va zidi casă numelui Meu și Eu voi întări scaunul domniei lui în veci.

Eu voi fi același tată, iar el îmi va fi fiu; de va greși, îl voi pedepsi Eu cu toiagul bărbatilor și cu loviturile fiilor oamenilor, Dar mila Mea nu o voi lua de la el cum am luat-o de la Saul, pe care l-am lepădat înaintea feței tale.

Casa ta va fi neclintită, regatul tău va rămîne veșnic înaintea ta și tronul tău va sta în veci.

Toate cuvintele acestea și toată vedenia aceasta le-a spus Natan lui David (*II Regi 7, 12-17*).

Clădirea unei „case pentru David” are o semnificație simbolică deosebit de importantă: ea este reînnoirea legămîntului sfînt cu poporul lui Israel și menținerea lui în pofida tuturor greutăților pe care le va cunoaște istoria acestui popor.

Ultimele cuvinte ale lui David au caracter de oracol și se referă la legămînt:

Dumnezeul lui Israel a vorbit.

Tăria lui Israel mi-a zis:

Cel ce domnește între oameni cu dreptate  
Cel ce stăpînește cu temere de Dumnezeu,  
E ca lumina dimineții, cînd răsare soarele,  
E ca dimineța fără nori,  
Ca razele după ploaie ce fac să răsară iarba din pămînt,

Nu-i așa, oare, casa mea la Dumnezeu?

Căci legămînt veșnic a încheiat El cu mine,  
Așezămînt pe veci și neschimbat (*II Regi 23, 3-5*).

Iar psalmul repetă:

Făcut-am legămînt cu aleșii Mei, juratu-M-am lui David robul Meu.

Pînă în veac voi întări seminția ta și voi zidi din neam în neam scaunul tău.

În veac voi păstra mila Mea și legămîntul Meu credincios îi va fi.

Și voi pune în veacul veacului seminția lui și scaunul lui ca zilele cerului (*Psalmlui 88, 4-5 și 28-29*).

Iată cum încheie David lunga rugă adresată Domnului, după ce Natan i-a

transmis promisiunea divină: „[...] căci Tu, Doamne Dumnezeule, ai vestit aceasta, și, prin binecuvîntarea Ta, se va face casa robului tău binecuvîntată, ca să fie înaintea ta în veci” (*II Regi 7, 29*).

Această promisiune deschide o perspectivă mesianică. Domnul își respectă cuvîntul și reclădește casa dăruită a lui David.

În ziua aceea ridică-voi cortul cel căzut al lui David și voi drege spărturile lui și dărimăturile le voi ridica la loc și-l voi zidi ca în vremurile cele dintru început (*Amos 9, 11*).

Figura misterioasă a Mesiei capătă contur în a doua parte a cărții lui Zaharia. Este amintit mai întîi David, apoi casa lui. Apoi prorocul recomandă Ierusalimului mai multă smerenie. Iuda este și cîmpia din jur.

În ziua aceea Domnul va întinde ocrotirea Sa asupra celor ce locuiesc în Ierusalim, încît cel mai slab între ei să fie ca David, și casa lui David să fie ca însuși Dumnezeu, ca îngerul Domnului în fruntea lor (*Zaharia 12, 8*).

Și iată că apare cel „străpuns”, personaj misterios care înlocuiește sluga bolnavă văzută de Isaia (*Isaia 52, 13-53, 12*).

Și în ziua aceea mă voi sîrgui să pierd toate neamurile care vor veni împotriva Ierusalimului.

Atunci voi vărsa peste casa lui David și peste locuitorii Ierusalimului duh de milostivire și de rugăciune și își vor aținti privirile înspre mine, pe care ei L-au străpuns: vor face plîngere asupra Lui, cum se face pentru un fiu unul născut și-L vor jeli ca pe cel dintîi născut (*Zaharia 12, 9-10*).

Casa lui David va fi purificată prin jertfa celui „străpuns”.

În vremea aceea va fi un izvor cu apă curgătoare pentru casa lui David și pentru

locuitorii Ierusalimului, pentru curățirea de păcat și de orice întinare (*Zaharia 13, 1*).

Iisus se trage din casa lui David (*Luca 1, 27*). Zaharia, tatăl Sfîntului Ioan Botezătorul, va proroci:

Binecuvîntat este Domnul Dumnezeu lui Israel, că a cercetat și a făcut răscumpărare poporului Său;

Și ne-a ridicat putere de mîntuire, în casa lui David, slujitorul Său (*Luca 1, 68-69*).

Povestind cum i-a fost străpunsă coasta lui Iisus, Ioan îl citează pe Zaharia: „Căci s-au făcut acestea, ca să se îplinească Scriptura [...] Vor privi la la Acela pe care L-au împuns” (*Ioan 19, 36-37*).

### Templul, pol al credinței lui Israel și lumină a popoarelor

Actul întoarcerii către un sanctuar are o semnificație spirituală. După *qibla* musulmană, Mahomed s-a închinat mai întîi în direcția Ierusalimului, iar apoi către Mecca.

În *Ieșirea*, cei care se rugau, îngenuncheau și priveau în direcția cortului adunării.

Iar Moise luîndu-și cortul, l-a întins afară din tabără, departe de ea, și-l numi cortul adunării; și tot cel ce căuta pe Domnul venea la cortul adunării, care se afla afară din tabără.

Și cînd se îndrepta Moise spre cort, tot poporul se scula și sta fiecare la ușa cortului său și se uita după Moise, pînă ce intra el în cort.

Iar după ce intra Moise în cort, se pogora un stîlp de nor și se oprea la intrarea cortului și Domnul grăia cu Moise.

Și vedea tot poporul stîlpul cel; de nor, care stătea la ușa cortului, și se scula tot poporul și se închina fiecare din ușa cortului său (*Ieșirea 33, 7-10*).



Cortul induce două tipuri de atitudine spirituală: a celor care se apropie de sanctuar, îl „caută” pe Domnul, aşteptând de la el o prorocie transmisă prin Moise, şi a celorlalţi, care privesc de la distanţă spre cortul adunării şi se închină cu smerenie.

Psalmul spune:

[...] închina-mă-voi spre sfântă biserica Ta, întru frica Ta (*Psalmii* 4, 7).

Splendoarea Templului străbate până departe.

Porunceşte, Dumnezeule, puterii Tale; întăreşte Dumnezeule această lucrare pe care ai făcut-o nouă.

De la locaşul Tău, din Ierusalim, Îţi vor aduce împărăţiei daruri (*Psalmii* 67, 29-30).

Sfinţenia Domnului prezent în Templu se răspîndeşte în toată cetatea. Ierusalimul este sfânt, sfânt este şi muntele Sion.

Potrivit Psalmului 47, versantul de miazănoapte al muntelui Sion ar putea fi un ținut mitologic în care locuiau zeii. Tot acolo locuia şi zeul Baal din Ugarit. Templul era situat la nordul Ierusalimului, dar aluzia la coastele de miazănoapte ale muntelui Sion încarcă Templul lui Israel cu forţa misterioasă şi fascinantă a muntelui vechilor divinităţi păgîne.

Mare este Domnul şi laudat foarte în cetatea Dumnezeului nostru, în muntele cel sfânt al Lui;

Bine întemeiată spre bucuria întregului pământ. Muntele Sionului, coastele de miazănoapte, cetatea împăratului cel mare. Dumnezeu în palatele ei se cunoaşte, când o apără pe ea (*Psalmii* 47, 1-3).

Din acelaşi Psalm aflăm că puterea spirituală nu se datorează dimensiunilor monumentului sau fastului ceremoniilor:

Primit-am, Dumnezeule, mila Ta, în mijlocul locaşului Tău (*Psalmii* 47, 8).

Acelaşi lucru este spus şi în Psalmul 25:

Că mila Ta este înaintea ochilor mei, şi bine mi-a plăcut adevărul Tău.

Doamne, iubit-am bunăcuviinţa casei Tale şi locul locaşului slavei Tale (*Psalmii* 25, 3 şi 8).

Credinţa este iubirea statornică a Domnului care se arată în prima făgăduinţă, în legământul cu poporul lui Israel, şi în clădirea, cu răbdare, a unei „case” mesianice, mai temeinice decât întiiul jertfelnic. Templul este deci locul în care pot fi retrăite în permanenţă dovezile în timp ale iubirii de Dumnezeu şi astfel se explică imensa lui strălucire.

După numele Tău, Dumnezeule, aşa şi lauda Ta peste marginile pământului (*Psalmii* 47, 9).

Legământul este condiţionat de credinţă. Templul, paznic al prezenţei Domnului, este locul cel mai potrivit pentru îndeplinirea unui legământ: atunci când este săvârşit în public, acest act dobîndeşte un caracter solemn şi devine o mărturie a credinţei.

Făgăduinţele mele le voi plini Domnului, înaintea a tot poporului Lui, În curţile casei Domnului, în mijlocul tău, Ierusalime (*Psalmii* 115, 5 şi 9-10).

În *Iezechiel*, Ierusalimul, devenit sfânt prin prezenţa Templului, este centrul naţiunilor (*Iezechiel* 5, 5); este chiar numit „mijlocul pământului” (*Iezechiel* 38, 12). Iată de ce distrugerea sa va fi considerată o mare ruşine (*Iezechiel* 5, 14-15).

Rugăciunea se face cu faţa întoarsă către Ierusalim.

Îndată ce Daniel află că o poruncă a fost dată, a intrat în casa sa, care avea în cămara de sus fereastră deschisă înspre Ierusalim, şi în fiecare zi a îngenunchat de trei ori, s-a rugat şi a laudat pe Dumnezeu, cum făcea şi mai înainte (*Daniel* 6, 11; vezi şi *Tobit* 3, 11 şi *III Regi* 8, 38, 44 şi 48).

Capitolul 60 din *Isaia*, care descrie splendoarea şi strălucirea Ierusalimului ce fascinează neamurile, a fost scris într-o perioadă când Templul nu fusese încă reconstruit; mai exista altarul pe care se aduceau jertfe. Templul ce avea să vină era de pe atunci perceput ca un izvor de lumină.

Toate turmele Chedarului la tine se vor aduna, berbecii din Nebaiot te vor sluji pe tine şi ca o jertfă bineplăcută urca-se-vor pe jertfelnicul Meu, şi casa rugăciunii Mele se va slăvi (*Isaia* 60, 7).

Datorită „Casei Domnului”, Ierusalimul era ţinta pelerinajelor lui Israel. În vestitul Psalm al pelerinajelor, Templul este menţionat la început şi la sfîrşit.

Veselitu-m-am de cei ce mi-au zis mie: „În casa Domnului vom merge!” Pentru casa Domnului Dumnezeului nostru am dorit cele bune Ție (*Psalmii* 121, 1 şi 9).

De la Sion vine binecuvîntarea, cea a Domnului care-i apără pe cei ce se tem de el şi-i urmează căile.

Te va binecuvînta Domnul din Sion şi vei vedea bunătăţile Ierusalimului în toate zilele vieţii tale (*Psalmii* 127, 5).

Isaia deschide o amplă perspectivă.

Fi-va în vremurile cele de pe urmă, că muntele casei Domnului va fi întărit peste vîrfurile munţilor şi se va ridica deasupra dealurilor. Şi toate popoarele vor curge într-acolo.

Multe popoare vor veni şi vor zice: „Veniţi să ne suim în muntele Domnului, în casa

Dumnezeului lui Iacov, ca el să ne înveţe căile sale şi să mergem pe cărările Sale!” Căci din Sion va ieşi legea şi cuvîntul lui Dumnezeu din Ierusalim (*Isaia* 2, 2-3).

Popoarele atrase de Dumnezeu şi de Templul său sînt adesea numite „insule” (*Isaia* 41, 5; 42, 10).

Splendoarea templului în toată gloria sa nu poate fi măsurată decît cu imensitatea durerii care se aşterne după distrugerea lui. Pentru sufletul evreilor, dărîmarea sanctuarului trezeşte un sentiment de izgonire care va dăinui de-a pururi

Templul nostru sfînt şi slăvit în care te-au preaslăvit părinţii noştri a ajuns pradă focului şi toate cele scumpe nouă, dărîmături!

Poţi Tu oare să Te stăpîneşti, să taci, Doamne, şi să ne întristezi atît de mult? (*Isaia* 64, 10-11).

### Templul izvor

În Psalmul 45, apele mărilor sînt comparate cu cele ale rîului Chedron. Apele mărilor, izvorîte din haos, reprezintă o ameninţare simbolică pentru poporul lui Israel. Apele Chedronului, în schimb, înveselesc cetatea Domnului, o adapă şi o fertilizează. Templul nu este evocat în mod direct, dar este prezent în mijlocul locaşului sfîntit de „cel preainalt”.

Venit-au şi s-au tulburat apele lor, cutremuratu-s-au munţii de tîria Lui. Apele rîului veselesc cetatea lui Dumnezeu; cel preainalt a sfîntit locaşul Lui (*Psalmii* 45, 3-4).

Exista la Ierusalim un izvor numit Ghihon, ale cărui ape erau îndreptate printr-un canal spre un bazin al cărui nume, Siloe, înseamnă „trimis”. Izvorul Ghihon era singurul din oraş şi de aceea el simboliza îmbogăţirea credin-



tei lui Israel prin prezența sfântă din Templu.

Această sursă de apă era considerată loc sfânt, deoarece acolo erau unși regii din seminția lui David.

[...] și au pus pe Solomon călare pe catirul regelui David și l-au dus pînă la Ghihon. Și a luat preotul Ţadoc cornul cu untdelemn sfințit din cort și a miruit pe Solomon. Și s-a sunat din trâmbițe și tot poporul a strigat: „Trăiască regele Solomon!” (III Regi 1, 38–39).

Vom regăsi simbolul acestui izvor la Isaia, atunci cînd tînărul rege al Iudei, Ahaz, este amenințat de Rețin, regele Aramului, și Pecah, regele lui Israel, uniți împotriva lui. Chemarea Asiriei în ajutor ar fi însemnat inundarea izvorului cu apele nemiloase ale Eufratului.

Este astfel prevenit regele, ce urma să fie un suveran care să aducă Iudei, în perspectiva mesianică, fericirea paradisiacă (Isaia 7, 14–17).

Și mi-a mai grăit Domnul astfel: „Fiindcă poporul acesta a nesocotit apele Siloamului, care curg lin, să tremure înaintea lui Rețin, feciorul Remaliei.” Iată că acum Domnul va aduce peste ei apele cele mari și furioase ale Eufratului: pe regele Asiriei și toată strălucirea lui. Ele vor trece peste toate zăgazurile și vor da afară peste malurile lui. Și se va revărsa în Iuda, îl va îneca și îl va umple de apă, ajunge-va pînă la gît și cu revărsările lui întinse va acoperi toată țara (Isaia 8, 5–8).

Trădarea lui Israel este o adevărată dezertare spirituală.

[...] pe mine, izvorul apei celei vii, m-au părăsit, și și-au săpat fîntîni sparte, care nu pot ține apă (Ieremia 2, 13; vezi și 17, 31).

Tema apei vii va fi folosită de mai multe ori de Ioan, în Evanghelic (Ioan

4, 10–14; 7, 37–39; 19, 34 (Vezi p. 60 „Apa reînnoirii și a renașterii”) și în *Apocalipsa*:

[...] rîul și apa vieții (*Apocalipsa* 22, 1–2).

În noul templu pe care Iezechiel îl vizitează cu gîndul, o apă necunoscută iese de sub prag.

Apoi m-a dus înapoi la ușa templului și iată pe sub pragul templului curgea o apă spre răsărit; că templul era cu fața spre răsărit și apa curgea de sub partea dreaptă a templului, pe partea de miazăzi a jertfelnicului (*Iezechiel* 47, 1).

Bărbatul necunoscut care-l călăuzește pe proroc îl îndeamnă să treacă rîul. Apa i se ridică pînă la glezne, pînă la genunchi, pînă la mijloc, și pînă la urmă fluviul nu mai poate fi traversat.

Și a mai măsurat încă o mie de coți, și era un rîu pe care nu-l puteam trece, căci apele crescuseră; erau ape de trecut înotînd, un fluviu care nu se putea trece. Atunci mi-a zis bărbatul acela: „Ai văzut, fiul omului?” Și el m-a dus înapoi la malul rîului (*Iezechiel* 47, 5–6).

Povestirea continuă cu o descriere a fertilității generate de aceste ape darnice. Este parcă o altă țară, în care viața clocotește acolo unde pătrund suvoaiele năvalnice (*Iezechiel* 47, 7–12).

Templul reclădit devine astfel centrul vieții.

Această viață este și viața spirituală a credinciosului. Versetele psalmului următor sînt grăitoare. La umbra aripilor Domnului, în acest templu în care prezența divină este încadrată de aripi de heruvim, credinciosul descoperă izvorul unei alte vieți, cea care șiroiește de lumină.

[...] fiii oamenilor în umbra aripilor Tale vor nădăjdui.

Sătura-se-vor din grăsimea casei Tale, și din izvorul desfătării Tale îi vei adăpa pe ei. Că la Tine este izvorul vieții, întru lumina Ta vom vedea lumină (*Psalmii* 35, 7–9).

Scoate-veți apă cu veselie din izvoarele mîntuirii (*Isaia* 12, 3).

## TEMPLUL ÎN NOUL TESTAMENT

### Iisus și Templul

După ce Iisus a fost tăiat împrejur și a primit un nume, Iosif și Maria L-au adus la Templu.

Și cînd s-au împlinit zilele curățirii lor, după Legea lui Moise, L-au adus pe Prunc la Ierusalim, ca să-L pună înaintea Domnului, Precum este scris în Legea Domnului, că orice întîi-născut de parte bărbătească să fie închinat Domnului, Și să dea jertfă, precum s-a zis în Legea Domnului, o pereche de turturele sau doi pui de porumbel (*Luca* 2, 22–24).

Intervin două personaje, îndemnate de puterea credinței și călăuzite de Sfîntul Duh: ele așteaptă mîngîierea lui Israel și eliberarea Ierusalimului. Mîngîierea lui Israel (*Isaia* 40, 1; 51, 12; 61, 2) însemna izbăvirea poporului Domnului. „Eliberarea” Ierusalimului ne duce cu gîndul la ideea de răscumpărare.

Iisus a fost răscumpărat cu prețul jertfei a doi porumbei; de aci înainte El va fi *Goel*, sau Răscumpărătorul. Răscumpărarea nu va fi numai a lui Israel, ci pregătită „înaintea feței tuturor popoarelor”.

El L-a primit în brațele sale și a binecuvîntat pe Dumnezeu și a zis: Acum, slobozește pe robul Tău, Stăpîne, după cuvîntul Tău, în pace; Că ochii mei văzură mîntuirea Ta,

Pe care ai gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor; Lumină spre descoperirea neamurilor și slava poporului Tău Israel (*Luca* 2, 28–32).

Binecuvîntarea lui Simeon este de fapt o prorocie. În acest fel, Templul își regăsește străvechea funcție de oracol (*Ieșirea* 33, 7 și 11; *Numerii* 12, 8) pe care aproape o pierduse, fie din lipsă de credință (*I Regi* 3, 1), fie pentru că sanctuarul se transformase mai curînd în loc de aducere a jertfelor și de celebrare a liturghiei.

Cînd Iisus, mut ca orice copil mic, pătrunde în Templu, Dumnezeu grăiește confirmînd universalitatea mîntuirii.

După botez, Iisus este dus de Sfîntul Duh în deșert pentru a fi supus unor încercări diabolice. După o primă nereușită, diavolul nu se lasă bătut și-l duce pe Iisus la Ierusalim. Acolo îl așază pe aripa cea mai înaltă a Templului, pe un loc împodobit, se zice, cu pene sau frunze de palmier.

Și L-a dus în Ierusalim și L-a așezat pe aripa templului și I-a zis: Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-Te de aici jos (*Luca* 4, 9).

Ispititorul se referă la Psalmul 90, în care se spune despre Dumnezeu:

Cu spatele te va umbri pe tine și sub aripile Lui vei nădăjdui (*Psalmii* 90, 4).

El citează chiar un fragment din el:

Că îngerilor Săi va porunci pentru tine ca să te păzească în toate căile tale. Pe mîini te vor înălța ca nu cumva să împiedici de piatră piciorul tău (*Psalmii* 90, 11–12).

Diavolul contează pe ambiguitatea simbolului. El vrea să transforme o metaforă reușită într-un îndemn care să fie înțeles ca atare și chiar urmat. Căci imaginile psalmului sînt un stri-



găt către divinitate și nu un îndemn la răzvrătire împotriva lui Dumnezeu.

Satana îi propune lui Iisus un zbor magic care să uimească mulțimile. Iisus nu-i urmează îndemnul: el va face minuni nu pentru a-i uimi pe oameni, ci pentru a-i învăța. Ele vor fi îndreptate către cei bolnavi, cei slabi, cei săraci care nu mai așteaptă nimic de la semenii lor, dar așteaptă în schimb venirea Împărăției Cerurilor.

Într-o zi, Iisus împreună cu ucenicii săi treceau pe lângă un lan de grâu. Cîțiva dintre ei, flămânzi fiind, smulgeau spice pentru a mânca boabele. Era în zi de sîmbătă și fariseii protestează, spunînd că a smulge spicele e ca și cum ai secera. Iisus le răspunde cu două pilde în care este evocat Templul.

Iar El le-a zis: Au n-ați citit ce-a făcut David cînd a flămînzit, el și cei ce erau cu el? Cum a intrat în casa Domnului și a mîncat pîinile punerii înainte, care nu se cuveneau lui să le mînce, nici celor ce erau cu el, ci numai preoților?

Sau n-ați citit în Lege că preoții, sîmbăta, în templu, calcă sîmbăta și sînt fără de vină? Ci grăiesc vouă că mai mare decît templul este aici

Dacă știți ce înseamnă: Milă voiesc iar nu jertfă, n-ați fi osîndit pe nevinovați. Că Domn este și al sîmbetei Fiul Omului (Matei 12, 3-8).

(Întîmplările biblice citate de Iisus se găsesc în *I Regi* 21, 2-7 și *Leviticul* 24, 5-9).

Iisus va arăta, de asemenea, că anumite obiceiuri acceptate de scribi și de farisei vor duce la lipsă de respect față de Templu.

Vai vouă, călăuze oarbe! care ziceți: Cel ce se va jura pe templu, nu este cu nimic legat, dar cel ce se va jura pe aurul templului este legat.

Nebuni și orbi! Ce este mai mare, aurul sau templul care sfințește aurul?

Ziceți iar: Cel ce se va jura pe altar, cu nimic nu este legat, dar cel ce se va jura pe darul ce este deasupra altarului este legat.

Nebuni și orbi! Ce este mai mare, darul sau altarul care sfințește darul?

Deci cel ce se jură pe altar se jură pe el și pe toate cîte sînt deasupra lui.

Și cel ce se jură pe templu se jură pe el și pe Cel care locuiește în el (Matei 23, 16-21).

Iisus nu a disprețuit Templul, ci, dimpotrivă, i-a gonit din el pe negustorii nerușinați. Marcu povestește cum el îi alunga pe cei care, încărcăți cu mărfuri, treceau prin templu, acesta fiind drumul cel mai scurt între oraș și Muntele Măslinilor.

Și au venit în Ierusalim. Și, intrînd în templu, a început să dea afară pe cei ce vindeau și pe cei ce cumpărau în templu, iar mesele zarafilor și scaunele neguțătorilor de porumbei le-a răsturnat.

Și nu îngăduia să mai treacă nimeni cu vreun vas prin templu.

Și-i învăța și le spunea: Nu este, oare, scris: Casa Mea casă de rugăciune se va chema, la toate neamurile? Voi însă ați făcut din ea peșteră de tîlhari (Marcu 11, 15-17).

În Templu, Iisus observă generozitatea pomenii date de o biată văduvă, și o dă drept pildă ucenicilor săi (Marcu 12, 41-44; Luca 21, 2-4).

Ca și sinagogile, templul este pentru Iisus loc de învățătură. „Și ziua era în templu și învăța, iar noaptea, ieșind, o petrecea pe muntele ce se cheamă al Măslinilor” (Luca 21, 37; vezi și Marcu 12, 35; Luca 19, 47; Ioan 8, 20 și 18, 20).

În Sfînta Evanghelie după Ioan, la Capitolul 7, este relatată cea mai lungă perioadă de învățătură petrecută de Iisus în templu. Iisus sosește cînd *Suk-kôt*, sărbătoarea corturilor sau a colibelor, era deja în toi. În afară de jertfe și procesiuni, sărbătoarea comporta și

un ritual al apei. În fiecare zi preoții coborau la iazul Siloe, scoteau apă într-un ulcior de aur pe care-l aduceau la templu. Apa era vărsată pe marginea altarului. Probabil că acest ritual explică vorbele lui Iisus.

În ziua cea din urmă — ziua cea mare a praznicului — Iisus sta între ei și a strigat, zicînd: Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea.

Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura: rîuri de apă vie vor curge din pîntecele lui. Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe care avea să-l primească acei ce credeau în El, căci încă nu era (dat) Duhul; pentru că Iisus încă nu fusese preaslăvit (Ioan 7, 37-39).

Seara, curtea femeilor era locul serbărilor celor mai populare. Piața era puternic luminată. Dansurile, muzica și cîntecele levitiilor țineau pînă dimineața.

A doua zi, după terminarea serbării, inspirat probabil de lumina din piață, Iisus spune în Templu: „[...] Eu sînt Lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții” (Ioan 8, 12).

Se pot trage multe învățăminte din atitudinea lui Iisus față de templu.

Ioan povestește și el izgonirea negustorilor din Templu care se termină cu un ordin: „[...] Luați acestea de aici. Nu faceți casa Tatălui Meu casă de negustorie” (Ioan 2, 16).

Și Ioan completează: „Și și-au adus aminte ucenicii Lui că este scris: Rîvna casei Tale Mă mistuie” (Ioan 2, 17).

Actul profetic repede va fi urmat de o reacție a Iudeilor.

Ce semn ne arăți că faci acestea?

Iisus a răspuns și le-a zis: Dărîmați templul acesta și în trei zile îl voi ridica.

Și au zis deci Iudeii: În patruzeci și șase de ani s-a zidit templul acesta! Și Tu îl vei ridica în trei zile?

Iar El vorbea despre templul trupului Său.

Deci, cînd s-a sculat din morți, ucenicii Lui și-au adus aminte că aceasta o spusese și au crezut Scripturii și cuvîntului pe care îl spusese Iisus (Ioan 2, 18-22).

Atunci cînd Ioan vorbește de trupul lui Iisus, trebuie să știm că este vorba de întreaga lui făptură, care este precum cortul, sanctuar al cuvîntului divin.

Și Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi (Ioan 1, 14).

Amintind de scara care, în visul lui Iacov, lega cerul de pămînt, Ioan citează vorbele Mîntuitorului din care reiese că Iisus apare ca legătura dintre lumea pămîntească și Împărăția Cerurilor. La sfîrșitul discuției sale cu Nata-nael, Iisus spune: „[...] Adevărat, adevărat zic vouă, de acum veți vedea cerul deschizîndu-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și coborîndu-se peste Fiul Omului” (Ioan 1, 51).

Străvechiul jertfelnic făcea legătura între Dumnezeu și om. El era poarta cerului (Facerea 28, 17).

Iisus afirmă: „[...] Eu sînt ușa oilor (Ioan 10, 7), poartă a sanctuarului invizibil care-i leagă pe oameni de Dumnezeu.

Același lucru i-l va spune femeii samaritence, dar cu alte vorbe. După ce o încredințează că El este izvorul din care țîșnește viața veșnică (Ioan 4, 14), El spune: „Femeie, crede-Mă că vine ceasul cînd nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim nu vă veți închina Tatălui” (Ioan 4, 21).

În încheiere spune: „Duh este Dumnezeu și cei ce Î se închină trebuie să Î se închine în duh și în adevăr” (Ioan 4, 24).

Un martor, potrivit lui Iisus, îi va repeta vorbele în fața Consiliului Suprem: „Distrugeți acest Templu”, fără să realizeze că prin aceste cuvinte Hristos sublinia caracterul sfînt al edificiu-



lui pe care dorește să-l clădească. Iată vorbele lui Iisus:

[...] Voi dărima acest templu făcut de mână, și în trei zile altul, nefăcut de mână, voi clădi (Marcu 14, 58).

Ștefan își încheie discursul, care nu este o pledoarie, amintind că sanctuarul material nu poate dăinui veșnic, deoarece imensitatea lui Dumnezeu depășește orice spațiu construit de oameni.

Dar Cel preînalt nu locuiește în temple făcute de mâini, precum zice prorocul. Cerul este tronul Meu și pământul așternut picioarelor Mele. Ce casă Îmi veți zidi Mie? — zice Domnul — sau care este locul odihnei Mele? (Fapte 7, 48–49).

### Templul creștinilor

Pavel consideră că omul este templul lui Dumnezeu. Iisus Hristos este temelia Bisericii, comunitate spirituală a oamenilor. Pornind de la această idee, fiecare clădește edificii mai mult sau mai puțin fragile, pe care Judecata le va cântări. Imaginea edificiului ne trimite spre un alt simbol.

Nu știți, oare, că voi sînteți templul lui Dumnezeu și că duhul lui Dumnezeu locuiește în voi? De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica Dumnezeu pe el, pentru că sfînt este templul lui Dumnezeu, care sînteți voi (I Corinteni 3, 16–17).

Creștinul trebuie să-și respecte trupul care este templul Duhului Sfînt.

Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfînt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu și că voi nu sînteți ai voștri? Căci ați fost cumpărați cu preț! Slăviți, dar, pe Dumnezeu în trupul vostru (I Corinteni 6, 19–20).

Omul trebuie să aleagă între lumină și întuneric, între Iisus și Satana. „Sau ce înțelegere este între templul lui Dumnezeu și idoli? Căci noi sîntem templu al Dumnezeului cel viu” (II Corinteni 6, 16).

Creștinii sînt o mulțime de sanctuare care, împreună, formează marele Templu al Bisericii.

Deci nu mai sînteți străini și locuitori vremelnici, ci sînteți împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu, Zidiți fiind pe temelia apostolilor și a prorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind însuși Iisus Hristos. Întru El, orice zidire bine alcătuită crește ca să ajungă un locaș sfînt în Domnul, În care voi împreună sînteți zidiți, spre a fi locaș al lui Dumnezeu în Duh (Efeseni 2, 19–22).

Capitolul 9 al Epistolei către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel începe cu istoria și descrierea templului din Ierusalim. Autorul vede în vechiul edificiu simbolul care prefigurează noul sanctuar nefăcut de mîna omului. Aici, vechile jertfe, care aduceau o purificare vremelnică, sînt înlocuite de sacrificiul lui Hristos care înlătură definitiv robia păcatului.

Iar Hristos, venind arhiereu al bunătăților celor viitoare, a trecut prin cortul cel mai mare și mai desăvîrșit, nu făcut de mînă, adică nu din zidirea aceasta; El a intrat o singură dată în Sfînta Sfintelor, nu cu sînge de țapi și de viței, ci cu însuși sîngele Său, și a dobîndit o veșnică răscumpărare.

Căci dacă sîngele țăpilor și al taurilor și cenușa junincii, stropind pe cei spurcați, îi sfințește spre curățirea trupului, Cu cît mai mult sîngele lui Hristos, care, prin Duhul cel veșnic, s-a adus lui Dumnezeu pe Sine, jertfă fără de prihană, va curăți cugetul vostru de faptele cele moarte,

ca să slujiți Dumnezeului celui viu? (Evrei 9, 11–14).

În *Apocalipsa*, cortul Domnului îi adăpostește pe martiri

Aceștia sînt cei ce vin din strîmtorarea cea mare și și-au spălat veșmintele lor și le-au făcut albe în sîngele Mielului. Pentru aceasta sînt înaintea tronului și slujesc în el lui Dumnezeu ziua și noaptea, și Cel ce șade pe tron înălța-va cortul Lui asupra lor; Nu vor mai flămînze, nici nu vor mai înseta, nici nu va mai cădea soarele peste ei și nici o arșiță; Căci Mielul, cel ce stă la mijlocul tronului, îi va paște pe ei și-i va duce la izvoarele

apelor vieții și Dumnezeu va șterge orice lacrimă din ochii lor (*Apocalipsa* 7, 14–17).

În Vechiul Legămînt, Templul sfințea Ierusalimul pămîntesc. În Ierusalimul ceresc nu mai sînt temple.

Și templu n-am văzut în aceasta, pentru că templul ei este Domnul Dumnezeu, Atotțitorul, și Mielul (*Apocalipsa* 21, 22).

Apa vieții izvorăște din tronul Mielului.

Mi-a arătat, apoi, rîul și apa vieții, limpede cum e cleștarul și care izvorăște din tronul lui Dumnezeu și al Mielului (*Apocalipsa* 22, 1).



## INDICE TEMATIC

- Adăpa (a): 52, 53, 56.  
 Adăpost: 120, 231, 369.  
 Adăpostul chivotului: 374.  
 Adiere: 35, 36, 68, 286.  
 Adînc (*Tehōm*): 52–56, 91, 129, 309.  
 Adulter: 174, 195, 282.  
 Adunare: 108, 205, 320.  
 Adunare sfîntă: 266.  
 Afundare: 54.  
 Agonie (zbucium): 149.  
 Agricultură: 94.  
 Alegere divină: 158.  
 Alfa și Omega: 195.  
 Aluat, aluat dospit: 158–160.  
 Ambrozie: 125.  
 Amestec interzis: 260.  
 Amintire: 78, 201.  
 An sabatic: 266.  
 Anatemă (afurisenie): 40, 41, 169.  
 Animale: 44, 85.  
 Antropomorfism: 191.  
 Apă: 53–62, 85, 168, 272, 338, 393–395.  
 Apărător: 196.  
 Ape mari: 309, 310.  
 Apocalipsă: 172, 173, 273.  
 Apostazie (ca boală): 338.  
 Arbitru: 345.  
 Arc: 15, 16, 173.  
 Arde (a): 143, 192.  
 Ardere de tot: 37, 59, 110, 117–119, 321, 386, 387.  
 Argint (metal): 45, 46.  
 Arginți (treizeci): 210, 211.  
 Aripi îngerești: 309.  
 Armonie: 244, 245.  
 Armura spirituală: 192.  
 Arvuna moștenirii: 259.  
 Ascet: 284.  
 Ascultare (supunere): 14, 55, 56, 360.  
 Asin: 174.  
 Așternut picioarelor: 28, 375.  
 Aștri (stele): 13–17.  
 Atinge (a) (cerul): 130, 136.  
 Atrage: 93, 196, 289.  
 Aurora, zori: 17, 26.  
 Auzi (a) (vocea lui Dumnezeu): 273.  
 Avea (a) (răgaz): 265, 266.  
 Axul lumii: 129.  
 Azima: 158, 159.  
 Balaurul Apocalipsei: 186, 187.  
 Balsam de Galaad: 339.  
 Barieră: 109.  
 Bate (a) (păstorul): 210, 211.  
 Berbec: 118, 175.  
 Beție: 19, 52, 54, 139, 145, 146, 148, 149, 291, 332.  
 Bici: 230.  
 Bine-mirositor: 149.  
 Binecuvîntare: 56, 90, 139, 148, 158, 164.  
 Biserică: 200, 244–246.  
 Blestem: 56, 88–90, 139.  
 Boală: 337, 338.  
 Bocitoare: 316–318.  
 Boltă cerească: 85.  
 Boltă, boltă înstelată: 16, 110.



Botez: 34, 46, 57, 61, 179, 245, 305.  
 Boteza (a): 58, 116.  
 Brațul lui Dumnezeu: 202, 210, 231, 232.  
 Brățări: 28.  
 Brîu: 290.  
 Bucura (a se) (de Dumnezeu): 327–329.  
 Bucurie: 74, 327–332.  
 Bun și rău: 125.  
 Bunavestire: 353.  
 Butaș: 97, 98, 132.  
 Butuc de viță aleasă: 128, 129.

Cadavru: 58.  
 Caduceu: 183.  
 Cai (culori): 37, 44, 169, 171, 172, 286.  
 Cal: 45, 70, 145, 167–174.  
 Canaaneii: 139.  
 Cananeiancă (femeia): 354.  
 Capcane: 23.  
 Capră: 277, 278.  
 Capul Trupului: 245, 364.  
 Carne (trup): 61, 163, 164, 199.  
 Carte aruncată în Eufrat: 293.  
 Carul lui Ilie: 37, 44.  
 Casă cu temelie bună sau rea: 251, 252.  
 Cațîrul lui Solomon: 174.  
 Cădere: 340.  
 Căi (a se), căință, pocăință: 41, 61, 97, 139, 191.  
 Călăreț: 57, 167, 168, 169, 173, 288.  
 Călăuză: 92.  
 Călca (a) (în picioare): 145, 192.  
 Căprioară: 330.  
 Cărmizi: 108, 294, 386.  
 Cărbuni aprinși: 116, 149, 255.  
 Căsătorie: 245, 246, 288.  
 Ceafă (cerbice): 223, 224.  
 Ceară: 194.  
 Ceasul al unsprezecelea: 143.  
 Cedru: 39, 117, 129, 134, 135, 390.  
 Cel care vede: 75, 127.  
 Cele patru făpturi: 149, 311.  
 Centru: 116, 120.  
 Cenușă: 33, 59, 116, 161, 250.  
 Cerb: 77.  
 Cerc: 54.

Cerne (a): 70.  
 Cerul ca un cort: 370.  
 Cerul lui Dumnezeu: 109–113, 388, 389, 398.  
 Ceruri noi: 44, 47.  
 Cheie: 230.  
 Chimvale: 322, 333.  
 Chip: 191, 245.  
 Chiparos: 135, 136.  
 Chivotul legământului: 195, 207, 229, 270, 271, 373, 376, 388.  
 Cina lui Iisus: 164, 176, 365.  
 Cingătoare: 237, 290.  
 Cioburi: 149, 250.  
 Citadela și cetatea: 103, 104, 121, 122, 251.  
 Ciine: 140.  
 Cîmp: 95, 292.  
 Cîntarea Cîntărilor: 179, 199, 200.  
 Cîntarea lui Iezechia: 340.  
 Cîntec, cînt: 92.  
 Cîntec de jale: 311.  
 Clădire: 250–253.  
 Coadă: 173.  
 Coarne: 109, 172, 228, 284, 314.  
 Coarnele jertfelnicului: 257, 387.  
 Coasta lui Adam: 441, 442.  
 Coif: 39, 192.  
 Colan: 225, 226.  
 Colibă: 372, 373.  
 Comoară: 250.  
 Comunitate de creștini: 162, 398.  
 Concurs de jertfe: 285.  
 Condei de fier: 221, 257.  
 Confesiune de credință: 115.  
 Confunda (a): 107.  
 Constelații: 16.  
 Construcție spirituală: 254.  
 Contempla (a): 109.  
 Contopire: 60, 268.  
 Contradicție: 279.  
 Convalescență: 337.  
 Convertire: 219, 220.  
 Copac: 26, 39, 40.  
 Cor misterios: 311.  
 Corabie: 54, 55, 70, 71.  
 Corb: 55.

Coroană: 26, 27, 146.  
 Cort: 14, 199, 251, 369–372, 391, 392.  
 Cortul adunării: 59, 371, 392.  
 Corvoadă: 89.  
 Creație: 46, 55, 56, 249.  
 Credință: 354, 355.  
 Credință, boabă de muștar: 354.  
 Creștin, templul lui Dumnezeu: 398.  
 Crocodil: 54, 186.  
 Cruce: 102, 360–362.  
 Cu toată inima: 219.  
 Culte păgîne: 40, 87, 127, 128, 148.  
 Cultul Canaaneilor: 194, 280, 397.  
 Cupă (pahar): 45, 147–150, 152.  
 Cuptor (a topi): 34, 35, 40, 41.  
 Curaj: 181.  
 Curățenie: 58.  
 Curățire, purificare: 45, 175.  
 Curățirea pomilor: 128.  
 Curcubeu: 13, 44, 55, 56.  
 Curgeri de apă: 37.  
 Cutremur: 34, 35.  
 Cuțit: 117.  
 Cuvînt: 36, 37, 46, 47, 52, 95, 161, 162, 258, 265, 359.

Da (a-și) (viața): 149.  
 Dans: 74, 144, 329, 331, 334.  
 Dar: 18, 158, 301.  
 Daruri ale Duhului: 128, 244, 372.  
 De sus: 110–113.  
 Decăderea orașului Șilo: 379–381.  
 Dedublare: 79.  
 Degetul lui Dumnezeu: 236, 353.  
 Demiurg: 51.  
 Demoni: 148, 183, 194, 277, 354.  
 Deportare, surghiunire: 90.  
 Deprimare, deznădejde: 160.  
 Deschiderea ochilor: 20, 183.  
 Desfrînare, desfrînată: 216.  
 Desfrînata din Babilon: 45.  
 Despărțire: 195.  
 Despuiere: 238–240, 256.  
 Deșert (pustiu): 33, 60, 92, 108, 162, 196, 289.  
 Devastare: 39.

Deviere spirituală: 146.  
 Devora, mistui (a): 33, 39.  
 Dezvăluirea Crucii: 115.  
 Diademă, cunună: 26, 146, 172, 258.  
 Diavol: 94, 97, 115.  
 Dimineață: 92.  
 Dislocare: 293.  
 Disperare: 149, 215.  
 Divorț (act): 195.  
 Doborîre: 339.  
 Doliu: 91, 160, 238, 261, 316, 323.  
 Domnul și doi îngeri: 126.  
 Dorință sexuală: 75.  
 Dormi (a): 160.  
 Dospire: 158, 159.  
 Douăsprezece pietre ale hoșenului: 29.  
 Dreapta lui Dumnezeu: 92, 231.  
 Drojdie: 148, 149.  
 Drum: 20, 23, 93, 98–102, 111, 345, 375, 376.  
 Duh: 46, 60, 61, 72, 74–81, 85, 129, 179, 233, 303, 353.  
 Duiosie (*Hésed*): 45, 191, 197, 199, 201.  
 Dumbravă: 87, 126.

Ebeniști: 255.  
 Educarea poporului: 278.  
 Efod: 59, 229.  
 Eliberare: 265.  
 Emblema persoanei: 258.  
 Emoții: 200–202.  
 Enigma lui Samson: 181.  
 Epileptic: 354.  
 Euharistie (împărtășanie): 162, 163.  
 Exil (surghiunire, deportare): 43, 88, 92, 98, 162, 163, 169, 278, 373.

Facere: 46, 249.  
 Faptă enigmatică: 277.  
 Faraon: 57, 89.  
 Farisei: 22, 61, 160, 185.  
 Fața strălucitoare: 35.  
 Față: 15, 17, 18, 21, 226–229, 260, 279, 289.  
 Făclie: 15, 23, 24, 27, 30, 37.  
 Făclii în oale: 24.  
 Făgăduințe (în templu): 392.



Făină: 158, 160, 284.  
 Fără cusur: 175.  
 Fecioară: 194.  
 Fecioare (pildele celor zece): 24.  
 Femeie: 21, 196, 198, 201, 204, 242, 288, 289.  
 Fericire: 80.  
 Fiare: 39, 41, 44, 55, 86.  
 Fiară din Apocalipsă: 45, 186.  
 Fier, trecut în jurul gîtului: 225.  
 Fierar (turnător): 74.  
 Fiere: 201.  
 Fiii lui Cahat (cărăuși): 230.  
 Ființe compozite: 186.  
 Filistenii: 207.  
 Fiu: 162, 191, 362.  
 Fîntînă: 87, 88, 272, 394.  
 Flacăra: 24, 33, 37, 39, 41, 43, 116, 192.  
 Flagel: 111.  
 Floare de aur: 27, 146, 229.  
 Flori: 24, 25.  
 Fluieratul Domnului: 312.  
 Foale: 46, 74.  
 Foame: 158–162.  
 Foc: 13, 33, 36–47, 80, 94, 117, 127–129, 141, 172, 192, 211, 353, 366, 379, 385, 386, 387.  
 Fortă superioară, de sus: 15.  
 Freamăt: 200–202, 327.  
 Frică (spaimă): 17, 35, 38, 66, 312.  
 Friguri (fiori): 242.  
 Frînghie de doliu: 290.  
 Frumusețe: 16, 73.  
 Fum: 103.  
 Funii (Samson): 281.  
 Furia mării: 54.  
 Furie, minie: 192.  
 Furtună: 35, 44, 55, 67, 70, 71, 109, 291, 310.  
 Gelozie: 42, 128, 191–194.  
 Geme (a), geamăt: 75, 90, 104, 317, 339, 364.  
 Generație răzvrătită: 233, 273, 363.  
 Gît: 223–226.  
 Glasul trâmbiței: 201.  
 Gol: 17, 33.

Goliciune: 196, 238, 239, 289.  
 Grajd: 169.  
 Gravare: 256, 257.  
 Grădinar: 53.  
 Grădină: 17, 38, 76, 86–88, 103, 130.  
 Grîu: 141, 158.  
 Groapă: 340.  
 Gură, față: 37, 38, 45, 72, 216, 278.  
 Haină: 53, 59, 145, 192, 201, 283, 284.  
 Haine rupte: 238.  
 Haos: 191.  
 Har: 15, 18, 26, 56, 60, 62, 66, 159, 221, 254.  
 Haran: 113, 385.  
 Harpă: 145, 322, 323.  
 Harpe și chitare: 96, 146.  
 Heruvim: 38, 87, 116, 374.  
 Hicsos: 167.  
 Hipopotam: 136, 186.  
 Hoșen: 28, 29, 59.  
 Hoț: 22.  
 Hrană: 157, 160, 163, 176.  
 Iachint: 173.  
 Iad (salvat din): 339.  
 Iarbă uscată: 217.  
 Idolatrie: 140, 148, 196.  
 Idoli: 42, 72, 119, 127, 128, 192, 203, 256.  
 Iertare, milostivenie: 55, 61, 65, 201, 232.  
 Iertarea păcatelor: 195, 196.  
 Ieșire: 89, 90, 162, 163, 168, 278, 372.  
 In: 27, 28, 59.  
 Independență: 175.  
 Inima femeilor: 220.  
 Inimă: 20, 36, 37, 60, 93, 130, 162, 199, 215–223, 288, 337, 338, 340.  
 Insecte: 140.  
 Instrument cu coarde: 321–324.  
 Instrument de exorcism: 321.  
 Insule (neamuri): 312, 391, 392.  
 Inteligență: 215, 216.  
 Intrarea lui Iisus în Ierusalim: 174.  
 Invidie: 192.  
 Irigație, iriga (a): 51–53.  
 Ispășire: 58, 374.  
 Ispită: 94, 114, 162, 183, 395.

Iubire: 22, 42, 141, 191–201, 258, 288.  
 Iubit: 141.  
 Izbăvire: 163, 358.  
 Izgonire: 87.  
 Izvor: 51, 60, 211, 389, 393, 394, 397.  
 Îmbrăca (a): 197.  
 Împăcare: 103, 245, 359.  
 Împărăția cerurilor, a lui Dumnezeu: 22, 61, 95, 143, 159, 352.  
 Împărțire: 160, 162–164.  
 Împărțășanie: 23, 147, 148, 163, 164, 365.  
 Împrăștiere: 293.  
 Înălțimi sfinte: 16, 118–120, 127, 192.  
 Încălțăminte: 46, 108, 159, 176, 204.  
 Întelegciune: 16, 31, 161, 191, 215, 230, 252, 255.  
 Închinare orientată: 176, 301–305.  
 Înflorit: 134.  
 Înger: 35, 58, 114, 149, 160, 171, 279, 321, 342, 358, 376.  
 Înghiți (a): 47.  
 Înhamă (a) (caii de la care): 37.  
 Înjunghiat: 176, 223, 224.  
 Înlocuire: 118, 178.  
 Înmușurire: 129.  
 Înmulțirea pîinilor: 94, 115, 162, 163, 295, 365.  
 Întîlnire cu Dumnezeu: 58.  
 Întîiul-născut: 202, 364, 365, 395.  
 Întoarce (a) (spatele): 224, 227.  
 Întoarcere: 91, 92, 101–102, 223.  
 Întuneric: 14, 21–23, 40, 53, 54, 343, 388.  
 Înviat: 164, 362–366.  
 Înviere: 22, 44, 62, 104, 284, 285, 362–365.  
 Jertfă de copii: 128, 178, 365, 374.  
 Jertfă pentru păcat: 179.  
 Jertfe: 43, 119, 150–152.  
 Jertfelnic: 43–45, 283, 285, 286, 385–388.  
 Jitniță: 161.  
 Jubileu: 203.  
 Judecători: 127, 207.  
 Judecată: 41, 45, 69, 96.  
 Jug: 222, 224, 225, 291, 331.  
 Kepporeth (care intervine): 374.

Lacrimi (plîsete, hohote de plîns): 104, 145, 161, 200.  
 Lamentație: 316–319, 341.  
 Lanț (pus de gît): 223, 225.  
 Lapidare: 152, 195, 198.  
 Larg: 77, 78.  
 Laudă Domnului: 341.  
 Lăcaș (casă): 111, 114, 117, 135, 215, 216, 251, 252, 344, 345, 369–371, 389–391.  
 Lăcuste: 170, 173.  
 Lărgi (a): 77, 271.  
 Leșie: 45, 46, 59, 60, 93.  
 Legămînt: 42, 55, 56, 93, 108, 150, 199, 267.  
 Lege: 56, 93, 245.  
 Lemn: 142, 254–256, 293.  
 Lemnar: 254, 255.  
 Lepră, leproși: 58, 59, 346, 355.  
 Leu: 103, 173, 181–183, 281.  
 Levirat: 204.  
 Libațiuni: 48, 223.  
 Libertate: 57, 77, 89, 90, 98.  
 Limbaj articulat: 74.  
 Limbi: 47, 81, 108.  
 Liniște: 36, 74, 144, 272, 308, 313.  
 Livadă: 112.  
 Lină: 59.  
 Loc: 149.  
 Loc de liniște: 133, 391–393.  
 Locașul morților (*Seol*): 91, 342–344.  
 Locui (a): 102, 103, 143, 206, 369.  
 Locui (a) Casa Domnului: 271.  
 Logodnă: 197.  
 Longevitate: 88.  
 Lopată: 46, 97.  
 Lepros vindecat: 355.  
 Lucrător la vie: 143, 363.  
 Lucrare: 249.  
 Lucruri la vreme de pribegie: 294.  
 Lucruri sfinte purtate pe umeri: 229.  
 Lumea subterană: 186, 343.  
 Lumină: 13–30, 132, 345, 346, 395.  
 Luminătorii cerului: 15, 16.  
 Lumînare (feștilă): 44, 171.  
 Lună: 16.  
 Lup: 103, 104.  
 Luptă cu îngerul: 378.  
 Lut: 249.



Maiași: 114.  
 Maiestate (slavă): 146, 229, 231.  
 Mană: 93, 157, 163.  
 Mandragoră: 76.  
 Manifestare a lui Dumnezeu: 115, 374.  
 Mantie: 36, 286.  
 Mare: 53, 54, 57, 168, 231, 278, 377.  
 Mare preot: 256.  
 Marinari: 71.  
 Martor: 348.  
 Măduvă: 341, 342.  
 Măr: 76, 134.  
 Măreție: 35, 135.  
 Mărturie: 374.  
 Mărul iubirii: 134.  
 Măruntaie: 145, 200–202.  
 Măslin: 26, 132.  
 Mătase: 59.  
 Medic: 183, 357.  
 Membre: 244.  
 Memoria lui Hristos: 164.  
 Memorial: 229, 266.  
*Menūhah* (loc de libertate): 269.  
 Merge (a): 22, 98–102.  
*Merkabah* (carul lui Dumnezeu): 44.  
 Meseriaș: 16, 249, 250.  
 Mesianism: 24.  
 Metal înroșit în foc: 13, 44.  
 Metale: 26, 45, 72.  
 Miel: 30, 117, 159, 164, 175–177, 202, 207–212.  
 Miere: 294.  
 Migdal: 24, 25, 132, 133.  
 Milă (compătimire): 191, 193, 196, 200, 232.  
 Milostenie: 55, 61, 65, 201, 232.  
 Minciună: 161, 171.  
 Minunea lui Elisei: 287, 288.  
 Minuni și semne: 278, 353.  
 Misiune: 93, 160, 354.  
 Mister: 200, 245, 246.  
 Mînă: 57, 202, 232–237.  
 Mînca (a): 157, 160, 162–164.  
 Mîngîiere: 227.  
 Mîngîierea lui Israel: 395.  
 Mînie: 18, 33, 37, 39, 45, 90, 145, 148, 149, 168, 191, 192.

Mintuire: 164, 176, 196, 358.  
 Mintuitor: 69, 80.  
 Mlădiță: 47, 128.  
 Moarte: 43, 44, 62, 125, 168, 260, 340–345, 351.  
 Molie: 249, 339.  
 Monogamie: 195, 196.  
 Monștri marini: 53, 85, 186, 363.  
 Mormînt: 340.  
 Morți (nu-l laudă pe Dumnezeu): 341.  
 Moștenire: 90, 143, 147.  
 Muncă, muncitor: 22, 249–261.  
 Munte: 33–35, 52, 53, 108–110, 114–117, 282.  
 Muri (a) (întru Domnul): 273.  
 Murmur de meditație, de răzvrătire: 315, 316.  
 Musafiri nepoliticoși: 357.  
 Must de rodii: 134.  
 Mușcătură de șarpe: 147.  
 Muștar: 96, 354.  
 Mut: 19.  
 Muzică: 103, 318–324.  
 Naștere: 92, 93, 116, 278.  
 Naufragiu: 54.  
*Nazir* (legămînt de): 280, 281.  
 Nări: 73, 168, 170.  
 Năvălire: 168, 183.  
 Neamuri: 391–393.  
*Nébel, kinnor* (instrumente): 321–323.  
 Nebunie: 148, 191.  
 Necinstit: 161.  
 Necredință: 56, 57, 90, 97, 98, 148.  
 Neghină: 47, 96, 97.  
 Negustorii din Templu: 194, 396.  
 Neliniște: 161.  
 Nerușinare: 216.  
 Nestatornic, nestatornicie: 65, 66, 71.  
 Netăiat împrejur: 130.  
 Netăierea împrejur a simțurilor: 220.  
 Nevinovăție: 58, 175.  
 Nimic: 66.  
 Nivel: 254.  
 Noapte: 22, 43, 173.  
 Nomad: 369.

Nor: 34, 57, 371.  
 Noroi pe ochi: 19, 22.  
 Nou (om nou): 245.  
 Nuia magică: 136.  
 Nume scris în cer: 353.  
 Nume simbolice: 288, 289.  
 Numele Domnului, al lui Dumnezeu: 21, 37.  
 Nuntă: 24, 177, 333, 366.  
 Oaie: 117, 118, 147, 175, 209, 211, 361.  
 Oale sparte (vas): 216, 250, 251.  
 Oase: 36, 37, 241–244, 340.  
 Oboseala lui Iisus: 270.  
 Obraz (roșeața): 35, 192.  
 Ochi (al omului): 24.  
 Ochii lui Dumnezeu, ai Domnului: 18, 26, 45, 223.  
 Odihnă (răgaz): 139, 191, 206, 222, 265–273, 388.  
 Odihnă pentru cap: 113, 114.  
 Ogîndă: 14.  
 Olar: 249–251.  
 Olog: 330.  
 Omor: 175, 223.  
 Omul lui Dumnezeu: 282.  
 Omul suferinței: 360.  
 Oracol, cuvînt: 277, 371.  
 Orb: 19, 20, 22, 350, 353, 354.  
 Orbire: 18–20.  
 Orgoliu: 67, 113, 134.  
 Osanale: 315.  
 Ospăt: 328, 357, 365, 366.  
 Ospitalitate: 369.  
 Otrăvuri: 149.  
 Pace: 92, 245, 271.  
 Paie: 66, 70.  
 Palme (scris în): 201, 233, 253.  
 Palmier: 127.  
 Parabolă, pildă: 94–97, 143.  
 Paradisul din Eden: 86–88.  
 Paralitic: 268, 356.  
 Parfum (*reah*): 87, 148, 301.  
 Parte (rămășiță): 150, 162.  
 Pasăre: 53, 72, 130, 179, 181.

Paște: 159, 176, 202.  
 Paște (a) (oile): 207.  
 Patetic: 191.  
 Patimi: 359–362.  
 Pavăză: 42, 44, 79, 351.  
 Păcat (Hristos identificat cu): 81, 359.  
 Pădure: 112, 142, 255.  
 Păgîni invitați la ospăt: 357.  
 Pămînt: 85–105, 114, 151, 203, 269, 389.  
 Pămînt blestemat: 88, 89.  
 Pămînt nou: 44, 47, 103, 104.  
 Păr: 281.  
 Păr (de capră): 177, 178.  
 Părăsire, a părăsi: 60, 198, 238.  
 Păsări de pradă necurate: 130.  
 Păstor: 96, 206–212, 231.  
 Pășune: 39, 56, 206.  
 Păta, (a) (spurca): 90, 148, 216.  
 Pecete: 163, 173, 257–260, 305.  
 Pedepsă: 89, 148, 149, 183.  
 Pelerinaj: 89, 114, 379, 380, 391, 392.  
 Percuție: 332.  
 Pescuitul miraculos: 351.  
 Pește: 163.  
 Peșteră: 35, 36.  
 Piatră: 43, 113, 115, 143, 253, 254, 256, 257, 398.  
 Picioare: 58.  
 Pietre necioplite: 26, 28–30, 229, 253, 254, 386.  
 Pilde: 24, 95, 96.  
 Piramidă: 114.  
 Piine: 91, 141, 157–164.  
 Piine de punere înainte: 158.  
 Pîntece: 216, 241.  
 Pînză: 229, 260.  
 Pîrgă: 75, 97, 158, 364.  
 Plată: 171, 231.  
 Platoșă: 192.  
 Pleavă: 46, 47, 66, 69, 314.  
 Pleca (a) (spatele): 228.  
 Plîngere: 316–318.  
 Ploaie: 5, 56, 141.  
 Plop: 136.  
 Plută: 256.  
 Poartă: 115, 212.



Pocăire: 41, 61, 75, 78, 97, 191, 328, 363.  
 Podgoreni ucigași: 143.  
 Poligamie: 195.  
 Pomană: 350, 396.  
 Pom: 25, 38, 39, 125–136.  
 Popor (al lui Dumnezeu): 57, 176, 202, 304, 334.  
 Porumbel: 55, 179, 180.  
 Poruncă nouă: 23.  
 Posedare diabolică: 352, 353.  
 Post: 160, 162.  
 Potîrniche: 216.  
 Potop: 47, 54, 88, 107, 180.  
 Povară: 222, 229, 268.  
 Praf: 70, 183, 207.  
 Prag: 60.  
 Praznic: 328, 357, 365, 366.  
 Prăbușire: 281.  
 Predica de pe munte: 115.  
 Preoți: 16, 59, 158, 207, 302.  
 Prepelită: 52, 68, 93.  
 Pribegie: 91.  
 Prietenie: 147.  
 Primăvară: 37, 133.  
 Proces: 196, 348.  
 Profanare: 36.  
 Promisiune (făcută de Dumnezeu lui David): 389, 391.  
 Proprietar: 194, 195.  
 Proroc: 233, 238, 277–295.  
 Proslăvire: 114.  
 Protector, protecție: 271, 272.  
 Providență: 92, 177, 255.  
 Prunc înțărcat de mama lui: 272.  
 Pucioasă: 45, 74, 142, 173.  
 Purifica (a): 46, 59.  
 Purpură: 59, 148.  
 Purtare profetică: 277, 278.  
 Putere regală: 194.  
 Puț: 57, 58.

Ramuri: 97, 129, 130.  
 Rană: 143, 339, 343.  
 Rațiune: 215.  
 Rădăcină: 129, 132, 142, 152, 164.  
 Răget: 319.

Răi și buni: 56.  
 Rămășiță, supraviețuitori: 242–244.  
 Rărunchi: 24, 44, 45, 236–242, 247, 327.  
 Răscumpărare: 199, 201–203, 349, 358.  
 Rău de mare: 75.  
 Război: 168, 278.  
 Războinic: 231, 279.  
 Răzbunare: 151, 204.  
 Răzvrătire: 93, 127, 278.  
 Recabiți abstenenți: 293.  
 Recoltă: 96, 160, 163.  
 Refacere spirituală: 269.  
 Reformă religioasă: 128.  
 Regalitate: 279, 282, 389.  
 Rege: 13, 73, 127, 161, 162, 207.  
 Reînnoire: 60.  
 Renaștere: 34, 60, 61, 92–94, 128.  
 Renegare: 199, 204.  
 Renunțare: 101.  
 Respect: 109.  
 Risipire: 208.  
 Rit: 42.  
 Riu: 52, 160, 309.  
 Rîvni (a): 194.  
 Rodire, roditor: 56.  
 Rodiu: 133, 134.  
 Rodnicie: 52, 103, 129, 132, 134, 139, 157.  
 Rouă: 15, 37, 52, 158.  
 Roșu: 145.  
 Rușine: 148, 199, 238.  
 Rug aprins: 33, 37.  
 Rugăciune: 115, 265, 271.

Sabie: 37, 38, 44, 87, 90, 126, 130, 148, 171, 198, 232, 237, 279.  
 Sac (al penitenței): 90, 237, 238.  
 Saducheii: 160, 263.  
 Salcie: 136.  
 Saltul mirelui: 330.  
 Samaritean lepros: 355.  
 Samariteană: 58, 60, 163, 397.  
 Săgeata lui Dumnezeu: 347.  
 Sămînță sfîntă: 139.  
 Săpare: 157.  
 Săptămîină: 25, 85.  
 Sărac, sărăcie: 60, 162, 204, 239, 317, 357.

Sărbători de toamnă: 59, 121.  
 Sătura (a): 163.  
 Scara lui Iacov: 114, 397.  
 Sceptru: 155.  
 Schimbarea la față: 115, 362.  
 Schismă: 283.  
 Slavie (robie): 89, 90, 169.  
 Scoaterea boabelor din spic: 396.  
 Scorpioni: 173, 185.  
 Scribi: 396.  
 Scribe (a) (în inimă): 221.  
 Scripturi: 164.  
 Seară: 85.  
 Seceră: 96, 159, 163.  
 Secetă: 39, 41, 92, 160, 284.  
 Secret (taină): 18, 21, 103, 104, 191, 215, 257, 271.  
 Secure: 256, 257.  
 Secure (minune a lui Elisei): 287, 288.  
 Sekel (înțelepciune): 215.  
 Semănător, sămînță: 94–98.  
 Semnificație cosmică: 388.  
 Serafimi: 14, 45, 184, 387.  
 Sete: 58, 60, 61.  
 Sexualitate: 58, 199, 238.  
 Sfat: 216.  
 Sfeșnic: 23–26, 133, 300.  
 Sfîntire: 26, 62, 176, 300–305.  
 Sfînt: 25, 131, 158, 159.  
 Sfirșitul lumii: 94.  
 Sfîșia (a) (pieptul): 149.  
 Shekkinah (Prezență): 17, 200.  
 Siguranță lingă Dumnezeu: 272.  
 Sincretism: 127.  
 Singurătate: 204.  
 Sînge: 18, 59, 60, 92, 140, 142, 145, 150–153, 176, 177, 192, 197, 358.  
 Slugă, slujitor: 38, 175, 191, 203, 232, 359–362.  
 Smoală: 108.  
 Smochin: 97, 133, 196, 295, 363.  
 Snopuri: 158.  
 Soț: 195–200.  
 Soție: 198–200.  
 Spate: 226–229.  
 Spațiu (rezwah): 77.

Spălare: 59, 60, 62.  
 Spălare, curățire: 45, 58, 59.  
 Spălarea picioarelor: 126.  
 Spini și mărăcini: 33, 40, 142, 146.  
 Splendoare: 15, 122, 146.  
 Spovedania păcatelor: 115.  
 Sprijinitorul: 78.  
 Spurcare: 36, 90, 216.  
 Stăpîn: 52, 53, 57, 70, 86, 194–196, 251, 252.  
 Stejar: 39, 87, 95, 126, 134, 255.  
 Stelă (stîlp): 301, 302.  
 Sterp, sterpăciune: 199, 204, 370.  
 Stingere: 170.  
 Stîlp: 281, 301, 302.  
 Stîlp de foc: 33, 34, 98.  
 Stîlp sfînt: 110, 113, 116, 119, 385.  
 Stîncă (scobitură): 57, 120, 121, 227.  
 Străin: 202, 233.  
 Strălucire: 14, 44.  
 Străpuns (Mesia): 391.  
 Strigăte: 74, 75, 103, 111, 145, 312, 314, 315, 327–330.  
 Struguri: 139, 140, 144.  
 Sudoare: 149, 157.  
 Suferință: 244, 277, 358–362.  
 Suflu, suflare: 37–39, 71–76, 80, 85, 86, 168, 266, 338.  
 Suirea lui Dumnezeu: 114.  
 Sukkōt, sărbătoarea corturilor: 373, 396, 397.  
 Suliță: 60.  
 Supunere: 175.  
 Supunere față de Dumnezeu: 278.  
 Surd: 19.  
 Suspin: 75.

Șale (mijloc): 14, 44, 237–242, 289, 347.  
 Șapte cupe: 149.  
 Șapte peceti ale Apocalipsei: 172, 259.  
 Șaptezeci și doi de ucenici: 160, 353.  
 Șaptezeci de bătrîni: 109, 365.  
 Șarpe: 18, 61, 93, 126, 183–185, 207.  
 Șchiop: 353.  
 Șeol: 91, 342–344.  
 Șerpi și balauri: 185, 353.  
 Știință: 215.  
 Șuiera (a): 76.



Tabla inimii: 78, 221, 257.  
 Tablă: 257.  
 Tablă de fier: 257.  
 Table de piatră: 78.  
 Tatăl din cer, Tatăl ceresc: 56, 95, 102, 115, 143.  
 Tatăl Nostru: 111.  
 Tăbliță deasupra ochilor: 203.  
 Tăia (a) (răsuflarea, a omorî): 72.  
 Tăiere împrejur: 220, 221, 268, 376.  
 Tăietorul de lemne: 254.  
 Tămăduire: 337, 339, 352–358.  
 Tămîie: 56, 76, 77, 87, 158.  
 Teasc: 144, 145, 192.  
 Temelii: 29, 52, 54, 90.  
 Templu: 60, 120, 121, 184, 227, 228, 269, 270, 385–399.  
 Teofanie: 33, 34, 93, 109.  
 Terebint: 134, 135.  
 Teren: 162.  
*Teruah* (strigăt de război): 41.  
 Timpan (tobă): 74, 332–334.  
 Tinerețe: 217.  
 Tînăr: 160, 161.  
 Tobă, flaut: 146.  
 Toiag: 93, 159, 176, 183, 206, 207, 210, 230, 278, 280.  
 Topitor: 46, 60.  
 Transă, efectul muzicii: 322.  
 Trăsnet, trăsnet: 38, 39, 43, 67, 134.  
 Trecerea Domnului: 176.  
 Trecerea Iordanului: 99, 278, 378.  
 Tremura (a): 339.  
 Tresări (a): 80, 329.  
 Tristețe: 91.  
 Trîmbiță: 17, 93, 320–322.  
 Trîmbiță de argint: 321.  
 Tron: 28, 44, 111, 184, 293, 376.  
 Trudă: 271.  
 Trupul lui Iisus: 60, 199, 200, 244, 245, 260, 370, 371, 397.  
 Tulburarea neamurilor: 200.  
 Tunet: 109, 310, 311.  
 Turn: 107–109, 141, 225, 252.  
 Turte: 194.  
 Turturică: 179, 180.

Țap: 59, 175, 177, 178.  
 Țesut: 260, 261.  
 Uitare: 201, 344.  
 Umbra *șeol*-ului: 340.  
 Umbra morții: 93, 272, 344, 345.  
 Umeri: 229, 230.  
 Umplere de Duh Sfînt: 329.  
 Ungere: 26, 27, 79, 162, 174, 287, 301–305.  
 Unitate: 164, 244, 245.  
 Unsul lui Dumnezeu: 27, 302.  
 Untdelemn: 26, 76, 132, 284, 299–301, 337.  
 Ură (vrăjmășie): 245.  
 Urca (a): 113, 114.  
 Urcarea chivotului la Sion: 375.  
 Urcarea la cer a lui Ilie: 37.  
 Urcior: 146, 158, 160, 290.  
 Ureche: 221, 229, 313.  
 Urma (a-L) (pe Iisus): 252.  
 Urmas: 161, 191, 362.  
 Urmele Domnului: 100, 227.  
 Urs: 101, 103.  
 Urzeala vieții: 260.  
 Ușurință: 362.  
 Vacă: 59, 386.  
 Vadul Iabocului: 377–379.  
 Vas (oală): 216, 249, 251.  
 Văduvă: 74.  
 Văl: 17, 19, 35, 260, 261.  
 Văpaie: 134, 192.  
 Vede (a) (pe Dumnezeu): 14, 17, 349.  
 Vegetație: 85, 94–98, 373.  
 Venin: 183.  
 Verde: 135.  
 Veselie: 327.  
 Vestirea Patimilor: 362.  
 Veșminte: 134, 174, 229.  
 Veșminte spălate în sînge: 173.  
 Viață: 163, 340, 344.  
 Viclean: 39.  
 Victimă: 117, 210, 211.  
 Vie: 89, 128, 139–145, 196.  
 Vier (podgorean): 97, 139.  
 Vin: 19, 73, 91, 132, 141, 145–147, 292.  
 Viperă: 185.

Vis: 113, 131, 371.  
 Vison: 59, 174.  
 Vilvătaie: 16.  
 Vinător: 107, 369.  
 Vînt: 16, 44, 65–71, 73, 80, 168.  
 Vînturare: 68–70.  
 Vîrf de diamant: 221, 257.  
 Vîrtej: 37.  
 Voce: 37, 111, 182, 183, 206, 211, 212, 272, 310, 311, 319.  
 Voință: 163, 237.  
 Vopsitor: 260.  
 Vreme (pentru plantat): 94.  
 Vuiet (al apelor): 309, 310.  
 Vulpe: 281.  
 Vultur: 135, 143, 180, 181.

Zarvă de război: 309, 310.  
 Zăgazuri: 53.  
 Zălog: 201.  
 Zbor: 53.  
 Zeamă de aguridă: 141.  
 Zeciuală: 161.  
 Zel: 192.  
 Zeu: 51, 52, 56, 66, 68, 111, 113, 114, 117, 119–122, 150, 151, 179, 191, 192, 199–206, 226, 227, 251, 253, 333, 345–350, 356, 369, 387, 395.  
 Zgomot: 311, 312, 314.  
 Zi: 22, 59, 266.  
 Zid: 29.  
 Ziditori: 251–253.  
 Zigurat: 107, 114, 387.  
 Ziua Domnului: 22, 46, 172.



## INDICE DE NUME

- Aaron: 43, 59, 206.  
Abiatar: 381.  
Abimelec, rege: 280.  
Absintos: 17.  
Agar: 58.  
Ahab: 56.  
Ahia, proroc: 283.  
Ana, mama lui Samuel: 281, 380.  
Arnon (rîu): 377.  
Asmodeu: 350.  
Așera: 279.  
Avraam, Avram: 42, 58, 117, 126, 328, 385.  
  
Baal: 16, 42, 56, 194, 279, 285.  
Babilon: 51, 136, 143.  
Bamōt: 119.  
Batșeba: 282, 283.  
Beer-Șeba: 58, 126.  
Behemot: 54, 136.  
Belșatar: 236.  
Betel: 114.  
Betleem: 209.  
Betșemeș: 375, 376.  
  
Cel de Sus: 110–113, 161.  
Chiriat-Arim: 376.  
Cirus, rege: 303.  
  
Dalila: 281.  
Daniel: 36, 131, 187.  
David: 26, 27, 43, 207, 208, 282, 283, 303, 330, 331, 333, 389, 390.  
Debora: 16, 127, 278.  
  
Dionysos Zagreus: 108.  
Dumnezeu, adversarul lui Iov: 345–350.  
  
Egipt: 34, 142, 170.  
Eli (preotul): 380.  
Elisei: 36, 37, 59, 126, 243, 286, 287, 355.  
Elohim: 126.  
Eufrat: 54.  
  
Ghedeon: 43, 279.  
Chehazi, sluga lui Elisei: 355.  
Ghilgal: 376, 377.  
Ghilgameș: 55, 107, 126.  
Gibeon: 16, 119.  
Goel (Răscumpărător): 204–206.  
Golgota: 116.  
  
Ham: 107.  
Hekal, Casa Domnului: 379.  
Heracle: 107.  
Hermon: 116.  
Heșbon: 40.  
Horeb: 108, 117, 160, 285.  
Hristos: 121, 358–360, 363, 365.  
Hristos miel: 176, 177.  
  
Iacov: 17, 58, 114, 147, 243, 378, 386.  
Iair: 354.  
Ieremia: 175, 250, 290–293.  
Ierihon: 278.  
Ieroboam: 283.  
Ierusalim: 21, 29, 121, 122, 398, 399.  
Ieseu: 24.



ezechiel: 129–134, 244, 293–295.  
 isus, fiul Celui Preaînalt: 112, 115, 143, 211, 359, 366, 395.  
 lie: 35, 56, 160, 171, 284–287.  
 ndia: 125.  
 ona: 363, 364.  
 ordan: 61, 377.  
 osafat: 145.  
 osia: 16, 42, 170.  
 osif: 167.  
 osua: 207.  
 ov: 170, 345–350.  
 ran: 125.  
 sac: 58, 117, 385.  
 saia: 289, 290, 359–362.  
 uda: 151.  
 uda Macabeul: 43.  
 zabela: 56.  
 Lameh: 139.  
 Lazăr: 358.  
 Leviatan: 54.  
 Liban: 39, 134.  
 Mamvri: 126, 385.  
 Manu: 55.  
 Marduk: 107.  
 Marte: 15, 60.  
 Melchisedec: 161.  
 Mesia: 60, 61, 77, 80, 162.  
 Miheia (din Moreșet): 208.  
 Moise: 33–35, 57, 58, 98, 108, 115, 206, 207, 231, 278.  
 Muntele Carmel: 35, 43, 44, 116, 285.  
 Neeman: 59, 287, 355.  
 Nabot: 140.  
 Nabucodonosor: 131, 333.  
 Nahuatl: 114.  
 Natan: 282, 283.  
 Nimrod: 107, 108.  
 Nicodim: 80, 112.  
 Nil: 54, 57.  
 Noe: 55, 56, 88, 89, 139, 239.  
 Osea: 195, 196, 288, 289.

Paraclet: 81, 205, 244.  
 Pavel: 259.  
 Pilat din Pont: 58, 112.

Rafael: 21, 351.  
 Rahila, Rama: 58.  
 Rebeca: 58, 127.  
 Rgveda: 51.  
 Rusalii: 47.

Sabat (ziua a șaptea): 265–269.  
 Salem: 161.  
 Samson: 181, 207, 280, 281.  
 Samuel: 207, 281, 381.  
 Sapon: 116.  
 Sara (nevasta lui Tobia): 350.  
 Saraf și Serafim: 184.  
 Sarai: 58.  
 Sarepta (văduva din): 160, 285.  
 Satana: 70, 346, 352, 353, 360.  
 Savaot: 14, 15.  
 Sedechia: 135.  
 Simeon: 80, 395.  
 Sinai: 33, 42, 93, 108–110, 117, 129.  
 Sion: 116.  
 Solomon: 27, 43, 119, 120, 169, 170.

Șeol: 91, 342–344.  
 Șilo: 14, 281, 376, 379–381.

Tabor: 117.  
 Tamuz-Adonis: 192.  
 Tertulian: 51.  
 Tir: 17, 53.  
 Tobia (cel tânăr): 20, 350–352.  
 Tobit (nevasta lui): 21, 260, 350–352.  
 Tofet: 119.  
 Tora: 77.

Ugarit: 16.

Vișnu: 55.

Zaharia: 211.  
 Zaheu: 357.  
 Zebedel (fiul lui): 149.

## CUPRINS

Prefață .....	5
Introducere .....	7

### LUMINA

DUMNEZEU ESTE LUMINĂ .....	13
STRĂLUCIREA DOMNULUI SAVAOT .....	14
Dumnezeul oștirilor, 14. — Aștrii glorioși și decăzuți, 15. — Fața lui Dumnezeu, 17.	
LUMINA PIERDUTĂ ȘI REGĂSITĂ .....	18
Orbirea lui Israel, 18. — Ochii bătrînului Tobit, 20.	
LUMINA LUI DUMNEZEU STRĂLUCESTE ÎNTRU IISUS HRISTOS .....	21
„Eu sînt lumina lumii”, 21. — Lumina călăuzește lucrările omului, 22. — Noua poruncă, 23.	
OBIECTELE DE LUMINĂ .....	23
Făclia și/sau sfeșnicul, 23. — Sfeșnicul (candelabrul) sfînt și candelarele, 24. — Cununa de lumină, 26. — Pietrele nestemate, 28.	

### FOCUL

DUMNEZEU ESTE FOC. CUVÎNTUL ȘI FAPTELE LUI SÎNT ÎNFLĂCĂRATE .....	33
Rugul aprins, 33. — Stîlpul de foc. Dumnezeu, lumina lui Israel, 33. — Muntele de foc, 34. — Focul Domnului și adierea răcoritoare, 35. — Focul în oase, 36. — Focul Cuvîntului, 36. — Focul, suflarea, gura, sabia, 37.	
FOCUL MISTUITOR .....	39
Focul care mistuie vegetația, 39. — Focul luminos și distrugător, 40. — Focul războiului, 40. — Dumnezeu, stăpînul focului, 41. — Mînia ca un foc mistuitor, 42.	
FOCUL RITUAL .....	42
Focul Legămîntului, 42. — Focul jertfelor, 43.	
FOCUL VIZIONAR .....	44
Carul de foc, 44. — Focul apocalipselor, 45.	
FOCUL PURIFICĂRII ȘI AL JUDECĂȚII .....	45
Spălare și contopire, 45. — Cuptorul, 45. — Botezul focului, 46.	



## APA

APELE MARI .....	51
Apa în cosmogonii, 51. — Moștenirea semitică a <i>Bibliei</i> , 52. — Domnul apelor roditoare, 52. — Dumnezeu, stăpîn al abisului de nepătruns, 53. — Teama de apele mari, 54.	
APA AFUNDĂRII ȘI A MÎNTUIRII .....	54
Păcatul înecat, 54. — Apa, semn de binecuvîntare și blestem, 56. — Apele Ieșirii și ale eliberării, 57.	
NTÎLNIRI ÎN JURUL SURSELOR DE APĂ .....	57
DE LA SPĂLARE LA RENĂȘTERE .....	58
Apa spălării, 58. — Apa reînnoirii și a renașterii, 60. — Botezul lui Ioan și botezul lui Iisus, 61.	

## VÎNTUL, SUFLUL, DUHUL

VÎNTUL: AMBIVALENȚA SIMBOLULUI .....	65
VÎNTUL NESTATORNICIEI ȘI AL PĂCATULUI .....	66
Vîntul și existența precară, 66. — Vîntul orgoliului, al minciunii și al sterpăciunii, 67.	
VÎNTUL FĂPTURĂ, UNEALTĂ ȘI CHIP AL DOMNULUI .....	67
Vîntul în slujba Domnului, 67. — Cele patru vînturi, 68. — Vînturarea, 68. — Furtuna Domnului, 70. — Furtuna pe mare, 70.	
SUFLUL LUI DUMNEZEU ȘI SUFLUL OMULUI .....	71
Suflul lui Dumnezeu, 71. — Suflul vital, 72. — Suflul înțelepciunii, 73. — Suflul miniei și al judecății, 73.	
DUHUL .....	74
Suflul emoției, 74. — Duhul parfumurilor, 76. — Duhul nemărginirii, 77. — Sprijinitorul, 78. — Duhul Noului Legămînt, 79.	

## PĂMÎNTUL

PĂMÎNTUL ÎN FACERE .....	85
Pămîntul începuturilor, 85. — Grădina, amintire a paradisului, 87.	
PĂMÎNTUL BLESTEMAT, ÎNECAT ȘI SALVAT .....	88
Blestemul pămîntului, 88. — Pămîntul sclaviei și cel al libertății, 89. — Păcatul chinuie pămîntul, 90. — Pămîntul înghite păcătoșii și morții, 91. — Pămîntul pribegiei și cel al întoarcerii, 91. — Deșertul, loc de naștere și de renaștere, 92.	
UN DUMNEZEU AGRICULTOR .....	94
Un Dumnezeu priceput și răbdător ca un țaran, 94. — Agricultura divină, 95. — Drumurile Domnului pe Pămînt, 98.	
PĂMÎNTUL NOU .....	103

## CERUL, MUNTELE, ÎNĂLȚAREA CĂTRE DOMNUL. CETATEA GLORIEI

MUNTELE CARE AJUNGE PÎNĂ LA CER .....	107
Turnul Babel, 107. — Muntele sfînt din Israel, 108.	

CEL DE SUS ȘI URCAREA CĂTRE DOMNUL .....	110
Domnul cel de Sus, 110. — Urcarea către Domnul, 113. — Iisus pe munți, 114.	
MUNȚII SFINȚI ȘI LOCURILE ALESE PENTRU JERTFE .....	116
Munții zeilor. Sion, 116. — Jertfa lui Avraam, 117. — Înălțimile sfinte, 118. — Dumnezeu stîncă. Stîncile Domnului, 120. — Citadela și cetatea Domnului, 121.	

## COPACUL, POMUL

POMUL VIEȚII, AL MORTII ȘI AL ÎNVIERII .....	125
Pomii raiului, 125. — Copacul locurilor sfinte, 126. — Copacii blestemați, 127. — Butucul, principiu al renașterii, 128. — Pomul glorios și doborît, 129.	
POMII LUI ISRAEL .....	132
Măslinul, 132. — Migdalul, 132. — Smochinul, 133. — Rodiul, 133. — Mărul, 134. — Stejarul și terebintul, 134. — Cedrul, 134. — Chiparosul, 135. — Salcia și plopul, 136.	

## VIA, VINUL, CUPA, SÎNGELE

VIA .....	139
Via ca semn de binecuvîntare, bucurie și pace, 139. — Via lui Israel, 141. — Via în <i>Noul Testament</i> , 143. — Teascul, 144.	
VINUL ÎNȚELEPCIUNII ȘI CEL AL BEȚIEI .....	145
CUPA .....	147
Cupa împărtășaniei, 147. — Cupa miniei, 148. — Cupa în <i>Evanghelii</i> , 149.	
SÎNGELE .....	150
Sîngele jertfelor și al Legămîntului, 150. — Sîngele lui Hristos, 152.	

## PÎINEA TRUPULUI ȘI CEA A SPIRITULUI

PÎINEA DATĂ, DĂRUITĂ, AZIMĂ ȘI PÎINE DOSPITĂ .....	157
Mana din deșert, 157. — Pîinea pentru punerea înainte și sărbătoarea azimelor, 158. — Azima și pîinea dospită, 158.	
PÎINEA CEA DE TOATE ZILELE ȘI DE TAINĂ .....	160
Pîinea cea de toate zilele, 160. — O figură misterioasă: Melhisedec, 161. — Pîinea și cuvîntul, 162. — Înmulțirea pîinilor, 162. — Pîinea vieții, 163. — Pîinea frîntă, 164.	

## BESTIAR BIBLIC

CALUL .....	167
Dumnezeu îi vine de hac calului de neînvins, 167. — Ispita calului, 169. — Prorocii ponegrec calul, 170. — Caii profetici, 171. — Caii <i>Apocalipsei</i> , 172. — Asinul, un antic, 174.	
MIELUL ȘI ȚAPUL .....	175
Mielul jertfei prin foc, 175. — Mielul prorocilor, 175. — Mielul pascal, 176. — Capra și țapul, 177.	
PORUMBELUL ȘI VULTURUL .....	179
Porumbelul și turtureaua, 179. — Vulturul, 180.	



LEUL, ȘARPELE ȘI MONȘTRII .....	181
Leul, 181. — Șarpele, 183. — Balaurul și monștrii, 186.	

## IUBIREA LUI DUMNEZEU FAȚĂ DE POPORUL SĂU

LEZĂCURIILE ȘI NECAZURILE LEGĂMÎNTULUI .....	191
Gelozia, 191. — Stăpînul și soțul, 194. — Necazurile iubirii de Dumnezeu, 195. — Legămîntul inimilor și trupurilor, 199.	
LEZĂCURIILE ÎNDURĂRII .....	200
Freamătul măruntaielor, 200. — Dumnezeu îl răscumpără pe om pentru ca el să se poată răscumpăra, 202. — <i>Goel</i> , 204.	
PĂSTORUL .....	206
Dumnezeu este Marele Păstor, 206. — Păstorii marelui Păstor, 207. — Păstorul cel bun, 211.	

## INIMA, TRUPUL

INIMA .....	215
Inteligența care pornește din inimă, 215. — Inima în <i>Psalmi</i> , 216. — Inima împărțită și reîntregită, 218. — Convertirea inimii, 219. — Tăierea împrejur a inimii, 220. — Vestirea unei inimi noi, 221. — Inima lui Hristos și inima creștinului, 222.	
TRUPUL .....	223
Gîtul și cerbicea, 223. — Spatele și fața, 226. — Umerii, 229. — Brațul lui Dumnezeu, 231. — Mîna lui Dumnezeu și mîna oamenilor, 232. — Coapsele, mijlocul, 237. — Aco-perămîntul mijlocului, 237. — Despuierea mijlocului sau a coapselor, 238. — Șalele, rărunchii, centre ale vieții emoționale, 240. — Oasele și măduva, 241. — Învierea oaselor, 243. — Trupul lui Iisus și trupul Bisericii, 244.	

## MUNCA OAMENILOR

LEZĂCURIILE, OALA, LUTUL .....	249
LEZĂCURIILE DITORII .....	251
LEZĂCURIILE ATRA .....	253
LEZĂCURIILE CRAREA LEMNULUI .....	254
LEZĂCURIILE RAVAREA PIETREI .....	256
LEZĂCURIILE CETEA .....	257
LEZĂCURIILE SUTUL ȘI VĂLUL .....	260

## ODIHNA DOMNULUI

LEZĂCURIILE BATUL (ZIUA A ȘAPTEA) .....	265
Simbolistica răgazului, 265. — Semnificația multiplă a sabbatului, 266. — Iisus și sabbatul, 268.	
LEZĂCURIILE CURILE DE ODIHNĂ .....	269
Pămîntul, 269. — Templul, 269.	

TEMA ODIHNEI ÎN <i>PSALMI</i> .....	271
Odihna ca sursă de inspirație pentru psalmiști, 271. — Psalmul 94 și <i>Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel</i> , 272.	
APOCALIPSA .....	273

## FAPTA PROFETICĂ

GESTA PRIMILOR PROROCI .....	278
Cînd Israel era copil, 278. — Ghedeon și problema regalității, 279. — Samson nazi-reul, 280. — De la Samuel la Ilie, 281. — Ilie, 284. — Elisei, 287.	
FAPTA SIMBOLICĂ ÎN CĂRȚILE PROFETICE .....	288
Osea, 288. — Isaia, 289. — Ieremia, 290. — Iezechiel, 293.	
FAPTELE LUI HRISTOS .....	295

## UNTDELEMNUL ȘI UNGEREA

UNTDELEMNUL .....	299
UNGEREA .....	301

## ZGOMOTELE, STRIGĂTELE, SUNETUL INSTRUMENTELOR

ZGOMOTELE ȘI SUNETELE .....	309
Vuietul apelor mari, 309. — Glasul tunetului, 310. — Zgomotele, 311. — Strigătul, aclamația și cîrtirea, 314. — Bocetul, 316.	
SUNETUL INSTRUMENTELOR MUZICALE .....	318
Trîmbița de alarmă sau cornul ( <i>shofar</i> ), 318. — Trîmbițele de argint, 321. — Instrumentele cu coarde, 321.	

## BUCURIA ȘI SĂRBĂTOAREA. DANSUL ȘI TIMPANUL

BUCURIA, ROD AL HARULUI .....	327
A te bucura, din plin, 327. — Starea de ușurință, 329.	
TAINA DANSULUI .....	332
Timpanul, 332. — Dansul, 334.	

## BOALA, MOARTEA ȘI ÎNVIEREA

BOALA ȘI MOARTEA ÎN <i>VECHIUL TESTAMENT</i> .....	337
Boala unui întreg popor, 337. — Psalmii omului bolnav, 339. — Un rege în pragul morții. Treptele morții, 340. — Imaginile morții, <i>seol</i> , 342. — Umbra morții, 344. — Boala lui Iov și lumina izbăvirii, 345. — Povestea lui Tobit și a Sarei, 350.	
IISUS TĂMĂDUITORUL .....	352
Iisus împotriva Satanei, 352. — Credința tămăduitoare, 354. — Simbolistica bolilor, 355. — Medicul stă la masă cu bolnavii, 357.	
IISUS ÎN SUFERINȚĂ .....	358



Cel Drept își jertfește viața pentru izbăvirea lumii, 358. — Dialogul lui Isaia cu <i>Evanghelia</i> , 359.	362
TAINA ÎNVIERII .....	362
Vestirea Patimilor și a Învierii, 362. — Semnul lui Iona, 363. — Întâiul-născut dintre cei morți, 364. — Ospățul celor înviați, 365.	

### CORTUL, CHIVOTUL LEGĂMÎNTULUI, PRIMELE JERTFELNICE

CORTUL ȘI COLIBA .....	369
Cortul, adăpost și simbol al interiorității, 369. — Cortul, jertfelnic al deșertului, 371. — Coliba și sărbătoarea <i>Sukkōt</i> (sau a corturilor), 372.	
DE LA DEȘERT LA PRIMELE SANCTUARE .....	373
Chivotul legământului (sau al mărturie), 373. — Drumul chivotului, 375. — Ghilgal, poartă către pământul făgăduinței, 376. — Vadul, o trecătoare spirituală, 377. — Splendoarea și decăderea orașului Silo, 379.	

### TEMPLUL

TEMPLUL VECHIULUI LEGĂMÎNT .....	385
Stîlpul și altarul, 385. — Templul din Ierusalim, 388. — Casa Domnului și casa regală, 389. — Templul, pol al credinței lui Israel și lumină a popoarelor, 391. — Templul izvor, 393.	
TEMPLUL ÎN NOUL TESTAMENT .....	395
Isus și Templul, 395. — Templul creștinilor, 398.	
Indice tematic .....	401
Indice de nume .....	413

L  
I  
A  
UC  
RA  
CC  
SU

BA  
Si  
tu  
OCU  
Pă

Redactor  
ILEANA BUSUIOC

Apărut 1997  
BUCUREȘTI-ROMÂNIA

Tiparul executat la Regia Autonomă „Monitorul Oficial“



# HUMANITAS

*Cartea care dăinuie*

APARIȚII 1997  
Selecție

MIOARA AVRAM  
*Gramatica pentru toți*

LUCIAN BLAGA  
*Trilogia cosmologică*

LUCIAN BOIA  
*Istorie și mit în conștiința românească*

JEAN CARPENTIER / FRANÇOIS LEBRUN  
*Istoria Europei*

EMIL CIORAN  
(Antologie)  
*Despre Dumnezeu*

BRIAN DAVIES  
*Introducere în filozofia religiei*

JEAN DELUMEAU  
*Grădina desfătărilor*

MIRCEA ELIADE  
*Memorii, 1907-1960*

MIHAIL ELIESCU  
*Curs de succesiuni*

MARIA FÜRST / JÜRGEN TRINKS  
*Manual de filozofie*

RENÉ GUÉNON  
*Simboluri ale științei sacre*

G. W. F. HEGEL  
*Prelegeri de filozofie a istoriei*

ION IANOȘI  
(Coordonator)  
*Dicționarul operelor filozofice românești*

ERNST JÜNGER  
*Jurnale pariziene*

ALEXANDRE KOYRÉ  
*De la lumea închisă la universul infinit*

SORIN LAVRIC  
*Cartea de Crăciun*

C. S. LEWIS  
*Despre minuni / Cele patru iubiri / Problema durerii*

NIKOLAI LOSSKI  
*Condițiile binelui absolut*

ARTHUR O. LOVEJOY  
*Marele Lanț al Ființei*

PHILIPPE MALAURIE  
*Antologia gândirii juridice*

H.-I. MARROU  
*Sfântul Augustin și sfârșitul culturii antice*

ROBERT MUCHEMBLE  
*Magia și vrăjitoria în Europa*

HAJIME NAKAMURA  
*Orient și Occident: o istorie comparată a ideilor*

CONSTANTIN NOICA  
*Manuscrisele de la Cîmpulung*



ROBERT NOZICK  
*Anarhie, stat și utopie*

JOSÉ ORTEGA Y GASSET  
*Tema vremii noastre*

LUDMILA PATLANJOGLU  
*La vie en rose cu Clody Bertola*

PĂSTOREL  
*Epigrame și alte rime vesele*

PETRE RAICU  
*Genetica generală și umană*

IORELLA SRICCHIA SANTORO  
*Arta Renașterii. Secolul al XVI-lea*

DUMITRU STĂNILOAE  
(Editor)  
*Filocalia (6)*

STELIAN TĂNASE  
*Anatomia mistificării*

ARNOLD J. TOYNBEE  
(Sinteză de D. C. Somervell)  
*Studiu asupra istoriei*

LIANA CASTELFRANCHI VEGAS  
*Arta Renașterii. Secolul al XV-lea*

ALAN W. WATTS  
*Calea Zen*

HERBERT (BELU) ZILBER  
*Actor în procesul Pătrășcanu*

HEINRICH ZIMMER  
*Filozofiile Indiei*